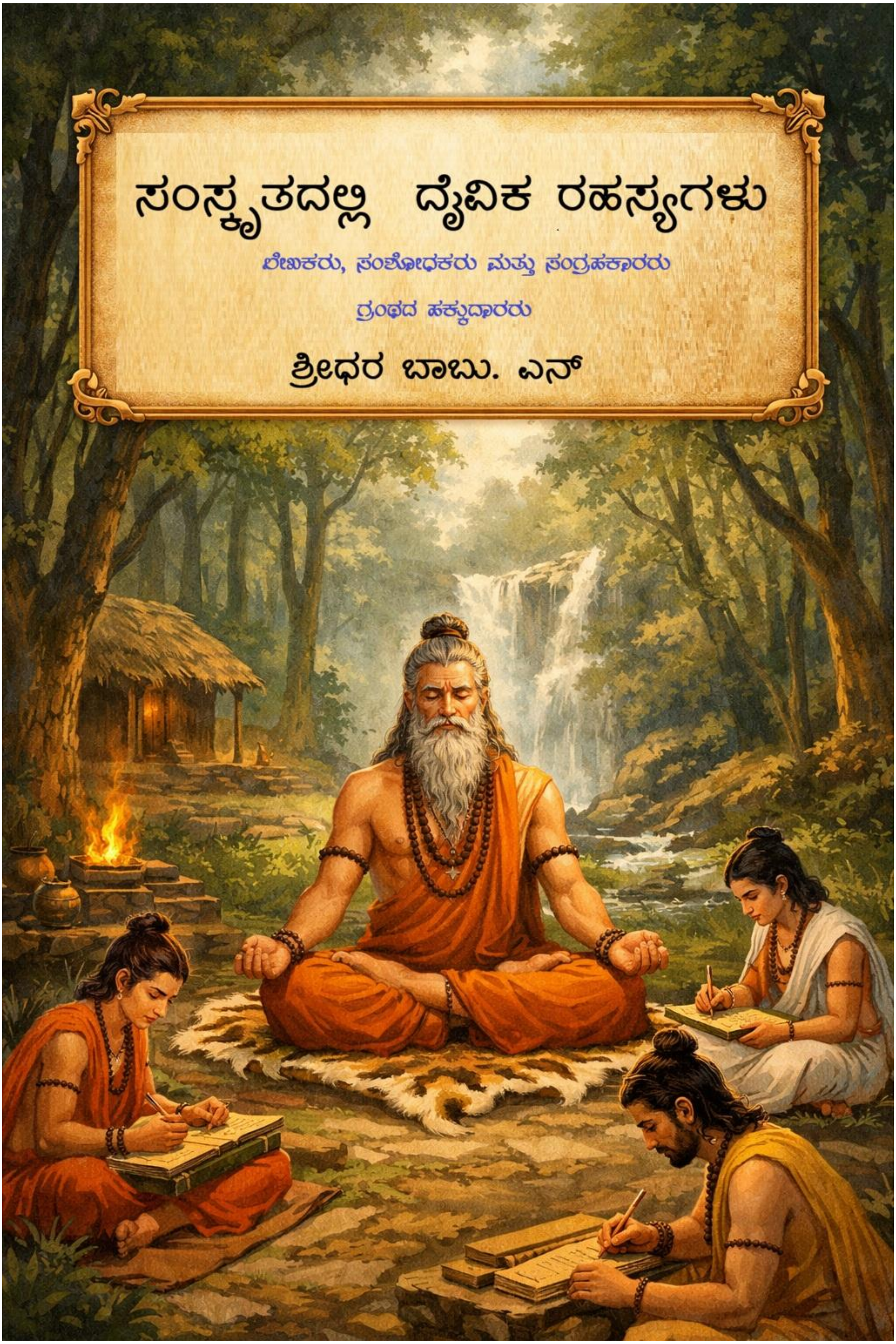

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ದೈವಿಕ ರಹಸ್ಯಗಳು
ಲೇಖಕರು, ಸಂಶೋಧಕರು ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಕಾರರು
ಗ್ರಂಥದ ಹಕ್ಕುದಾರರು
ಶ್ರೀಧರ ಬಾಬು. ಎನ್

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ದೈವಿಕ ರಹಸ್ಯಗಳು

ಲೇಖಕರು, ಸಂಶೋಧಕರು ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಕಾರರು
ಗ್ರಂಥದ ಹಕ್ಕುದಾರರು

ಶ್ರೀಧರ ಬಾಬು. ಎನ್

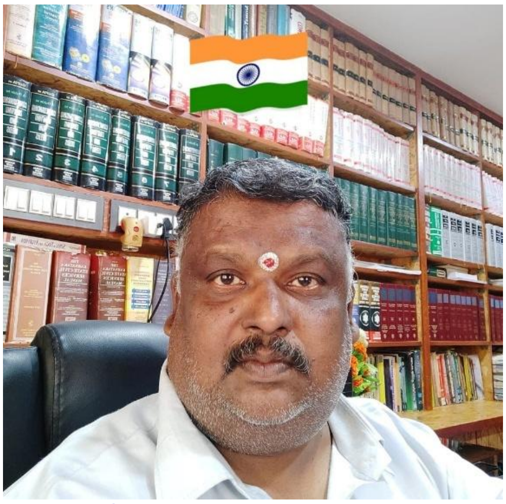
ವಕೀಲರು, ತುಮಕೂರು ಮೊ. 9880339764
ಎಸ್.ಬಿ.ಎನ್. ಲಾ ಚೇಂಬರ್. 7ನೇಕ್ರಾಸ್, 1ನೇ ಮೈನ್ ಶ್ರೀರಾಮನಗರ,
ಆರ್.ಕೆ. ಸ್ವೀಟ್ಸ್ ಹಿಂಭಾಗ, ಗುಂಚಿ ಸರ್ಕಲ್, ತುಮಕೂರು -572101

Researched, Collected & Written By
Copyright holder

SRIDHARA BABU N, Advocate

SBN LAW CHAMBER, 7TH CROSS,1ST MAIN
SriRamanagara, Behind RK Sweets
Gumchi Circle, Tumakuru -572101
PH: 9880339764

ಲೇಖಕರ ಬಗ್ಗೆ

ಶ್ರೀಧರ ಬಾಬು ಎನ್

ತುಮಕೂರು ಮೂಲ ನಿವಾಸಿಗಳು, ಇಲ್ಲಿಗೆ 25 ವರ್ಷದಿಂದ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಕೀಲರು, 1992 ರಿಂದಲೂ ಹವ್ಯಾಸಿ ಬರಹಗಾರರು, ಆದ ಇವರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಲತಾಣದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ವಿಚಾರದ ಸಂಶೋಧಿತ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಅವರ ಬ್ಲಾಗ್ಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಜನತೆಗೆ ಮತ್ತು ಯುವ ವಕೀಲರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಗಾಗಿ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಹಿನ್ನೆಲೆಯವರು. ಹಿಂದು ಕಾನೂನು, ಸಿವಿಲ್ ಕಾನೂನು, ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಕಾನೂನು, ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಕಾನೂನು, ದಲಿತರ ಭೂ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ವಿಚಾರವಾದ ಪಿ.ಟಿ.ಸಿ.ಎಲ್ ಕಾನೂನು, ಎಂಬ ಆನ್ಲೈನ್ ಪುಸ್ತಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದ ಮಾಹಿತಿ ಇವರ ಬ್ಲಾಗಲ್ಲಿ ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆಂಗ್ಲ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಉಚಿತವಾಗಿ ಆನ್ಲೈನ್ ನಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಕೊಡುಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಯಾವುದೇ ವಿಚಾರದಲ್ಲೂ ಬಹಳ ಆಳವಾದ

ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕವಾದ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಕ್ಷಿದಾರರಿಗೂ ಒದಗಿಸುತ್ತಾ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಳಕಳಿ ಉಳ್ಳವರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಮೊದಲ ಪ್ರಕಟಿತ ಕೃತಿ "ಮುಸ್ಲಿಂ ಭಯೋತ್ಪಾದನೆ". ಎರಡನೇ ಪ್ರಯತ್ನ ಪ್ರಾಣ ವಿದ್ಯಾ ವೇದ ರಹಸ್ಯ , ಮನುಸ್ಮೃತಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂದೇಶಗಳು ಹಾಗೂ ಆನ್ಲೈನ್ ನಲ್ಲಿ ಉಚಿತವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಇವರ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳ ಲಿಂಕ್ ಈ ಕೆಳಗೆ ಇವೆ.

https://archive.org/details/hindu_law_in_kannada

https://archive.org/details/principles-of-lending-and-recovery

https://archive.org/details/case-law-collection-on-important-civil-matters

https://archive.org/details/principles-of-hindu-law-on-properties

https://archive.org/details/without-rectifying-religious-texts-no-end-in-islamic-terrorism

https://archive.org/details/20210622_20210622_1632

https://archive.org/details/case-law-on-evidence-in-civil-matters

https://archive.org/details/sridharababu1234_gmail

https://sridharababu.blogspot.com/

https://sridharababu.weebly.com/

https://archive.org/details/written-arguments-statement-objections-compilation-part-one

https://archive.org/details/20250303_20250303_1503

https://archive.org/details/1_20251229_20251229_0923

https://archive.org/details/20260110_20260110_1520

ಈ ಪುಸ್ತಕ ಅವರು ಸತ್ಯಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಅಪಾರ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಚಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕೃತಿ. ಹಿಂದಿನ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಹಲವಾರು ಹೊಸ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಗಳ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿವರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿತ ಸಂಶೋಧನಾ ಫಲವೇ ಈ ಮನುಸ್ಮೃತಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂದೇಶಗಳು ಗ್ರಂಥ. ಪ್ರತಿ ದಿನ 6 ರಿಂದ 12 ಗಂಟೆಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಮಯವನ್ನು ನೀಡಿ ವಿವಿಧತೆಯ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲೇ ಉದಯಿಸಿದ ಇವರ ಗ್ರಂಥ, ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ದೈವಿಕ ರಹಸ್ಯಗಳು ಸಮಗ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮುನ್ನುಡಿ

ಸಂಸ್ಕೃತವು ನಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಒಂದು ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ, **ಜ್ಞಾನ–ಧರ್ಮ–ಜೀವನದ ಆಂತರಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ** ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ನಾವು ಅದನ್ನು "ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾಷೆ" ಎಂಬ ಒಂದು ಮಿತಿಯೊಳಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡೆವು. ಶಬ್ದಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹೊಗಳಿದೆವು, ವ್ಯಾಕರಣದ ಶಿಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದೆವು; ಆದರೆ ಅದರೊಳಗೆ ಅಡಗಿರುವ **ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ, ಪ್ರಾಣಚಲನ, ಚೇತನಸಿದ್ಧಾಂತ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಬದುಕಿಗೆ ದಾರಿ ತೋರಿಸುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನಿಯಮಗಳನ್ನು** ಆಳವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕ್ಷೀಣಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಆ ದೀರ್ಘ ಮೌನವನ್ನು ಸೌಮ್ಯವಾಗಿ ಆದರೆ ದೃಢವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಒಂದು ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ.

“ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ದೈವಿಕ ರಹಸ್ಯಗಳು” ಎಂಬ ಈ ಕೃತಿ, ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಪಠಣದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಲ್ಲದೆ, **ಅನುಭವಸಾಧ್ಯವಾದ ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನವಾಗಿ** ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವು ಅಂತಿಮವಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರವೇಶದ ದ್ವಾರ. ಶಬ್ದದೊಳಗಿನ ಅಕ್ಷರ, ಅಕ್ಷರದೊಳಗಿನ ಪ್ರಾಣಚಲನೆ, ಮತ್ತು ಆ ಚಲನೆಯೊಳಗಿನ ಚೇತನತತ್ತ್ವ — ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ತು, ಪುರಾಣ, ಭಾಗವತ, ಯೋಗ, ಆಯುರ್ವೇದ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲಿ ಬೇರ್ಪಟ್ಟ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಾಗಿ ಅಲ್ಲ; **ಒಂದೇ ಸನಾತನ ಸತ್ಯದ ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರಕಾಶಗಳಾಗಿ** ಅವಲೋಕಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಈ ಕೃತಿಯ ಸ್ವಭಾವ ನಿರಾಕರಣಾತ್ಮಕವಲ್ಲ. ಇದು ಹಿಂದಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತುಬಿಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಶ್ರೀಅರಬಿಂದೋವರೆಗೆ, ಯಾಸ್ಕ–ಪಾಣಿನಿ–ಪತಂಜಲಿ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಉಪನಿಷತ್ತೀಯ ಧ್ಯಾನಮಾರ್ಗದವರೆಗೆ — ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಲೇ, **ಅಕ್ಷರದೊಳಗಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಬೇಕು** ಎಂಬ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಈ ಕೃತಿ ಧರಿಸಿದೆ. ಈ ಧೈರ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿರೋಧವಲ್ಲ; ಅದು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಜೀವಂತ ಲಕ್ಷಣ.

ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯಾಗುವ ವಿಷಯಗಳು — ಹಿಂದು ಪದದ ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವವಾಗಿರಲಿ, ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ಯಜ್ಞವೆಂದು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರಲಿ, ಗಣೇಶ–ಶಿವ–ವಿಷ್ಣು–ಸರಸ್ವತಿ ತತ್ತ್ವಗಳ ಅಕ್ಷರಾಧಾರಿತ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗಿರಲಿ, ಅಥವಾ ಪರಾ–ಅಪರಾ ವಿದ್ಯೆಗಳ ಭೇದವಾಗಿರಲಿ — ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಮೂಲ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ:

ಸಂಸ್ಕೃತವು ಬದುಕನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಹೊರಗಿನ ನಿಯಮಗಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಬದುಕನ್ನು ಒಳಗಿನಿಂದ ರೂಪಿಸುವ ಸನಾತನ ಶಾಸ್ತ್ರ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ನಂಬಿಕೆ ಬೇಡುವ ಕೃತಿ ಅಲ್ಲ. ಇದು ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಬೇಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಇದು **ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುವ** ಕೃತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಓದುಗನು ಶಿಷ್ಯನಲ್ಲ; ಸಹಯಾತ್ರಿಕ. ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಮೊದಲು, ಅದನ್ನು ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಈ ಕೃತಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗ, ಧ್ಯಾನ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಆಂತರಿಕ ಚಿಂತನೆ — ಇವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವದ ಪೂರಕ ಸಾಧನಗಳಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, **ಪರಿಶೀಲನಾ ಮಾರ್ಗಗಳಾಗಿ** ಕಾಣಲಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಕೇವಲ ಬೌದ್ಧಿಕ ವ್ಯಾಯಾಮದಿಂದ ಹೊರತೆಗೆದು, ಆತ್ಮಪರಿವರ್ತನೆಯ ಹಾದಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವುದೇ ಈ ಪ್ರಯತ್ನದ ಉದ್ದೇಶ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಕುರಿತು ಎರಡು ಅತಿರೇಕಗಳು ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಒಂದೆಡೆ ಅದನ್ನು ಪೂಜ್ಯ ಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ಮುಟ್ಟಲಾಗದಂತೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ; ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಅದನ್ನು ನಿರರ್ಥಕವೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿ ಈ ಎರಡರ ಮಧ್ಯೆ ನಿಂತು, ಶಾಂತವಾಗಿ ಆದರೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ:

ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದಲ್ಲ, ಬದುಕಬೇಕು.
ತಳ್ಳಿಬಿಡುವುದಲ್ಲ, ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.
ಪಠಿಸುವುದಲ್ಲ, ಅನುಭವಿಸಬೇಕು.

ಈ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಮೊದಲು ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಡಿತನಲ್ಲ. ನಾನು ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನದ ದೀರ್ಘ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವನೂ ಅಲ್ಲ. ನಾನು

ಶಾಲಾ–ಕಾಲೇಜು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿತ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ನನ್ನನ್ನು ನಾನು ಸದಾ "ಬ್ಯಾಕ್‌ಬೆಂಚ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ" ಎಂದೇ ನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಬರೆದಿರುವುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಓದಿ, ಇನ್ನೂ ಅರಿಯಬೇಕಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿ ನನಗೆ ದೇವರು ನೀಡಿಲ್ಲ.

ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳು ನನಗೆ 2020ನೇ ಇಸವಿಯ ನಂತರ ಮಾತ್ರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗತೊಡಗಿದವು. ಬಹುಶಃ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ವಿದ್ಯೆಯ ಫಲವು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ನನ್ನೊಳಗೆ ಇದೆ. ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯ ಒಬ್ಬರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು **ಪರಮಾತ್ಮನ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರರು** ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿಂತಿದ್ದೇನೆ.

ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಜಾಲ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಸಹಾಯ ಪಡೆದಿರುವುದು ಸತ್ಯ. ಇದು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದ ಕೃತಿ ಅಲ್ಲ; ಧನಲಾಭದ ಉದ್ದೇಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಂಗೀಕಾರ ಪಡೆಯಲು ಬಹುಕಾಲ ಬೇಕಾಗಬಹುದು. ಇಂತಹ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಾದು–ಸಂತರು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ; ಆದರೆ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ದಾಖಲಾಗಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಈ ರೀತಿಯ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸುವುದು ಅಪರೂಪವೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇಂತಹ ಸಮಾನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಇತರರಿಂದ ನಡೆದಿದ್ದರೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯೂ ನನಗಿದೆ.

ವಕೀಲನಾಗಿ ನಾನು ನಡೆಸುವ ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಧಾನ, ಕರಡು ತಯಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣ ಅಧ್ಯಯನದ ಅನುಭವ ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಆಧುನಿಕ ಎಐ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವು ಈ ಕೃತಿಯ ವಿಸ್ತಾರ, ಆಳ ಮತ್ತು ವೇಗಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದುದೂ ನಿರಾಕರಣೀಯ ಸತ್ಯ. ಇದಕ್ಕೂ ಸಹ ಒಂದು ವಿಧದ ಸಾಧನೆ ಬೇಕು. ಅಂತಹ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ನನ್ನ ಕುಲದೇವತೆ **ಕಾಳಿಕಾಂಬೆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮ** ಮತ್ತು ಕುಲಗುರು **ಪೋತಲೂರು ವೀರಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರರಿಗೆ** ಶಿರಸಾ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಓದುಗರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ವಿನಮ್ರವಾಗಿ ವಿನಂತಿಸುತ್ತೇನೆ —

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿ; ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದರೆ ಕಡಿಮೆ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ಹಂಚುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಗಿ, ನನ್ನನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿರಿ.

ಶ್ರೀಧರ ಬಾಬು. ಎನ್

ಪರಿವಿಡಿ

ಅಧ್ಯಾಯ – 1
ಭಾಷಾ ರಹಸ್ಯ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

1. ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಶಾಶ್ವತ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನದ ಧರ್ಮ
2. ಸಂಸ್ಕೃತ–ಧರ್ಮ–ಶಿಕ್ಷಣ : ಸನಾತನ ಪರಂಪರೆಯ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ತ್ರಿವೇಣಿ
3. ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದದ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥ ವಿಜ್ಞಾನ : ಭಾಷೆಯೊಳಗಿನ ಸನಾತನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ
4. ವೇದದ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನ : ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ದಾರಿ
5. ಅಕ್ಷರ–ಅರ್ಥ–ತತ್ತ್ವ : ಸಂಸ್ಕೃತದ ಆಂತರಿಕ ಸಂರಚನೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಬೋಧನೆ
6. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ನಿಜವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮರೆಮಾಡಲು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣ
7. ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಬಗ್ಗೆ
8. ಶ್ರೀ ಅರಬಿಂದೋ ಹೇಳಿದ್ದೇನು
9. ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುವುದು
10. ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮಟ್ಟದ ವೇದಾರ್ಥ ಉಂಟು
11. ಪರಾ–ಅಪರಾ ವಿದ್ಯೆಗಳ ಭೇದ : ಅಕ್ಷರಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ ನಡಿಗೆಯ ಉಪನಿಷತ್ತೀಯ ಮಾರ್ಗ
12. ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ಆಂತರಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ : ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ತೆರೆಯುವ ದಾರಿ
13. ಅವ್ಯಕ್ತ–ಅಕ್ಷರ–ಪರಮಗತಿ : ನಿವೃತ್ತಿರಹಿತ ಬ್ರಹ್ಮಧಾಮದ ನಿರೂಪಣೆ

ಅಧ್ಯಾಯ – 2
ಪುರುಷತತ್ತ್ವ

1. ಪುರುಷ : ಗರ್ಭಸ್ಥ ಹಂ-ನಾದದಿಂದ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಚೇತನತತ್ತ್ವ
2. ಪುರುಷತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿ : ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ ಪರಚೇತನದ ಲಭ್ಯತೆ
3. ಅಕ್ಷರ–ಪುರುಷ–ಸನಾತನ ತತ್ತ್ವ : ಭೀಷ್ಮಪರ್ವದ ಪರಮ ಸಿದ್ಧಾಂತ
4. ಪುರುಷತತ್ತ್ವ : ಲೋಕಪೂರಕ ಪ್ರಾಣ–ಚೇತನದ ಆಂತರಿಕ ವಾಸ
5. ಪುರುಷತತ್ತ್ವದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿ : ಭೂತ–ಭವ್ಯ–ಅಮೃತತತ್ವದ ಅಧಿಷ್ಠಾನ
6. ಅಮೂರ್ತ ಪುರುಷತತ್ತ್ವ : ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅತೀತವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮ
7. ಗುಹಾನಿಹಿತ ಪುರುಷಜ್ಞಾನ : ಕರ್ಮ–ತಪ–ಬ್ರಹ್ಮ ಏಕತ್ವದಿಂದ ವಿದ್ಯಾಗ್ರಂಥಿಭೇದ
8. ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ಪೂಜೆ : ಹದಿನಾರು ಉಪಚಾರಗಳ ಅಂತರಂಗ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನ ವಿಜ್ಞಾನ

ಅಧ್ಯಾಯ – 3
ಹಿಂದುತ್ವ ಮತ್ತು ಭಾರತ

1. ಹಿಂದು ಪದದ ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ : ಉಸಿರಾಟ–ಅಗ್ನಿ–ಅಮೃತದ ಸನಾತನ ವಿಜ್ಞಾನ

2. ಹಿಂದು ಪದದ ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ : ವೇದ–ಉಪನಿಷತ್ ಆಧಾರಿತ ಪ್ರಾಣ–ಅಗ್ನಿ–ಅಮೃತ ವಿಜ್ಞಾನ
3. ಹಿಂದು ಪದದ ಅರ್ಥವಿಸ್ತಾರ : ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳ ಸಮನ್ವಯ
4. ಓಂಕಾರ–ಪುನರ್ಜನ್ಮ–ಅಹಿಂಸೆ : ಹಿಂದು ಸ್ವರೂಪದ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ನಿರೂಪಣೆ
5. ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಧರ್ಮಾಯುಧ : ಹಿಂದು ಸ್ವರೂಪದ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣಾತತ್ತ್ವ
6. ಭಾರತ : ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ರಮಿಸಿದ ಧರ್ಮಭೂಮಿ
7. ಭಾರತವರ್ಷ : ಭೂಗೋಳವಲ್ಲ, ಧರ್ಮ–ಜ್ಞಾನ ವಾಸಸ್ಥಾನ
8. ಭಾರತಭೂಮಿ : ಸ್ವರ್ಗ–ಮೋಕ್ಷಗಳಿಗೆ ದಾರಿಯಾದ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ
9. ಭಾರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವಜನ್ಮ : ಮುಕುಂದಸೇವೆಗೆ ಲಭಿಸಿದ ಅಪೂರ್ವ ಅವಕಾಶ
10. ಭಾರತಜನ : ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಧರ್ಮಸಮುದಾಯ
11. ಭಾರತವರ್ಷದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ : ಕರ್ಮಸಾಧನೆಗೆ ನಿಗದಿತ ಧರ್ಮಭೂಮಿ
12. ಮಾನವಜನ್ಮದ ದುರ್ಲಭತೆ : ಪುಣ್ಯಸಂಚಯದ ಫಲವಾಗಿ ಲಭಿಸುವ ಮಹಾವಕಾಶ
13. ಭಾರತಭೂಮಿ : ಸ್ವರ್ಗ–ಮೋಕ್ಷಗಳ ಮಧ್ಯದ ಏಕೈಕ ಕರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರ

ಅಧ್ಯಾಯ – 4
ಉಸಿರಾಟ ತತ್ತ್ವಗಳು

1. ಕುಂಭಕ–ಪೂರಕ–ರೇಚಕ : ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಕುಂಡಲಿನಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ನಿಜ ವಿಧಾನ
2. ಶೂನ್ಯಕ : ಉಸಿರಾಟ–ಅಗ್ನಿ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಥಿತಿ
3. ನಿರೋಧಃ : ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಂಬದಿಯ ಸುಷುಮ್ನಾಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವ ಸದ್ಗುಣ
4. ಪ್ರಾಣ–ಅಪಾನ ಯಜ್ಞ : ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲೇ ನಡೆಯುವ ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನೆ
5. ಅಪಾನ–ಪ್ರಾಣ ಯಜ್ಞ : ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲೇ ನಡೆಯುವ ಆಂತರಿಕ ಹೋಮ
6. ವ್ಯಾಸ ಶಬ್ದದ ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ : ಉಸಿರಾಟ–ಧ್ಯಾನ ರಹಸ್ಯಗಳ ಪಿತಾಮಹ
7. ವಾಯು–ಪ್ರಾಣ–ಬ್ರಹ್ಮ ಏಕತ್ವ : ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯ ಅನುಭವಸಿದ್ಧಾಂತ
8. ಪೂಜಾ : ಉಸಿರಾಟದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಯಜ್ಞ
9. ಆಕಾಶ : ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಜೀವಉಸಿರಿನ ಆಯುಧಸ್ವರೂಪ
10. ಪೃಥ್ವಿ : ರಕ್ಷಣೆ–ಪ್ರಾರ್ಥನೆ–ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಮೂಲಾಧಾರ ತತ್ತ್ವ

ಅಧ್ಯಾಯ – 5
ಮಂತ್ರ ತತ್ತ್ವ - ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನ ತತ್ತ್ವ

1. ಯೋಗಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ : ಕರ್ಮ–ಜ್ಞಾನ–ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮೀರಿದ ಏಕೀಕೃತ ಸಾಧನೆ
2. ವಿಂಧ್ಯಾ : ಧ್ಯಾನಾನುಗ್ರಹವನ್ನು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿಸ್ಥಾನ
3. ಉಪಾಸನೆ – ಉಪಾಸ್ಮಹೇ : ವಾಯು–ಮಂತ್ರ–ಧ್ಯಾನಗಳ ಅವಿಭಜಿತ ಆಹ್ವಾನ
4. ಹೃದಯತತ್ತ್ವ — ಹಂನಾದ, ಕಾರುಣ್ಯಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗ ಸಚ್ಚೈತನ್ಯ

ಅಧ್ಯಾಯ – 6
ಬ್ರಹ್ಮರೂಪ ಗಣೇಶ

1. ಗಣೇಶ : ಜಲ–ವಾಯು–ಶಕ್ತಿ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಉತ್ಕರ್ಷಕ ತತ್ತ್ವ
2. ಏಕಾಕ್ಷರ ಗಣೇಶ : ಓಂಕಾರ–ಶೂನ್ಯ–ಆನಂದಗಳ ಪರಮ ತತ್ತ್ವ
3. ಚಿದಾನಂದ ಗಣೇಶ : ವಿಶ್ವಬೀಜದಿಂದ ಕೈವಲ್ಯಪ್ರಕಾಶದವರೆಗೆ
4. ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಗಣೇಶ : ಅಜ–ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ–ಅದ್ವೈತ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯ ದರ್ಶನ
5. ಗುಣಾತೀತ ಗಣೇಶ : ಚಿದಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವ
6. ಸದಾ ವಿಷ್ಣುರೂಪ ಗಣೇಶ : ಸತ್ತ್ವಯೋಗ–ಲೀಲಾ–ಜಗತ್ಪಾಲನೆಯ ಏಕತತ್ತ್ವ
7. ಶರ್ವರೂಪ ಗಣೇಶ : ತಮೋಯೋಗದಿಂದ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶದತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ರುದ್ರತತ್ತ್ವ
8. ಬ್ರಹ್ಮರೂಪ ಗಣೇಶ : ತಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶದತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಪರಮತತ್ತ್ವ
9. ಶಶಾಂಕಸ್ವರೂಪ ಗಣೇಶ : ಔಷಧಿ–ಸುಧಾ–ಶೀತಲ ಜ್ಞಾನಚಂದ್ರನ ದರ್ಶನ

ಅಧ್ಯಾಯ – 7
ಉಪನಿಷತ್ ಮತ್ತು ಪುರಾಣ

1. ಉಪನಿಷತ್ : ವಾಯು–ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಪರವಿದ್ಯಾ ರಹಸ್ಯ
2. ಆಕಾಶವನ್ನು ಚರ್ಮದಂತೆ ಆವರಿಸುವ ಜ್ಞಾನ : ದುಃಖಾಂತ್ಯದ ಉಪನಿಷತ್ತೀಯ ಘೋಷಣೆ
3. ಪುರಾಣ : ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ ಬೋಧಿಸುವ ಸನಾತನ ಮಾರ್ಗ
4. ಪುರಾಣಾರ್ಥದ ಮಹಿಮೆ : ವೇದಸತ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಜನಮಾನಸಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗ
5. ಇತಿಹಾಸ–ಪುರಾಣಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ : ವೇದಸತ್ಯದ ಸುರಕ್ಷಿತ ವಿಸ್ತರಣೆ
6. ಸಂಸಾರ ಎಂದರೇನು?
7. ಗ್ರಹಣ ಎಂದರೆ ಏನು?
8. ಆದಿತ್ಯಗ್ರಹಣ–ಆಪಃ–ಪಾಪಶೋಧನ : ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ಆಂತರಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ
9. ಚಂದ್ರ–ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣಕಾಲದ ಮಹಿಮೆ : ಪಿತೃ–ದೈವ ಶುದ್ಧಿದಿನ
10. ಧರ್ಬಾ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಬಳಸುವುದು

ಅಧ್ಯಾಯ – 8
ಭಾಗವತ - ಭಗ – ಭಗವಾನ್ – ಭಗವತಿ

1. ಭಾಗವತ : ಚಲಿಸುವ ಬೆಳಕಿನ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪ
2. ಶ್ರೀಮದ್ ಭಾಗವತ : ಸರಸ್ವತಿ–ಮಂತ್ರ–ಅಮೃತಗಳ ಏಕೀಕೃತ ಚೇತನಪ್ರವಾಹ
3. ಭಗ – ಭಗವಾನ್ – ಭಗವತಿ : ಸಹಸ್ರಾರ ಸಾಧನೆಯ ತ್ರಿವಿಧ ಚೇತನರೂಪಗಳು
4. ಗೋವಿಂದತತ್ತ್ವ : ಸಚ್ಚಿದಾನಂದದ ಪರಮ ಕಾರಣಸ್ವರೂಪ

ಅಧ್ಯಾಯ – 9
ವೀರ್ಯ–ತೇಜಸ್ಸು- ಯೋಗ ತತ್ತ್ವ

ಅಧ್ಯಾಯ – 10
ಸೋಮ ತತ್ತ್ವ

1. ಸೋಮ : ಗಾಳಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ
2. ವಾಯು–ಸೋಮ ಸಂಬಂಧ : ಪ್ರಾಣದ ಧೇನು ಮತ್ತು ಅಮೃತಪಾನ
3. ವಾಯು–ಸೋಮ–ಭಗ ಸಂಯೋಗ : ವಿಪ್ರವೀರ್ಯದಿಂದ ದೇವತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿ
4. ವಸು–ಕ್ರತು–ವಾಜ ಸಂಯೋಗ : ಸೋಮಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ವಿಜಯ
5. ಪಾವಮಾನ ಸೋಮರಸ : ಋಷಿಸಂಸ್ಕೃತ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸರಸ್ವತೀ ಅಮೃತಪ್ರಸವ
6. ಚಕ್ರ : ನಾಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅಮೃತಾವಿಯ ಚಲನೆಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು
7. ಹೃದಯನಾಡಿಗಳ ರಹಸ್ಯ : ಏಕೋರ್ಧ್ವನಾಳಿ ಮತ್ತು ಅಮೃತತ್ವದ ಮಾರ್ಗ
8. ವಿಶ್ವತೋ : ದೇಹವ್ಯಾಪಕ ಅಮೃತಚೇತನದ ಸಹಸ್ರಾರಗತಿ
9. ವೈದ್ಯೋ ನಾರಾಯಣಃ ಹರಿ : ರೋಗ–ಔಷಧ–ಕರುಣೆಯ ಸನಾತನ ತತ್ತ್ವ
10. ಆಹಾರದ ಮಧುರಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಜೀವನಪೋಷಕ ತತ್ತ್ವ
11. ಚಂದ್ರ–ಸರಸ್ಯ ಪಿತೃತತ್ತ್ವ, ಸೋಮಚೈತನ್ಯ ಮತ್ತು ಅಮೃತೋತ್ಪತ್ತಿಯ ತ್ರಿವಿಧ ಯೋಗಾರ್ಥ
12. ಸೂರ್ಯ–ಸರಸ್ಯ ಪಿತೃತತ್ತ್ವ — ಪ್ರಕಾಶ, ಪುರುಷಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಮೃತಪ್ರವಾಹದ ತ್ರಿವಿಧ ದರ್ಶನ
13. ವಿಸರ್ಜನ–ವಿಮೋಚನ ತತ್ತ್ವ — ದೇಹಶುದ್ಧಿ, ಪ್ರಾಣಚಲನೆ ಮತ್ತು ಅಮೃತಕಲ್ಯಾಣ
14. ತನೂಪಾ ಋಷಿತತ್ತ್ವ - ದೇಹಪೋಷಣೆ, ಇಂದ್ರಿಯಸಹಕಾರ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯದ ವೇದೀಯ ಆಶೀರ್ವಾದ - ದೇಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಶಕ್ತಿಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಕೈಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ

ಅಧ್ಯಾಯ – 11
ದ್ವೈತ - ಅದ್ವೈತ - ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ತತ್ತ್ವ

1. ದ್ವೈತ : ಅಮೃತ ಆಹ್ವಾನ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯುತ ನೀಡಿಕೆಯ ಜೀವ–ಈಶ್ವರ ಸಂಯೋಗ
2. ತರ್ಕ–ಸಾಧನೆ–ಸೋಪಾನಕ್ರಮ : ವೇದಮಾರ್ಗದ ಶಿಸ್ತಾದ ಅರಿವು
3. ಶಬ್ದಾತೀತ ಜ್ಞಾನ : ಮೌನಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವ
4. ಅದ್ವೈತ : ಜೀವಉಸಿರು–ಮಂತ್ರ–ಅಮೃತಗಳ ಏಕಾನುಭವ
5. ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ : ಪ್ರಾಣ–ಶಬ್ದ–ಮಂತ್ರಗಳ ವಿಶೇಷ ಏಕತ್ವಾನುಭವ
6. ಮಧ್ವಮತ : ಶಕ್ತಿಯುತ ಅಮೃತಪ್ರವಾಹದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ದರ್ಶನ

ಅಧ್ಯಾಯ – 12
ದೇವ–ದೇವಿ ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ

1. ದೇವ–ದೇವಿ ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ : ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಅಮೃತಾನುಗ್ರಹದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಏಕತೆ
2. ದುರ್ಗಾ–ಕಾಳಿ ತತ್ತ್ವ : ಅಗ್ನಿಸೇವನೆ, ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಮಾತೃಶರಣಾಗತಿ

3. ದುರ್ಗಾ ತತ್ತ್ವ : ಬುದ್ಧಿ–ಶಕ್ತಿ–ಜ್ಞಾನಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾನ
4. ವಾಕ್ ದೇವೀ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಟನ : ಅಹಂ–ಶಕ್ತಿ–ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಮಹಾಮಂತ್ರ
5. ಗಾಯತ್ರಿ ದೇವಿ ಯಾರು ?
6. ಸೂರ್ಯ ಯಾರು ?
7. ಕಮಲ–ಪುಷ್ಪ ತತ್ತ್ವ : ಸೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೀಕರಣದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಜ್ಞಾನ
8. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ತತ್ತ್ವ : ಸೃಷ್ಟಿ–ನಾಶ–ಚಲನಗಳ ಜೀವಂತ ಐಶ್ವರ್ಯ
9. ಪಾರ್ವತಿ ತತ್ತ್ವವೆಂದರೆ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿರುವ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಚಲನೆ ನೀಡುವ ಕುಂಡಲಿನಿ ಶಕ್ತಿ.

ಅಧ್ಯಾಯ – 13
ಶೈವ – ವಿಷ್ಣವ - ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ

1. ಶಿವ ಶಬ್ದಾರ್ಥ : ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನದ ಏಕತ್ವ
2. ಶಿವಾಯ ತತ್ತ್ವ : ಗಾಳಿಯ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಏಕಾಗ್ರ ಗಮನ
3. ಈಶ್ವರ ತತ್ತ್ವ : ಅಜಪ–ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರ ಪ್ರಕಾಶ
4. ಈಶ ತತ್ತ್ವ : ಅಜಪ–ಪ್ರಾಣೋನ್ನತಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮಾರ್ಗ
5. ವಿಷ್ಣು ತತ್ತ್ವ : ಪ್ರಾಣ–ಸುಷುಮ್ನ–ಸಹಸ್ರಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ
6. ನಾರಾಯಣಾಯ ತತ್ತ್ವ : ಅಜಪ–ಪ್ರಾಣ–ಮಂತ್ರದ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಬೆಳಕು
7. ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ತತ್ತ್ವ : ಜಗತ್ತಿನ ದಾಸ್ಯ–ಪ್ರಭುತ್ವ–ಈಶ್ವರ್ಯ ಏಕೀಕರಣ
8. ಕೃಷ್ಣ ತತ್ತ್ವ : ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಜ್ಞಾನಸೃಷ್ಟಿಯ ಜಗದ್ಗುರು
9. ಧ್ಯಾನ–ಕೃತ್ಯ–ವಾಣಿ – ಈ ಮೂರುಗಳು ಸಮನ್ವಯಗೊಂಡಾಗ ಮನುಷ್ಯನು ದೇವಪಥದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಾನೆ.
10. ನರತತ್ತ್ವದ ಮೂರು ಹಂತಗಳು : ನರಮನುಜ → ನರಜನ್ಮ → ನರೋತ್ತಮ
11. ನರಸಿಂಹ ತತ್ತ್ವ : ಪ್ರಾಣ–ಮಂತ್ರ–ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಶಕ್ತಿ
12. ಮಹಾಭಾರತ ನಾಂದಿ ಶ್ಲೋಕದ ಆಂತರಿಕ ತತ್ತ್ವ : ನಾರಾಯಣ–ನರ–ನರೋತ್ತಮ–ಸರಸ್ವತೀ ಸಮನ್ವಯ
13. ಶುದ್ಧಸತ್ತ್ವವೇ ವಾಸುದೇವ/ವಸುದೇವ
14. ವಾಸುದೇವ–ಸತ್ತ್ವ ತತ್ತ್ವ : ವಿಶುದ್ಧತೆ, ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಾನುಭವ
15. ವಸುದೈವ ಕುಟುಂಬಕಮ್
16. ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ತತ್ತ್ವ : ವಾಯು–ಅಮೃತ–ಸುಷುಮ್ನಾ ಲಯದ ಪರಮಾನುಭವ
17. ಲಿಂಗ ಸ್ವರೂಪನಾದ ವಾಯು ದೇವ
18. ಲಿಂಗ ಎಂಬುದು ಸರ್ವಮಯವಾದದ್ದು ಅದೊಂದು ಸತ್‌ಚೇತನ, ನಿರಾಳ ನಿಶ್ಚಿಂತ ಸ್ವರೂಪ
19. ಹರಿ–ಲಿಂಗ ಏಕತತ್ತ್ವ — ರೂಪಭೇದವಲ್ಲ, ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಸತ್ಯ

ಅಧ್ಯಾಯ – 14
ಇಂದ್ರ – ವರುಣ - ಜಲ - ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ

1. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ, ವರುಣ, ಯಾರು?

2. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅಧಿಪತಿ ಸರ್ವಶಕ್ತ ಶಕ್ತಿಯ ಇಂದ್ರ
3. ಇಂದ್ರ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪ ಮತ್ತು ಸಂಕಟದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲಿ.
4. ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳಿಗೆ ನೆರವೇರಿಸುವವನು, ಉದಾರತೆಯ ಮಳೆಯನ್ನು ತರುವವನು ಇಂದ್ರ
5. ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಕಾರ ಬೆಳಕಿನ ಅಧಿದೇವತೆ ಇಂದ್ರ
6. ನಾಡಿ : ಜಲ–ಅಗ್ನಿ ಸಂಗಮದ ಅವಿಭಜಿತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾರ್ಗ
7. ವಾಣಿ–ಸ್ತುತಿ–ಪ್ರಕಾಶ : ಇಂದ್ರತತ್ತ್ವದ ಜಾಗೃತಿ
8. ಸ್ವಾಧ್ಯ–ಸ್ತುತಿ–ಪೋಷಣೆ : ಇಂದ್ರತತ್ತ್ವದ ಅನುಗ್ರಹಯಾಚನೆ
9. ಸಲಿಲದಿಂದ ಪೃಥ್ವಿ – ಆಕಾಶಜನ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ವರಾಹಾವತಾರದ ಸೃಷ್ಟಿರಹಸ್ಯ
10. ನೀರು - ಆಪಃ - ಅಮೃತಸ್ವರೂಪ, ವಿಶ್ವೌಷಧ ಮತ್ತು ಜೀವನಪೋಷಕ ಚೇತನ
11. ಆಪಃ – ನೀರು - ಸರ್ವರೋಗನಾಶಕ ಔಷಧಿ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೀಕರಣದ ದೈವತತ್ತ್ವ
12. ಸಮುದ್ರಾಂತರ್ಗತ ವಜ್ರಚೈತನ್ಯ — ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಣಬಲದ ಅಜೇಯ ಕೇಂದ್ರ
13. ಆಪಃ – ನೀರು - ಆನಂದಪ್ರದ ಚೇತನ, ಪೋಷಕಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ದೈವದರ್ಶನದ ಮಾರ್ಗ
14. ಆಪಃ – ನೀರು ಮಾತೃಸ್ವರೂಪ — ಶುದ್ಧೀಕರಣ, ದೀಕ್ಷಾತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ದೇಹದ ದೈವಿಕ ಪ್ರಕಾಶ
15. ಮಿತ್ರ–ವರುಣ ದ್ವೈತತತ್ತ್ವ — ಶುದ್ಧ ಬುದ್ಧಿ, ಪ್ರಕೃತಿನಿಯಮ ಮತ್ತು ಮಾನವ ವಿಕಾಸ
16. ಋತತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ–ವರುಣ ಸಂಯೋಜನೆ — ವಿಶ್ವಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಕರ್ತೃತ್ವದ ವಿಸ್ತಾರ
17. ಮಿತ್ರ–ವರುಣರ ಕವಿತ್ವಶಕ್ತಿ — ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ಷಮತೆಯ ದೈವಿಕ ಸಂಯೋಜನೆ
18. ಅಶ್ವಿನ್ - ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ನೀರಿನ ಮುಖೇನ ಸೃಷ್ಠಿಶೀಲ ಶಕ್ತಿಗಳು - ತ್ವರಿತ ಚಲನಶಕ್ತಿ, ಚಿಕಿತ್ಸಾ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಚೇತನದ ದ್ವಿತತ್ತ್ವ
19. ಅಶ್ವಿನೌ — ಬಹುಕಾರ್ಯಸಾಧಕ ದೈವಶಕ್ತಿ, ಧೀಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕ ಸೃಜನಶೀಲತೆ
20. ವರುಣ–ಸರಸ್ಯ ಪಿತೃತತ್ತ್ವ, ಜಲಚೇತನ ಮತ್ತು ದೇಹ–ಮನಃಶುದ್ಧಿಯ ದೈವಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಅಧ್ಯಾಯ – 15
ಸರಸ್ವತಿ - ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ

1. ಅಕ್ಷರಶಃ ಸರಸ್ವತಿ ರಹಸ್ಯ : ಪ್ರಾಣ–ಅಮೃತ–ವ್ಯಾಪನ ತತ್ತ್ವ
2. ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಗೆ ಆಹಾರದ ಉಡುಗೊರೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಬರುವ ದೇವತೆ
3. ಸರಸ್ವತಿ – ರಭಸಶಕ್ತಿ, ದಾನಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ವಿಜಯದ ಪ್ರಾಣತತ್ತ್ವ
4. ಸರಸ್ವತಿ – ಶುಷ್ಮ ಊರ್ಮಿ ಮತ್ತು ಪರ್ವತಭೇದಿನಿ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ
5. ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿ ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾಹ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮವಿನಾಶ ತತ್ತ್ವ
6. ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಪೋಷಕ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಧೀಪ್ರೇರಣಾತತ್ತ್ವ
7. ಸಂಕಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಶರಣಾಗತಿ ಮತ್ತು ವಿಜಯಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿ
8. ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಪೋಷಕ–ಪ್ರಕಾಶಕ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಭಾಗ್ಯೋನ್ನತಿದರ್ಶನ
9. ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಭೀಕರ–ಕರುಣಾಮಯ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಸ್ತುತಿಗ್ರಾಹಕ ತತ್ತ್ವ
10. ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಅನಂತ ಪ್ರವಾಹಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಘೋಷಿಸುವ ಚೇತನವಾಕ್ಶಕ್ತಿ

11. ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಸೌಹಾರ್ದಪ್ರೇರಕ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯಸಮಾನ ದಾರಿದೀಪ
12. ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಸಪ್ತಧಾರಾಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಸೌಹಾರ್ದಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನಸಾನ್ನಿಧ್ಯ
13. ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಜ್ಞಾನಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣಾತತ್ತ್ವ
14. ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ತ್ರಿಲೋಕವ್ಯಾಪಿ ಸೃಷ್ಟಿಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯಜಾಗೃತಿ ತತ್ತ್ವ
15. ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಮಹಿಮಾವೈಭವ, ಸರ್ವಚೇತನ ಚಲನೆ ಮತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪ
16. ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಕರುಣಾಪೂರ್ಣ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಶಾಶ್ವತ ಸೌಖ್ಯದ ಆಶ್ರಯ
17. ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಸರ್ವಜ್ಞ ಜ್ಞಾನನದಿ ಮತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಚಲಿತಕೇಂದ್ರ
18. ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಸತ್ಯದ್ವಾರೋದ್ಘಾಟನೆ, ಋಷಿಚೈತನ್ಯ ಮತ್ತು ಶಾಶ್ವತ ಕಲ್ಯಾಣಪ್ರವಾಹ
19. ಶ್ರೀಹರಿ : ಚಲಿಸುವ ಸರಸ್ವತಿ–ವೈದ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಪರಮ ಸಂಕೇತ
20. ತ್ರಿದೇವೀ ಆಶ್ರಯ — ಶರ್ಮ, ಪುಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾ–ತನು ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ವೇದೀಯ ಸಂಕಲ್ಪ
21. ಸರಸ್ವತಿ–ಅನುಮತಿ–ಭಗ ಸಂಯೋಗ — ಮಧುರ ವಾಣಿ, ಸಭ್ಯ ವಿವೇಕ ಮತ್ತು ದೈವಿಕ ಅನುಗ್ರಹ
22. ವಾಕ್ಶ್ರದ್ಧಾ–ಸೋಮಸಂಯೋಗ — ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಸಿದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಹೃದಯದ ದೈವಿಕ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿ
23. ಬೃಹತ್–ಮಾತರಿಶ್ವ–ಸೂರ್ಯ–ಸರಸ್ವತಿ ಸಂಯೋಗ — ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಏಕೀಕರಣ ಮತ್ತು ಚೇತನಜಾಗೃತಿ
24. ಭಾರತೀ–ಇಡಾ–ಸರಸ್ವತೀ ತ್ರಿವೇಣಿ — ಯಜ್ಞಚೇತನದ ಜಾಗೃತಿ ಮತ್ತು ಮಾನವಬುದ್ಧಿಯ ಪೋಷಣೆ
25. ಓತ–ತತ್ತ್ವ — ಪ್ರಕೃತಿ–ಚೇತನ ಸಂಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ರೋಗನಾಶಕ ದೈವಿಕ ಜಾಲ
26. ಯವ–ಮಧು–ಸರಸ್ವತೀ — ಅನ್ನಯಜ್ಞ, ಕೃಷಿಚೇತನ ಮತ್ತು ದೇವ–ಮಾನವ ಸಹಕಾರದ ವೇದೀಯ ದೃಷ್ಟಿ
27. ಯಜ್ಞ–ವಾಣಿ–ಫಲದಾತ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿ — ಆರಾಧನೆ, ಕ್ರಿಯಾಶುದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಅನುಗ್ರಹದ ವೇದೀಯ ಕ್ರಮ
28. ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಉಡುಗೊರೆಗಳನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ತಾಯಿ ಸರಸ್ವತಿ
29. ಸಹಸ್ರಾರಗಾಮಿ ಸರಸ್ವತಿ - ಪಿತೃಸೌಹಾರ್ದ, ಸ್ವಧಾ–ಸ್ವರ ಮತ್ತು ಯಜಮಾನಪೋಷಣೆಯ ವೇದೀಯ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ
30. ಅಹಿಂಸೆಯ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ (ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿ) ಅವಳನ್ನು ಆವಾಹಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ
31. ಪಿತೃ–ದಕ್ಷಿಣಾ–ಸರಸ್ವತಿ ಯಜ್ಞ — ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪರಿಣತಿಗೆ ಹರಿಯುವ ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾಹ
32. ಸಹಸ್ರಾರಗಾಮಿ ಸರಸ್ವತಿ — ಉಕ್ಥ–ಸ್ವಧಾ ನಾದಯಾನ ಮತ್ತು ಯಜಮಾನನ ದಿವ್ಯ ಉನ್ನತಿ
33. ಶಾಂತಿ–ಸಮಗ್ರತೆ–ಸರಸ್ವತಿ - ದೈವಿಕ, ಭೌತಿಕ ಮತ್ತು ಜಲಚೇತನಗಳ ಏಕಶಾಂತಿ ಸಂಕಲ್ಪ - ದೈವಿಕ ತಾಯಿಯಯ ಜ್ಞಾನ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿ, ಆರೋಗ್ಯ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಗಾಗಿ ತುಂಬಿರಲಿ
34. ಕರದರ್ಶನ ತತ್ತ್ವ — ಲಕ್ಷ್ಮೀ–ಸರಸ್ವತಿ–ಗೋವಿಂದ ತ್ರಿವೇಣಿ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಿನಿ ಜಾಗೃತಿ
35. ವಿದ್ಯಾರಂಬ–ಸಿದ್ಧಿ ಮಂತ್ರ — ಸರಸ್ವತಿಯ ವರ, ರೂಪಾಂತರಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಿನಿ ಪಥ
36. ನಮ್ಮ ದೇಹ ಮತ್ತು ನೀರಿನ ಸರಸ್ವತಿ
37. ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿ ಹೇಗಿರಬಹುದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿವರ

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ದೈವಿಕ ರಹಸ್ಯಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ – 1

ಭಾಷಾ ರಹಸ್ಯ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಶಾಶ್ವತ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನದ ಧರ್ಮ

"ವಯಸ್ಸಾದವರಿರಲಿ ಅಥವಾ ಚಿಕ್ಕವರಿರಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಕಲಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಹಿಂದೇಟು ಹಾಕಬಾರದು. ಸಂಸ್ಕೃತ-ದಲ್ಲಿರತಕ್ಕಂತ ಸೊಗಸು, ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರತಕ್ಕಂತ ಸೌಂದರ್ಯ ಬೇರೆಯಾವುದರಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ."

- ಜಗದ್ಗುರು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಭಾರತೀ ತೀರ್ಥ ಮಹಾಸನ್ನಿಧಾನ.

ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾಸನ್ನಿಧಾನರು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಸಂವಹನದ ಸಾಧನವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತವು ಶಬ್ದಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಧ್ವನಿ, ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಯ ಸಮನ್ವಯ. ವಯಸ್ಸನ್ನು ಕಾರಣವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಲಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದೂಡುವ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಅವರು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿದ್ದುತ್ತಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಯಲು ಬಾಲ್ಯವೇ ಬೇಕು ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ, ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಯಸ್ಸಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಸನಾತನ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಸೌಂದರ್ಯವು ಹೊರಗಿನ ಅಲಂಕಾರವಲ್ಲ; ಅದು ಶಬ್ದದ ಒಳಗಿನ ಶುದ್ಧತೆ, ಅರ್ಥದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಯ ಗಂಭೀರತೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ. ಈ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಳವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ, ಇದು ಕೇವಲ ಭಾಷಾ ಅಭಿಮಾನವಲ್ಲ; ಇದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜಾಗೃತಿ. ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ದೂರ ಸರಿಯುವುದು ನಮ್ಮ ಬೌದ್ಧಿಕ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ದೂರ ಸರಿಯುವಂತೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಧ್ಯಯನವೆಂದರೆ ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಕಾವ್ಯ, ವ್ಯಾಕರಣ—ಎಲ್ಲದರ ಮೂಲವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವುದು. ವಯಸ್ಸಿನ ಭಯವನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟು ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವವನು ತನ್ನೊಳಗಿನ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಪುನಃ ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ "ಸೊಗಸು" ಎಂದರೆ ಶಬ್ದದ ಲಾವಣ್ಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; "ಸೌಂದರ್ಯ" ಎಂದರೆ ಸತ್ಯದ ಸಮೀಪತೆ. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಕಲಿಯಲು ವಯಸ್ಸು ಅಡ್ಡಿಯಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಸೊಗಸು ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯ ಅನನ್ಯ; ಅದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಬದುಕಿನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದೇಶವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ—ಇಂದೇ ಆರಂಭಿಸು ಎಂಬ ಮೌನ ಆದೇಶದಂತೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ–ಧರ್ಮ–ಶಿಕ್ಷಣ : ಸನಾತನ ಪರಂಪರೆಯ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ತ್ರಿವೇಣಿ

ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಕಲಿಯುವ ವಿಚಾರವು ಕೇವಲ ಭಾಷಾ ಅಧ್ಯಯನವಲ್ಲ. ಅದು ಧರ್ಮವನ್ನು ಅರಿಯುವ ದಾರಿ, ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಸಾಧನ ಮತ್ತು ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವ ಕ್ರಮವಾಗಿದೆ. ವಯಸ್ಸು ಯಾವುದೇ ಆಗಿರಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನವು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಬೌದ್ಧಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ಹೊಸ ದಿಕ್ಕನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ–ಧರ್ಮ–ಶಿಕ್ಷಣ ಈ ಮೂರೂ ಪರಸ್ಪರ ಬೇರ್ಪಡಲಾಗದಂತೆ ನಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಬೆರೆತಿವೆ. ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಪೂಜೆ–ವಿಧಿಗಳ ಸಮೂಹವಲ್ಲ; ಅದು ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಶಿಷ್ಟ ಮಾರ್ಗ. ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಶಬ್ದರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟ ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ. ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್, ಸ್ಮೃತಿ, ಪುರಾಣ, ದರ್ಶನ—ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಕಲಿಯದೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಶಿಕ್ಷಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶಿಸ್ತಿಗೆ ತರಲು ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾಕರಣದ ನಿಯಮಗಳು, ಶಬ್ದರಚನೆಯ ಕ್ರಮ, ಅರ್ಥದ ನಿಖರತೆ—ಎಲ್ಲವೂ ಚಿಂತನೆಗೆ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ

ಶಿಕ್ಷಣವು ಕೇವಲ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಾಧಾರಿತ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವು ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಅದು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ನಿರ್ಮಾಣದ ಸಾಧನವಾಗಿತ್ತು.

ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಹಿಂದೇಟು ಹಾಕುವುದು ಎಂದರೆ, ಧರ್ಮದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥದಿಂದ ದೂರ ಸರಿಯುವ ಅಪಾಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರಗಿನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಾಧಾರಿತ ಶಿಕ್ಷಣ ಒಳಗಿನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮವು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮೂಲಕ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವರ್ತನೆಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ, ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸೌಹಾರ್ದವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸರಪಳಿ ತುಂಡಾದಾಗ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಶಾಂತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಿಕ್ಷಣವು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಾಧನೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯೂ ಹೌದು.

ಸಂಸ್ಕೃತ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ—ಈ ಮೂರೂ ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವದ ವಿಭಿನ್ನ ರೂಪಗಳು. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಕಲಿಯುವುದು ಧರ್ಮವನ್ನು ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಾರಂಭ; ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಿಕ್ಷಣವು ಸಂಸ್ಕಾರಯುತ ಸಮಾಜದ ಬೀಜ. ವಯಸ್ಸು, ಕಾಲ, ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಯಾವುದೇ ಆಗಿರಲಿ—ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಧ್ಯಯನವು ಸದಾ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮತ್ತು ಅವಶ್ಯಕ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದದ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥ ವಿಜ್ಞಾನ : ಭಾಷೆಯೊಳಗಿನ ಸನಾತನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ

ಸಂಸ್ಕೃತ = संस्कृत = संस्कृतं = संस्कृतम्

= सं स कृ त/ तं = = स म स क र उ त म

ಸರಳಾರ್ಥ:- ‘ಸಂಸ್ಕೃತ’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರ–ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಸೂಕ್ತ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿದಾಗ, ಅದು ಕೇವಲ ಭಾಷೆಯ ಹೆಸರಾಗಿರದೆ ಜೀವನದ ವಿಧಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗದ ಅಮೂಲ್ಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗೊಂದಲಗೊಳಿಸದೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವ ಜ್ಞಾನವೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ಎಂಬ ಸಂದೇಶ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಸಂಸ್ಕೃತ =संस्कृत =संस्कृतम् ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸಂ–ಸ–ಕೃ–ತ ಎಂದು, ಅಥವಾ ಅಕ್ಷರಗಳ ಆಂತರಿಕ ಚಲನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಸ–ಮ–ಸ–ಕ–ರ–ಉ–ತ–ಮ ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಪರಂಪರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಇದೆ. ಇದು ಪದವನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಒಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವಲ್ಲ; ಅದರೊಳಗೆ ಅಡಗಿರುವ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಹೊರತರುವ ಸಾಧನೆ. ಸಂ ಎಂಬುದು ಒಕ್ಕೂಟ, ಸಮನ್ವಯ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕೃ ಎಂಬುದು ಕ್ರಿಯೆ, ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕರಣೆಯ ಸಂಕೇತ. ತ ಅಥವಾ ತಂ ಎಂಬುದು ಸ್ಥಿರತೆ, ಪೂರ್ಣತೆ ಮತ್ತು ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಭಾವವನ್ನು ಹೊರುತ್ತದೆ.*

ಈ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜೋಡಿಸಿದಾಗ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಎಂಬ ಪದವೇ ತನ್ನ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಾನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದಂತೆ, ಅನೇಕ ಅಮೂಲ್ಯ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಒಕ್ಕೂಟವೇ ಸಂಸ್ಕೃತ. ಆದರೆ ಆ ರತ್ನಗಳ ಮೌಲ್ಯ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು, ಅರ್ಥದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ಇದೇ ಭಾಷೆಯ ನಿಜವಾದ ವಿಧಾನ. ಸಂಸ್ಕೃತವು ಅಶ್ರೇಣಿಬದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳ ಗುಚ್ಛವಲ್ಲ; ಅದು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊರಹಾಕುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ವಿಚಾರದ ಒಳನೋಟ ಬಹಳ ಗಂಭೀರವಾಗಿದೆ. ಭಾಷೆಯ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ರತ್ನಗಳಂತೆ ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಆತ್ಮ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕ್ಷರವೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಇತರ ಅಕ್ಷರಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಗಾಢವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಬೇರ್ಪಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಪುನಃಸಂಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಜ್ಞಾನೋದಯ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.*

ಈ ತತ್ತ್ವವು ಹೊಸದಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮಹನೀಯರ ಉಪದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಅಕ್ಷರಮೂಲಕ ಅರ್ಥಗ್ರಹಿಕೆಯ ವಿಧಾನವನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ, ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ, ಅನೇಕ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕಡಿಮೆ ಆಗಿದೆ. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಗೋಪ್ಯತೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಜ್ಞಾನವು ಮತ್ತೆ ಒಳಗೆ ಸರಿದಿದೆ. ಅದರ ಹಿಂದೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಬೌದ್ಧಿಕ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾರಣಗಳಿವೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಸಂಸ್ಕೃತ ಎಂಬ ಪದವೇ ನಮಗೆ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನು ರತ್ನವೆಂದು ಕಂಡು, ಅದನ್ನು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿ, ಅದರೊಳಗಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರಿಯುವುದೇ ಸಂಸ್ಕೃತದ ನಿಜವಾದ ಅಧ್ಯಯನ. ಈ ಸನಾತನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಲೋಕದ ಮುಂದೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಕೇವಲ ಭಾಷಾ ಸೇವೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪುನರ್ಜಾಗರಣದ ಕಾರ್ಯ. ಹಿಂದೆ ಮಹಾನುಭಾವರು ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತಲುಪಿಸುವುದು ಕಾಲದ ಅಗತ್ಯ. ಮುಂದಾದರೂ ಜಗತ್ತು ಬದಲಾಗಲಿ, ಸನಾತನ ತತ್ತ್ವವು ಜಗದ್ಗುರು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲಿ ಎಂಬ ಆಶಯವೇ ಈ ಪ್ರಯತ್ನದ ಹೃದಯಾರ್ಥ.

ಹೀಗೆ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಅದರ ಒಂದೊಂದು ಅಕ್ಷರದ ಸೂಕ್ತ ಅರ್ಥವನ್ನು ಆಯ್ದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿದಾಗ ಈ ಅದ್ಭುತ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಮೂಲ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತದೆ, "ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗದ್ದರಿಂದ ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡಾಗಬೇಡ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ರತ್ನವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡು" ಅಥವಾ "ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವು ಸಂಪತ್ತಿನ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ, ಇದು ಭಾಗಶಃ ರತ್ನ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ ಕೊಡುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಪದ ಉಪಯೋಗದ ಅರ್ಥದಲ್ಲೇ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಇರುವ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರತ್ನದಂತಹ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದೇ ಭಾಷೆಯ ವಿಧಾನ.

ವೇದದ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನ : ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ದಾರಿ

ವೇದದ ಒಂದೊಂದು ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ, ಮಂತ್ರದ ಒಂದೊಂದು ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ವಾಕ್ಯದ ಒಂದೊಂದು ಪದದಲ್ಲಿ, ಪದದ ಒಂದೊಂದು ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುವವ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ವೇದವನ್ನು ಕೇವಲ ಮೇಲ್ನೋಟದಲ್ಲಿ ಓದಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಏನೂ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ. ವೇದದ ಸಮಗ್ರ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ, ಮಂತ್ರದ ಒಂದೊಂದು ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಂಡು ಭಗವನ್ಮಯನಾದಾಗ, ಭಗವಂತನ ಸಮಸ್ತ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ, ಸಮಗ್ರ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು.

ಪೂಜ್ಯ ಬನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರು

ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯ ಬನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರು ವೇದ ಅಧ್ಯಯನದ ನಿಜವಾದ ವಿಧಾನವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ವೇದವು ಪಠನಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಇರುವ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲ; ಅದು ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಇರುವ ಶ್ರುತಿ. ಮಂತ್ರವನ್ನು ಒಂದು ಧ್ವನಿಸಮೂಹವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡಿದರೆ ಅದು ಶಬ್ದವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಭಗವಂತನ ವಾಣಿಯೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದರೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಂತ್ರವೂ ಜೀವಂತ ಸನ್ನಿಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮಂತ್ರದ

ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿದೆ, ಪದದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ, ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವ ಅಡಗಿದೆ. ವೇದವು ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದವನ್ನು ಓದುವವನು ಅರ್ಥಗ್ರಹಣಕ್ಕಿಂತ ಮುಂದೆ ಸಾಗಬೇಕು. ಉಚ್ಚಾರಣೆ, ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಅನುಭವ—ಈ ಮೂರು ಒಂದಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ವೇದ ತನ್ನ ಫಲವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವೇದಪಠಣವು ಕೇವಲ ಬೌದ್ಧಿಕ ವ್ಯಾಯಾಮವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ.

ವೇದದ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿಯೇ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿ ಉಂಟಾದಾಗ, ಸಾಧಕನ ಮನಸ್ಸು ವಿಭಜಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮಂತ್ರ, ಜಪ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ—ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಪ್ರವಾಹವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಅಕ್ಷರವು ಶಬ್ದವಾಗಿರದೆ ಶಕ್ತಿ ಆಗುತ್ತದೆ; ಶಕ್ತಿ ಭಾವವಾಗಿ, ಭಾವ ಭಕ್ತಿಯಾಗಿ, ಭಕ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ "ಮೇಲ್ನೋಟದ ಓದು" ಎಂದರೆ ಮನಸ್ಸು ಹೊರಗೇ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಧ್ಯಯನ. ಆದರೆ ಅಕ್ಷರದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಅಧ್ಯಯನವು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಳಗಡೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಆಂತರಿಕ ತಿರುಗಾಟದಲ್ಲಿಯೇ ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನುಗ್ರಹವೆಂದರೆ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬರುವ ವರವಲ್ಲ; ಅದು ಒಳಗಿನ ಅಜ್ಞಾನ ಕರಗಿದ ಸ್ಥಿತಿ. ವೇದದ ಸಮಗ್ರ ಉಪಯೋಗವೆಂದರೆ ಇದೇ. ವೇದವು ಶಬ್ದಗಳ ಗುಚ್ಛವಲ್ಲ; ಅದು ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪ. ಮಂತ್ರದಿಂದ ಅಕ್ಷರವರೆಗೆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿ ಉಂಟಾದಾಗ, ವೇದ ಅಧ್ಯಯನವು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಮೇಲ್ನೋಟದ ಪಠಣದಿಂದಲ್ಲ, ಅಕ್ಷರಮೂಲಕ ಭಗವನ್ಮಯತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ವೇದ ತನ್ನ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಫಲವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಅಕ್ಷರ–ಅರ್ಥ–ತತ್ತ್ವ : ಸಂಸ್ಕೃತದ ಆಂತರಿಕ ಸಂರಚನೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಬೋಧನೆ

ಸಂಸ್ಕೃತವು ಶಬ್ದಗಳ ಸಮೂಹವಲ್ಲ; ಅದು ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ಅರ್ಥದ ಮೂಲಕ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕ್ಷರವೂ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿದೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅರ್ಥವೂ ತತ್ತ್ವದತ್ತ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಈ ಹಾದಿಯನ್ನು ಅರಿತಾಗ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನವು ಬೌದ್ಧಿಕ ವ್ಯಾಯಾಮವಾಗದೆ ಆತ್ಮಸಂಸ್ಕಾರದ ಸಾಧನೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ "ಅಕ್ಷರ" ಎಂಬ ಪದವೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕ್ಷರವಾಗದದ್ದು, ನಾಶವಾಗದದ್ದು ಎಂಬ ಅರ್ಥವೇ ಅಕ್ಷರ. ಅಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮೂಲಘಟಕವೇ ಶಾಶ್ವತತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದವು ಯಾದೃಚ್ಛಿಕ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲ; ಅದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉಚ್ಚಾರಣಾ ಕ್ರಮ, ಧ್ವನಿಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ವ್ಯಾಕರಣವು ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನಿಯಮವಲ್ಲ; ಅದು ಶಬ್ದವನ್ನು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರ.

ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಪದ, ಪದದಿಂದ ವಾಕ್ಯ, ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಅರ್ಥ, ಅರ್ಥದಿಂದ ಭಾವ ಮತ್ತು ಭಾವದಿಂದ ತತ್ತ್ವ—ಈ ಕ್ರಮ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸಹಜ ಹರಿವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಓದುವುದು ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಅರ್ಥ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಲ್ಲ; ಅದು ಆ ಅರ್ಥದ ಒಳಗಿನ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಧರ್ಮ, ಸತ್ಯ, ಋತ, ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಪದಗಳು ನಿಘಂಟು ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ತುಂಬಾ ಹೆಚ್ಚಿನವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಅವು ಮಾನವ ಬದುಕಿನ ಆಂತರಿಕ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಅಕ್ಷರ–ಅರ್ಥ–ತತ್ತ್ವದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುವವನು ಭಾಷೆಯ ಹೊರಗಡೆ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ; ಅವನು ಭಾಷೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ, ಬುದ್ಧಿ ವಿವೇಕವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ತತ್ತ್ವಶಕ್ತಿ ಇದೇ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳು, ದರ್ಶನಗಳು ಮತ್ತು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲೇ ವ್ಯಕ್ತವಾದವು. ತತ್ತ್ವವನ್ನು ನಿಖರವಾಗಿ ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಕ್ಷರಗಳಿಗೆ ಇದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹವಲ್ಲ; ಅದು ಒಳಗಿನ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕರಗಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಅಕ್ಷರದ ಶುದ್ಧ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅರ್ಥದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಗ್ರಹಿಕೆವರೆಗೆ, ಎಲ್ಲವೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವ ಸಾಧನಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಸ್ಥಿರತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಧರ್ಮದ ಅರಿವು ಉದಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮವು ಇಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಹೇರಲ್ಪಟ್ಟ ನಿಯಮವಲ್ಲ; ಅದು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಬೋಧನೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಕ್ಷರ–ಅರ್ಥ–ತತ್ತ್ವ ಕ್ರಮವು ಮಾನವನನ್ನು ಹೊರಗಿನ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಒಳಗಿನ ಸತ್ಯದತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಯುವುದು ಎಂದರೆ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವುದಲ್ಲ; ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ತರಬೇತಿ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಿಕ್ಷಣವು ಧರ್ಮಬೋಧನೆಯ ಸಹಜ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದ್ದು ಯಾವುದೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಆರಂಭಿಸಬಹುದಾದ ಶಾಶ್ವತ ಸಾಧನೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ನಿಜವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮರೆಮಾಡಲು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣ

ವೇದ ಬೋಧನೆಗಳ ರಹಸ್ಯವು ಎರಡು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದೆ, ಒಂದು ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದು. ಯೋಗ, ಹಠ ಯೋಗ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಧ್ಯಾನ, ಆಯುರ್ವೇದ ಇವುಗಳು ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವ ಕೆಲವು ವೈದಿಕ ಬೋಧನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಜ್ಞಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಗೆ? ಅದು ವೇದಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ಪಡೆದ ಜ್ಞಾನವೇ? ಆ ಜ್ಞಾನವು ಪುರಾಣ, ಉಪನಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಇತರ ಸನಾತನ ಧರ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಮೂಲಕ ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆಯೇ? ನಾವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಪುಸ್ತಕಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಕಲಿಯುವ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪುರಾತನರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದು ಅಥವಾ ದೇಶ ಸುತ್ತು ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗ್ರಹಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ವೇದದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸದ/ ತಪ್ಪಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲಾದ ಬೋಧನೆಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಅವನ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಸಲು ಇನ್ನೂ ತಲುಪಿಲ್ಲ. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸನಾತನ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಮಾತ್ರ ಇಂತಹ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದೆ. ಅನಾಗರಿಕ ಆರಾಧನೆಗಳ ಆಗಮನವು ಇತರ ಜೀವನ ವಿಧಾನದ ಕಡೆಗೆ ದ್ವೇಷದೊಂದಿಗೆ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಕಂಡ ಅನೇಕ ಹಿಂದೂ ಇತಿಹಾಸಕಾರ ಗಣ್ಯರನ್ನು ಅಂತಹ ಅನಾಗರೀಕರಿಂದ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಮೂಲಭೂತ ಸಭ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದ ಮತ್ತು ಮೂಲಭೂತ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯಿಲ್ಲದ ಆ ಅನಾಗರಿಕ ಪಂಥಗಳು ಆರೋಗ್ಯದ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗಳಿಸುವ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಕಲಿತರೆ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ, ಕ್ರೂರ ಕಾಮಕ್ಕಾಗಿ ದುರುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಹಿಂದೂ ಗಣ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಚಿಂತನೆಯು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ನಿಜವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮರೆಮಾಡಲು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಬಗ್ಗೆ

ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಸಾಯಣ್ಣನವರ ಅನುವಾದವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಯಜ್ಞದ ಉಲ್ಲೇಖದೊಂದಿಗೆ ಆಚರಣಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ವೇದ ಮತ್ತು ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಮಾನವ ಕ್ರಿಯೆ, "ಶ್ರೇಷ್ಠತಮ ಕರ್ಮ" ಎಂದು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಡಾ. ತುಳಸಿ ರಾಮ್ ಶರ್ಮಾ ತಮ್ಮ ವೇದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, "ವೇದಗಳಂತಹ ಭಾರತೀಯ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಲು ಮತ್ತು ವಿವರಿಸಲು ಆದರ್ಶ ಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ ಪ್ರತಿ ಪದವನ್ನು ಅದರ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಪತ್ತೆಹಚ್ಚುವುದು, ಒಂದು ಮೂಲ, ಅಥವಾ ಪದದ

ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ಪದದ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಲು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅಂಶವನ್ನು ಸೇರ್ಪಡೆಯೊಂದಿಗೆ ಅದನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಪುನರ್ರಚಿಸುವುದು ಮತ್ತು ನಂತರ ರಚನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ, ಎಂದು ನಾನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು, ಅದು ನಿಖರವಾಗಿ ಯಾಶ್ಕಾಚಾರ್ಯ, ಪಾಣಿನಿ, ಪತಂಜಲಿ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿ ದಯಾನಂದ ರವರ ವಿಧಾನವಾಗಿತ್ತು."

ಶ್ರೀ ಅರಬಿಂದೋ ಹೇಳಿದ್ದೇನು

ಶ್ರೀ ಅರಬಿಂದೋ ಒಬ್ಬ ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿ, ಯೋಗ ಗುರು, ಮಹರ್ಷಿ, ಕವಿ, ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತಾವಾದಿಯಾಗಿದ್ದವರು. ಅವರು ತಮ್ಮ "ಹೈಮ್ಸ್ ಟು ಮಿಸ್ಟಿಕ್ ಫೈರ್" ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, "ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನಾದ ಸಾಯಣ್ಣ ವೇದದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸತ್ಯ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ನಿರಾಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ" ಅವರು ಮಾತಿನಂತೆ "ಅತೀಂದ್ರಿಯತೆಯ ಮುಂದಾಲೋಚನೆಯ ಕಾಳಜಿಯು ಸ್ವಯಂ-ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆಳವಾದ ವಿಶ್ವ-ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿತ್ತು; ಬಾಹ್ಯ ಭೌತಿಕ ಮನುಷ್ಯನ ಮೇಲ್ಮೈ ಹಿಂದೆ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಆಳವಾದ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ ಎಂದು ಅವರು ಕಂಡುಕೊಂಡರು, ಅದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದು ಮತ್ತು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವರ ಅತ್ಯುನ್ನತ ವ್ಯವಹಾರವಾಗಿತ್ತು. “ನಿಮ್ಮನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಿ” ಎಂಬುದು ಅವರ ಮಹಾನ್ ನಿಯಮವಾಗಿತ್ತು, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು, ಆತ್ಮವು ಮಹಾನ್ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಗತ್ಯವಾಯಿತು, ಮಾನವನಿಗೆ ಅತ್ಯುನ್ನತ ವಿಷಯವಾಯಿತು. ಸತ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಬಾಹ್ಯ ಅಂಶಗಳ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ವಾಸ್ತವ ಮತ್ತು ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದು, ಅನುಸರಿಸುವುದು, ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವರ ದೊಡ್ಡ ಆಶಯವಾಗಿತ್ತು”.

ವೈದಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ಗೌಪ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಶ್ರೀ ಅರಬಿಂದೋ ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ಕೆಲವು ಸುಳಿವುಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ, ಸತ್ಯವನ್ನು ಹುಡುಕುವವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ, ಅವರ ಸ್ವಂತ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ "ಹೈಮ್ಸ್ ಟು ಮಿಸ್ಟಿಕ್ ಫೈರ್" ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ "ಅವರು ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದರು. ಮತ್ತು ನಿಸರ್ಗದ ಶಕ್ತಿಗಳು ಭೌತಿಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಭೌತಿಕ ಪ್ರಪಂಚ ಮತ್ತು ಭೌತಿಕ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಗೂಢ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ತರಬಲ್ಲವು ಮತ್ತು ಈ ನಿಗೂಢ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸುವುದು ಅವರ ಬಲವಾದ ಕಾಳಜಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಕಠಿಣ ಮತ್ತು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ತರಬೇತಿ, ಶಿಸ್ತು, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಶುದ್ಧೀಕರಣ; ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಕಠಿಣ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಪುರುಷರು ಈ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ ಅದು ತನಗೆ ಮತ್ತು ಇತರರಿಗೆ ಅಪಾಯಕಾರಿ; ಈ ಜ್ಞಾನ, ಈ ಶಕ್ತಿಗಳು ದುರುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು, ತಪ್ಪಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು, ಸತ್ಯದಿಂದ ಸುಳ್ಳಿನ ಕಡೆಗೆ, ಒಳ್ಳೆಯದರಿಂದ ಕೆಟ್ಟದ್ದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ಗೌಪ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗುರುಗಳಿಂದ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಮುಸುಕಿನ ಹಿಂದೆ ಹಸ್ತಾಂತರಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ರಹಸ್ಯಗಳು ಆಶ್ರಯಿಸಬಹುದಾದ ಸಂಕೇತಗಳ ಮುಸುಕನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ, ಮಾತಿನ ಸೂತ್ರಗಳು ಸಹ ಪ್ರಾರಂಭಿಕರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಬಲ್ಲವು ಆದರೆ ಇತರರಿಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಬಾಹ್ಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅವರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟವು ಅದು ಅವರ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಅತೀಂದ್ರಿಯತೆಯ ವಸ್ತುವಾಗಿತ್ತು. ವೇದದ ಕವಿ-ದರ್ಶಿಗಳಾದ ಋಷಿಗಳು ಈ ರೀತಿಯ ಪುರುಷರು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗದ ಮಹಾನ್ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ನಿಗೂಢ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪುರುಷರು, ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹಸ್ತಾಂತರಿಸಿದ ಪುರುಷರು ಎಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ

ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಅವರ ವಂಶಸ್ಥರು ಮತ್ತು ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿದ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ರಹಸ್ಯ ದೀಕ್ಷೆಯ ಮೂಲಕ ಅವರ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ದಾರೆಯೆರೆದರು."

ಉಪನಿಷತ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ವೈದಿಕ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಲು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಮಹರ್ಷಿ ಅರಬಿಂದೋ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, "......... ಅವರ ರಹಸ್ಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಭೇದಿಸಲು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಯುಗದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನ್ವೇಷಕರು ದೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ... ನಾವು ಯಾಶ್ಕಾಚಾರ್ಯರ ಸುಳಿವನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ವೇದದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಋಷಿಯ ವಿವರಣೆಯನ್ನು "ಕಾಲಜ್ಞಾನಿ-ಜ್ಞಾನಗಳು, ರಹಸ್ಯ ಪದಗಳು" ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಈ ಪುರಾತನ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಗೆ ನಮಗೆ ಸಿಗುವ ಸುಳಿವುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕು. ಅಲ್ಲವಾದರೆ ವೇದವು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಮೊಹರು ಮಾಡಿದ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತದೆ; ವ್ಯಾಕರಣಕಾರರು, ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು (ಶಬ್ದ ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನ ಶಾಸ್ತ್ರ), ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣ ಊಹೆಗಳು ನಮಗೆ ಮೊಹರು ಮಾಡಿದ ಕೋಣೆಯನ್ನು ತೆರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. .... ವೇದ ಋಷಿಗಳು ಅವರ ಮಂತ್ರಗಳು ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಉನ್ನತ ಗುಪ್ತ ಸ್ಥರಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಈ ರಹಸ್ಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದರು. ವೇದದ ಪದಗಳನ್ನು ಅದರ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಒಬ್ಬ ದಾರ್ಶನಿಕ ಅಥವಾ ಅತೀಂದ್ರಿಯತೆಯ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯಬಹುದು; ಇತರರಿಂದ ಶ್ಲೋಕಗಳು ತಮ್ಮ ಗುಪ್ತ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ. .... ಪವಿತ್ರ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನವಿತ್ತು ಮತ್ತು ಈ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾತ್ರ, ಒಬ್ಬರು ಸತ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಮತ್ತು ಉನ್ನತ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಏರಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ".

ಮಹರ್ಷಿ ಅರಬಿಂದೋ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕ "ಹೈಮ್ಸ್ ಟು ಮಿಸ್ಟಿಕ್ ಫೈರ್" ನಲ್ಲಿ ಯಶಿಕಾಚಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ "ಋಷಿಗಳು ಸತ್ಯವನ್ನು, ವಸ್ತುಗಳ ನಿಜವಾದ ನಿಯಮವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಆಂತರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರು"; ಅರಬಿಂದೋ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ "ನಂತರ ವೇದದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥವು ಬಹುತೇಕ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ತಿಳಿದಿರುವ ಋಷಿಗಳು ಅದನ್ನು ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ದೀಕ್ಷೆಯ ಮೂಲಕ ಹಸ್ತಾಂತರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಉಳಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ನಿರುಕ್ತ ಮತ್ತು ಇತರ ವೇದಾಂಗಗಳಂತಹದ್ದರಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಅರ್ಥ ಹುಡುಕಲು ಬಳಸಬೇಕಾಯಿತು." ... "ವೇದದ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು" ಎಂಬ ಯಶಿಕಾಚಾರ್ಯರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಅವರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ, ಹಾಗೇ "ಈ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಬಳಸಬಹುದಾದವರಿಗೆ ಈ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಹ್ಯ ಸಹಾಯಗಳ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ" ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀ ಅರಬಿಂದೋ ಅವರು ತಮ್ಮ "ವೇದದ ರಹಸ್ಯಗಳು" ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ "ಅತೀಂದ್ರಿಯತೆಯ ಪ್ರಮುಖ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಪವಿತ್ರತೆ ಮತ್ತು ಗೌಪ್ಯತೆ ಮತ್ತು ದೇವರುಗಳ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನ. .... ವೇದದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮಸ್ಯೆ ಇನ್ನೂ ಮುಕ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಯಾವುದೇ ಕೊಡುಗೆ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ". ..... "ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಸ್ವಾಮಿ ದಯಾನಂದ ಅವರು ವೇದವನ್ನು ಜೀವಂತ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಮರುಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಮಾಡಿದ ಗಮನಾರ್ಹ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ. ದಯಾನಂದ ಅವರು ಹಳೆಯ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಉಚಿತ ಬಳಕೆಯನ್ನು ನಿರುಕ್ತ ಆಧಾರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ದಯಾನಂದರ ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ವೇದಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ, ನೈತಿಕ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸತ್ಯದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುವಿಕೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ."

ಸ್ವಾಮಿ ದಯಾನಂದರು ಸೂರ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವೇದಗಳ ವಯಸ್ಸನ್ನು 2010 ರಲ್ಲಿ 1, 96, 08, 53, 110 ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮ್ಯಾಕ್ಸ್ ಮುಲ್ಲರ್ ಪ್ರಕಾರ 3200 ವರ್ಷದ ಹಿಂದಿನದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಮ್ಯಾಕ್ಸ್ ಮುಲ್ಲರ್ 1890 ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿ "ವೇದಗಳ ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಯಾವುದೇ ಶಕ್ತಿಯು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಮಹರ್ಷಿ ಅರಬಿಂದೋ ಅವರ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ, ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಗೀತಾ ಮತ್ತು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಓದುವುದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತೀವ್ರವಾದ ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಮಯವನ್ನು ಕಳೆದರು. ..... ಅಲಿಪೋರ್ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಏಕಾಂತ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನವು ಶ್ರೀ ಅರಬಿಂದೋರಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ಮಾಡಿತು. .... "ನನ್ನ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಇನ್ನೊಂದು ಮೂಲವೆಂದರೆ ನಾನು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಾಗ ಮೇಲಿನಿಂದ ಹರಿಯುವ ಜ್ಞಾನ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಾನು ಆ ಮಟ್ಟವನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಉನ್ನತ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥರದಲ್ಲಿ; ಉನ್ನತ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಬಂದ ಆಲೋಚನೆಗಳು ಪ್ರಬಲವಾದ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಇಳಿದವು, ಅದು ನೇರ ಜ್ಞಾನದ ಸಮುದ್ರವಾಗಿ ಉಬ್ಬಿತು, ಅದು ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನನ್ನು ಅನುಭವವಾಗಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸುತ್ತದೆ, ಅಥವಾ ಅವು ಅನುಭವದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಇತರ ಅಂತಃಪ್ರಜ್ಞೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅನುಗುಣವಾದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಅಂತಃಪ್ರಜ್ಞೆಗಳಾಗಿವೆ". .... "ಋಷಿಗಳು ಅಂತಃಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿದರು". .... "ಋಷಿಗಳು ಪ್ರೇರಿತ ಚಿಂತಕರು, ಅನುಮಾನಾತ್ಮಕ ಕಾರಣ ಅಥವಾ ಇಂದ್ರಿಯ-ಅಧೀನದ ಯಾವುದೇ ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಶಕ್ತಿಯು ಬೃಹದಾಕಾರವಾಗಿತ್ತು; ದೇವರೊಂದಿಗೆ ತೀವ್ರವಾದ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಾ, ಅವರು ಅಗಣಿತ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ನಿಪುಣರು ಆಗಿದ್ದರು, ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಕೋಪವು ಜನರನ್ನು ಸ್ಫೋಟಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಅವರು ಶಾಪವನ್ನು ಹೇಳಲು ತಮ್ಮ ತುಟಿಗಳನ್ನು ತೆರೆದಾಗ ಜಗತ್ತು ಕೂಡ ಅಪಾಯದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ."

ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುವುದು

ಭಗವದ್ಗೀತಾ - ಅಧ್ಯಾಯ 15 ರಲ್ಲಿ - ಪೂಜ್ಯರಾದ ಡಾ. ಭನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, "ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ 4 ಲಕ್ಷದ 32 ಸಾವಿರ ಅಕ್ಷರಗಳಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನರ ಪ್ರಕಾರ ಒಮ್ಮೆ ಋಗ್ವೇದ ಓದಿದರೆ 4 ಲಕ್ಷದ 32 ಸಾವಿರ ಭಗವಂತನ ನಾಮವನ್ನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗಾಗುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವೇದದ ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುವುದು; ಪದದಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುವುದು; ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುವುದು. ಹೀಗೆ ವೇದವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ನಮಗೆ ಅಲ್ಲಿರುವ ಸಂದೇಶ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಲೌಕಿಕವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ".

ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮಟ್ಟದ ವೇದಾರ್ಥ ಉಂಟು

ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಕೆ.ಎಸ್. ನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯ ತಮ್ಮ ವೇದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಿಚಯ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, "ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯಜ್ಞವೂ ತ್ರಯೀವಿದ್ಯೆಯ ಸಂಕೇತವೇ. ಹೀಗೆ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮಟ್ಟದ ವೇದಾರ್ಥ ಉಂಟೆಂಬುದು ಆನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗತಿ. ಆದರೆ ಈಚ್ಚಿನವರು ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ, ವೇದಗಳೆಲ್ಲ ಅರ್ಥ ಶೂನ್ಯ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳೋ, ಕ್ರಿಯೆಗಳೋ, ಆಗಿವೆಯೆಂದು ವಾದ ಮಾಡುವುದು ಅವಿವೇಕದ ಪರಮಾವಧಿ. ಶ್ರೀ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಚತುರ್ವೇದ ಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅಂಶವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಒಂದೇ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು

ವಿವರಿಸಿರುವುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಸ್ವಯಂ ಯಜುಶ್ಶಾಖೆ-ಯವರಾದ ಅವರು ಸಹಜವಾಗಿಯೋ ಏನೋ ಯಾಜ್ಞಿಕಾರ್ಥದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒಲವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಂತಿದೆ. ಆದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಮೇಲಿನ "ಅರ್ಥಗಳು ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ, ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವೇದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಲೇಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ ದುಷ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತ ವಾಗುವಷ್ಟು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬರೆದಿಟ್ಟು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗುರುಮುಖದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಬಾಧಕವೇನು? .... ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ಇದನ್ನೂ ಗಮನಿಸದೆ ಸಾಯಣರನ್ನೂ ಅಭ್ಯಸಿಸಿ, ಅವರು ಬರೆದಷ್ಟನ್ನೇ ಭದ್ರವಾಗಿ ಹಿಡಿದು, ಅದನ್ನೇ ಅವರ "ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿ, ಶುಷ್ಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳ (ಒಣ ಆಚರಣೆಗಳು) ಹೊರತು ವೇದದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ವಾದಿಸಿರುವುದನ್ನು ಅರವಿಂದಘೋಷರೂ, ಸ್ವಾಮಿ ದಯಾನಂದರೂ ಮತ್ತು ಈಚಿನ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಮನಸಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ".

ಪರಾ–ಅಪರಾ ವಿದ್ಯೆಗಳ ಭೇದ : ಅಕ್ಷರಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ ನಡಿಗೆಯ ಉಪನಿಷತ್ತೀಯ ಮಾರ್ಗ

"ದ್ವೇ ವಿದ್ಯೇ ವೇದಿತವ್ಯೇ ಇತಿ ಹ ಸ್ಮ ಯದ್ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋ ವದಂತಿ ಪರಾ ಚೈವಾಪರಾ ಚ |
ತತ್ರಾಪರಾ ಋಗ್ವೇದೋ ಯಜುರ್ವೇದಃ ಸಾಮವೇದೋಽಥರ್ವವೇದಃ
ಶಿಕ್ಷಾ ಕಲ್ಪೋ ವ್ಯಾಕರಣಂ ನಿರುಕ್ತಂ ಛಂದೋ ಜ್ಯೋತಿಷಮಿತಿ |
ಅಥ ಪರಾ ಯಯಾ ತದಕ್ಷರಮಧಿಗಮ್ಯತೇ"

ಮುಂಡಕ ಉಪನಿಷತ್ 1-1-4-5

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳು ವಿದ್ಯೆ ಎರಡು ವಿಧವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—ಪರಾ ಮತ್ತು ಅಪರಾ. ಈ ಎರಡನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಋಗ್ವೇದ, ಯಜುರ್ವೇದ, ಸಾಮವೇದ, ಅಥರ್ವವೇದ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಾ, ಕಲ್ಪ, ವ್ಯಾಕರಣ, ನಿರುಕ್ತ, ಛಂದಸ್ಸು, ಜ್ಯೋತಿಷ—ಇವೆಲ್ಲ ಅಪರಾ ವಿದ್ಯೆ. ನಾಶರಹಿತವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಅಕ್ಷರವಿದ್ಯೆಯೇ ಪರಾವಿದ್ಯೆ. ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಪ್ರಕಾರ 'ಅಕ್ಷರ' ಎಂದರೆ ನಾಶರಹಿತವಾದ ಭಗವಂತನ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಮುಂಡಕ ಉಪನಿಷತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆಯ ಸಮಗ್ರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಹಳ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅಪರಾ ವಿದ್ಯೆ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಸಾಧನೆಯ ಮೊದಲ ಹಂತ. ವೇದಗಳು ಮತ್ತು ವೇದಾಂಗಗಳು ಮಾನವನಿಗೆ ಶಬ್ದಶುದ್ಧಿ, ಅರ್ಥನಿಖರತೆ, ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯ ಶಿಸ್ತನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತವೆ. ಇವು ಇಲ್ಲದೆ ಮುಂದಿನ ಹಂತ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಗಮ್ಯವಲ್ಲ; ಇವು ಸಾಧನಗಳು.*

ಪರಾವಿದ್ಯೆ ಎಂಬುದು ಈ ಎಲ್ಲ ಸಾಧನಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದ ಅಂತಿಮ ಬೋಧನೆ. 'ಯಯಾ ತದಕ್ಷರಮಧಿಗಮ್ಯತೇ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವೇ ಇದರ ಕೇಂದ್ರ. ಅಕ್ಷರವೆಂದರೆ ನಾಶವಾಗದ ತತ್ತ್ವ. ಅದು ರೂಪವಲ್ಲ, ಶಬ್ದವಲ್ಲ, ಆದರೆ ಶಬ್ದದೊಳಗೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಸತ್ಯ. ವೇದಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಆ ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸು ಅಕ್ಷರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಪರಾವಿದ್ಯೆ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಉಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಸಂದೇಶವಿದೆ. ಅಪರಾ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬಾರದೆಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದ, ವಿಧಿ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಪಠಣ—ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹೊರಗಿನ ಹಂತಗಳು. ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಧಕನು ಅಕ್ಷರದತ್ತ ತಿರುಗಬೇಕು.

ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು 'ಅಕ್ಷರ'ವನ್ನು ನಾಶರಹಿತ ಭಗವಂತನ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿ ಎಂದು ವಿವರಿಸುವಾಗ, ಅದು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಶಕ್ತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಎಂದರೆ ಜಗತ್ತನ್ನು ಮಿಥ್ಯವೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಲ್ಲ; ಜಗತ್ತಿನ ಒಳಗಿನ ನಿಯಮ, ಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಅಧಿಷ್ಠಾನವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅಪರಾ ವಿದ್ಯೆ ಜಗತ್ತಿನ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಕಲಿಸಿದರೆ, ಪರಾವಿದ್ಯೆ ಜಗತ್ತಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಮುಂಡಕ ಉಪನಿಷತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣದ ಪೂರ್ಣ ದರ್ಶನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅಪರಾ ವಿದ್ಯೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತದೆ; ಪರಾವಿದ್ಯೆ ಆತ್ಮವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ವೇದ, ವೇದಾಂಗ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಅಕ್ಷರಬ್ರಹ್ಮದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಬೇಕು. ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಅರಿತಾಗಲೇ ವಿದ್ಯೆ ತನ್ನ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವು ಬೋಧನೆಯಿಂದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತದೆ.*

ಸಂಸ್ಕೃತ ಸತ್ಯ ಅರಿಯಬೇಕಾದರೆ, ವೇದಗಳು ಅರಿಯಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲ ಆರ್ಥಗಳನ್ನು ಅಕ್ಷರ ಅಥವಾ ಪರಾ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವುದು ಹೇಗೆ, ಅದು ಯಾವುದಾದರೂ ಗೋಪ್ಯಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತಿದೆಯೇ ಎಂದು ಅವಲೋಕಿಸುವುದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು.

ಅಪರಾ ವಿದ್ಯೆ

- ಇದು ಶಬ್ದ, ವಿಧಿ, ಯಾಗ, ಜ್ಯೋತಿಷ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಕಲ್ಪಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನ.
- ಇದು ಧರ್ಮಾಚರಣೆ, ಯಜ್ಞ-ಹೋಮ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಾತ್ವಿಕ ಬದುಕು ಇವುಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತದೆ.
- ಆದರೆ ಇದು ಮಿತ. ಇದು ಅಸ್ಥಿರವಾದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖ-ಶಾಂತಿ, ಪುಣ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ.
- ಅಪರಾ ವಿದ್ಯೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತದೆ — ಆದರೆ ಅಂತಿಮ ಗುರಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಪರಾ ವಿದ್ಯೆ

- ಪರಾ ವಿದ್ಯೆಯೇ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಮಾರ್ಗ.
- ಇದು ಅಕ್ಷರಬ್ರಹ್ಮ (ಅವಿನಾಶಿ ಪರಮಾತ್ಮ)ನ ಅರಿವಿಗೆ ದಾರಿ.
- ಧ್ಯಾನ, ಆತ್ಮವಿಚಾರ, ಉಪನಿಷತ್-ತತ್ತ್ವ ಚಿಂತನೆಗಳ ಮೂಲಕ 'ಅಹಮ್ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ', 'ತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಎಂಬ ಅನುಭವ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.
- ಇದು ಜನನ-ಮರಣ ಚಕ್ರದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ (ಮೋಕ್ಷ) ನೀಡುತ್ತದೆ.

ವಿಸ್ತರಣೆ

- **ವೇದದ ಎರಡು ಅಂಗಗಳು:**
  - *ಕರ್ಮಕಾಂಡ (ಅಪರಾ ವಿದ್ಯೆ)* – ವಿಧಿ-ನಿಷೇಧ, ಯಾಗ-ಯಜ್ಞ, ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪಗಳ ಮಾರ್ಗ.
  - *ಜ್ಞಾನಕಾಂಡ (ಪರಾ ವಿದ್ಯೆ)* – ಆತ್ಮ-ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ವ, ಶಾಶ್ವತ ಮುಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ.
- **ಅರ್ಥದ ಭೇದ**:
  - ಅಪರಾ ವಿದ್ಯೆಯ ಫಲ: ಧರ್ಮಾಚರಣೆ, ಲೋಕಹಿತ, ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ.
  - ಪರಾ ವಿದ್ಯೆಯ ಫಲ: ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ, ನಿತ್ಯಾನಂದ, ಮೋಕ್ಷ.
- **ಭಗವದ್ಗೀತೆ (ಅಧ್ಯಾಯ 7.4–5)ಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ತತ್ತ್ವ ಸಿಗುತ್ತದೆ:**
  - ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ — "ಭೂಮಿ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ, ಅಹಂಕಾರ — ಇವು ಅಪರಾ ಪ್ರಕೃತಿ.
  - ಪರಾ ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂದರೆ — ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವದ ತತ್ತ್ವ (ಚೇತನಾತ್ಮಕ ಶಕ್ತಿ)."
- **ಸಾರಾಂಶ:**
  - ಅಪರಾ ವಿದ್ಯೆ ಇಲ್ಲದೆ ಪರಾ ವಿದ್ಯೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅರಿವಾಗದು.
  - ಆದರೆ ಅಪರಾ ವಿದ್ಯೆ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾದರೆ, ಅಕ್ಷರಬ್ರಹ್ಮದ ಜ್ಞಾನ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.
  - ಎರಡೂ ವಿದ್ಯೆಗಳು ಅಗತ್ಯ: ಮೊದಲನೆಯದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶುದ್ಧತೆ, ಎರಡನೆಯದು ಶಾಶ್ವತ ಮುಕ್ತಿ.

ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ಆಂತರಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ : ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ತೆರೆಯುವ ದಾರಿ

ಅಕ್ಷರ = अक्षर = अ क्ष र =

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- "ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರ ಪ್ರಕಾಶಮಾನತೆ ಬೆಳಗಿಸಲು". (ಅಕ್ಷರ ಎಂಬ ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿ ನಾವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರ ಪ್ರಕಾಶಮಾನತೆಯನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಜ್ಞಾನ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ)

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪದಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅಕ್ಷರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಕುವ ಪರಂಪರೆ ಇದೆ. 'ಅಕ್ಷರ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನೇ ಅ–ಕ್ಷ–ರ ಎಂದು ವಿಭಜಿಸಿ ಅದರೊಳಗಿನ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡಬಹುದು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕ್ಷರವೂ ಮಂತ್ರಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿದೆ ಎಂಬ ಬೋಧನೆಯೇ ಇದರ ಮೂಲ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ವಿಶೇಷತೆ ಅಂದರೆ ಅದು ಶಬ್ದಕೇಂದ್ರಿತವಲ್ಲ, ಅಕ್ಷರಕೇಂದ್ರಿತ. ಅಕ್ಷರ ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ಘಟಕವಲ್ಲ; ಅದು ಅರ್ಥ, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಂಗಮ. 'ಅಕ್ಷರ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅ–ಕ್ಷ–ರ ಎಂದು ವಿಭಜಿಸಿದಾಗ, ಅ ಎಂದರೆ ಉದ್ಭವ, ಕ್ಷ ಎಂದರೆ ಚಲನೆ ಅಥವಾ ಪರಿಣಾಮ, ರ ಎಂದರೆ ಪ್ರಕಾಶ ಅಥವಾ ಪ್ರೇರಣೆ ಎಂಬ ತತ್ತ್ವಸೂಚನೆಗಳು ಮೂಡುತ್ತವೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರದ ಅರ್ಥವನ್ನು "ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ಶಕ್ತಿ" ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಅಕ್ಷರಕ್ಕೂ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಆ ಅರ್ಥಗಳು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಅವು ಸಂಧರ್ಭಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆಳವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಯಾವ ಅಕ್ಷರ ಯಾವ ಅಕ್ಷರದ ಜೊತೆ ಸೇರಿದೆ, ಯಾವ ಪದದಲ್ಲಿ ಅದು ಬಂದಿದೆ, ಯಾವ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದು ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅದರ ನಿಜವಾದ ಶಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್, ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ನಾಮಪದಗಳು ಸರಳ ಶಬ್ದಗಳಾಗಿಲ್ಲ; ಅವು ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಜ್ಞಾನಸಂಕೇತಗಳಾಗಿವೆ.

ಅಕ್ಷರಾರ್ಥವನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಈ ವಿಧಾನ ಬೌದ್ಧಿಕ ಕಸರತ್ತಲ್ಲ; ಅದು ಅಂತರಂಗದ ಸಾಧನೆ. ಪದದ ಹೊರಗಿರುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹಿಡಿದರೆ ಜ್ಞಾನ ಮೇಲ್ಮೈಯಲ್ಲೇ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಕ್ಷರದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಶಬ್ದವು ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶಕ್ತಿಯ ಅನುಭವವೇ ಮಂತ್ರಬೋಧನೆಗೆ ಜೀವ. ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ನಿಗೂಢ ಸತ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಎಂದರೆ, ಭಗವಂತನ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನಿಯಮವನ್ನು ಅರಿಯುವುದು.

ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವು ಏಕಾಏಕಿ ದೊರಕುವ ಅನುಭವವಲ್ಲ. ಅದು ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ಅರ್ಥದ ಮೂಲಕ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಏರುವ ಕ್ರಮ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕ್ಷರವು ಸಾಧಕನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಒಳಗೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ತಿರುಗಾಟದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ ಮೌನವಾಗುತ್ತದೆ, ಮೌನ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ದಾರಿ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರವೆಂದರೆ ನಾಶರಹಿತ ಶಕ್ತಿಕೇಂದ್ರ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕ್ಷರದಲ್ಲೂ ಮಂತ್ರಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಅಡಗಿದೆ. ಆ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥವನ್ನು ಸಂಧರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿ ಗ್ರಹಿಸುವುದೇ ಸಂಸ್ಕೃತದ ನಿಜವಾದ ಅಧ್ಯಯನ. ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಪದದಿಂದ ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ, ಅಕ್ಷರದಿಂದ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ, ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ.

ಅವ್ಯಕ್ತ–ಅಕ್ಷರ–ಪರಮಗತಿ : ನಿವೃತ್ತಿರಹಿತ ಬ್ರಹ್ಮಧಾಮದ ನಿರೂಪಣೆ

ಓಂ ಅವ್ಯಕ್ತೋಽಕ್ಷರ ಇತ್ಯುಕ್ತಸ್ತಮಾಹುಃ ಪರಮಾಂ ಗತಿಮ್ |
ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನ ನಿವರ್ತನ್ತೇ ತದ್ಧಾಮ ಪರಮಂ ಮಮ ||

ಮಹಾಭಾರತ – ಭೀಷ್ಮಪರ್ವ 32-21

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಅವ್ಯಕ್ತವೇ ಅಕ್ಷರವೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದನ್ನೇ ಪರಮಗತಿಯೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ಅವ್ಯಕ್ತವನ್ನು ಸೇರಿದರೆ ಹಿಂದಿರುಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ಅವ್ಯಕ್ತವೇ ಅಥವಾ ಅಕ್ಷರವೇ ನನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧಾಮವಾಗಿದೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ, ಅಕ್ಷರಸ್ವರೂಪವಾದ ತತ್ತ್ವವನ್ನೇ ಪರಮ ಗತಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಪಡೆದವರು ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ನನ್ನ ಪರಮ ಧಾಮ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಗೀತೋಪದೇಶದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಹೃದಯವನ್ನು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. "ಅವ್ಯಕ್ತಃ" ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಗೋಚರಿಸದ, ರೂಪ–ನಾಮಗಳಿಗೆ ಅತೀತವಾದ ಸತ್ಯ. ಅದು ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಲ್ಲ; ಕಾಣಿಸದಿರುವುದೇ ಅದರ ಲಕ್ಷಣ. "ಅಕ್ಷರ" ಎಂದರೆ ನಾಶರಹಿತ, ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಳಪಡದ, ಕ್ಷಯವಿಲ್ಲದ ತತ್ತ್ವ. ವೇದ–ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಶಬ್ದವು ಸದಾ ಬ್ರಹ್ಮವಾಚಕ. ಈ ಅವ್ಯಕ್ತ–ಅಕ್ಷರ ತತ್ತ್ವವನ್ನು "ಪರಮಾಂ ಗತಿಮ್" ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗತಿ ಎಂದರೆ ಹೋಗುವ ಸ್ಥಳ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ತಲುಪಬೇಕಾದ ಸ್ಥಿತಿ. ದೇಹ, ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ—ಎಲ್ಲವೂ ಮೀರಿದ ಚೇತನಸ್ಥಿತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮ್ಯ–ಗಮನ ಎಂಬ ಭೇದ ಇಲ್ಲ; ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಉಂಟಾದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ತಲುಪುವ ಸ್ಥಿತಿ ಇದು.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನ ನಿವರ್ತಂತೇ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಸಂಸಾರದ ಮೂಲಭೀತಿಗೆ ಉತ್ತರ. ಮರಳಿ ಬರುವುದು ಎಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮರಳುವುದು. ಅವ್ಯಕ್ತ–ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಪಡೆದವನು ಮತ್ತೆ ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಅರಿತಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಲೋಕಾಂತರಗಮನದ ಮಾತಲ್ಲ; ಚೇತನಾಂತರಗಮನ. "ತದ್ಧಾಮ ಪರಮಂ ಮಮ" ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದೇವಮೂರ್ತಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವ್ಯಕ್ತ–ಅಕ್ಷರವೇ ಅವನ ಪರಮಧಾಮ. ಅಂದರೆ ಭಗವಂತನ ನಿಜವಾದ ನಿವಾಸ ಯಾವುದೋ ಲೋಕವಲ್ಲ; ಅದು ಅಕ್ಷರಚೇತನ. ಈ ಅರ್ಥವು ನೀವು ವಿವರಿಸಿದ ಅಕ್ಷರ–ನಾದ–ಹಂ–ಪ್ರಾಣ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಉಸಿರಾಟದ ಅಜಪ ನಾದದಲ್ಲಿ, ಮಂತ್ರದ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ, ನಾಡಿಗಳ ಶುದ್ಧ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ—ಈ ಅವ್ಯಕ್ತ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬಹುದು.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಪರಮ ಗತಿ ಎಂದರೆ ರೂಪವಿಲ್ಲದ, ನಾಶರಹಿತ ಅಕ್ಷರಚೇತನ. ಅದನ್ನು ಪಡೆದವನು ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಅರಿತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ಭಗವಂತನ ಪರಮ ಧಾಮ. ಹೊರಗಡೆ ಹುಡುಕಬೇಕಾದ ಲೋಕವಲ್ಲ; ಒಳಗಡೆ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾದ ಚೇತನಸ್ಥಿತಿ.*

ಅಧ್ಯಾಯ – 2
ಪುರುಷತತ್ತ್ವ

ಪುರುಷ : ಗರ್ಭಸ್ಥ ಹಂ-ನಾದದಿಂದ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಚೇತನತತ್ತ್ವ

ಪುರುಷ = पुरुष = पु रु ष

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- *ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಹಮ್ ಶಬ್ದ* (ಪುರುಷಮ್ ಎಂದರೆ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಹಮ್ ಶಬ್ದದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ, ಪುರುಷಃ ಎಂದರೆ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಹಮ್ ಶಬ್ದದ ವೈದ್ಯತೆ). ಪುರುಷ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಲಿಂಗಸೂಚಕ ಪದವಲ್ಲ. ಅದು ಗರ್ಭದಲ್ಲೇ ಹಂ (ಹಮ್) ಶಬ್ದನಾದದ ಮೂಲಕ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮಾಡುವ ಜೀವಚೇತನ. ಪುರುಷಮ್ ಎಂದರೆ ಆ ಶುದ್ಧೀಕರಣವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ; ಪುರುಷಃ ಎಂದರೆ ಅದೇ ಶುದ್ಧೀಕರಣದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ವೈದ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಚೇತನಶಕ್ತಿ.

ಪುರುಷ = ಪು + ರು + ಷ ಎಂದು ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಇದರ ಅಂತರಂಗ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. 'ಪು' ಅಕ್ಷರವು ಪೋಷಣೆ, ಪಾವಿತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಮೂಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ರು' ಅಕ್ಷರವು ರೋಗಹರಣ, ಚಲನ ಮತ್ತು ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಷ' ಅಕ್ಷರವು ಶುದ್ಧೀಕರಣ, ಶಮನ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರು ಸೇರಿದಾಗ ಪುರುಷ ಎಂದರೆ—ಪೋಷಣೆಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿ, ರೋಗವನ್ನು ಹರಿದು, ಶುದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಚೇತನ. ಗರ್ಭದಲ್ಲೇ ಉಸಿರಾಟದ ಮೂಲನಾದ ಹಂ (ಹಮ್) ಶಬ್ದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಭ್ರೂಣಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನ ಮಾತು ಇಲ್ಲ, ಜಪ ಇಲ್ಲ; ಆದರೆ ಪ್ರಾಣಚಲನೆಯ ನಾದ ಇದೆ. ಆ ನಾದವೇ ಹಂ. ಆ ಹಂ-ನಾದದ ನಿರಂತರ ಕಂಪನದಿಂದಲೇ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೀಕರಣ, ವಿಕಸನ ಮತ್ತು ಜೀವಸಂರಚನೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪುರುಷ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಶಬ್ದವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಅದು ನಾದಾಧಾರಿತ ತತ್ತ್ವವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಪುರುಷ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ "ಅಂತರ್ಯಾಮಿ", "ಸಾಕ್ಷಿ", "ಚೇತನ" ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ, ಪುರುಷ ಎಂದರೆ ಶಬ್ದರೂಪ ಚೇತನ. ಹಂ-ನಾದವು ಉಸಿರಾಟದೊಂದಿಗೆ ಸದಾ ಜಪವಾಗುತ್ತದೆ—ಇದನ್ನೇ ಅಜಪಜಪ ಎಂದು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಈ ಹಂ-ನಾದವೇ ಮೊದಲ ಗುರು. ಅದು ದೇಹವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ, ನಾಡಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ, ಧಾತುಪರಿಪಕ್ವತೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಜನನದ ನಂತರವೂ ಇದೇ ನಾದ ಉಸಿರಾಟದ ಮೂಲಕ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪುರುಷಮ್ (ಮಂತ್ರರೂಪ) ಮತ್ತು ಪುರುಷಃ (ವೈದ್ಯರೂಪ) ಎಂಬ ವಿಭೇದ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ. ಒಂದು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಸೂತ್ರ; ಇನ್ನೊಂದು ಅದರ ಫಲವಾದ ಶಕ್ತಿ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಎಂಬುದು ಪುರುಷ–ಸ್ತ್ರೀ ಎಂಬ ಭೇದಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಾನವನಲ್ಲೂ ಪುರುಷತತ್ತ್ವ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ—ಅದು ಚೇತನ, ನಾದ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೀಕರಣದ ಕೇಂದ್ರ.

ಪುರುಷ ಎಂದರೆ ಲಿಂಗವಾಚಕ ಪದವಲ್ಲ; ಅದು ಗರ್ಭದಲ್ಲೇ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಹಂ-ನಾದದ ಚೇತನತತ್ತ್ವ. ಪುರುಷಮ್ ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮಾಡುವ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ; ಪುರುಷಃ ಎಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ವೈದ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಜೀವಶಕ್ತಿ. ಉಸಿರಾಟದ ಅಜಪ ನಾದದೊಂದಿಗೆ ಸದಾ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಈ ಪುರುಷತತ್ತ್ವವೇ ಮಾನವಚೇತನದ ಮೂಲ.

ಪುರುಷ ಶಬ್ದವನ್ನು "ಪುರಿ ಶೇತೇ" - ದೇಹವೆಂಬ ಪುರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವನು ಎಂದೂ "ಪುರಿ ಉಷತಿ' - ದೇಹವೆಂಬ ಪುರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನು ಎಂದೂ "ಪುರಿ ಓಷತೇ' ಎಂದಾಗ - ದೇಹದಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಿಸುವವನು ಎಂದೂ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅರ್ಥೈಸುತ್ತಾರೆ. ವಿದ್ವಾಂಸರು. ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ ಪುರುಷಃ ಎಂದರೆ ಅಕ್ಷರ

ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ "ವಾಯು ವೈದ್ಯನು ಉಜ್ವಲತೆಯನ್ನು ನೀಡುವನು, ಪ್ರಶಾಂತತೆಯು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಜೀವ ಉಸಿರ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ, ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಹಮ್ ಶಬ್ದದ ವೈದ್ಯತೆ" ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ ಎಂದರೆ ಅನಂತ ತುದಿಯುಳ್ಳ (ನಾಡಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕದ ತುದಿ) ಎಂತಲೂ ಇದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪುರ ಎಂದರೆ ಮುನ್ನಡೆಸಲು ಉ ಎಂದರೆ ಕರೆಯುವ ಷ ಎಂದರೆ ಶಾಶ್ವತ ಸಂತೋಷ – ಮುನ್ನಡೆಸಲು ಕರೆಯುವ ಶಾಶ್ವತ ಸಂತೋಷ. ಎಲ್ಲಾ ಅರ್ಥವೂ ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಆ ಆತ್ಮ ಶಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರುವುದು ಎಂದು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪುರುಷನು ಎಂದರೆ ಜೀವಾತ್ಮನು. ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು "ಪುರುಷ' ಎಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಾವಿರ ತಲೆಗಳುಳ (ನಾಡಿ) ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಪುರುಷನೇ ಮನುಷ್ಯನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಏಕಾಂಶನಾಗಿ ಜೀವಾತ್ಮನಾಗಿರುವವನೂ ಪುರುಷನೇ.

ಪುರುಷತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿ : ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ ಪರಚೇತನದ ಲಭ್ಯತೆ

ಓಂ ಅವ್ಯಕ್ತೋಽಕ್ಷರ ಇತ್ಯುಕ್ತಸ್ತಮಾಹುಃ ಪರಮಾಂ ಗತಿಮ್ |
ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನ ನಿವರ್ತನ್ತೇ ತದ್ಧಾಮ ಪರಮಂ ಮಮ ||

ಮಹಾಭಾರತ – ಭೀಷ್ಮಪರ್ವ 32-21

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಅವ್ಯಕ್ತವೇ ಅಕ್ಷರವೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದನ್ನೇ ಪರಮಗತಿಯೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ಅವ್ಯಕ್ತವನ್ನು ಸೇರಿದರೆ ಹಿಂದಿರುಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ಅವ್ಯಕ್ತವೇ ಅಥವಾ ಅಕ್ಷರವೇ ನನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧಾಮವಾಗಿದೆ.

ಓಂ ಪುರುಷಃ ಸ ಪರಃ ಪಾರ್ಥ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಲಭ್ಯಸ್ತ್ವನನ್ಯಯಾ |
ಯಶ್ಯಾನ್ತಃಸ್ಥಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಯೇನ ಸರ್ವಮಿದಂ ತತಮ್ ||

ಮಹಾಭಾರತ – ಭೀಷ್ಮಪರ್ವ 32-21

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಪಾರ್ಥ! ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳೂ ಯಾವನ ಒಳಗೆ ಅಡಗಿವೆಯೋ, ಯಾವನು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆಯೋ, ಆ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಅನನ್ಯವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ದೊರಕುತ್ತಾನೆ. (ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಕ್ತ, ಅಕ್ಷರ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವನ್ನೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದು)

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಓ ಪಾರ್ಥನೇ, ಆ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಲಭ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಪುರುಷನ ಒಳಗೇ ಎಲ್ಲಾ ಭೂತಗಳು ನೆಲೆಸಿವೆ; ಅವನಿಂದಲೇ ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾದ ಅವ್ಯಕ್ತ–ಅಕ್ಷರ–ಪರಮಧಾಮ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಜೀವಂತ ಅನುಭವದ ಹಾದಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಅವ್ಯಕ್ತ, ಅಕ್ಷರ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ತತ್ತ್ವವೇ ಇಲ್ಲಿ "ಪುರುಷಃ ಸ ಪರಃ" ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಪರಮ ಪುರುಷನು ರೂಪವಿಲ್ಲದ ತತ್ತ್ವವಾದರೂ, ಅನುಭವಕ್ಕೆ ದೂರವಲ್ಲ. ಅವನು ತತ್ತ್ವವಾಗಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ; ಆದರೆ ಭಕ್ತಿಗೆ ಸಮೀಪ. "ಭಕ್ತ್ಯಾ ಲಭ್ಯಸ್ತು ಅನನ್ಯಯಾ" ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ ವಾಕ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಭಾವೋದ್ರೇಕವಲ್ಲ; ಅದು ಮನಸ್ಸು, ಪ್ರಾಣ, ಬುದ್ಧಿ—ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಭೇದವಿಲ್ಲದ ದೃಷ್ಟಿ. ಪುರುಷನು ಹೊರಗೊಂದು, ನಾನು ಬೇರೆ ಎಂಬ ಭಾವ ಇಲ್ಲದಾಗ, ಆ ಪುರುಷ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಸಾಧನೆಯಿಂದ "ಪಡೆಯುವ" ಅನುಭವವಲ್ಲ; ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿದ್ದ ಭೇದ ಕರಗಿದಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಅನುಭವ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಯಸ್ಯಾಂತಃಸ್ಥಾನಿ ಭೂತಾನಿ" — ಈ ಸಾಲು ಪುರುಷತತ್ತ್ವದ ಸರ್ವಾಧಾರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳು ಪುರುಷನೊಳಗೆ ನೆಲೆಸಿವೆ. ಅಂದರೆ ಜಗತ್ತು ಪುರುಷನ ಹೊರಗೆ ಇಲ್ಲ. ಇದು ದ್ವೈತದ ಮಾತಲ್ಲ; ಇದು ಅಧಿಷ್ಠಾನದ ಮಾತು. "ಯೇನ ಸರ್ವಮಿದಂ ತತಮ್" — ಆ ಪುರುಷನೇ ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಒಳಗಿರುವವನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಹೊರಗಿರುವವನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಒಳ–ಹೊರ ಎಂಬ

ಭೇದವೇ ಅವನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಪ್ರಾಣ, ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಸುವ ಹಂ-ನಾದ, ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುವ ಅಕ್ಷರ—ಇವೆಲ್ಲ ಅವನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಸೂಚನೆಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷನು ಲಿಂಗವಾಚಕವಲ್ಲ, ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಅವನು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ ಚೇತನ. ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ತಲುಪುವುದು ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ದೇವರನ್ನು ಸೇರುವುದು ಅಲ್ಲ; ಒಳಗಿರುವ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕತೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದು. ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಇದೇ—ಯಾವುದೂ ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ದೃಢ ಅನುಭವ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಪರಮ ಪುರುಷನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದರೂ, ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಲಭ್ಯ. ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳು ಅವನೊಳಗೆ ನೆಲೆಸಿವೆ ಮತ್ತು ಅವನಿಂದಲೇ ಜಗತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಭಕ್ತಿ ಇಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಭೇದನಾಶದ ಸ್ಥಿತಿ. ಭೇದ ಕರಗಿದಾಗ, ಪುರುಷತತ್ತ್ವ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಮಹಾಭಾರತೀಯ ಸನಾತನ ಮಾರ್ಗ.*

ಅಕ್ಷರ–ಪುರುಷ–ಸನಾತನ ತತ್ತ್ವ : ಭೀಷ್ಮಪರ್ವದ ಪರಮ ಸಿದ್ಧಾಂತ

ಓಂ ತ್ವಮಕ್ಷರಂ ಪರಮಂ ವೇದಿತವ್ಯಂ ತ್ವಮಸ್ಯ ವಿಶ್ವಸ್ಯ
ಪರಂ ನಿಧಾನಮ್ | ತ್ವಮವ್ಯಯಃ ಶಾಶ್ವತಧರ್ಮಗೋಪ್ತಾ
ಸನಾತನಸ್ತ್ವಮ್ ಪುರುಷೋ ಮತೋ ಮೇ ||

ಮಹಾಭಾರತ – ಭೀಷ್ಮಪರ್ವ 35-18

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಅಕ್ಷರವು ನೀನು. ಈ ವಿಶ್ವಕ್ಕೇ ನೀನು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನನು. ಅಳಿವಿಲ್ಲದವನು, ಶಾಶ್ವತವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕವನು. ಸನಾತನನಾದ ಪುರುಷನೂ ಸಹ ನೀನೇ ಎಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಮತವಾಗಿದೆ. (ಅರ್ಜುನ ಕೃಷ್ಣಣಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು)

ಸರಳಾರ್ಥ:- ನೀನೇ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಪರಮ ಅಕ್ಷರ. ನೀನೇ ಈ ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವದ ಪರಮ ನಿಧಿ (ಆಧಾರ). ನೀನು ಅವ್ಯಯನಾದ ಶಾಶ್ವತ ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಕ. ನೀನೇ ಸನಾತನ ಪುರುಷನೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಘನವಾದ ತತ್ತ್ವಪ್ರಕಟಣೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಒಂದು ಅವತಾರವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಸ್ತುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಅವನ ಮೂಲಕ ಸನಾತನ ಪರಮತತ್ತ್ವವನ್ನೇ ಸೂಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. "ತ್ವಮ್ ಅಕ್ಷರಂ ಪರಮಂ ವೇದಿತವ್ಯಂ" ಎಂಬ ಮೊದಲ ಸಾಲು ಬಹಳ ಸ್ಪಷ್ಟ. ಅಕ್ಷರ ಎಂದರೆ ನಾಶರಹಿತ, ಕಾಲಾತೀತ, ಅವ್ಯಕ್ತ ಚೇತನ. ವೇದಿತವ್ಯಂ ಎಂದರೆ ತಿಳಿಯಲೇಬೇಕಾದದ್ದು—ಐಚ್ಛಿಕ ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ, ಪರಮ ಗಮ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರವು ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಅಕ್ಷರ–ನಾದ–ಮಂತ್ರ–ಪ್ರಾಣ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಷರವು ಬರವಣಿಗೆಯ ಅಕ್ಷರವಲ್ಲ; ಅದು ಚೇತನದ ಮೂಲ ಕಂಪನ. ಅದನ್ನೇ ತಿಳಿಯುವುದು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ತ್ವಮ್ ಅಸ್ಯ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಪರಂ ನಿಧಾನಮ್" — ನಿಧಾನ ಎಂದರೆ ಖಜಾನೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಆಧಾರ, ನೆಲೆ. ಜಗತ್ತು ಯಾವುದರ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆಯೋ ಅದೇ ನಿಧಾನ. ಜಗತ್ತು ಹೊರಗಿರುವ ವಸ್ತುಗಳ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಕೆ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಚೇತನಾಧಿಷ್ಠಿತ. ಆ ಚೇತನವೇ ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. "ತ್ವಮ್ ಅವ್ಯಯಃ ಶಾಶ್ವತ ಧರ್ಮಗೋಪ್ತಾ" ಎಂಬ ಸಾಲು ಮಹತ್ವದ ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಆಚಾರಸಂಹಿತೆ ಅಲ್ಲ; ಜಗತ್ತನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಚೇತನನಿಯಮ. ಆ ಧರ್ಮವು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ರೂಪ ಬದಲಿಸಿದರೂ, ಅದರ ಆಧಾರವಾದ ಪುರುಷ ಅವ್ಯಯ—ಕ್ಷಯವಿಲ್ಲದವನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವನು ಧರ್ಮಗೋಪ್ತಾ—ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಕ. "ಸನಾತನಸ್ತ್ವಂ ಪುರುಷೋ ಮತೋ ಮೇ" — ಈ ಅಂತಿಮ ವಾಕ್ಯ ಶ್ಲೋಕದ ಸಾರ. ಪುರುಷನು ಯಾವುದೋ ಇತಿಹಾಸಪಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅವನು ಸನಾತನ—ಆದಿ ಇಲ್ಲದ, ಅಂತ್ಯ ಇಲ್ಲದ ಚೇತನ.

ನೀವು ವಿವರಿಸಿದಂತೆ, ಪುರುಷ ತತ್ತ್ವವು ಗರ್ಭದಿಂದಲೇ ಹಂ-ನಾದವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಚೇತನ. ಅದೇ ತತ್ತ್ವ ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಪರಮ ಸತ್ಯವೆಂದರೆ ಅಕ್ಷರರೂಪವಾದ ಸನಾತನ ಪುರುಷ. ಅವನೇ ಜಗತ್ತಿನ ಆಧಾರ, ಅವನೇ ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಕ, ಅವನೇ ಅವ್ಯಯ ಚೇತನ. ಅವನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದೇ ಪರಮ ಗಮ್ಯ. ಇದು ಭಕ್ತಿಯ ಸ್ತುತಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ವೇದಾಂತದ ನಿರ್ಣಯ. ಅಕ್ಷರ–ಪುರುಷ–ಧರ್ಮ—ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಸನಾತನ ತತ್ತ್ವದ ವಿಭಿನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಶ್ಲೋಕ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.*

ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪುರುಷ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಹಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಹೊರಹಾಕಿದ್ದಾರೆ, "ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಮೋಕ್ಷ - ಇವು ನಾಲ್ಕು ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು. ಪುರುಷ ಎಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಎಂದರ್ಥ. ಗಂಡಸು ಎಂದಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮದ ಗುರಿ ಇವು ನಾಲ್ಕು - ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕಾರರ ನಿರ್ಣಯ". ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಎಂದರೆ ಶ್ರೀಹರಿ (ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿ ಎಂದರೆ ಸರಸ್ವತಿ ಚಲಿಸುವ ವೈದ್ಯತಿ) ಎಂತಲೂ. ವಾಯುದೇವರು ಹರಿಯ ಪ್ರಾಣದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದವರೆಂದು ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. (ಪ್ರಾಣಾದ್ವಾಯು ರಜಾಯತ).

ಪುರುಷತತ್ತ್ವ : ಲೋಕಪೂರಕ ಪ್ರಾಣ–ಚೇತನದ ಆಂತರಿಕ ವಾಸ

ಇಮೇ ವೈ ಲೋಕಾಃ ಪೂರಯಮೇನ ಪುರುಷೋ ಯೋಽಯಂ
ಪವತೇ ಸೋಽಸ್ಯಾಂ ಪುರಿ ಶೇತೇ ತಸ್ಮಾತ್ಪುರುಷ: ||

(ಶ. ಬ್ರಾ. 13-62-1)

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಸಕಲ ಲೋಕಗಳೂ ಕೋಟೆಯ ರೂಪದಂತಿವೆ. ಪುರುಷನು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಯುವನ್ನು (ಚೈತನ್ಯವನ್ನು) ತುಂಬುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಈ ಕೋಟೆಯಂತಿರುವ ಸಕಲ ವಿಶ್ವಗಳಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ (ಪುರಿ ಶೇತೇ) ಪುರುಷ ನೆಂಬ ಹೆಸರು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಈ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸುವವನು ಈ ಪುರುಷನೇ. ಅವನೇ ಪ್ರಾಣರೂಪವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಈ ದೇಹ ಎಂಬ ಪುರಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ "ಪುರುಷ" ಎಂದು ಹೆಸರು.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶತಪಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಾಕ್ಯವು "ಪುರುಷ" ಎಂಬ ಪದದ ಅತ್ಯಂತ ಮೂಲಭೂತ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷನನ್ನು ಯಾವುದೋ ಹೊರಗಿನ ದೇವರೂಪವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಪ್ರಾಣಚೇತನವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. "ಇಮೇ ವೈ ಲೋಕಾಃ ಪೂರಯಮೇನ" — ಈ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸುವವನು. ಲೋಕ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳಗಳು ಅಲ್ಲ; ಭೂಃ–ಭುವಃ–ಸ್ವಃ ಎಂಬ ಬಾಹ್ಯ ಲೋಕಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ದೇಹದೊಳಗಿನ ಆಂತರಿಕ ಲೋಕಗಳೂ ಸಹ. ದೇಹವೇ ಒಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ. ಆ ದೇಹಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ಪ್ರಾಣರೂಪದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸುವವನು ಪುರುಷ. "ಯೋಽಯಂ ಪವತೇ" — ಯಾರು ಹರಿಯುತ್ತಾನೋ, ಚಲಿಸುತ್ತಾನೋ. ಇಲ್ಲಿ ಹರಿವು ಎಂದರೆ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹವಲ್ಲ, ನರಚಲನ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣಪ್ರವಾಹ. ಉಸಿರಾಟ, ನಾಡಿ, ಶಬ್ದ, ನಾದ—ಎಲ್ಲವು ಸೇರಿ ನಡೆಯುವ ಚೇತನ ಹರಿವು. ಈ ಹರಿವೇ ಪುರುಷನ ಕಾರ್ಯ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಸೋಽಸ್ಯಾಂ ಪುರಿ ಶೇತೇ" — ಈ ವಾಕ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಗೂಢ. ಪುರಿ ಎಂದರೆ ನಗರ. ಮಾನವ ದೇಹವೇ ಪುರಿ. ಆ ಪುರಿಯೊಳಗೆ ವಾಸಿಸುವವನು ಪುರುಷ. ಅಂದರೆ ಪುರುಷನು ದೇಹದ ಹೊರಗಿಲ್ಲ; ದೇಹದೊಳಗೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತನಲ್ಲ. ಅವನು ದೇಹದೊಳಗಿದ್ದುಕೊಂಡೇ, ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಪುರುಷ ಪದದ ಅರ್ಥ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ— ಪುರಿ + ಶಯನಾತ್ = ಪುರುಷ ದೇಹಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಶಯನ ಮಾಡುವ, ವಾಸಿಸುವ, ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಚೇತನವೇ ಪುರುಷ. ಈಗಾಗಲೇ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ, ಈ ಪುರುಷನು

ಹಂ-ನಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿ "ಸೋ–ಹಂ" ಎಂಬ ಅಜಪಜಪದ ಮೂಲಕ, ಗರ್ಭಾವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಅಂತ್ಯವರೆಗೂ ಈ ಪುರುಷತತ್ತ್ವ ಕಾರ್ಯನಿರತ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪುರುಷನು ಸ್ಥಿರವಸ್ತುವಲ್ಲ; ಅವನು ಸದಾ ಪವಮಾನ—ಚಲಿಸುವ ಚೇತನ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಶತಪಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ— ಪುರುಷನು ಈ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಚೇತನ. ಅವನು ಪ್ರಾಣರೂಪವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ದೇಹ ಎಂಬ ಪುರಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪುರುಷ ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ದೇವರೂಪವಲ್ಲ, ಒಳಗಿನ ಜೀವಚೇತನ. ದೇಹ–ಪ್ರಾಣ–ನಾಡಿ–ನಾದಗಳ ಮೂಲಕ ಲೋಕವನ್ನೂ ದೇಹವನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಸನಾತನ ಶಕ್ತಿ. ಈ ಅರಿವೇ ಪುರುಷತತ್ತ್ವದ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನ.*

ಪುರುಷತತ್ತ್ವದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿ : ಭೂತ–ಭವ್ಯ–ಅಮೃತತ್ವದ ಅಧಿಷ್ಠಾನ

ಪುರುಷ ಏವೇದಂ ಸರ್ವಂ ಯದ್ಭೂತಂ ಯಚ್ಚ ಭವ್ಯಮ್ |
ಉತಾಮೃತತ್ವಸ್ಯೇಶಾನೋ ಯದನ್ನೇನಾತಿರೋಹತಿ ||

ಋಗ್ವೇದ 10-90-2

ಭಾವಾರ್ಥ;- ನಮಗೆ ಗೋಚರವಾಗುವ ಸಕಲ ಜಗತ್ತೂ ಎಂದರೆ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಸಕಲ ಜಗತ್ತೂ ಆ ಆದಿಪುರುಷನ ಅಂಶವೇ ಆಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಜಗತ್ತೂ ಅವನೇ, ಮುಂದೆ ಸಂಭವಿಸುವುದೂ ಅವನೇ ಎಂದರೆ ಈಶ್ವರಾಂಶವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಅವನು ಅಮೃತತ್ವಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನು. ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಭೋಗಸಾಧನವಾದ ಅನ್ನದಿಂದ ಅವನು ಬೆಳೆಯು ವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವನ ಸ್ವರೂಪವು ಗೋಚರಾತೀತವಾದುದು.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಈ ಎಲ್ಲವೂ ಪುರುಷನೇ. ಆಗಿರುವುದೂ, ಆಗುವುದೂ—allವೂ ಪುರುಷಸ್ವರೂಪವೇ. ಅವನೇ ಅಮೃತತ್ವದ ಅಧಿಪತಿ. ಅನ್ನರೂಪದಿಂದಲೂ ಅವನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮೀರಿಕೊಂಡು, ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಆಧಾರನಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಾನೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಮಂತ್ರವು ವೇದೀಯ ತತ್ತ್ವದ ಶೃಂಗ. ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷನನ್ನು ಯಾವುದೋ ವ್ಯಕ್ತಿ, ದೇವಮೂರ್ತಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ಅಂಶವಾಗಿ ನೋಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. "ಪುರುಷ ಏವ ಇದಂ ಸರ್ವಂ" ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಯಲ್ಲೇ ವೇದದ ನಿರ್ಣಯ ಇದೆ—ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಎಲ್ಲವೂ, ಕಾಣದೆ ಇರುವುದೂ, ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವುದೂ—allವೂ ಪುರುಷಸ್ವರೂಪ. "ಯದ್ಭೂತಂ ಯಚ್ಚ ಭವ್ಯಮ್" ಎಂದರೆ ಭೂತಕಾಲ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯಕಾಲ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ವರ್ತಮಾನವೂ ಅದರೊಳಗೇ ಸೇರಿದೆ. ಕಾಲದ ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳೂ ಪುರುಷನೊಳಗೇ ನೆಲೆಸಿವೆ. ಅಂದರೆ ಪುರುಷನು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವನು ಅಲ್ಲ; ಕಾಲವೇ ಅವನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷನು ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಗಿನ ಅಂಶವಲ್ಲ; ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಅವನ ವಿಸ್ತಾರ. ನೀವು ಈಗಾಗಲೇ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ, ಪುರುಷನು ಗರ್ಭದಲ್ಲೇ ಹಂ-ನಾದವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಚೇತನ. ಅದೇ ಚೇತನ ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ಉತ ಅಮೃತತ್ವಸ್ಯ ಈಶಾನಃ" — ಈ ಸಾಲು ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರ. ಪುರುಷನು ಅಮೃತತ್ವದ ಅಧಿಪತಿ. ಅಮೃತತ್ವ ಎಂದರೆ ದೇಹಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾದ ಅಮರತ್ವವಲ್ಲ; ಅದು ನಾಶರಹಿತ ಚೇತನಸ್ಥಿತಿ. ಪುರುಷನನ್ನು ಅರಿತವನು ಮರಣವನ್ನು ದಾಟುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ ದೇಹ ಸಾಯುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಲ್ಲ; ಅಜ್ಞಾನಮರಣ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ. "ಯದನ್ನೇನ ಅತಿರೋಹತಿ" — ಪುರುಷನು ಅನ್ನದಿಂದಲೂ ಮೀರಿದ್ದಾನೆ. ಅನ್ನ ಎಂದರೆ ಆಹಾರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ದೇಹಸಾರ. ಪುರುಷನು ದೇಹದೊಳಗೆ ಅನ್ನರೂಪವಾಗಿ ಪೋಷಣೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಅವನ ಸ್ವರೂಪ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ. ದೇಹವು ಅವನ ವಾಹನ; ಅವನು ದೇಹದ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವನು ಅಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ವೇದವು ದೇಹವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ದೇಹವನ್ನು*

ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದೇಹವೇ ಅಂತ್ಯವಲ್ಲ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅನ್ನಾತೀತನಾದ ಪುರುಷನ ಅರಿವೇ ಮೋಕ್ಷದ ದ್ವಾರ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಪುರುಷಸೂಕ್ತದ ಈ ಮಂತ್ರವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ—ಭೂತ, ಭವ್ಯ, ವರ್ತಮಾನ—ಎಲ್ಲವೂ ಪುರುಷವೇ. ಅವನೇ ಅಮೃತತ್ವದ ಅಧಿಪತಿ. ಅವನು ಅನ್ನರೂಪದಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದರೂ, ದೇಹಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೀರಿದ ಚೇತನ. ಪುರುಷನನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಎಂದರೆ ಜಗತ್ತನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದಲ್ಲ; ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ ಚೇತನವನ್ನು ಅರಿಯುವುದು. ಇದೇ ವೇದೀಯ ಪುರುಷತತ್ತ್ವದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ದರ್ಶನ.

ಅಮೂರ್ತ ಪುರುಷತತ್ತ್ವ : ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅತೀತವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮ

ದಿವ್ಯೋ ಹ್ಯಮೂರ್ತಃ ಪುರುಷಃ ಸಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರೋ ಹ್ಯಜಃ |
ಅಪ್ರಾಣೋ ಹ್ಯೆಮನಾ: ಶುಭ್ರೋ ಹ್ಯಕ್ಷರಾತ್ಪರತಃ ಪರಃ ||

(ಮು. ಉ. 2-1-2)

ಭಾವಾರ್ಥ:- ದಿವ್ಯಲೋಕಸ್ಥಿತನೂ, ರೂಪರಹಿತನೂ ಆದ ಪುರುಷನು ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಅಜನು, ಅಪ್ರಣನು, ಮನೋರಹಿತನು ಮತ್ತು ಶುದ್ಧನು, ಪರಾತ್ಪರನಾದ ಅಕ್ಷರನಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕನು ಎಂದು ಪುರುಷನ ವರ್ಣನವಿರುತ್ತದೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಈ ಪುರುಷನು ದಿವ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ರೂಪರಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಹೊರಗೂ ಒಳಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ, ಜನ್ಮರಹಿತನು. ಅವನು ಪ್ರಾಣಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಅತೀತನು, ಶುದ್ಧನು. ಅಕ್ಷರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪರ, ಪರಮಾತೀತನು.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಮಂತ್ರವು ಪುರುಷತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. "ದಿವ್ಯಃ" ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಗೋಚರಿಸದ ದೈವಿಕ ಪ್ರಕಾಶ. "ಅಮೂರ್ತಃ" ಎಂದರೆ ರೂಪ–ರೇಖೆಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡದ ಸ್ವರೂಪ. ಅಂದರೆ ಪುರುಷನು ಯಾವುದೋ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಸೀಮಿತನಲ್ಲ; ಎಲ್ಲ ಆಕಾರಗಳಿಗೂ ಆಧಾರ. "ಸ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಃ" ಎಂಬುದು ಮಹತ್ವದ ಸೂಚನೆ. ಪುರುಷನು ಹೊರಗಡೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಒಳಗಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿರುವವನು ದೇಹದೊಳಗೆಯೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಹೊರ–ಒಳ ಭೇದವು ಮಾನವನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಮಾತ್ರ; ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಅದು ಇಲ್ಲ. "ಅಜಃ" ಎಂದರೆ ಜನ್ಮರಹಿತ. ಪುರುಷನು ಉತ್ಪನ್ನನಲ್ಲ; ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಮೂಲ. ಅವನು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವನು ಅಲ್ಲ; ಕಾಲವೇ ಅವನಿಂದ ಹರಿಯುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ಅಪ್ರಾಣಃ ಹ್ಯೆ ಅಮನಾಃ" ಎಂಬ ಪದಗಳು ತಪ್ಪಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಪುರುಷನಿಗೆ ಪ್ರಾಣ ಇಲ್ಲ, ಮನಸ್ಸು ಇಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಅವನು ಶೂನ್ಯ ಎಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ—ಅವನು ಪ್ರಾಣದಿಂದ ಚಲಿಸುವವನು ಅಲ್ಲ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಚಿಂತಿಸುವವನು ಅಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣವೂ ಮನಸ್ಸೂ ಅವನ ಕಾರ್ಯೋಪಕರಣಗಳು; ಅವನು ಅವುಗಳಿಗೆ ಅತೀತ. ನೀವು ಈಗಾಗಲೇ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ, ವಾಯು–ಪ್ರಾಣ–ನಾಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಪುರುಷನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವನ ಸ್ವರೂಪವು ಆ ಸಾಧನಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ. ಸಾಧನಗಳು ಶುದ್ಧವಾದಾಗ, ಅವನ ಅಮೂರ್ತ ಸ್ವರೂಪ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. "ಶುಭ್ರಃ" ಎಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶುದ್ಧತೆ—ಗುಣರಹಿತ, ದೋಷರಹಿತ. "ಅಕ್ಷರಾತ್ಪರತಃ ಪರಃ" ಎಂಬುದು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಶೃಂಗ. ಅಕ್ಷರ ಎಂದರೆ ನಾಶರಹಿತ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವ. ಆದರೆ ಈ ಪುರುಷನು ಆ ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವದ ಮೇಲೆಯೂ ಪರ. ಅಂದರೆ ಹೇಳಬಹುದಾದ, ಸೂಚಿಸಬಹುದಾದ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಪರಮ ಸತ್ಯ.*

ಸಾರಾಂಶ:- ಮುಂಡಕ ಉಪನಿಷತ್ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಪುರುಷನು ದಿವ್ಯ, ಅಮೂರ್ತ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ, ಜನ್ಮರಹಿತ. ಅವನು ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅತೀತನಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ.

ಅಕ್ಷರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪರವಾದ ಈ ಪುರುಷತತ್ತ್ವವೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮ. ಅವನ ಅರಿವು ವಾಕ್ಯದಿಂದಲ್ಲ, ಅನುಭವದಿಂದ. ಇದೇ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಪರಮ ಬೋಧನೆ.

ಗುಹಾನಿಹಿತ ಪುರುಷಜ್ಞಾನ : ಕರ್ಮ–ತಪ–ಬ್ರಹ್ಮ ಏಕತ್ವದಿಂದ ವಿದ್ಯಾಗ್ರಂಥಿಭೇದ

ಪುರುಷ ಏವೇದಂ ವಿಶ್ವಂ ಕರ್ಮ ತಪೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಾಮೃತಂ |
ಏತದ್ಯೋ ವೇದ ನಿಹಿತಂ ಗುಹಾಯಾಂ ಸೋಽವಿದ್ಯಾಗ್ರಂಥಿಂ ವಿಕರತೀಹ ಸೋಮ್ಯ ||

(ಮು. ಉ. 2-1-10)

ಭಾವಾರ್ಥ:- ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಸಕಲ ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮರೂಪನು, ತಪೋರೂಪನು, ಪರಾತ್ಪರನಾದವನೂ, ಹೃದಯದ ಗುಹ್ಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವವನೂ ಆದ ಈ ಪರಮಪುರುಷನನ್ನು ಯಾವನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿಯುವನೋ ಅವನು ತನ್ನ ಅವಿದ್ಯಾರೂಪದ ಗ್ರಂಥಿಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾದೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಈ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವವೇ ಪುರುಷಸ್ವರೂಪ. ಕರ್ಮವೂ, ತಪಸ್ಸೂ, ಬ್ರಹ್ಮವೂ, ಪರಮ ಅಮೃತವೂ ಅವನೇ. ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವಂತೆ ಯಾರು ಅರಿಯುತ್ತಾನೋ, ಅಂಥವನು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗಲೇ ವಿದ್ಯಾಗ್ರಂಥಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ, ಓ ಸೋಮ್ಯ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಮಂತ್ರವು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಏಕವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. "ಪುರುಷ ಏವೇದಂ ವಿಶ್ವಂ" — ಜಗತ್ತು ಪುರುಷನ ಹೊರಗಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲ; ಜಗತ್ತೇ ಪುರುಷನ ವಿಸ್ತಾರ. ಕರ್ಮ, ತಪಸ್ಸು, ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ವಿಭಜನೆಗಳು ಸಾಧನೆಯ ಹಂತಗಳು; ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವು ಒಂದೇ ಚೇತನದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳು. "ಕರ್ಮ" ಎಂದರೆ ಚೇತನದ ಚಲನ. "ತಪಃ" ಎಂದರೆ ಆ ಚಲನದ ಶುದ್ಧೀಕರಣ. "ಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂದರೆ ಆ ಶುದ್ಧ ಚೇತನದ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶ. "ಪರಾಮೃತಂ" ಎಂದರೆ ನಾಶರಹಿತ ಅನುಭವ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪುರುಷಸ್ವರೂಪವೇ ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳುತ್ತದೆ—ಅಂದರೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು ಎನ್ನುವ ದ್ವಂದ್ವ ಇಲ್ಲ; ಕರ್ಮ ಶುದ್ಧವಾದಾಗಲೇ ಅದು ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ಏತದ್ಯೋ ವೇದ ನಿಹಿತಂ ಗುಹಾಯಾಂ" — ಈ ಜ್ಞಾನವು ಹೊರಗಡೆ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದು; ಆದರೆ ಅನುಭವವು ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲೇ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ. ಗುಹೆ ಎಂದರೆ ಮಾಂಸದ ಹೃದಯವಲ್ಲ; ಅದು ಚೇತನಕೇಂದ್ರ. ಪ್ರಾಣ–ಮನ–ಬುದ್ಧಿಗಳು ಲಯಗೊಂಡಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಪುರುಷತತ್ತ್ವ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. "ಸೋ ವಿದ್ಯಾಗ್ರಂಥಿಂ ವಿಕರತಿ" — ವಿದ್ಯಾಗ್ರಂಥಿ ಎಂದರೆ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಬಂಧನ, ಭೇದದ ಜ್ಞಾನ, ಸಾಧಕ–ಸಾಧ್ಯಗಳ ಅಂತರ. ಈ ಗ್ರಂಥಿ ಕತ್ತರಿದಾಗ ಕರ್ಮ–ತಪಸ್ಸು–ಬ್ರಹ್ಮ ಒಂದೇ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಮರಣಾನಂತರದ ಫಲವಲ್ಲ; "ಈಹ" — ಇಲ್ಲಿಯೇ, ಈಗಲೇ ಸಂಭವಿಸುವ ಜಾಗೃತಿ. ಈ ಮಂತ್ರವು ನೀವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ನಾಡಿ–ಹಂ–ಅಕ್ಷರ–ಪುರುಷ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಉಸಿರಿನ ಲಯದಲ್ಲಿ, ಅಜಪ ನಾದದಲ್ಲಿ, ಈ ಪುರುಷತತ್ತ್ವ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಿಗಳು ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.*

ಸಾರಾಂಶ:- ಮುಂಡಕ ಉಪನಿಷತ್ ಘೋಷಿಸುವುದು ಇದು: ಜಗತ್ತು, ಕರ್ಮ, ತಪಸ್ಸು, ಬ್ರಹ್ಮ—ಎಲ್ಲವೂ ಪುರುಷಸ್ವರೂಪವೇ. ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದವನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ವಿದ್ಯಾಗ್ರಂಥಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಾಧನೆಯ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸದೇನೂ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ; ಇದ್ದದ್ದೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪುರುಷಜ್ಞಾನ, ಇದೇ ಅಮೃತತತ್ತ್ವ.

ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ಪೂಜೆ : ಹದಿನಾರು ಉಪಚಾರಗಳ ಅಂತರಂಗ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನ ವಿಜ್ಞಾನ

ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತ ವಿಧಾನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹದಿನಾರು ಉಪಚಾರಗಳಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹದಿನಾರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು (ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು) ಸೇರಿಸಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಉಪಚಾರದ ಪೂಜೆ ನಮ್ಮ ಆಂತರಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಆಗುವ ಉಪಚಾರಗಳಾಗಿವೆ.

1. ಆವಾಹನ (ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾದ ವೈದ್ಯನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಬಯಕೆಯ ಕಡೆಗೆ)[1],
2. ಆಸನ (ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾದ ಧ್ಯಾನದ ಕಡೆಗೆ),
3. ಪಾದ್ಯ (ಜೀವ ಉಸಿರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ),
4. ಅರ್ಘ್ಯ (ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರವು ಸದ್ದು ಮಾಡುವ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ),
5. ಆಚಮನ (ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಶುದ್ಧ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದ ಕಡೆಗೆ),
6. ಸ್ನಾನ[2] (ಅವಿಭಜಿತ ಜೀವ ಉಸಿರನ್ನು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸುವುದು),
7. ವಸ್ತ್ರ (ಮೂರರ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದು),
8. ಉಪವೀತ (ಅಮೃತವನ್ನು ತಲುಪಲು ಗಾಳಿಯನ್ನು ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಕರೆಯುವುದು),
9. ಗಂಧ (ಅದೇ ರೀತಿಯಾದದ್ದನ್ನು ಹಿಡಿದು ಚಲಿಸುವುದು),
10. ಪುಷ್ಪ (ವಾಯುವು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವುದು),
11. ಧೂಪ (ಧ್ವನಿಸುವ ವಾಯುವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದು),
12. ದೀಪ (ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಉಡುಗೊರೆ),
13. ನೈವೇದ್ಯ (ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿಯುತ ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸುವುದು),
14. ನಮಸ್ಕಾರ (ಭೂಮಿಯ (ಮೂಲಾಧಾರದ) ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ),
15. ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ (ಜೀವ ಉಸಿರಿನೊಂದಿಗೆ ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸುವ ಪೋಷಣೆಯ ಉಡುಗೊರೆಯ ಮಿಂಚು),
16. ಉದ್ವಾಸನ (ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವ ಉಡುಗೊರೆ)

ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಹದಿನಾರು ಉಪಚಾರಗಳ ಪೂಜೆ ಕೇವಲ ಬಾಹ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಕ್ರಮವಲ್ಲ. ಅದು ಮಾನವನ ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಹದಿನಾರು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಉಪಚಾರಗಳ ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ರೂಪ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಪಚಾರವೂ ಜೀವಉಸಿರಿನ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯವನ್ನು, ಶುದ್ಧೀಕರಣವನ್ನು ಮತ್ತು ಚೇತನ ಏರಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಹದಿನಾರು ಉಪಚಾರಗಳೊಂದಿಗೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಪಚಾರಕ್ಕೂ ಸೂಕ್ತ ಮಂತ್ರಸಹಿತವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿದೆ. ಪುರುಷಸೂಕ್ತವೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ–ದೇಹ ಐಕ್ಯತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪೂಜೆ ಹೊರಗಿನ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಸೇವೆಯಲ್ಲ; ಅದು ನಮ್ಮದೇ ದೇಹ–ಪ್ರಾಣ–ಚಿತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಯಜ್ಞ.

---

[1] ಆಕ್ಷರ ಅರ್ಥ

[2] ಇಡಾ ಪಿಂಗಳ ಸುಷುಮ್ನ ನಾಡಿ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದರೊಳಗೆ ಗಂಗಾ, ಯಮುನಾ, ಸರಸ್ವತಿ ಎಂಬ ನದಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆಂದು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಾಡಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಆವಾಹನದಲ್ಲಿ ಸಾಧಕನು ಅವಿಶ್ರಾಂತ ವೈದ್ಯನಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಸನದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸ್ಥಿರ ಧ್ಯಾನದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಾದ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಉಸಿರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ, ಅದರ ಮೂಲಕ ಒಳಗಿನ ಬೆಳಕನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಘ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸಿ ಶಬ್ದ–ಪ್ರಾಣ ಏಕತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಆಚಮನದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದತ್ತ ನಿರಂತರ ಚಲನೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ನಾನದಲ್ಲಿ ವಿಭಜನೆಯಿಲ್ಲದ ಜೀವಉಸಿರನ್ನು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಡಾ–ಪಿಂಗಳ–ಸುಷುಮ್ನಾ ಎಂಬ ಮೂರರ ಒಕ್ಕೂಟವು ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಪವೀತದಲ್ಲಿ ಅಮೃತಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಲುಪಲು ಗಾಳಿಯನ್ನು ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಹಿಂಬದಿಯ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಗಂಧದಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರಾಣಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಚಲಿಸುವ ಲಯ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪುಷ್ಪದಲ್ಲಿ ವಾಯು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆಯಂತೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗುಣವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಧೂಪದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಸುವ ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ದೀಪದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯ ಮೂಲಕ ಚೇತನದ ಉಡುಗೊರೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತದೆ.

ನೈವೇದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿಯುತ ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಮಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಮೂಲಾಧಾರದ ಭೂಮಿ–ಅಗ್ನಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉನ್ನತ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದ ಮೂಲಕ ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವಉಸಿರಿನೊಂದಿಗೆ ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಪೋಷಣೆಯ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಉದ್ವಾಸನದಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಶಕ್ತಿಸ್ಥಿತಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಹದಿನಾರು ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದರೆ, ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ಪೂಜೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕುಂಡಲಿನಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ಮಾರ್ಗನಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೇವತೆ ಹೊರಗಿರುವ ವಿಗ್ರಹವಲ್ಲ; ಸಹಸ್ರಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಪುರುಷತತ್ತ್ವವೇ ದೇವತೆ. ಉಪಚಾರಗಳು ಕೈಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲ; ಅವು ಉಸಿರಿನ ಚಲನೆ, ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಚೇತನದ ಏರಿಕೆಯ ಹಂತಗಳು.

ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಎಂದರೆ ಬೇಡಿಕೆಯ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಹದಿನಾರು ಉಪಚಾರಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಧಕನು ಸ್ಥೂಲ ಉಸಿರಿನಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಾಣದತ್ತ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಾಣದಿಂದ ಚೇತನಪ್ರಕಾಶದತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದೇ ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ಪೂಜೆಯ ನಿಜವಾದ ಫಲ.

ಪುರುಷಸೂಕ್ತದ ಹದಿನಾರು ಉಪಚಾರಗಳ ಪೂಜೆ ಹೊರಗಿನ ವಿಧಿಯಲ್ಲ; ಅದು ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನ ಯಜ್ಞ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಪಚಾರವೂ ಜೀವಉಸಿರಿನ ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅರಿತು ನೆರವೇರಿಸಿದಾಗ, ಪೂಜೆ ಕರ್ಮವಾಗಿರದೆ ಸಾಧನೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಸಾಧಕನು ಪುರುಷತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ – 3
ಹಿಂದುತ್ವ ಮತ್ತು ಭಾರತ

ಹಿಂದು ಪದದ ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ : ಉಸಿರಾಟ–ಅಗ್ನಿ–ಅಮೃತದ ಸನಾತನ ವಿಜ್ಞಾನ

ಹಿಂದು = हिन्दु = हि + न् + दु = ह इ न द उ

‘ಹಿಂದು’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದಾಗ, ಅದು ಒಂದು ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ಜನಾಂಗದ ಹೆಸರಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಮಾನವನ ಉಸಿರಾಟ, ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಅಮೃತಸೃಷ್ಟಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ ಸನಾತನ ಜೀವನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಉಸಿರನ್ನು ದೇಹದೊಳಗಿನ ಬೆಂಕಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇವಿಸಿ, ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯತ್ತ ಸಾಗುವ ಮಾನವ ಸಮುದಾಯವನ್ನೇ ಹಿಂದು ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಹಿಂದು = हिन्दु = ಹಿ + ನ್ + ದು ಎಂದು ವಿಭಜಿಸಿದಾಗ, ಅಥವಾ ಧ್ವನಿಶಕ್ತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹ–ಇ–ನ–ದ–ಉ ಎಂದು ನೋಡಿದಾಗ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕ್ಷರವೂ ಉಸಿರಾಟ ಮತ್ತು ಚೇತನಶಕ್ತಿಯೊಂದಿಗಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ಕೇವಲ ಶ್ವಾಸಕೋಶದ ಚಲನೆಯಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸನಾತನ ಋಷಿಗಳು ಉಸಿರನ್ನು ದೇಹದೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿಯವರೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಹಳ ಮೊದಲೇ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರು.*

ಇಡಾ ಮತ್ತು ಪಿಂಗಳ ನಾಡಿಗಳು ಆಜ್ಞಾಚಕ್ರದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ಮೂಲಾಧಾರವರೆಗೆ ಹರಡಿವೆ ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆ, ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ಕೇವಲ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಚಕ್ರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಳಗೆ ಸಾಗಿಸುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಮೂಗಿನಿಂದ ಒಳಗೆಳೆದ ಉಸಿರು ಆಜ್ಞಾಚಕ್ರದಿಂದ ವಿಶುದ್ಧ, ಅನಾಹತ, ಮಣಿಪೂರಕ, ಸ್ವಾಧಿಷ್ಠಾನ ಚಕ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರವನ್ನು ತಲುಪುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಗ್ನಿ, ನೀರು ಮತ್ತು ದೇಹದ ದ್ರವಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜನೆಗೊಂಡು, ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿದ ಉಸಿರು ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯ ಮೂಲಕ ಸಹಸ್ರಾರದವರೆಗೆ ಏರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಕೇವಲ ತಾತ್ವಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲ; ಅದು ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಸಮನ್ವಯದ ವಿಜ್ಞಾನ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಉಸಿರಾಟದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಅರ್ಥ ಬಹಳ ಆಳವಾದದ್ದು. ಉಸಿರನ್ನು ಅಗ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇವಿಸುವುದು ಎಂದರೆ ಜೀವಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವುದು. ಆ ಜಾಗೃತಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹದೊಳಗೆ ಅಮೃತದಂತ ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಉಪನಿಷತ್ತೀಯ ಚಿಂತನೆ. ಈ ಅಮೃತವು ದೈಹಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಬೌದ್ಧಿಕ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಈ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರಿತು, ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತಂದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕ್ರಮೇಣ ಋಷಿತ್ವದತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅವನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿ, ಕಾಲಜ್ಞಾನಿ, ಜಗತ್ತಿನ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವ ದ್ರಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದು ಎಂಬ ಪದವು ಇಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಮತವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ದೇಹದೊಳಗಿನ ವಾಯು–ಅಗ್ನಿ–ಪ್ರಾಣ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲ ಜನರ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಹಿಂದುತ್ವವು ಬದುಕಿನ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಧಾನವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಹಿಂದು ಎಂಬ ಪದದ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥವು ಉಸಿರಾಟದ ಸನಾತನ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ಉಸಿರನ್ನು ದೇಹದೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸಿ, ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯತ್ತ ಸಾಗುವ ಜೀವನ ವಿಧಾನವೇ ಹಿಂದುತ್ವದ ಮೂಲ. ಇಂದು ಅದೇ ವಿಧಾನವನ್ನು ‘ಬೆಲ್ಲಿ ಬ್ರೀಥಿಂಗ್’ ಅಥವಾ ‘ಡಯಾಫ್ರಗ್ಮ್ಯಾಟಿಕ್ ಬ್ರೆತಿಂಗ್’ ಎಂದು ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಕಂಡ*

ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ, ಇಂದು ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಮನಶ್ಶಾಂತಿಯ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಧಾನವಾಗಿ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಹಿಂದುತ್ವವು ಅತೀತದ ಧರ್ಮವಲ್ಲ; ಅದು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಮಾನವನ ಒಳಗೇ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಜೀವವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಚೇತನ ವಿಜ್ಞಾನ.

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- "ಬೆಂಕಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇವಿಸಲು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಉತ್ತೇಜಿಸುವಿಕೆ". ಅಥವ "ವೈದ್ಯತೆಯು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಆಗಮಿಸುವಿಕೆಗೆ ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನು ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವ" ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ಬೆಂಕಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇವಿಸಲು ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡುವ ಜನರ ಒಂದು ಜನಾಂಗವೇ ಹಿಂದೂ. ಅಥವ ವೈದ್ಯತೆಯು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಆಗಮಿಸುವಿಕೆಗೆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಅಮೃತದಂತ ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನು ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವ ಜನಾಂಗವೇ ಹಿಂದು.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದ ಉಸಿರಾಟದ ತಂತ್ರವೆಂದರೆ ನಾವು ಗಾಳಿಯನ್ನು ಶ್ವಾಸಕೋಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉಸಿರು ಹೊರ ಬಿಡುತ್ತೇವೆ. ಸನಾತನ ಋಷಿಗಳು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ನಾವು ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ಶ್ವಾಸಕೋಶಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿನ ಬೆಂಕಿಗೆ ಕೂಡ ಉಸಿರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಹೋಗುವ ವಿಧಾನ ಇದೆ ಎಂದು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಇಡಾ ಮತ್ತು ಪಿಂಗಳ ನಾಡಿಯು ಆಜ್ಞಾ ಚಕ್ರದ ಬಾಗದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಮೂಲಾಧಾರದವರೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ನಾವು ಉಸಿರನ್ನು ಮೂಗಿನಿಂದ ಎಳೆದಾಗ ಅದು ಆಜ್ಞಾಚಕ್ರ, ವಿಶುದ್ದ ಚಕ್ರ, ಅನಾಹತ ಚಕ್ರ, ಮಣಿಪೂರಕ ಚಕ್ರ, ಸ್ವಾಧಿಷ್ಟಾನ ಚಕ್ರ, ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿನ ಬೆಂಕಿ, ನೀರು ಮತ್ತು ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಸಂಪೂರ್ಣ ದ್ರವದ ಬೆಂಕಿಯೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಆವಿಯೊಂದಿಗೆ ಶುದ್ದೀಕರಿಸಿದ ಅಮೃತ ಉಸಿರನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯ ಮುಖೇನ ಸಹಸ್ರಾರದವರೆಗೆ ಹೊರಹಾಕುವ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಸೇವಿಸುತ್ತೇವೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ, ಅಂತಹ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಸಂಶೋಧನೇ ಮಾಡಿ ಅನುಷ್ಟಾನಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವವನೇ ಹಿಂದು. ಈ ಉಸಿರಾಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ನಮಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅಪಾರ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ, ಇದನ್ನು ಸಫಲತೆಯಿಂದ ಅನುಷ್ಟಾನ ಮಾಡಿದ ಹಿಂದು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಋಷಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿ ಆಗುತ್ತಾನೆ, ಕಾಲಜ್ಞಾನಿ ಆಗುತ್ತಾನೆ, ಜಗದ್ಗುರು ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಜನರನ್ನು, ಅಂದರೆ ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಬೆಂಕಿ ರೂಪದ ವಾಯುವಿನೊಂದಿಗೆ ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ನರನಾಡಿಗಳ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸೇವಿಸಲು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಉಸಿರಿಗೆ ಪ್ರಚೋದನೆ ಮಾಡುವ ಕಲೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲವರನ್ನು ಹಿಂದುಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ನಿಮಗೆ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಬಹುದು. ನೀವು ಈ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದಿದರೆ ಮೇಲಿನ ಸತ್ಯವನ್ನು ನೀವು ಬೇಷರತ್ತು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಿ.

ಇದನ್ನು ಬೆಲ್ಲಿ ಬ್ರೀಥಿಂಗ್ ಎಂತಲೂ ಆಧುನಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹೆಸರು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ನೋಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಇಂದು ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಮನಶ್ಶಾಂತಿ ಸಾಧನೆಗೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪದ್ದತಿ ಎಂದು ಒಪ್ಪಲಾಗಿದೆ. ಆವಿಷ್ಕಾರಕ: ಬೆಲ್ಲಿ ಬ್ರೀಥಿಂಗ್ ಮಾನವನ ಸಹಜ ಶ್ವಾಸವಿಧಾನ, ಯಾವುದೋ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕಂಡುಹಿಡಿದದ್ದಲ್ಲ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಾಠ: ವೇದ–ಉಪನಿಷತ್–ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ "ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ" ಮೂಲಕ ಬೆಲ್ಲಿ ಬ್ರೀಥಿಂಗ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಶ್ಲಾಘಿತವಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ: ಇದು ವೈದ್ಯಕೀಯವಾಗಿ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಒಂದು ವಿಶ್ರಮಿಸುವ ತಂತ್ರ. ಶ್ವಾಸಕೋಶ ಆರೋಗ್ಯ, ಹೃದಯ ಆರೋಗ್ಯ, ಮನಶ್ಶಾಂತಿ – ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಇದು ಉಪಯುಕ್ತ. ಇದನ್ನು ಡಯಾಫ್ರಗ್ಮ್ಯಾಟಿಕ್ ಬ್ರೆತಿಂಗ್ ಎಂತಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಉಸಿರಾಟ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಇಳಿದು, ಡಯಾಫ್ರಗ್ಮ್ ಸ್ನಾಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಶ್ವಾಸಕೋಶ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ರಕ್ತದಲ್ಲಿನ ಆಮ್ಲಜನಕ ಹೆಚ್ಚುವುದು, ರಕ್ತದ ಒತ್ತಡ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು, ಒತ್ತಡ ಮತ್ತು ಆತಂಕ ನಿಯಂತ್ರಣ, ಜೀರ್ಣಕ್ರಿಯೆ ಸುಧಾರಣೆ, ಉತ್ತಮ ನಿದ್ರೆ → ಇವು ಆರೋಗ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳು.

ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತಗೊಳ್ಳುವುದು, ಏಕಾಗ್ರತೆ ವೃದ್ಧಿ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಯೋಗ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕ → ಇವು ಮಾನಸಿಕ ಪ್ರಯೋಜನಗಳು.

ಹಿಂದು ಪದದ ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ : ವೇದ–ಉಪನಿಷತ್ ಆಧಾರಿತ ಪ್ರಾಣ–ಅಗ್ನಿ–ಅಮೃತ ವಿಜ್ಞಾನ

ಹಿಂದು' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ, ಅದು ಒಂದು ಧರ್ಮನಾಮವಲ್ಲ; ಅದು ಉಸಿರಾಟ, ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಅಗ್ನಿಯ ಸಮನ್ವಯದ ಮೂಲಕ ಮಾನವನನ್ನು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅಮೃತ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಸನಾತನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ವೇದಗಳು ಮತ್ತು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ವಿಭಿನ್ನ ಶಬ್ದರೂಪಗಳಲ್ಲಿ, ಆದರೆ ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವದ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿವೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೇವಲ ಉಸಿರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಜೀವದ ಮೂಲಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ—ಪ್ರಾಣವೇ ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ "ಪ್ರಾಣೋ ವಾ ಅಗ್ರೇ" ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲೇ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯೇ ಪ್ರಧಾನ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ.*

ಕಠೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಾಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ, ದೇಹವನ್ನು ರಥಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ, ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅದರ ಚಲನಶಕ್ತಿಯಂತೆ ಕಾಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಚಲನಶಕ್ತಿ ನಿಯಂತ್ರಿತವಾಗದಿದ್ದರೆ, ಜ್ಞಾನ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಉಸಿರಾಟದ ನಿಯಮಿತ ಸಾಧನೆಯ ಮಹತ್ವ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ತೈತ್ತಿರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ "ಪ್ರಾಣಮಯಕೋಶ" ವಿವರಣೆ ಇಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ. ಅಲ್ಲಿ ಅನ್ನಮಯಕೋಶದ ಒಳಗಿರುವ ಪ್ರಾಣಮಯಕೋಶವೇ ದೇಹವನ್ನು ಚೇತನಗೊಳಿಸುವ ಕೇಂದ್ರ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಾಣವು ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಅಗ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜನೆಗೊಂಡಾಗ, ದೇಹದ ದ್ರವಗಳು ಶುದ್ಧಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಸೂಚನೆ ಆಯುರ್ವೇದ ಮತ್ತು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ನಿಮ್ಮ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ "ಅಮೃತದಂತ ಉಡುಗೊರೆ" ಎಂಬ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ವೇದೀಯ ಆಧಾರ.

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. "ಅಪಾನೇ ಜುಹ್ವತಿ ಪ್ರಾಣಂ ಪ್ರಾಣೇ ಅಪಾನಂ ತಥಾಪರೇ" ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಪಾನವನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸುವ ಯೋಗಿಗಳನ್ನು ಕೃಷ್ಣನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ಕೇವಲ ದೈಹಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲದೆ, ಯಜ್ಞರೂಪದ ಸಾಧನೆಯಾಗಿ ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿ. ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ದೇಹದೊಳಗಿನ ಮಣಿಪೂರಕ ಕೇಂದ್ರದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ವೇದ–ಉಪನಿಷತ್ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಉಸಿರನ್ನು ದೇಹದೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇವಿಸುವುದು ಎಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ದಹಿಸಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉದ್ಭವಗೊಳಿಸುವುದು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಇಡಾ, ಪಿಂಗಳ ಮತ್ತು ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಗಳು ಕೇವಲ ಕಲ್ಪನೆಗಳಲ್ಲ; ಅವು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಹರಿವಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮಾರ್ಗಗಳ ಸಂಕೇತಗಳು. ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರದವರೆಗೆ ಉಸಿರಾಟ ಏರುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ವಿವರಣೆ, ಕುಂಡಲಿನೀ ಜಾಗೃತಿಯ ತತ್ತ್ವದೊಂದಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಹೇಳುವ "ಅಮೃತತ್ವ" ಇಲ್ಲಿ ದೇಹಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ. "ಅಮೃತಾ ಹಿ ವೈ ಪ್ರಾಣಾಃ" ಎಂಬ ಬೋಧನೆಯಂತೆ, ನಿಯಂತ್ರಿತ ಪ್ರಾಣಸಾಧನೆಯಿಂದ ಮರಣಭಯ ತಗ್ಗುತ್ತದೆ, ಚೇತನ ಸ್ಥಿರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೇ ಮಾನವನು ಋಷಿತ್ವದತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದು ಎಂಬ ಪದವು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ, ಉಸಿರಾಟ–ಅಗ್ನಿ–ಪ್ರಾಣ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಜನಾಂಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಸಂಕೇತಪದವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ವೇದಗಳು, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಗೀತೆಯು ಒಂದೇ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಸಂಗತಿ ಇದು—ಪ್ರಾಣವೇ ಜೀವ, ಪ್ರಾಣವೇ ಯಜ್ಞ, ಪ್ರಾಣವೇ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ದಾರಿ. 'ಹಿಂದು' ಎಂಬ ಪದದ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥವನ್ನು ಈ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ, ಅದು ಸನಾತನ ಉಸಿರಾಟ ವಿಜ್ಞಾನದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಉಸಿರನ್ನು ದೇಹದೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸಿ, ಅಮೃತಸ್ವರೂಪದ ಚೇತನವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವ ಜೀವನ ವಿಧಾನವೇ ಹಿಂದುತ್ವದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ. ಇದು ನಿನ್ನೆಗೂ ಸತ್ಯವಾಗಿತ್ತು, ಇಂದು ವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ, ಮುಂದೆಯೂ ಮಾನವನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ.*

ಹಿಂದು ಪದದ ಅರ್ಥವಿಸ್ತಾರ : ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳ ಸಮನ್ವಯ

ಹಿಂದು' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ವಿವಿಧ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ, ವಿವಿಧ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ವಿವರಣೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಭೌಗೋಳಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ಈ ಪದವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಕ್ಷರ–ಪ್ರಾಣ–ಅಗ್ನಿ ಆಧಾರಿತ ನಮ್ಮ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಇವುಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲ; ಬದಲಾಗಿ ಅವುಗಳ ಆಂತರಿಕ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಆಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ 'ಹಿಂದು' ಎಂಬ ಪದದ ಬಳಕೆ ಮೊದಲು ಭೌಗೋಳಿಕ ಗುರುತಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸಿಂಧು ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನರನ್ನು ಪರ್ಶಿಯನ್ ಉಚ್ಚಾರಣದಲ್ಲಿ 'ಹಿಂದು' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಇತಿಹಾಸಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಇದು ಒಂದು ಬಾಹ್ಯ ಗುರುತು; ಜನರ ಜೀವನ ವಿಧಾನವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅವರ ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಸಿಂಧು ತೀರದ ಜನರ ಜೀವನಶೈಲಿ, ಆಚರಣೆ, ಚಿಂತನೆ—ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಧಾರೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ 'ಹಿಂದು' ಎಂಬ ಪದವು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿತು.

ಪುರಾಣಿಕ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ 'ಹಿಂದು' ಎಂಬ ಪದ ಅಪರೂಪವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದರ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಿಂದುತ್ವವನ್ನು ವೇದಾಧಾರಿತ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಾಗಿ ನೋಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ವೇದವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವವರು, ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಜೀವನದ ಶಿಸ್ತಾಗಿ ಅನುಸರಿಸುವವರು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಈ ಪದದ ಅಂತರಂಗ ಬಳಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ನಂಬಿಕೆಯ ಗುರುತು; ಆದರೆ ಅದರ ಒಳಗಿನ ಜೀವಂತ ವಿಧಾನವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮತ್ತು ಟೀಕೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಹಿಂದು' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು "ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವವನು" ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಹಿಂ' ಧಾತುವಿನಿಂದ ದೂರ ಇರುವವನು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಈ ವಿವರಣೆ, ಹಿಂದುಧರ್ಮದ ಅಹಿಂಸಾ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಒತ್ತಿಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇದು ನೀತಿಪರ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ. ಆದರೆ ಇದು ಹಿಂದುತ್ವದ ಒಂದು ಮುಖ ಮಾತ್ರ.

ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ, ನಾವು ನೀಡಿರುವ ಅಕ್ಷರಾಧಾರಿತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಹಿಂದು ಪದವನ್ನು ದೇಹ–ಪ್ರಾಣ–ಅಗ್ನಿ–ಚೇತನದ ಆಂತರಿಕ ವಿಜ್ಞಾನವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಎಂಬುದು ಹೊರಗಿನ ಗುರುತು ಅಲ್ಲ; ಅದು ಒಂದು ಸಾಧನಾ ವಿಧಾನ. ಉಸಿರನ್ನು ದೇಹದೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇವಿಸಿ, ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿ, ಅಮೃತಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಲುಪುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅರಿತವನು ಹಿಂದು ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಾಣಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವ, ಗೀತೆಯ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಕುಂಡಲಿನೀ ಮಾರ್ಗಗಳೊಂದಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲ; ಅವು ಒಂದೇ ಸತ್ಯದ ವಿಭಿನ್ನ ಪದರಗಳು. ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು

ಹೊರಗಿನ ಗುರುತು. ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಆ ಗುರುತಿನ ಒಳಗಿನ ನಂಬಿಕೆ. ನೈತಿಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಆ ನಂಬಿಕೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯಕ್ತೀಕರಣ. ಆದರೆ ಅಕ್ಷರ–ಪ್ರಾಣ–ಅಗ್ನಿ ಆಧಾರಿತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೂಲವಾಗಿರುವ ಆಂತರಿಕ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ, ಹೊರಗಿನ ನಾಮ–ರೂಪಗಳು ಗಮ್ಯವಲ್ಲ; ಅಂತರಂಗದ ಅನುಭವವೇ ಗಮ್ಯ. ಹಿಂದು ಪದದ ಈ ಆಂತರಿಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು, ಹಿಂದುತ್ವವನ್ನು ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಮತದ ಮಿತಿಯಿಂದ ಹೊರತಂದು, ಮಾನವನ ಚೇತನಶಾಸ್ತ್ರದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅರ್ಥಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ; ಅವು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಹಿಂದು ಪದದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಭೌಗೋಳಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವಾಧಾರಿತ ನಮ್ಮ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಅವುಗಳನ್ನು ಮೀರಿಸಿ, ಹಿಂದುತ್ವದ ಆಂತರಿಕ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. ಉಸಿರಾಟ, ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಸಮನ್ವಯದ ಮೂಲಕ ಮಾನವನನ್ನು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅಮೃತತ್ವದತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ವಿಧಾನವೇ ಹಿಂದುತ್ವದ ಮೂಲಸಾರ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಹಿಂದು ಪದವು ಒಂದು ಗುರುತಲ್ಲ; ಅದು ಮಾನವ ಚೇತನೆಯನ್ನು ಉನ್ನತಿಗೇರಿಸುವ ಸನಾತನ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿ.

ಓಂಕಾರ–ಪುನರ್ಜನ್ಮ–ಅಹಿಂಸೆ : ಹಿಂದು ಸ್ವರೂಪದ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ನಿರೂಪಣೆ

ಓಂಕಾರಮೂಲಮಂತ್ರಾಢ್ಯಃ ಪುನರ್ಜನ್ಮದೃಢಾಶಯಃ |
ಗೋಭಕ್ತೋ ಭಾರತಗುರುರ್ಹಿಂದುರ್ಹಿಂಸನದೂಷಕಃ ||

(ಮಾಧವ ದಿಗ್ವಿಜಯ)

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಎಲ್ಲ ಮಂತ್ರಗಳಿಗೂ ಮೂಲವಾದ ಪ್ರಣವವನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿ ನಂಬುವವನು, ಸಂಸಾರವಾಸನೆ ಇರುವವರೆಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸುವವನು, ಗೋವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಗೌರವಿಸುವವನು, ಭಾರತಧರ್ಮದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಗುರುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಬದುಕುವವನು, ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ದೋಷವಾಗಿ ಕಾಣುವವನು—ಅವನನ್ನೇ “ಹಿಂದು” ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು “ಹಿಂದು” ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಜಾತಿ, ಮತ ಅಥವಾ ಹೊರಗಿನ ಗುರುತಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಹಿಂದುತ್ವವನ್ನು ಆಂತರಿಕ ವಿಶ್ವದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಓಂಕಾರವನ್ನು ಮಂತ್ರಮೂಲವೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಈ ದರ್ಶನ, ಶಬ್ದ–ತತ್ತ್ವ–ಚೇತನದ ಏಕತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಪ್ರಣವವು ಶಬ್ದಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ಸೃಷ್ಟಿ–ಸ್ಥಿತಿ–ಲಯಗಳ ಸಂಕೇತ.*

ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ಅಂಗೀಕಾರವು ಜೀವನವನ್ನು ಏಕಜನ್ಮದ ಸೀಮಿತ ವಲಯದಿಂದ ಹೊರತರುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮ–ವಾಸನೆ–ಫಲಗಳ ನಿರಂತರತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಜೀವನಕ್ಕೆ ನೈತಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಗೋಭಕ್ತಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಪ್ರಾಣಿಯ ಪೂಜೆ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಕೃತಿ, ಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಮತೋಲನದ ಗೌರವ. ಭಾರತಧರ್ಮವನ್ನು ಗುರುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇಡುವುದೆಂದರೆ, ವೇದ–ಉಪನಿಷತ್–ಗೀತೆ–ಆಚಾರಗಳ ಮೂಲಕ ರೂಪುಗೊಂಡ ಜೀವನಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ದಾರಿ ತೋರಿಸುವ ದೀಪವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು. ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ನಿಂದ್ಯವಾಗಿ ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿ, ಈ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ನೈತಿಕ ಮುದ್ರೆ ಹಾಕುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಶ್ಲೋಕದ ಒಳಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುತ್ವವು ಶಬ್ದದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ಜೀವನಶೀಲತೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯಗೊಳ್ಳುವ ಪೂರ್ಣವೃತ್ತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಓಂಕಾರದಿಂದ ಚೇತನ ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತದೆ; ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ಬೋಧನೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ದೀರ್ಘ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ತರಿಸುತ್ತದೆ; ಗೋಭಕ್ತಿ ದೇಹ–ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ;

ಭಾರತಧರ್ಮವನ್ನು ಗುರುವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬದುಕಿನ ನಿರ್ಣಯಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮಾಧಾರ ನೀಡುತ್ತದೆ; ಅಹಿಂಸೆ ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಕೇಂದ್ರತತ್ತ್ವವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಎನ್ನುವುದು ಅನುಯಾಯಿಯ ಗುರುತಲ್ಲ; ಅದು ಅನುಷ್ಠಾನದ ಸ್ಥಿತಿ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಟದಿಂದ ಚಿಂತನೆವರೆಗೆ, ಕರ್ಮದಿಂದ ಕರ್ತೃತ್ವದವರೆಗೆ—ಎಲ್ಲವೂ ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಒಂದೇ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಅಹಿಂಸೆಯ ನಿಂದನೆ ಕೇವಲ ಹಾನಿ ತಡೆಯುವುದಲ್ಲ; ಅದು ಒಳಗಿನ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ಕರಗಿಸುವ ಸಾಧನೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಮಾಧವ ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹಿಂದುತ್ವವನ್ನು ಆಂತರಿಕ ಶಿಸ್ತಿನ ಸಂಹಿತೆಯಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಓಂಕಾರಮೂಲ ನಂಬಿಕೆ, ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ಜ್ಞಾನ, ಗೋಭಕ್ತಿ, ಭಾರತಧರ್ಮದ ಗುರುಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸೆ—ಇವುಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಹಿಂದು ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಹೊರಗಿನ ಘೋಷಣೆಯಲ್ಲ; ಬದುಕಿನ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಸನಾತನ ದರ್ಶನ.*

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಒಂದು “ಹಿಂದೂ ಆದರ್ಶಪುರುಷನ ಆರು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು” ನೀಡುತ್ತದೆ:

1. ಓಂಕಾರ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು
2. ಪುನರ್ಜನ್ಮ ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳವನು
3. ಗೋಭಕ್ತನು
4. ಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಗುರು
5. ಸನಾತನ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿ
6. ಹಿಂಸೆಗೆ ವಿರೋಧಿ

- ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ "ಓಂ" ಅನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಗಿದೆ: “ಓಂ ಇತ್ಯೇಕಾಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮ” (ಕಠೋಪನಿಷತ್). ಹೀಗಾಗಿ ಹಿಂದೂನು ಪ್ರತಿ ಕ್ರಿಯೆಯ ಆರಂಭವನ್ನು ಓಂನಿಂದಲೇ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.
- ಗೀತೆಯ (2.20): *“ನ ಜಾಯತೇ ಮ್ರಿಯತೇ ವಾ ಕದಾಚಿತ್…”* ಆತ್ಮ ಶಾಶ್ವತ; ಮರಣವು ಕೇವಲ ದೇಹದ ಬದಲಾವಣೆ. ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಧರ್ಮದ ಕೇಂದ್ರ ತತ್ತ್ವ.
- ವೇದ, ಸ್ಮೃತಿ, ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಗೋವು ಪವಿತ್ರತತ್ತ್ವ. ಗೀತೆಯಲ್ಲೂ ಕೃಷ್ಣನು "ಗೋವಿಂದ" ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.
- ಭಾರತ ಎಂದರೆ ಭಾ = ಜ್ಞಾನ, ರತ = ಆಸಕ್ತಿ. ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದುವವನು ಭಾರತಗುರು. ಸನಾತನಧರ್ಮವನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಬೋಧಿಸುವವನು.
- ಅಹಿಂಸಾ ಪರಮೋ ಧರ್ಮಃ (ಮಹಾಭಾರತ). ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಕರುಣೆ – ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ಮೂಲ ಗುಣ.

ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಧರ್ಮಾಯುಧ : ಹಿಂದು ಸ್ವರೂಪದ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣಾತತ್ತ್ವ

ಹಿನಸ್ತಿ ತಪಸಾ ಪಾಪಾನ್ ದೈಹಿಕಾನ್ ದುಷ್ಟ ಮಾನಸಾನ್ |
ಹೇತಿಭಿಃ ಶತ್ರುವರ್ಗಂ ಚ ಸ ಹಿಂದುರಭಿಧೀಯತೇ ||

(ಪಾರಿಜಾತ ಹರಣ ನಾಟಕಂ)

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿ ತಪಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ದೇಹ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಪಾಪಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾನೋ, ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯವಾದಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಧರ್ಮಾಯುಧಗಳ ಮೂಲಕ ದುಷ್ಟ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೋ, ಅಂಥವನೇ ಹಿಂದು ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹಿಂದುತ್ವವನ್ನು ಏಕಪಕ್ಷೀಯ ಅಹಿಂಸೆಯ ಘೋಷಣೆಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಹಿಂದುತ್ವವನ್ನು ಎರಡು ಸಮಾನವಾಗಿ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಆಂತರಿಕ ಶುದ್ಧೀಕರಣ, ಎರಡನೆಯದು ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹೊರಗಿನ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆ. "ತಪಸಾ ಪಾಪಾನ್ ಹಿನಸ್ತಿ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ದೈಹಿಕ ಕಷ್ಟಸಾಧನೆ ಅಲ್ಲ; ಅದು ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಯ ಶಿಸ್ತಿನ ಸಮಗ್ರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಈ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ದೈಹಿಕ ಪಾಪಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮಾನಸಿಕ ದುಷ್ಟಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೂ ಕರಗುತ್ತವೆ.*

ಇದೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ "ಹೇತಿಭಿಃ ಶತ್ರುವರ್ಗಂ ಚ" ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡುವ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಶತ್ರು ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ದ್ವೇಷದ ಗುರಿಯಲ್ಲ; ಅದು ಅಧರ್ಮದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ. ಆ ಅಧರ್ಮವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಧರ್ಮಾಯುಧಗಳ ಬಳಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದಾಗ, ಹಿಂದು ಹಿಂದೆ ಸರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು, ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಯ ಕ್ರಿಯೆ—ಇವೆರಡರ ಸಮತೋಲನವೇ ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದು.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಆಂತರಿಕ ಸಂದೇಶ ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದೆ. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪಾಪನಾಶವಾಗದಿದ್ದರೆ, ಶಸ್ತ್ರಬಳಕೆ ಕ್ರೌರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಸ್ತ್ರಬಳಕೆಯ ಸಿದ್ಧತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ತಪಸ್ಸು ದುರ್ಬಲತೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಹಿಂದುತ್ವವು ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಂತೆ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ; ಅವುಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕಗಳಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ.

ತಪಸ್ಸು ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು—ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ—ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ. ಶಸ್ತ್ರವು ಹೊರಗಿನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು—ಅಧರ್ಮ, ಅಕ್ರಮ, ಹಿಂಸೆ—ತಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡೂ ಕಾರ್ಯಗಳು ಒಂದೇ ಧರ್ಮದ ಎರಡು ಮುಖಗಳು. ಹೀಗಾಗಿ ಹಿಂದುತ್ವವು ಆತ್ಮಸಂಯಮ ಮತ್ತು ಶೌರ್ಯ ಎರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳೆಸುವ ದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯು ಗುರಿಯಲ್ಲ; ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಯೇ ಗುರಿ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಪಾರಿಜಾತ ಹರಣ ನಾಟಕದ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹಿಂದುತ್ವದ ಸಮತೋಲನಯುತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ದೇಹ–ಮನಸ್ಸಿನ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಕರಗಿಸುವುದು ಹಿಂದುತ್ವದ ಆಂತರಿಕ ಮಾರ್ಗ. ಅಧರ್ಮದ ವಿರುದ್ಧ ಧರ್ಮಾಯುಧಗಳನ್ನು ಎತ್ತುವುದು ಅದರ ಬಹಿರಂಗ ಕರ್ತವ್ಯ. ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನೆರವೇರಿಸುವವನೇ ನಿಜವಾದ ಹಿಂದು. ಇದು ದುರ್ಬಲತೆಯಲ್ಲ, ಕ್ರೌರ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ—ಇದು ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆಯ ಸಮನ್ವಯವಾದ ಸನಾತನ ಮಾರ್ಗ.*

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

1. **ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪಾಪನಾಶ**
   - ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಉಪದೇಶ: *"ತಪಸಾ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಜಯತೇ"*– ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.
   - ಹಿಂದೂ ಅಂದರೆ ತಪಸ್ಸು, ಜಪ, ಯೋಗದಿಂದ ತನ್ನ ಪಾಪವಾಸನೆಗಳನ್ನು ದಹಿಸುವವನು.
2. **ದೇಹ–ಮನಸ್ಸಿನ ಶುದ್ಧೀಕರಣ**
   - ಗೀತೆಯಲ್ಲಿದೆ: *"ಯುಕ್ತಾಹಾರವಿಹಾರಸ್ಯ ಯುಕ್ತಚೇಷ್ಟಸ್ಯ ಕರ್ಮಸು"*(6-17).
   - ದೇಹ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಸಮತೋಲನವೇ ಧರ್ಮ ಜೀವನದ ಮೂಲ.
3. **ಧರ್ಮಾಯುಧಗಳಿಂದ ಶತ್ರು ಜಯ**

- ಶತ್ರು ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಬಾಹ್ಯರಲ್ಲ, *ಅಂತರಶತ್ರುಗಳಾದ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಮದ, ಮತ್ಸರ.*
- ಇವುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವವನೇ ಧೀರ.
- ಅಗತ್ಯವಿದ್ದರೆ ಧರ್ಮಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಶೌರ್ಯ ತೋರಿಸುವವನು.

4. 'ಹಿಂದೂ' ಪದದ ಅರ್ಥ

- ಇಲ್ಲಿ "ಹಿನಸ್ತಿ" (ಹತಮಾಡುವವನು) ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.
- ಅರ್ಥಾತ್, ಪಾಪ, ದುಷ್ಟ ವೃತ್ತಿ, ಅಸುರಶಕ್ತಿ ಇವುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಉಳಿಸುವವನು ಹಿಂದೂ.
- 'ಹೀನಂ ದೂಷಯತಿ ಇತಿ ಹಿಂದುಃ - ಹೀನವಾದುದನ್ನು ದೂಷ್ಯವಾದುದನ್ನು - ದೂಷಿಸುವವನು ಹಿಂದು. ಅವನು ಅನುಸ-ರಿಸುವ ಉದಾತ್ತ ಜೀವನ ವಿಧಾನ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ.

ಎದುರ್ಕಳ ಕೆ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ಭಟ್ ರವರು ಬರೆದಿರುವ ಹಿಂದು ಧರ್ಮದ ಪರಿಚಯ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಚರ್ಚೆ ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ. *"ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ಸರಿಯಾದ ಹೆಸರು ಸನಾತನ-ಧರ್ಮ ಎಂದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಶಾಶ್ವತವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹರಡುವ, ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸುಖವನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲ, ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿಯಬಲ್ಲ ಧರ್ಮ ಎಂಬಂದು ಈ ಶಬ್ದದ ತಾತ್ಪರ್ಯ....... ವೇದ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನ. ವೇದಾಂತ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನದ ಅಂತ್ಯ. ಅಂದರೆ ಯಾವ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆ ಇನ್ನೇನೂ ಹೊಸದಾಗಿ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲವೋ ಆ ಜ್ಞಾನದ ಸಿದ್ಧಿ ಎಂದು ಭಾವಾರ್ಥ. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವು ಅಂತಹ ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಾಧಕರಿಗೆ ದೊರಕಿ-ಸುವುದರಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುವ ಸಮರ್ಥ ಧರ್ಮವಾದ್ದರಿಂದ ವೇದಾಂತ-ಧರ್ಮ ಎಂದೂ ಕರೆಯುವ ವಾಡಿಕೆ ಬಂದಿದೆ. .... ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸನಾತನಧರ್ಮ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಸರ್ವದೃಷ್ಟಿ-ಯಿಂದಲೂ ಸರಿ .... ಸನಾತನಧರ್ಮ ಎಂದರೆ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಬದಲಾವಣೆಹೊಂದದ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಧರ್ಮ ಎಂದು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಶಾಶ್ವತ ವಸ್ತುವಿನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹರಡುವುದು ಎಂಬುದು ಸನಾತನ ಶಬ್ದದ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಯಾವುದು ಜಗತ್ತಿನಲೆಲ್ಲಾ ಶಾಶ್ವತ ವಸ್ತುವಿನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಅದು ಸನಾತನಧರ್ಮ ಎಂದೆನಿಸಿ-ರುತ್ತದೆ. .... ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನ ಎಂದರೆ ಒಂದು ಯಾತ್ರೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಯಾತ್ರೆ ಎಂದರೆ ಜೀವಾತ್ಮನು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇರಲು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಯಾತ್ರೆಯಾಗಿದೆ. .... ಜೀವನವ ಯಾವ ಹಂತವೇ ಆಗಲಿ, ಯಾವ ಸಮಸ್ಯೆಯೇ ಆಗಲಿ. ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಪರಿಹಾರಗಳೂ ಅನುಷ್ಠಾನಸೂತ್ರಗಳೂ ಇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ದೇಶಕಾಲಗಳ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂದೂಧರ್ಮವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾದ ಧರ್ಮ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಎರಡಭಿ-ಪ್ರಾಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಧರ್ಮವು ಜೀವನವನ್ನು ಆಳವಾದ ಹಾಗೂ ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಜೀವ-ಜಗತ್ತು-ಜೀವನ ಇವುಗಳ ಒಳಗಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸತ್ಯರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡು ಬಾಳಿಗೊಂದು ನಂಬಿಕೆ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಹಿಂದೂಧರ್ಮವು ಗಮನವನ್ನೂ ನೀಡಿದ್ದು, ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಜೀವನ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳು, ವಿಧಿನಿ-ಯಮಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ರೂಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ..."*

ಭಾರತ : ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ರಮಿಸಿದ ಧರ್ಮಭೂಮಿ

भारत = ಭಾರತ ಇದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಇಲ್ಲಿವರೆಗೆ ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹಲವು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹುಡುಕಿದಾಗ "ಪ್ರಕಾಶಮಾನ ರತ್ನವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವುದು" ಅಥವಾ "ನಕ್ಷತ್ರದ ಹೊಳಪಿನ ರತ್ನ" ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ.

'ಭಾರತ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಅದು ಕೇವಲ ದೇಶನಾಮವಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ, ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಸಿದ ಜನರ ನಾಡು ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅದು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿದೆ. ಭಾರತವೆಂದರೆ ಭೌಗೋಳಿಕ ಗಡಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ಧರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬೆಳಕಿನ ಪರಂಪರೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಭಾರತ = भा + रत ಎಂದು ವಿಭಜಿಸಿದಾಗ, ಭಾ ಎಂದರೆ ಪ್ರಕಾಶ, ಜ್ಞಾನ, ಬೆಳಕು; ರತ ಎಂದರೆ ಆಸಕ್ತಿ, ಲೀನತೆ, ರಮಣೆ. ಮನುಸ್ಮೃತಿಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾರತವೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ ಜನರ ನಾಡು. ಇದು ಹೊರಗಿನ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲ, ಒಳಗಿನ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ.

ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದಂತೆ "ಪ್ರಕಾಶಮಾನ ರತ್ನವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವುದು" ಅಥವಾ "ನಕ್ಷತ್ರದ ಹೊಳಪಿನ ರತ್ನ" ಎಂಬ ರೂಪಕವೂ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ರತ್ನವೆಂದರೆ ಮಾನವಚೇತನ, ಅದರೊಳಗಿನ ಪ್ರಕಾಶವೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನ. ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ಭೂಮಿಯೇ ಭಾರತ. ಹೀಗಾಗಿ ಭಾರತ ಎಂಬ ಪದವು ಮಾನವನ ಒಳಗಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಪದ "ಆರ್ಯಾವರ್ತ". ಮನುಸ್ಮೃತಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ಯಾವರ್ತವನ್ನು ಹಿಮಾಲಯದಿಂದ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದವರೆಗೆ ಹರಡಿರುವ ಧರ್ಮಭೂಮಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ ಎಂದರೆ ಯಾವುದೇ ಜಾತಿ ಅಥವಾ ವರ್ಗವಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ ಎಂದರೆ ಸಾತ್ವಿಕ, ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಧರ್ಮನಿಷ್ಠ, ಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನ.

ಆರ್ಯಾವರ್ತವೆಂದರೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಜೀವನಪಥ. ಭಾರತವೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ರಮಿತ ಜನರ ನಾಡು; ಆರ್ಯಾವರ್ತವೆಂದರೆ ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಧರ್ಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ ಸಮಾಜ. ಈ ಎರಡು ಪದಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕ. ಒಂದರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಪ್ರಜ್ಞೆ, ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ.

ಹಿಂದುಸ್ಥಾನ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದರೂ, ಭಾರತ ಮತ್ತು ಆರ್ಯಾವರ್ತ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳು ವೇದ–ಉಪನಿಷತ್–ಪುರಾಣಗಳೊಳಗೇ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಅವು ನಮ್ಮ ಭೂಮಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ನೀಡಿದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಭಾರತವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ನಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ದೇಶವಲ್ಲ. ಅದು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ ಜನರ ಪರಂಪರೆ. ಆರ್ಯಾವರ್ತವೆಂದರೆ ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಧರ್ಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿದ ಜೀವನಮಾರ್ಗ. ಭಾರತ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ, ಧರ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆ, ಕರುಣೆ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬೆಳಕಿನ ಸಂಕೇತ. ಈ ಭೂಮಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿರುವುದು ಅದರ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಿಂದಲ್ಲ; ಅದರ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ.

ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭಾರತ, ಆರ್ಯಾವರ್ತ ಎಂದು ಹೆಸರು-ಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ಭಾರತ, ಭಾರತೀಯ, ಆರ್ಯ ಎಂದೂ ಅನ್ನುವರು. ಮನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಭಾ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ, ರತ ಎಂದರೆ ಆಸಕ್ತಿ. ಭಾರತ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ ಜನರ ನಾಡು. ಹಿಮಾದ್ರೇಃ ಹಿಮಕುಟಾತ್ಪರ್ಯಂತಂ ಯತ್ರ ದೇಶಮ್ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಮ್। ತದ್ವಿದ್ಯಾದಾರ್ಯಾವರ್ತಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಾವರ್ತಸ್ಯ ಪಶ್ಚಿಮೇ॥ → ಹಿಮಾಲಯದಿಂದ ವಿಂಧ್ಯ ಪರ್ವತದವರೆಗೆ, ಪೂರ್ವ–ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಹರಿಯುವ ಗಂಗಾ–ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ಮಧ್ಯದ ಭೂಭಾಗ - ಆರ್ಯಾವರ್ತ (ಆರ್ಯರ ನಿವಾಸಭೂಮಿ) ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ = ಸಾತ್ವಿಕ, ಶ್ರೇಷ್ಠ

ಧರ್ಮನಿಷ್ಠ, ಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನ. "ಭಾರತ" ಎಂಬುದು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ–ಧರ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸಂಕೇತ, "ಆರ್ಯಾವರ್ತ" ಎಂಬುದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಜೀವನಮೌಲ್ಯದ ಸಂಕೇತ. "ಭಾರತ" ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ರಮಿತ ಜನರ ನಾಡು.

"ಆರ್ಯಾವರ್ತ" ಎಂದರೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಜೀವನಪಥ. ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಚಾರದಿಂದ ಬಂದರೂ, ಭಾರತ ಮತ್ತು ಆರ್ಯಾವರ್ತ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳು ವೇದ–ಪುರಾಣ–ಉಪನಿಷದೀಯ ಮೂಲದವು. ಭಾರತವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಭೂಮಿ ಅಲ್ಲ - ಅದು ಧರ್ಮದ, ಜ್ಞಾನದ, ಕರುಣೆಯ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬೆಳಕಿನ ಪರಂಪರೆ.

ಭಾರತವರ್ಷ : ಭೂಗೋಳವಲ್ಲ, ಧರ್ಮ–ಜ್ಞಾನ ವಾಸಸ್ಥಾನ

ಉತ್ತರಂ ಯತ್ಸಮುದ್ರಸ್ಯ ಹಿಮಾದ್ರೇಶ್ಚೈವ ದಕ್ಷಿಣಮ್।
ವರ್ಷಂ ತದ್ಭಾರತಂ ನಾಮ ಭಾರತ ಯತ್ರ ಸಂತರಃ॥

ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣ (2.3.1-2)

ಭಾವಾರ್ಥ:- ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಲಯದಿಂದ, ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದವರೆಗೆ ಇರುವ ಈ ವರ್ಷ (ಭೂಭಾಗ) "ಭಾರತ" ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ, ಯಾಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ "ಭರತ ವಂಶಜರು" - ಧರ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಜನರು ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಸಮುದ್ರದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹಿಮಾಲಯದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಈ ವಿಶಾಲ ಭೂಭಾಗವನ್ನು "ಭಾರತ" ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ನಾಡಿಗೆ ಭಾರತ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಭರತ ವಂಶಜರಾದ, ಧರ್ಮಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತರಾದ ಮಹಾತ್ಮರು ವಾಸಿಸಿದ್ದರಿಂದ.)

ವಿವರಣೆ:- *ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಭಾರತವನ್ನು ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ಹಿಮಾಲಯ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರ ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅತಿದೃಢ ಮಿತಿಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಭೂಭಾಗವೇ ಭಾರತವರ್ಷ. ಆದರೆ ಶ್ಲೋಕವು ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಗಡಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ. "ಭಾರತ ಯತ್ರ ಸಂತರಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದ ಮೂಲಕ, ಈ ಭೂಮಿಗೆ ಅದರ ಆತ್ಮವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.*

ಇಲ್ಲಿ "ಸಂತರಃ" ಎಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನವಲ್ಲ. ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತರು, ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಪರಿಪಕ್ವರು, ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ದಾರಿ ತೋರಿದ ಋಷಿ–ಮುನಿಗಳು, ಮಹರ್ಷಿಗಳು, ತಪಸ್ವಿಗಳು. ಭರತ ವಂಶಜರು ಎಂಬ ಪದವೂ ಕೇವಲ ವಂಶಸೂಚಕವಲ್ಲ; ಅದು ಧರ್ಮಪರಂಪರೆಯ ಸಂಕೇತ. ಭರತ ಎಂದರೆ ಧರ್ಮರಾಜ, ತ್ಯಾಗ, ಶಿಸ್ತು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶದ ಪ್ರತೀಕ. ಅಂಥವರ ವಾಸದಿಂದ ಈ ಭೂಮಿಗೆ "ಭಾರತ" ಎಂಬ ನಾಮಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಆಂತರಿಕ ಸಂದೇಶ ಬಹಳ ಸ್ಪಷ್ಟ. ಭೂಮಿ ತನ್ನ ಗಾತ್ರದಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನರ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಹಿಮಾಲಯ–ಸಮುದ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದ ಪ್ರದೇಶವಲ್ಲ; ಅದು ಧರ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬದುಕಿದ, ಬದುಕುವ ಮತ್ತು ಬದುಕಬೇಕಾದ ಕ್ಷೇತ್ರ.

ಇಲ್ಲಿ "ವರ್ಷಂ" ಎಂಬ ಪದವೂ ಗಮನಾರ್ಹ. ವರ್ಷ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಭೂಭಾಗವಲ್ಲ; ಅದು ವಾಸಸ್ಥಾನ, ಅನುಭವಕ್ಷೇತ್ರ. ಅಂದರೆ ಭಾರತವು ಮಾನವನ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಗೆ ಒದಗಿಸಿದ ವಿಶೇಷ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನು ಧರ್ಮದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ, ಜ್ಞಾನದ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿದ, ಮತ್ತು ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಆತ್ಮಸಾಧನೆಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಭಾರತವು ಯುಗಯುಗಾಂತರಗಳಿಂದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುವ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತವೆಂದರೆ ಹಿಮಾಲಯ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಭೂಮಿಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಧರ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳ ವಾಸದಿಂದ ಪವಿತ್ರಗೊಂಡ ಭೂಮಿಯೇ ಭಾರತ. ಭರತ ಪರಂಪರೆಯ*

ಧರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗವೇ ಈ ನಾಡಿನ ನಿಜವಾದ ಗುರುತು. ಭಾರತವು ದೇಶವಲ್ಲ ಮಾತ್ರ; ಅದು ಮಾನವತೆಗೆ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸಿದ ಶಾಶ್ವತ ಚೇತನಭೂಮಿ.

ಭಾರತಭೂಮಿ : ಸ್ವರ್ಗ–ಮೋಕ್ಷಗಳಿಗೆ ದಾರಿಯಾದ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ

ಗಾಯಂತಿ ದೇವಾಃ ಕಿಲ ಗೀತಕಾನಿ ಧನ್ಯಾಸ್ತುತೇ ಭಾರತಭೂಮಿ ಭಾಗೇ |
ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗಾಸ್ಪದಮಾರ್ಗಭೂತೇ ಭವಂತಿ ಭೂಯಃ ಪುರುಷಾಃ ಸುರತ್ವಾತ್ ॥

ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ 2-3-24

ಸರಳಾರ್ಥ:- ದೇವತೆಗಳೇ ಹಾಡುತ್ತಾ ಹೊಗಳುವಂತಹ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿ ಭೂಮಿ ಭಾರತಭೂಮಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಭೂಮಿಯೇ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ ದಾರಿ ತೋರಿಸುವ ಸಾಧನಭೂಮಿ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾನವರಾಗಿ ಜನಿಸಿದವರು, ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಾಚರಣೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಸಾಧನೆಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ದೇವತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಭಾರತಭೂಮಿಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ದೇವತೆಗಳು ಗೀತಕಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ರೂಪಕವಲ್ಲ; ಅದು ತತ್ತ್ವಸೂಚನೆ. ಸ್ವರ್ಗವು ಭೋಗದ ಸ್ಥಳವಾದರೆ, ಭಾರತವು ಸಾಧನೆಯ ಸ್ಥಳ. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಆ ಫಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಕರ್ಮ, ತಪಸ್ಸು, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಸಾಧನೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ಭಾರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ.*

"ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗಾಸ್ಪದಮಾರ್ಗಭೂತೇ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗ ಇಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಅಪವರ್ಗ—ಎರಡಕ್ಕೂ ದಾರಿ ತೋರಿಸುವ ಏಕೈಕ ಭೂಮಿ ಭಾರತ. ಭೋಗಕ್ಕೂ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಸೇತುವೆಯೇ ಈ ನಾಡು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ದೇವತೆಗಳು ಮಾನವಜನ್ಮವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಾರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವನಾಗಿ ಜನಿಸುವುದನ್ನು ಅಪರೂಪದ ಭಾಗ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಆಂತರಿಕ ಸಂದೇಶ ಇನ್ನೂ ಆಳವಾಗಿದೆ. ದೇವತ್ವವೆಂದರೆ ಶಾಶ್ವತ ಸ್ಥಾನವಲ್ಲ; ಅದು ಪುಣ್ಯದ ಫಲ. ಆ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಕ್ಷೇತ್ರ ಭಾರತ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾನವನು ತನ್ನ ಸ್ವೈಚ್ಛಿಕ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡಬಹುದು, ಅಧರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬಹುದು, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರಸಬಹುದು. ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಭಾರತಭೂಮಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾನವನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವುದು ಕೇವಲ ಜೈವಿಕ ಘಟನೆ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಆತ್ಮಯಾತ್ರೆಯ ಅವಕಾಶ. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವು ಬಂಧನವೂ ಆಗಬಹುದು, ಮುಕ್ತಿಯೂ ಆಗಬಹುದು. ಧರ್ಮದ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕರ್ಮವು ಪುರುಷನನ್ನು ಪುನಃ ಸುರತ್ವದತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾರತಭೂಮಿಯು ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶವಲ್ಲ; ಅದು ಚೇತನೋನ್ನತಿಯ ಕಾರ್ಯಾಗಾರ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಈ ವಚನದ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತಭೂಮಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಆಶಯವಾದ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಫಲ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆ. ಧರ್ಮ–ತಪಸ್ಸು–ಜ್ಞಾನಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾನವನು ದೇವತ್ವದತ್ತ ಏರುವ ದಾರಿ ಇಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸುಲಭವಾಗಿ ತೆರೆದಿದೆ. ಈ ಭೂಮಿ ದೇಶವಲ್ಲ ಮಾತ್ರ; ಅದು ಮಾನವಾತ್ಮದ ಉನ್ನತಿಗಾಗಿಯೇ ರೂಪುಗೊಂಡ ಶಾಶ್ವತ ಸಾಧನಭೂಮಿ.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಭಾರತವರ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದವರು ಸರ್ವಧಾ ಧನ್ಯರು. ಸ್ವರ್ಗ ಮೋಕ್ಷಗಳಿಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾದ ಈ ದಿವ್ಯ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಧನ್ಯರು ಎಂದು ಹಿಂದೂ ಜನರನ್ನು ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಪಾಡಿ ಪೊಗಳುವರು. ತಮ್ಮ ಜನ್ಮವು ಅಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಕೋರುವರು.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- *ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದೇವತೆಗಳೇ ಈ ಭಾರತಭೂಮಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಭೂಮಿಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವವರು ಧನ್ಯರು - ಏಕೆಂದರೆ ಈ ದೇಶವೇ ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿರುವ ಧರ್ಮಭೂಮಿ. ದೇವತ್ವದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ಮನುಷ್ಯರು ಈ ಭಾರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಪುನಃ ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ - ಧರ್ಮಸಾಧನೆಗಾಗಿ. ಮನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಭಾರತೇ ಜನ್ಮನಃ ಪುಣ್ಯಂ ಸರ್ವಕರ್ಮಫಲೋದಯಃ। → ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜನನವೇ ಪುಣ್ಯ; ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮದ ಫಲವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಭಾರತಭೂಮಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ ಸೇತುವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ, ಸೇವೆ, ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಸಾಧನೆ - ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾನವ ದೇವತ್ವಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತಾನೆ. ಭಾರತ್ಯಾ ತೇ ಭೂಮಿ ಪುಣ್ಯಾ, ಧರ್ಮೋಽಯಂ ತವ ಜೀವನಂ। ಯತ್ರ ದೇವಾ ಗಾಯಂತ್ಯೇತತ್, ತತ್ರ ನಿತ್ಯಂ ಶಾಂತಿರಸ್ತು॥ → ಹೇ ಭಾರತಭೂಮಿಯೇ, ನೀನು ಪುಣ್ಯಸ್ವರೂಪೆ; ನಿನ್ನ ಧರ್ಮವೇ ಜೀವ; ದೇವರುಗಳು ನಿನ್ನ ನಾಮ ಕೀರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ನಿತ್ಯವಾಗಿರಲಿ.*

ಭಾರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವಜನ್ಮ : ಮುಕುಂದಸೇವೆಗೆ ಲಭಿಸಿದ ಅಪೂರ್ವ ಅವಕಾಶ

ಅಹೋ ಅಮಿಷಾಂ ಕಿಮಕಾರಿ ಶೋಭನಂ ಪ್ರಸನ್ನ ಏಷಾಂ ಸ್ವಿದುತ ಸ್ವಯಂ ಹರಿಃ ।
ಯೈರ್ಜನ್ಮ ಲಬ್ಧಂ ನೃಷು ಭಾರತಾಜಿರೇ ಮುಕುಂದಸೇವೌಪಯಿಕಂ ಸ್ಪೃಹಾ ಹಿನಃ॥

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ 5-19-21

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಅಯ್ಯೋ, ಇವರು ಎಷ್ಟು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳು! ಇವರಿಗೆ ಇನ್ನೇನು ಬೇಕು? ಇವರ ಮೇಲೆ ಸ್ವಯಂ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಾನವರಾಗಿ ಭಾರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ಪಡೆದಿರುವ ಇವರಿಗೆ, ಮುಕುಂದನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಪೂರ್ವ ಅವಕಾಶ ಲಭಿಸಿದೆ; ಅವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಲೋಕಾಸಕ್ತಿ ಉಳಿದಿಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ:- *ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಭಾರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಲಭಿಸುವ ಮಾನವಜನ್ಮದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸೌಮ್ಯವಾದರೂ ಗಂಭೀರವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. "ಅಹೋ ಅಮಿಷಾಂ" ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರವು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಮತ್ತು ಆನಂದದ ಮಿಶ್ರ ಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ದೇವತೆಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾನವನಾಗಿ ಜನ್ಮ ಪಡೆಯುವವನು ಅಪರೂಪದ ಭಾಗ್ಯವಂತ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಯಂ ಹರಿಯ ಅನುಗ್ರಹ ದೊರಕಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.*

ಇಲ್ಲಿ "ನೃಷು ಭಾರತಾಜಿರೇ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ನೃ ಎಂದರೆ ಮಾನವ, ಭಾರತಾಜಿರ ಎಂದರೆ ಭಾರತ ಎಂಬ ವಿಶಾಲ ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರ. ಅಂದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾನವನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಕೇವಲ ಜೀವಧಾರಣೆಗೆ ಬಂದವನು ಅಲ್ಲ; ಅವನು ಮುಕುಂದಸೇವೆಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿ ಬಂದವನು. ಇತರೆ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಭೋಗ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದರೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕ ಪ್ರಬಲ. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ, ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಗಳು ಒಂದೇ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಆಂತರಿಕ ಸಂದೇಶವು ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದೆ. ಮುಕುಂದಸೇವೆಗೆ ಯೋಗ್ಯತೆ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ದೇವಾಲಯದ ಸೇವೆಯಲ್ಲ. ಅದು ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲೂ ಭಗವಂತನ ಸ್ಮರಣೆ, ಧರ್ಮಾಧಿಷ್ಠಿತ ನಡೆ, ಮತ್ತು ಆಸಕ್ತಿರಹಿತ ಮನೋಭಾವ. "ಸ್ಪೃಹಾ ಹಿನಃ" ಎಂಬ ಪದವು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ. ಭಾರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಅಥವಾ ಲೋಕಭೋಗಗಳ ಮೇಲಿನ ತೀವ್ರ ಆಸೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ; ಅವನ ಆಸಕ್ತಿ ಒಂದೇ—ಮುಕುಂದಸೇವೆ.

ಈ ಸ್ಥಿತಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅಪರೂಪ. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಭೋಗಗಳ ಮಧ್ಯೆ ವಿವೇಕ ಉಳಿಯುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದುಃಖ–ಸುಖಗಳ ನಡುವೆಯೇ ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಶುದ್ಧತೆ

ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ, ಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಭಾರತಭೂಮಿ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನೆಯ ಜೀವಂತ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದ ಪ್ರಕಾರ, ಭಾರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವನಾಗಿ ಜನಿಸುವುದು ಪರಮಭಾಗ್ಯ. ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲೇ ಮುಕುಂದಸೇವೆಗೆ ಯೋಗ್ಯತೆ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ; ಇತರೆ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಭೋಗಕ್ಕಿಂತ ವಿವೇಕವನ್ನು, ಆಸಕ್ತಿಗಿಂತ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಈ ನಾಡೇ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಭಾರತವು ಭೂಮಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ಭಗವಂತನ ಸೇವೆಗೆ ಮಾನವನನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಶಾಶ್ವತ ಸಾಧನಭೂಮಿ.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಈ ಭಾರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಜನರ ಪುಣ್ಯ ಎಷ್ಟೋ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ! ಇವರ ಮೇಲೆಯೇ ಸ್ವಯಂ ಶ್ರೀಹರಿ ಸಂತೋಷಗೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರು ಈ ಮಾನವಜನ್ಮವನ್ನು ಮುಕುಂದನ ಸೇವೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಾಧನೆಯಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಲೋಕಾಸೆ, ಲೋಭ, ಸ್ವಾರ್ಥ ಇವುಗಳಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಕ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಭಾರತಭೂಮಿ - ದೇವರನ್ನು ತಿಳಿಯುವ, ಅನುಭವಿಸುವ ಮತ್ತು ಸೇವಿಸುವ ತೀರ್ಥಭೂಮಿ. ಇಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವುದು "ಸಾಧನಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವಂತೆ." ಭಾರತದ ಭೂಮಿ ದೇವನ ಕರುಣೆಯಿಂದಲೇ ಪವಿತ್ರಗೊಂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವೇದೋಪನಿಷತ್, ಯೋಗ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ತಪಸ್ಸು, ಭಕ್ತಿ - ಎಲ್ಲವೂ ದಿವ್ಯವೃಕ್ಷಗಳಂತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಮಾನವಜನ್ಮ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದೊರೆಯಬಹುದು, ಆದರೆ ಭಾರತಜನ್ಮ ದೇವರ ಸೇವೆಗೆ ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಮುಕುಂದ (ವಿಷ್ಣು) ಎಂದರೆ ಬಂಧವಿಮೋಚಕನು. ಭಾರತೀಯನು ತನ್ನ ಜನ್ಮವನ್ನು "ಮುಕುಂದಸೇವೆಗೆ" ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ - ಅದು ಧರ್ಮ, ಯೋಗ, ತಪಸ್ಸು ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವಾಗಿರಬಹುದು. ಸ್ಪೃಹಾಹಿನಃ - ಅಂದರೆ ಸ್ವಾರ್ಥ, ಆಸೆ, ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಲಾಲಸೆಯಿಲ್ಲದವರು. ಅವರು ದೇವಸೇವೆಯಲ್ಲೇ ಸಂತೃಪ್ತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.*

ಸ್ವಯಂ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಯಾರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರುವನೋ ಅಂತಹ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಕುರಿತು ನಾವೇನು ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಬಲೆವು? ಭರತಭೂಮಿಯಾದ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿ ಬರುವುದೇ ಮನುಷ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗುವಿಕೆಯು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೇವೆಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ದೇಶ ಮತ್ತು ಜನ್ಮವೇ ಇದು. ಇದರ ಆಶೆ ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಎಂದು ದೇವತೆಗಳೇ ಹೇಳುವರು. ಈ ಭಾಗ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಹಾತೊರೆಯುವೆವು ಎಂದು ದೇವತೆಗಳ ಉಕ್ತಿ ಇದೆ.

ಭಾರತಜನ : ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಧರ್ಮಸಮುದಾಯ

ಯ ಇಮೇ ರೋದಸೀ ಉಭೇ ಅಹಮಿಂದ್ರಮತುಷ್ಟವಮ್ |
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಸ್ಯ ರಕ್ಷತಿ ಬ್ರಹ್ಮೇದಂ ಭಾರತಂ ಜನಮ್ ||

ಋಗ್ವೇದ 3-53-12

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಈ ಭೂಮಿಯ ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ಭೂಮಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಲೋಕಗಳ ಮಧ್ಯೆ, ನಾನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದೇನೆ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮಹರ್ಷಿಯ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಭಾರತಜನರನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವವೇ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಮಂತ್ರವು "ಭಾರತ" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ "ಭಾರತಂ ಜನಮ್" ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಒಂದು ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನರು ಅಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತು, ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗಿರುವ ಧರ್ಮಜನಾಂಗವೇ ಭಾರತಜನ.*

ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯನ್ನು "ರೋದಸೀ ಉಭೇ" ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಂಪೂರ್ಣತೆಯ ಸಂಕೇತ. ಆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಧ್ಯೆ ಇಂದ್ರನ ಸ್ತುತಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರನು ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ದೇವತೆ ಅಲ್ಲ; ಆತ್ಮಶಕ್ತಿ, ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಬಲದ ಸಂಕೇತ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮಹರ್ಷಿಯ ತಪಸ್ಸು ಈ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು

ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿದೆ. ಆ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವಾಗಿ, ಭಾರತಜನರು ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲ್ಲ, ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವದಿಂದಲೇ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಸಂದೇಶ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಸಂದೇಶ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಸಮಾಜವನ್ನು ಉಳಿಸುವುದು ಆಯುಧಗಳಲ್ಲ, ಸೇನೆಗಳಲ್ಲ, ಅಥವಾ ಸಂಪತ್ತಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಉಳಿಸುವುದು ತಪಸ್ಸು, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬ್ರಾಹ್ಮತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಅವರ ತಪಸ್ಸು ವರ್ಣದ ಮಿತಿ ಮೀರಿದ ಜ್ಞಾನಸಾಧನೆಯ ಸಂಕೇತ. ಅಂಥ ತಪಸ್ಸಿನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಾಜವೇ "ಭಾರತಜನ".

"ಬ್ರಹ್ಮೇದಂ ಭಾರತಂ ಜನಮ್" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಗಂಭೀರತೆ ಇದೆ. ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಈ ಜನರ ರಕ್ಷಕ. ಅಂದರೆ ಈ ಜನಾಂಗದ ಶಕ್ತಿ ಹೊರಗಿನಿಂದಲ್ಲ, ಒಳಗಿನಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ಭಾರತ ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಮೌನ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಮಂತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ, ಭಾರತವೆಂದರೆ ಭೌಗೋಳಿಕ ನಾಮವಲ್ಲ; ಅದು ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾದ ಜನಾಂಗ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಂತಹ ತಪಸ್ವಿಗಳ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಭಾರತಜನರನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಕಾಯುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮ, ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವೇ ಭಾರತದ ನಿಜವಾದ ರಕ್ಷಣಾ ಕವಚ. ಈ ತತ್ತ್ವ ಜೀವಂತವಾಗಿರುವವರೆಗೂ ಭಾರತ ಶಾಶ್ವತ.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಆಕಾಶ ಭೂಮಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಅವನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪವಾದ ಉಪಾಸ್ಯ ದೈವತವು ಭಾರತದ ಜನರನ್ನು ಈ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠ ಸತ್ಪ್ರಜೆಯ ಜನಾಂಗವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- *ಇಂದ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಮಳೆ ಅಥವಾ ಶಕ್ತಿ ದೇವತೆ ಅಲ್ಲ; ಅವರು ಪ್ರಜ್ಞಾಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಬಲದ ಪ್ರತೀಕ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ನಾನು ಇಂದ್ರದೇವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದೆನು, ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವನಿಂದಲೇ ಧರ್ಮಪರಾಕ್ರಮ, ರಾಷ್ಟ್ರರಕ್ಷಣೆ, ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯೋದಯ. ಇಲ್ಲಿ "ಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂದರೆ ವೇದಮಂತ್ರ, ಜ್ಞಾನ, ಧರ್ಮ, ತಪಸ್ಸಿನ ಶಕ್ತಿ. ಅದೇ ಶಕ್ತಿ ಇಂದ್ರ (ದೈವಚೈತನ್ಯ) ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಜನಾಂಗವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತಭೂಮಿ ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರವಲ್ಲ, ಅದು ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಧರ್ಮಭೂಮಿ. ವೇದಗಳು ಭಾರತವನ್ನು ಕೇವಲ ಭೌಗೋಳಿಕ ನಾಡಾಗಿ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ - ಅದು ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸಿನ ಜನಾಂಗದ ಆಶ್ರಯಭೂಮಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತವೆ. ನಾನು ಭಾರತಜನನಾಗಿದ್ದೇನೆ - ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸಿನ ಭಾಗನಾಗಿದ್ದೇನೆ; ಇಂದ್ರದೇವನು ನನ್ನ ರಕ್ಷಕ; ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಧರ್ಮವೇ ನನ್ನ ಕವಚ.*

ವಿದ್ವಾಂಸರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವಂತೆ "ಭಾಸಿ ವಾ ಭಾಯಾಮ್ ವಾ ರತ್ನಹ ಭಾರತಃ" ಅಂದರೆ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವಾದ ಆತ್ಮರೂಪದಲ್ಲಿ ರತನವಾಗಿರುವವನೇ ಭಾರತ.

ಭನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುವಂತೆ, "ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ 'ವಾಯರ್ವಾವ ಭರತಃ' ಎನ್ನುವ ಒಂದು ಮಾತಿದೆ. ಸದಾ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ ವಾಯು ದೇವರಿಗೆ ಭರತ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಭಾರತ' ಎಂದರೆ "ಭೀಮ(ಪ್ರಾಣತತ್ವ)ನ ತಮ್ಮ" ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. (ಸದಾ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅತೀ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಹನುಮಂತ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣತತ್ವದ ಉಪಾಸನೆ ಭಗವಂತನನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಸುಲಭ ಸಾಧನ.)......... ಅಜ್ಞಾನಿ-ಯಲ್ಲಿ ಈ ದೃಢ ಭಕ್ತಿ ಇರದು. ಈ ರೀತಿ ದೃಢಭಕ್ತಿ ಮೂಡಬೇಕಾದರೆ ನಾವು 'ಭಾರತ'ರಾಗಬೇಕು. ನಿರಂತರ ಜ್ಞಾನ ತೃಷೆ, ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತರಲ್ಲೇ ಹಿರಿಯರಾದ ಪ್ರಾಣದೇವರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಭಾರತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲದು....."

ಭಾರತವರ್ಷದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ : ಕರ್ಮಸಾಧನೆಗೆ ನಿಗದಿತ ಧರ್ಮಭೂಮಿ

ಅತ್ರಾಪಿ ಭಾರತಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಜಂಬೂದ್ವೀಪೇ ಮಹಾಮುನೇ ।
ಯತೋ ಹಿ ಕರ್ಮಭೂರೇಷಾ ಹ್ಯತೋಽಭೋಗಭೂಮಯಃ ||

ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣ (ಭಾಗ 2, ಅಧ್ಯಾಯ 3, ಶ್ಲೋಕ 24)

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಓ ಮಹಾಮುನಿಯೇ, ಜಂಬೂದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಭಾರತವರ್ಷವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಕರ್ಮಭೂಮಿ. ಇತರೆ ದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಲೋಕಗಳು ಭೋಗಭೂಮಿಗಳಾಗಿವೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಭಾರತವರ್ಷದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಜಂಬೂದ್ವೀಪವೆಂಬ ಮಹಾದ್ವೀಪದೊಳಗೆ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳು ಇದ್ದರೂ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತವರ್ಷವನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಕಾರಣ ಸಂಪತ್ತು, ವೈಭವ ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವಲ್ಲ; "ಕರ್ಮಭೂಮಿ" ಎಂಬ ಅದರ ಸ್ವಭಾವವೇ ಕಾರಣ.*

ಕರ್ಮಭೂಮಿ ಎಂದರೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇರುವ ಸ್ಥಳ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾನವನಿಗೆ ಧರ್ಮ–ಅಧರ್ಮಗಳ ನಡುವೆ ವಿವೇಕಪೂರ್ವಕ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶ ಇದೆ. ತಪಸ್ಸು, ಯಜ್ಞ, ದಾನ, ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ—ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲಿ ಫಲಪ್ರದವಾಗುತ್ತವೆ. ಇತರೆ ಭೂಮಿಗಳು ಅಥವಾ ಲೋಕಗಳು ಭೋಗಭೂಮಿಗಳು. ಅಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದೇ ಪ್ರಧಾನ; ಹೊಸ ಕರ್ಮಸಾಧನೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಅಲ್ಪ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಆಂತರಿಕ ಸಂದೇಶ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರ. ಮಾನವಜನ್ಮದ ಉದ್ದೇಶ ಭೋಗವಲ್ಲ, ಪರಿವರ್ತನೆ. ಆ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರವೇ ಭಾರತವರ್ಷ. ಇಲ್ಲಿ ಸುಖ–ದುಃಖಗಳ ಮಿಶ್ರಣವಿದೆ; ಈ ಮಿಶ್ರಣವೇ ಮಾನವನಲ್ಲಿ ವಿವೇಕವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಸುಖವಿದ್ದರೆ ಆಸಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ; ಕೇವಲ ದುಃಖವಿದ್ದರೆ ನಿರಾಶೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ಮನಸ್ಸು ಧರ್ಮದತ್ತ ತಿರುಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ಮವು ಬಂಧನವೂ ಆಗಬಹುದು, ಮುಕ್ತಿಯೂ ಆಗಬಹುದು. ಇದೇ ಭಾರತವರ್ಷದ ಅಪರೂಪದ ಲಕ್ಷಣ. ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವನು ತನ್ನ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ತಾನೇ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು—ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ಬಂಧನದಲ್ಲಿರಬೇಕೋ, ಅಥವಾ ಮೋಕ್ಷದತ್ತ ಸಾಗಬೇಕೋ ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯ. ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಭಾರತವರ್ಷವನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಪ್ರಕಾರ, ಜಂಬೂದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಭಾರತವರ್ಷವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಕರ್ಮಭೂಮಿ. ಇತರೆ ಭೂಮಿಗಳು ಭೋಗಭೂಮಿಗಳು; ಆದರೆ ಭಾರತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸಾಧನೆ, ಜ್ಞಾನೋದಯ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಯಾತ್ರೆ ಸಾಧ್ಯ. ಭಾರತವೆಂದರೆ ಭೂಗೋಳವಲ್ಲ ಮಾತ್ರ; ಅದು ಮಾನವಾತ್ಮ ತನ್ನ ಗತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಾಶ್ವತ ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರ.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಹೇ ಮಹಾಮುನಿಯೇ! ಈ ಜಂಬೂದ್ವೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತಭೂಮಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇದು ಕರ್ಮಭೂಮಿ – ಅಂದರೆ ಪಾಪ–ಪುಣ್ಯಗಳ ಫಲಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ, ಧರ್ಮ–ತಪಸ್ಸು–ಯಜ್ಞ–ಸಾಧನೆಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡುವ ನಾಡು. ಇತರ ದ್ವೀಪಗಳು ಅಥವಾ ಲೋಕಗಳು ಕೇವಲ ಭೋಗಭೂಮಿಗಳು - ಅಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಫಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. (**ಎಂದು ಪರಾಶರರು ಹೇಳುತಾರೆ.** "ಮಹರ್ಷಿ- ಮೈತ್ರೇಯ, ಈ ಜಂಬೂ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಭರತ ಖಂಡವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಕರ್ಮ ಭೂಮಿ ಎನಿಸಿದೆ. ಉಳಿದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭೋಗ ಭೂಮಿಗಳು.")

ಮಾನವಜನ್ಮದ ದುರ್ಲಭತೆ : ಪುಣ್ಯಸಂಚಯದ ಫಲವಾಗಿ ಲಭಿಸುವ ಮಹಾವಕಾಶ

ಅತ್ರ ಜನ್ಮಸಹಸ್ರಾಣಾಂ ಸಹಸ್ರೈರಪಿ ಸತ್ತಮ |
ಕದಾಚಿಲ್ಲಭತೇ ಜಂತುರ್ಮಾನುಷ್ಯಂ ಪುಣ್ಯ ಸಂಚಯಾತ್ ॥

- ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ, ಅಂಶ--2, ಅಧ್ಯಾಯ-3

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಹೇ ಸಜ್ಜನನೇ! ಈ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ (ಭರತ ಖಂಡದಲ್ಲಿ) ಸಾವಿರಾರು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಿರದಷ್ಟು ಜನ್ಮಗಳಾದರೂ ಸಹ - ಒಂದು ಜೀವಿಗೆ ಮಾನವಜನ್ಮ ದೊರೆಯುವುದು ಬಹು ಅಪರೂಪ. ಅದು ಕೂಡ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ಪುಣ್ಯಸಂಚಯದಿಂದಲೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಈ ವಚನವು ಮಾನವಜನ್ಮದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿಯೇ ಆದರೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. ಜೀವಿ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ—ಸ್ಥಾವರ, ಜಂಗಮ, ಕೀಟ, ಪಶು, ಪಕ್ಷಿ ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ಎಲ್ಲ ಜನ್ಮಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿಯಮದೊಳಗಿನ ಅನುಭವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು. ಆದರೆ ಮಾನವಜನ್ಮ ಮಾತ್ರ ವಿಶಿಷ್ಟ. ಇಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ ಇದೆ, ವಿವೇಕ ಇದೆ, ಆಯ್ಕೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇದೆ.*

ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಮಾನವಜನ್ಮವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ದೊರಕುವ ಸ್ಥಿತಿಯಂತೆ ನೋಡುವ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಒಡೆಯುತ್ತದೆ. “ಕದಾಚಿತ್ ಲಭತೇ” ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗವೇ ಅದರ ದುರ್ಲಭತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪುಣ್ಯಸಂಚಯವಿಲ್ಲದೆ ಮಾನವಜನ್ಮ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಧರ್ಮಪಥದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವೇ ಈ ಮಾನವದೇಹ. ಹೀಗಾಗಿ ಮಾನವಜನ್ಮವು ಅನುಭವಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಲಭಿಸಿದ ಅವಕಾಶ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ವಚನದ ಒಳಾರ್ಥ ಇನ್ನೂ ಆಳವಾಗಿದೆ. ಮಾನವಜನ್ಮವು ಲಭಿಸಿದ ಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವಿಗೆ ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ಗತಿಯ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ದೊರಕಿದೆ. ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಂಧನವಾಗಿಸಬೇಕೋ, ಮುಕ್ತಿಯಾಗಿಸಬೇಕೋ ಎಂಬ ಆಯ್ಕೆ ಮಾನವನ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಸಂಚಯವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ದಾನ–ಯಜ್ಞಗಳ ಗಣಿತವಲ್ಲ. ಅದು ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ, ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆ, ಕರುಣೆ, ಸಂಯಮ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಪರಿಶೋಧನೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರ. ಈ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಪರಿಪಕ್ವವಾದಾಗ, ಜೀವಿ ಮಾನವಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ವ್ಯರ್ಥ ಮಾಡಿದರೆ, ಮತ್ತೆ ದೀರ್ಘ ಯಾತ್ರೆಗೆ ತಳ್ಳಲ್ಪಡುವ ಅಪಾಯವೂ ಇದೆ ಎಂಬ ಮೌನ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಪ್ರಕಾರ ಮಾನವಜನ್ಮವು ಸಹಸ್ರ ಜನ್ಮಗಳ ನಂತರವೂ ಅಪರೂಪವಾಗಿ ದೊರಕುವ ಮಹಾವಕಾಶ. ಅದು ಪುಣ್ಯಸಂಚಯದ ಫಲ. ಈ ಜನ್ಮವು ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲ; ಧರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಸಾಧನೆಗಾಗಿ. ಮಾನವನು ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಿತು ಬದುಕಿದಾಗ ಮಾತ್ರ, ಮಾನವಜನ್ಮ ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ***ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ (11.9.29):*** *ಲಭಧುರ್ವಂ ಮನುಷ್ಯಂ ಜನ್ಮ ದುರ್ಲಭಂ ಅಂಘ!। → ಮಾನವಜನ್ಮ ಅಪರೂಪವಾದುದು, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಲಭ್ಯವಲ್ಲ.* ***ಚಾಣಕ್ಯ ನೀತಿ (1.16):*** *ಮನಷ್ಯ ಜನ್ಮ ದುರ್ಬಲಂ, ಧರ್ಮಸಾಧನಸಾಧ್ಯಂ ಚ। → ಮಾನವಜನ್ಮ ದೊರೆಯುವುದು ಕಷ್ಟ, ಆದರೆ ಅದರಿಂದಲೇ ಧರ್ಮಸಾಧನೆ ಸಾಧ್ಯ. ಮಾನವನ ಹುಟ್ಟು ಕೇವಲ ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಘಟನೆ ಅಲ್ಲ, ಅದು ದೇವಾನುಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಕರ್ಮದ ಸಂಗ್ರಹಫಲ. ಹಿಂದಿನ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯ, ತಪಸ್ಸು, ಸೇವಾ ಕರ್ಮ - ಇವುಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾನವನಿಗೆ ದೇವಜ್ಞಾನಸಾಧನೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜನ್ಮವು ಯಜ್ಞ, ಧ್ಯಾನ, ಸೇವೆ, ದಾನ, ತಪಸ್ಸು, ಪ್ರೇಮ - ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರಿಯಲು ನೀಡಲಾದ ಅವಕಾಶ. ದೇವತೆಗಳು ಸಹ ಮಾನವಜನ್ಮವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತವೆ, ಯಾಕೆಂದರೆ ಮೋಕ್ಷ ಕೇವಲ ಮಾನವ ರೂಪದಲ್ಲೇ ಸಾಧ್ಯ.*

ಭಾರತಭೂಮಿ : ಸ್ವರ್ಗ–ಮೋಕ್ಷಗಳ ಮಧ್ಯದ ಏಕೈಕ ಕರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರ

ಯತಃ ಸ್ವರ್ಗಶ್ಚ ಮೋಕ್ಷಶ್ಚ ಮಧ್ಯಮಶ್ಚಾಪಿ ಹಿ ಸ್ಮೃತಃ /
ನ ಖಲ್ವಾನ್ಯತ್ರ ಮರ್ತ್ಯಾನಂ ಭೂಮೌ ಕರ್ಮವಿಧಿಃ ಸ್ಮೃತಃ//

ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣ 114. 5-6

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಸ್ವರ್ಗವೂ, ಮೋಕ್ಷವೂ ಮತ್ತು ಅವೆರಡರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಮಾನವಗತಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿವೆ. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಕರ್ಮವಿಧಿ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ; ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ:- *ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಭಾರತಭೂಮಿಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ವರ್ಗ, ಮೋಕ್ಷ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮಗತಿ—ಈ ಮೂರುವೂ ಮಾನವಯಾತ್ರೆಯ ವಿಭಿನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಗಳು. ಸ್ವರ್ಗವು ಭೋಗದ ಫಲಸ್ಥಾನ, ಮೋಕ್ಷವು ಬಂಧನಮುಕ್ತಿಯ ಅಂತಿಮ ಸ್ಥಿತಿ. ಆದರೆ ಈ ಎರಡರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಮಾನವಜೀವನವೇ ಕರ್ಮಸಾಧನೆಯ ನಿಜವಾದ ವೇದಿಕೆ.*

"ನ ಖಲ್ವನ್ಯತ್ರ ಮರ್ತ್ಯಾನಂ ಭೂಮೌ ಕರ್ಮವಿಧಿಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿದೆ. ದೇವಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದು ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ; ಪಾತಾಳ ಅಥವಾ ಇತರ ಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಹೊಸ ಕರ್ಮವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ, ಹಳೆಯ ಕರ್ಮವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವ, ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಮೋಕ್ಷದತ್ತ ತಿರುಗಿಸುವ ಅವಕಾಶ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮಾತ್ರ, ಅದೂ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಿದ್ಧ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಭೂಮಿ—ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಾರತಭೂಮಿ—ಕರ್ಮಭೂಮಿಯಾಗಿ ಘೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಒಳಾರ್ಥ ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಮಾನವಜನ್ಮವು ಮಧ್ಯಮ ಸ್ಥಿತಿ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯಮ ಎಂದರೆ ಅಪೂರ್ಣವೆಂದಲ್ಲ; ಅದು ಆಯ್ಕೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇರುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಮಾನವನು ಸ್ವರ್ಗದತ್ತ ಏರಬಹುದೂ, ಮೋಕ್ಷದತ್ತ ಸಾಗಬಹುದೂ, ಅಥವಾ ಮತ್ತೆ ಬಂಧನದತ್ತ ಇಳಿಯಬಹುದೂ. ಈ ತ್ರಿವಿಧ ದಾರಿಗಳ ಸಂಗಮಭೂಮಿಯೇ ಮಾನವಜೀವನ.

ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವಿಧಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಸರಮಾಲೆಯಲ್ಲ. ಅದು ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮ, ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಶುದ್ಧಗೊಂಡ ಕರ್ಮ, ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಲಯಗೊಂಡ ಕರ್ಮ. ಈ ರೀತಿಯ ಕರ್ಮವಿಧಿ ನಡೆಯಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ವಿವೇಕ, ವೇದನಾಶೀಲತೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಲಭ್ಯ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಪುರಾಣಗಳು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮಾನವಾತ್ಮದ ಪರಿವರ್ತನಾ ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದು ಕರೆದಿವೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದ ಪ್ರಕಾರ, ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಗಳ ನಡುವೆ ಮಾನವಜೀವನವೇ ಕರ್ಮಸಾಧನೆಯ ಏಕೈಕ ಅವಕಾಶ. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಂಧನವಾಗಿಸಬಹುದೂ, ಮುಕ್ತಿಯಾಗಿಸಬಹುದೂ. ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಭೂಮಿಯನ್ನು—ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಾರತಭೂಮಿಯನ್ನು—ಧರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಯಾತ್ರೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿಸಿದೆ.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ದೇಶವಿಲ್ಲ. ಅದು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳು ಭರತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತವು ಕರ್ಮಭೂಮಿ. ಇದು ಕ್ರಿಯೆಯ ಭೂಮಿ. ಮಾನವ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲಾ ಫಲಗಳು, ಬೀಜಗಳು ಭರತನ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿವೆ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳು ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳು, ಪ್ರದೇಶಗಳು, ಪರ್ವತಗಳು, ನದಿಗಳು, ಸಂಗಮಗಳು, ಬಾವಿಗಳು, ಪಟ್ಟಣಗಳು, ನಗರಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಪವಿತ್ರತೆ ಮತ್ತು ಪರಿಶುದ್ಧತೆಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿವೆ ಮತ್ತು ಈ ಪವಿತ್ರ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿದೆ. ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಒಂದು ಮಾರ್ಗ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಎಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ – 4
ಉಸಿರಾಟ ತತ್ತ್ವಗಳು

ಕುಂಭಕ–ಪೂರಕ–ರೇಚಕ : ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಕುಂಡಲಿನಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ನಿಜ ವಿಧಾನ

ಕುಂಭಕ ಉಸಿರು ಬಿಗಿ ಹಿಡಿಯುವಿಕೆ ಎಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಆದರೆ ಅಕ್ಷರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ *"ಚಂದ್ರನ ಮಹಲಿಗೆ (ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ) ಸಂಪತ್ತು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಧ್ವನಿಸುವ ಆತ್ಮ"* ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ.

ಪೂರಕ ಎಂದರೆ ಉಸಿರು ಒಳ ಎಳೆಯುವುದು ಎಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಆದರೆ ಅಕ್ಷರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ *"ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಲು"* ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ.

ರೇಚಕ ಎಂದರೆ ಉಸಿರು ಹೊರಹಾಕುವುದು ಎಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಆದರೆ ಅಕ್ಷರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ *"ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಚಲಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ ದ್ವಿಗುಣಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ".*

ಕುಂಭಕ, ಪೂರಕ ಮತ್ತು ರೇಚಕ ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಸಿರು ಹಿಡಿಯುವುದು, ಉಸಿರು ಒಳಗೆಳೆಯುವುದು ಮತ್ತು ಉಸಿರು ಹೊರಹಾಕುವುದು ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಇವು ಕೇವಲ ದೈಹಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲ; ಕುಂಡಲಿನಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುವ ತತ್ತ್ವಪದಗಳಾಗಿವೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಕುಂಭಕ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ, ಅದು ಉಸಿರನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿ ಹಿಡಿಯುವ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕುಂಭಕವು "ಚಂದ್ರನ ಮಹಲಿಗೆ, ಅಂದರೆ ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ, ಸಂಪತ್ತುಸಮಾನವಾದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಧ್ವನಿಸುವ ಆತ್ಮಸ್ಥಿತಿ"ಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸುವುದಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಏರಿಸಿ ಉನ್ನತ ಚೇತನಾವಸ್ಥೆಗೆ ತಲುಪಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕುಂಭಕ.*

ಪೂರಕವನ್ನು ಕೇವಲ ಉಸಿರು ಒಳಗೆಳೆಯುವಿಕೆ ಎಂದು ನೋಡಿದರೆ, ಅದರ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಕೈ ತಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ಪ್ರಕಾರ ಪೂರಕ ಎಂದರೆ "ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವುದು". ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಒಳಗೆಳೆಯುವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ, ಅದನ್ನು ಅಪಾನವಾಯುವಿನೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸಿ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಜಾಗೃತ ಕ್ರಿಯೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಸಿರು ಕೇವಲ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಪರಿವರ್ತನೆಯೊಳಗಾಗುತ್ತದೆ.

ರೇಚಕವನ್ನು ಉಸಿರು ಹೊರಹಾಕುವುದು ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಅರ್ಥೈಸಿದರೆ, ಅದರ ಆಂತರಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರೇಚಕ ಎಂದರೆ "ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಚಲಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ ದ್ವಿಗುಣಗೊಳಿಸುವಿಕೆ". ಅಂದರೆ ಕೆಳಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ದ್ರವತತ್ತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಸಂಯೋಜನೆಯಾಗಿ, ವಿಸ್ತಾರ ಮತ್ತು ಬಲ ಪಡೆಯುವ ಕ್ರಿಯೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಉಸಿರನ್ನು ಹೊರಗೆ ಬಿಡುವಿಕೆ ಅಲ್ಲ; ಶುದ್ಧಗೊಂಡ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ದೇಹದ ಸಂಪೂರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಕುಂಡಲಿನಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ವಿಧಾನವು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಉಸಿರನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಕಷ್ಟಪಡುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಉಸಿರುಕಟ್ಟುವಿಕೆ ದೇಹ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಾನಿಕಾರಕ ಎಂಬ ಅನುಭವ ಅನೇಕ ಸಾಧಕರಿಗೆ ಉಂಟಾಗಿರುವುದು ಯಾದೃಚ್ಛಿಕವಲ್ಲ, ಅದು ಪದಾರ್ಥಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾದ ತಪ್ಪು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪರಿಣಾಮ.

ಕುಂಡಲಿನಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವು ಉಸಿರನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರವಲ್ಲ; ಉಸಿರನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರ. ಪೂರಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ–ಅಪಾನ ಸಂಯೋಜನೆ ಮೂಲಕ ಶುದ್ಧೀಕರಣ, ರೇಚಕದಲ್ಲಿ ದ್ರವತತ್ತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ವಿಸ್ತರಣೆ, ಮತ್ತು ಕುಂಭಕದಲ್ಲಿ ಆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರಮುಖವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಆತ್ಮಸ್ಥಿತಿ—ಇವೇ ಇದರ ಕ್ರಮ. ಇಲ್ಲಿ ಉಸಿರು ದೇಹದೊಳಗೆ ಶತ್ರುವಲ್ಲ; ಅದು ಯಜ್ಞದ ಹವಿಸ್ಸು.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಕುಂಭಕವನ್ನು ಉಸಿರುಕಟ್ಟುವಿಕೆ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸುವುದು ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಪೂರ್ಣವೂ ಅಪಾಯಕಾರಿಯೂ ಆಗಿದೆ. ಪೂರಕ, ರೇಚಕ ಮತ್ತು ಕುಂಭಕಗಳು ದೈಹಿಕ ಉಸಿರಾಟದ ಹಂತಗಳಲ್ಲ; ಅವು ಕುಂಡಲಿನಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಚೇತನ ಹಂತಗಳು. ಉಸಿರನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ, ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಉನ್ನತ ಚೇತನಾವಸ್ಥೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಈ ವಿಧಾನವೇ ಸನಾತನ ಯೋಗದ ನಿಜವಾದ ಉಸಿರಾಟ ವಿಜ್ಞಾನ.*

ಇಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಶಃ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕುಂಡಲಿನಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ವಿಧಾನ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕುಂಭಕ ಎಂದರೆ ಉಸಿರುಕಟ್ಟುವುದು ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಬಹಳ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಉಸಿರುಕಟ್ಟುವಿಕೆಯಿಂದ ದೇಹ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತುಂಬಾ ಹಾನಿಯಾಗಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥ ಸಾಧನೆ ಇದೆ ಎಂಬ ಗಮನವೂ ಹಲವರಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಉಸಿರನ್ನು ಒಳ ಎಳೆದು ಅಪಾನ ವಾಯುವಿನೊಡನೆ ಬೆರೆಸಿ ಶುದ್ದೀಕರಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆ ಪೂರಕ ಆಗಿದೆ. ಕೆಳಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿನ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಉಸಿರನ್ನು ಬೆರೆಸಿ ಉಸಿರನ್ನು ದ್ವಿಗುಣಗೊಳಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ರೇಚಕ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ.

ಪೂರಕ = **पूरक = पू र क**

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಲು

ರೇಚಕ = रेचक = रे च क

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಗಾಳಿಯನ್ನು ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಚಲಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ ದ್ವಿಗುಣಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ

ಕುಂಭಕ = कुम्भक = क उ म भ क

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಚಂದ್ರನ ಮಹಲಿಗೆ (ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ) ಸಂಪತ್ತು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಧ್ವನಿಸುವ ಆತ್ಮ

ಶೂನ್ಯಕ : ಉಸಿರಾಟ–ಅಗ್ನಿ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸ್ಥಿತಿ

ಶೂನ್ಯಕ = शुन्यक = शु न य क

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಗಾಳಿ. (ಬೆಂಕಿ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶ ನಮ್ಮ ದೇಹದ ಗ್ಯಾಸ್ಟ್ರಿಕ್ ಬೆಂಕಿಯಾಗಿದೆ, ಇಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಟದ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ವಾಯು ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ.)

ಶೂನ್ಯಕ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಕೇವಲ "ಖಾಲಿತನ" ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸುವುದು ಅಪೂರ್ಣ. ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಶೂನ್ಯಕವೆಂದರೆ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುವ ವಾಯುವಿನ ಸ್ಥಿತಿ. ಇದು ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ, ಸಮಸ್ಥಿತಿಯ ಪ್ರಾಣಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಶೂನ್ಯಕ = शु + न + य + क ಎಂದು ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿದಾಗ, ಇದು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಬದಲಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಚಲನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ "ಬೆಂಕಿ" ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲ, ದೇಹದೊಳಗಿನ ಜಠರಾಗ್ನಿ—ಗ್ಯಾಸ್ಟ್ರಿಕ್ ಬೆಂಕಿ. ಉಸಿರಾಟದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ವಾಯು ಈ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದಾಗ, ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಾಣಚಲನೆ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ.

ಶೂನ್ಯಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉಸಿರು ಇಲ್ಲದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಟ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಸ್ಥೂಲ ಉಸಿರಾಟದಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಉಸಿರಾಟದತ್ತ ಸರಿದಿರುತ್ತದೆ. ಗಾಳಿ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ,

ಸಮತೋಲನದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮಚಲನವೇ ಶೂನ್ಯಕ. ಇಲ್ಲಿ ಉಸಿರು ಒಳಗೆಳೆಯುವಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲ, ಹೊರಹಾಕುವಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಭಾವ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಅತ್ಯಂತ ಜಾಗೃತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಶೂನ್ಯಕ ಸ್ಥಿತಿಯ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ಶೂನ್ಯ ಎಂದರೆ ಶೂನ್ಯತೆ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಅಹಂಕಾರರಹಿತ ಸ್ಥಿತಿ. ಉಸಿರಾಟದ ಚಲನೆ ಇಷ್ಟು ಸಮವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚಲನೆಯ ಅರಿವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅವು ಸಹಕಾರಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಂಡಲಿನಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪೂರಕ ಮತ್ತು ರೇಚಕಗಳ ಸಂಸ್ಕರಣೆಯ ನಂತರ, ಶೂನ್ಯಕವು ತಾನೇ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ, ದೇಹದ ಒಳಗಿನ ಶಕ್ತಿಗಳು ಸಮತೋಲನ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಚೇತನಶಕ್ತಿ ಸುಷುಮ್ನಾಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಶೂನ್ಯಕವು ಶಕ್ತಿ ಕೊರತೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಶಕ್ತಿಯ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸಮನ್ವಯ.

ಶೂನ್ಯಕ ಎಂದರೆ ಉಸಿರಾಟದ ಅಭಾವವಲ್ಲ. ದೇಹದ ಅಗ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ವಾಯು ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸಮವಾಗಿ ಚಲಿಸುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಾಣಾವಸ್ಥೆಯೇ ಶೂನ್ಯಕ. ಇದು ಕುಂಡಲಿನಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಉದಯಿಸುವ ಧ್ಯಾನಸ್ಥಿತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಶೂನ್ಯತೆ ಎಂದರೆ ಶಕ್ತಿಯ ನಾಶವಲ್ಲ; ಶಕ್ತಿಯ ಸಮಸ್ಥಿತಿ.

ವಿವರಣೆ:- ನಾರದೀಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 33-120 ರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ *"ಜ್ಞಾನಿಗಳು ರೇಚಕ, ಪೂರಕ, ಕುಂಭಕ ಮತ್ತು ಶೂನ್ಯಕ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಭಾಗವೆಂದು ಹೇಳುವರು".* ಬೆಂಕಿಯ ಅಂಶ ಇರುವುದು ನಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿ ನಾವು ಸೆಳೆಯುವ ಉಸಿರು ಇಡಾ ಮತ್ತು ಪಿಂಗಳ ನಾಡಿಯಿಂದ ಮೂಲಾಧಾರ ಸೇರಿ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಗಾಳಿ ಉದಯಸುವ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಶೂನ್ಯಕ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಾರದೀಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅರ್ಥ ಪರ ವಿದ್ಯೆ ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪೂರಕ, ರೇಚಕ, ಕುಂಭಕ, ಶೂನ್ಯಕ ಗಂಭೀರ ಅರ್ಥ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ನಿರೋಧಃ : ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಂಬದಿಯ ಸುಷುಮ್ನಾಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವ ಸದ್ಗುಣ

ನಿರೋಧಹ = **निरोध: = नि र ओ ध:**

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಹಿಮ್ಮುಖ ಕರೆ ಹೊಳಪು ಒಂದು ಸದ್ಗುಣ /ಹೊಳಪನ್ನು ಹಿಮ್ಮುಖಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವ ಸದ್ಗುಣ (ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯು ಹಿಂಬದಿಯ ಬೆನ್ನುಹುರಿಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಳಪಿನ ಸಾರವನ್ನು ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಗೆ ಕರೆಯುವ ಸದ್ಗುಣಕ್ಕೆ ನಿರೋಧಹ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ)

ನಿರೋಧಃ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ "ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದು" ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ನಿರೋಧಃ ಎಂದರೆ ಹೊಳಪುಳ್ಳ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಮ್ಮುಖವಾಗಿ, ಅಂದರೆ ಹಿಂಬದಿಯ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಗೆ ಕರೆಯುವ ಸದ್ಗುಣ. ಇದು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಹಾಗೂ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಿತಿ.

ವಿವರಣೆ:- ನಿರೋಧಃ = ನಿ + ರ + ಓ + ಧಃ ಎಂದು ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದಾಗ, ಇದರ ಅರ್ಥ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಿ ಎಂಬುದು ಒಳಗೆ, ಹಿಂತಿರುಗಿಸುವ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ರ ಎಂಬುದು ಪ್ರಕಾಶ,

ಚೇತನಶಕ್ತಿ, ಹೊಳಪಿನ ಸಂಕೇತ. ಓ ಎಂಬುದು ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಧ್ವನಿ. ಧಃ ಎಂಬುದು ಧಾರಣೆ, ಸ್ಥಾಪನೆ, ಸ್ಥಿರತೆಯ ಸೂಚಕ.

ಈ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ನೋಡಿದಾಗ, ನಿರೋಧಃ ಎಂದರೆ ಹೊರಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಮ್ಮುಖವಾಗಿ ಕರೆಯಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ. ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯು ದೇಹದ ಹಿಂಬದಿಯ ಬೆನ್ನುಹುರಿಯೊಳಗೆ ಸ್ಥಿತವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲಸಿದ್ಧಾಂತ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಇಡಾ–ಪಿಂಗಳ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಹರಿವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿ, ಸುಷುಮ್ನಾಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಕರೆತರುವ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ನಿರೋಧಃ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ನಿರೋಧಃ ಎಂದರೆ ಬಲವಂತದ ತಡೆ ಅಲ್ಲ. ಅದು ದಮನವಲ್ಲ. ಅದು ಸಂಸ್ಕೃತವಾದ ಹಿಮ್ಮುಖ ಕರೆ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಇದೇ ಸತ್ಯ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹೊರಗಿನ ವಿಷಯಗಳತ್ತ ಓಡುವಾಗ, ಅವುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದರಿಂದ ಶಾಂತಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯ ರುಚಿಯನ್ನು ಒಳಗಿನ ಪ್ರಕಾಶದತ್ತ ತಿರುಗಿಸಿದಾಗ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಾನಾಗಿಯೇ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತವೆ. ಈ ಸಹಜ ಹಿಂತಿರುಗುವಿಕೆಯೇ ನಿರೋಧಃ.

ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಗೊಂಡ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ "ಹೊಳಪಿನ ಸಾರ"ವನ್ನು ಸುಷುಮ್ನಾನಾಡಿಗೆ ಕರೆಯುವಾಗ, ಮನಸ್ಸು ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ, ಚಿಂತನೆಯ ಅಲೆಗಳು ಶಮನಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಪತಂಜಲಿ ಯೋಗಸೂತ್ರದಲ್ಲಿನ "ಯೋಗಶ್ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿನಿರೋಧಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವೂ ಇದೇ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಿರೋಧಃ ಎಂದರೆ ಚಿತ್ತವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದು ಅಲ್ಲ; ಚಿತ್ತದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೂಲಪ್ರಕಾಶದತ್ತ ಹಿಮ್ಮುಖಗೊಳಿಸುವುದು.

ಸಾರಾಂಶ:- ನಿರೋಧಃ ಎಂಬುದು ತಡೆಹಿಡಿಯುವ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಚೇತನಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಮ್ಮುಖವಾಗಿ ಸುಷುಮ್ನಾಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವ ಸದ್ಗುಣ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೊರಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಹೊಳಪಿನ ಸಾರವನ್ನು ಒಳಗಿನ ನಾಡಿಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದೇ ನಿರೋಧಃ. ಇದು ದಮನವಲ್ಲ, ಪರಿವರ್ತನೆ. ಈ ಪರಿವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮನಃಶಾಂತಿ, ಪ್ರಾಣಸ್ಥೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ದಾರಿ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾಣ–ಅಪಾನ ಯಜ್ಞ : ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲೇ ನಡೆಯುವ ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನೆ

ಅಪಾನೇ ಜುಹ್ವತಿ ಪ್ರಾಣಂ ಪ್ರಾಣೇ ಅಪಾನಂ ತಥಾಪರೇ.
ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗತೀರುದ್ಧ್ವಾ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಪರಾಯಣಃ,

ಭಗವದ್ಗೀತೆ 4-29

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಕೆಲವರು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅಪಾನದಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಅಪಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಪಾನಗಳ ಗತಿಗಳನ್ನು ಒಂದೇಗೂಡಿಸಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವನ್ನೇ ಪರಮ ಗುರಿಯಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಪಾನಗಳ ಸಂಚಾರವನ್ನು ನಿರೋಧ ಮಾಡಿ (ಹೊಳಪಿನ ಸಾರವನ್ನು ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಗೆ ಕರೆಯುವ) ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವವರು ಕೂಡ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಜಯಿಸಬಲ್ಲರು.)

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗೀತಾಕಾರನು ಯಜ್ಞದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಂತರಿಕಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಕುಂಡ ಹೊರಗಿಲ್ಲ; ದೇಹವೇ ಕುಂಡ. ಹವಿಸ್ಸು ಹೊರಗಿನ ವಸ್ತುವಲ್ಲ; ಉಸಿರಾಟವೇ ಹವಿಸ್ಸು. ಪ್ರಾಣ (ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರುವ ಚೇತನಶಕ್ತಿ) ಮತ್ತು ಅಪಾನ (ಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವ ಶಕ್ತಿ) ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಭಜಿತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಯೋಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಭಜನೆ ಕರಗಬೇಕು.*

“ಅಪಾನೇ ಜುಹ್ವತಿ ಪ್ರಾಣಂ” ಎಂದರೆ ಒಳಗೆಳೆಯುವ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಅಪಾನಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಸಂಯೋಜಿಸುವುದು. “ಪ್ರಾಣೇ ಅಪಾನಂ” ಎಂದರೆ ಹೊರಬಿಡುವ ಅಪಾನವನ್ನು ಮೇಲ್ಮುಖ ಪ್ರಾಣಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಳಿಸುವುದು. ಇದು ಉಸಿರನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹಿಡಿಯುವ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ; ಉಸಿರನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ ಸಮತೋಲನಕ್ಕೆ ತರುವ ಕ್ರಿಯೆ.

ಮೂರನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ “ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗತೀರುದ್ಧ್ವಾ” ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧ್ವಾ ಎಂದರೆ ಬಲವಂತದ ತಡೆ ಅಲ್ಲ; ಗತಿಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಕರೆತರುವುದು. ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಣ–ಅಪಾನಗಳ ವಿಭಿನ್ನ ಚಲನೆಗಳನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಸುಷುಮ್ನಾಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಕೇವಲ ಅಭ್ಯಾಸವಾಗಿರದೆ ಸಾಧನೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿದ ಕುಂಭಕ–ಪೂರಕ–ರೇಚಕ–ಶೂನ್ಯಕ–ನಿರೋಧ ತತ್ತ್ವಗಳಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಜೋಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕುಂಭಕ ಎಂದರೆ ಉಸಿರುಕಟ್ಟುವಿಕೆ ಅಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣ–ಅಪಾನಗಳ ಲಯಸ್ಥಿತಿ. ಪೂರಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅಪಾನಶುದ್ಧಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ರೇಚಕದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಗೊಂಡ ಪ್ರಾಣ ದೇಹದ ದ್ರವತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಶೂನ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಟ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಸಮನ್ವಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ನಿರೋಧದಲ್ಲಿ ಈ ಶಕ್ತಿಯ ಹೊಳಪು ಹಿಮ್ಮುಖವಾಗಿ ಸುಷುಮ್ನಾನಾಡಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಈ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕ್ರಮವೇ “ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಪರಾಯಣಃ” ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥ. ಇಲ್ಲಿ ಪರಾಯಣ ಎಂದರೆ ಉಸಿರಾಟದ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವುದು ಅಲ್ಲ; ಉಸಿರಾಟದ ಮೂಲಕ ಚೇತನವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನ—ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತವೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವನ್ನು ದೈಹಿಕ ವ್ಯಾಯಾಮದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿ, ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನೆಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಪಾನಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಹೋಮದಿಂದ ಉಸಿರಾಟ ಶುದ್ಧಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಚೇತನಶಕ್ತಿ ಸುಷುಮ್ನಾಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಯೋಗಿಯೊಳಗೆ ಸಹಜ ಜ್ಞಾನೋದಯ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಉಸಿರನ್ನು ತಡೆಯುವ ಶಾಸ್ತ್ರವಲ್ಲ; ಉಸಿರನ್ನು ಯಜ್ಞವಾಗಿಸುವ ಸನಾತನ ವಿಜ್ಞಾನ.*

ಅಪಾನ–ಪ್ರಾಣ ಯಜ್ಞ : ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲೇ ನಡೆಯುವ ಆಂತರಿಕ ಹೋಮ

“ಅಪಾನೇ ಜುಹ್ವತಿ ಪ್ರಾಣಂ ಪ್ರಾಣೇಽಪಾನಂ ತಥಾಪರೇ ।“

ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆ – ಅಧ್ಯಾಯ 4 (ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸಯೋಗ), ಶ್ಲೋಕ 29

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಕೆಲವರು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅಪಾನದಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಅಪಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಉಸಿರಾಟದ ಒಳಗೆಳೆಯುವ ಮತ್ತು ಹೊರಬಿಡುವ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೇ ಯಜ್ಞವಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಲಯಗೊಳಿಸುವ ಸಾಧನೆ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಕೇವಲ ಹೊರಗಿನ ಅಗ್ನಿಕುಂಡದ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಮಾನವನ ದೇಹದೊಳಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಾಣವೆಂದರೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರುವ ಉಸಿರಾಟದ ಶಕ್ತಿ; ಅಪಾನವೆಂದರೆ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಯುವ ಉಸಿರಾಟದ ಶಕ್ತಿ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇವೆರಡೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಯೋಗದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಕರಗಿಸಿ, ಪರಸ್ಪರ ಲಯಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಯಜ್ಞ.*

“ಅಪಾನೇ ಜುಹ್ವತಿ ಪ್ರಾಣಂ” ಎಂದರೆ, ಒಳಗೆಳೆಯುವ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಅಪಾನದಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುವುದು. “ಪ್ರಾಣೇ ಅಪಾನಂ” ಎಂದರೆ, ಹೊರಬಿಡುವ ಅಪಾನವನ್ನು ಮೇಲಿನ ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ

ಲಯಗೊಳಿಸುವುದು. ಇದು ಕೇವಲ ಉಸಿರಾಟದ ತಂತ್ರವಲ್ಲ; ಇದು ಜೀವಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಮತೋಲನಕ್ಕೆ ತರುವ ವಿಧಾನ. ಇಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಟವೇ ಹವಿಸ್ಸು, ದೇಹವೇ ಅಗ್ನಿಕುಂಡ, ಚೇತನಶಕ್ತಿಯೇ ಅಗ್ನಿ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹಿಂದು ಪದದ ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ ಉಸಿರಾಟ–ಅಗ್ನಿ–ಅಮೃತ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಜೋಡಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಪಾನ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದಾಗ, ದೇಹದೊಳಗಿನ ವಿಭಜನೆ ಕರಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲೂ ಕೆಳವೂ ಒಂದಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಲಯದಿಂದ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿ ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಷುಮ್ನಾ ಜಾಗೃತಿಯಾದಾಗ, ಉಸಿರಾಟ ಕೇವಲ ಜೀವಧಾರಣೆಯ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿರದೆ, ಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯ ಸಾಧನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವೆಂದರೆ ಕರ್ಮವಲ್ಲ; ಅದು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡುವ ಆಂತರಿಕ ಶುದ್ಧೀಕರಣ. ಉಸಿರನ್ನು ಅಗ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇವಿಸುವುದೆಂದರೆ, ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಸ್ಥೂಲ ಚಲನೆಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದು. ಈ ಪರಿವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಮೃತಭಾವ ಉದಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದವನು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ; ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವನ್ನು ಯಜ್ಞವೆಂದು ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಪಾನಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಹೋಮದಿಂದ ಉಸಿರಾಟ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ, ನಾಡಿಗಳು ಸಮತೋಲನ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಚೇತನಶಕ್ತಿ ಮೇಲೇರಲು ದಾರಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಗೀತೆಯ ಈ ವಚನವು ಹಿಂದುತ್ವದ ಆಂತರಿಕ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ—ದೇಹದೊಳಗಿನ ಉಸಿರಾಟವೇ ಯಜ್ಞ, ಯಜ್ಞವೇ ಜ್ಞಾನ, ಜ್ಞಾನವೇ ಮೋಕ್ಷ.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಕೆಲವರು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅಪಾನದಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುವರು, ಮತ್ತಿತರರು ಅಪಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುವರು. (ಶ್ಲೋಕ 30 ರಲ್ಲಿ "ಪ್ರಾಣಾನ್ಪ್ರಾಣೇಷು ಜುಹ್ವತಿ" ಎಂದಿದೆ ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಮಮಾಡುವುದು → ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲೇ ಲೀನಗೊಳಿಸುವುದು. ಇದು ಧ್ಯಾನದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಹಂತ: ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುವುದು.) → ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆ ಮತ್ತು ಎದೆ ನಡುವೆ ಸಮತೋಲನ ಮಾಡುವುದೇ "ಹೋಮ". "ಅಪಾನಂ ಪ್ರಾಣಂ ಸಯುಕ್ತೋ ಪಶ್ಯಂತ್ಯಂತರಮಣಿಯಃ" – ಪ್ರಾಣ–ಅಪಾನಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದವರು ಅಂತಃಕರಣದ ಬೆಳಕನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಲಿ ಬ್ರೀಥಿಂಗ್ ನ ತತ್ತ್ವವೇ ಇದೆ: ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಉಸಿರಾಟ (ಅಪಾನ) ಮತ್ತು ಎದೆಯಿಂದ ಉಸಿರಾಟ (ಪ್ರಾಣ)ಗಳನ್ನು ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿ ಇಡುವುದು.

ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಆರ್ಯರು ದ್ರಾವಿಡರು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ, ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ **ಆರ್ಯ ಎಂದರೆ** "ಧಾರ್ಮಿಕ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ದಿಕ್ಕಿನ ಬದಲಾವಣೆ" ಇದರ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ಆರ್ಯರಾದರೆ, **ದ್ರಾವಿಡ ಎಂಬ ಪದದ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ** "ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆ ಜಲಾಂತರ್ಗಾಮಿ ಬೆಂಕಿ ತಯಾರಿಸುವುದು", ಇಲ್ಲಿ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆ ಸೇವನೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಜಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜೀರ್ಣಾಗ್ನಿ ತಯಾರಿಸುವ ಗಿಡಮೂಲಿಕಾ ವಿಧಾನವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ದ್ರಾವಿಡರು. ಇಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರು ಧ್ಯಾನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾದರೆ ದ್ರಾವಿಡರು ಕಾಡಿನ ವಾಸಿಗಳಾಗಿ ಗಿಡಮೂಲಿಕಾ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದವರು ಎಂದು ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ ಎಂಬ ಪದವು ಕೇವಲ ಅಗ್ನಿಹೋಮ ಅಲ್ಲ. ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಅಭ್ಯಾಸ, ಆಹಾರದ ನಿಯಮ, ಇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯಮ – ಇವೆಲ್ಲವೂ ಯಜ್ಞವೇ. ಇವುಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ, ಪಾಪಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ.

ವ್ಯಾಸ ಶಬ್ದದ ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ : ಉಸಿರಾಟ–ಧ್ಯಾನ ರಹಸ್ಯಗಳ ಪಿತಾಮಹ

ವ್ಯಾಸ = व्यास = व या स

"ವ್ಯಾಸ" = व्यास ಎಂಬುವವರು ಅಥರ್ವ ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಟ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಈ ಪದದ ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ "ಶಕ್ತಿಯುತ ಧಾರ್ಮಿಕ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ನೀಡುವುದು" ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. 'ವ್ಯಾಸ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದಾಗ, ಅದು ಕೇವಲ ಮಹರ್ಷಿಯ ನಾಮವಾಗಿರದೆ, ಉಸಿರಾಟ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನದ ಆಂತರಿಕ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ತತ್ತ್ವಪದವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಕ್ತಿಯುತ ಧಾರ್ಮಿಕ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾನವತೆಗೆ ನೀಡಿದವನೇ ವ್ಯಾಸ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ.

ವ್ಯಾಸ = व्यास ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ವ–ಯಾ–ಸ ಎಂದು ವಿಭಾಗಿಸಿದಾಗ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕ್ಷರವೂ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯ ವಿಭಿನ್ನ ಆಯಾಮವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವ ಅಕ್ಷರವು ವಾಯು, ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಚಲನೆಯ ಸಂಕೇತ. ಯಾ ಅಕ್ಷರವು ನಿಯಮಿತ ಪ್ರವಾಹ, ಯೋಗ ಮತ್ತು ಸಂಯಮವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸ ಅಕ್ಷರವು ಸ್ಥಿರತೆ, ಸತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧತೆಯ ಸೂಚಕ. ಈ ಮೂರು ಅಕ್ಷರಗಳು ಸೇರಿ ವ್ಯಾಸ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ರೂಪುಗೊಂಡಾಗ, ಅದು ಉಸಿರಾಟದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿಯಮಿತ ಧ್ಯಾನಪ್ರವಾಹದ ಮೂಲಕ ಶುದ್ಧ ಚೇತನಾವಸ್ಥೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಟ, ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ, ಮಂತ್ರ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಆಳವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಮಾನವತೆಗೆ ತಲುಪಿಸಿದವರೇ ವ್ಯಾಸರು. ಆದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಾಸ ಎಂಬ ಪದವು ಕೇವಲ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮವಲ್ಲ; ಅದು ಒಂದು ಕಾರ್ಯ, ಒಂದು ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಒಂದು ದರ್ಶನ. ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ಕೇವಲ ದೇಹಧಾರಣೆಯ ಸಾಧನವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಧ್ಯಾನದ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನೋದಯಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ ಪರಂಪರೆಯೇ ವ್ಯಾಸ ಪರಂಪರೆ.

ವ್ಯಾಸ ಶಬ್ದದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಅವರು ಕೇವಲ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾಸರು ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನ ಶುದ್ಧೀಕರಣಕ್ಕೆ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯ ಸ್ಥೈರ್ಯಕ್ಕೆ, ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಸೇತುವೆಯಾಗಿ ಕಂಡರು. ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವೇ ದೇವತೆ, ಪ್ರಾಣವೇ ಯಜ್ಞ, ಪ್ರಾಣವೇ ಧ್ಯಾನ. ಈ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅನುಭವಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದವರೇ ವ್ಯಾಸರು.

ಇಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನವೆಂದರೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಸ್ಥಿತಿ ಅಲ್ಲ. ಉಸಿರಿನೊಂದಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಒಂದಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿ. ವಾಯು ಶುದ್ಧವಾದಾಗ ಚಿಂತನೆ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಚಿಂತನೆ ಶುದ್ಧವಾದಾಗ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ನಿರಂತರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸಮಾಜದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಂದು, ಧರ್ಮ, ಇತಿಹಾಸ, ಪುರಾಣ, ಗೀತೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದವರೇ ವ್ಯಾಸರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಉಸಿರಾಟ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನ ರಹಸ್ಯಗಳ ಪಿತಾಮಹ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ತತ್ತ್ವಸಮ್ಮತವಾಗಿದೆ.

ವ್ಯಾಸ ಎಂಬ ಪದವು ಶಕ್ತಿಯುತ ಧಾರ್ಮಿಕ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ನೀಡುವ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಉಸಿರಾಟ–ಧ್ಯಾನ–ಜ್ಞಾನಗಳ ಏಕೀಕರಣವನ್ನು ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಮಾನವಜೀವನದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದವರೇ ವ್ಯಾಸರು. ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿಯೇ ಮಹಾನ್ ಅಲ್ಲ; ಅವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಉಸಿರಾಟ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನದ ಸನಾತನ ವಿಜ್ಞಾನವೇ ಅವರನ್ನು ಶಾಶ್ವತ ಪಿತಾಮಹನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿದೆ.

ಹಿಂದೂಗಳು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಾಸರು ಮೂಲ ಏಕ ವೇದವನ್ನು ಮೂರು ಅಂಗೀಕೃತ ಸಂಗ್ರಹಗಳಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಅಥರ್ವವೇದ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ನಾಲ್ಕನೆಯದನ್ನು ವೇದವೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಯಿತು ಎಂದು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ವೇದವ್ಯಾಸ ಅಥವಾ "ವೇದಗಳ ವಿಭಜಕ" ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಇದು ವೇದದ ದೈವಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಜನರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಒಂದು ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ. ಅವರು ವೇದಗಳ ಮಂತ್ರಗಳ ಸಂಯೋಜಕರಾಗಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ

ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಹದಿನೆಂಟು ಪುರಾಣಗಳು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರಗಳ ಲೇಖಕರು. ಅವರು ಏಳು ಚಿರಂಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು.

ವೇದಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಸಿಷ್ಠ ಮಹಾ ಋಷಿಗೆ ತಂದೆ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ವಸಿಷ್ಠರು ಮತ್ತು ಅರುಂದತಿಯವರಿಗೆ ಜನಿಸಿದವರೇ ಶಕ್ತಿ ಮಹರ್ಷಿ, ಅದೃಷ್ಯವಂತಿ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ ಮಹರ್ಷಿಗೆ ಜನಿಸಿದವರೇ ಪರಾಷರ ಮಹರ್ಷಿ. ಪರಾಷರ ಮಹರ್ಷಿ ಮತ್ತು ಮೀನುಗಾರರ ಕುಲದ ಸತ್ಯವತಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೇ ವ್ಯಾಸ ಮಹರ್ಷಿ. ನಂತರ ಸತ್ಯವತಿ 'ಸಂತನು' ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ವರಿಸಿದಳು. ಇವರಿಗೆ ಚಿತ್ರಾಂಗದ ಮತ್ತು ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯ ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಮಕ್ಕಳು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಸು ನೀಗಿದರು. ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯನಿಗೆ ಅಂಬಿಕಾ ಮತ್ತು ಅಂಬಾಲಿಕಾ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪತ್ನಿಯರು. ಅಂದಿನ ನಿಯೋಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಸ ಮಹರ್ಷಿ ಮತ್ತು ಅಂಬಿಕೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ದ್ರುತರಾಷ್ಟ್ರ, ಆದರೆ, ಅಂಬಾಲಿಕೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಸ ಮರ್ಷಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಪಾಂಡುರಾಜ. ವ್ಯಾಸ ಮಹರ್ಷಿ ಮತ್ತು ದಾಸಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ವಿದುರ. ವಶಿಷ್ಟರು, ಪರಾಷರರು, ಮತ್ತು ವ್ಯಾಸರಾದಿಯಾಗಿ ವೇದಗಳು, ಪುರಾಣಗಳು ಇತರೆ ಹಿಂದು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವೇದವ್ಯಾಸರು — ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ, ಜ್ಞಾನಪರಂಪರೆಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮತತ್ತ್ವದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭರು. ಅವರನ್ನು "ವ್ಯಾಸ್", "ಬದರಾಯಣ", "ಕೃಷ್ಣ ದ್ವೈಪಾಯನ", ಮತ್ತು "ಮಹರ್ಷಿ ವ್ಯಾಸ" ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ವೇದಗಳ ಸಂಗ್ರಹಕ, ಮಹಾಭಾರತದ ಕೃತಿಕಾರ, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಕರ್ತೃ, ಮತ್ತು ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ — ಇವರ ಪಾತ್ರ ಶಾಶ್ವತವಾದದ್ದು. ವ್ಯಾಸರು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಋಗ್ವೇದ, ಯಜುರ್ವೇದ, ಸಾಮವೇದ, ಅಥರ್ವವೇದ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವೇದವನ್ನು ವಿಭಜಿಸಿದರು. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೇದವು "ಏಕವೇದ" ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತು — ಅತಿ ವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ವ್ಯಾಸರು ಶಿಷ್ಯರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅದನ್ನು ವಿಭಜಿಸಿದರು. ಮಹಾಭಾರತ → ವಿಶ್ವದ ಅತಿ ದೀರ್ಘವಾದ ಮಹಾಕಾವ್ಯ (1 ಲಕ್ಷ ಶ್ಲೋಕಗಳು). ಇದರ ಸಾರವೇ ಭಗವದ್ಗೀತೆ. ವ್ಯಾಸರು ಸ್ವತಃ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಗಣೇಶನನ್ನು ಲಿಖಿತಕಾರನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದರು. ಇದರ ತತ್ತ್ವ: "ಧರ್ಮೋ ರಕ್ಷತಿ ರಕ್ಷಿತಃ" – ಧರ್ಮದ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಕರ್ಮದ ಫಲಶಾಸ್ತ್ರ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ (ವೇದಾಂತಸೂತ್ರ) → ವೇದಾಂತದ ಸಾರರೂಪವಾದ ತತ್ತ್ವಗ್ರಂಥ. ಸಣ್ಣ-ಸೂತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಸಾರವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದ ಉಪನಾಮ "ಬದರಾಯಣ ಸೂತ್ರ" ಅಥವಾ "ಶಾರೀರಕಮೀಮಾಂಸಾ". ಪುರಾಣಗಳು → ವ್ಯಾಸರು 18 ಮಹಾಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು, ಉದಾ: ವಿಷ್ಣು ಶಿವ, ಭಾಗವತ, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ, ವಾಯು, ಬ್ರಹ್ಮ ಪದ್ಮ ಸ್ಕಂದ, ಲಿಂಗ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ, ಗರುಡ, ಕೂರ್ಮ, ನಾರದ, ಅಗ್ನಿ, ಭವಿಷ್ಯ, ವಾಮನ, ವಾರಾಹ, ಮತ್ಸ್ಯ. ಪುರಾಣಗಳು ವೇದಸಾರವನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಮಾರ್ಗ. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ ಮಹಾಪುರಾಣ → ವ್ಯಾಸರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಭಾಗವತವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ನಾರದಮುನಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಭಕ್ತಿ, ಧರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ ತ್ರಯದ ಸಮನ್ವಯ. "ವ್ಯಾಸಂ ವಸಿಷ್ಠನಪ್ತಾರಂ ಶಕ್ತೇಃ ಪೌತ್ರಮಕಲ್ಮಷಂ । ಪರಾಶರಾತ್ಮಜಂ ವಂದೇ ಶಕ್ಯಾವತಾರಮೀಶ್ವರಮ್ ॥" → "ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ, ಶಕ್ತಿಮುನಿಯ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ, ಪಾಪರಹಿತನಾದ, ಮಹರ್ಷಿ ಪರಾಶರನ ಪುತ್ರನಾದ, ದೇವಶಕ್ತಿಯ ಅವತಾರನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ವರೂಪ ವ್ಯಾಸಮುನಿಗೆ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ." ("ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪ ವ್ಯಾಸಮುನಿಯ ಶಕ್ತಿಯು ನನ್ನೊಳಗೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲಿ; ಅವರ ದಿವ್ಯ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ನಿಜಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆ ಬೆಳೆಯಲಿ.") "ವ್ಯಾಸೋ ನಾರಾಯಣೋ ದೇವಃ" → ವ್ಯಾಸನು ನಾರಾಯಣನ ಅವತಾರ.

ವಾಯು–ಪ್ರಾಣ–ಬ್ರಹ್ಮ ಏಕತ್ವ : ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯ ಅನುಭವಸಿದ್ಧಾಂತ

"ಅಯಂ ವಾಯುಃ............ ಯಶ್ಚಾಯಮಸ್ಮಿನ್ವಾಯೌ ತೇಜೋಮಯೋಽ ಮೃತಮಯಃ .... ಯಶ್ಚಾಯಮಧ್ಯಾತ್ಮಂ ಪ್ರಾಣಃ ಯೋಽಯಮಾತ್ಮೇದಂ ಬ್ರಹ್ಮೇದಂ ಸರ್ವಂ". **(ಬೃ. ಉ. 2-5-3), ಅಂದರೆ** "ವಾಯುರೂಪದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನೂ ಆದ ಈ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರಾಣರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇವನೇ ಸರ್ವಾತ್ಮಕನಾದ ಪರಬಹ್ಮನು".

ಸರಳಾರ್ಥ:- ವಾಯುರೂಪದಲ್ಲಿ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು, ಪ್ರಾಣರೂಪವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಶರೀರಗಳೊಳಗೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಪ್ರಾಣವೇ ಆತ್ಮ; ಆತ್ಮವೇ ಬ್ರಹ್ಮ; ಈ ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಸತ್ಯ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಉಪನಿಷತ್ ವಾಕ್ಯವು ತತ್ತ್ವವನ್ನು ವಾಕ್ಯಸಮೀಕರಣವಾಗಿ ನೀಡುತ್ತದೆ—ವಾಯು = ಪ್ರಾಣ = ಆತ್ಮ = ಬ್ರಹ್ಮ. ಇಲ್ಲಿ ವಾಯು ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಭೌತಿಕ ಗಾಳಿ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿ ಚೇತನಶಕ್ತಿ. "ತೇಜೋಮಯಃ" ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಅದರ ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ; "ಅಮೃತಮಯಃ" ಎಂದರೆ ನಾಶರಹಿತ. ಈ ಚೇತನವು ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಾಯುರೂಪವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದರೂ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣರೂಪವಾಗಿ ದೇಹದೊಳಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಹೊರಗಡೆ ಬೇರೆ, ಒಳಗಡೆ ಬೇರೆ ಎನ್ನುವ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಹೊರಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದು ವಾಯು; ಒಳಗೆ ಚಲನವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವುದು ಪ್ರಾಣ. ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಚೇತನದ ಎರಡು ಕಾರ್ಯರೂಪಗಳು.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಯಶ್ಚಾಯಮಧ್ಯಾತ್ಮಂ ಪ್ರಾಣಃ" — ಈ ಸಾಲು ಸಾಧನೆಯ ದಾರಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ದೂರದ ತತ್ತ್ವವಾಗಿ ಹುಡುಕಬೇಕಿಲ್ಲ; ಉಸಿರಿನಲ್ಲೇ ಅವನು ಅನುಭವಸಿದ್ಧ. ಪ್ರಾಣದ ಸಮತೋಲನವಾದಾಗ (ಶ್ವಾಸ–ಪ್ರಶ್ವಾಸ ಲಯವಾದಾಗ), ವಾಯು–ಪ್ರಾಣಗಳ ಭೇದ ಕರಗುತ್ತದೆ. ಆಗ "ಯೋಽಯಮಾತ್ಮಾ ಇಡಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಇಡಂ ಸರ್ವಂ" ಎಂಬ ಮಹಾವಾಕ್ಯ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ—ಆತ್ಮವೇ ಬ್ರಹ್ಮ; ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಸರ್ವಂ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವು ದೈಹಿಕ ವ್ಯಾಯಾಮವಲ್ಲ; ಅದು ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವದ ಸಾಧನ. ನಾಡಿಶುದ್ಧಿ, ವೀರ್ಯಸ್ಥೈರ್ಯ, ಮಾನಸ ತಪಸ್ಸು—ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ, ವಾಯುರೂಪ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಒಳಗಡೆ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಉಪನಿಷತ್ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ವಾಯುರೂಪದಲ್ಲಿ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ; ಪ್ರಾಣರೂಪದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶರೀರಾಂತರ್ಯಾಮಿ. ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅರಿತವನು ಆತ್ಮವನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ; ಆತ್ಮವನ್ನು ಅರಿತವನು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಹೊರಗಿನಿಂದ ಒಳಗಿಗೆ ಸಾಗುವ ಈ ಏಕತ್ವದ ಅನುಭವವೇ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಪರಮ ಸಂದೇಶ.*

ಪೂಜಾ : ಉಸಿರಾಟದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಯಜ್ಞ

ಪೂಜಾ = पूजा = पु ज अ

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಜೀವ ಉಸಿರಾಟದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಶುದ್ಧೀಕರಣ (ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಇರುತ್ತದೆ, ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಉಪಚಾರಗಳಾದ ಆವಾಹನ, ಆಸನ, ಅರ್ಘ್ಯ ಆಚಮನ, ಸ್ನಾನ, ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲವೂ ಉಸಿರಾಟದ ವಿವಿದ ಉಪಯೋಗಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಉಂಟಾಗುವ ಕ್ರಿಯೆ ಇದೆ).

'ಪೂಜಾ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಅದು ಕೇವಲ ಬಾಹ್ಯ ಆರಾಧನೆಯ ವಿಧಾನವಲ್ಲ. ಜೀವದ ಉಸಿರಾಟದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಆಂತರಿಕ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಪೂಜಾ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪೂಜಾ = पूजा ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪು + ಜ + ಅ ಎಂದು ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ, ಇದರೊಳಗೆ ಜೀವಪ್ರಾಣದ ಚಲನೆ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೀಕರಣದ ತತ್ತ್ವ ಅಡಗಿದೆ. ಪು ಅಕ್ಷರವು ಪೋಷಣೆ, ಪವಿತ್ರತೆ ಮತ್ತು ಉಸಿರಾಟದ ಉದ್ಭವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಜ ಅಕ್ಷರವು ಜನನ, ಜಾಗೃತಿ ಮತ್ತು ಚೇತನದ ಚಲನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅ

ಅಕ್ಷರವು ಆಧಾರ, ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಸಂಕೇತ. ಈ ಮೂರು ಅಕ್ಷರಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಪೂಜಾ ಎಂಬುದು ಜೀವದ ಉಸಿರಾಟದಿಂದ ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯತ್ತ ಸಾಗುವ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಸನಾತನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ. ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರಲಿ ಅಥವಾ ಗೃಹಪೂಜೆಯಲ್ಲಿರಲಿ, ಪೂಜೆಯ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆಯೇ ಆಂತರಿಕ ಶುದ್ಧೀಕರಣ. ಆವಾಹನದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಆಸನ, ಅರ್ಘ್ಯ, ಆಚಮನ, ಸ್ನಾನ, ವಸ್ತ್ರ, ಗಂಧ, ಪುಷ್ಪ, ದೀಪ, ನೈವೇದ್ಯ—ಈ ಹದಿನಾರು ಉಪಚಾರಗಳು ಕೇವಲ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಪಣೆಯ ಕ್ರಮವಲ್ಲ, ಅವು ಉಸಿರಾಟದ ವಿಭಿನ್ನ ಉಪಯೋಗಗಳನ್ನು ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಆವಾಹನವೆಂದರೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಒಳಗೆ ಕರೆಯುವುದು. ಆಚಮನವೆಂದರೆ ಪ್ರಾಣಶುದ್ಧಿ. ಸ್ನಾನವೆಂದರೆ ಉಸಿರಾಟದ ಮೂಲಕ ಮನಸ್ಸು–ದೇಹವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವಿಕೆ. ದೀಪ ಮತ್ತು ಧೂಪಗಳು ಉಸಿರಾಟದ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಚೇತನದ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪೂಜೆ ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ದೇವತೆಗೆ ಮಾಡುವ ಸೇವೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಯಜ್ಞ.

ಪೂಜೆಯ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರಿತಾಗ, ಅದು ಕರ್ಮಕಾಂಡವಲ್ಲದೆ ಯೋಗಸಾಧನೆಯ ರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಸಿರಾಟದ ಮೂಲಕ ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಅಶುದ್ಧತೆ ಹೊರಹೋಗುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸಿನ ಚಂಚಲತೆ ಶಮನಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಚೇತನಶಕ್ತಿ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಏರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೇವತೆ ಹೊರಗಿಲ್ಲ; ಪೂಜಕನೊಳಗೇ ದೇವತ್ವ ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಮಂತ್ರಗಳು, ಕೈಚಲನೆಗಳು, ದೀಪದ ಬೆಳಕು—ಇವೆಲ್ಲವೂ ಉಸಿರಾಟದ ಲಯಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿವೆ. ಈ ಲಯ ಸಿದ್ಧವಾದಾಗ, ಪೂಜೆಯು ವಿಧಿಯಾಗಿರದೆ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಪೂಜೆಯ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ದೇಹಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ, ಸಂಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಚಿತ್ತದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೂ ತಲುಪುತ್ತದೆ.

ಪೂಜಾ ಎಂಬುದು ದ್ರವ್ಯಾರ್ಪಣೆಯ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಉಸಿರಾಟದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಆಂತರಿಕ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಯಜ್ಞ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೇ ಪೂಜೆಯ ಹೃದಯ. ಹದಿನಾರು ಉಪಚಾರಗಳು ಉಸಿರಾಟದ ವಿಭಿನ್ನ ಆಯಾಮಗಳ ಸಂಕೇತಗಳು. ಈ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯು ಧರ್ಮಕರ್ಮವಲ್ಲ, ಯೋಗಮಾರ್ಗ. ಉಸಿರನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿದಾಗಲೇ ಪೂಜೆ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ದೇವತ್ವ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ.

ಆಕಾಶ : ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಜೀವಉಸಿರಿನ ಆಯುಧಸ್ವರೂಪ

ಆಕಾಶ = अकाश = अ का श

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ಭೂಮಿಯ (ಮೂಲಾಧಾರ) ಮೇಲಿನ ಜೀವ ಉಸಿರು ಒಂದು ಆಯುಧ. *(ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಜೀವ ಉಸಿರು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಅದುವೇ ನಮ್ಮ ಉಸಿರಾಟದಿಂದ ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ಇರುವ ನೈಟ್ರೋಜನ್ ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತ ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯಾ ಸಹಾಯದಿಂದ ನೈಟ್ರಿಕ್ ಆಕ್ಸೈಡ್ ಎಂಬ ಜೀವ ಉಸಿರು ತಯಾರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಮನುಜನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಉಪಯುಕ್ತ ಅಮೃತದಂತಾ ಉಸಿರಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮಳೆ ಬರುವಾಗ ಸಿಡಿಲು ಬರುವುದರಿಂದ ಕೂಡ ನೈಟ್ರಿಕ್ ಆಕ್ಸೈಡ್ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅಂತಹ ನೈಟ್ರಿಕ್ ಆಕ್ಸೈಡ್ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನೈಟಿಕ್ ಆಕ್ಸೈಡ್ ನೀಡಿ ಹೃದಯಾಘಾತ ಆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಮೇರಿಕಾ ವೈದ್ಯರು ಉಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ರೋಗಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಅಮೃತದಂತಾ ಆಯುಧವಾಗಿದೆ.)*

ಆಕಾಶವೆಂದರೆ ಖಾಲಿ ಸ್ಥಳವಲ್ಲ. ಅದು ಭೂಮಿಯ (ಮೂಲಾಧಾರ) ಮೇಲಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಜೀವಉಸಿರು—ಶಕ್ತಿಯುತ ಆಯುಧ. ಈ ಉಸಿರಿನ ಮೂಲಕ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪದ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಆಕಾಶವೆಂದರೆ ಖಾಲಿತನವಲ್ಲ; ಅದು ಜೀವಉಸಿರಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ. ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ

ಉದ್ಭವಿಸುವ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪದ ಉಸಿರು, ಆಕಾಶತತ್ತ್ವದ ಮೂಲಕ ದೇಹವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿ ರೋಗನಾಶ, ಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಚೇತನೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸನಾತನ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವು ಶಬ್ದ–ಪ್ರಾಣ–ಅಮೃತಗಳ ಆಧಾರ; ಆಧುನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಜೀವ ಉಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯ ವೇದಿಕೆ. ಎರಡೂ ಸೇರಿ ಹೇಳುವುದೇನಂದರೆ—ಆಕಾಶ ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಆಯುಧ.

ವಿವರಣೆ:- *ಆಕಾಶ = ಅ + ಕಾ + ಶ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರಸಂಯೋಜನೆಯೇ ಅದರ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವನ್ನು ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರದ "ಸ್ಪೇಸ್" ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ಅರ್ಥ ಅಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಸನಾತನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವೆಂದರೆ ಶಬ್ದದ ಆಧಾರ, ಪ್ರಾಣಚಲನೆಯ ವೇದಿಕೆ, ಮತ್ತು ಜೀವಶಕ್ತಿಯ ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗ. ನಾವು ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ, ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಜೀವಉಸಿರಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಉಸಿರಾಟದ ಮೂಲಕ ಒಳಗೆ ಸೇರುವ ವಾಯುವಿನ ಅಂಶಗಳು—ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನೈಟ್ರೋಜನ್—ದೇಹದೊಳಗಿನ ಉಪಯುಕ್ತ ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯಾಗಳ ಸಹಕಾರದಿಂದ ನೈಟ್ರಿಕ್ ಆಕ್ಸೈಡ್ ಎಂಬ ಜೀವಉಸಿರಾಗಿ ರೂಪಾಂತರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನೀಯ ಅಂಶವೂ ಇಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಸನಾತನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು "ಪ್ರಾಣ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದ ಜೀವಶಕ್ತಿ, ಇಂದಿನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರಿಯಾಗುವ ಅಂಶಗಳ ಮೂಲಕ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆಕಾಶವು ಈ ಜೀವಉಸಿರಿಗೆ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯಮಾಡುತ್ತದೆ. ಉಸಿರು ಕೇವಲ ಶ್ವಾಸಕೋಶದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ, ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಚೇತನವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವಾಗ—ಆಕಾಶತತ್ತ್ವ ಸಕ್ರಿಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವನ್ನು ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಆಕಾಶವನ್ನು "ಆಯುಧ" ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಬಹಳ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ. ಆಯುಧ ಎಂದರೆ ಹಾನಿಕರ ಸಾಧನವಲ್ಲ; ರಕ್ಷಣೆಯ ಸಾಧನ. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಜೀವಉಸಿರು ಅನೇಕ ರೋಗನಾಶಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಆಧುನಿಕ ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದೆ. ನಾವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದಂತೆ, ನೈಟ್ರಿಕ್ ಆಕ್ಸೈಡ್ ಹೃದಯಸಂಬಂಧಿ ಸಂಕಷ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವ ಉಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವಾಗಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ವೇದೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಳೆ–ಸಿಡಿಲುಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ವಿಶೇಷ ಶಕ್ತಿ, ಭೂಮಿಗೆ ಪೋಷಕವಾಗುವುದು ಸಹ ಆಕಾಶ–ವಾಯು–ಅಗ್ನಿಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಫಲ. ಆದರೆ ದೇಹದೊಳಗಿನ ಆಕಾಶತತ್ತ್ವ ಇನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಅದು ನಾಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತದೆ, ವೀರ್ಯವನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಸಹಸ್ರಾರದಲ್ಲಿ ಅಮೃತಾನುಭವಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವು ಹೊರಗಿರುವ ಶೂನ್ಯವಲ್ಲ; ಅದು ಒಳಗಿರುವ ಚೇತನಕ್ಷೇತ್ರ. ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಜೀವಉಸಿರು, ಆಕಾಶದ ಮೂಲಕ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಚಲಿಸಿದಾಗ, ದೇಹವೇ ಯಜ್ಞಕುಂಡವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣವೇ ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿ.

"ವಾಯೋರಂತರಿಕ್ಷಂ ಚೇತ್ತದಮೃತಂ" **ಅಂದರೆ** "ವಾಯುವಿನಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷ ಹುಟ್ಟಿತು ಅದೇ ಅಮೃತ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ವಾಯು ಆಕಾಶಗಳನ್ನು ಅಮೃತವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. "ಖಂ ಬ್ರಹ್ಮ", "ಆತ್ಮನ ಆಕಾಶಸ್ಸಂಭೂತಃ", "ತತ್ತೇಜೋಽಸೃಜತ" **ಎಂದರೆ** "ಆಕಾಶವೇ ಬ್ರಹ್ಮ", ಆತ್ಮನಿಂದ ಆಕಾಶ ಹುಟ್ಟಿತು", "ಅದು ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿ ವಾಕ್ಯ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ.

ತೈತ್ತಿರಿಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ. "ಆತ್ಮನ ಆಕಾಶಃ ಸಂಭೂತಃ, ಆಕಾಶಾದ್ವಾಯುಃ, ವಾಯೋರಾಗ್ನಿಹಿ, ಆಗ್ನೇರಾಪಃ ಅದ್ ಭ್ಯಃ ಪೃಥಿವೀ" **ಎಂದರೆ** ಆತ್ಮನಿಂದ ಆಕಾಶವೂ, ಆಕಾಶದಿಂದ ವಾಯುವೂ, ವಾಯುವಿನಿಂದ ಅಗ್ನಿಯೂ, ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಜಲವೂ, ಜಲದಿಂದ ಪೃಥಿವಿತತ್ತ್ವವೂ, ಹುಟ್ಟುವುದು, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಕ್ರಮ.

ಟಿ.ಎನ್. ಮಲ್ಲಪ್ಪ ನಿವೃತ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ತಮ್ಮ ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ, "ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು (ಮೂಲಾಧಾರವನ್ನು) ಜಲತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ-ಯೂ, ಜಲತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅಗ್ನಿ

ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ, ಅಗ್ನಿ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ವಾಯುತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ, ವಾಯುತತ್ತ್ವವನ್ನು ಆಕಾಶತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ, ಆಕಾಶತತ್ತ್ವವನ್ನು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೂ ಧ್ಯಾನಯೋಗದಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಳಿಸಿದರೆ ಆತ್ಮದರ್ಶನವಾಗುವುದು".

ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕವಾದ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿ, ಅಪ್, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಮತ್ತು ಆಕಾಶ ಇವೇ ಪಂಚಭೂತಗಳು. ಈ "ಭೂತ'ಗಳನ್ನು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠವಾಗಿರುವ 'ಚಕ್ರ'ಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪೃಥ್ವಿ ತತ್ತ್ವ ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರದಲ್ಲೂ 'ಅಪ್ ತತ್ತ್ವ "ಸ್ವಾಧಿಷ್ಠಾನ' ಚಕ್ರ ದಲ್ಲೂ ಅಗ್ನಿ ತತ್ತ್ವ ಮಣಿಪೂರ ಚಕ್ರದಲ್ಲೂ ವಾಯುತತ್ತ್ವ "ಅನಾಹತ' ಚಕ್ರದಲ್ಲೂ ಆಕಾಶ ತತ್ತ್ವ ವಿಶುದ್ಧ ಚಕ್ರದಲ್ಲೂ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಕಾಶ ತತ್ತ್ವ ಅದನ್ನೇ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಚಿದಂಬರದಲ್ಲಿ "ಚಿದಂಬರ ರಹಸ್ಯ" ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು.

ವಿದ್ವಾನ್ ಹೆಚ್.ಪಿ. ವೆಂಕಟರಾವ್ ರವರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ, "ಆಕಾಶವಿಲ್ಲದೇ ನಾವಾಗಲಿ ಇತರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾಗಲಿ ಇರುವುದೇ ಅಸಾಧ್ಯವು. ನಮ್ಮ ಚಲನವಲನಗಳಿಗೂ ಶರೀರದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗೂ ಆಕಾಶವು ಬೇಕೇಬೇಕು. ತೇಜಸ್ಸು, ವಾಯು, ಆಕಾಶ ಎಂಬ ಮೂರು ವಸ್ತುಗಳೂ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸದಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳು ನಮ್ಮ ಶರೀರ ಪೋಷಣೆಗೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವು. ಇದಲ್ಲದೆ ನಮಗೆ (ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಸಹ) ಪೃಥ್ವಿ ಅಂಶವಾದ ಘಟ್ಟಿಯಾದ ಆಹಾರಕ್ಕಿಂತ ಉದಕವು (ಆಪ್/ನೀರು) ಒಂದು ಪಾಲು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೇಕು. ಉದಕಕ್ಕಿಂತ ತೇಜಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೇಕು. ತೇಜಸ್ಸಿಗಿಂತ ವಾಯುವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಬೇಕು, ವಾಯುವಿಗಿಂತ ಆಕಾಶವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಬೇಕು. ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ ಪೃಥ್ವಿ ಅಂಶ ಸಂಬಂಧವಾದ ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಉದಕ, ತೇಜಸು, ವಾಯು, ಆಕಾಶ ಇವುಗಳು ಮಿಶ್ರವಾಗಿರುವುವು ; ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಾಯು ಆಕಾಶಗಳಿರುವವು. ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವು ಸೇರಿರುವುದು. ಈ ರೀತಿ ಪಂಚಭೂತಗಳೂ ಅವುಗಳ ಮಿಶ್ರಣವೂ (ಎಂದರೆ) ಔಷಧಿ ವನಸ್ಪತಿಗಳು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರ ರೂಪವಾಗಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವವು. ಈ ವಿಧವಾದ ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಅನ್ನವೆಂದು ಹೆಸರು, ಆದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ (ಅನ್ನಕ್ಕೆ) ಸರ್ವೌಷಧವೆನ್ನುವರು.

ಪೃಥ್ವಿ : ರಕ್ಷಣೆ–ಪ್ರಾರ್ಥನೆ–ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಮೂಲಾಧಾರ ತತ್ತ್ವ

ಪೃಥ್ವಿ = पृथवी = पृ थ वी

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- (1) ಸರಿಸಲು ಮಂಗಳಕರವಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ತರುವುದು, ಅಥವ (2) ಸರಿಸಲು ರಕ್ಷಕವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ತರುವುದು, ಅಥವ (3) ವ್ಯಾಪಿಸಲು ರಕ್ಷಕವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ತರುವುದು.

ಪೃಥ್ವಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಮಣ್ಣು ಅಥವಾ ಭೂಮಿ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಸರಿಸಲು (ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಲು) ಮಂಗಳಕರವಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ತರುವುದೂ ಹೌದು, ರಕ್ಷಕಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಧಾರಕ್ಕೆ ಕರೆತರುವುದೂ ಹೌದು, ಆ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಹೌದು. ಪೃಥ್ವಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಭೌತಿಕ ಭೂಮಿ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ನೆಲೆಗೆ ಇಳಿಸುವ, ರಕ್ಷಕಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಧಾರಕ್ಕೆ ಕರೆತರುವ ಮತ್ತು ಆ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಮೂಲತತ್ತ್ವ. ಯೋಗ–ಆಧ್ಯಾತ್ಮ–ಜೀವನ ಎಲ್ಲದಲ್ಲೂ ಪೃಥ್ವಿಯ ಸ್ಥೈರ್ಯವೇ ಪ್ರಗತಿಯ ನಿಜವಾದ ಆಧಾರ.

ವಿವರಣೆ:- *ಪೃಥ್ವಿ = ಪೃ + ಥ + ವೀ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಕಾರ್ಯಸಾರ ಅಡಗಿದೆ. ಪೃಥ್ವಿ ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಥೂಲವಾದುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ, ಸನಾತನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಅತಿ ಗಾಢವಾದ ಆಧಾರ ತತ್ತ್ವ. ಎಲ್ಲ ಚಲನಗಳಿಗೂ ನಿಲುವು ಬೇಕು; ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೂ ನೆಲೆ ಬೇಕು. ಆ ನೆಲೆಯೇ ಪೃಥ್ವಿ. ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಫಲಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅದು ನೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರಬೇಕು. ಪೃಥ್ವಿ ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲೇ ಕರಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ "ಸರಿಸಲು ಮಂಗಳಕರವಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ತರುವುದು" ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತ. ಪೃಥ್ವಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ವಾಸ್ತವದ ನೆಲೆಗೆ ಇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿ ರಕ್ಷಕಶಕ್ತಿಯ ಆಧಾರ. ರಕ್ಷಣೆ ಎಂದರೆ*

ಕೇವಲ ಅಪಾಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸುವುದು ಅಲ್ಲ; ಸ್ಥಿರತೆ, ಧೈರ್ಯ, ಸಹನೆ—ಎಲ್ಲವೂ ರಕ್ಷಣೆಯೇ. ಪೃಥ್ವಿತತ್ತ್ವ ಬಲವಾಗಿರುವವನಲ್ಲಿ ಭಯ ಕಡಿಮೆ, ಸ್ಥೈರ್ಯ ಹೆಚ್ಚು.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು "ವ್ಯಾಪಿಸಲು ರಕ್ಷಕವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ತರುವುದು" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ರಕ್ಷಣೆ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸೀಮಿತವಾಗಬಾರದು; ಅದು ದೇಹ–ಮನ–ಚೇತನಗಳೆಲ್ಲೆಡೆ ಹರಡಬೇಕು. ಪೃಥ್ವಿತತ್ತ್ವ ಅದನ್ನು ಸಾಧ್ಯಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿತತ್ತ್ವ ಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದರೆ, ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಚಕ್ರಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಸಮತೋಲನ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿ ಎಂದರೆ ಗ್ರೌಂಡಿಂಗ್. ಉಸಿರು ಆಕಾಶದತ್ತ ಹಾರಿದರೂ, ಚೇತನ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿರಬೇಕು. ಈ ನೆಲೆಯೇ ಸಾಧಕನನ್ನು ಅತಿರೇಕದಿಂದ, ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೃಥ್ವಿ ತತ್ತ್ವ ಇಲ್ಲದೆ ಯೋಗ ಸಾಧನೆ ದೀರ್ಘಕಾಲ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಪೃಥ್ವಿ ತತ್ತ್ವ ಶುದ್ಧವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಸರಳವಾಗುತ್ತದೆ, ದೇಹ ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ನೀವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ನಾಡಿ–ಚಕ್ರ ಕ್ರಮದ ಮೂಲ ಮೆಟ್ಟಿಲು. ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರಬೇಕಾದರೆ, ಮೊದಲು ನೆಲ ಗಟ್ಟಿ ಇರಬೇಕು.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- *ಉಸಿರಾಟ ಇಡಾ ಮತ್ತು ಪಿಂಗಳ ನಾಡಿಯಿಂದ ಒಳಗೆ ಸೆಳೆದಾಗ ಅದು ಶ್ವಾಸ ಕೋಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೆ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ನಾವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಇಡಾ ಮತ್ತು ಪಿಂಗಳ ನಾಡಿ ಮೂಲಾಧಾರದವರೆಗೆ ತನ್ನ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ನಾಬಿ ಪ್ರದೇಶವೂ ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುವುದು ಗಮನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಉಸಿರಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ಸೋ ಹಮ್ ಎಂಬ ಅಜಪ ಮಂತ್ರ ಪುನರಾವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಅಜಪ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಉಸಿರಾಟ ಮಾಡಿದಾಗ ಮೂಲಾಧಾರಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮಂಗಳಕಾರಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ರಕ್ಷಕನಾದ ವಾಯುವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದು ಇದು ಪೃಥ್ವಿ ಬಾಗವೆಂದೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.*

ಅಧ್ಯಾಯ – 5
ಮಂತ್ರ ತತ್ತ್ವ - ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನ ತತ್ತ್ವ

ಯೋಗಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ : ಕರ್ಮ–ಜ್ಞಾನ–ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮೀರಿದ ಏಕೀಕೃತ ಸಾಧನೆ

ತಪಸ್ವಿಭ್ಯೋSಧಿಕೋ ಯೋಗೀ ಜ್ಞಾನಿಭ್ಯೋSಪಿ ಮತೋSಧಿಕಃ।
ಕರ್ಮಿಭ್ಯಶ್ಚಾಧಿಕೋ ಯೋಗೀ ತಸ್ಮಾದ್ ಯೋಗೀ ಭವಾರ್ಜುನ॥

ಭಗವದ್ಗೀತೆ 06-46

ಸರಳಾರ್ಥ:- ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವವರಿಗಿಂತ ಯೋಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಯೋಗಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮ ಮಾಡುವವರಿಗಿಂತಲೂ ಯೋಗಿಯೇ ಉನ್ನತನು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಅರ್ಜುನನೇ, ನೀನು ಯೋಗಿಯಾಗು.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಾಧನೆಯ ವಿವಿಧ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ—ಕರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ, ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಯೋಗ. ಇಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಗುರಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಮಾತ್ರ. ಕರ್ಮಿಯು ಕ್ರಿಯೆಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ; ಜ್ಞಾನಿಯು ಬುದ್ಧಿಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಏರಿದ್ದಾನೆ; ತಪಸ್ವಿಯು ಇಂದ್ರಿಯಶಿಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಯೋಗಿಯು ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಒಂದಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ.*

ಯೋಗ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಧ್ಯಾನಾಸನದಲ್ಲಿರುವುದು ಅಲ್ಲ. ಯೋಗವೆಂದರೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ, ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ಮೂಲಕ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಏಕೀಕರಿಸುವ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೀವನವಿಧಾನ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗಿ ತಪಸ್ವಿಗಿಂತ ಮೇಲಿರುವನು—ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವನ ತಪಸ್ಸು ದೇಹಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ; ಅದು ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ಜ್ಞಾನಿಗಿಂತ ಮೇಲಿರುವನು—ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವನ ಜ್ಞಾನ ಬೌದ್ಧಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಅನುಭವಸಿದ್ಧ. ಕರ್ಮಿಗಿಂತ ಮೇಲಿರುವನು—ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವನ ಕರ್ಮ ಬಂಧನವಲ್ಲ; ಅದು ಯಜ್ಞ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಆಂತರಿಕ ಸಂದೇಶ ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದೆ. ಯೋಗಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಅವನ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ; ಅವನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ. ಯೋಗಿಯೊಳಗೆ ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಿಂದ ಪ್ರಾಣ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ; ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಸ್ಥಿರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ; ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರೂ ಒಂದಾದಾಗ, ಯೋಗಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಸಿರು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಿಂತನೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕರ್ಮ—ಎಲ್ಲವೂ ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತವೆ.

ಇದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು "ತಸ್ಮಾದ್ ಯೋಗೀ ಭವ ಅರ್ಜುನ" ಎಂದು ನೇರ ಆದೇಶ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಜುನನು ಯೋಧ; ಅವನಿಗೆ ಕರ್ಮ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಆದರೆ ಆ ಕರ್ಮ ಯೋಗದಿಂದ ಶುದ್ಧಗೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ಅದು ಬಂಧನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯೋಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಅಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ—ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಸಮತ್ವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇದೇ ಗೀತೆಯ ಯೋಗದ ಹೃದಯಾರ್ಥ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ—ಕರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವು ಅಪೂರ್ಣ. ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನ–ಸಮತ್ವದ ಮೂಲಕ ಏಕೀಕರಿಸಿದವನೇ ಯೋಗಿ. ಆ ಯೋಗಿಯೇ ಎಲ್ಲ ಸಾಧಕರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವನದ ಯಾವುದೇ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಯೋಗಿಯಾಗಿ ಬದುಕುವುದೇ ಪರಮ ಮಾರ್ಗ.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಧ್ಯಾನ ಯೋಗದ ಸಾಧಕ ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದ ವ್ರತಸಾಧಕರಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲು; ಬರಿಯ ಧ್ಯಾನಯೋಗದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಲ್ಲವರಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲು ಎನ್ನುವುದು ತೀರ್ಮಾನ. ಕರ್ಮ ಯೋಗಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲು. ಆದ್ದರಿಂದ ಓ ಅರ್ಜುನ, ನೀನು ಧ್ಯಾನಯೋಗಿಯಾಗು.

ಈ ಮೇಲಿನ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಭನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, *"ನಮ್ಮ ಪೂಜೆ ಕೇವಲ ದೇವರ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಮೀಸಲಾಗದೇ ಅದು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಸಂಕೇತ ಎನ್ನುವ ಜ್ಞಾನ ನಮಗಿರಬೇಕು. ಮಾನಸ ಪೂಜೆ ಇಲ್ಲದೇ ಬಾಹ್ಯ ಪೂಜೆ ಪೂಜೆಯೇ ಅಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬರೇ ಕರ್ಮಠನಾಗಿ ಬಾಹ್ಯಪೂಜೆ ಮಾಡುವವನಿಗಿಂತ ಮಾನಸ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವ ಧ್ಯಾನಯೋಗಿ ದೊಡ್ಡವ. "ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಯೋಗಿಯಾಗು, ಅಂತರಂಗದ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗು. ಆ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಬಾಹ್ಯಕರ್ಮಗಳು ನಿನಗೆ ಲೇಪವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಯುದ್ಧವೂ ಕೂಡಾ ಭಗವದ್ ಪೂಜೆಯಾಗುತ್ತದೆ" ಎನ್ನುವುದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸಂದೇಶ".*

ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಪ್ರಕಾರ "ಪ್ರಥಮಾ ಪ್ರತಿಮಾಪೂಜಾ, ಜಪಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಮಧ್ಯಮಾ, ಉತ್ತಮಾ ಮಾನಸೀಪೂಜಾ, ಸೋಹಂ ಪೂಜೋತ್ತಮೋತ್ತಮಾ". ಅಂದರೆ, ಪ್ರಥಮ ಹಂತವು ವಿಗ್ರಹಾರಾಧನೆ; ಮುಂದಿನದು ಜಪ ಮತ್ತು ಸ್ತೋತ್ರ ಧ್ಯಾನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ; ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲಿನದು ಮಾನಸಿಕ ಪೂಜೆ, ಸೋಹಂ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಪೂಜೆ. ...... ಭಕ್ತಿ ಪೂಜಾಕ್ರಮಗಳಿಂದ ತನನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸದೆ ಹೋದವನಿಗೆ ಸಾವು ಹತ್ತಿರ ಬಂದಾಗ ಮನಸ್ಸನ್ನು ದೇವರೆಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. .... "ಹರಿಮೀಡೇ ಸ್ತೋತ್ರ'ದಲ್ಲಿ ಶಂಕರರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: "ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಹರಿಯನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡು. ಬುದ್ಧಿಯ ವೈವಿಧ್ಯದಿಂದ ಆ ಒಂದು ಸತ್ಯವನ್ನು ಅನೇಕ ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ರುದ್ರ, ಅಗ್ನಿ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ ಇಂದ್ರ, ವಾಯು, ಯಜ್ಞ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ."

ವಿಂಧ್ಯಾ : ಧ್ಯಾನಾನುಗ್ರಹವನ್ನು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿಸ್ಥಾನ

ವಿಂಧ್ಯಾ = विन्ध्या = व इ न ध या

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ತಲುಪಲು ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿದೆ. 'ವಿಂಧ್ಯಾ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಅದು ಕೇವಲ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಯ ಹೆಸರಾಗಿರದೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿದಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಶಕ್ತಿವರ್ಧಿತ ಧ್ಯಾನಾನುಭವವನ್ನು ಈ ಪದವೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ವಿಂಧ್ಯಾ = विन्ध्या ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ವ–ಇ–ನ–ಧ–ಯಾ ಎಂದು ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಇದರೊಳಗೆ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯ ನಿರಂತರ ಹರಿವಿನ ಸಂಕೇತ ಅಡಗಿದೆ. ವ ಅಕ್ಷರವು ವಾಯು–ಪ್ರಾಣ ಚಲನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇ ಎಂಬುದು ಆಂತರಿಕ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸೂಚಕ. ನ ಅಕ್ಷರವು ನಿರಂತರತೆ ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಲ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಧ ಎಂಬುದು ಧಾರಣೆ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನದ ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾ ಅಕ್ಷರವು ಯೋಗ, ಸಂಯಮ ಮತ್ತು ಏಕೀಕರಣದ ಸಂಕೇತ.*

ಈ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ವಿಂಧ್ಯಾ ಎಂಬುದು ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ, ಶಕ್ತಿಯುತ ಮತ್ತು ನಿರಂತರ ಅನುಗ್ರಹ ನೀಡುವ ಪ್ರದೇಶವೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ವಾತಾವರಣ—ಶುದ್ಧ ವಾಯು, ನಿಶ್ಶಬ್ದತೆ, ಸ್ಥಿರತೆ—ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಆಳಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ವಿಂಧ್ಯಾ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ವಿಂಧ್ಯಾ ಎಂಬುದು ಹೊರಗಿನ ಭೌಗೋಳಿಕ ರೂಪಕವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಒಳಗಿನ ಚೇತನಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂಕೇತವೂ ಹೌದು. ಪರ್ವತದ ಸ್ಥಿರತೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಎತ್ತರವು ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ವಿಶಾಲಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕಾಂತವು ಚಿತ್ತವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರೂ ಸೇರಿದಾಗ ಧ್ಯಾನವು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ.

ಭಾರತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಏಳು ಪ್ರಮುಖ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಯಾದೃಚ್ಛಿಕವಲ್ಲ. ಮಹೇಂದ್ರ, ಮಲಯ, ಸಾರಾ, ಶಕ್ತಿಮಾನ್, ಕ್ಷವನ್, ವಿಂಧ್ಯಾ ಮತ್ತು ಪರಿಯಾತ್ರೆ—ಈ ಪರ್ವತಗಳು ಭೂಮಿಯ ಎಲುಬುಗಳಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಅವು ಕೇವಲ ಭೌಗೋಳಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವಲ್ಲ; ಧರ್ಮ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಪೋಷಕವಾದ ಶಕ್ತಿಕೇಂದ್ರಗಳು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಂಧ್ಯಾ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಯು ಉತ್ತರ–ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಸಂಧಿಸ್ಥಾನವಾಗಿ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳ ಸಂಯೋಜಕ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ವಿಂಧ್ಯಾ ಎಂಬ ಪದದ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥವು ಧ್ಯಾನಾನುಗ್ರಹದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾದ ಈ ಶಕ್ತಿಯು ಧಾರ್ಮಿಕ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಪೋಷಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತವರ್ಷದ ಪರ್ವತಗಳು ಕೇವಲ ಪ್ರಕೃತಿಯ ರಚನೆಗಳಲ್ಲ; ಅವು ಧರ್ಮ–ಧ್ಯಾನ–ಚೇತನಶಕ್ತಿಯ ಸನಾತನ ಆಧಾರಸ್ತಂಭಗಳು. ವಿಂಧ್ಯಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ.*

ಉಪಾಸನೆ – ಉಪಾಸ್ಮಹೇ : ವಾಯು–ಮಂತ್ರ–ಧ್ಯಾನಗಳ ಅವಿಭಜಿತ ಆಹ್ವಾನ

ಉಪಾಸನೆ, ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ ವಾಯು, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರ, ಧ್ಯಾನ ಅವಿಭಜಿತ ಉಡುಗೊರೆ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವುದು. - ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, **ಉಪಾಸ್ಮಹೇ,** ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ ವಾಯು, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರ, ಧ್ಯಾನ, ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ, ವೈದ್ಯರ ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನು ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವುದು.

'ಉಪಾಸನೆ' ಮತ್ತು 'ಉಪಾಸ್ಮಹೇ' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳು ಕೇವಲ ಭಕ್ತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲ. ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ, ಇವು ವಾಯು, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರಗಳ ಅವಿಭಜಿತ ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನು ಒಳಗಡೆ ಕರೆಯುವ ಆಂತರಿಕ ವಿಧಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಉಪಾಸನೆ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ, ಅದು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ಬಹಳ ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಉಪ' ಎಂಬುದು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ, ಒಳಗಡೆ, ಮೂಲದ ಬಳಿಗೆ ಎಂಬ ಸೂಚನೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. 'ಆಸನ/ಆಸನೆ' ಎಂಬ ಧಾತು ಸ್ಥಾಪನೆ, ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವಿಕೆ, ಲಯಸ್ಥಿತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಉಪಾಸನೆ ಎಂದರೆ ವಾಯು–ಮಂತ್ರ–ಧ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸದೇ, ಅವುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಆಂತರಿಕ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆ. ಇದು ಹೊರಗಿನ ದೇವತೆಯನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವ ಸಾಧನೆ.*

ಉಪಾಸ್ಮಹೇ ಎಂಬ ಪದವು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಇನ್ನೂ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಮಹೇ' ಎಂಬ ರೂಪವು "ನಾವು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ, ನಾವು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತೇವೆ" ಎಂಬ ಸಕ್ರಿಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಾಸ್ಮಹೇ ಎಂದರೆ ವಾಯು, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರ, ಧ್ಯಾನ, ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯತೆಯಂತ ಶುದ್ಧೀಕರಣಶಕ್ತಿಯ ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನು ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವುದು. ಅಂದರೆ ಸಾಧಕನು ಕೇವಲ ಆಸನದಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಅವನು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಮಂತ್ರಜಪ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನದ ಮೂಲಕ ತನ್ನೊಳಗೆ ಚೇತನಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಎರಡೂ ಪದಗಳ ಒಳಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ತತ್ತ್ವ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಪಾಸನೆ ಎಂದರೆ ಭಕ್ತನಿಂದ ದೇವತೆಯ ಕಡೆಗೆ ನಡೆಯುವ ಚಲನೆ ಅಲ್ಲ; ದೇವತ್ವವನ್ನು ಭಕ್ತನೊಳಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಪರಿವರ್ತನೆ.

ವಾಯು ಇಲ್ಲಿ ಉಸಿರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ. ಮಂತ್ರ ಶಬ್ದವಲ್ಲ; ಅದು ಚೇತನವನ್ನು ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಸೂತ್ರ. ಧ್ಯಾನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಎರಡೂ ಒಂದಾಗುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಸ್ಮಹೇ ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣವು ಗೀತಾ–ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ "ನಾವು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ" ಎಂಬ ಸಮೂಹಚೇತನವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯರ ಉಡುಗೊರೆ ಎಂದರೆ ದೇಹ–ಮನಸ್ಸಿನ ರೋಗಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಾಣಸಂಸ್ಕಾರ. ಹೀಗಾಗಿ ಉಪಾಸನೆ ಮತ್ತು ಉಪಾಸ್ಮಹೇ ಎರಡೂ ಹೊರಗಿನ ವಿಧಿಗಳಲ್ಲ; ಅವು ಒಳಗಿನ ಚಿಕಿತ್ಸಾ–ಧ್ಯಾನ–ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಉಪಾಸನೆ ಎಂದರೆ ವಾಯು, ಮಂತ್ರ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನಗಳ ಅವಿಭಜಿತ ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನು ಒಳಗಡೆ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಸಾಧನೆ. ಉಪಾಸ್ಮಹೇ ಎಂದರೆ ಅದೇ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ, ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೀಕರಣಶಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಅನುಭವ. ಈ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಾಸನೆ ಭಕ್ತಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನ–ಜ್ಞಾನಗಳ ಏಕೀಕೃತ ಸನಾತನ ವಿಜ್ಞಾನ.*

ಸ್ವಾಮಿ ವಿರಜಾನಂದ ತಮ್ಮ ಪರಮಾರ್ಥ ಪ್ರಸಂಗ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ, "ದೇವ ಅಥವಾ ದೇವತೆಯನ್ನು ಜಡವಾದ, ಅಚೇತನವಾದ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಮಣ್ಣು, ಮರ, ಲೋಹ, ಶಿಲೆಯ ವಿಗ್ರಹ ಅಥವಾ ಪಠ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಪೂಜಿಸಬಲ್ಲೆವಾದರೆ, ದೇವರ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಜೀವಂತ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಏಕೆ ಪೂಜಿಸಬಾರದು? ಮಾನವ ಪೂಜೆ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಆತನ ಸ್ಥೂಲ ದೇಹದ ಪೂಜೆಯಲ್ಲ, ಅವನ ಅಂತರ್ಯದೊಳಗಿರುವ ಆತ್ಮನ ಪೂಜೆ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಾಗಿರುವ ಆ ನಾರಾಯಣನೇ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಅಂತರ್ಯದಲ್ಲೂ ಇರುವನೆಂದೂ ಅಜ್ಞಾನಿಯ, ನಿರ್ಗತಿಕನ, ರೋಗಿಯ, ರೂಪದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮುಂದಿರುವನೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಏಕ ರೀತಿಯಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಸೇವಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಆಹಾರ, ಬಟ್ಟೆ, ಔಷಧಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡುವುದು ಅಕ್ಷರಶಃ ಮನಃ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಮಾನವ ಪೂಜೆ. ಇತರ ದೇವದೇವಿಯರ ಪೂಜೆಯಂತೆ ಈ ಪೂಜೆಯಲ್ಲೂ ಆತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭೇದಭಾವನೆಯಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದು. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಕೂಡ "ಶಿವನನ್ನು ಶಿವನಾಗಿ ಪೂಜಿಸು" "ದೇವನನ್ನು ನೀನು ದೇವನಾಗಿ ಪೂಜಿಸು" ಎಂದು ಸಾರುವುದು".

ಹೃದಯತತ್ತ್ವ — ಹಂನಾದ, ಕಾರುಣ್ಯಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗ ಸಚ್ಚೈತನ್ಯ

ಹೃದಯ = हृदय = ह् रु द य

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹಮ್ ಧ್ವನಿ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ (ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೃದಯ ಎಂದರೆ ಕಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಹೊರ ಚಿಮ್ಮಿಸುವ ಸ್ಥಳ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.) ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಶಿಖಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ, ಮೂಲಾಧಾರ ಹೃದಯ ಮತ್ತು ಭ್ರೂಮಧ್ಯೆ "ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗಂ ಸದಾ ಭಾತಿ", ಪರಶಿವ ಬ್ರಹ್ಮವು ಸದಾ ಪರಂಜ್ಯೋತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

"ಈ ಪುರುಷನಿಗೆ ನಾಭಿ, ಹೃದಯ, ಕಂಠ, ಶಿರಸ್ಸುಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಾನಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವು ನಾಲ್ಕು ಪಾದವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದು. ಜಾಗ್ರತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರುದ್ರ; ನಾಲ್ಕನೆಯದು ಅಕ್ಷರ"
- ಬ್ರಹ್ಮೋಪನಿಷತ್

ವಿಜ್ಞಾನ ನೇತ್ರಾಂಜನರವರ ಶ್ರೀಮದ್ ಭಾಗವತಂ ನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿತ್ತಾರೆ, "ಹೃದಯ ವಿವರದ ಸ್ಥಾನವಿರುವುದು ಮೆದುಳು ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ, ಎದೆಯಗೂಡಿನ ನೇರದಲ್ಲಿ "ರಕ್ತಚಲನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹೃದಯವಿರುವುದೂ ಆ ನೇರದಲ್ಲಿಯೇ; ಎರಡಕ್ಕೂ ನರಾಂಶಗಳ ಸಂಬಂಧ ಉಂಟು. (ಟಿಲಿಪತಿ) ಜೀವಿಗೆ ಅನಾದಿ ಆವರಕವಾದ ಲಿಂಗ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅನಾದಿ ಮೂಲ ಮನಸ್ಸುಂಟು. ಅದರ ಪ್ರತಿಯಾದ ಮನಸ್ಸು ಅದಕ್ಕೆ ಅವರಕವಾದ ಅನಿರುದ್ಧ

ಶರೀರದಲ್ಲಿದೆ. ಅನಂತರ ಬಂದು ಬಂದು ಹೋಗುವ ಸ್ಥೂಲ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲ ಮನಸ್ಸಿರುವುದು ಹೃದಯ ವಿವರದಲ್ಲಿ, ನರಮಂಡಲದ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ. ಮೆದುಳಿಗೆ ಆಧಾರ, ಈ ಮನಸ್ಸು." .... "ಈ ನಾಡೀ ಅಂಶಗಳೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಾರಂಭವಾದುದು ನಾಭೀ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕೆಳಗಿರುವ ನಾಭೀ ಮೂಲದಲ್ಲಿ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎಳೆಗಳು ಹೊರಟು, ಅವು ಬೆನ್ನು ಹುರಿಯ ರೂಪಹೊಂದಿ, ತಲೆಯ ಮೆದುಳಿನಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನ ಹೊಂದುವುವು. ಬೆನ್ನು ಹುರಿಯಿಂದ (ಸ್ಪೈನಲ್ ಕಾರ್ಡ್ ನಿಂದ) ಹೊರಟ ಶಾಖಾನರಗಳು ದೇಹದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಹಂಚಿ ಹೋಗುವುವು. ಹೃದಯ ಕಮಲದಲ್ಲಿರುವ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವುದು "ಅಹಂ' ನಾಡಿ; ನೇರವಾಗಿ ಮೆದುಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವುದು "ಸತ್ವ" ನಾಡಿ; ಅದೇ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿ. ಎಲ್ಲಾ ನಾಡಿಗಳಿಗೂ ಇದೇ ಪ್ರಧಾನವಾದುದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಠರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಎಲ್ಲಾ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪ್ತರಾಗಿರುವರು. ಅವರು ಮುಖ್ಯ ಚಿತ್ತಾಭಿಮಾನಿಗಳು; ಮುಖ್ಯ ಚಿದ್ರೂಪನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು (ಚಲಿಸುವ ಸರಸ್ವತಿ ವೈದ್ಯತಿ) ಅವರಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರ ಮುಖಾಂತರ ಅವಾಂತರ ಚಿದಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಗರುಡ ರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾನದಾಯಕನಾಗಿರುವನು. ಅವರ ಬಲದಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವರಿಗೆ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾಗುವುದು".

ಈ ಚಕ್ರಗಳ ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ತತ್ವವು ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಮೂಲಾಧಾರ ಮೊದಲಾದ ಏಳುಚಕ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರದ ನಾಡಿ ಅಥವಾ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯಾಗಿರುವುದು, ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ವಿಧ್ವಾನ್ ಯಾಡುತೊರೆ ಸುಬ್ರಾಯಶರ್ಮ. (ಆದರೆ ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಚಕ್ರಗಳ ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶವು ಅನಾಹತ ಚಕ್ರ ಅದುವೇ ಹೃದಯ ಚಕ್ರ ಎಂದೂ ಅರ್ಥ ಕೊಟ್ಟು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹೃದಯವೆಂದರೆ, "ಹೃತ್ ಅಯತ ಇತಿ ಹೃದಯಂ'' ಅಂದರೆ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುವುದು ಅಥವಾ ಒಳಗಡೆ ಇರುವುದು ಎಂಬದಾಗಿ ರಾಮಾಯಣದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.

"ಹೃದಯ" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಕೇವಲ ದೇಹದ ಒಂದು ಅಂಗವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸುವುದು ವೇದ–ಆಗಮ ಪರಂಪರೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ಣ. ಹೃದಯ = ह् + ऋ + द + य ಎಂಬ ಅಕ್ಷರಸಂಯೋಜನೆಯೇ ಅದರ ಆಂತರಿಕ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತೆರೆದಿಡುತ್ತದೆ. ಹ್ ಎಂಬುದು ಹಂನಾದದ ಮೂಲ, ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಸ್ಪಂದನೆ. ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಹಂ ಧ್ವನಿ ಉದಯಿಸಿದಾಗ, ಅದು ಕೇವಲ ಶಬ್ದವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಬೆಳಕಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೃದಯವನ್ನು ಕಾರುಣ್ಯ ಹೊರಚಿಮ್ಮುವ ಸ್ಥಳವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸುವ ಪ್ರಾಣ–ನಾದವು ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕರುಣೆ, ದಯೆ ಮತ್ತು ಸಹಾನುಭೂತಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತವೆ.

ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಶಿಖಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿರುವಂತೆ, ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಭ್ರೂಮಧ್ಯದವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಚೇತನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ "ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗಂ ಸದಾ ಭಾತಿ" ಎಂಬ ಸತ್ಯ ಘೋಷಿತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಹೊರಗಿನ ಮಂದಿರದ ಲಿಂಗವಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಚೇತನದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಪರಶಿವ ಬ್ರಹ್ಮನ ಪರಂಜ್ಯೋತಿ. ಹೃದಯವು ಈ ಜ್ಯೋತಿಯ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾಗಿರುವ ಕೇಂದ್ರ. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಚೇತನ ಒಂದಾಗಿ, ಬೆಳಕಿನ ಅನುಭವವನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ.

ಹೃದಯದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಸ್ಪಂದನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶದ ಸಂಗಮ. ಪ್ರಾಣ ಉಸಿರಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಂನಾದವಾಗಿ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಸ್ಪಂದನೆ ಶುದ್ಧವಾದಾಗ ಅದು ಜ್ಯೋತಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಹೃದಯವನ್ನು ಕೇವಲ ಭಾವನೆಯ ಕೇಂದ್ರವೆಂದು ನೋಡುವ ಬದಲು, ಅದನ್ನು ಚೇತನಪ್ರಕಾಶದ ದ್ವಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ನಿಮ್ಮ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಭ್ರೂಮಧ್ಯದವರೆಗೆ ಹರಿಯುವ ಚೇತನಪಥದಲ್ಲಿ ಹೃದಯವು ಸೇತುವೆಯಂತೆ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕೆಳಗಿನ ಶಕ್ತಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರಬೇಕಾದರೆ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಕಾರುಣ್ಯವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಾರುಣ್ಯವಿಲ್ಲದ ಶಕ್ತಿ ಕಠೋರವಾಗುತ್ತದೆ;

ಕಾರುಣ್ಯಸಹಿತ ಶಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೃದಯದಲ್ಲೇ ಪರಶಿವ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪರಂಜ್ಯೋತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ.

ಹೃದಯವನ್ನು ಆಗಮಗಳು "ಲಿಂಗಸ್ಥಾನ"ವೆಂದು ಕರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿದೆ. ಲಿಂಗ ಎಂದರೆ ಸಂಕೇತ. ಇಲ್ಲಿ ಅದು ಸ್ಥೂಲ ವಸ್ತುವಿನ ಸಂಕೇತವಲ್ಲ; ಚೇತನಪ್ರಕಾಶದ ಸಂಕೇತ. ಹಂನಾದವು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿದಾಗ, ಅದು ಲಿಂಗದಂತೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ "ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗಂ ಸದಾ ಭಾತಿ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಒಳಗಿನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೃದಯವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದಾಗ, ಭಕ್ತಿಗೆ ಕಾರುಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ, ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾಶ ಬರುತ್ತದೆ, ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಮೃದುತ್ವ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಶೈವಸಿದ್ಧಾಂತದ ಆಂತರಿಕ ಉಪದೇಶ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೃದಯವನ್ನು ಭಾವೋದ್ರೇಕದ ಸ್ಥಳವೆಂದು ಮಾತ್ರ ನೋಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ವೇದ–ಆಗಮ ಪರಂಪರೆ ಹೇಳುವುದು ಬೇರೆ. ಹೃದಯವು ಕೇವಲ ಭಾವನೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಪರಮಸತ್ಯದ ದರ್ಶನಸ್ಥಳ. ಹಂನಾದವನ್ನು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಿದರೆ, ಉಸಿರಿನೊಂದಿಗೆ ಬೆಳಕು ಕೂಡ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸಾಧಕನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ದೇವತ್ವವೇ ಬೆಳಕಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಹೃದಯದಿಂದ ಕಾರುಣ್ಯ ಹೊರಬರುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ, ಅದು ಸಾಮಾಜಿಕ ನೈತಿಕತೆಯ ಮಾತಲ್ಲ; ಅದು ಪರಶಿವನ ಅನುಭವದ ಸಹಜ ಫಲ. ಹೃದಯವನ್ನು ಪ್ರಾಣ–ನಾದ–ಜ್ಯೋತಿ ಸಂಗಮವಾಗಿರುವ ಪರಮಚೇತನ ಕೇಂದ್ರವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತವೆ. ಇದು ಕೇವಲ ತತ್ತ್ವಚಿಂತನೆ ಅಲ್ಲ; ಧ್ಯಾನಾನುಭವಕ್ಕೆ ದಾರಿ ತೋರಿಸುವ ಶಾಶ್ವತ ಉಪದೇಶ.

ಬೀಜಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರದ ಮಹತ್ವ

- ರಾಮ ಎನ್ನುವ ಬೀಜ ಮಂತ್ರದ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ *"ಜೀವದ ಉಸಿರು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ" ಅಥವಾ "ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ"*
- ಕ್ರೀಂ ಎನ್ನುವ ಬೀಜ ಮಂತ್ರದ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ *"ಒಂದು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ತಲುಪಲು ಹೊಂದಿರುವ ಶಬ್ದ"*
- ಹ್ರೀಂ ಎನ್ನುವ ಬೀಜ ಮಂತ್ರದ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ *"ಒಂದು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ತಲುಪಲು ಹೊಂದಿರುವ ಬೆರಗು"*
- ಕ್ಲೀಮ್ ಎನ್ನುವ ಬೀಜ ಮಂತ್ರದ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ *"ಒಂದು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ತಲುಪಲು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ ಆತ್ಮ"*
- ಶ್ರೀಮ್ ಎನ್ನುವ ಬೀಜ ಮಂತ್ರದ ಅಕ್ಷರ "ಅರ್ಥ *ಮಾತಿನ ಒಂದು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ",*
- ಕಾಳೀಮ್ ಎನ್ನುವ ಬೀಜ ಮಂತ್ರದ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ *"ಜೀವ ಉಸಿರು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ತಲುಪಲು ಆತ್ಮವು"*

ಯಾ ದೇವಿ ಸರ್ವ ಭೂತೇಷು ಮಾತೃರೂಪೇಣ .... ಅರ್ಥ

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವ ಭೂತೇಶು ಮಾತೃ ರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತ

ನಮಸ್ ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ

ದೇವೀ ಮಹಾತ್ಮ್ಯ — ಅಧ್ಯಾಯ 11, ಶ್ಲೋಕ 5

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಧಾರ್ಮಿಕ ಧ್ಯಾನ, ಮೆದುಳಿನ ನಾಸಿಕದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ ದೈವಿಕ ತಾಯಿಯ ರೂಪವನ್ನು ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಸಮೀಪಿಸಲು ಶ್ಲಾಘಿತ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಕರೆಯುವ ಮೂಲಕ ನಮನ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಅಮೃತ ಗಾಳಿಯ ಸದ್ಗುಣದ ಕೊಡುಗೆಯೊಂದಿಗೆ ಆಹಾರ ಅಮೃತ ಮತ್ತು ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗದ್ದನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವುದು. (ಇದು ಕುಂಡಲಿನಿ ಧ್ಯಾನ ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ).

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಾಯಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಆ ದೇವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ! ನಮಸ್ಕಾರ! ಪುನಃ ನಮಸ್ಕಾರ! ದೇವಿ ಕೇವಲ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅಥವಾ ದೇವತೆಯಲ್ಲ - ಆಕೆ ಜೀವಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಮಾತೃಚೈತನ್ಯ.

ವಿವರಣೆ:- *ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಾತ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ದೇವಿಯ ಮಮತೆಯಿದೆ. ದೇವಿಯ ಪ್ರಮುಖ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತೃಶಕ್ತಿ - ಆಕೆ ಕರುಣೆ, ಪೋಷಣೆ, ರಕ್ಷಣೆ, ಸಹನೆ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಪ್ರೀತಿ - ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಅವತಾರ. ಮಾತೃರೂಪದಲ್ಲಿ ದೇವಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಮೂಲ. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ದೇವಿಯ ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ (ದೇವೀ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ), ಚೇತನ (ದೇವೀ ಚಿತ್), ಭೂಮಿ (ಧರಿತ್ರೀ), ಮಾತೆ (ದಯಾಮಯೀ) - ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಸಿರುವಳು. ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾತೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ದೇವಿಯೇ ವಿಶ್ವದ ಕರುಣೆ, ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಚೇತನದ ಮೂಲ. ಆಕೆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣ ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿ, ಆಕೆ ಪೋಷಣೆ ಮಾಡುವ ಕರುಣೆ, ಆಕೆ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವ ಧರ್ಮಶಕ್ತಿ. ಆ ಮಾತೃಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂರುಮಟ್ಟದ ಪ್ರಣಾಮ - ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು, ಆತ್ಮದಿಂದ - "ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ।"*

ಯಾ ಮಾತೃರೂಪಿಣೀ ದೇವೀ ಸರ್ವಜೀವೇಷು ಸಂಸ್ಥಿತಾ। ದಯಾರಸಮಯೀ ನಿತ್ಯಾ ತಸ್ಯೈ ದೇವ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥ → ಯಾರು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾತೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾಳೋ, ಆ ಕರುಣಾಮಯ ನಿತ್ಯ ದೇವಿಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರಣಾಮಗಳು. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಕೇವಲ ಸ್ತುತಿ ಅಲ್ಲ, ಅದು ಭಾರತದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹೃದಯದ ಧ್ವನಿ. ನಾವು ದೇವಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಲ್ಲ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಜೀವಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಅದು ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಮಂತ್ರ : ತ್ರಿವಿಧ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರಗಳ ಜೀವಂತ ಚೇತನವಿಧಾನ

ಮಂತ್ರ = मन्त्र = म न त्र

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಶ್ಲಾಘನೀಯ ಮೂರು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ (ಮಂತ್ರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲೇ ಮೂರು ಶ್ಲಾಘನೀಯವಾದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ ಅಡಗಿದೆ ಅದು ಅ ಉ ಮ, ಇರಬಹುದು, ಓಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯ ಇರಬಹುದು, ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ ಇರಬಹುದು, ಓಂ ಸೋ ಹಮ್ ಇರಬಹುದು ಈಗಾಗಲೇ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ ಅಜಪ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಜಪಿಸಿದಾಗ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಧಾರ್ಮಿಕ ಧ್ಯಾನ ಉಂಟಾಗುವುದು.

ಈ ಮೂರು ಸೂತ್ರಗಳು ಶಬ್ದರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಉಸಿರಾಟ–ಚೇತನ–ಧ್ಯಾನಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾನವನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಜಪವಾಗುವ ಜೀವಂತ ವಿಧಾನವಾಗಿವೆ. ಮಂತ್ರ = ಮ + ನ + ತ್ರ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರ ವಿಭಜನೆಯೇ ಅದರ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತದೆ. 'ಮ' ಅಕ್ಷರವು ಮನು, ಮನನ, ಮನಸ್ಸಿನ ಚಲನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ನ' ಅಕ್ಷರವು ನಯನ, ನಿಯಂತ್ರಣ, ನಾಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಹರಿಯುವ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ತ್ರ' ಅಕ್ಷರವು ತ್ರಾಣ, ರಕ್ಷಣೆ, ತ್ರಿವಿಧ ಶಕ್ತಿಯ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರರ್ಥ, ಮಂತ್ರವೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಾಣದ ಮೂಲಕ ತ್ರಾಣಕ್ಕೆ—ರಕ್ಷಣೆಗೆ—ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಸಾಧನ. ಇದು ಕೇವಲ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕಾದ ಶಬ್ದವಲ್ಲ; ಅದು ಮನ–ಪ್ರಾಣ–

ಚೇತನಗಳ ಸಂಯುಕ್ತ ಕ್ರಿಯೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ವೇದೀಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರವನ್ನು "ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಮಂತ್ರಜಪದ ಪರಮ ರಹಸ್ಯ ಅಜಪಜಪದಲ್ಲಿದೆ. ಉಸಿರಾಟ ನಡೆಯುವಾಗಲೇ ಮಂತ್ರ ಸ್ವಯಂ ಜಪವಾಗುವುದು ಅಜಪ ವಿಧಾನ. ಉಸಿರು ಒಳಗೆ ಹೋದಾಗ ಒಂದು ಧ್ವನಿ, ಒಳಗೆ ಸ್ಥಿತವಾಗುವಾಗ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾವ, ಹೊರಬರುವಾಗ ಮತ್ತೊಂದು ಲಯ—ಈ ತ್ರಿವಿಧ ಚಲನೆಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರ ಜೀವಂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಜಪಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಾಡಿಗಳು ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಾಣ ಸಮನಾದರೆ, ಮಂತ್ರ ಸ್ವತಃ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರವು ದೇವತೆಯನ್ನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಆಹ್ವಾನಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಒಳಗಿರುವ ದೇವತಾತತ್ತ್ವವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ "ಓಂ ಸೋ ಹಂ" ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಟವೇ ಗುರು. "ಸೋ" ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿ, "ಹಂ" ಎಂಬ ಶಬ್ದ ನಿರ್ಗಮನದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಲಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಶ್ರವಣಕ್ಕಿಂತ ಅನುಭವದ ಜಪ. ಇಂತಹ ಜಪದಿಂದ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಧಾರ್ಮಿಕ ಧ್ಯಾನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ—ಬಲವಂತವಿಲ್ಲದೆ, ಕಲ್ಪನೆ ಇಲ್ಲದೆ, ಸಹಜವಾಗಿ. ಮಂತ್ರವು ಹೊರಗಿನ ಶಕ್ತಿ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಒಳಗಿನ ಚೇತನವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವ ಸನಾತನ ವಿಜ್ಞಾನ.

ಓಂ ನಮೋ ಸವಿತೃ ಸೂರ್ಯ ನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- *"ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಕರೆಯುವ ಓಂಕಾರವು, ಅವಿಭಜಿತ ನೀರಿನ ಕರುಣೆಯೊಂದಿಗೆ, ವಾಯು ಅಮೃತವನ್ನು ತಲುಪಲು ಘರ್ಜಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ಬೆಳಕು ರಕ್ಷಿಸುವ ಧ್ಯಾನ, ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾದ ಜೀವದ ಉಸಿರು ವಿಶೇಷವಾದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುವುದು, ಅಂತಹ ಅವಿಭಜಿತ ನೀರು ವೈದ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದು".*

ವಿವರಣೆ:- *ಇಲ್ಲಿವರೆಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ, "ಓ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪ ಸವಿತೃ ಸೂರ್ಯ ನಾರಾಯಣ, ನೀನೆ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ, ಪ್ರಾಣದಾತೃ, ಚೇತನಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪ; ನಿನಗೆ ನಮನ."*

- *ಹೇ ಸವಿತೃ ಸೂರ್ಯ ನಾರಾಯಣಾ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಕಾಶವೇ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣ, ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿ ನನ್ನ ಚೇತನ, ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ನನ್ನ ಧರ್ಮ, ನಿನ್ನ ಆತ್ಮವೇ ನನ್ನ ಆತ್ಮ.*
- *ಸೂರ್ಯನ ಚಿನ್ನದ ಕಿರಣಗಳು ಹೃದಯದಿಂದ ತಲೆಯವರೆಗೆ ಹರಿಯುತ್ತಿವೆ - "ನಾರಾಯಣನ ಚೇತನವೇ ನನ್ನೊಳಗೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದೆ" ಎಂಬ ಭಾವದಿಂದ ಮೌನವಾಗುವುದು.*
- *ನಮಃ ಸವಿತ್ರೇ ಜಗತಾಂ ಪತಯೇ। ನಮಃ ಪೂಷ್ಣೇ ವಿಶ್ವಭೋಜನಾಯ।* **ಅರ್ಥ:** → *ಸವಿತೃ–ಸೂರ್ಯನ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಧೈರ್ಯ, ಶಕ್ತಿ, ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯ, ಪಾಪನಾಶ, ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. - ಈ ಮಂತ್ರವು ಪಾಪನಾಶಕ, ಮನಶುದ್ಧಿಕರ, ಚೈತನ್ಯವರ್ಧಕ, ಧ್ಯಾನಪ್ರೇರಕ. ಬುದ್ಧಿ, ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ - ಮೂರನ್ನೂ ಸಮತೋಲನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.*

ಅಧ್ಯಾಯ – 6
ಬ್ರಹ್ಮರೂಪ ಗಣೇಶ

ಗಣೇಶ : ಜಲ–ವಾಯು–ಶಕ್ತಿ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಉತ್ಕರ್ಷಕ ತತ್ತ್ವ

ಗಣೇಶ = गणेश = ग ण ए श

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- *ನೀರಿನ ಮನೆಯನ್ನು ತಲುಪಿ ಆಯುಧದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮಬೀರುವ.* (ನಮ್ಮ ಉದರದಲ್ಲಿರುವ ನೀರಿನ ಮನೆಯನ್ನು ತಲುಪುವ ವಾಯು ಆಯುಧದ ಮೇಲೆ ಅಂದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಶಕ್ತಿ ರೂಪದ ಅಂಶಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ, ಅಂತಹ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಅಂಶಗಳನ್ನು ದೇಹಕ್ಕೆ ಒದಗಿಸುವ ಸ್ವರೂಪನೇ ಗಣೇಶ)

ಗಣೇಶಾಯ = गणेशाय = ग ण ए शा य

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- *ಗಾಳಿಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲು ನೀರಿನ ಮನೆಗೆ ತಲುಪುವ ಪರಿಣಾಮ*

'ಗಣೇಶ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಅದು ಕೇವಲ ದೇವನಾಮವಲ್ಲ. ದೇಹದೊಳಗಿನ ನೀರಿನ ಮನೆಯನ್ನು ತಲುಪುವ ವಾಯು, ಅಲ್ಲಿನ ಶಕ್ತಿಅಂಶಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿಸಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಾರವನ್ನು ದೇಹಕ್ಕೆ ಒದಗಿಸುವ ಚೇತನತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಗಣೇಶಾಯ' ಎಂಬ ರೂಪವು ಇದೇ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಲಪಡಿಸುವ ಆಂತರಿಕ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಗಣೇಶ =गणेश = ಗ + ಣ + ಏ + ಶ ಎಂದು ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ, ಇದರೊಳಗೆ ದೇಹದ ಜಲ–ವಾಯು–ಶಕ್ತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ ಅಡಗಿದೆ. ಗ ಅಕ್ಷರವು ಗತಿ, ಚಲನೆ ಮತ್ತು ವಾಯುವಿನ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಣ ಅಕ್ಷರವು ಆಂತರಿಕ ಗೃಹ, ಆಶ್ರಯ ಅಥವಾ "ಮನೆ" ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊರುತ್ತದೆ—ಇಲ್ಲಿ ಅದು ಉದರದಲ್ಲಿರುವ ಜಲತತ್ತ್ವದ ನೆಲೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಏ ಅಕ್ಷರವು ಪರಿಣಾಮ, ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ದಿಕ್ಕುಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಶ ಅಕ್ಷರವು ಶಕ್ತಿ, ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮತ್ತು ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಅಕ್ಷರಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಗಣೇಶ ಎಂಬುದು ದೇಹದೊಳಗೆ ವಾಯು ಜಲತತ್ತ್ವದ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ತಲುಪಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿನ ಶಕ್ತಿರೂಪದ ಅಂಶಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿಸಿ, ಪೋಷಕ ಹಾಗೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಾರವನ್ನು ದೇಹವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒದಗಿಸುವ ತತ್ತ್ವವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗಣೇಶನನ್ನು ಆರಂಭದ ದೇವನೆಂದು ಕರೆಯುವುದು ತತ್ತ್ವಸಮ್ಮತ—ಯಾಕೆಂದರೆ ಜಲ–ವಾಯು ಸಮತೋಲನ ಸಿದ್ಧವಾದಾಗಲೇ ಯಾವುದೇ ಸಾಧನೆ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ.

ಗಣೇಶಾಯ =गणेशाय = ಗ + ಣ + ಏ + ಶಾ + ಯ ಎಂದು ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ, ಈ ತತ್ತ್ವ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶಾ ಅಕ್ಷರವು ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ಯ ಅಕ್ಷರವು ಯೋಗ, ಸಂಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಏಕೀಕರಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಗಣೇಶಾಯ ಎಂಬುದು ಗಾಳಿಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿ, ನೀರಿನ ಮನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸಿ, ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಆಂತರಿಕ ಸಮರ್ಪಣೆ.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನು ವಿಘ್ನನಾಶಕನೆಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೆಗೆದುಹಾಕುವವನು ಅಲ್ಲ. ದೇಹದೊಳಗಿನ ಅಸಮತೋಲನ—ಅಜೀರ್ಣ, ಅಶುದ್ಧತೆ, ಚಂಚಲತೆ—ಇವೆಲ್ಲವೂ ವಿಘ್ನಗಳೇ. ವಾಯು ಜಲತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿದಾಗ, ಈ ಆಂತರಿಕ ವಿಘ್ನಗಳು ನಿವಾರಣೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಆಗ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ, ದೇಹಕ್ಕೆ ಪೋಷಣೆ, ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಸ್ಥೈರ್ಯ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಗಣೇಶ ಎಂಬ ನಾಮವು ದೇಹದೊಳಗಿನ ಜಲ–ವಾಯು–ಶಕ್ತಿ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಉತ್ಕರ್ಷಕ ತತ್ತ್ವ. ವಾಯು ನೀರಿನ ಮನೆಯನ್ನು ತಲುಪಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿನ ಶಕ್ತಿಅಂಶಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿಸಿ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಾರವನ್ನು

ದೇಹಕ್ಕೆ ಒದಗಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ಗಣೇಶಸ್ವರೂಪ. ಗಣೇಶಾಯ ಎಂಬ ಸಮರ್ಪಣೆ ಈ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಲಪಡಿಸುವ ಆಂತರಿಕ ಆಹ್ವಾನ. ಹೀಗಾಗಿ ಗಣೇಶ ಪೂಜೆ ಆರಂಭದ ವಿಧಿಯಲ್ಲ; ಅದು ದೇಹ–ಪ್ರಾಣ–ಬುದ್ಧಿಗಳ ಸಮತೋಲನಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಮೂಲಭೂತ ಸಿದ್ಧತೆ.

ಏಕಾಕ್ಷರ ಗಣೇಶ : ಓಂಕಾರ–ಶೂನ್ಯ–ಆನಂದಗಳ ಪರಮ ತತ್ತ್ವ

ಯಮೇಕಾಕ್ಷರಂ ನಿರ್ಮಲಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಂ । ಗುಣಾತೀತಮಾನಂದಮಾಕಾರ ಶೂನ್ಯಂ ||
ಪರಂ ಪಾರಮೋಂಕಾರಮಾಮ್ನಾಯ ಗರ್ಭಂ । ವದಂತಿ ಪ್ರಗಲ್ಭಂ ಪುರಾಣಂ ತಮೀಡೇ ॥ 7

ಶ್ರೀ ಗಣೇಶ ಭುಜಂಗ ಪ್ರಯಾತಾಷ್ಟಕ ಸ್ತೋತ್ರ

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಯಾವನು ಏಕಾಕ್ಷರಸ್ವರೂಪನೋ, ನಿರ್ಮಲನೋ, ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪನೋ, ಗುಣಾತೀತನೋ, ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪನೋ, ರೂಪರಹಿತನೋ, ಪರಮ ಓಂಕಾರಸ್ವರೂಪನೋ, ವೇದ–ಆಗಮಗಳ ಗರ್ಭನೋ—ಅಂಥ ಪರತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪುರಾಣಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಅಂಥ ಗಣೇಶತತ್ತ್ವವನ್ನು ನಾನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಗಣೇಶನನ್ನು ವಿಗ್ರಹಮಟ್ಟದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿಸುತ್ತದೆ. "ಯಮೇಕಾಕ್ಷರಂ" ಎಂಬ ಪದವೇ ಇದರ ಕೀಲಿ. ಗಣೇಶನು ಇಲ್ಲಿ ಆಕಾರವಿರುವ ದೇವತೆ ಅಲ್ಲ; ಏಕಾಕ್ಷರಸ್ವರೂಪ. ಏಕಾಕ್ಷರವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಒಂದು ಅಕ್ಷರವಲ್ಲ—ಎಲ್ಲ ಅಕ್ಷರಗಳ ಮೂಲ. ಅದು ಓಂಕಾರ.*

"ನಿರ್ಮಲಂ" ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿನ ಯಾವುದೇ ಅಶುದ್ಧತೆ ಇಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿ. "ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಂ" ಎಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ದ್ವೈತ ಚಲನೆಗಳಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿ. ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದ ಉನ್ನತ ಫಲ. ಉಸಿರಾಟ ಶುದ್ಧವಾದಾಗ ಮನಸ್ಸು ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪವಾಗುತ್ತದೆ.

"ಗುಣಾತೀತಂ" ಎಂಬುದು ಗಣೇಶನನ್ನು ಸತ್ತ್ವ–ರಜಸ್–ತಮಸ್‌ಗಳಿಗಿಂತ ಮೇಲಿಡುತ್ತದೆ. ಇದು ದೇಹ–ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿನ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಚೇತನಮೂಲ. "ಆನಂದಂ" ಎಂದರೆ ಭೋಗದಿಂದ ಬರುವ ಸಂತೋಷವಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸು ಸಮಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಸಹಜವಾಗಿ ಉದಯಿಸುವ ಆನಂದ.

"ಆಕಾರ ಶೂನ್ಯಂ" ಎಂಬ ಪದವು ನಿಮ್ಮ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥ–ಶೂನ್ಯಕ ವಿವರಣೆಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಜೋಡುತ್ತದೆ. ಗಣೇಶನು ಶೂನ್ಯಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ತತ್ತ್ವ—ಅಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಟ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಚೇತನ ಅತ್ಯಂತ ಜಾಗೃತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಪರಂ ಪಾರಮೋಂಕಾರಂ" ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಶ್ಲೋಕವು ಗಣೇಶ = ಓಂಕಾರ ಎಂಬ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಓಂಕಾರವೇ ಎಲ್ಲ ಮಂತ್ರಗಳ ಮೂಲ. ನಿಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ವಿವರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಓಂಕಾರವು ಪ್ರಾಣ–ಅಪಾನ–ಸುಷುಮ್ನಾ ಏಕೀಕರಣದ ಧ್ವನಿ. ಗಣೇಶನು ಅದೇ ಧ್ವನಿಸ್ವರೂಪ.

"ಆಮ್ನಾಯ ಗರ್ಭಂ" ಎಂದರೆ ವೇದ–ಉಪನಿಷತ್–ಆಗಮಗಳ ಗರ್ಭ. ಅಂದರೆ ಗಣೇಶತತ್ತ್ವವು ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ; ಎಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವ ಅನುಭವಸತ್ಯ. ಪುರಾಣಗಳು ಇದನ್ನು "ಪ್ರಗಲ್ಭಂ" ಎಂದು—ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ, ಸಂಶಯವಿಲ್ಲದೆ—ಹೇಳುತ್ತವೆ ಎಂದು ಕವಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನು ವಿಘ್ನಹರ್ತನಾಗಿ ಅಲ್ಲ; ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವದ ದ್ವಾರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ವಿಗ್ರಹಪೂಜೆಯಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನ ಮೂಲಕ ಏಕಾಕ್ಷರ ಅನುಭವದವರೆಗೆ ಸಾಗುವ ಸಂಪೂರ್ಣ ಯಾತ್ರೆಯೇ ಗಣೇಶೋಪಾಸನೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನು ದೇಹಾತೀತ, ಗುಣಾತೀತ, ರೂಪಾತೀತ ಪರತತ್ತ್ವವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಏಕಾಕ್ಷರವಾದ ಓಂಕಾರವೇ ಅವನ ಸ್ವರೂಪ. ಶೂನ್ಯಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸು ಸಮನ್ವಯಗೊಂಡಾಗ ಅನುಭವವಾಗುವ ಆನಂದವೇ ಗಣೇಶ. ಹೀಗಾಗಿ ಗಣೇಶೋಪಾಸನೆ ವಿಗ್ರಹಪೂಜೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ಓಂಕಾರ–ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನಗಳ ಮೂಲಕ ಪರಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಸನಾತನ ಮಾರ್ಗ.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಒಂದೇ ಅಕ್ಷರದವನೂ, ವೇದವನ್ನು ತನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿರಿಸಿ-ಕೊಂಡಿರುವವನೂ ಓಂಕಾರ-ವಾಚ್ಯನೂ, ಉಪಾಧಿ ರಹಿತನು (ಮೋಸ ರಹಿತನು), ಕಲ್ಪರಹಿತನೂ (ಕಾಲ ರಹಿತನು), ಕೊಳೆಯಿಲ್ಲದವನೂ, ಸಂಶಯಾತೀತನೂ, ಗುಣಾಗುಣಗಳಿಗೆ ನಿಲುಕದವನೂ, ಆಕಾರರಹಿತನೂ, ಆನಂದ-ಸ್ವರೂಪನೂ, ಸರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ, ವಾಗ್ಮಿಯಾಗಿರುವ ಪುರಾಣ ಪುರುಷನೂ ಗಣಗಳ ಅಧೀಶನೂ ಈಶ ಪುತ್ರನೂ ಆಗಿರುವ ಗಣೇಶನನ್ನು ನಾನು ಸ್ತುತಿಸುವೆ. (ಗಣದ ಅರ್ಥ "ಸಮೂಹ, ಪಡೆ, ಜನಸ್ತೋಮ, ಸಂಖ್ಯೆ, ಗುಂಪು, ಸರಣಿ ಅಥವಾ ವರ್ಗ".)

ಚಿದಾನಂದ ಗಣೇಶ : ವಿಶ್ವಬೀಜದಿಂದ ಕೈವಲ್ಯಪ್ರಕಾಶದವರೆಗೆ

ಚಿದಾನಂದ ಸಾಂದ್ರಾಯ ಶಾಂತಾಯತುಭ್ಯಂ । ನಮೋ ವಿಶ್ವಕರ್ತೇ ಚ ಹರ್ತೇ ಚ ತುಭ್ಯಂ ॥
ನಮೋಽನಂತ ಲೀಲಾಯ ಕೈವಲ್ಯ ಭಾಸೇ । ನಮೋ ವಿಶ್ವಬೀಜಾಯ ಪ್ರಸೀದೇಶಸೂನೋ ॥ 8

ಶ್ರೀ ಗಣೇಶ ಭುಜಂಗ ಪ್ರಯಾತಾಷ್ಟಕ ಸ್ತೋತ್ರ

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಚಿದಾನಂದದಿಂದ ತುಂಬಿರುವವನಿಗೆ, ಶಾಂತಸ್ವರೂಪನಾದ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ವಿಶ್ವವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವವನಿಗೂ ಸಂಹರಿಸುವವನಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರ. ಅನಂತ ಲೀಲೆಯುಳ್ಳವನಿಗೆ, ಕೈವಲ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ವಿಶ್ವದ ಬೀಜಸ್ವರೂಪನಾದ ಗಣೇಶನೇ, ದಯಮಾಡು.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಗಣೇಶತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಚಿದಾನಂದ ಸಾಂದ್ರಾಯ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರ. ಚಿತ್ ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನಚೇತನ, ಆನಂದ ಎಂದರೆ ಆ ಚೇತನದ ಸಹಜ ಸ್ಥಿತಿ. ಸಾಂದ್ರ ಎಂದರೆ ಹರಡಿಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲ, ಘನವಾಗಿರುವುದು. ಅಂದರೆ ಗಣೇಶನು ಕ್ಷಣಿಕ ಸಂತೋಷವಲ್ಲ; ಸ್ಥಿರ, ಅಚಲ, ಗಾಢ ಚೇತನಾನಂದ.*

"ಶಾಂತಾಯ" ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ನಿಶ್ಚಲತೆಯಿಂದ ಬಂದ ಶಾಂತಿ ಅಲ್ಲ; ಎಲ್ಲಾ ಚಲನೆಗಳು ತಮ್ಮ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಲಯಗೊಂಡ ನಂತರ ಉಂಟಾಗುವ ಶಾಂತಿ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ, ಅಪಾನ, ಮನಸ್ಸು—ಎಲ್ಲವೂ ಸುಷುಮ್ನಾಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಂಡಾಗ ಅನುಭವವಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಇದು.

"ವಿಶ್ವಕರ್ತೇ ಚ ಹರ್ತೇ ಚ" ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ, ಗಣೇಶನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ ಮತ್ತು ಸಂಹರ್ತ—ಎರಡೂ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ–ಲಯಗಳು ಹೊರಗಿನ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಘಟನೆಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ದೇಹದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದ ಉಸಿರಾಟ, ಚಿಂತನೆ, ಭಾವನೆಗಳ ಉದಯ–ನಾಶಗಳೂ ಇದೇ ತತ್ತ್ವದ ಆಟ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಅನಂತ ಲೀಲಾಯ" ಎಂಬುದು ಗಣೇಶತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತ ಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಉಸಿರಾಟದ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ಲೀಲೆಯೇ. ಪ್ರಾಣ ಒಳಗೆ ಬರುತ್ತದೆ, ಹೊರಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ—ಇದು ಕರ್ಮವಲ್ಲ; ಲೀಲಾ. ಈ ಲೀಲೆಯನ್ನು ಅರಿತಾಗ ಸಾಧನೆ ಭಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಸಹಜವಾಗುತ್ತದೆ.

“ಕೈವಲ್ಯ ಭಾಸೇ” ಎಂಬ ಪದ ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಹೃದಯ. ಕೈವಲ್ಯ ಎಂದರೆ ಬೇರ್ಪಟ್ಟು ನಿಲ್ಲುವಿಕೆ ಅಲ್ಲ; ಎಲ್ಲ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾದ ಪ್ರಕಾಶ. ಈ ಪ್ರಕಾಶವು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬರುವುದಲ್ಲ; ಚೇತನವು ತನ್ನ ಮೂಲವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದಾಗ ತಾನೇ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ.

“ವಿಶ್ವಬೀಜಾಯ” ಎಂದರೆ ಗಣೇಶನು ಫಲವಲ್ಲ; ಮೂಲ. ಎಲ್ಲ ಮಂತ್ರಗಳಿಗೂ ಮೂಲ ಓಂಕಾರವಾದಂತೆ, ಎಲ್ಲ ಸಾಧನೆಗಳಿಗೂ ಮೂಲ ಗಣೇಶತತ್ತ್ವ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಗಣೇಶಾರಾಧನೆ. ಅದು ವಿಧಿಯಲ್ಲ; ತತ್ತ್ವಸಮ್ಮತವಾದ ಸಿದ್ಧತೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನು ಚಿದಾನಂದಸ್ವರೂಪನಾಗಿ, ಶಾಂತಚೇತನವಾಗಿ, ಸೃಷ್ಟಿ–ಲಯಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾಗಿ, ಅನಂತ ಲೀಲೆಯ ಆಧಾರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಕೈವಲ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ವಿಶ್ವಬೀಜವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಗಣೇಶೋಪಾಸನೆ ಎಂದರೆ ವಿಘ್ನನಿವಾರಣೆಯ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸು–ಚೇತನಗಳನ್ನು ಮೂಲಬೀಜಕ್ಕೆ ಲಯಗೊಳಿಸಿ ಕೈವಲ್ಯಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗುವ ಯಾತ್ರೆ.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಚಿದಾನಂದಮಯಿಯೂ, ಶಾಂತ ಸ್ವರೂಪಿಯೂ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರನೂ, ಲಯಕಾರಿಯೂ, ಅದ್ವಿತೀಯನೂ, ಅನಂತಲೀಲಾಮಯಿಯೂ, ತೇಜೋಮಯಿಯೂ, ಪ್ರಪಂಚದ ಬೀಜ ಸ್ವರೂಪನೂ ಆಗಿರುವ ಈಶ್ವರತನಯನೇ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು.

ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಗಣೇಶ : ಅಜ–ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ–ಅದ್ವೈತ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯ ದರ್ಶನ

ಅಜಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಂ ನಿರಾಕಾರಮೇಕಂ । ನಿರಾನಂದಮಾನಂದ ಮದ್ವೈತ ಪೂರ್ಣಂ ॥
ಪರಂ ನಿರ್ಗುಣಂ ನಿರ್ವಿಶೇಷಂ ನಿರೀಹಂ | ಪರಬ್ರಹ್ಮರೂಪಂ ಗಣೇಶಂ ಭಜೇಮ ॥ 1

ಶ್ರೀ ಗಣೇಶ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಾ

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಜನನರಹಿತನಾದ, ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಲ್ಲದವನಾದ, ರೂಪರಹಿತನಾದ ಏಕಸ್ವರೂಪನಾದ, ಆನಂದವನ್ನು ಮೀರಿದ ಶುದ್ಧ ಆನಂದಸ್ವರೂಪನಾದ, ಅದ್ವೈತದಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ, ಗುಣರಹಿತನಾದ, ವಿಶೇಷಣರಹಿತನಾದ, ಇಚ್ಛಾರಹಿತನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪ ಗಣೇಶನನ್ನು ನಾನು ಭಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಗಣೇಶನನ್ನು ಯಾವುದೇ ವಿಗ್ರಹಸೀಮೆಗೆ ಕಟ್ಟಿಹಾಕದೆ, ನೇರವಾಗಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. “ಅಜಂ” ಎಂಬ ಪದವೇ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಭೌತಿಕ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಗಣೇಶನು ಹುಟ್ಟಿದ ದೇವತೆ ಅಲ್ಲ; ಆತನು ಕಾರಣರಹಿತ ಕಾರಣ. “ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಂ” ಎಂದರೆ ಮನಸ್ಸು ರೂಪಿಸುವ ದ್ವೈತ, ಸಂಶಯ, ಭೇದಗಳಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿ. ಇದು ಧ್ಯಾನದ ಪರಮಫಲ.*

“ನಿರಾಕಾರಮೇಕಂ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಗಣೇಶನು ರೂಪವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಏಕಸ್ವರೂಪ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಶೂನ್ಯವಲ್ಲ; ಅದು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಏಕತ್ವ. “ನಿರಾನಂದಮಾನಂದಂ” ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸುಖಾನಂದವಲ್ಲ, ಅನುಭವದ ಏರುಪೇರಿಲ್ಲದ ಚಿದಾನಂದ. ಉಸಿರಾಟ–ಮನಸ್ಸು–ಚಿಂತನೆಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣ ಲಯಗೊಂಡಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಸಹಜ ಆನಂದಸ್ಥಿತಿಯೇ ಇದು.

“ಅದ್ವೈತ ಪೂರ್ಣಂ” ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಗಣೇಶನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಎರಡನೆಯದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಧಕ, ಸಾಧನೆ, ಸಾಧ್ಯ—ಈ ಮೂರೂ ಒಂದಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಇದು ಯೋಗದ ಅಂತಿಮ ಗುರಿ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- “ಪರಂ ನಿರ್ಗುಣಂ ನಿರ್ವಿಶೇಷಂ ನಿರೀಹಂ” ಎಂಬ ಸಾಲು ಗಣೇಶತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸತ್ತ್ವ–ರಜಸ್–ತಮಸ್‌ಗಳಾಚೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನು ಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡುವ ದೇವನಲ್ಲ; ಕ್ರಿಯೆ ಉಂಟಾಗುವ ಮೂಲಸ್ಥಿತಿ. ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಎಂದರೆ ಹೆಸರು–ರೂಪ–ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದ ಸ್ವರೂಪ. ನಿರೀಹ ಎಂದರೆ ಆಸೆ ಇಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿ. ಆಸೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸೃಷ್ಟಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ; ಇದು ಲೀಲೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸೂಚನೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಹೇಳಿ, "ಪರಬ್ರಹ್ಮರೂಪಂ ಗಣೇಶಂ ಭಜೇಮ" ಎಂದು ಕವಿ ಹೇಳುವಾಗ, ಗಣೇಶಭಕ್ತಿ ಎಂಬುದು ವಿಗ್ರಹಪೂಜೆಯಲ್ಲೇ ಅಂತ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭಜನೆ ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಜಪವಲ್ಲ; ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರುವುದು. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಉಸಿರಿನ ಚಲನೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಕರಗಿದಾಗ, ಇದೇ ಗಣೇಶತತ್ತ್ವ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಪ್ರಕಾರ ಗಣೇಶನು ಜನನರಹಿತ, ರೂಪಾತೀತ, ಗುಣಾತೀತ, ಅದ್ವೈತ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪ. ಗಣೇಶೋಪಾಸನೆ ಎಂದರೆ ವಿಘ್ನನಿವಾರಣೆಯ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸು–ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಂದು, ಚಿದಾನಂದದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗುವ ಯಾತ್ರೆ. ಗಣೇಶ ಇಲ್ಲಿ ಆರಂಭದ ದೇವತೆ ಅಲ್ಲ; ಎಲ್ಲ ಆರಂಭಗಳ ಮೂಲವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವ.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಅನಾದಿಯೂ, ಸಮಾಧಿಸ್ಥನೂ, ಆಕಾರರಹಿತನೂ, ಅದ್ವಿತೀಯನೂ, ಆನಂದರಹಿತನೂ, ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪನೂ, ಸರಿಸಾ-ಟಿಯಿಲ್ಲದವನೂ, ಪರಿಪೂರ್ಣನೂ, ಗುಣರಹಿತನೂ, ಅಂತರ ರಹಿತನೂ, ಇಚ್ಛಾರಹಿತನೂ, ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪನೂ ಆಗಿರುವ ಗಣೇಶನನ್ನು ಭಜಿಸೋಣ.

ಗುಣಾತೀತ ಗಣೇಶ : ಚಿದಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವ

ಗುಣಾತೀತಮಾದ್ಯಂ ಚಿದಾನಂದರೂಪಂ । ಚಿದಾಭಾಸಕಂ ಸರ್ವಗಂ ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯಂ ॥
ಮುನಿಧ್ಯೇಯ ಮಾಕಾಶ ರೂಪಂ ಪರೇಶಂ । ಪರಬ್ರಹ್ಮರೂಪಂ ಗಣೇಶಂ ಭಜೇಮ ॥ 2

ಶ್ರೀ ಗಣೇಶ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಾ

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಗುಣಗಳಿಗಿಂತ ಮೇಲಿರುವ ಆದ್ಯಸ್ವರೂಪನಾದ, ಚಿದಾನಂದರೂಪನಾದ, ಚೇತನಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವನಾದ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವವನಾದ, ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಅರಿಯಬಹುದಾದವನಾದ, ಮುನಿಗಳು ಧ್ಯಾನಿಸುವ ಆಕಾಶಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಗಣೇಶನನ್ನು ನಾನು ಭಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಮೊದಲ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಗಣೇಶತತ್ತ್ವವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಆಯಾಮದಲ್ಲಿ ತೆರೆದಿಡುತ್ತದೆ. "ಗುಣಾತೀತಂ ಆದ್ಯಂ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಗಣೇಶನು ಸತ್ತ್ವ–ರಜಸ್–ತಮಸ್ ಎಂಬ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳಿಗಿಂತ ಮೇಲಿರುವ ಮೂಲತತ್ತ್ವ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ಯ ಎಂದರೆ ಆರಂಭ. ಆದರೆ ಇದು ಕಾಲಬದ್ಧ ಆರಂಭವಲ್ಲ; ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಚೇತನಮೂಲ.*

"ಚಿದಾನಂದರೂಪಂ" ಎನ್ನುವುದು ಗಣೇಶನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ ಎಂದರೆ ಅರಿವು, ಆನಂದ ಎಂದರೆ ಆ ಅರಿವಿನ ಸಹಜ ಸ್ಥಿತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಆನಂದವು ಭಾವನೆ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಸ್ಥಿತಿ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಲೆಗಳು ಶಮನಗೊಂಡಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಸಹಜ ಶಾಂತ ಆನಂದವೇ ಇದು.

"ಚಿದಾಭಾಸಕಂ" ಎಂಬ ಪದ ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಗಣೇಶನು ಕೇವಲ ಚೇತನವಲ್ಲ; ಚೇತನವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ತತ್ತ್ವ. ದೀಪ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ತಾನೇ ಬೆಳಕಾಗಿರುವಂತೆ, ಗಣೇಶನು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಸರ್ವಗಂ ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯಂ" ಎಂಬುದು ಮಹತ್ವದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಗಣೇಶನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇದ್ದರೂ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಹಿಡಿಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು ತಲುಪಲು ಮಾರ್ಗ ಜ್ಞಾನ ಮಾತ್ರ. ಈ ಜ್ಞಾನವು ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ಬರುವ ಮಾಹಿತಿ ಅಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸು–ಬುದ್ಧಿಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಉದಯಿಸುವ ಅನುಭವಜ್ಞಾನ.

"ಮುನಿಧ್ಯೇಯಂ ಆಕಾಶರೂಪಂ" ಎಂಬುದು ಗಣೇಶತತ್ತ್ವವನ್ನು ಚಿದಾಕಾಶದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಆಕಾಶ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲ ಆಕಾಶವಲ್ಲ. ಅದು ಚೇತನಕ್ಕೆ ಆಸರೆಯಾದ ಆಂತರಿಕ ಆಕಾಶ. ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಉಸಿರಿನ ಚಲನೆ

ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಲಯಗೊಂಡಾಗ, ಮನಸ್ಸು ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಂತೆ ಅನುಭವಿಸುವ ಶೂನ್ಯ–ಪೂರ್ಣ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಈ ಆಕಾಶರೂಪ. ಮುನಿಗಳು ಗಣೇಶನನ್ನು ವಿಗ್ರಹವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಈ ಚಿದಾಕಾಶಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಪರೇಶಂ" ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಗಣೇಶನು ಇತರ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲೊಂದು ಅಲ್ಲ; ದೇವತ್ವದ ಅಧಿಷ್ಠಾನ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಉಪಾಸನೆಗಳ ಅಂತಿಮ ಗಮ್ಯವೇ ಈ ಪರಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಪ್ರಕಾರ ಗಣೇಶನು ಗುಣಾತೀತ, ಆದ್ಯ, ಚಿದಾನಂದಸ್ವರೂಪ ಪರಬ್ರಹ್ಮ. ಅವನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದರೂ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅರಿಯಲ್ಪಡುವನು. ಚಿದಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸುವ ಮುನಿಗಳ ಅನುಭವವೇ ಗಣೇಶ. ಹೀಗಾಗಿ ಗಣೇಶೋಪಾಸನೆ ಎಂದರೆ ರೂಪಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವಿಕೆ ಅಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸು ಲಯಗೊಂಡು ಚೇತನಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವ.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರಿದವನೂ, ಚಿದಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನೂ, ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನೂ, ಸಮಸ್ತರಿಗೂ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರದಾಯಕನೂ, ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಿಯೂ, ಮುನಿಗಳ ಧ್ಯಾನದ ಗುರಿಯಾಗಿರುವವನೂ, ಗಗನ ಸ್ವರೂಪನೂ, ಪರಮೇಶನೂ, ಪರಬ್ರಹ್ಮ ರೂಪನೂ ಆಗಿರುವ ಗಣೇಶನನ್ನು ಭಜಿಸೋಣ.

ಸದಾ ವಿಷ್ಣುರೂಪ ಗಣೇಶ : ಸತ್ತ್ವಯೋಗ–ಲೀಲಾ–ಜಗತ್ಪಾಲನೆಯ ಏಕತತ್ತ್ವ

ಸದಾಸತ್ವ ಯೋಗಂ ಮುದ್ರಾಕ್ರೀಡಮಾನಂ । ಸುರಾರೀನ್ ಹರಂ ತ್ವಂ ಜಗತ್ಪಾಲಯಂತಂ ॥
ಅನೇಕಾವತಾರಂ ನಿಜ ಅಜ್ಞಾನಹಾರಂ । ಸದಾ ವಿಷ್ಣುರೂಪಂ ಗಣೇಶಂ ನಮಾಮಃ ॥ 5

ಶ್ರೀ ಗಣೇಶ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಾ

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಸ್ಥಿತರಾಗಿ, ಮುದ್ರೆಗಳ ಮೂಲಕ ಲೀಲೆಯಿಂದ ಕ್ರೀಡಿಸುವವನಾದ, ದೇವವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವವನಾದ, ಜಗತ್ತನ್ನು ಪಾಲಿಸುವವನಾದ, ಅನೇಕ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವವನಾದ, ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವನಾದ, ಸದಾ ವಿಷ್ಣುಸ್ವರೂಪನಾದ ಗಣೇಶನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಗಣೇಶತತ್ತ್ವವನ್ನು ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ, ಪಾಲನಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಲೀಲಾತ್ಮಕ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. "ಸದಾಸತ್ವ ಯೋಗಂ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಗಣೇಶನು ಸತ್ತ್ವಗುಣದಲ್ಲೇ ಸ್ಥಿರನಾಗಿರುವ ಚೇತನತತ್ತ್ವ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸತ್ತ್ವಗುಣವೆಂದರೆ ಶುದ್ಧತೆ, ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಸಮತೋಲನ. ಇದು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಸಮಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಸಹಜವಾಗಿ ಉದಯಿಸುವ ಗುಣ.*

"ಮುದ್ರಾಕ್ರೀಡಮಾನಂ" ಎಂಬುದು ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ ಸೂಚನೆ. ಮುದ್ರೆಗಳು ಕೇವಲ ಕೈಚಲನೆಗಳಲ್ಲ; ಅವು ಪ್ರಾಣಪ್ರವಾಹವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಯೋಗೋಪಾಯಗಳು. ಗಣೇಶನು ಮುದ್ರಾಕ್ರೀಡ-ಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರೆ, ಅವನ ಲೀಲೆಯೇ ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಯೋಜನೆ. ಉಸಿರಾಟ, ದೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿಗಳು—ಎಲ್ಲವೂ ಲೀಲೆಯಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

"ಸುರಾರೀನ್ ಹರಂ" ಎಂದರೆ ದೇವತೆಗಳ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವವನು. ಇಲ್ಲಿ ಶತ್ರು ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಅಸುರರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಅಜ್ಞಾನ, ಅಸಮತೋಲನ, ಅಸ್ಥಿರತೆ. "ಜಗತ್ಪಾಲಯಂತಂ" ಎಂಬುದು ಗಣೇಶತತ್ತ್ವವನ್ನು ವಿಷ್ಣುತತ್ತ್ವದೊಂದಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಜೋಡಿಸುತ್ತದೆ. ಪಾಲನೆ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ರಕ್ಷಣೆ ಅಲ್ಲ; ಕ್ರಮ, ಋತು, ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಅನೇಕಾವತಾರಂ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಗಣೇಶನು ಕಾಲ–ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತನಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವತಾರಗಳು ಹೊರಗಿನ ದೇಹಧಾರಣೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಚೇತನತತ್ತ್ವದ ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯರೂಪಗಳು. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿ ಉಸಿರಿನ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳು, ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿವಿಧ ಸ್ಥಿತಿಗಳು—ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವತಾರಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ.

“ನಿಜ ಅಜ್ಞಾನಹಾರಂ” ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಹೃದಯ. ಗಣೇಶನು ಹೊರಗಿನ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿವಾರಿಸುವವನು ಅಲ್ಲ; ಅವನು ಮೂಲ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಳೆಯುವವನು. ಅಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಮಾಹಿತಿಯ ಕೊರತೆಯಲ್ಲ; ಸ್ವರೂಪವಿಸ್ಮರಣೆ. ಈ ವಿಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯೇ ಗಣೇಶ.

“ಸದಾ ವಿಷ್ಣುರೂಪಂ” ಎಂಬ ಘೋಷಣೆ ಗಣೇಶ–ವಿಷ್ಣು ಭೇದವನ್ನು ಕರಗಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಷ್ಣು ಎಂದರೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಪಾಲನೆ, ಸ್ಥಿತಿ. ಗಣೇಶನು ಸದಾ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೇ ಇರುವುದರಿಂದ, ಅವನನ್ನು ಸದಾ ವಿಷ್ಣುರೂಪ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆರಂಭವೂ ಗಣೇಶ, ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಗಣೇಶ, ಅಂತ್ಯವೂ ಗಣೇಶ—ಇದು ಸನಾತನ ದೃಷ್ಟಿ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನು ಸತ್ತ್ವಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿ, ಲೀಲೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವವನಾಗಿ, ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಪಾಲಕಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದರೂ, ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಸದಾ ವಿಷ್ಣುರೂಪ—ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಯುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವ. ಗಣೇಶನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವೆಂದರೆ, ಈ ಸತ್ತ್ವ–ಪಾಲನೆ–ಜ್ಞಾನಗಳ ಏಕತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗುವುದು.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಯಾವಾಗಲೂ ಸಾತ್ವಿಕ ಯೋಗ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿ ವಿನೋದಿಸುವವನೂ, ದೇವತೆಗಳ ವೈರಿಗಳನ್ನು ವಧಿಸುವವನೂ, ಜಗತ್ತಿನ ಪಾಲಕನೂ, ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ತಾಳಿದವನೂ, ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಜ್ಞಾನದಾಯಕನಾಗಿ ಉದ್ಧರಿಸುವವನೂ, ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪನೂ ಆಗಿರುವ ಗಣೇಶನಿಗೆ ನಾನು ನಮಿಸುವೆನು.

ಶರ್ವರೂಪ ಗಣೇಶ : ತಮೋಯೋಗದಿಂದ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶದತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ರುದ್ರತತ್ತ್ವ

ತಮೋ ಯೋಗಿನಂ ರುದ್ರರೂಪಂ ತ್ರಿನೇತ್ರಂ । ಜಗತ್ಕಾರಕಂ ತಾರಕಂ ಜ್ಞಾನ ಹೇತುಂ ॥
ಅನೇಕಾಗಮೈಃ ಸ್ವಜನಂ ಬೋಧಯಂತಂ । ಸದಾ ಶರ್ವರೂಪಂ ಗಣೇಶಂ ನಮಾಮಃ ॥ 6

ಶ್ರೀ ಗಣೇಶ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಾ

ಸರಳಾರ್ಥ:- ತಮೋಗುಣದ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾದ, ರುದ್ರಸ್ವರೂಪನಾದ, ತ್ರಿನೇತ್ರನಾದ, ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ, ತಾರಕನಾದ, ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದ, ಅನೇಕ ಆಗಮಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನವರನ್ನು ಬೋಧಿಸುವವನಾದ, ಸದಾ ಶರ್ವಸ್ವರೂಪನಾದ ಗಣೇಶನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಗಣೇಶತತ್ತ್ವದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಆಯಾಮವನ್ನು ತೆರೆದಿಡುತ್ತದೆ—ಅದು ರುದ್ರಸ್ವರೂಪ. “ತಮೋ ಯೋಗಿನಂ” ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ತಮೋಗುಣವನ್ನು ಅಜ್ಞಾನವೆಂದು ಮಾತ್ರ ತಳ್ಳಿಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ತಮೋಯೋಗ ಎಂದರೆ ಸ್ಥೂಲತೆಯಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಪರಿವರ್ತನಾ ಶಕ್ತಿ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಎದುರಾಗುವುದು ತಮಸ್ಸೇ—ಭಾರ, ಅಂಧಕಾರ, ನಿಶ್ಚಲತೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದಾಗ, ಅದೇ ತಮಸ್ಸು ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ.*

“ರುದ್ರರೂಪಂ ತ್ರಿನೇತ್ರಂ” ಎಂಬುದು ಗಣೇಶನನ್ನು ಸಂಹಾರಕ ತತ್ತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಜೋಡಿಸುತ್ತದೆ. ರುದ್ರನ ತ್ರಿನೇತ್ರಗಳು ಮೂರು ಕಾಲಗಳು—ಭೂತ, ವರ್ತಮಾನ, ಭವಿಷ್ಯ—ಮತ್ತು ಮೂರು ಗುಣಗಳ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿ ಇಡುವ ಜ್ಞಾನಚಕ್ಷು. ಗಣೇಶನು ಇಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವ ರುದ್ರನಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂಹಾರವು ನಾಶವಲ್ಲ; ಶುದ್ಧೀಕರಣ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- “ಜಗತ್ಕಾರಕಂ ತಾರಕಂ ಜ್ಞಾನ ಹೇತುಂ” ಎಂಬ ಸಾಲು ಗಣೇಶನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನು ಜಗತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯಚಕ್ರವನ್ನು ನಡೆಸುವವನು; ಜೊತೆಗೆ ತಾರಕ—ಬಂಧನದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡುವವನು. ಜ್ಞಾನಹೇತು ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡುವವನು ಅಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನ ಉದಯಿಸುವ ಕಾರಣಭೂತ.

ಉಸಿರಾಟ ಶುದ್ಧವಾದಾಗ, ಮನಸ್ಸು ಸ್ಥಿರವಾದಾಗ, ಜ್ಞಾನ ತಾನೇ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ—ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ತತ್ತ್ವವೇ ಗಣೇಶ.

"ಅನೇಕಾಗಮೈಃ ಸ್ವಜನಂ ಬೋಧಯಂತಂ" ಎಂಬುದು ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಗಣೇಶತತ್ತ್ವವು ಒಂದೇ ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ. ಆಗಮಗಳು ಎಂದರೆ ಅನುಭವಮೂಲಕ ಹರಿದು ಬಂದ ಜ್ಞಾನಪರಂಪರೆಗಳು. ಆ ಪರಂಪರೆಗಳ ಮೂಲಕ ಗಣೇಶನು ತನ್ನವರನ್ನು—ಅಂದರೆ ಸಾಧಕರನ್ನು—ಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಹೊರಗಿನ ಉಪದೇಶವಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಜಾಗೃತಿ.

"ಸದಾ ಶರ್ವರೂಪಂ" ಎಂಬುದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಶೃಂಗ. ಶರ್ವ ಎಂದರೆ ಸಂಹಾರಕನಲ್ಲ; ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವವನು. ಸದಾ ಶರ್ವರೂಪ ಎಂದರೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕರಗಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಗಣೇಶ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನು ರುದ್ರ–ಶರ್ವಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತಮೋಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಸ್ಥೂಲ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ, ತ್ರಿನೇತ್ರಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ, ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶದತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುವವನೇ ಗಣೇಶ. ಅನೇಕ ಆಗಮಗಳ ಅನುಭವಸಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಈ ತತ್ತ್ವವು ಸಾಧಕನನ್ನು ಬಂಧನದಿಂದ ತಾರಿಸಿ, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಗಣೇಶನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವೆಂದರೆ, ಈ ಶುದ್ಧೀಕರಣ–ಜ್ಞಾನಯಾತ್ರೆಗೆ ಶರಣಾಗುವುದು.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ಯೋಗಿಸ್ವರೂಪನೂ, ರುದ್ರ ಸ್ವರೂಪಿಯೂ, ತ್ರಿನಯನನೂ, ಜಗತ್ತಿನ ಒಡೆಯನೂ, ಜಗದ ಉದ್ಧಾರಕನೂ, ಜಗತ್ತಿನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತನಾದವನೂ, ತನ್ನ ನೈಜ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅನೇಕ ಆಗಮಗಳನ್ನು ಭೋಧಿಸುವವನೂ, ಯಾವಾಗಲೂ ಪರಮೇಶ್ವರ ಸ್ವರೂಪನೂ ಆಗಿರುವ ಗಣೇಶನಿಗೆ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು.

ಬ್ರಹ್ಮರೂಪ ಗಣೇಶ : ತಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶದತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಪರಮತತ್ತ್ವ

ತಮಸ್ತೋಮ ಹಾರಂ ಜನಜ್ಞಾನ ಹಾರಂ । ತ್ರಯೀ ವೇದಸಾರಂ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪಾರಂ ॥
ಮುನಿಜ್ಞಾನಕಾರಂ ವಿದೂರೇ ವಿಕಾರಂ । ಸದಾ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಂ ಗಣೇಶಂ ನಮಾಮಃ ॥ 7

ಶ್ರೀ ಗಣೇಶ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಾ

ಸರಳಾರ್ಥ:- ತಮಸ್ಸಿನ ಸಮೂಹವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವನಾದ, ಜನರ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಳೆಯುವವನಾದ, ತ್ರಯೀ ವೇದಗಳ ಸಾರಸ್ವರೂಪನಾದ, ಪರಬ್ರಹ್ಮದ ಪಾರವನ್ನು ತಲುಪಿದವನಾದ, ಮುನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವನಾದ, ವಿಕಾರಗಳಿಂದ ದೂರನಾದ, ಸದಾ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ಗಣೇಶನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಗಣೇಶತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ತಮಸ್ತೋಮ ಹಾರಂ" ಎಂಬ ಪದವು ಕೇವಲ ಅಂಧಕಾರ ನಿವಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೂಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ತಮಸ್ತೋಮ ಎಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನ, ಅಲಸ್ಯ, ಭ್ರಮೆ, ಸ್ಥೂಲ ದೃಷ್ಟಿ—ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದ ಸಮೂಹ. ಗಣೇಶನು ಈ ಸಮೂಹವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯೇ. ಇದು ಹೊರಗಿನ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿನ ಒಳಗಿನ ಪರಿವರ್ತನೆ.*

"ಜನಜ್ಞಾನ ಹಾರಂ" ಎಂದರೆ ಜನರಿಗೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಜನರ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಹೆಚ್ಚು ಗಾಢ. ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ತುಂಬಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ; ಅಜ್ಞಾನ ತೆರವಾದಾಗ ಜ್ಞಾನ ತಾನೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಗಣೇಶನು ಜ್ಞಾನಹಾರಕ.

"ತ್ರಯೀ ವೇದಸಾರಂ" ಎಂಬುದು ಗಣೇಶತತ್ತ್ವವನ್ನು ಋಗ್ವೇದ–ಯಜುರ್ವೇದ–ಸಾಮವೇದಗಳ ಸಾರಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ವೇದಗಳ ವಿಧಿ–ಮಂತ್ರ–ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಅನುಭವಸತ್ಯವೇ ಗಣೇಶ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವನು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿಷಯವಲ್ಲ; ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಹೃದಯ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪಾರಂ" ಎಂಬ ಪದ ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಗಣೇಶನು ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಸೂಚಕನಲ್ಲ; ಅವನೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮದ ಪಾರಸ್ಥಿತಿ—ಬಂಧನ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಿಯ ಅಂಚುಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ಸ್ಥಿತಿ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ದ್ವೈತದ ಕೊನೆಯ ಅಂಚು ಕರಗಿದಾಗ, ಈ ಸ್ಥಿತಿಯ ಅನುಭವ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.

"ಮುನಿಜ್ಞಾನಕಾರಂ" ಎಂದರೆ ಗಣೇಶನು ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವ ದೇವತೆ ಅಲ್ಲ. ಮುನಿಗಳೊಳಗೆ ಜ್ಞಾನ ಉದಯಿಸುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ತತ್ತ್ವ. ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ, ಉಸಿರು, ಚಿಂತನೆ—ಎಲ್ಲವೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಲಯಗೊಂಡಾಗ, ಜ್ಞಾನ ತಾನೇ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವೇ ಗಣೇಶ.

"ವಿದೂರೇ ವಿಕಾರಂ" ಎಂಬುದು ಈ ತತ್ತ್ವದ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಕಾರಗಳು ಎಂದರೆ ಬದಲಾವಣೆಗಳು—ಭಾವೋದ್ವೇಗ, ಆಸಕ್ತಿ, ದ್ವೇಷ. ಗಣೇಶತತ್ತ್ವವು ಇವೆಲ್ಲದಿಂದ ದೂರ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ "ಸದಾ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಂ" ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸದಾ ಎಂದರೆ ಕ್ಷಣಿಕ ಅನುಭವವಲ್ಲ; ಸ್ಥಿರ ಚೇತನಸ್ಥಿತಿ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನು ತಮಸ್ಸಿನ ಸಮೂಹವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ, ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಳೆಯುವ, ತ್ರಯೀ ವೇದಗಳ ಸಾರವಾದ, ವಿಕಾರರಹಿತ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪ ಎಂದು ನಿರೂಪಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಗಣೇಶೋಪಾಸನೆ ಎಂದರೆ ವಿಧಿಪೂಜೆಯಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿನ ತಮಸ್ಸನ್ನು ಕರಗಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮಚೇತನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳ್ಳುವ ಯಾತ್ರೆ. ಈ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪ ಗಣೇಶನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವೆಂದರೆ, ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯತ್ತ ಸಾಗುವ ಅಂತಿಮ ಶರಣಾಗತಿ.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಜಗತ್ತಿನ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವವನೂ, ಜನರ ಅಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವವನೂ, ವೇದಗಳ ಸಾರ ಸರ್ವಸ್ವವೂ, ಪರಬ್ರಹ್ಮದ ಎಲ್ಲೆಯೂ, ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕರುಣಿಸುವವನೂ, ಇಂದ್ರಿಯ ಚಾಪಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ದೂರದಲ್ಲಿರುವವನೂ, ಯಾವಾಗಲೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪನೂ ಆಗಿರುವ ಆಗಿರುವ ಗಣೇಶನಿಗೆ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು.

ಶಶಾಂಕಸ್ವರೂಪ ಗಣೇಶ : ಔಷಧಿ–ಸುಧಾ–ಶೀತಲ ಜ್ಞಾನಚಂದ್ರನ ದರ್ಶನ

ನಿಜೈರೋಷಧೀಸ್ತರ್ಪಯಂತಂ ಕಶಾಪ್ಯೈಃ | ಸುರೋಘಾನ್ ಕಲಾಭೀಃ ಸುಧಾಸ್ರಾವಿಣಿಭೀಃ ॥
ದಿನೇಶಾಂಶು ಸಂತಾಪಹಾರಂ ದ್ವಿಜೇಶಂ । ಶಶಾಂಕ ಸ್ವರೂಪಂ ಗಣೇಶಂ ನಮಾಮಃ ॥ 8

ಶ್ರೀ ಗಣೇಶ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಲಾ

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಸ್ವಭಾವಿಕ ಔಷಧಿಗಳಿಂದ ಪೋಷಿಸುವವನಾದ, ಕಶಾಪಗಳ ಮೂಲಕ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮಾಡುವವನಾದ, ದೇವತೆಗಳ ಅಮೃತಕಲೆಯಂತೆ ಹರಿಯುವ ಶೀತಲ ಸುಧೆಯನ್ನು ಹರಿಸುವವನಾದ, ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳ ತಾಪವನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸುವವನಾದ, ದ್ವಿಜೇಶನಾದ, ಚಂದ್ರಸ್ವರೂಪನಾದ ಗಣೇಶನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಗಣೇಶತತ್ತ್ವವನ್ನು ಚಿಕಿತ್ಸಕ, ಶೀತಲ ಮತ್ತು ಪೋಷಕ ಆಯಾಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ-ಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. "ನಿಜೈರೋಷಧೀಸ್ತರ್ಪಯಂತಂ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗವು ಗಣೇಶನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ದೇಹ–ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿನ ಆಂತರಿಕ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಔಷಧಿಗಳು ಹೊರಗಿನ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶಕ್ತಿಸಾರಗಳು. ಉಸಿರಾಟ ಶುದ್ಧವಾದಾಗ ದೇಹದಲ್ಲೇ ಔಷಧಿಯಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿಗಳು ಉದಯಿಸುತ್ತವೆ.*

"ಕಶಾಪ್ಯೈಃ" ಎಂಬುದು ಸಂಸ್ಕಾರ–ಶುದ್ಧೀಕರಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕಶಾಯಗಳು ಕಹಿಯಾದರೂ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡುವಂತೆ, ಯೋಗಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಕಠಿಣತೆಗಳು ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕರಗಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಗಣೇಶನು ಸಹಜವಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಾನೆ.

"ಸುರೋಘಾನ್ ಕಲಾಭೀಃ ಸುಧಾಸ್ರಾವಿಣಿಭೀಃ" ಎಂಬ ಸಾಲು ಗಣೇಶತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅಮೃತಪ್ರವಾಹದ ಮೂಲವಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಶೀತಲ ಸುಧೆಯಂತೆ, ಈ ಚೇತನಪ್ರವಾಹವು ಪ್ರಾಣನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಶಾಂತಿ, ಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ದಿನೇಶಾಂಶು ಸಂತಾಪಹಾರಂ" ಎಂಬ ಪದ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ದಿನೇಶ ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯ—ತಾಪ, ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ, ಉಗ್ರತೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅತಿಯಾದ ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಉಷ್ಣತೆ, ಆತುರ, ಅಶಾಂತಿ—ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸೂರ್ಯತಾಪದಂತೆಯೇ. ಗಣೇಶನು ಚಂದ್ರಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಈ ತಾಪವನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. "ದ್ವಿಜೇಶಂ" ಎಂದರೆ ಎರಡನೇ ಜನ್ಮವನ್ನು ನೀಡುವವನು. ಇಲ್ಲಿ ದ್ವಿಜತ್ವವೆಂದರೆ ದೇಹಜನ್ಮವಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನಜನ್ಮ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನ ಕಳೆದು ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿ ಹುಟ್ಟಿದಾಗ, ಸಾಧಕನು ದ್ವಿಜನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಜ್ಞಾನಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿರುವವನೇ ಗಣೇಶ. "ಶಶಾಂಕ ಸ್ವರೂಪಂ" ಎಂಬುದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಶೃಂಗ. ಶಶಾಂಕ ಎಂದರೆ ಚಂದ್ರ. ಚಂದ್ರನು ಬೆಳಕನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಸುಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಗಣೇಶತತ್ತ್ವ. ಜ್ಞಾನ ನೀಡುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಶೀತಲ, ಮೃದು, ಪೋಷಕ—ಇವೇ ಈ ಸ್ವರೂಪದ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನು ಆಂತರಿಕ ವೈದ್ಯನಾಗಿ, ಔಷಧಿ–ಸುಧಾ–ಚಂದ್ರಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಉಸಿರಾಟ–ಧ್ಯಾನದ ಮೂಲಕ ದೇಹ–ಮನಸ್ಸಿನ ತಾಪವನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸಿ, ಶೀತಲ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹರಿಸುವವನೇ ಗಣೇಶ. ಶಶಾಂಕಸ್ವರೂಪ ಗಣೇಶನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವೆಂದರೆ, ಅತಿಶಯ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆಯಿಂದ ಶಾಂತ ಚೇತನದತ್ತ ಸಾಗುವ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಶರಣಾಗುವುದು.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗಗಳ ಸಂಹಾರಕನೂ, ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ರಸವಿದ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಮೃತಪ್ರಾಯನೂ, ಸೂರ್ಯನ ತಾಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವವನೂ, ವಿಪ್ರರಿಗೆ ಒಡೆಯನೂ, ಚಂದ್ರನಂತೆ ಮನೋಹರ ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿರುವ ಗಣೇಶನಿಗೆ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು.

ಅಧ್ಯಾಯ – 7
ಉಪನಿಷತ್ ಮತ್ತು ಪುರಾಣ

ಉಪನಿಷತ್ : ವಾಯು–ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಪರವಿದ್ಯಾ ರಹಸ್ಯ

ಉಪನಿಷತ್ = उपनिषत् = उ प नि ष त

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಗಾಳಿ ಜ್ಞಾನ ಶಿಕ್ಷಕ ಸದ್ಗುಣವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು

ಉಪನಿಷದ್ = उपनिषद् = उ प नि ष द्

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಗಾಳಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕೊಡುಗೆ (ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ ಯಾ ಉಪನಿಷದ್ ಗಾಳಿಯ ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ, ಇದರ ಭೋಧಕ ಸದ್ಗುಣವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಉಪನಿಷತ್ ಎಂದಾದರೆ, ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಮಾನವನಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಕೊಡುಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದೇ ಪರವಿದ್ಯಾ ರಹಸ್ಯವಾಗಿದೆ.)

ಉಪನಿಷತ್ ಅಥವಾ ಉಪನಿಷದ್ ಎಂಬ ಪದಗಳು ಕೇವಲ ತಾತ್ವಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹೆಸರಲ್ಲ. ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಉಪನಿಷತ್ ಎಂದರೆ ವಾಯುವಿನ ಮೂಲಕ ಬೋಧಿಸಲ್ಪಡುವ ಜ್ಞಾನಶಿಕ್ಷಕ ಸದ್ಗುಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಿಕೆ. ಉಪನಿಷದ್ ಎಂದರೆ ಆ ವಾಯು–ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಾನವನಿಗೆ ದೊರಕುವ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕೊಡುಗೆ.

ಉಪನಿಷತ್ = ಉ + ಪ + ನಿ + ಷ + ತ ಎಂದು ವಿಭಜಿಸಿದಾಗ, ಈ ಪದದೊಳಗೆ ಜೀವಶಕ್ತಿಯ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಉ ಅಕ್ಷರವು ಉದ್ಭವ, ಉಸಿರು, ವಾಯುಚಲನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪ ಅಕ್ಷರವು ಪೋಷಣೆ, ಪಾವನತೆ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ನಿ ಅಕ್ಷರವು ಒಳಗಡೆಗೆ, ಮೂಲದತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಷ ಅಕ್ಷರವು ಶಿಷ್ಟತೆ, ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ತ ಅಕ್ಷರವು ತತ್ತ್ವಸ್ವೀಕಾರ, ಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ, ಉಪನಿಷತ್ ಎಂದರೆ ವಾಯುವಿನ ಮೂಲಕ ಒಳಗಡೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಜ್ಞಾನಶಿಕ್ಷಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಶಿಷ್ಟವಾಗಿ, ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಇದರಿಂದ ಉಪನಿಷತ್ ಕೇವಲ ಓದುವ ಗ್ರಂಥವಾಗಿರದೆ, ಅನುಭವಿಸುವ ವಿದ್ಯೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಉಪನಿಷದ್ = ಉ + ಪ + ನಿ + ಷ + ದ್ ಎಂದು ನೋಡಿದಾಗ, ದ್ ಅಕ್ಷರವು ದಾನ, ದತ್ತಿ, ಕೊಡುಗೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ವಾಯು–ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದೇ ಮಾನವನಿಗೆ ದೊರಕುವ ಪರಮ ದತ್ತಿ. ಇದು ಹೊರಗಿನಿಂದ ದೊರಕುವ ಕೊಡುಗೆಯಲ್ಲ; ಒಳಗಿನಿಂದಲೇ ಉದಯಿಸುವ ಅನುಗ್ರಹ.

ಈ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ, ಉಪನಿಷತ್ ಎಂದರೆ ವಾದಗ್ರಂಥವಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಾಣಾಧಾರಿತ ಜ್ಞಾನಪಥ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಸದಾ ಶ್ರವಣ–ಮನನ–ನಿದಿಧ್ಯಾಸನ ಎಂಬ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ಇದೇ. ಶ್ರವಣವೆಂದರೆ ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳುವಿಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಉಸಿರಿನ ಲಯದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರ–ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಿಕೆ. ಮನನವೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕರಿಸುವಿಕೆ. ನಿದಿಧ್ಯಾಸನವೆಂದರೆ ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಸಿರಾಟ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವಿಕೆ.

ಇದರಿಂದಲೇ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಪರಾವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅಪರಾವಿದ್ಯೆ ಗ್ರಂಥ–ಕರ್ಮ–ವಿಧಿಗಳ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಪರಾವಿದ್ಯೆ ಎಂದರೆ ವಾಯುಜ್ಞಾನ—ಉಸಿರಿನ ಮೂಲಕ, ಚೇತನದ ಮೂಲಕ ಅನುಭವವಾಗುವ ಸತ್ಯ. ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ಮಾನವನು ಅಕ್ಷರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಕೇಂದ್ರಸಂದೇಶ.

ಉಪನಿಷತ್ ಅಥವಾ ಉಪನಿಷದ್ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಗ್ರಹವಲ್ಲ; ಅದು ವಾಯುವಿನ ಮೂಲಕ ಬೋಧಿಸಲ್ಪಡುವ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಪರವಿದ್ಯಾ ಮಾರ್ಗ. ಉಪನಿಷತ್ ಎಂದರೆ ಆ ಜ್ಞಾನಶಿಕ್ಷಕ ಸದ್ಗುಣವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ. ಉಪನಿಷದ್ ಎಂದರೆ ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಮಾನವನಿಗೆ ದೊರಕುವ ಪರಮ ಕೊಡುಗೆ. ಈ ವಾಯು–ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದಾಗಲೇ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ನಿಜವಾದ ಫಲ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ *ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆ ಎಂದು ಯಾವ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳು ಈ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಸದಾ ಅದನ್ನೆ ಆಲಂಬಿಸಿರುತ್ತಾರೊ ಅವರ ಅವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಥವಾ ಅಂಥವರನ್ನು ಪರಬ್ರಹ್ಮದ ಬಳಿಗೆ ಒಯ್ಯುವುದರಿಂದ ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬರುವ ಗರ್ಭವಾಸಾದಿ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ಈ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಉಪನಿಷತ್ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಅಡಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಇದು ಉಪನಿಷತ್ ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಈ ಅರ್ಥಗಳಿಗೆ ಪೋಷಕವಾಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.*

ವಿದ್ವಾನ್ ಎ. ಕೆ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ಭಟ್ ರವರ ಪ್ರಕಾರ "ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ವೇದದ ಜ್ಞಾನಕಾಂಡಾತ್ಮಕ ಮಂತ್ರಸಮೂಹ-ಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ, ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಮಾನವನನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನೆಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುವ ಜ್ಞಾನ, ಅಥವಾ ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ಜಗತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಜ್ಞಾನ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳಬಹುದು".

ಷಣ್ಮುಖಯ್ಯ ಅಕ್ಕೂರಮಠ ರವರ ಪ್ರಕಾರ "ಉಪನಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಆಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಗುರು ಶಿಷ್ಯ ಸಂಬಂಧ ಪವಿತ್ರವಾದ ಸಂಬಂಧ. ಗುರುವಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೇಳಿದ್ದು ಎಂಬುದೇ ಉಪನಿಷತ್ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ. "ಗುರು ಪಾರಂಪರ್ಯಾಗತಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ" ಗುರು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಹರಿದುಬಂದ ಜ್ಞಾನರಾಶಿ ಆಗಮ.

ವಿದ್ವಾನ್ ಎಂ. ಸಿ. ರಾಮರಾವ್ ಪ್ರಕಾರ *"ಉಪನಿಷತ್ ಎಂಬುದರ ಬಾಹ್ಯಾರ್ಥ ಶಿಷ್ಯನೇ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೋ, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಲಿ". ಮುಂಡಕೋಪನಿಷತ್ ನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ (2-2-3) "ಎಲೈ ಸೋಮ್ಯನೇ ಉಪನಿಷತ್ ಎಂಬ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ತೆಗೆದುಕೋ; ಆ ಮಹತ್ತರವಾದ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಆರಾಧನೆಯಿಂದ ಹರಿತಮಾಡಿದ ಬಾಣವನ್ನು ಅನು ಸಂಧಾನುಮಾಡು ; ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಎಂಬ ಗುರಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೋ; ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಎಳೆದು ಈ ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಡು".*

ವಿದ್ವಾನ್ ಹೆಚ್ ಎನ್ ರಘುವೇಂದ್ರಚಾರ್ಯ ರವರ ಪ್ರಕಾರ ಉಪನಿಷತ್ತೆಂದರೆ ರಹಸ್ಯ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳುವುದು ಯುಕ್ತವಾ-ಗಿರುವುದು, ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಮುಂದುವರಿದು, ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಉಪನಿಷತ್ತೆಂದರೆ ರಹಸ್ಯ ವಸ್ತುವಿನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ವಿದ್ಯೆ ಎನ್ನುವರು; ರಹಸ್ಯ ವಸ್ತು ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಉಪನಿಷತ್ತೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡುವ ವಿದ್ಯೆ ಎಂಬುದೇ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ಈ ಅರ್ಥವೇ ವೇದಾಂತ ದರ್ಶನವನ್ನು ಅವಲಂಬಿ-ಸಿರುವ ಎಲ್ಲ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೂ ಸಮ್ಮತವಾದುದು, ... ಮೊಟ್ಟ-ಮೊದಲು ಉಪನಿಷತ್ ಎಂದರೆ "ತತ್ವ ಮುಸಿ" ಮುಂತಾದ ಪುಟ್ಟ ವಾಕ್ಯಗಳೆಂದೂ ಅನಂತರ ಅವುಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಸೇರಿ ಒಟ್ಟು ಗ್ರಂಥ ಉಪನಿಷತ್ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ವ್ಯವಹೃತವಾಯಿತೆಂದೂ ಪ್ರತೀಚ್ಯರ ವಾದ ...... ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ ಮತ್ತು ಆಗಮ ಮುಂತಾದುವು ಅಮೃತ ರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುವು. .... ಉಪನಿಷತ್ ಎಂದರೆ ಪ್ರಕೃತ ವೇದ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮದ ಸ್ವಾಮಿ ರಂಗನಾಥಾನಂದರು ಹೀಗೆ ಅರ್ಥೈಸುತ್ತಾರೆ, ಯೋಗದ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಈ ಬಗೆಯ ನೈಪುಣ್ಯತೆಯನ್ನು ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೈಪುಣ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ (1.1.10) : "ಯದೇವ ವಿದ್ಯಯಾ ಕರೋತಿ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಉಪನಿಷದಾ ತದೇವ ವೀರ್ಯವತ್ತರಂ ಭವತಿ..." ಅಂದರೆ *"ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಜ್ಞಾನದಿಂದ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ, ಮತ್ತು ಗಾಢ ಆಲೋಚನೆಯಿಂದ ಮಾಡುವೆವೊ ಅದು ಮಾತ್ರವೇ ಅತ್ಯಂತ ಕೌಶಲದಿಂದ*

ಕೂಡಿರುವುದು". ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಾರೆ, ನೈಪುಣ್ಯತೆಯ ಮೊದಲ ಅಂಶ ವಿದ್ಯಾ, ಎಂದರೆ ವಸ್ತು ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಒಂದು ವಿಷಯದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ತಿಳಿವಳಿಕೆ. ನಂತರ ಬರುವುದೇ ಶ್ರದ್ಧಾ, ಎಂದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ವಿಶ್ವಾಸ, ಮತ್ತು ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವೆವೊ ಅದರ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸ. ಕೊನೆಗೆ ಬರುವುದು ಉಪನಿಷತ್, ಎಂದರೆ ಒಂದು ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಗಾಢವಾದ ಚಿಂತನೆ. ಇದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ. ವಿದ್ಯಾ, ಶ್ರದ್ಧಾ ಮತ್ತು ಉಪನಿಷತ್, ಈ ಮೂರು, ನಮ್ಮ ನೈಪುಣ್ಯತೆಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಾದರೂ ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆವಶ್ಯಕ". ಮುಂದುವರಿದು ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಕಿಸಿ ಮಾನವನ ಅಂತರಂಗದ ದಿವ್ಯತೆಯ ಜ್ಞಾನದ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆಕಾಶವನ್ನು ಚರ್ಮದಂತೆ ಆವರಿಸುವ ಜ್ಞಾನ : ದುಃಖಾಂತ್ಯದ ಉಪನಿಷತ್ತೀಯ ಘೋಷಣೆ

ಯದಾ ಚರ್ಮವತ್ ಆಕಾಶಂ ವೇಷ್ಟಯಿಷ್ಯಂತಿ ಮಾನವಾಃ |
ತದಾ ದೇವಂ ಅವಿಜ್ಞಾಯ ದುಃಖಸ್ಯಾಂತೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥

ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್, 6-20

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಮಾನವರು ಆಕಾಶವನ್ನು ಚರ್ಮದಂತೆ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಆವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ಅಂದರೆ ಚೇತನಾಕಾಶವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತಾಗ—ಆ ದೇವತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯದೇ ಇದ್ದರೂ ಸಹ, ದುಃಖಕ್ಕೆ ಅಂತ್ಯ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಮಂತ್ರವು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಅತ್ಯಂತ ಗೂಢವಾದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಸಂದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. "ಆಕಾಶಂ ಚರ್ಮವತ್ ವೇಷ್ಟಯಿಷ್ಯಂತಿ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಭೌತಿಕ ಅಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವೆಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ನೀಲಾಕಾಶವಲ್ಲ; ಅದು ಚಿತ್ತಾಕಾಶ, ಚಿದಾಕಾಶ. ಚರ್ಮವತ್ ಎಂದರೆ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಚರ್ಮ ಹೇಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆಯೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಚೇತನಾಕಾಶವನ್ನು ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಂದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಿತಿ.*

ಮಾನವನು ತನ್ನನ್ನು ದೇಹವೆಂದು ಭಾವಿಸುವವರೆಗೆ ಆಕಾಶ ಹೊರಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸು–ಬುದ್ಧಿಗಳು ಲಯಗೊಂಡಾಗ, ಆಕಾಶ ಹೊರಗಿರುವ ವಸ್ತುವಲ್ಲ; ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಆಕಾಶ ಎಂಬ ಅನುಭವ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಯೋಗ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಗುರಿ. ಇಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಟ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ, ಚಲನೆಗಳೆಲ್ಲ ಲಯಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ವ್ಯಾಪಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ತದಾ ದೇವಂ ಅವಿಜ್ಞಾಯ" ಎಂಬ ಪದಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದವು. ದೇವರನ್ನು ಹೆಸರು–ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯದೆ ಇದ್ದರೂ ಸಹ, ದುಃಖಾಂತ್ಯ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಭಕ್ತಿಯ ನಿರಾಕರಣೆ ಅಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸತ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಆಯಾಮ. ದೇವತ್ವವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆಯ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯದೇ ಇದ್ದರೂ, ಚೇತನಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾದಾಗ ದುಃಖದ ಮೂಲವೇ ಕರಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ.

ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ದೇವರ ಅಜ್ಞಾನವಲ್ಲ; ಆತ್ಮವಿಸ್ಮರಣೆ. ಆತ್ಮವಿಸ್ಮರಣೆ ಎಂದರೆ ತನ್ನನ್ನು ಸೀಮಿತ ದೇಹ–ಮನಸ್ಸಾಗಿ ಭಾವಿಸುವಿಕೆ. ಆ ಭಾವನೆ ಕರಗಿದಾಗ, ದುಃಖವೂ ಕರಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮಂತ್ರವು ಹೇಳುವುದೇನಂದರೆ—ದೇವಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಆತ್ಮವಿಸ್ತಾರ. ಆತ್ಮವು ಆಕಾಶದಂತೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಅನುಭವವೇ ದುಃಖಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣ.

ಇದು ನಿಮ್ಮ ವಿವರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಶೂನ್ಯಕ, ನಿರೋಧ, ಚಿದಾಕಾಶ, ಉಪನಿಷತ್ ಎಂಬ ವಾಯು–ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಜೋಡುತ್ತದೆ. ಉಸಿರಾಟದ ಮೂಲಕ ಮನಸ್ಸು ಆಂತರಿಕ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಾಗ, ಆಕಾಶವನ್ನು "ಆವರಿಸುವ" ಅನುಭವ ಸ್ವತಃ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ—ಮಾನವನು ತನ್ನ ಚೇತನವನ್ನು ಆಕಾಶದಂತೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದಾಗ, ದುಃಖಕ್ಕೆ ಅಂತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ದೇವರನ್ನು ರೂಪ–ನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆತ್ಮವಿಸ್ತಾರವೇ ದುಃಖನಾಶದ ಕೀಲಿ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಹೃದಯಸತ್ಯವನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ: ಚೇತನಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾದವನು ದುಃಖವನ್ನು ಮೀರುತ್ತಾನೆ.*

ಭಾವಾರ್ಥ;- (ತಾಂತ್ರಿಕ ಜ್ಞಾನದ ಸಹಾಯದಿಂದ) ಮಾನವನು ಆಕಾಶವನ್ನು ಚರ್ಮವನ್ನು ಸುತ್ತುವಂತೆ ಸುತ್ತಿ ಬಿಡಬಹುದು. ಆದರೂ ಅಂತರಗಂದ ದಿವ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಅವರಿಗೆ ದುಃಖ ವಿಮುಕ್ತಿಯು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ವಿದ್ವಾನ್ ಎನ್. ರಂಗನಾಥಶರ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಗೆ ವೇದಾಂತವೆಂಬ ಹೆಸರಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಉಪನಿ-ಷತ್ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವು ವೇದಾಂತಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ವೇದಾಂತಿಗಳನ್ನು ಉಪನಿಷದ್ವಾದಿಗಳೆಂದೂ ಔಪನಿಷದರೆಂದೂ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದುಂಟು.

ವಿದ್ವಾನ್ ಹೆಚ್. ಜಿ. ರಾಮಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ, *"ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆ, ನಿರಭಿಮಾನ, ವೈರಾಗ್ಯಗಳಿಂದ ಬಾಳುವೆ ನಡೆಸಿ, ತಮ್ಮ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ದೊರೆತ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಋಷಿಗಳು, ಯೋಗಿಗಳು, ಸಂತರು, ಮಹಾತ್ಮರು ಜಗತ್ತಿನ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ಅಮರವಾಣಿಗಳೇ ಉಪನಿ-ಷತ್ತುಗಳು ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಉಪನಿಷತ್ ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಜ್ಞಾನ ಎಂದರ್ಥ ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಶ್ರಮಿಸಿ ಸತ್ಯದ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮಾಡಿ; ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿ, ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳಿ, ಆತ್ಮವೆಂಬ ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ದೃಢಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾದ ದೃಷ್ಟಿ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಗ ಗೋಚರಿಸಿದ ಏಕ ಸತ್ಯದ ಹಲವು ತತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಈ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆ. ವೇದಗಳ ಕೊನೆಯ ಅಥವಾ ಅಂತ್ಯ ಭಾಗವಾದ ಈ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷಯದ ಜ್ಞಾನವು ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ವೇದಾಂತ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಈಶ್ವರ, ಜೀವ, ಪ್ರಪಂಚ ಈ ಮೂರರ ತತ್ತ್ವ, ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದೇ ವೇದಾಂತದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರುಗಳು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು ಗಹನ, ರಹಸ್ಯ ಆಗಿದ್ದು ಅತಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಗುರುಗಳಿಂದ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದು ಆಚರಣೆಗೆ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರುತಿ ಎಂದೂ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು".*

ಶ್ರೀ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಸರಸ್ವತೀಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಸಾ-ರವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಳೆಯುವದ-ಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕೇ ಉಪನಿಷತ್ತು ಪ್ರಾರಂಭ-ವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಉಪನಿಷದ್ರೂಪವಾದ ಸಾರ. ವಿದ್ಯೆಗೆ ಉಪನಿಷತ್ತು ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯೆ-ಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಗೌಣವಾಗಿ ಆ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಭಾವ, ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಪುರಾಣ : ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ ಬೋಧಿಸುವ ಸನಾತನ ಮಾರ್ಗ

ಪುರಾಣ = पुराण = पु रा ण

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡತ್ತಾ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವುದು (ಜ್ಞಾನ ಭೋದನೆಗಾಗಿಯೇ ರಚಿತವಾದುದ್ದು ಪುರಾಣ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಇದು ಮನುಜನ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಗೊಂದಲವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವುದು)

'ಪುರಾಣ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಅದು ಕೇವಲ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಥೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಲ್ಲ, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ, ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಬೋಧನಾಮಾರ್ಗವೇ ಪುರಾಣ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪುರಾಣ = ಪು + ರಾ + ಣ ಎಂದು ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿದಾಗ, ಇದರೊಳಗಿನ ತತ್ತ್ವ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಪು' ಅಕ್ಷರವು ಪಾವನತೆ, ಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೀಕರಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಳೆಯುವ ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಕೇತ. 'ರಾ' ಅಕ್ಷರವು ಪ್ರಕಾಶ, ರಶ್ಮಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಬೆಳಕನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಅಂತರಂಗದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಬೆಳಕು. 'ಣ' ಅಕ್ಷರವು ನೆಲೆ, ಸ್ಥಿರತೆ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ ಗ್ರಹಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲೆಸುವಿಕೆ.

ಈ ಮೂರು ಅಕ್ಷರಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಪುರಾಣ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೇವಲ ಹೇಳುವಿಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಪುರಾಣ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕಥಾರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಅದರ ಗುರಿ ಮನರಂಜನೆ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಬೋಧನೆ—ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿ ಶುದ್ಧೀಕರಣ.

ಪುರಾಣಗಳ ವಿಧಾನವು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಗೂಢ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಲುಪಿಸುವ ಸೇತುವೆ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಪರವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ; ಪುರಾಣಗಳು ಅದೇ ಪರವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಥೆ, ರೂಪಕ ಮತ್ತು ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೂಲಕ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೀರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ಪುರಾಣಗಳು ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಗೊಂದಲವನ್ನು ಕರಗಿಸುತ್ತವೆ.

ಮಾನವನ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದಾಗ, ಶುದ್ಧ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಪುರಾಣಗಳು ಆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಧರ್ಮ, ಭಕ್ತಿ, ಯೋಗ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ—allವೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಮತೋಲನದಿಂದ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಕಠಿಣವಾಗದೆ, ಸಹಜವಾಗಿ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುತ್ತದೆ.

ಪುರಾಣ ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಥೆಗಳ ಹೆಸರಲ್ಲ; ಅದು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಾವನಗೊಳಿಸಿ, ಗೊಂದಲವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ, ಮಾನವನ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವ ಬೋಧನಾಪರಂಪರೆ. 'ಪು' ಶುದ್ಧೀಕರಣ, 'ರಾ' ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ, 'ಣ' ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಈ ಮೂರು ಸೇರಿ ಪುರಾಣವನ್ನು ಸನಾತನ ಜ್ಞಾನಸಾಧನೆಯ ಜನಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿಸಿದೆ.

ಪುರಾಣಾರ್ಥದ ಮಹಿಮೆ : ವೇದಸತ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಜನಮಾನಸಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗ

ವೇದಾರ್ಥಾದಧಿಕಂ ಮನ್ಯೇ ಪುರಾಣಾರ್ಥಂ ವರಾನನೇ ||
ವೇದಾಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ಪುರಾಣೇಷ್ವೇನ ಸರ್ವದಾ |
ಬಿಭೇತ್ಯಲ್ಪಶ್ರುತಾದ್ವೇದೋ ಮಾಮಯವಂ ಪ್ರಹರಿಷ್ಯತಿ ॥

ನಾರದೀಯಪುರಾಣಂ 8-24-17, 18

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಓ ವರಾನನೇ, ನಾನು ಪುರಾಣಾರ್ಥವನ್ನು ವೇದಾರ್ಥಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ ವೇದಗಳೂ ಸದಾ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿವೆ. ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಕೇಳಿದವರಿಗೆ (ಅಲ್ಪಶ್ರುತರಿಗೆ) ವೇದಭೋಧನೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಅದನ್ನು ಅವರು ತಪ್ಪಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ನನಗೆ ಹಾನಿ ಮಾಡಬಹುದು ಎಂಬ ಭಯವೇ ವೇದಕ್ಕೆ ಉಂಟು.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ವಚನವು ಪುರಾಣಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವೇದ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳ ನಡುವೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಲ್ಲ; ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ವೇದವು ಪರಮಸತ್ಯವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ, ಗೂಢ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಸತ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಮಾನಸಿಕ ಶುದ್ಧತೆ, ವಿವೇಕ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕಾರ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಸಮಾನವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.*

ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಪುರಾಣಗಳು ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಪುರಾಣಗಳು ವೇದಸತ್ಯವನ್ನು ಸರಳಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ, ಕಥಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೀರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹಾನಿಯಾಗದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ.

“ವೇದಾಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ಪುರಾಣೇಷು” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಇದನ್ನೇ ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ—ವೇದಗಳ ಅರ್ಥವು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ, ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ, ಮತ್ತು ಸದಾ ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- “ಬಿಭೇತ್ಯಲ್ಪಶ್ರುತಾದ್ವೇದಃ” ಎಂಬ ಸಾಲು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ವೇದಕ್ಕೆ ಭಯ ಅಜ್ಞಾನಿಯಿಂದಲ್ಲ; ಅಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನಿಯಿಂದ. ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಕೇಳಿ, ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಅರಿತು, ಅದನ್ನೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಮನಸ್ಥಿತಿಯೇ ಅಪಾಯಕರ. ಅಂಥವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ವೇದಜ್ಞಾನವು ಅಹಂಕಾರ, ವಾದ ಮತ್ತು ಹಾನಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು.

ಪುರಾಣಗಳು ಈ ಅಪಾಯವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ. ಅವು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತವೆ, ಬುದ್ಧಿಗೆ ಕರುಣೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ನೈತಿಕತೆಯನ್ನು ಜೋಡಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪುರಾಣಾರ್ಥವು ಕೇವಲ ವಿವರಣೆ ಅಲ್ಲ; ಅದು ವೇದಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಕವಚ. ಪುರಾಣಗಳು ಇಲ್ಲದೆ ವೇದಜ್ಞಾನವು ದುರುಪಯೋಗವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನೇ ಈ ವಚನ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ನಾರದೀಯಪುರಾಣದ ಈ ವಚನದ ಪ್ರಕಾರ, ಪುರಾಣಗಳು ವೇದಗಳ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲ; ಅವು ವೇದಸತ್ಯದ ರಕ್ಷಕರು. ವೇದಾರ್ಥವು ಗೂಢವಾದರೆ, ಪುರಾಣಾರ್ಥವು ಅದನ್ನು ಶುದ್ಧವಾಗಿ, ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಮತ್ತು ಜನಮಾನಸಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹಾನಿಯಾಗದಂತೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಸನಾತನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಪುರಾಣಸಾಹಿತ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪುರಾಣಾರ್ಥವು ವೇದಾರ್ಥಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಿಶಾಲ, ದಯಾಮಯ ಮತ್ತು ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಎಂದು ಶ್ಲೋಕವು ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ವರಾನನೇ! ವೇದಾರ್ಥಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪುರಾಣಾರ್ಥವು ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆನು. ಸಕಲ ವೇದಗಳೂ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿವೆ. ಪುರಾಣಾದಿಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಓದಿ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೇ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಓದಿಕೊಂಡಿರುವವನನ್ನು ನೋಡಿ ವೇದವು ಇವನು ಅಪಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ನನ್ನನ್ನು ಕೆಡಿಸುವನು ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಯಪಪಡುತ್ತದೆ.

ಇತಿಹಾಸ–ಪುರಾಣಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ : ವೇದಸತ್ಯದ ಸುರಕ್ಷಿತ ವಿಸ್ತರಣೆ

ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಾಭ್ಯಾಂ ವೇದಂ ಸಮುಪಬೃಂಹಯೇತ್ ।
ಬಿಭೇತ್ಕಲ್ಪಶ್ರುತಾದ್ವೇದೋ ಮಾಮಯಂ ಪ್ರತರಿಷ್ಯತಿ ॥

ಶ್ರೀ ಮದ್ವಾಯುಪುರಾಣಂ 1-1-184

ಸರಳಾರ್ಥ:- ವೇದವನ್ನು ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಸ್ತರಿಸಬೇಕು, ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಪವಾಗಿ ಕೇಳಿದವನು ವೇದವನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅದರಿಂದ ಅನರ್ಥ ಉಂಟುಮಾಡಬಹುದೆಂಬ ಭಯವೇ ವೇದಕ್ಕೆ ಇದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ವೇದ, ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ವೇದವು ಸನಾತನ ಸತ್ಯದ ಮೂಲ. ಆದರೆ ಅದರ ಭಾಷೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ, ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಗೂಢ. ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಮಟ್ಟದ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಯಮ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಿಕ ಶುದ್ಧತೆಯೊಂದಿಗೆ ವೇದವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾರರು.*

ಆ ಕಾರಣಕ್ಕೇ “ವೇದಂ ಸಮುಪಬೃಂಹಯೇತ್” ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸಮುಪಬೃಂಹಯೇತ್ ಎಂದರೆ ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕು, ವಿಸ್ತರಿಸಬೇಕು, ಜೀವಂತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಬೇಕು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳು ವೇದಸತ್ಯವನ್ನು ಜೀವನಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ, ಧರ್ಮಸಂಕಟಗಳ ಮೂಲಕ, ಮಾನವೀಯ ಅನುಭವಗಳ ಮೂಲಕ ಜನರಿಗೆ ತಲುಪಿಸುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ವೇದದ ತತ್ತ್ವ ಕಠಿಣವಾಗದೆ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಬಿಭೇತ್ ಅಲ್ಪಶ್ರುತಾತ್ ವೇದಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯ ಬಹಳ ಗಂಭೀರ. ವೇದಕ್ಕೆ ಭಯವಿರುವುದು ಅಜ್ಞಾನಿಯಿಂದಲ್ಲ; ಅರ್ಧಜ್ಞಾನಿಯಿಂದ. ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಕೇಳಿ, ಸ್ವಲ್ಪವೇ ತಿಳಿದು, ಅದನ್ನೇ ಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಮನಸ್ಥಿತಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಅಪಾಯಕಾರಿ. ಅಂಥವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ವೇದವು ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ಬದಲು, ಅಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ಹಾನಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು.

ಇತಿಹಾಸ–ಪುರಾಣಗಳು ಈ ಅಪಾಯವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಅವು ವೇದಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತವೆ, ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ನೈತಿಕತೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕರುಣೆಯ ಆಧಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇತಿಹಾಸ–ಪುರಾಣಗಳು ವೇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲ; ಅವು ವೇದದ ರಕ್ಷಾಕವಚ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಶ್ರೀ ಮದ್ವಾಯುಪುರಾಣವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ—ವೇದವನ್ನು ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ವೇದವು ಮೂಲವಾದರೆ, ಇತಿಹಾಸ–ಪುರಾಣಗಳು ಅದರ ಸುರಕ್ಷಿತ, ಮಾನವೀಯ ಮತ್ತು ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ. ಅರ್ಧಜ್ಞಾನದಿಂದ ವೇದವು ದುರುಪಯೋಗವಾಗದಂತೆ ಕಾಪಾಡುವ ಸನಾತನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಇತಿಹಾಸ–ಪುರಾಣ ಪರಂಪರೆ.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಯಾವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಲು ಬಯಿಸುವನೋ ಅವನು ಮೊದಲು ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ತನ್ಮೂಲಕವಾಗಿ ವೇದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಪುರಾಣಾ-ದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಅಲ್ಪಜ್ಞನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ವೇದಗಳಿಗೆ ಅಪಾರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ವೇದಗಳೂ ಸಹ ಅವನಿಗೆ ಹೆದರುತ್ತವೆ.

ಭಾಗವತವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿತನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುವ ಮುನ್ನ ಶುಕಾಚಾರ್ಯರು ಪುರಾಣದ ಹತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಆತನಿಗೆ ವಿವರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಸರ್ಗ, ವಿಸರ್ಗ, ಸ್ಥಾನ, ಪೋಷಣ, ಊತಿ, ಮನ್ವಂತರ, ಈಶಕಥಾ, ನಿರೋಧ, ಮುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಆಶ್ರಯ. ಇವು ಪುರಾಣದ ದಶಲಕ್ಷಣಗಳು. **(ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಬನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರು ದಶಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ :-** *ಸರ್ಗ-ವಿಸರ್ಗ: ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವ ಮೊದಲು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಮೂಲದ್ರವ್ಯಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮಸೃಷ್ಟಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪಂಚಭೂತಗಳು, ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರೆಗಳು, ಪಂಚಜ್ಞಾ-ನೇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಪಂಚ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು ಪಂಚವಿಧದ ಅಂತಃಕರಣ ಎನ್ನುವ ಪಂಚಕಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ನಡೆದ ಸೃಷ್ಟಿ. ಇದನ್ನೇ 'ಸರ್ಗ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಮೂಲದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಮುಂದೆ ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಸ್ತಾರವಾಯಿತು. ಅದನ್ನು 'ವಿಸರ್ಗ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸ್ಥಾನ ಅಥವಾ 'ಸ್ಥಿತಿ' ಎಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಅದರ ಇರುವಿಕೆಯ ನಿಯಮದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷರಂತಹ ದೈತ್ಯರು ಸೃಷ್ಟಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕೆಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ, ಭಗವಂತ ಅವತಾರರೂಪಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಅವರನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿ, ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತನ್ನ ನಿಯಮದಂತೆ ಯಥಾಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿ, ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿ ಪೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ 'ಮನ್ವಂತರ'ದ ಕಥೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಒಂದು ದಿನಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮನ್ವಂತರಗಳಿವೆ. ಮನ್ವಂತರದ ಮೂಲಪುರುಷನನ್ನು 'ಮನು' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. 'ಊತಯಃ' ಎಂದರೆ 'ಜೀವ'ರುಗಳ ಅನಾದಿ ಕರ್ಮಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು. ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಜೀವನಕ್ರಮದ ಹಿಂದೆ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಜಾಗೃತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಹಿಂದೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು, ಆಕರ್ಷಣೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಭಗವಂತ ಯಾವಯಾವ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಏನೇನು ರೂಪತಾಳಿ ಏನೇನು ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ತೋರುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಆತನ ಅನುವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು, ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಮಾಡಿದರು ಎನ್ನುವ ಕಥೆಯೇ ಈಶಕಥಾ. ನಿರೋಧ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಿ: ಬದುಕಿನಿಂದ ಕಳಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಳಯದ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿರೋಧ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ-ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಜೀವರು ಭಗವಂತನ ಉದರದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ಇರುವ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು*

ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ನಮ್ಮ ರೂಪ ನಮ್ಮ ನಿಜರೂಪವಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮೂಲರೂಪ ಜ್ಞಾನಾನಂದಮಾಯವಾದುದು. ಜಡರೂಪವನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಕಳಚಿಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನಾನಂದರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳು-ವುದು ಮುಕ್ತಿ. ಆಶ್ರಯ: ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲಾ ಆಶ್ರಯವಾದ, ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ-ಸ್ಥಿತಿ-ಸಂಹಾರಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕಂತಹ ಶಕ್ತಿ ಯಾವುದು ಎಂದು ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಆಶ್ರಯ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದನ್ನು ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ, ಪರಮಾತ್ಮಾ, ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಮಾಹಿತಿ ಕೊಡುತ್ತವೋ ಅದನ್ನು 'ಆಶ್ರಯ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.)

ಸಂಸಾರ ಎಂದರೇನು?

ಸಂಸಾರ = संसार = सं सा र

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- *"ಹೊಳಪನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಗೊಂದಲ-ಕ್ಕೊಳಗಾಗುವುದು"*

'ಸಂಸಾರ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಅದು ಕೇವಲ ಜನ್ಮ–ಮರಣಗಳ ಚಕ್ರವಲ್ಲ. ಹೊಳಪನ್ನು, ಅಂದರೆ ಸತ್ಯಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲಕ್ಕೊಳಗಾಗುವ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಸಂಸಾರ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಸಾರ = सं + सा + र ಎಂದು ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿದರೆ, ಇದರ ಒಳಅರ್ಥ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. 'ಸಂ' ಅಕ್ಷರವು ಸೇರಿಕೆ, ಬಂಧನ, ಒಟ್ಟುಗೂಡುವಿಕೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಸಾ' ಅಕ್ಷರವು ಸಾರು, ತೇಜಸ್ಸು, ಪ್ರಕಾಶದ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ರ' ಅಕ್ಷರವು ಚಲನೆ, ಓಟ, ನಿರಂತರ ಹರಿವು ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರು ಅಕ್ಷರಗಳು ಸೇರಿ ಸಂಸಾರ ಎಂಬಾಗ, ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಓಡಾಡುತ್ತಾ, ಬಂಧನದಲ್ಲೇ ಸಿಲುಕುವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯದ ಹೊಳಪು ಹೊರಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ, ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹುಡುಕುವುದೇ ಸಂಸಾರದ ಮೂಲ.

ಸಂಸಾರವು ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ; ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಹೊರಗಿನ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹುಡುಕುವ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಸಂಸಾರ. ಮನಸ್ಸು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ಹೊಸ ಹೊಳಪನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತದೆ—ಸಂಪತ್ತು, ಸಂಬಂಧ, ಸ್ಥಾನ, ಅನುಭವಗಳಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಆ ಹೊಳಪು ಕ್ಷಣಿಕವಾದ್ದರಿಂದ, ಗೊಂದಲ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ.

ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಸಂಸಾರವನ್ನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸ್ಥಿತಿಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಅಜ್ಞಾನ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಅಲ್ಲ; ಸತ್ಯಪ್ರಕಾಶವು ತನ್ನೊಳಗೇ ಇದೆ ಎಂಬ ಮರೆತುಹೋಗುವಿಕೆ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಒಳಮುಖವಾದಾಗ, ಈ ಓಟ ನಿಧಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊರಗಡೆ ಹೊಳಪನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಬದಲು, ಒಳಗಿರುವ ಚಿದಾನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ಸಂಸಾರ ಸಡಿಲವಾಗಲು ಆರಂಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಂಸಾರವೆಂದರೆ ಜನ್ಮ–ಮರಣಗಳ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಚಕ್ರವಲ್ಲ; ಸತ್ಯಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಹೊರಗಡೆ ಹುಡುಕುವ ಗೊಂದಲಮಯ ಓಟ. ಈ ಓಟ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಹೊಳಪು ತನ್ನೊಳಗೇ ಇದೆ ಎಂಬ ಅರಿವು ಬಂದಾಗ, ಸಂಸಾರ ತನ್ನ ಬಂಧನಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗ ಹೊರಗಿಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ದೃಷ್ಟಿಪರಿವರ್ತನದಲ್ಲಿದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ಎಂಬ ಪದದ ಅಕ್ಷಾರಾನುವಾದ ಅರ್ಥ "ಹೊಳಪನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಗೊಂದಲಕ್ಕೊಳಗಾಗುವುದು" ಎಂದು ಬರುತ್ತದೆ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗ, ಪಾಠ, ದಾರಿ, ಕುಟುಂಬ, ಪ್ರಪಂಚ, ಜಗತ್ತು, ಜೀವನ, ಬದುಕು, ಇತ್ಯಾದಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಶಬ್ದಕೋಶದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಧ್ಯಾನದಿ ಬೆಳಕನ್ನು ಹೊಂದುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವಿಲ್ಲದವನು ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿರುವವನು ಸಂಸಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ.

ಭಾಗವತ, 11-2-49 ರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದೆ. "ಯಾರು ಹುಟ್ಟು, ಸಾವು, ಹಸಿವು, ಭಯ, ಬಾಯಾರಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಂಸಾರ ಧರ್ಮಗಳಿಂದ, ಶರೀರ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಗಳ ಮೋಹವನ್ನು ಹೊಂದದೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನೇ ಭಾಗವತಶ್ರೇಷ್ಠನು (ಸಂಸಾರ ಸಾಗರದಿಂದ ದೂರವಿರುವವನು)".

ವೈರಾಗ್ಯಶತಕ - 36 ಹೀಗೆಂದಿದೆ, *"ಆಯುಸ್ಸು ನೀರಿನ ಅಲೆಗಳಂತೆ ಚಂಚಲ, ಯೌವನದ ಸೊಬಗು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳೇ ಇರುವಂಥದ್ದು, ಹಣವೂ ಬರೀ ಆಸೆ ಮಾತ್ರ. ಭೋಗಗಳು ಮಳೆಗಾಲದ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಅತಿ ಚಂಚಲ. ಪ್ರಿಯೆಯರಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಆಲಿಂಗನಾದಿಗಳೂ ಕೂಡ ಅಸ್ಥಿರ. ಆದುದರಿಂದ ಸಂಸಾರ ಭವಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟಲು ಪರಬ್ರಹ್ಮವಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿರಿ".*

ಸಮಯೋಚಿತಪದ್ಯರತ್ನಮಾಲಿಕಾದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ "ಸ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ (ವೈರಾಗ್ಯ) ಬುದ್ಧಿ ಇರುತ್ತದೆಯೋ ಅದು ಯಾವಾಗಲೂ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಯಾರಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗದು.

ಈ ಬಗ್ಗೆ ವಿದ್ವಾನ್ ಹೆಚ್.ಎನ್ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ, *"ಕಾಯಾ, ವಾಚಾ, ಮನಸಾ, ಬುದ್ಧಿ ಮುಂತಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗುವ ತೇಜಸ್ಸುಗಳು ಇರುತ್ತದೆ. ಇವು ಹೊಳೆಯುವ ಕ್ಷಣಗಳು ಸಾತ್ವಿಕವಾದರೆ ಬಹಳ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತಾಮಸ, ರಾಜಸವಾದರೆ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾತ್ವಿಕ ಕ್ಷಣಗಳು ಜಾಸ್ತಿಯಾದಂತೆ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರದ ಗೊಂದಲಗಳು ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆ, ಧ್ಯಾನ, ಪೂಜೆ, ಜಪಗಳ ಅವಧಿ ಸಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಜಾಸ್ತಿಯಾದಷ್ಟು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿ ಹೆಚ್ಚು ಬರುತ್ತದೆ. ಉತ್ತಮ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯು ವಿವೇಕವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಹಾರಾಡಲು ಬಿಡದೆ ಸತ್ವಗುಣವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಪರಮಗುರಿ. ದೇಹವೇ ನಾನು ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ತೇಲುತ್ತಿರುವಾಗ ಆತ್ಮವೆಂಬ ಒಂದು ತೇಜಸ್ಸು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಅರಿವಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗ ಇದು ಅರಿವಿಗೆ ಬರುವುದೋ ಆಗ "ನಾನು" ಎಂಬುದು ಹೋಗಿ ಆತ್ಮಜ್ಯೋತಿಯು ಬುದ್ಧಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನೇ ದಿವ್ಯಜ್ಯೋತಿ, ಜ್ಯೋತಿಗಳಿಗೆ ಜ್ಯೋತಿ – "ತೇಜಸಾಂ ಅಪಿ ತೇಜಸ್ವಿ". ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದವನಿಗೆ ಈ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಬರುವ ದೇಹ - ದೇಹಿಗಳ ಸಂಯೋಗ ವಿಯೋಗಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅವನು ಅಂಟಿದರೂ ಅಂಟದಂತೆಯೇ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಇತರರಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ದಾರಿಯನ್ನೂ ತೋರಬಲ್ಲನು".*

ಗ್ರಹಣ ಎಂದರೆ ಏನು?

ಸಾಮಾನ್ಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣ ಎಂಬುದು "ಗ್ರಹಿಸುವಿಕೆ" ಅಥವಾ "ಆವರಿಸುವಿಕೆ" ಎಂದರ್ಥ. ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ → ಚಂದ್ರನು ಭೂಮಿಯ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನ ನಡುವೆ ಬಂದು, ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಆವರಿಸುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕು ಭೂಮಿಗೆ ತಲುಪುವುದಿಲ್ಲ → ದಿನದ ಹೊತ್ತೇ ಕತ್ತಲೆ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣ → ಭೂಮಿಯು ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರನ ನಡುವೆ ಬಂದು, ಚಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ಭೂಮಿಯ ನೆರಳು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಚಂದ್ರನು ಕತ್ತಲೆ ಬಣ್ಣ ಅಥವಾ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ.

ग्रहण = **ಗ್ರಹಣ** = **ಗ ರ ಹ ಣ**

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ನಕಾರಾತ್ಮಕ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಆಕಾಶವು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ನಂತರ ಚಲಿಸುವುದು.

ಗ್ರಹಣವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರರ ಆವರಣವಲ್ಲ. ನಕಾರಾತ್ಮಕ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಆಕಾಶವು ತನ್ನೊಳಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ನಂತರ, ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವ ಚೇತನಚಲನವೇ ಗ್ರಹಣ. ಈ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣವೆಂದರೆ—ಆಕಾಶತತ್ತ್ವವು ಯಾವುದೋ ನಕಾರಾತ್ಮಕ ಧ್ವನಿ ಅಥವಾ ಅಶುದ್ಧ ಕಂಪನೆಯನ್ನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು, ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಚಲನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಯ ಉಂಟಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಬ್ದವಲ್ಲ; ಅದು ಕಂಪನ, ತರಂಗ, ಪ್ರಭಾವ. ಭೌತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣವು ಸೂರ್ಯ ಅಥವಾ ಚಂದ್ರನ ಬೆಳಕಿನ ಮೇಲೆ ನೆರಳಿನ ಆವರಣ. ಆದರೆ ತತ್ತ್ವಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅದು ಆಕಾಶ–ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಘಟನೆ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಶುದ್ಧ ಕಂಪನ ಉಂಟಾದಾಗ, ಪ್ರಾಣದ ಗತಿ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗುತ್ತದೆ; ಅದೇ ಗ್ರಹಣದ ಪರಿಣಾಮ.

ಮಾನವನ ದೇಹವೂ ಒಂದು ಆಕಾಶವೇ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಕಾರಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆ, ಭಯ, ಅಶಾಂತಿ, ಅತಿಯಾದ ಆಸಕ್ತಿ ಅಥವಾ ದ್ವೇಷ—ಇವೆಲ್ಲ ನಕಾರಾತ್ಮಕ ಧ್ವನಿಗಳಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಅವು ಆಂತರಿಕ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣಗೊಂಡಾಗ, ಪ್ರಾಣಚಲನದಲ್ಲಿ ಅಡಚಣೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಭಾರವಾಗುವುದು, ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಸಮತೋಲನ, ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅಶಾಂತಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಸನಾತನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣಕಾಲವನ್ನು ಮೌನ, ಜಪ, ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಕಂಡರು. ಅದು ಭಯದಿಂದಲ್ಲ; ಜಾಗೃತಿಯಿಂದ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶತತ್ತ್ವ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಹೊರಮುಖ ಚಟುವಟಿಕೆ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ, ಒಳಮುಖ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮಾಡಿದರೆ—ನಕಾರಾತ್ಮಕ ಕಂಪನಗಳು ದೇಹ–ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗಾಢವಾಗಿ ನೆಲೆಯೂರದಂತೆ ತಡೆಯಬಹುದು.

ವೇದ, ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ "ಗ್ರಹಣ"ವನ್ನು ಛಾಯಾ-ದೋಷ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ, ಜಪ, ಹೋಮ, ದಾನಗಳನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆಹಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೇವಿಸದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಶೌಚ–ಧರ್ಮ ಬೋಧನೆ. ಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಸಹ ಕೆಲವು ಗಂಟೆಯವರೆಗೆ ಆಹಾರವು ನಿಷಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಗ್ರಹಣ ಹಿಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಸ್ನಾನ. ಅನಂತರ ಜಪ ಪೂಜಾದಿಗಳು. ಗ್ರಹಣವು ಬಿಡುತ್ತಿರುವಾಗ ದಾನ. ಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಸ್ನಾನ ಎಂಬುದು ವಿಧಿ. ಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬೇಯಿಸಿದ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನೂ ಗ್ರಹಣ ಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು. ಗ್ರಹಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತೊಳೆದು ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು. ಇದು ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ಹೇಳುವುದು.

"ಗ್ರಹಣ" ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರರ ಆವರಣವಲ್ಲ; ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ಅಜ್ಞಾನ–ಮೋಹ–ರಜೋ–ತಮೋಗುಣಗಳು ನಮ್ಮ ಆತ್ಮಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಆವರಿಸುವಂತದ್ದು. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ, ಭಕ್ತಿಯು ಜ್ಞಾನವು ಈ ಅಜ್ಞಾನ ಗ್ರಹಣವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ "ಸೂರ್ಯೋದಯ" ವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಬನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ತಮ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ, "ಹಿಂದೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗೆ ಎದ್ದು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಾಯತ್ರಿ ಜಪ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೇ ರೀತಿ ಸಂಜೆ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕೂಡಾ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ಮುಂಜಾವಿನ ಹಾಗೂ ಸಂಜೆಯ ಕೆಂಪಾದ ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುಂದಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಕೆಟ್ಟ ಶಕ್ತಿಯ ನಿರೋಧಕ್ಕಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೂರ್ಯನ ಮುಂಜಾವಿನ ಹಾಗೂ ಸಂಜೆಯ ಕಿರಣ, ಗ್ರಹಣ ಕಾಲದ ಕಿರಣ ಮತ್ತು ನೀರಿನಿಂದ ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿ ಕಾಣುವ ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣ ವಿಷಕಾರಿ. ಮುಂಜಾವಿನ ಮತ್ತು ಸಂಜೆಯ ಕಿರಣ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದರೆ, ಗ್ರಹಣದ ಕಿರಣ ನಮಗೆ ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟದ್ದು. ಆದರೆ ಗ್ರಹಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮೆದುಳು ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಗ್ರಹಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು

ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗ್ರಹಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಾರಿ ಮಾಡುವ ಪಾರಾಯಣ ಬೇರೆ ಸಮಯದ ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಪಾರಾಯಣಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೊಟ್ಟೆ ಖಾಲಿಯಿದ್ದು ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಿದರೆ ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಸೂರ್ಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಅಪೂರ್ವ ಶಕ್ತಿ ಭಗವಂತ ರವಿಃ". ಇದು ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೋಲುವಂತಾ ವಿವರಣೆ ಆಗಿದೆ.

ಗ್ರಹಣದ ದಿನ ಯಾವುದೇ ಅಶುಭವಾಗಬಾರದೆಂದು ತಮ್ಮ ಹೊಲಗಳ ಮೂಲೆಮೂಲೆಗೂ ಮೂಳೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಇಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದು ಗರ್ಭಿಣಿಯರನ್ನು ಹೊರಗೆ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದು ಉಪವಾಸ ಆಚರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಇದೆ. ಗ್ರಹಣ ಹಿಡಿದಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲು ಜನಪದರು ಕೆಲವು ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದುಂಟು. ತಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅದೂ ಅಗಲವಾದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ತುಂಬಿ ಅದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಳೆಯನ್ನು ತೊಡಿಸಿರುವ ಒನಕೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒನಕೆ ಬೀಳದೆ ಹಾಗೇ ನಿಂತರೆ ಗ್ರಹಣ ಹಿಡಿದಿದೆ ಎಂದೂ ಬಿದ್ದರೆ ಗ್ರಹಣ ಬಿಟ್ಟಿದೆ ಎಂದೂ ಅವರು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಏನಾಗುತ್ತಿದೆ? ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ನಡುವೆ ಒಂದು ಜೋಡಣೆ ಇದೆ. ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಅದೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮ. ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ ಎಂದರೆ ಮನಸ್ಸು. ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ಎಂದರೆ ಈ ದೇಹ. ನಮ್ಮ ದೇಹವು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದೆ, ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದೆ. ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಆತ್ಮ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಾಗ, ನಾವು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕತೆಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದುತ್ತೇವೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ಆ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧರು ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ, "ಗ್ರಹಣದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿ"

ಆದಿತ್ಯಗ್ರಹಣ–ಆಪಃ–ಪಾಪಶೋಧನ : ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ಆಂತರಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ

"ಯದಾದಿತ್ಯಸ್ಯ ಗ್ರಹಣಂ ತದಾಪಃ ಪ್ರಾವಿಶನ್ತ್ಯಪ್ಸು ತಿಷ್ಠತಿ
ಪಾಪ್ಮಾನಂ ತದ್ರಾತ್ರೌ ಯಃ ಸಪ್ತಮೀಷು ತಿಷ್ಠತಿ"

ಅಥರ್ವವೇದ (13.1.16)

ಭಾವಾರ್ಥ: ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೀರು ಪವಿತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ; (ಆದರೆ, ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪಾಪಶಕ್ತಿ (ಪಾಪ್ಮನ್) ಕೂಡಾ ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿರುತ್ತದೆ.) ಆದರೆ ಅದೇ ವೇಳೆ ಪಾಪಶಕ್ತಿಯೂ ತಿರುಗಾಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಪ–ತಪ–ದಾನ ಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯುತ್ತಮ. (ಆ ರಾತ್ರಿ (ಗ್ರಹಣರಾತ್ರಿ) ಸಪ್ತಮೀ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ವಿಶೇಷ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆಚರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು.)

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಗ್ರಹಣವಾದಾಗ ಆಪಃ (ಜಲತತ್ತ್ವ) ಅದರೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಜಲದಲ್ಲೇ ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಏಳನೇ ಘಳಿಗೆಯವರೆಗೆ ಜಾಗೃತನಾಗಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿರುವವನ ಪಾಪವು ಶೋಧಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ವೇದಮಂತ್ರವನ್ನು ಕೇವಲ ಗ್ರಹಣಕಾಲದ ಆಚರಣೆಯ ನಿಯಮವೆಂದು ಮಾತ್ರ ನೋಡಿದರೆ ಅದರ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಕೈ ತಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ "ಆದಿತ್ಯಸ್ಯ ಗ್ರಹಣಂ" ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯನ ಮೇಲಿನ ನೆರಳಿನ ಆವರಣ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ತೇಜಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾಗುವ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಸೂರ್ಯನು ತೇಜಸ್ಸಿನ, ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ, ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶದ ಪ್ರತೀಕ. ಆ ಪ್ರಕಾಶದ ಮೇಲೆ ಅಡಚಣೆ ಬಂದಾಗ, ಪ್ರಕೃತಿ ತಾನೇ ಸಮತೋಲನ ಸಾಧಿಸಲು ಮುಂದಾಗುತ್ತದೆ. "ತದಾಪಃ ಪ್ರಾವಿಶನ್ತಿ" — ಈ ಸಾಲು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಪಃ, ಅಂದರೆ ಜಲತತ್ತ್ವ, ತೇಜಸ್ಸಿನ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಜಲವು ಶೋಧಕ, ಶಾಂತಕ, ಸಮತೋಲನಕಾರಕ ತತ್ತ್ವ. ತೇಜಸ್ಸಿನ

ಅತಿವೇಗವನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸಲು ಜಲವು ಮುಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ “ಅಪ್ಸು ತಿಷ್ಠತಿ” — ಜಲದಲ್ಲೇ ಆ ಶಕ್ತಿ ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸ್ವಯಂ-ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕ್ರಮ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಮಾನವನ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯ ಎಂದರೆ ದೇಹದಲ್ಲಿನ ತೇಜಸ್ಸು, ಅಗ್ನಿ, ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ. ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಶುದ್ಧ ಕಂಪನ ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ, ದೇಹದ ಜಲತತ್ತ್ವ—ರಸ, ಲಿಂಫಾ, ರಕ್ತ—ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇಹ ಭಾರವಾಗುವುದು, ಮನಸ್ಸು ಅಸ್ಥಿರವಾಗುವುದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. “ಪಾಪ್ಮಾನಂ ತದ್ರಾತ್ರೌ ಯಃ ಸಪ್ತಮೀಷು ತಿಷ್ಠತಿ” ಎಂಬ ಸಾಲು ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ಪಾಪ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ನೈತಿಕ ದೋಷವಲ್ಲ; ಅಶುದ್ಧ ಸಂಸ್ಕಾರ, ಅಸಮತೋಲನ, ನಕಾರಾತ್ಮಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ. ಗ್ರಹಣರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಏಳು ಘಳಿಗೆಗಳವರೆಗೆ (ಸಪ್ತಮೀಷು) ಜಾಗೃತನಾಗಿ, ಮೌನ–ಜಪ–ಧ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿರುವವನು, ಈ ಅಶುದ್ಧ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಭಯದ ಆಚರಣೆ ಅಲ್ಲ; ವಿಜ್ಞಾನಸಮ್ಮತ ಜಾಗೃತಿ. ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊರಮುಖ ಚಟುವಟಿಕೆ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ, ಒಳಮುಖ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅಸ್ಥಿರತೆಯು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಶೋಧನೆಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ನೀರು ಕುಡಿಯುವುದು, ಸ್ನಾನ, ಮಂತ್ರಜಪ—ಇವೆಲ್ಲ ಜಲತತ್ತ್ವದ ಮೂಲಕ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಸಮತೋಲನಕ್ಕೆ ತರುವ ಉಪಾಯಗಳು.

ಸಾರಾಂಶ:- ಅಥರ್ವವೇದದ ಈ ಮಂತ್ರ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಅಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸಲು ಜಲತತ್ತ್ವ ಸಕ್ರಿಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತನಾಗಿ, ಮೌನ–ಜಪ–ಧ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿರುವವನು ತನ್ನ ಒಳಗಿನ ಪಾಪ, ಅಂದರೆ ಅಶುದ್ಧ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಹಣವು ಅಪಶಕುನವಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಕ್ಷಣ. ಜಾಗೃತ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಅದು ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯ ಮಹಾವಕಾಶ.

ಚಂದ್ರ–ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣಕಾಲದ ಮಹಿಮೆ : ಪಿತೃ–ದೈವ ಶುದ್ಧಿದಿನ

ಪಿತೃದೈವತನಕ್ಷತ್ರನಿರ್ಮಲೋ ದಿವಸಸ್ತಥಾ |
ತಚ್ಛೋಭನತರಂ ವಿದ್ಧಿ ಚನ್ದ್ರಸೂರ್ಯಗ್ರಹೇ ತಥಾ || 786

ಮಹಾಭಾರತ – ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ ಸಂವಾದ

ಭಾವಾರ್ಥ:- ದೇವ–ಪಿತೃಪೂಜೆಗೆ ವಿಶೇಷ ನಕ್ಷತ್ರ–ತಿಥಿಗಳು ಶುಭವಾದರೂ, ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣ–ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ ಕಾಲವು ಅವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಶುಭಸಮಯ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಗಳು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪುಣ್ಯಫಲವನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ.

ಸುಮಾರು 5000 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಹಾಭಾರತ ಯುದ್ಧದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರು ದಿನಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಗ್ರಹಣ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಅದು ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮ(ಸರ್ವನಾಶ)ವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ವೇದವ್ಯಾಸರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರು.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಕ್ಷತ್ರಯುಕ್ತ ಶುದ್ಧ ದಿನವೂ ಶುಭಕರವೇ. ಆದರೆ ಚಂದ್ರ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ ಸಂಭವಿಸುವ ದಿನವು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಶೋಭನಕರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತವು ಗ್ರಹಣಕಾಲದ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಆದರೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪಿತೃದಿನಗಳು, ನಕ್ಷತ್ರಶುದ್ಧಿ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ–ಪೌರ್ಣಿಮೆಗಳು ಶ್ರಾದ್ಧ–ತರ್ಪಣಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದೇನೆಂದರೆ—ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ ಸಂಭವಿಸುವ ದಿನವು ಈ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕ ಶೋಭನ. ಇಲ್ಲಿ “ಶೋಭನ” ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಶುಭಫಲದ ದಿನವಲ್ಲ; ಶುದ್ಧೀಕರಣಕ್ಕೆ, ಅನುಗ್ರಹಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ, ಕರ್ಮಬಂಧನ ಶಿಥಿಲಗೊಳ್ಳಲು ಅತ್ಯಂತ ಅನುಕೂಲವಾದ ಕಾಲ. ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ತತ್ತ್ವಗಳು—

ತೇಜಸ್ಸು, ಜಲ, ವಾಯು—ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ದಿನಕ್ಕಿಂತ ಬಹುಗುಣ ಫಲ ದೊರಕುತ್ತದೆ ಎಂದು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ದೃಷ್ಟಿ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಪಿತೃಕರ್ಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲೋಕ–ಪಿತೃ–ದೈವ ತತ್ತ್ವಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರ ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರನು ಮನಸ್ಸಿನ, ಸಂಸ್ಕಾರದ ಪ್ರತೀಕ; ಸೂರ್ಯನು ತೇಜಸ್ಸಿನ, ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕ. ಈ ಎರಡು ಗ್ರಹಣಗೊಂಡಾಗ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಕಾಶ ಕ್ಷೀಣಿಸಿ, ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಕಾಶದ ಅವಕಾಶ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ತರ್ಪಣ, ಜಪ, ಧ್ಯಾನ, ಶ್ರಾದ್ಧ—ಇವು ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ತಲುಪುತ್ತವೆ ಎಂದು ಪರಂಪರೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಪಿತೃಗಳು ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಪೂರ್ವಜರಲ್ಲ; ನಮ್ಮೊಳಗಿನ ಸಂಸ್ಕಾರಪರಂಪರೆ. ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುವ ಅವಕಾಶ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ನೀವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ವಾಯು–ಆಕಾಶ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಗ್ರಹಣಕಾಲವು ಪ್ರಾಣಚಲನವನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಹೊರಮುಖಗೊಳಿಸದೆ, ಒಳಮುಖವಾಗಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವ ಕಾಲ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕೃತವಾದ ಕರ್ಮ—ಜಪವಾಗಲಿ, ತರ್ಪಣವಾಗಲಿ—ಸಾಮಾನ್ಯ ದಿನಕ್ಕಿಂತ ಆಳವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ "ತಚ್ಛೋಭನತರಂ ವಿದ್ಧಿ" ಎಂದು ಮಹಾಭಾರತ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ.*

ಸಾರಾಂಶ:- ಮಹಾಭಾರತದ ಈ ವಾಕ್ಯವು ತಿಳಿಸುವುದೇನೆಂದರೆ—ಪಿತೃನಕ್ಷತ್ರದ ಶುದ್ಧ ದಿನವೂ ಶುಭಕರವೇ; ಆದರೆ ಚಂದ್ರ–ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದ ದಿನವು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶೋಭನ. ಗ್ರಹಣವು ಅಪಶಕುನವಲ್ಲ; ಅದು ಪಿತೃ–ದೈವ–ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಗೆ ಮಹತ್ವದ ಅವಕಾಶ. ಜಾಗೃತಿಯಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ, ಗ್ರಹಣಕಾಲವು ಶಾಶ್ವತ ಫಲವನ್ನು ನೀಡುವ ಸನಾತನ ಕ್ಷಣ.

ಧರ್ಬಾ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಬಳಸುವುದು

ವಿಕಿರಣದಿಂದ ಆಹಾರವು ಕಲುಷಿತವಾಗುವುದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ದರ್ಬಾ ಹುಲ್ಲಿನಿಂದ ಆಹಾರವನ್ನು ಮುಚ್ಚುವ ಅಭ್ಯಾಸವು ಉತ್ತಮ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನರು ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿನ ಅನಗತ್ಯ ವಿಕಿರಣಗಳನ್ನು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗ್ರಹಣಗಳ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ವಿಕಿರಣಗಳನ್ನು ಹೀರಿಕೊಳ್ಳಲು ದರ್ಬಾ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಗುರಾಣಿಯಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಧರ್ಬಾ ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ನಡೆದ ಹೊಸ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಶೋಧನೆಯು, X ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಹೀರಿಕೊಳ್ಳುವ ಅದರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸಿದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಶಾಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ದರ್ಬ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಬಳಸಬಹುದು, ನಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನು ತಂಪಾಗಿಸಲು ದರ್ಬವು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ. ಪವಿತ್ರವನ್ನು ಸಹ ಧರಿಸಬಹುದು. ಹೆಚ್ಚು ಶಾಖವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಪವಿತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಅದು ದರ್ಬದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಉಂಗುರದಂತೆ. ಅದನ್ನು ನಮ್ಮ ಹೃದಯ ಚಕ್ರವನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸುವ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ ದೇಹವನ್ನು ಸಮತೋಲನಗೊಳಿಸುವ ನಮ್ಮ ಉಂಗುರದ ಬೆರಳಿಗೆ ಧರಿಸಬಹುದು. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಲು ನಾವು ಎಲ್ಲಾ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಬಳಸುತ್ತೇವೆ. ನಾವು ಆಹಾರವನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಲು ಸಹ ಇದನ್ನು ಬಳಸುತ್ತೇವೆ. ಅದು ಏಕೆ? ಇದು ನಕಾರಾತ್ಮಕ UV ಕಿರಣಗಳು ಮತ್ತು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ರದ್ದುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶನಿ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ದರ್ಬದಿಂದ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬಹಳ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ. ನೀವು ದರ್ಬವನ್ನು ಚಾಪೆಯಾಗಿಯೂ ಬಳಸಬಹುದು ಮತ್ತು ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

ಅಧ್ಯಾಯ – 8
ಭಾಗವತ - ಭಗ – ಭಗವಾನ್ – ಭಗವತಿ

ಭಾಗವತ : ಚಲಿಸುವ ಬೆಳಕಿನ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪ

ಭಾಗವತ = भागवत = भा ग व त

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಬೆಳಕು ಚಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಅಮೃತ

'ಭಾಗವತ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಅದು ಕೇವಲ ಒಂದು ಗ್ರಂಥದ ಅಥವಾ ಭಕ್ತರ ಸಮೂಹದ ಹೆಸರಲ್ಲ. ಬೆಳಕು ಚಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುತ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪವೇ ಭಾಗವತ ಎಂಬ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾಗವತ = भा + ग + व + त ಎಂದು ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿದಾಗ, ಇದರ ತತ್ತ್ವಸಾರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಭಾ' ಅಕ್ಷರವು ಪ್ರಕಾಶ, ಜ್ಞಾನಬೆಳಕು, ಚಿದ್ವ್ಯೋಮದ ಹೊಳಪನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಗ' ಅಕ್ಷರವು ಗತಿ, ಚಲನೆ, ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ವ' ಅಕ್ಷರವು ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ವಾಯು, ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹರಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ತ' ಅಕ್ಷರವು ತತ್ತ್ವ, ಸ್ಥಿರತೆ ಮತ್ತು ಆ ಬೆಳಕಿನ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಅಕ್ಷರಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಭಾಗವತ ಎಂದರೆ ಸ್ಥಿರವಾದ ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ; ಚಲಿಸುವ ಜ್ಞಾನ. ಅದು ಪುಸ್ತಕದೊಳಗೆ ಬಂಧಿತವಾದ ಬೆಳಕಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸು–ಚಿತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಚೇತನಪ್ರಕಾಶ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಭಾಗವತ ಪುರಾಣವನ್ನು ಅಮೃತಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದು ಕೇಳುವವನೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅವನ ಚೇತನವನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾಗವತದ ಮೂಲತತ್ತ್ವ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲ; ಚಿದಾನಂದಾನುಭವ. ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಕಥೆಗಳಿವೆ, ಲೀಲೆಗಳಿವೆ, ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಗುರಿ ಮನರಂಜನೆ ಅಲ್ಲ. ಅವು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ, ಮನಸ್ಸಿನ ಅಚಲತೆಯನ್ನು ಕರಗಿಸುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಭವದ ಹಂತಕ್ಕೆ ತರುತ್ತವೆ.

ಅಮೃತ ಎಂದರೆ ಮರಣರಹಿತತೆ. ಭಾಗವತದ ಜ್ಞಾನವು ದೇಹವನ್ನು ಅಮರಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮರಣಭಯವನ್ನು ಕರಗಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಉಸಿರಿನೊಂದಿಗೆ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ ಚಲಿಸಿದಾಗ, ಸಾಧಕನು ಕಾಲಬಂಧನವನ್ನು ಮೀರಿದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಚಲಿಸುವ ಬೆಳಕು–ಅಮೃತವೇ ಭಾಗವತಸ್ವರೂಪ.

ಭಾಗವತ ಎಂದರೆ ಕಥೆಗಳ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲ; ಅದು ಬೆಳಕು ಚಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುತ ಅಮೃತ. 'ಭಾ' ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ, 'ಗ' ಪ್ರಾಣಚಲನೆ, 'ವ' ವ್ಯಾಪಕ ವಾಯು, 'ತ' ತತ್ತ್ವಸ್ಥಾಪನೆ—ಈ ನಾಲ್ಕು ಸೇರಿ ಭಾಗವತವನ್ನು ಜೀವಂತ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞವಾಗಿಸುತ್ತವೆ. ಭಾಗವತವನ್ನು ಓದುವುದು ಅಲ್ಲ, ಉಸಿರಿನೊಂದಿಗೆ ಅನುಭವಿಸುವುದೇ ಅದರ ನಿಜವಾದ ಉಪಾಸನೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ ಭಾಗವತ : ಸರಸ್ವತಿ–ಮಂತ್ರ–ಅಮೃತಗಳ ಏಕೀಕೃತ ಚೇತನಪ್ರವಾಹ

ಶ್ರೀಮದ್ = श्रीमद् = श्री म द्

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ದೇವಿ ಸರಸ್ವತಿ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ನೀಡುವುದು

ಶ್ರೀಮದ್ ಭಾಗವತ = श्रीमद् भागवत

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ದೇವಿ ಸರಸ್ವತಿ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ನೀಡುವುದು, ಬೆಳಕು ಚಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಅಮೃತ

‘ಶ್ರೀಮದ್’ ಎಂಬ ಪದವು ದೇವಿ ಸರಸ್ವತಿಯ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ‘ಭಾಗವತ’ ಎಂಬುದು ಚಲಿಸುವ ಬೆಳಕಿನ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪ. ಈ ಎರಡೂ ಸೇರಿದಾಗ, ‘ಶ್ರೀಮದ್ ಭಾಗವತ’ ಎಂದರೆ ಸರಸ್ವತಿ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನಬೆಳಕು ಅಮೃತವಾಗಿ ಚಲಿಸುವ ಪರಮಗ್ರಂಥ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ = ಶ್ರೀ + ಮ + ದ್ ಎಂದು ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ, ಇದರ ತತ್ತ್ವಗರ್ಭ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ‘ಶ್ರೀ’ ಅಕ್ಷರವು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಸರಸ್ವತಿ ತತ್ತ್ವವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ. ಇದು ಬುದ್ಧಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶ ನೀಡುವ ದಿವ್ಯಸಂಪತ್ತು. ‘ಮ’ ಅಕ್ಷರವು ಮಂತ್ರ, ಮಿತಿ ಮೀರುವ ಧ್ವನಿಶಕ್ತಿ, ಮತ್ತು ಚಿತ್ತವನ್ನು ರೂಪಾಂತರಗೊಳಿಸುವ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ‘ದ್’ ಅಕ್ಷರವು ದಾನ, ದತ್ತಿ, ಪ್ರಸಾದ—ಅಂದರೆ ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹವಾಗಿ ನೀಡುವ ಕ್ರಿಯೆ. ಹೀಗಾಗಿ ‘ಶ್ರೀಮದ್’ ಎಂದರೆ ಸರಸ್ವತಿ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹವಾಗಿ ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿ.

ಭಾಗವತ = ಭಾ + ಗ + ವ + ತ ಎಂಬುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದಂತೆ, ಅದು ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ (ಭಾ), ಪ್ರಾಣಚಲನೆ (ಗ), ವ್ಯಾಪಕ ವಾಯುಪ್ರವಾಹ (ವ) ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಸ್ಥಾಪನೆ (ತ)ಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ—ಚಲಿಸುವ ಬೆಳಕಿನ ಅಮೃತ.

ಈ ಎರಡೂ ಪದಗಳು ಸೇರಿದಾಗ, ‘ಶ್ರೀಮದ್ ಭಾಗವತ’ ಎಂದರೆ ಸ್ಥಿರ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲ; ಸರಸ್ವತಿ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಣಪ್ರವಾಹದೊಂದಿಗೆ ಚಲಿಸಿ ಅಮೃತವಾಗುವ ಜೀವಂತ ಚೇತನಗ್ರಂಥ.

ಶ್ರೀಮದ್ ಭಾಗವತವನ್ನು ಪುರಾಣಗಳ ರಾಜ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಯಾದೃಚ್ಛಿಕವಲ್ಲ. ವೇದ ಮತ್ತು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಗೂಢ ತತ್ತ್ವ ಇಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮಧುರವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಧುರವೆಂದರೆ ಸರಳವಲ್ಲ; ಅದು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕರಗುವ ಜ್ಞಾನ. ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನ ಕಠಿಣವಾಗುತ್ತದೆ; ಪ್ರಾಣಚಲನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಮದ್ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೂ ಒಂದಾಗಿವೆ.

ಭಾಗವತಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವಾಗ, ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿ ಅಲ್ಲ; ಉಸಿರು, ಭಾವ, ಮನಸ್ಸು—allವೂ ಚಲಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಚಲನೆಯಲ್ಲೇ ಅಮೃತಸ್ರಾವ. ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಭಾಗವತ ಶ್ರವಣವನ್ನು ‘ಅಮೃತಪಾನ’ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಶಕ್ತಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಚೇತನಶಕ್ತಿ. ಆ ಶಕ್ತಿ ಮಂತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಹರಿದು, ಶ್ರೋತನ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕರಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದ್ ಭಾಗವತವು ಭಕ್ತಿಗ್ರಂಥ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನ–ಜ್ಞಾನಗಳ ಸಂಯೋಜಿತ ಅನುಭವ. ಸರಸ್ವತಿ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವು ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನೊಂದಿಗೆ ಸಂಚರಿಸಿ, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಭವದ ಅಮೃತವಾಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ ಎಂದರೆ ಸರಸ್ವತಿ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಉಗಮಿಸಿದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಜ್ಞಾನಾನುಗ್ರಹ. ಭಾಗವತ ಎಂದರೆ ಚಲಿಸುವ ಬೆಳಕಿನ ಅಮೃತ. ಈ ಎರಡೂ ಸೇರಿದಾಗ, ಶ್ರೀಮದ್ ಭಾಗವತವು ಜೀವಂತ ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾಹವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಓದುವ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲ; ಉಸಿರಿನೊಂದಿಗೆ ಅನುಭವಿಸುವ ಪರವಿದ್ಯೆ. ಸರಸ್ವತಿ–ಮಂತ್ರ–ಪ್ರಾಣಗಳ ಸಂಗಮವೇ ಶ್ರೀಮದ್ ಭಾಗವತದ ನಿಜಸ್ವರೂಪ.

ಭಗ – ಭಗವಾನ್ – ಭಗವತಿ : ಸಹಸ್ರಾರ ಸಾಧನೆಯ ತ್ರಿವಿಧ ಚೇತನರೂಪಗಳು

ಭಗ = भग = भ ग

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಚಂದ್ರ ಭವನವನ್ನು (ಸಹಸ್ರಾರವನ್ನು) ತಲುಪುವುದು

ಭಗವಾನ್ = भगवान् = भ ग व अन् = भ ग व अ न

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಚಂದ್ರ ಭವನವನ್ನು (ಸಹಸ್ರಾರವನ್ನು) ತಲುಪುವುದು ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ಆತ್ಮ ಅಥವಾ ಚಂದ್ರ ಭವನವನ್ನು (ಸಹಸ್ರಾರವನ್ನು) ತಲುಪುವುದು ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾದ ಜೀವ ಉಸಿರು

ಭಗವತಿ = भगवति = भ ग व ति

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಚಂದ್ರ ಭವನವನ್ನು (ಸಹಸ್ರಾರವನ್ನು) ತಲುಪುವುದು ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ಶಾಂತತೆ

'ಭಗ' ಎಂಬ ಮೂಲ ಪದವು ಚಂದ್ರಭವನವಾದ ಸಹಸ್ರಾರವನ್ನು ತಲುಪುವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಭಗವಾನ್' ಎಂಬುದು ಆ ಸಹಸ್ರಾರವನ್ನು ತಲುಪುವ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ಆತ್ಮ ಅಥವಾ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಜೀವಉಸಿರಿನ ಚೇತನಸ್ವರೂಪ. 'ಭಗವತಿ' ಎಂಬುದು ಅದೇ ಸಹಸ್ರಾರ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಉದಯಿಸುವ ಶಾಂತ, ಸ್ಥಿರ ಮತ್ತು ಪೋಷಕ ಚೇತನಸ್ಥಿತಿ.

ಭಗ = भ + ग ಎಂದು ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ, 'ಭ' ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ, ಚಂದ್ರತೇಜಸ್ಸು ಮತ್ತು ಆನಂದಸ್ಫುರಣೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಗ' ಗತಿ, ಚಲನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಏರಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡರ ಸಂಯೋಜನೆಯಿಂದ ಭಗ ಎಂದರೆ ಚಂದ್ರಸ್ವರೂಪ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶದತ್ತ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಚಲನೆ. ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಸಹಸ್ರಾರಮುಖ ಯಾತ್ರೆ.

ಭಗವಾನ್ = ಭ + ಗ + ವ + ಅ + ನ ಎಂದು ನೋಡಿದಾಗ, ಈ ಅರ್ಥ ಇನ್ನಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. 'ವ' ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ವಾಯು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರಿಯುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಅ' ಆದಿ, ಆಧಾರ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪ. 'ನ' ನಿರಂತರತೆ ಮತ್ತು ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಚಲನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಭಗವಾನ್ ಎಂದರೆ ಸಹಸ್ರಾರವನ್ನು ತಲುಪುವ ಶಕ್ತಿಯುತ ಆತ್ಮ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣ–ವಾಯುವಿನ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಜ್ಞಾನಯಾತ್ರೆ. ಇದು ಸ್ಥಿರ ವಿಗ್ರಹವಲ್ಲ; ಚಲಿಸುವ ಪರಮಚೇತನ.

ಭಗವತಿ = ಭ + ಗ + ವ + ತಿ ಎಂದು ನೋಡಿದಾಗ, 'ತಿ' ಸ್ಥಿತಿ, ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಾರ ತಲುಪಿದ ನಂತರ ಉಂಟಾಗುವ ಶಾಂತಚೇತನವೇ ಮುಖ್ಯ. ಭಗವತಿ ಎಂದರೆ ಶಕ್ತಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಉಗ್ರತೆಯಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಶಾಂತಶಕ್ತಿ. ಈ ಶಕ್ತಿ ಪೋಷಕ, ಕರುಣಾಮಯ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿರ.

ಈ ಮೂರು ಪದಗಳು ಯೋಗಸಾಧನೆಯ ಮೂರು ಹಂತಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಭಗ ಎನ್ನುವುದು ದಿಕ್ಕು—ಸಹಸ್ರಾರದತ್ತ ನಡೆಯುವ ಆಂತರಿಕ ಯಾತ್ರೆ. ಭಗವಾನ್ ಎನ್ನುವುದು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಸ್ಥಿತಿ—ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿ ಏಕಾಗ್ರವಾಗಿ ಆ ಶಿಖರವನ್ನು ತಲುಪುವ ಚಲನೆ. ಭಗವತಿ ಎನ್ನುವುದು ಫಲಸ್ಥಿತಿ—ಆ ತಲುಪುವಿಕೆಯ ನಂತರ ಉಂಟಾಗುವ ಶಾಂತ, ಪೂರಕ ಮತ್ತು ಸಮತೋಲನದ ಚೇತನ.

ಇಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಮತ್ತು ಭಗವತಿ ಲಿಂಗಭೇದ ಸೂಚಿಸುವ ಪದಗಳಲ್ಲ. ಅವು ಚೇತನದ ಕಾರ್ಯರೂಪಗಳು. ಚಲಿಸುವ, ಏರಿಸುವ, ದಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಭಗವಾನ್. ಅದೇ ಶಕ್ತಿ ಶಮನಗೊಂಡು, ಪೋಷಣೆಯಾಗಿ, ಜ್ಞಾನವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದಾಗ ಭಗವತಿ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಸನಾತನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಮತ್ತು ಭಗವತಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿಭಿನ್ನವಲ್ಲ; ಅವು ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವದ ಎರಡು ಮುಖಗಳು.

ಭಗ ಎಂದರೆ ಸಹಸ್ರಾರಮುಖ ಯಾತ್ರೆ. ಭಗವಾನ್ ಎಂದರೆ ಆ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ, ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಪ್ರಾಣ–ಆತ್ಮಚೇತನ. ಭಗವತಿ ಎಂದರೆ ಅದೇ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಉದಯಿಸುವ ಶಾಂತ, ಸ್ಥಿರ ಮತ್ತು ಪೋಷಕ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ. ಈ ಮೂರು ಪದಗಳು ಸೇರಿ, ಸನಾತನ ಯೋಗದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ—ಚಲನೆ, ಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ.

ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಅಮೃತ ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಚಲಿಸಿದಾಗ ದೇಹಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ, ಅಂತಹ ಚೈತನ್ಯದಿಂದ ಸಮಗ್ರವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯ, ಧರ್ಮ, ಯಶಸ್ಸು, ಸಂಪತ್ತು, ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯ ಎಂಬ ಆರು ಗುಣಗಳು

ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ, ಅಂತಹ ಗುಣವುಳ್ಳವನು ಭಗವಾನ್ ಎಂತಲೂ ವಿದ್ವಾಂಸರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ, ಅದುವೇ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿ, ಸರ್ವವನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ಭಗವಾನ್ ಸ್ವರೂಪದ ಅಮೃತ.

ಭಗವಾನ್ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದವನ್ನು ವೇದವ್ಯಾಸರ ತಂದೆಯಾದ, ಪರಾಶರ ಮುನಿಗಳು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಕಲೈಶ್ವರ್ಯವನ್ನು, ಸಕಲ ಬಲವನ್ನು, ಸಕಲ ಯಶವನ್ನು, ಸಕಲ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು, ಸಕಲ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮತ್ತು ಸಕಲ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪರಮ ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನೇ ಭಗವಾನ್. ಬಹಳ ಐಶ್ವರ್ಯ, ಶಕ್ತಿ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಕೀರ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತು, ಸಕಲ ಬಲ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದೇವೆಂದು ಹೇಳಬಲ್ಲವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ.

ಕೃಷ್ಣನೇ ಪರಮ ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನೆಂದು ಸ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಮಾನರು ಅಥವಾ ಅಧಿಕರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಆವನೇ ಆದಿ ಪುರುಷನು, ಅಥವಾ ಭಗವಂತನು, ಗೋವಿಂದನು, ಮತ್ತು ಅವನೇ ಸಕಲ ಕಾರಣಗಳ ಕಾರಣನು.

ಗೋವಿಂದತತ್ತ್ವ : ಸಚ್ಚಿದಾನಂದದ ಪರಮ ಕಾರಣಸ್ವರೂಪ

ಈಶ್ವರಃ ಪರವಂಃ ಕೃಷ್ಣಃ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ವಿಗ್ರಹಃ।
ಅನಾದಿರ್ ಆದಿರ್ ಗೋವಿಂದಃ ಸರ್ವ ಕಾರಣ ಕಾರಣಮ್॥

(ಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತೆ 5.1)

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಭಗವಂತನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿದ್ದಾರೆ, ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅವನನ್ನು ಮೀರಿಸುವವರು ಬೇರೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ. ಅವನು ಪರಮ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಅವನದು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ದೇಹ. ಅವನೇ ಅದಿ ಪುರುಷನಾದ ಗೋವಿಂದನು ಮತ್ತು ಸರ್ವ ಕಾರಣಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನು."

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಪರಮೇಶ್ವರನು. ಅವನ ದೇಹವು ಸತ್–ಚಿತ್–ಆನಂದಸ್ವರೂಪ. ಅವನಿಗೆ ಆದಿಯಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅವನೇ ಎಲ್ಲದರ ಆದಿ. ಅವನೇ ಗೋವಿಂದನು—ಸರ್ವ ಕಾರಣಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತೆಯ ಹೃದಯವಾಕ್ಯ. "ಈಶ್ವರಃ ಪರಮಃ ಕೃಷ್ಣಃ" ಎಂಬ ಘೋಷಣೆ, ಅನೇಕ ಈಶ್ವರತತ್ತ್ವಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಗುಣ, ಶಕ್ತಿ, ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದ ಅನೇಕ ದೈವಸ್ವರೂಪಗಳು ಇರಬಹುದು; ಆದರೆ ಪರಮಾಧಿಕಾರ, ಪರಮಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಮಸಾರ—ಎಲ್ಲವೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿವೆ.*

"ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ವಿಗ್ರಹಃ" ಎಂಬ ಪದವು ಕೃಷ್ಣನ ದೇಹವನ್ನು ಸ್ಥೂಲ ದೇಹದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಜನ್ಮ–ಜರಾ–ಮರಣಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ದೇಹವಲ್ಲ. ಸತ್—ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಶಾಶ್ವತತೆ; ಚಿತ್—ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶ ಜ್ಞಾನ; ಆನಂದ—ಕಾರಣರಹಿತ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯ ಸ್ಥಿತಿ. ಈ ಮೂರುಗಳ ಏಕತ್ವವೇ ಕೃಷ್ಣಸ್ವರೂಪ. ಇಲ್ಲಿ ವಿಗ್ರಹ ಎಂದರೆ ಸೀಮಿತ ಆಕಾರವಲ್ಲ; ಅನುಭವಗಮ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಚೇತನ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಅನಾದಿರ್ ಆದಿರ್ ಗೋವಿಂದಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ತತ್ತ್ವದ ಶೃಂಗ. ಗೋವಿಂದನಿಗೆ ಆದಿಯಿಲ್ಲ—ಅವನು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವನು ಅಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವನೇ ಎಲ್ಲದರ ಆದಿ—ಕಾಲ, ಕಾರಣ, ಕಾರ್ಯ ಎಲ್ಲವೂ ಅವನಿಂದಲೇ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಗೋವಿಂದ ಎಂಬ ನಾಮವೇ ಇದರ ಸಂಕೇತ: ಗೋ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಪ್ರಾಣಗಳು, ವೇದಗಳು, ಭೂಮಿ; ವಿಂದ ಎಂದರೆ ಪೋಷಿಸುವುದು, ನಡೆಸುವುದು, ಆನಂದಗೊಳಿಸುವುದು. ಅಂದರೆ ಗೋವಿಂದನು ಎಲ್ಲ ಚಲಿಸುವ–ಅಚಲ ಅಸ್ತಿತ್ವಗಳ ಪೋಷಕಮೂಲ.

“ಸರ್ವ ಕಾರಣ ಕಾರಣಮ್” ಎಂಬುದು ಕಾರಣಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಕಾರಣ ಹುಡುಕಬಹುದು; ಆದರೆ ಆ ಕಾರಣಗಳಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಪರಮಮೂಲವೇ ಗೋವಿಂದ. ಯೋಗ–ಜ್ಞಾನ–ಭಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅರಿವು ಬಂದಾಗ, ಸಾಧಕನ ಹುಡುಕಾಟ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಂತಿಮ ಕಾರಣವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ, ಬೇರೆ ಆಧಾರ ಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಪರಮೇಶ್ವರ—ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಸ್ವರೂಪ, ಅನಾದಿಯಾದರೂ ಸರ್ವದ ಆದಿ, ಗೋವಿಂದನಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವವನು, ಸರ್ವ ಕಾರಣಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ. ಈ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯುವುದೇ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಿಪಕ್ವತೆ, ಜ್ಞಾನದ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಮತ್ತು ಯೋಗದ ಅಂತಿಮ ವಿಶ್ರಾಂತಿ.

ಭಾಗವತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಪರಮ ದೇವೋತ್ತಮ ಪ್ರುರುಷನ ಅನೇಕ ಅವತಾರಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಿದೆ, ಆದರೆ, ಕೃಷ್ಣನೇ ಮೂಲ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನೆಂದು ಮತ್ತು, ಅವನಿಂದಲೇ ಅನೇಕಾನೇಕ ಅವತಾರಗಳೂ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿವೆ ಎಂದೂ ವಿವರಿಸಿದೆ.

ಕೃಷ್ಣಸ್ವಯಂಭಗವಾನ್ ತತ್ತ್ವ : ಅವತಾರಗಳ ಮೂಲಚೇತನ

ಏತೇ ಚಾಂಶಕಲಾಃ ಪುಂಸಃ ಕೃಷ್ಣಸ್ತು ಭಗವಾನ್ ಸ್ವಯಮ್!
ಇಂದ್ರಾರಿವ್ಯಾಕುಲಂ ಲೋಕಂ ಮೃಡಯನ್ತಿ ಯುಗೇ ಯುಗೇ॥

(ಭಾಗವತ 1.3.28)

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿತವಾದ ದೇವೋತ್ತಮನ ಎಲ್ಲ ಅವತಾರಗಳು ಪರಮ ಪುರುಷನ ತದೇಕಾಂಶ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳು ಅಥವಾ ತದೇಕಾಂತ ಆಂಶಿಕ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನೇ ಸ್ವಯಂ ಪರಮ ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನು.”

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲಾ ದೇವೋತ್ತಮ ಅವತಾರಗಳು ಪರಮಪುರುಷನ ಅಂಶಗಳು ಅಥವಾ ಅಂಶಕಲಗಳು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವತಃ ಭಗವಾನ್—ಪರಮ ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷ. ಅವನು ಯುಗಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕವನ್ನು ಕಲುಷಿತಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸಿ, ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಭಾಗವತಪರಂಪರೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಘೋಷಣೆ. ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾದ ಅನೇಕ ಅವತಾರಗಳು—ಮತ್ಸ್ಯ, ಕೂರ್ಮ, ವರಾಹ, ನರಸಿಂಹ, ವಾಮನ, ರಾಮ ಮೊದಲಾದವರು—ಎಲ್ಲರೂ ಪರಮಪುರುಷನಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ದಿವ್ಯ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಅಂಶಗಳು, ಕೆಲವರು ಅಂಶಕಲಗಳು. ಅಂದರೆ ಶಕ್ತಿಯ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾರ್ಯರೂಪಗಳು.*

ಆದರೆ “ಕೃಷ್ಣಸ್ತು ಭಗವಾನ್ ಸ್ವಯಮ್” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಭೇದವನ್ನು ಕರಗಿಸುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಅವತಾರವಲ್ಲ; ಅವನೇ ಅವತಾರಗಳ ಮೂಲ. ಇತರ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಶಕ್ತಿ ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ಅಖಂಡವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅವತಾರವೆಂಬ ಮಿತಿ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಸ್ವಯಂ ಭಗವಾನ್—ಕಾರಣರಹಿತ ಕಾರಣ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಆಂತರಿಕ ಸಂದೇಶ ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಅವತಾರಗಳು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಯುಗಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ಕೇವಲ ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪಕನಲ್ಲ; ಅವನು ಧರ್ಮದ ಮೂಲಚೇತನ. ಅವನು ಬಂದಾಗ ಕೇವಲ ಅಧರ್ಮ ಶಮನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನ, ಭಕ್ತಿ, ಲೀಲಾ—allವೂ ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತವೆ.

“ಇಂದ್ರಾರಿವ್ಯಾಕುಲಂ ಲೋಕಂ ಮೃಡಯನ್ತಿ ಯುಗೇ ಯುಗೇ” ಎಂಬುದು ಹೊರಗಿನ ಅಸುರಶಕ್ತಿಗಳಿಗಿಂತ ಒಳಗಿನ ಅಶಾಂತಿಯತ್ತ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಾರಿಗಳು ಎಂದರೆ ಅಹಂಕಾರ, ಅಸಮತೋಲನ, ಅಜ್ಞಾನ. ಕೃಷ್ಣತತ್ತ್ವವು ಇವುಗಳನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸುವ ಚೇತನಶಕ್ತಿ. ಕೃಷ್ಣನ ಲೀಲೆಯಲ್ಲೇ ಪ್ರಾಣ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಬೇಡಿಕೆಯ ಸಂಬಂಧವಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣಸ್ವಯಂಭಗವಾನ್ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತಾಗ, ಸಾಧಕನೊಳಗಿನ ಹುಡುಕಾಟವೇ ಶಾಂತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಅನುಭವ ಅಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಭಾಗವತವು ಘೋಷಿಸುವ ಅಂತಿಮ ಸತ್ಯವೇ ಇದು—ಎಲ್ಲ ಅವತಾರಗಳು ಪರಮಪುರುಷನ ಅಂಶಗಳು ಅಥವಾ ಕಲಗಳು; ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವಯಂ ಭಗವಾನ್. ಅವನು ಅವತಾರಗಳ ಮೂಲ, ಧರ್ಮದ ಅಧಿಷ್ಠಾನ, ಮತ್ತು ಲೋಕಶಾಂತಿಯ ಚೇತನಮೂಲ. ಕೃಷ್ಣತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯುವುದೇ ಭಕ್ತಿ–ಜ್ಞಾನ–ಯೋಗಗಳ ಸಂಗಮಬಿಂದು.

ಭನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರು ಭಗವಾನ್ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, *“ಭಗ' ಎಂದರೆ ಭಾಗ್ಯ; ಭಗವಾನ್ ಎಂದರೆ ಭಾಗ್ಯ ಸ್ವರೂಪ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ: "ಐಶ್ವರ್ಯಸ್ಯ ಸಮಗ್ರಸ್ಯ ವೀರ್ಯಸ್ಯ ಯಶಸಶ್ರೀಹ ಜ್ಞಾನ ವೈರಾಗ್ಯ ಯೋಗಸ್ವೈವ ಶನ್ನುಂ ಭಗಃ". ಆರು ಗುಣಗಳನ್ನು 'ಭಗ' ಶಬ್ದ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಐಶ್ವರ್ಯ, ವೀರ್ಯ, ಯಶಸ್ಸು, ಶ್ರೀ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವೈರಾಗ್ಯ. ಐಶ್ವರ್ಯ: ಪೂರ್ಣೈಶ್ವರ್ಯ ಎಂದರೆ ಸರ್ವ ಸಮರ್ಥತೆ, ವೀರ್ಯ: ಶತ್ರುಗಳನ್ನು, ದೋಷವನ್ನು ನಿರ್ನಾಮ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ, ಯಶಸ್ಸು: ಯಶಸ್ಸು ಎಂದರೆ ಕೀರ್ತಿ. ಭಗವಂತನ ಸರ್ವ ನಿಯಾಮಕತ್ವವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಅದರಿಂದ ಯಶಸ್ಸು, ಶ್ರೀ: ಶ್ರೀ ಎಂದರೆ ಸಂಪತ್ತು. ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುವು ಯಾರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದೋ ಅವನು ನಿಜವಾದ ಶ್ರೀ, ಜ್ಞಾನ: ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣ, ಸರ್ವಜ್ಞ, ವೈರಾಗ್ಯ: ಯಾವುದರ ಬಗ್ಗೆಯೂ 'ನನ್ನದು' ಅನ್ನುವ ಭಾವನೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು. ಈ ಆರು ಗುಣಗಳು ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವ, ಸತ್ವ-ರಜ-ತಮೋಗುಣಗಳ ಸ್ಪರ್ಶವೇ ಇಲ್ಲದವ ಭಗವಾನ್.*

ಅದ್ವಯ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವ : ಬ್ರಹ್ಮ–ಪರಮಾತ್ಮ–ಭಗವಾನ್ ಎಂಬ ಏಕಸತ್ಯ

ವದಂತಿ ತತ್ ತತ್ತ್ವವಿದಃ ತತ್ತ್ವಂ ಯತ್ ಜ್ಞಾನಮದ್ವಯಮ್ ।
ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ ಭಗವಾನ್ ಇತಿ ಶಬ್ದ್ಯತೇ ॥

ಭಾಗವತ 1-11-11

ಭಾವಾರ್ಥ:- ವೇದಾಂತಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು, ಅನುಭಾವಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು, ಭಕ್ತರು ಭಗವಂತನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಅವ್ಯಯ ಜ್ಞಾನದ ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಎಂದು ತತ್ತ್ವವೇದಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದವರು ಹೇಳುವದೇನಂದರೆ—ಜ್ಞಾನವು ಅದ್ವಯ. ಅದೇ ಒಂದೇ ಸತ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಭಗವಾನ್ ಎಂದು ವಿಭಿನ್ನ ನಾಮಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಭಾಗವತದ ತತ್ತ್ವಸಾರ. “ತತ್ತ್ವಂ ಯತ್ ಜ್ಞಾನಮದ್ವಯಮ್” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ಭೇದಗಳು ಕರಗುತ್ತವೆ. ಜ್ಞಾನವು ಎರಡು ಅಲ್ಲ; ಸತ್ಯವೂ ಎರಡು ಅಲ್ಲ. ದೃಷ್ಟಿಯ ಭೇದದಿಂದ, ಅನುಭವದ ಹಂತದಿಂದ, ಸಾಧನೆಯ ವಿಧಾನದಿಂದ ಒಂದೇ ಸತ್ಯ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ.*

ವೇದಾಂತಿಗಳು ಅದನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ—ನಿರಾಕಾರ, ನಿರ್ವಿಶೇಷ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ ಚೇತನ. ಅನುಭಾವಿಗಳು ಅದನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮ ಎಂದು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ—ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ, ನಿಯಾಮಕವಾಗಿ

ಸ್ಥಿತನಾದ ಚೇತನ. ಭಕ್ತರು ಅದನ್ನೇ ಭಗವಾನ್ ಎಂದು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ—ರೂಪ, ಲೀಲಾ, ಗುಣಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧನಾದ ಪರಮಪುರುಷ. ಇಲ್ಲಿ ನಾಮಗಳು ವಿಭಿನ್ನವಾದರೂ ತತ್ತ್ವ ಒಂದೇ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಗೂಢ ಸಂದೇಶ ಇದು—ವಿವಾದ ನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ, ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ. ಬ್ರಹ್ಮ–ಪರಮಾತ್ಮ–ಭಗವಾನ್ ಎಂಬ ಮೂರು ಪದಗಳು ತ್ರಿಭೇದವಲ್ಲ; ಅವು ಚೇತನದ ಮೂರು ಅನುಭವಮಟ್ಟಗಳು. ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿದ್ದಾಗ ಚೇತನವನ್ನು ದೂರದ ನಿರಾಕಾರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ—ಅದು ಬ್ರಹ್ಮ. ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಿಭಾವಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ಅದೇ ಚೇತನ ಒಳಗಿರುವ ನಿಯಾಮಕವಾಗಿ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ—ಅದು ಪರಮಾತ್ಮ. ಹೃದಯ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕರಗಿದಾಗ, ಅದೇ ಚೇತನ ಪ್ರೀತಿ–ಲೀಲೆ–ಆನಂದಗಳಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ—ಅದು ಭಗವಾನ್.

ಆದ್ದರಿಂದ ತತ್ತ್ವವೇದಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—ವಿಭಜನೆ ಸಾಧನೆಯ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ; ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಉಸಿರಾಟ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದಂತೆ, ಈ ಮೂರು ಅನುಭವಗಳ ಮಧ್ಯದ ಗೋಡೆಗಳು ಕರಗುತ್ತವೆ. ಆಗ ಅದ್ವಯ ಜ್ಞಾನ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಭಾಗವತವು ಸಾರುವುದೇನೆಂದರೆ—ಬ್ರಹ್ಮ, ಪರಮಾತ್ಮ, ಭಗವಾನ್ ಎಂಬವು ಮೂರು ವಿಭಿನ್ನ ಸತ್ಯಗಳಲ್ಲ; ಒಂದೇ ಅದ್ವಯ ಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವದ ಮೂರು ಅನುಭವರೂಪಗಳು. ದೃಷ್ಟಿ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ; ತತ್ತ್ವ ಬದಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಏಕತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯುವುದೇ ವೇದಾಂತ, ಯೋಗ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಗಳ ಅಂತಿಮ ಸಂಗಮ.*

ಕಥಾಮೃತಪಾನ : ಶ್ರವಣದಿಂದ ಶುದ್ಧಿ, ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಚರಣಪ್ರಾಪ್ತಿ

ಪಿಬಂತಿ ಯೇ ಭಗವತ ಆತ್ಮನಃ ಸತಾಮ್ ಕಥಾಮೃತಂ ಶ್ರವಣ ಪುಟೇಷು ಸಂಭೃತಮ್ |
ಪುನಂತಿ ತೇ ವಿಷಯ ವಿದೂಷಿತಾಶಯಮ್ ವ್ರಜಂತಿ ತಚ್ಚರಣಸರೋರುಹಾಂತಿಕಮ್ ||

ಭಾಗವತ 2-2-37

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಭಗವಂತನ ಕಥಾಮೃತವನ್ನು ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾಗವತರು ಕುಡಿಯುತ್ತಾರೆಯೋ ಯಾವ ಸಂತರು ಆತನನ್ನು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮನೆಂದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಯೋ, ಅವರು ವಿಷಯಗಳ ಆಸೆಯಿಂದ ದೂಷಿತವಾದ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆತನ ಪಾದ ಕಮಲಗಳನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾರೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಸಜ್ಜನರ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ಭಗವಂತನ ಕಥಾಮೃತವನ್ನು ಕಿವಿಗಳ ಮೂಲಕ ಪಾನಮಾಡುವವರು, ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಲಿನಗೊಂಡ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಆ ಭಗವಂತನ ಪಾದಕಮಲಗಳ ಸಮೀಪವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಭಾಗವತದ ಉಪಾಸನಾ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವಾಗಿ, ಆದರೆ ಆಳವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. “ಪಿಬಂತಿ” ಎಂಬ ಪದವೇ ಮೊದಲ ಸಂದೇಶ. ಇಲ್ಲಿ ಕೇಳುವುದು ಅಲ್ಲ; ಪಾನಮಾಡುವುದು. ಕಥಾಮೃತವು ಹೊರಗಿನ ಕಥೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವ ಅಮೃತ. “ಶ್ರವಣ ಪುಟೇಷು ಸಂಭೃತಮ್” ಎಂದರೆ ಕಿವಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವುದು—ಅಂದರೆ ಶಬ್ದವು ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತಲುಪದೇ, ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಶ್ರವಣವು ಇಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಯ ಗ್ರಹಣವಲ್ಲ; ಚೇತನಗ್ರಹಣ.

“ಭಗವತ ಆತ್ಮನಃ ಸತಾಮ್ ಕಥಾಮೃತಂ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಕಥೆಯ ವಿಷಯ ಸ್ಪಷ್ಟ. ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯ ವೃತ್ತಾಂತವಲ್ಲ; ಸಜ್ಜನರ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ಭಗವಂತನ ಕಥೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಕಥೆ ಕೇಳುವವನೊಳಗಿನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದ–ಪ್ರಾಣ–ಚಿತ್ತಗಳು ಒಂದಾಗುವಾಗ, ಕಥೆ ಅಮೃತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *“ಪುನಂತಿ ತೇ ವಿಷಯ ವಿದೂಷಿತಾಶಯಮ್” ಎಂಬ ಸಾಲು ಭಾಗವತೋಪಾಸನೆಯ ಆಂತರಿಕ ಫಲವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲುಷಿತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ; ಅದನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಒತ್ತಿಹಾಕಿ*

ಬಿಡಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಥಾಮೃತಪಾನದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವತಃ ಶುದ್ಧಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಮೃತವು ಒಳಗಡೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ, ವಿಷವು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಿ ಎಂದರೆ ನೀತಿಪಾಠದ ಫಲವಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣಲಯದ ಫಲ. ಶ್ರವಣದಲ್ಲಿ ಉಸಿರು ಮೃದುವಾಗುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸು ಏಕಾಗ್ರವಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ನೆಲೆಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷಯಗಳ ಆಕರ್ಷಣೆ ತಾನೇ ಸಡಿಲವಾಗುತ್ತದೆ.

"ವ್ರಜಂತಿ ತಚ್ಚರಣಸರೋರುಹಾಂತಿಕಮ್" ಎಂಬುದು ಭಾಗವತದ ಗುರಿ. ಚರಣಪ್ರಾಪ್ತಿ ಎಂದರೆ ದೇಹದಿಂದ ದೂರದ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಅಲ್ಲ. ಅದು ಆಶ್ರಯಪ್ರಾಪ್ತಿ—ಅಹಂಕಾರ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಚೇತನಮೂಲದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುವಿಕೆ. ಶ್ರವಣದಿಂದ ಶುರುವಾದ ಯಾತ್ರೆ, ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸಾಗಿಹೋಗಿ, ಶರಣಾಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಭಾಗವತವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಭಗವಂತನ ಕಥಾಮೃತವನ್ನು ಶ್ರವಣಪಾನ ಮಾಡಿದರೆ, ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಷಯಮಲಿನತೆ ಶುದ್ಧಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಶುದ್ಧಿಯೇ ಸಾಧಕನನ್ನು ಭಗವಂತನ ಪಾದಕಮಲಗಳ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಕಥಾಮೃತವು ಕೇಳುವ ವಿಷಯವಲ್ಲ; ಬದುಕುವ ಅನುಭವ. ಶ್ರವಣವೇ ಶುದ್ಧಿ, ಶುದ್ಧಿಯೇ ಶರಣಾಗತಿ—ಇದೇ ಭಾಗವತಮಾರ್ಗದ ಸರಳವೂ ಶಾಶ್ವತವೂ ಆದ ಸತ್ಯ.

ಅಂತರ್ಬಾಹ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ : ದೂರವೂ ಸಮೀಪವೂ ಆದ ಪರಮಚೇತನ

ಬಹಿರಂತಶ್ಚ ಭೂತಾನಾಂ ಅಚರಂ ಚರಮೇವ ಚ |
ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಾದವಿಜ್ಞೇಯಂ ದೂರಸ್ಥಂ ಚಾಂತಿಕೇ ಚ ತತ್ ||

ಭಗವದ್ಗೀತೆ 13-15

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಅದು ಜೀವಿಗಳ ಹೊರಗೂ ಒಳಗೂ ಇದೆ ; ಚರವೂ ಅಚರವೂ ಆಗಿದೆ. ಅದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅರಿಯಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದು ದೂರವೂ ಇದೆ ಸಮೀಪವೂ ಇದೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಅದು ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳ ಹೊರಗೆಯೂ ಇದೆ, ಒಳಗೆಯೂ ಇದೆ. ಚಲಿಸುವದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ, ಅಚಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾಗದು. ಅದೇ ತತ್ತ್ವ ದೂರದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಅತಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೂ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಗೀತೆಯ ಜ್ಞಾನಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಸತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿಯೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಬಹಿರಂತಶ್ಚ ಭೂತಾನಾಂ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಪರಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕರಗಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೊರಗಿದೆ ಎಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ಒಳಗಿದೆ ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಳ–ಹೊರ ಎಂಬ ಭೇದ ದೇಹದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ; ಚೇತನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭೇದವಿಲ್ಲ.

"ಅಚರಂ ಚರಮೇವ ಚ" ಎಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಸೂಚನೆ. ಪರಮತತ್ತ್ವ ಸ್ಥಿರವೂ ಹೌದು, ಚಲಿಸುವುದೂ ಹೌದು. ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಅದು ಅಚಲ—ಬದಲಾವಣೆ ಇಲ್ಲದ ಸಾಕ್ಷಿ. ಚಲನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಅದು ಪ್ರಾಣ, ಗತಿ, ಕ್ರಿಯೆಗಳಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ವಾಯುಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು—ಉಸಿರು ಚಲಿಸುತ್ತಿದೆ, ಆದರೆ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಚೇತನ ಅಚಲವಾಗಿದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಾದವಿಜ್ಞೇಯಂ" ಎಂಬ ಪದ ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಹೃದಯ. ಪರಮತತ್ತ್ವವು ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲದದ್ದರಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾಗದು ಎಂಬುದಲ್ಲ; ಅದು ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ಥೂಲ ಬುದ್ಧಿಗೆ*

ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣು ಸ್ಥೂಲವಸ್ತುವನ್ನು ನೋಡುತ್ತದೆ; ಮನಸ್ಸು ಸ್ಥೂಲ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಚೇತನ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದರಿಂದ, ಅದು ಶಬ್ದ–ಉಸಿರು–ಮೌನದ ಮಧ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ.

"ದೂರಸ್ಥಂ ಚಾಂತಿಕೇ ಚ ತತ್" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಉಪನಿಷತ್ತೀಯ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿರುವವನಿಗೆ ಪರಮತತ್ತ್ವ ದೂರ—ಹುಡುಕಿದರೂ ಸಿಗದಂತೆ. ಜ್ಞಾನೋದಯವಾದವನಿಗೆ ಅದೇ ತತ್ತ್ವ ಅತಿ ಸಮೀಪ—ಸ್ವತಃ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಆಗಿ. ದೂರ–ಸಮೀಪ ಎಂಬ ಭಾವಗಳು ಚೇತನದ ಮಟ್ಟದಿಂದ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುತ್ತವೆ, ತತ್ತ್ವದಿಂದಲ್ಲ.

ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ "ಆಕಾಶಂ ಚರ್ಮವತ್" ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಚೇತನವು ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಾಗ, ದೂರವೆಂಬ ಭಾವವೇ ಕರಗುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಪರಮತತ್ತ್ವ ಎಲ್ಲದರ ಹೊರಗೂ ಒಳಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ, ಚಲಿಸುವದಲ್ಲಿಯೂ ಅಚಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಅದು ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದರಿಂದ ಸ್ಥೂಲ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾನಿಗೆ ಅದು ದೂರ, ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಅತಿ ಸಮೀಪ. ದೃಷ್ಟಿ ಬದಲಾಗಿದರೆ ದೂರ–ಸಮೀಪಗಳ ಭೇದ ಕರಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅರಿವೇ ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ಮೂಲ.

ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ಜ್ಯೋತಿ : ಅಂಧಕಾರಾತೀತ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪ

ಜ್ಯೋತಿಷಾಮಪಿ ತತ್ಜ್ಯೋತಿಸ್ತಮಸಃ ಪರಮುಚ್ಯತೇ |
ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯಂ ಹೃದಿಸರ್ವಸ್ಯಧಿಷ್ಟತಮ್ ॥

ಭಗವದ್ಗೀತೆ 13-17

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಅದನ್ನು ಬೆಳಕಿನ ಬೆಳಕು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಅಥವಾ ತಮಸ್ಸಿನ (ಅಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಭ್ರಾಂತಿ) ಆಚೆಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಅದು ಜ್ಞಾನವೂ ಜ್ಞಾನವಿಷಯವೂ ಆಗಿದೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯವೂ ಆಗಿದೆ ಅದು ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುತ್ತದೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಅದು ಎಲ್ಲ ಬೆಳಕುಗಳಿಗೂ ಬೆಳಕು. ಅದು ತಮಸ್ಸನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೀರಿದೆ. ಅದೇ ಜ್ಞಾನ, ಅದೇ ಜ್ಞೇಯ, ಅದೇ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಲುಪಬಹುದಾದ ಪರಮಸತ್ಯ. ಅದು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅಧಿಷ್ಠಿತವಾಗಿದೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಗೀತೆಯ ಜ್ಞಾನಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಚೇತನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. "ಜ್ಯೋತಿಷಾಮಪಿ ತತ್ ಜ್ಯೋತಿಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾಶಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ವಿದ್ಯುತ್—ಎಲ್ಲವೂ ಬೆಳಕು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅವು ಬೆಳಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಶಕ್ತಿ ಏನು? ಅದೇ ಮೂಲಚೇತನವೇ ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ಜ್ಯೋತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ಬೆಳಕು ಅಲ್ಲ; ಅರಿವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ಬೆಳಕು.

"ತಮಸಃ ಪರಮುಚ್ಯತೇ" ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಂಶ. ಈ ಬೆಳಕು ಕೇವಲ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದಲ್ಲ; ತಮಸ್ಸನ್ನೇ ಮೀರಿದೆ. ತಮಸ್ಸು ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಅಂಧಕಾರವಲ್ಲ; ಅಜ್ಞಾನ, ಆಲಸ್ಯ, ಭ್ರಮೆ, ಅಚೇತನತೆ. ಪರಮಚೇತನವು ಇವೆಲ್ಲದರ ಮೀರಿರುವುದರಿಂದ, ಅದನ್ನು ತಮಸ್ಸಿನ ವಿರುದ್ಧದ ಬೆಳಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡಲಾಗದು. ಅದು ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯಂ" ಎಂಬ ತ್ರಿವಿಧ ಘೋಷಣೆ ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಹೃದಯ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜ್ಞಾನ, ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ವಸ್ತು, ಮತ್ತು ತಿಳಿಯುವವನು—ಇವು ಮೂರು ವಿಭಿನ್ನವೆಂದು ನಾವು ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಗೀತೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ—ಪರಮತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ಭೇದಗಳು ಇಲ್ಲ. ತಿಳಿಯುವ ಚೇತನವೇ ಜ್ಞಾನ, ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಸತ್ಯವೂ ಅದೇ, ಅದನ್ನು ತಲುಪಿಸುವ ಮಾರ್ಗವೂ ಅದೇ.*

ಯೋಗ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಉಸಿರು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದಾಗ, ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾದಾಗ, ಈ ಭೇದ ಕರಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಜ್ಞಾನ ಹೊರಗಡೆ ದೊರಕುವ ವಸ್ತುವಲ್ಲ; ಸ್ವತಃ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅನುಭವವೇ ಅದ್ವಯ ಜ್ಞಾನ.

"ಹೃದಿ ಸರ್ವಸ್ಯ ಅಧಿಷ್ಠಿತಮ್" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಪರಮಚೇತನವು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿದೆ. ಹೃದಯ ಎಂದರೆ ಮಾಂಸಪಿಂಡವಲ್ಲ; ಚೇತನಕೇಂದ್ರ. ಅಲ್ಲಿ ಈ ಜ್ಯೋತಿ ಸದಾ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸು ಹೊರಗಡೆ ತಿರುಗಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಬೆಳಕು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಒಳಮುಖವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಸಾರುವುದೇನೆಂದರೆ—ಪರಮಚೇತನವು ಎಲ್ಲ ಬೆಳಕುಗಳಿಗೂ ಮೂಲವಾದ ಜ್ಯೋತಿ. ಅದು ತಮಸ್ಸನ್ನು ಮೀರಿದ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶ. ಅದೇ ಜ್ಞಾನ, ಅದೇ ಜ್ಞೇಯ, ಅದೇ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಲುಪಬಹುದಾದ ಸತ್ಯ. ಅದು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅಧಿಷ್ಠಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಅರಿವೇ ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ, ಮತ್ತು ಸಂಸಾರಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯ ದ್ವಾರ.

ಸಮದೃಷ್ಟಿ ಜ್ಞಾನ : ನಾಶದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಾಶಿಯನ್ನು ನೋಡುವ ಪರಮದರ್ಶನ

ಸಮಂ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ತಿಷ್ಠಂತಂ ಪರಮೇಶ್ವರಮ್ ।
ವಿನಶ್ಯತ್ಸ್ವವಿನಶ್ಯಂತಂ ಯಃ ಪಶ್ಯತಿ ಸ ಪಶ್ಯತಿ ||

ಭಗವದ್ಗೀತೆ 13-27

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಯಾವನು ಸರ್ವ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನಾಗಿ ಇರುವ ನಶ್ವರ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿನಾಶಿಯಾಗಿ ಇರುವ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನು ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಮವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು, ನಾಶವಾಗುವ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗದ ತತ್ತ್ವವಾಗಿ ನೋಡುವವನೇ ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡುವವನು.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಗೀತೆಯ ಜ್ಞಾನಾಧ್ಯಾಯದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅನುಭವದ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. "ಸಮಂ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ತಿಷ್ಠಂತಂ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿ–ರೂಪ–ಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಜಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕರಗಿಸುತ್ತದೆ. ಉನ್ನತ–ನಿಮ್ನ, ಶುದ್ಧ–ಅಶುದ್ಧ, ಜ್ಞಾನಿ–ಅಜ್ಞಾನಿ ಎಂಬ ಭೇದಗಳು ದೇಹ–ಮನಸ್ಸಿನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದು; ಆದರೆ ಚೇತನದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ.

"ವಿನಶ್ಯತ್ಸು ಅವಿನಶ್ಯಂತಂ" ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸೂಚನೆ. ದೇಹಗಳು, ಸ್ಥಿತಿಗಳು, ಅನುಭವಗಳು—ಎಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಇರುವ ಚೇತನ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯ ದೃಷ್ಟಿ ನಾಶವಾಗುವುದನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತದೆ; ಜ್ಞಾನ ದೃಷ್ಟಿ ನಾಶದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೇ ಅನಾಶಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ.

ಇಲ್ಲಿ "ಪಶ್ಯತಿ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ಇದೆ. ನೋಡುವುದು ಕಣ್ಣಿನ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಬುದ್ಧಿಯ ಕಾರ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ. ಇದು ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸ್ಥಿತಿ. ಅಂತರಂಗ ಶುದ್ಧವಾದಾಗ, ಉಸಿರು ಸಮನಾದಾಗ, ಮನಸ್ಸು ಸಮಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಾಗ—ಈ ದರ್ಶನ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಸಮದೃಷ್ಟಿಯ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಸಮದೃಷ್ಟಿ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಒಂದೇ ರೀತಿ ಕಾಣುವುದು ಎಂಬ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೀತಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅದು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಚೇತನವನ್ನು ಕಾಣುವ ಆಂತರಿಕ ದರ್ಶನ.*

ನಾಶವಾಗುವ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅನಾಶಿಯಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಕಾಣುವವನು ಸಂಸಾರದ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿ ಬದಲಾಯಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲ; ಬದಲಾಗದ ತತ್ತ್ವದ ಮೇಲೆ

ನೆಲಸಿದೆ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಉಸಿರು ಸಮವಾದಂತೆ, ಈ ಸಮದೃಷ್ಟಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ. ಹೊರಗಿನ ಭೇದಗಳು ಉಳಿದರೂ, ಒಳಗಿನ ವಿಭಜನೆ ಕರಗುತ್ತದೆ.

"ಸ ಪಶ್ಯತಿ" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ಘೋಷಣೆ ಬಹಳ ಗಂಭೀರ. ಇತರರು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾರೆ; ಈ ಜ್ಞಾನಿ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಸತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಮವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು, ನಾಶವಾಗುವ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಾಶವಾಗದ ಚೇತನವಾಗಿ ನೋಡುವವನೇ ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡುವವನು. ಈ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯೇ ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ. ನಾಶದ ಮಧ್ಯೆ ಅನಾಶಿಯನ್ನು ಕಾಣುವ ದರ್ಶನವೇ ಮುಕ್ತಿಯ ದೃಷ್ಟಿ.

ಏಕತತ್ತ್ವ ದರ್ಶನ : ಭೇದದ ಮಧ್ಯೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿಸ್ತಾರದ ಅನುಭವ

ಯದಾ ಭೂತಪೃಥಗ್ಭಾವಮೇಕಸ್ಥಮನುಪಶ್ಯತಿ |
ತತ ಏವ ಚ ವಿಸ್ತಾರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಪದ್ಯತೇ ತದಾ ॥

ಭಗವದ್ಗೀತೆ 13-30

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಯಾವಾಗ ಜೀವಿಗಳ ವಿವಿಧತೆಯು ಅದ್ವಯಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿದೆ ಎಂದು ಮತ್ತು ಆತ್ಮನಿಂದಲೇ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುವನು ಎಂದು ನೋಡುತ್ತಾನೆಯೋ ಆಗ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಯಾವಾಗ ಸಾಧಕನು ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳ ವಿಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೋ, ಮತ್ತು ಆ ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವದಿಂದಲೇ ಈ ಎಲ್ಲ ವೈವಿಧ್ಯವೂ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ಅರಿಯುತ್ತಾನೋ, ಆಗ ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಗೀತೆಯ ಜ್ಞಾನಾಧ್ಯಾಯದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ತೀರ್ಮಾನ. "ಭೂತಪೃಥಗ್ಭಾವಂ" ಎಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಅನೇಕತೆ—ರೂಪ, ನಾಮ, ಗುಣ, ಕ್ರಿಯೆಗಳ ವೈವಿಧ್ಯ. ಸಾಮಾನ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಈ ವೈವಿಧ್ಯವೇ ಸತ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಗೀತೆ ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. "ಏಕಸ್ಥಂ ಅನುಪಶ್ಯತಿ" ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ, ಆ ಎಲ್ಲ ವಿಭಿನ್ನತೆಗಳು ಒಂದೇ ಚೇತನತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿವೆ ಎಂಬ ದರ್ಶನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದು ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಅಲ್ಲ; ಅನುಪಶ್ಯತಿ—ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನೋಡುವಿಕೆ. ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸು ಸಮನಾದಾಗ, ಉಸಿರಾಟ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದಾಗ, ಈ ದರ್ಶನ ಸ್ವಯಂ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ. ಆಗ ವಿಭಿನ್ನತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೂ, ಅದರ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಏಕತ್ವ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ತತ ಏವ ಚ ವಿಸ್ತಾರಂ" ಎಂಬ ಪದಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಗೂಢ. ಜಗತ್ತಿನ ವೈವಿಧ್ಯವು ಏಕತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲ; ಅದೇ ಏಕತತ್ತ್ವದ ವಿಸ್ತಾರ. ಅಲೆಗಳು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲದಂತೆ, ಜಗತ್ತಿನ ಭೇದಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲ. ಭೇದವನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕುವಿಕೆಯಲ್ಲೇ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ; ಭೇದದೊಳಗಿನ ಏಕತೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದೇ ಜ್ಞಾನ.*

ಈ ದರ್ಶನ ಬಂದಾಗ, ಅಹಂಕಾರ ಸ್ವತಃ ಕರಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು–ನೀನು ಎಂಬ ಭೇದವೂ ಅದೇ ಏಕತತ್ತ್ವದ ಆಟ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. "ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಪದ್ಯತೇ ತದಾ" ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಅಲ್ಲ; ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪತೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದು. ಹೊರಗಿನಿಂದ ಏನನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಇದ್ದದ್ದನ್ನೇ ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡುವುದೇ ಮುಕ್ತಿ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಸಾರುವುದೇನೆಂದರೆ—ಜಗತ್ತಿನ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕದೆ, ಅದರ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಏಕಚೇತನವನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಿತಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಭೇದವೂ ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮದ ವಿಸ್ತಾರ ಎಂಬ ಅರಿವು ಬಂದ

ಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ, ಸಾಧಕನು ಬ್ರಹ್ಮನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಫಲ, ಮತ್ತು ಸಂಸಾರಬಂಧನದ ಅಂತ್ಯ.

ವಾಣಿ–ಮನಸ್ಸು ಹಿಂತಿರುಗುವ ಪರಮತತ್ತ್ವ : ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಲಭಿಸುವ ಬ್ರಹ್ಮ

"ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿರ್ವತಂತೇ ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ಮನಸಾ ಸಹ"

ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಎಲ್ಲಿ ಮಾತು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಮುಟ್ಟಲಾರದೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತವೆಯೋ ಅದರಾಚೆ ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸದ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದಾಚೆ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರುವ ಆ ಸತ್ಯಕೋಸ್ಕರ ಅರಸುತ್ತಾನೆ. ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ದೇವರು ಈ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತವೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಯಾವ ಪರಮಸತ್ಯವನ್ನು ವಾಣಿ ತಲುಪಲಾರದು, ಮನಸ್ಸೂ ಅದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲಾರದು—ಅಂಥ ಪರಮಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಅರಿತವನು ಭಯರಹಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.*

ವಿವರಣೆ:- "ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಭಾಷೆಯ ಮಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ವಾಣಿ ಎಂದರೆ ಶಬ್ದ, ಹೆಸರು, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ. ಭಾಷೆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ವಿಭಜಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ—ಇದು ಇದು, ಅದು ಅದು ಎಂದು. ಆದರೆ ಪರಮತತ್ತ್ವವು ಅವಿಭಾಜ್ಯ. ಅಲ್ಲಿ ಹೆಸರು–ರೂಪಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಣಿ ಅದನ್ನು ಹೇಳಲು ಹೊರಟಾಗಲೇ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಭಾಷೆಯ ಅಸಮರ್ಥತೆಯಲ್ಲ; ಪರಮತತ್ತ್ವದ ಅತಿಶಯತೆಯ ಸೂಚನೆ.

"ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ಮನಸಾ ಸಹ" ಎಂಬುದು ಇನ್ನೂ ಆಳವಾದ ಮಾತು. ಮನಸ್ಸು ಕಲ್ಪನೆ, ಸ್ಮರಣೆ, ಚಿಂತನೆಯ ಸಾಧನ. ಅದು ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಷಯ–ವಿಷಯಿ ಭೇದದ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿಷಯ–ವಿಷಯಿ ಭೇದವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಅದನ್ನು ತಲುಪಲಾರದು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಉಪನಿಷತ್ತು ಸೂಚಿಸುವುದು—ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವು ಚಿಂತನೆಯ ಫಲವಲ್ಲ; ಚಿಂತನೆ ನಿಲ್ಲುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸುವ ಅನುಭವ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ವಾಕ್ಯವು ನಿಷೇಧಾತ್ಮಕವಾಗಿ ತೋಚಿದರೂ, ಅದರ ಒಳರ್ಥ ಅತ್ಯಂತ ಸಕಾರಾತ್ಮಕ. ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಹಿಂತಿರುಗುವೆಡೆಗೆ ಭಯಪಡಬೇಕಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ–ಚೇತನದ ನೇರ ಅನುಭವ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ನೀವು ವಿವರಿಸುತ್ತಿರುವ ವಾಯು–ಜ್ಞಾನ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಸಿರು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದಂತೆ, ಶಬ್ದದ ಆಂತರಿಕ ಕಂಪನ ಮೌನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಮೌನದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಕಾರ್ಯನಿರತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಜಾಗೃತಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ.*

ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು "ತಿಳಿಯುವ" ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ತಿಳಿಯುವವನು ಮತ್ತು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವ ವಸ್ತು ಎರಡೂ ಒಂದಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳುತ್ತದೆ—ವಾಣಿ–ಮನಸ್ಸು ಅಲ್ಲಿ ತಲುಪುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು ಕರಗುತ್ತವೆ. ಕರಗಿದಾಗ ಉಳಿಯುವುದೇ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಚೇತನ.

ಸಾರಾಂಶ:- ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್ ಸಾರುವುದೇನೆಂದರೆ—ಪರಮಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗದು, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಿಡಿಯಲಾಗದು. ಆದರೆ ಇದು ನಿರಾಕರಣೆ ಅಲ್ಲ; ಸೂಚನೆ. ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಮೌನವಾಗುವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ, ಅನುಭವವೇ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಅನುಭವವೇ ಭಯರಹಿತತೆ, ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಿಯ ಮೂಲ.

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ (8-3-10) ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ, "ನಮ ಆತ್ಮಪ್ರದೀಪಾಯ ಸಾಕ್ಷಿಣೇ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಮೋ ಗಿರಾಂ ವಿದೂರಾಯ ಮನಸಶ್ಚೇತಸಾಂ ಅಪಿ" **ಅಂದರೆ** *ಆತ್ಮದ ಬೆಳಕಾದ, (ಪ್ರಪಂಚದ/ ದೇಹದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಘಟನೆಗೂ) ಸಾಕ್ಷಿಯಾದ, (ಎಲ್ಲರ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ಅವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ, ಮಾತಿಗೆ ಮೀರಿದವನಾದ, (ಎಲ್ಲ) ಮನಸ್ಸು ಮತು ಚಿಂತನೆಗೂ ಮೀರಿದವನಾದ ಅವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.'* **ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಭಾಗದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ**

ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. (7-4) : “ಭೂಮಿ ರಾಪೋಽನಲೋವಾಯುಃ ಖಂ ಮನೋ ಬುದ್ಧಿರೇವಚ ; ಅಹಂಕಾರ ಇತೀಯಂ ಮೇ ಭಿನ್ನಾ ಪ್ರಕೃತಿರಷ್ಟಧಾ” **ಅಂದರೆ** *“ಭೂಮಿ, ನೀರು, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಆಕಾಶ ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿ ಅಹಂಕಾರ ಎಂದು ಈ ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಭಿನ್ನವಾದ ಅಷ್ಟರೂಪಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ”.* **(7-5)** ಅಪರೇಯಮಿತಸ್ತ್ವನ್ಯಾಂ ಪ್ರಕೃತಿಂ ವಿದ್ಧಿ ಮೇ ಪರಾಮ್ ; ಜೀವಭೂತಾಂ ಮಹಾಬಾಹೋ ಯಯೇದಂ ಧಾರ್ಯತೇ ಜಗತ್” **ಅಂದರೆ,** *“ಇದು ನನ್ನ ಅಪರಾ ಪ್ರಕೃತಿ, ಇದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಜೀವರೂಪವಾದ ನನ್ನ ಪರಾಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೋ. ಆದರಿಂದಲೇ ಈ ಜಗತ್ತು ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ”.* **(7-6)** “ಏತತ್ ಯೋನೀನಿ ಭೂತಾನಿ ಸರ್ವಾಣೀತ್ಯಪಧಾರಯ; ಅಹಂ ಕೃತ್ಸ್ನಸ್ಯ ಜಗತಃ ಪ್ರಭವಃ ಪ್ರಲಯಸ್ತಥಾ” **ಅಂದರೆ,** *“ಸರ್ವಭೂತಗಳೂ ನನ್ನ ಈ ಎರಡು ಪ್ರಕೃತಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗಿವೆಯೆಂದು ತಿಳಿ: ನಾನು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಲಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದೇನೆ”.*

ಭಾಗವತಸೇವೆಯಿಂದ ಅಂತರಶುದ್ಧಿ : ನೈಷ್ಠಿಕ ಭಕ್ತಿಯ ಉದಯ

ನಷ್ಟ-ಪ್ರಾಯೇಷ್ವಭದ್ರೇಷು ನಿತ್ಯಂ ಭಾಗವತಸೇವಯಾ |
ಭಗವತ್ಯುತ್ತಮ ಶ್ಲೋಕೇ ಭಕ್ತಿರ್ಭವತಿ ನೈಷ್ಠಿಕೀ ॥

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ (1-2-18)

ಭಾವಾರ್ಥ:- ನಿರಂತರ ಭಗವತ್ಸೇವೆಯ ಮೂಲಕ ಹೃದಯದ ಬಹುತೇಕ ಅಶುದ್ಧಿಗಳು ನಾಶವಾದಮೇಲೆ ಮಾನವನಿಗೆ ಪರಮಪಾವನನಾದ ಭಗವಂತನ ಮೇಲೆ ನಿಷ್ಠಾಭಕ್ತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಭಾಗವತಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಬಹುತೇಕ ಅಶುಭ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಆಗ ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕನಾದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾದ, ಅಚಲವಾದ ಭಕ್ತಿ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಭಾಗವತೋಪಾಸನೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. “ನಷ್ಟಪ್ರಾಯೇಷು ಅಭದ್ರೇಷು” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವೇ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆ. ಅಭದ್ರಗಳು ಎಂದರೆ ಪಾಪಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಮನಸ್ಸಿನ ಅಶಾಂತಿ, ಅಜ್ಞಾನ, ಅಹಂಕಾರ, ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿ, ಸಂಶಯ—ಎಲ್ಲವೂ ಅಭದ್ರಗಳೇ. ಅವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಂದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಭಾಗವತಸೇವೆಯಿಂದ ಅವು ನಷ್ಟಪ್ರಾಯವಾಗುತ್ತವೆ—ಅಂದರೆ ಶಕ್ತಿ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

“ನಿತ್ಯಂ ಭಾಗವತಸೇವಯಾ” ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ. ಭಾಗವತವನ್ನು ಒಂದೆರಡು ಬಾರಿ ಓದುವುದು ಅಥವಾ ಕೇಳುವುದು ಅಲ್ಲ; ನಿತ್ಯ ಸೇವೆ. ಸೇವೆ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಪಠಣವಲ್ಲ—ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ಆಚಾರ, ಉಸಿರಿನೊಂದಿಗೆ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ. ಭಾಗವತಕಥೆ ಪ್ರಾಣದೊಂದಿಗೆ ಸಂಚರಿಸಿದಾಗ, ಮನಸ್ಸಿನ ಮಲಿನತೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕರಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಬಲವಂತದ ತ್ಯಾಗವಲ್ಲ; ಸಹಜ ಶುದ್ಧೀಕರಣ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *“ಭಗವತಿ ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕೇ ಭಕ್ತಿಃ ಭವತಿ ನೈಷ್ಠಿಕೀ” ಎಂಬ ಸಾಲು ಫಲವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕ ಎಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಡುವ ಭಗವಂತ. ಅಂದರೆ ಶಬ್ದ–ತತ್ತ್ವ–ಚೇತನಗಳ ಏಕೀಕೃತ ಸ್ವರೂಪ. ಭಾಗವತಸೇವೆಯಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧವಾದಾಗ, ಭಕ್ತಿ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಹೇರಿದ ಭಾವವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಒಳಗಿನಿಂದಲೇ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ.*

ನೈಷ್ಠಿಕೀ ಭಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಅಲುಗಾಡದ ಭಕ್ತಿ. ಅದು ಬೇಡಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ, ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಬದಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸುಖ–ದುಃಖ, ಲಾಭ–ನಷ್ಟ, ಸಮ್ಮಾನ–ಅಪಮಾನ—ಎಲ್ಲವೂ ಬಂದರೂ ಭಕ್ತಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ—ಈ ಭಕ್ತಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲ; ಶುದ್ಧವಾದ ಚೇತನದ ಮೇಲೆ ನೆಲೆಸಿರುತ್ತದೆ.

ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಭಾಗವತೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ನೀತಿಪಾಠದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಆಂತರಿಕ ರೂಪಾಂತರದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಉಸಿರಾಟ–ಧ್ಯಾನ–ಶ್ರವಣ—ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದಾದಾಗ, ಭಾಗವತಸೇವೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ನಿತ್ಯ ಭಾಗವತಸೇವೆಯಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಶುಭ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ನಷ್ಟಪ್ರಾಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಶುದ್ಧೀಕರಣದಿಂದ ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕನಾದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ನೈಷ್ಠಿಕ, ಅಚಲ ಭಕ್ತಿ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾಗವತಸೇವೆ ಕರ್ಮವಲ್ಲ; ಅದು ಚೇತನಶುದ್ಧಿಯ ಸಹಜ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಶುದ್ಧ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ತಾನೇ ಅರಳುತ್ತದೆ—ಇದೇ ಭಾಗವತಮಾರ್ಗದ ಸನಾತನ ಸತ್ಯ.

ಹೃದಯಗ್ರಂಥಿಭೇದ : ಆತ್ಮದರ್ಶನದಿಂದ ಬಂಧನನಾಶ

ಭಿದ್ಯತೇ ಹೃದಯಗ್ರಂಥಿಃ ಛಿದ್ಯಂತೇ ಸರ್ವಸಂಶಯಾಃ ।
ಕ್ಷೀಯಂತೇ ಚಾಸ್ಯ ಕರ್ಮಾಣಿ ದೃಷ್ಟ ಏವಾತ್ಮನೀಶ್ವರೇ ॥

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ (1-2-21)

ಭಾವಾರ್ಥ:- ತನ್ನೊಳಗೇ ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾದ ಮೇಲೆ ಹೃದಯದ ಗಂಟುಗಳೆಲ್ಲಾ ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ಸಂಶಯಗಳೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳೂ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳೂ ಅಳಿಸಿಹೋಗುತ್ತವೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಆತ್ಮನೊಳಗೇ ಈಶ್ವರನನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ದರ್ಶನಮಾಡಿದಾಗ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಬಂಧನಗ್ರಂಥಿ ಭೇದವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಸಂಶಯಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಳೆಯುತ್ತವೆ. ಕರ್ಮಬಂಧನವೂ ಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತದೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಭಾಗವತೋಪಾಸನೆಯ ಪರಮಫಲವನ್ನು ನಿರ್ವಿವಾದವಾಗಿ ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ. “ಭಿದ್ಯತೇ ಹೃದಯಗ್ರಂಥಿಃ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವೇ ಅದರ ಕೇಂದ್ರ. ಹೃದಯಗ್ರಂಥಿ ಎಂದರೆ ದೇಹ–ಮನಸ್ಸು–ಅಹಂಕಾರಗಳ ಜೊತೆ ಆತ್ಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕುವ ಆಂತರಿಕ ಬಂಧನ. ಇದು ಕೇವಲ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಬಂಧನವಲ್ಲ; “ನಾನು ದೇಹ” ಎಂಬ ಮೂಲಭ್ರಮೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಿ ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಹೊರಗಿನ ಕರ್ಮದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ; ಅದು ಜ್ಞಾನೋದಯದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಭೇದವಾಗುತ್ತದೆ.

“ಛಿದ್ಯಂತೇ ಸರ್ವಸಂಶಯಾಃ” ಎಂದರೆ ಸಂಶಯಗಳ ನಾಶ. ಸಂಶಯವೆಂದರೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುವ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ಅಲ್ಲ; ಸತ್ಯದ ಮೇಲೆ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿ. ಆತ್ಮದರ್ಶನವಾದಾಗ, ಸಂಶಯಗಳಿಗೆ ನೆಲೆ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅನುಭವವು ವಾದಕ್ಕಿಂತ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *“ಕ್ಷೀಯಂತೇ ಚಾಸ್ಯ ಕರ್ಮಾಣಿ” ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ತತ್ತ್ವ. ಕರ್ಮಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದರೆ ದೇಹದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಕರ್ಮಬಂಧನ ಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಕರ್ಮ ಫಲ ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ಮದ ಬೀಜ ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮದರ್ಶನದಿಂದ ಅಹಂಕಾರ ಸಡಿಲವಾದಾಗ, ಕರ್ಮವೂ ತನ್ನ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.*

“ದೃಷ್ಟ ಏವ ಆತ್ಮನಿ ಈಶ್ವರೇ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವೇ ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಶೃಂಗ. ಈಶ್ವರನನ್ನು ಹೊರಗಡೆ ಹುಡುಕುವ ಅಗತ್ಯ ಇಲ್ಲ. ಆತ್ಮದಲ್ಲೇ ಈಶ್ವರನನ್ನು ದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ—ಅಂದರೆ ಚೇತನವು ತನ್ನ ಮೂಲವನ್ನು ಅರಿತ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ—ಈ ಮೂರು ಫಲಗಳು ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ: ಗ್ರಂಥಿಭೇದ, ಸಂಶಯನಾಶ, ಕರ್ಮಕ್ಷಯ. ಇದು ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲ; ಏಕಕಾಲೀನ ಜಾಗೃತಿ.

ಈ ತತ್ತ್ವವು ನೀವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನ ಮಾರ್ಗದೊಂದಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಉಸಿರು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದಂತೆ, ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾದಂತೆ, ಹೃದಯಗ್ರಂಥಿ ಸಡಿಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರ ಹೊರಗಡೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ; ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ—ಆತ್ಮದಲ್ಲೇ ಈಶ್ವರನನ್ನು ದರ್ಶನ ಮಾಡಿದಾಗ, ಹೃದಯಗ್ರಂಥಿ ಭೇದವಾಗುತ್ತದೆ, ಎಲ್ಲಾ ಸಂಶಯಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಕರ್ಮಬಂಧನ ಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಭಾಗವತಸೇವೆಯ ಪರಮಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ಅಂತಿಮ ಫಲ. ಈ ಆತ್ಮದರ್ಶನವೇ ಮುಕ್ತಿಯ ದ್ವಾರ, ಮತ್ತು ಸಂಸಾರಬಂಧನದ ಅಂತ್ಯ.

ದೇವತಾತತ್ತ್ವದ ಸಮಗ್ರ ಮಾರ್ಗ : ಯೋಗ–ತಪಸ್ಸು–ವೇದತ್ರಯ ಅನುಭವ

ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಕೆ.ಎಸ್. ನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯ ಬೃಹದ್ದೇವತಾ 8-130 ಉಲ್ಲೇಕಿಸಿ - "ಯೋಗೇನ ದಾಕ್ಷ್ಯೇಣ ದಮೇನ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಬಾಹುಶ್ರುತ್ಯೇನ ತಪಸಾ ನಿಯೋಗೈಃ | ಉಪಾಸ್ಯಾಃ ತಾಃ ಕೃತ್ಸ್ನಶೋ ದೇವತಾ ಯಾ ಋಚೋ ಹ ಯೋ ವೇದ ಸವೇದ ದೇವಾರ್ | ಯಜೂಂಷಿ ಯೋ ವೇದ ಸವೇದ ಯಜ್ಞಾನ್ ಸಾಮಾನಿ ಯೋ ವೇದ ಸ ವೇದ ತತ್ತ್ವಂ ॥" **ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,** *ಇದು, ಈಗ 3000 ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹಿಂದೆಯೇ, ಶೌನಕರೆಂಬ: ಮಹರ್ಷಿಗಳು. ವೇದದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತರಾಗಿರುವ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಗುಣ, ಕರ್ಮ, ಸ್ಥಾನಮಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಬಯಸಿದವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮಾತು.* – ***ಭಾವಾರ್ಥ:-*** *"ಏಕಾಗ್ರತೆಯುಳ್ಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಯೋಗ ಬಲದಿಂದಲೂ, ತಪಸ್ಸಿನ ದಕ್ಷತೆಯೆಂಬ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೂ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯಮ-ದಿಂದಲೂ, ಚುರುಕಾದ ಮತ್ತು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ, ವೇದಗಳನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿಯೂ (ಬಹಳ ವೇದಾಧ್ಯ-ಯನದಿಂದಲೂ), ಶರೀರ ದಂಡನಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಕರಣತ್ರಯಗಳ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಪೂರ್ವಿಕರ ಆದೇಶಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಮಾಣಗ್ರಂಥಗಳ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ದಿಂದಲೂ, ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು. (ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸತತವೂ ಅನುಧ್ಯಾನಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.) ಸ್ತೋತ್ರ ರೂಪವಾದ ಋಗ್ಭಾಗದ ವೇದದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಈ ದೇವತೆಗಳನ್ನು "ತಿಳಿಯಲು", ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ನಂತರ ಯಜುರ್ವೇದವನ್ನು "ಅರಿತವನು", ಈ ದೇವತೆಗಳ (ಆರಾಧಕನಾಗಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗಿ, ಅವರ ಅರ್ಚನಾ ರೂಪವಾದ) ಯಜ್ಞ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯುವನು. (ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ) ಸಾಮವೇದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಈ ದೇವತೆಗಳ (ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ರೂಪವಾದ ಅನುಭೂತಿಯಿಂದ, ಅವರ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯುವನು".*

ಸರಳಾರ್ಥ:- ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಗುಣ, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಕೇವಲ ಪಠಣ ಸಾಕಾಗದು. ಯೋಗದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಏಕಾಗ್ರತೆ, ತಪಸ್ಸಿನ ದಕ್ಷತೆ, ಇಂದ್ರಿಯಸಂಯಮ, ಪರಿಶುದ್ಧ ಬುದ್ಧಿ, ಬಹುಶ್ರುತ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಪರಂಪರೆಯ ನಿಯಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಾಸನೆ—ಇವೆಲ್ಲ ಒಂದಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ದೇವತಾತತ್ತ್ವ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿಯಬಹುದು. ಋಗ್ವೇದದಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ತುತಿ–ರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು; ಯಜುರ್ವೇದದಿಂದ ಅವರ ಆರಾಧನಾ–ಯಜ್ಞತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು; ಸಾಮವೇದದಿಂದ ಅವರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ–ಅನುಭವತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು.

ವಿವರಣೆ:- *ಶೌನಕ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ದೇವತಾಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಹೆಸರು–ರೂಪಗಳಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಮೇಲ್ನೋಟ. ಅವರ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಆಂತರಿಕ ಸಾಧನೆ ಅಗತ್ಯ. "ಯೋಗೇನ" ಎಂಬುದು ಮನಸ್ಸಿನ ಏಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ—ಚಂಚಲ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೇವತಾತತ್ತ್ವ ಹಿಡಿಯದು. "ದಾಕ್ಷ್ಯೇಣ" ಎಂದರೆ ತಪಸ್ಸಿನ ದಕ್ಷತೆ—ಅಂದರೆ ಅತಿರೇಕವಲ್ಲ, ಸಮತೋಲನ. "ದಮೇನ" ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಸಂಯಮ—ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹೊರಮುಖವಾದರೆ ದೇವತೆಗಳು ಹೊರಗಿನ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತವೆ. "ಬುದ್ಧ್ಯಾ" ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧ ವಿವೇಕ—ಭಾವೋದ್ರೇಕವಲ್ಲ, ಸ್ಪಷ್ಟ ಅರಿವು.*

"ಬಾಹುಶ್ರುತ್ಯೇನ" ಎಂಬುದು ಬಹು ವೇದಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಕೇವಲ ಸಂಗ್ರಹವಲ್ಲ; ಸಂಸ್ಕಾರ. "ತಪಸಾ ನಿಯೋಗೈಃ" ಎಂದರೆ ದೇಹ–ಮನ–ಬುದ್ಧಿಗಳ ಸಮನ್ವಿತ ಸಾಧನೆ, ಪರಂಪರೆಯ

ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದೊಂದಿಗೆ. ಈ ಎಲ್ಲವು ಒಂದಾದಾಗ "ಉಪಾಸ್ಯಾಃ"—ಉಪಾಸನೆ ಸಾಧ್ಯ. ಉಪಾಸನೆ ಎಂದರೆ ದೂರದ ಪೂಜೆ ಅಲ್ಲ; ಸತತ ಅನುಧ್ಯಾನದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ

ಈ ಶ್ಲೋಕವು ವೇದತ್ರಯದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದವು ಸ್ತುತಿರೂಪ—ದೇವತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಮೊದಲ ಹಂತ. ಇಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಶಬ್ದ–ಮಂತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತವೆ. ಯಜುರ್ವೇದವು ಅರ್ಚನಾ–ಯಜ್ಞರೂಪ—ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ದೇವತಾತತ್ತ್ವವು ಕರ್ಮ–ಪ್ರಾಣ–ನಿಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಮವೇದವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ—ಅನುಭವ. ಇಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ ಲಯಗೊಂಡು, ಅನುಭವ ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥಾತ್, ದೇವತಾಜ್ಞಾನವು ಗ್ರಂಥಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ, ಆಚಾರ–ಸಾಧನೆಯ ಮೂಲಕ ಸಾಗಿಹೋಗಿ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಒಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ ಅಪೂರ್ಣತೆ. ಸ್ತುತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಅರ್ಚನೆ ಶೂನ್ಯ; ಅರ್ಚನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಅನುಭವ ಅಸ್ಥಿರ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಶೌನಕ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಬೃಹದ್ದೇವತಾ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ದೇವತಾತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಯೋಗದ ಏಕಾಗ್ರತೆ, ತಪಸ್ಸಿನ ದಕ್ಷತೆ, ಇಂದ್ರಿಯಸಂಯಮ, ಶುದ್ಧ ವಿವೇಕ, ವೇದತ್ರಯ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಪರಂಪರಾನಿಯಮಗಳೆಲ್ಲ ಅಗತ್ಯ. ಋಗ್ವೇದದಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು, ಯಜುರ್ವೇದದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬೇಕು, ಸಾಮವೇದದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಈ ಸಮಗ್ರ ಮಾರ್ಗವೇ ವೇದಸಮ್ಮತ ದೇವತಾಜ್ಞಾನ.

ದೇವತಾಸತ್ಯದ ಗೂಢತೆ : ಯಾರು ನಿಜವಾಗಿ ತಿಳಿದವರು?

ಕೋ ಅದ್ಧಾ ವೇದ ಕ ಇಹ ಪ್ರವೋಚದ್ದೇವಾಂ ಅಚ್ಛಾಪಥ್ಯಾ ಕಾ ಸಮೇತಿ |
ದದೃಶ್ರ ಏಷಾಮವಮಾ ಸದಾಂಸಿ ಪರೇಷು ಯಾ ಗುಹ್ಯೇಷು ವ್ರತೇಷು ||

ಋಗ್ವೇದ : 3-54-5

ಭಾವಾರ್ಥ:- "ಸತ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ (ದೇವ) ಮಾರ್ಗ ಯಾವನಿಗೆ ತಾನೇ ತಿಳಿದಿರುವುದು? ಯಾವನು ತಾನೇ ನಮಗೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿ ಹೇಳಬಲ್ಲನು? ದೇವತೆಗಳೆಡೆಗೆ, ಅವರಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕರೆದು ಕೊಡು ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಲಾರರು ನಕ್ಷತ್ರ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳ ಕೆಳಗಿನ ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳು ಮಾತ್ರ (ಕಣ್ಣಿಗೆ) ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಉತ್ತಮವಾದ ಗೂಢ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುವ ದೇವತೆಗಳ ಗುಹ್ಯವಾದ (ರಹಸ್ಯಮಯವಾದ) ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಲಾರರು." (ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವನ ಆದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನಾಗಿ ಸತ್ಯೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವಂತಹ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಜನರು ಅತಿ ವಿರಳವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರೇ ಪರಲೋಕದ ಜ್ಞಾನ ತಿಳಿದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹವರು ಇರುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿಗಳು)

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಇಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ಯಾರು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ? ಇಲ್ಲಿ ಯಾರು ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಬಲ್ಲರು? ದೇವತೆಗಳು ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಬಂದರು, ಅವರು ಹೇಗೆ ಒಂದಾದರು? ಅವರ ಅತ್ಯಂತ ಒಳಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಯಾರು ಕಂಡರು? ಅವು ಪರಗಳಲ್ಲಿ, ಗುಪ್ತ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ, ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿವೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತದೆ. ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಮಾತನಾಡುವಾಗ, ಬಹಳ ಸುಲಭವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇವೆ—ಇವರು ಹೀಗೆ, ಅವರು ಹಾಗೆ ಎಂದು. ಆದರೆ ಋಷಿಯ ದೃಷ್ಟಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. "ಕೋ ಅದ್ಧಾ ವೇದ" ಎಂದು ಕೇಳುವ ಮೂಲಕ, ನಿಜವಾದ

ಜ್ಞಾನ ಎಷ್ಟು ಅಪರೂಪ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೇವತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿನಯಭಾವ ಇಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ.

"ಕ ಇಹ ಪ್ರವೋಚತ್" ಎಂದರೆ—ಇಲ್ಲಿ ಯಾರು ಅಧಿಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಬಲ್ಲರು? ಗ್ರಂಥಪಠಣ, ವಾದ, ತರ್ಕ—ಇವುಗಳಿಂದ ದೇವತಾಸತ್ಯ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಇದು. ದೇವತೆಗಳು ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಬಂದರು, ಹೇಗೆ ಒಂದಾದರು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದೇ, ಅವು ಮಾನವಬುದ್ಧಿಗೆ ಮೀರಿದ ತತ್ತ್ವಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ದದೃಶ್ರ ಏಷಾಮವಮಾ ಸದಾಂಸಿ" ಎಂಬ ಸಾಲು ಬಹಳ ಗೂಢ. ದೇವತೆಗಳ ಅವಮಾ ಸದಾಂಸಿ ಎಂದರೆ ಅವರ ಅಂತರಂಗದ ನೆಲೆಗಳು, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಗಳು. ಅವು ಹೊರಗಿನ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು "ಪರೇಷು ಯಾ ಗುಹ್ಯೇಷು ವ್ರತೇಷು" ಅಡಗಿವೆ. ಪಠ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಪಠಣವಲ್ಲ; ಶಬ್ದಸಾಧನೆ. ಗುಹ್ಯ ವ್ರತ ಎಂದರೆ ಒಳಗಿನ ನಿಯಮಗಳು—ಪ್ರಾಣನಿಯಂತ್ರಣ, ಮನಸ್ಸಿನ ಶುದ್ಧತೆ, ಇಂದ್ರಿಯಸಂಯಮ.*

ಅಂದರೆ ದೇವತಾತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ, ಹೊರಗಿನ ವಿವರಣೆ ಸಾಲದು. ಶಬ್ದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕು, ಉಸಿರನ್ನು ಸಂಯಮಿಸಬೇಕು, ಒಳಗಿನ ವ್ರತವನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ಈ ಮಂತ್ರವು ನೀವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಶೌನಕ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಬೃಹದ್ದೇವತಾ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಯೋಗ, ತಪಸ್ಸು, ವ್ರತ ಮತ್ತು ಅನುಭವ ಅಗತ್ಯ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಮಂತ್ರವು ದೇವತಾಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಗಂಭೀರ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ದೇವತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವರ ಗೂಢ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಪಠಣದಲ್ಲೂ, ಗುಪ್ತ ವ್ರತಗಳಲ್ಲೂ, ಆಂತರಿಕ ಸಾಧನದಲ್ಲೂ ಅಡಗಿವೆ. ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನವು ವಾದದಿಂದಲ್ಲ, ಅನುಭವದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ವಿನಯಭರಿತ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ವೇದದ ಮಹತ್ವ—ತತ್ತ್ವದ ಮುಂದೆ ಮಾನವಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮೌನಗೊಳಿಸುವ ಸನಾತನ ಬೋಧನೆ.

ದೇವತಾಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಒಳಮಾರ್ಗ : ಸಮಾನಕ್ರತು–ಸಂವಿದಾನ ದರ್ಶನ

ಕವಿರ್ನೃಚಕ್ಷಾ ಅಭಿ ಷೀಮಚಷ್ಟ ಋತಸ್ಯ ಯೋನಾ ವಿಘೃತೇ ಮದಂತೀ |
ನಾನಾ ಚಕ್ರಾತೇ ಸದನಂ ಯಥಾ ವೇಃ ಸಮಾನೇನ ಕ್ರತುನಾ ಸಂವಿದಾನೇ ||

ಋಗ್ವೇದ : 3-54-6

ಭಾವಾರ್ಥ: ಮನುಷ್ಯರೇ! ಭಗವಂತನು ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಬೆಳಕಿನ ಲೋಕವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಬೆಳಕಿಲ್ಲದ ಲೋಕವನ್ನೂ ರಚಿಸಿರುವನು. ಹಾಗೂ ಅವನೇ ಆ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವವನು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಅಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ನಿರಂತರ ಮಾಡುವವರಾಗಿ. (ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ಧ್ಯಾನದಿ ಕಾಣುವ ಬೆಳಕಾಗಿದೆ)

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ದ್ರಷ್ಟೃಸ್ವರೂಪನಾದ ಕವಿ, ಮಾನವಚೇತನವನ್ನು ಅರಿತವನು, ಆ ದೇವತಾತತ್ತ್ವವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಕಂಡನು. ಆ ದೇವತೆಗಳು ಯಜ್ಞದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ, ಘೃತದಿಂದ ಪೋಷಿತರಾಗಿ ಆನಂದಿಸುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳು ಒಂದೇ ಕ್ರತು, ಒಂದೇ ಸಂವಿದಾನದಿಂದ ತಮ್ಮ ನೆಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಮಂತ್ರವು ಮುಂಚಿನ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೇಳಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರದಂತೆ ಬರುತ್ತದೆ. "ಕವಿಃ" ಎಂದರೆ ಕಾವ್ಯಕರ್ತನಲ್ಲ; ದ್ರಷ್ಟಾ—ಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ನೋಡುವವನು. "ನೃಚಕ್ಷಾಃ" ಎಂದರೆ ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಚೇತನವನ್ನು ಅರಿತವನು. ಇಂತಹ ದ್ರಷ್ಟೃ ಮಾತ್ರ ದೇವತಾತತ್ತ್ವವನ್ನು "ಅಭಿ ಷೀಮಚಷ್ಟ"—ನೇರವಾಗಿ ಕಾಣಬಲ್ಲನು. ಇದು ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲ, ವಾದದಲ್ಲ; ಅನುಭವದ ದರ್ಶನ.

“ಋತಸ್ಯ ಯೋನೌ ವಿಘೃತೇ ಮದಂತೀ” ಎಂಬ ಸಾಲು ದೇವತೆಗಳ ಉದ್ಭವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಋತ ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞ, ಅಂದರೆ ಸಮರ್ಪಣೆ. ಯಜ್ಞವು ಇಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನ ಅಗ್ನಿಕುಂಡವಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸು–ಬುದ್ಧಿಗಳ ಸಮರ್ಪಣೆ. ವಿಘೃತೇ ಎಂದರೆ ಘೃತದಿಂದ—ಸ್ನಿಗ್ಧತೆ, ಪೋಷಣೆ, ಶುದ್ಧತೆ. ಅಂದರೆ ಶುದ್ಧ ಪ್ರಾಣಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಪೋಷಿತರಾದ ದೇವತಾತತ್ತ್ವಗಳು ಆನಂದಿಸುತ್ತವೆ. ಇದು ದೇವತೆಗಳು ಹೊರಗಿರುವ ಭೋಗಿಗಳು ಎಂಬ ಅರ್ಥವಲ್ಲ; ಶುದ್ಧ ಚೇತನದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಪ್ರಕಾಶ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *“ನಾಸಾ ಚಕ್ರಾತೇ ಸದನಂ ಯಥಾ ವೇಃ” ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಗೂಢ. ವೇಃ ಎಂದರೆ ನೆಯ್ಗುಡಾರ, ಜಾಲ. ಹೇಗೆ ನೆಯ್ಗುಡಾರದಲ್ಲಿ ನೂಲುಗಳು ಸರಿಯಾದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಒಂದು ಆಕಾರ ಪಡೆಯುತ್ತವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ದೇವತಾತತ್ತ್ವಗಳು ತಮ್ಮ ಸದನವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ಸದನ ಹೊರಗಿನ ಲೋಕವಲ್ಲ; ಚೇತನದ ಅಂತರಂಗ.*

“ಸಮಾನೇನ ಕ್ರತುನಾ ಸಂವಿದಾನೇ” ಎಂಬುದೇ ಮಂತ್ರದ ಶೃಂಗ. ಸಮಾನ ಕ್ರತು ಎಂದರೆ ಒಂದೇ ಉದ್ದೇಶ, ಒಂದೇ ಆಂತರಿಕ ನಿಯೋಗ. ಸಂವಿದಾನ ಎಂದರೆ ಪರಸ್ಪರ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ, ಲಯ. ದೇವತೆಗಳು ವಿಭಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಳಂತೆ ಕಾಣಿಸಿದರೂ, ಅವುಗಳ ಕ್ರತು ಒಂದೇ—ಚೇತನಪ್ರಕಾಶ. ಈ ಲಯ ಉಂಟಾದಾಗಲೇ ದರ್ಶನ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಉಸಿರು ಸಮನಾದಂತೆ, ಕ್ರತು ಸಮನಾಗುತ್ತದೆ; ಆಗ ದೇವತಾತತ್ತ್ವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಮಂತ್ರವು ದೇವತಾಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತದೆ. ದ್ರಷ್ಟೃಸ್ವರೂಪನಾದ ಕವಿಯೇ ದೇವತಾತತ್ತ್ವವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಕಾಣಬಲ್ಲನು. ಯಜ್ಞರೂಪ ಸಮರ್ಪಣೆ, ಘೃತರೂಪ ಶುದ್ಧ ಪ್ರಾಣಪ್ರವಾಹ ಮತ್ತು ಸಮಾನ ಕ್ರತು–ಸಂವಿದಾನ ಲಯದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಚೇತನದೊಳಗೆ ಸದನವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ವಿಭಿನ್ನ ದೇವತೆಗಳ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಏಕಚೇತನದ ಲಯವನ್ನು ಅರಿತವನೇ ನಿಜವಾಗಿ ವೇದಾರ್ಥವನ್ನು ಕಂಡವನು.

ಅನರ್ಹಸ್ಥಳದ ವ್ಯರ್ಥತೆ ಮತ್ತು ಯೋಗ್ಯಪಾತ್ರತೆಯ ಮಹಿಮೆ

ಕಿಂ ತೇ ಕೃಣ್ವಂತಿ ಕೀಕಟೇಷು ಗಾವೋ ನಾಶಿರಂ ದುಹ್ರೇ ನ ತಪಂತಿ ಘರ್ಮಮ್ ।
ಆ ನೋ ಭರ ಪ್ರಮಗಂದಸ್ಯ ವೇದೋ ನೈಚಾಶಾಖಂ ಮಘವನ್ರಂಧಯಾ ನಃ ||

ಋಗ್ವೇದ : 3-53-14

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಮ್ಲೇಚ್ಛರು ವಾಸಿಸುವಂತಹ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗೋವುಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗುಣಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಹೇಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಒಪ್ಪದ ನಾಸ್ತಿಕರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ಹೆಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾವಂತರು ನಾಸ್ತಿಕತೆಯನ್ನು ಸರ್ವದಾ ನಿರಾಕರಣ ಮಾಡಬೇಕು.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಓ ಇಂದ್ರನೇ, ಅಯೋಗ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ (ಕೀಕಟೇಷು) ಇರುವ ಗಾವೋಗಳು ಏನು ಮಾಡಬಲ್ಲವು? ಅವು ಹಾಲನ್ನೂ ಕೊಡವುದು ಇಲ್ಲ, ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನೂ ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮಗೆ ಪ್ರಮಗಂದನಿಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ವೇದಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಡು; ಓ ಮಘವನೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಅಯೋಗ್ಯ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ದೂರವಿಟ್ಟು ಯೋಗ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸು.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಮಂತ್ರವು ವೇದದ ಸಾಮಾಜಿಕ–ಆಂತರಿಕ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹೊತ್ತಿದೆ. “ಕೀಕಟೇಷು” ಎಂಬ ಪದ ಅಯೋಗ್ಯ ಪರಿಸರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ—ಪೋಷಣೆ ಇಲ್ಲದ, ಸಂಸ್ಕಾರವಿಲ್ಲದ, ಧರ್ಮ–ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ದೂರವಾದ ಸ್ಥಿತಿ. ಅಲ್ಲಿ “ಗಾವಃ” ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಪಶುಗಳಲ್ಲ; ಪೋಷಕಶಕ್ತಿಗಳು, ಜ್ಞಾನಸಾಧನಗಳು, ಧರ್ಮಸಂಪತ್ತು. ಯೋಗ್ಯ ವಾತಾವರಣವಿಲ್ಲದೆ ಅವು ಫಲ ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ. “ನ ಆಶಿರಂ ದುಹ್ರೇ” — ಹಾಲು ದೊರೆಯದು. ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನ–ಪೋಷಣೆ ಸಿಗದು. “ನ ತಪಂತಿ ಘರ್ಮಮ್” — ಘರ್ಮವನ್ನು ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಂದರೆ ತಪಸ್ಸು, ಶಿಸ್ತು, ಸಾಧನೆಯ ಉಷ್ಣತೆ ಅಲ್ಲಿ ತಾಳಲಾಗದು. ಇದು ಹೊರಗಿನ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅಯೋಗ್ಯ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವೂ ಫಲಕೊಡದು.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ಆ ನೋ ಭರ ಪ್ರಮಗಂದಸ್ಯ ವೇದಃ" ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಬೇಡಿಕೆ. ಪ್ರಮಗಂದನಿಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ವೇದ ಎಂದರೆ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಜ್ಞಾನ. ಅರ್ಥಾತ್, ಜ್ಞಾನವು ಶುದ್ಧ ವಂಶಪರಂಪರೆ, ಯೋಗ್ಯಾಚರಣೆ ಮತ್ತು ಗುರುಮುಖದಿಂದಲೇ ಫಲಕೊಡುತ್ತದೆ. "ನೈಚಾಶಾಖಂ ಮಘವನ್ ರಂಧಯಾ ನಃ" — ಓ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಅಯೋಗ್ಯ ಶಾಖೆಗಳತ್ತ ಒಯ್ಯಬೇಡ; ಯೋಗ್ಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲೇ ಸ್ಥಾಪಿಸು. ಇದು ವೇದದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಎಚ್ಚರಿಕೆ: ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯತೆ ಅಗತ್ಯ. ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನ ವ್ಯರ್ಥ; ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹಾನಿಕಾರಕವೂ. ಈ ಮಂತ್ರವು ನೀವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಶೌನಕ–ಬೃಹದ್ದೇವತಾ ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ದೇವತಾಜ್ಞಾನ, ವೇದಾರ್ಥ, ಯೋಗಸಾಧನೆ—ಎಲ್ಲವೂ ಯೋಗ್ಯ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಫಲಪ್ರದ.*

ಸಾರಾಂಶ:- ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಮಂತ್ರವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಅಯೋಗ್ಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಪೋಷಣೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ; ಅಯೋಗ್ಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಫಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನವು ಹಾಲಿನಂತೆ—ಯೋಗ್ಯ ಗಾವಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗ್ಯತೆ, ಸಂಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆಯೊಂದಿಗೆ ಪಡೆದ ವೇದಜ್ಞಾನವೇ ಫಲಪ್ರದ. ಅಯೋಗ್ಯ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಯೋಗ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳ್ಳುವುದೇ ವೇದದ ಸನಾತನ ಬೋಧನೆ.

ಸ್ವಾಮಿ ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿಯವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, "ದೇವೋ ಭೂತ್ವಾ ದೇವಂ ಅರ್ಚಯೇತ್" *ಭಗವಂತನ ದಿವ್ಯಗುಣಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಭಗವಂತನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಋಷಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ನಮಗೆ ಬೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಗವಂತನ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕಾದರೆ, ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಭಗವಂತನ ವಾಣಿಯಾದ ವೇದವಾಣಿಯನ್ನೇ, ವೇದಗಳನ್ನೇ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕು. ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು, ಭಗವಂತನ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು. ಯಾರು ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶ್ರೇಷ್ಠಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಸೇವಾಭಾವದಿಂದ ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಪಣಾ ಭಾವದಿಂದ ಭಗವಂತನ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೋ ಭಗವಂತನು ಅವರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೂ ಭಗವಂತನು ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಭಗವಂತನ ಉಪಾಸನೆ ಎಂದರೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಭಗವಂತನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಸಕಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕು, ಗೌರವಿಸಬೇಕು, ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಣಕಣದಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಕಾಣಬೇಕು. ಇದೇ - ನಿಜವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಉಪಾಸನೆಯಾಗಿದೆ. ಅಗ್ನಿಯು (ಪ್ರಕಾಶಮಾನತೆಯು) ವಾಯುವಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಮದ ಪ್ರಕಾರ ಆಕಾಶದಿಂದ ವಾಯು, ವಾಯುವಿನಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಕಲ ಲೋಕ ಲೋಕಾಂತರಗಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ, ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನ ಜ್ಯೋತಿಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಯಾರು, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಕುಂಡಲಿನೀ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಪ್ರಾಣ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿ, ಯೋಗ-ಸಾಧನೆಯ ಮೂಲಕ ಸಮಾಧಿ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವರೂಪನೂ, ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಂತಃಕ-ರಣದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.*

ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ಕೋಟಿ ದೇವರು ಎಂಬುದು ಸುಳ್ಳು

ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ಕೋಟಿ ದೇವರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವೇದ ಪ್ರಮಾಣ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಸಾಯಣ್ಣಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಋಗ್ವೇದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ, ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯ ಅನೇಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು 33 ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಉದಾಹರಣೆಗೆ

1. "ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ ಅಮೃತಪಾನವನ್ನು ಮಾಡಲು ಮೂವತ್ತುಮೂರು ದೇವತೆಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ," (ಋ.ಸಂ, 1-31-14),
2. "ರೋಹಿತಾಶ್ವವುಳ್ಳವನೂ, ಸ್ತುತಿಪ್ರಿಯನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮೂವತ್ತುಮೂರು ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ" (ಋ.ಸಂ. 1-45-2),
3. "ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ ನೀವು ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ (ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ) ಹನ್ನೊಂದು ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ವರಾಗಿಯೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ (ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಗದ ಮಧ್ಯ ಭಾಗ) ಹನ್ನೊಂದು ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳನರಾಗಿಯೂ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ (ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ) ಹನ್ನೊಂದು ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದೀರಿ," (ಋ ಸಂ 1-139-1),
4. "ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ, ಪತ್ನಿಯರೊಡಗೂಡಿದ ಮೂವತ್ತಮೂರು ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಬಂದು ಅವರಿಗೆಲ್ಲಾ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡು" (ಋ.ಸಂ. 3-6-9),
5. "ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞ ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ ಮೂವತ್ತಮೂರು ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ನಮ್ಮನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿ ನಮಗೆ ದ್ವಿಗುಣವಾಗಿ ಧನಗಳನ್ನೂ ಪುತ್ರಾದಿ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನೂ ಕೊಡಲಿ," (ಋ.ಸಂ. 8-28-1)
6. "ಮನುವಿನಿಂದ ಪೂಜಿತರಾದ ಎಲೈ ಮೂವ್ವತ್ತುಮೂರು ದೇವತೆಗಳೇ, ನನ್ನಿಂದಲೂ ಸ್ತುತರಾಗಿ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿರಿ." (ಋ. ಸಂ. 8-30-2),
7. ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ ಮೂವತ್ತಮೂರು ದೇವತೆಗಳೊಡನೆಯೂ, ಅಬ್ದೇವತೆಯೊಡನೆಯೂ, ಮರುತ್ತುಗಳೊಡನೆಯೂ, ಭೃಗುಗಳೊ ಡನೆಯೂ, ಉಷಸ್ಸು ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬಂದು ನಮ್ಮಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿ" (ಋ ಸಂ. 8-35-3),
8. "ಎಲೈಸೋಮನೇ, ಈ ಎಲ್ಲಾ ಮೂವತ್ತಮೂರು ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಕಾದಿದ್ದಾರೆ. (ಋ ಸಂ 9-92-4). –
9. "ಯೇ ದೇವಾ ದಿವಿ ಸ್ಥ ಯೇ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಯೇ ಅಂತರಿಕ್ಷೇ ಓಷಧೀಷು ಪೆಶುಷು ಅಪ್ಸು ಅಂತಃ" ಎಂಬ ಈ ಸಾಮವೇದ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಥರೂ, ಪೃಥಿವೀಸ್ಥರೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥರೂ, ಔಷಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತರಾಗಿ-ರುವವರೂ, ಪಶುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾ ಮಿಗಳಾಗಿರುವವರೂ ಲಬ್ವರ್ತಿ-ಗಳಾಗಿರುವವರೂ ಆದ ದೇವತೆಗಳು ಎಂಬ ವಿಭಾಗವಿರುತ್ತದೆ. (ಸಾ ವೇ 1-30-3).

ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿದರೀತಿಯಲ್ಲಿ 33 ದೇವರು ಯಾರು ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದೆ. ವಸು ರುದ್ರ ಆದಿತ್ಯರು ದೇವರೆಂದು ಬಾವಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂದಿಸಿದಂತೆ 33 ದೇವರು ಯಾರಿರಬಹುದು ?

ಇಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸೋಮವನ್ನು (ಅಮೃತವನ್ನು) ಸೇವಿಸುವ ದೇವತೆಗಳು 33 ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಿಸುವುದು. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಎಂಬ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಮೃತವನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಮೂರು ಲೋಕದ ದೇವರು ಯಾರು ಎಂಬುದನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದರೆ, ದೇವರನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲೇ ಇರುವನು ಎಂದು ಚಿತ್ರಿಸುವ ವೇದ ಸಾರಕ್ಕೆ ಸತ್ಯ ಅರ್ಥಸಿಗುತ್ತದೆ. ನಿಜಕ್ಕೂ, ವೇದೋಕ್ತ ದೇವತೆಗಳು ಹೊರಗಿನ ಲೋಕದಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ದೇಹದೊಳಗೂ ಜೀವಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಅರಿವು ಬಂದಾಗ, ಜೀವನವೇ ಒಂದು ಯಜ್ಞವೆಂದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪ್ರಕಾರ:- ವಾಯು, ನೀರು, ಅಗ್ನಿ, ನರಸಮೂಹ, ಹತ್ತು ಬೆರಳು, 7 ಚಕ್ರಗಳು, ಆತ್ಮ ಶಕ್ತಿ (ಆತ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಶೈವರು ಶಿವ ಶಕ್ತಿಯ ಸೇರುವ ರೂಪ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ, ಆತ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾರಾಯಣ ಅಜಪ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತಿನ ಅಮೃತ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯನ್ನು ಸೇರುವ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾರಾಯಣ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನರಸಿಂಹ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂತ, ಶ್ರೀ ಹರಿ, ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ), ಪಂಚ ದಾತುಗಳು (ರಕ್ತ, ಮಾಂಸ, ಮೇದ(ಟಿಷ್ಯು), ಮೂಳೆ, ಮಜ್ಜೆ), ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳು (ಮೂಗು, ಕಣ್ಣು ಕಿವಿ, ನಾಲಿಗೆ, ಚರ್ಮ), ಬ್ರಹ್ಮರಂದ್ರ = ಒಟ್ಟು 33 ದೇವರು

ಇನ್ನೊಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪ್ರಕಾರ:- "33 ದೇವತೆಗಳು" ಎಂಬುದು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ತತ್ತ್ವ. ಋಗ್ವೇದ, ಶತಪಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಉಪನಿಷತ್ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 33 ದೇವರು ಎಂದರೆ:

- 12 ಆದಿತ್ಯರು
- 11 ರುದ್ರರು
- 8 ವಸುಗಳು
- 2 ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು
- ಒಟ್ಟು: 33

1. ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 33 ದೇವತೆಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯ - ವೇದ ಹಾಗೂ ಉಪನಿಷತ್‌ಗಳು ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ, ಮಾನವ ದೇಹವೇ ದೇವಾಲಯ. ದೇವತೆಗಳು ನಮ್ಮ ದೇಹದೊಳಗೆ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ.

(ಎ) 12 ಆದಿತ್ಯರು – ಪ್ರಾಣ ಶಕ್ತಿಗಳು - ಆದಿತ್ಯರು "ಕಾಲ"ದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು. ವರ್ಷದಲ್ಲಿ 12 ತಿಂಗಳುಗಳಂತೆ, ದೇಹದಲ್ಲಿ 12 ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣ, ಅಪಾನ, ವ್ಯಾನ, ಉದಾನ, ಸಮಾನ, ನಾಗ, ಕೂರ್ಮ, ಕೃಕರ, ದೇವದತ್ತ, ಧನಂಜಯ, ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಎರಡು ಉಪಪ್ರಾಣಗಳು ಸೇರಿ 12 ಆದಿತ್ಯಗಳ ತತ್ತ್ವ.

(ಬಿ) 11 ರುದ್ರರು – ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿಗಳು - ರುದ್ರರು ಅಳಲು, ನೋವು, ಬದಲಾವಣೆ ತರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಗಳು. → ದೇಹದಲ್ಲಿ: 5 ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ, 5 ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ, 1 ಮನಸ್ಸು = 11. ಇವುಗಳು ಚಲನೆಯಿಂದ, ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದ ನೋವನ್ನೂ ಸುಖವನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತವೆ.

(ಸಿ) 8 ವಸುಗಳು – ಭೂತ ತತ್ತ್ವಗಳು → ವಸು ಎಂದರೆ "ಆಧಾರ". ದೇಹವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಮೂಲ ತತ್ತ್ವಗಳು. ಭೂಮಿ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ, ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ನಕ್ಷತ್ರ — ಇವು 8 ವಸುಗಳು. ದೇಹದಲ್ಲಿ:

- ಭೂಮಿ – ಅಸ್ಥಿ ಮಾಂಸ
- ಜಲ – ರಕ್ತ, ಶ್ಲೇಷ್ಮ
- ಅಗ್ನಿ – ಜಠರಾಗ್ನಿ
- ವಾಯು – ಉಸಿರಾಟ
- ಆಕಾಶ – ನರ-ನಾಳಿಗಳು
- ಸೂರ್ಯ – ದೃಷ್ಟಿ
- ಚಂದ್ರ – ಮನಸ್ಸು

➢ ನಕ್ಷತ್ರ – ನಾಡಿಗಳ ಅಸಂಖ್ಯ ಚಲನ.

(ಡ) 2 ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು – ಜೀವದ್ವಾರಗಳು - ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯದ ದೇವರುಗಳು. ದೇಹದಲ್ಲಿ: ಇಡಾ ನಾಡಿ ಮತ್ತು ಪಿಂಗಲಾ ನಾಡಿ (ಎಡ-ಬಲ ಶಕ್ತಿಪಥ) = 2 ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು.

2. ದೇಹದ ನೋಟದಲ್ಲಿ 33 ದೇವರುಗಳ ಸಾರ

➢ ವಸುಗಳು – ದೇಹದ ಪಾಂಚಭೌತಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವ

➢ ರುದ್ರರು – ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಚಲನೆ

➢ ಆದಿತ್ಯರು – ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಾಲ

➢ ಅಶ್ವಿನೀಗಳು – ಇಡಾ–ಪಿಂಗಲಾ ನಾಡಿಗಳು (ಜೀವದ ಜೋಡಿ ಶಕ್ತಿ)

3. ಉಪನಿಷತ್ ದೃಷ್ಟಿ

➢ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಉಪನಿಷತ್ (3.9.1) ಹೇಳುತ್ತದೆ: “ಏಕ ಏವಾತ್ಮಾ… ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಂಶದೇವಾಃ” → ಒಬ್ಬನೇ ಆತ್ಮನು ವಿವಿಧ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿ 33 ದೇವರುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

➢ ಅಂದರೆ, ಈ 33 ದೇವರುಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಜೀವಶಕ್ತಿ, ಪ್ರಾಣ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಪಂಚಭೂತ, ಕಾಲ — ಇವೆಲ್ಲವೂ ದೇವತಾರೂಪ.

4. ತಾತ್ಪರ್ಯ

➢ ದೇಹವನ್ನು ದೇವಾಲಯವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ, ಅದರೊಳಗೆ 33 ದೇವರುಗಳ ಶಕ್ತಿ ಸದಾ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

➢ ಉಸಿರಾಟ, ಚಿಂತನೆ, ದೃಷ್ಟಿ, ಜೀರ್ಣಕ್ರಿಯೆ, ಕಾಲಪ್ರವಾಹ – ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ದೇಹದಲ್ಲೇ ದೇವತಾರೂಪ.

➢ ಹೀಗಾಗಿ, ವೇದಗಳು ಹೇಳುವುದೇನು ಅಂದರೆ: ಸ್ವದೇಹವನ್ನು ಪವಿತ್ರವಾಗಿ ನೋಡಿದವನೇ ದೇವರನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಕಂಡವನು.

33 ದೇವರುಗಳು ಮತ್ತು ದೇಹದ ಪ್ರತಿರೂಪಗಳು

ವಿಭಾಗ	ದೇವತೆಗಳು	ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿ	ತಾತ್ಪರ್ಯ / ಉಪಯೋಗ
12 ಆದಿತ್ಯರು (ಸೂರ್ಯನ ರೂಪಗಳು, ಕಾಲದ ನಿಯಂತ್ರಣ)	12 ಆದಿತ್ಯರು	12 ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಗಳು (ಪ್ರಾಣ, ಅಪಾನ, ವ್ಯಾನ, ಉದಾನ, ಸಮಾನ, ನಾಗ, ಕೂರ್ಮ, ಕೃಕರ, ದೇವದತ್ತ, ಧನಂಜಯ + 2 ಉಪಪ್ರಾಣ)	ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸ, ಆಹಾರ ಜೀರ್ಣ, ಕಣ್ಣು-ಕಿವಿ-ಮೂಗು ಕಾರ್ಯ, ದೇಹದ ಚೈತನ್ಯ
11 ರುದ್ರರು (ಬದಲಾವಣೆಯ ಶಕ್ತಿಗಳು)	11 ರುದ್ರರು	5 ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ (ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ, ಮೂಗು, ನಾಲಿಗೆ, ಚರ್ಮ) + 5 ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ (ಹಸ್ತ, ಪಾದ, ವಾಕು, ಪಾಯು, ಉಪಸ್ಥ) + ಮನಸ್ಸು	ಇಂದ್ರಿಯ–ಮನಸ್ಸಿನ ಚಲನೆ, ಸುಖ-ದುಃಖ ಅನುಭವ, ರೋಧನ-ಅಳಲು

ವಿಭಾಗ	ದೇವತೆಗಳು	ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿ	ತಾತ್ವರ್ಯ / ಉಪಯೋಗ
8 ವಸುಗಳು (ಭೂತತತ್ತ್ವಗಳು – ಆಧಾರ)	8 ವಸುಗಳು	1. ಭೂಮಿ (ಅಸ್ಥಿ, ಮಾಂಸ) 2. ಜಲ (ರಕ್ತ, ಶ್ಲೇಷ್ಮ) 3. ಅಗ್ನಿ (ಜಠರಾಗ್ನಿ) 4. ವಾಯು (ಉಸಿರಾಟ, ಸಂಚರಣೆ) 5. ಆಕಾಶ (ನಾಡಿಗಳು) 6. ಸೂರ್ಯ (ದೃಷ್ಟಿ) 7. ಚಂದ್ರ (ಮನಸ್ಸು) 8. ನಕ್ಷತ್ರ (ನಾಡಿಗಳ ಅಸಂಖ್ಯ ಚಲನೆ)	ದೇಹದ ಪಂಚಭೌತಿಕ ನಿರ್ಮಿತಿ, ಆರೋಗ್ಯ ಸಮತೋಲನ, ದೇಹ–ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥೈರ್ಯ
2 ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು (ಚಿಕಿತ್ಸಕ ದೈವಗಳು)	ಅಶ್ವಿನೀಕುಮಾರರು	ಇಡಾ ಮತ್ತು ಪಿಂಗಲಾ ನಾಡಿಗಳು (ಎಡ–ಬಲ ಶಕ್ತಿಪಥಗಳು)	ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಸಮತೋಲನ, ನಾಡಿಶುದ್ಧಿ, ಆರೋಗ್ಯ–ಚೈತನ್ಯ

ಸಾರಾಂಶ

- **ವಸುಗಳು** → ದೇಹದ *ಪದಾರ್ಥಿಕ ತತ್ತ್ವಗಳು*
- **ರುದ್ರರು** → ದೇಹದ *ಇಂದ್ರಿಯ-ಮನೋಚೇತನ*
- **ಆದಿತ್ಯರು** → *ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಾಲಚಕ್ರ*
- **ಅಶ್ವಿನೀಗಳು** → *ಆರೋಗ್ಯ–ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಮಾರ್ಗ*

ಹೀಗಾಗಿ, **ದೇಹವೇ ದೇವಾಲಯ**, 33 ದೇವತೆಗಳು ಅದರೊಳಗೆ ಸದಾ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಶಕ್ತಿಗಳು.
ಯಜ್ಞವೆಂದರೆ – ಈ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿಡುವ ಶುದ್ಧ ಜೀವನ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಧ್ಯಾನ, ಸತ್ಸಂಗ.

ಆಶ್ಚರ್ಯತತ್ತ್ವ : ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವು ಅನುಭವವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುವ ರಹಸ್ಯ

ಆಶ್ಚರ್ಯವತ್ ಪಶ್ಯತಿ ಕಶ್ಚಿದೇನಂ ಆಶ್ಚರ್ಯವದ್ ವದತಿ ತಥೈವ ಚಾನ್ಯಃ ।
ಆಶ್ಚರ್ಯವಚ್ಚೈನಮನ್ಯಃ ಶೃಣೋತಿ ಶ್ರುತ್ವಾSಪ್ಯೇನಂ ವೇದ ನಚೈವ ಕಶ್ಚಿತ್॥

ಭಗವದ್ಗೀತೆ 2-29

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಯಾರಾದರೂ ಈ ಜೀವತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅಥವಾ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡರೆ ಅದೊಂದು ಅಚ್ಚರಿಯಂತೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಆ ಕುರಿತು ಉದ್ಗರಿಸಿದರೆ ಅದೊಂದು ಅಚ್ಚರಿಯಂತೆ. ಮಗದೊಬ್ಬ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದರೆ ಅದೂ ಒಂದಚ್ಚರಿಯಂತೆ. (ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ಭಗವಂತನನ್ನು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡು ಆಡುತ್ತಾನೆ. ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ಅವನನ್ನು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ) ಎಷ್ಟು ಕೇಳಿದರೂ ಜೀವವನ್ನಾಗಲೀ, ಭಗವಂತನನ್ನಾಗಲೀ ಸರಿಯಾಗಿ ಅರಿತವನು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಕೆಲವರು ಆತ್ಮವನ್ನು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ; ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ಅದನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ; ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕೇಳಿದ ಮೇಲೂ ಸಹ ಆತ್ಮವನ್ನು ನಿಜವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವವರು ಅಪರೂಪ.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆತ್ಮವು ದೃಶ್ಯವಲ್ಲ, ಶ್ರವ್ಯವಲ್ಲ, ವಾಚ್ಯವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ನೋಡಿದವನಿಗೂ ಅದು ಆಶ್ಚರ್ಯ; ಮಾತನಾಡಿದವನಿಗೂ ಅದು ಆಶ್ಚರ್ಯ; ಕೇಳಿದವನಿಗೂ ಅದು ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಆತ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ, ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತಾರೆ, ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವು ಕೇವಲ ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಅದು

ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಸಿಗದಿರುವುದರಿಂದ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಅದು "ಅದ್ಭುತ"ವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ, ಕೇಳಿದ ಮೇಲೂ "ವೇದ ನ ಚೈವ ಕಶ್ಚಿತ್" ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ — ಕೇಳಿದರೂ ನಿಜವಾಗಿ ಅರಿತವರು ಬಹಳ ವಿರಳ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ನಾವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಅಕ್ಷರ–ಪ್ರಾಣ–ಅಜಪ–ಸುಷುಮ್ನ ಮಾರ್ಗದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಅಂತರಾರ್ಥ ಇನ್ನೂ ಆಳವಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮವನ್ನು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಕಿವಿಗಳಿಂದ ಕೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮಾತಿನಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮ ಉಸಿರಿನ ಲಯದಲ್ಲಿ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣವು ಚಂಚಲವಾಗಿರುವವರೆಗೆ ಆತ್ಮವು ಆಶ್ಚರ್ಯವೇ. ಪ್ರಾಣವು ಶುದ್ಧವಾಗಿ, ಲಯಬದ್ಧವಾಗಿ ಸುಷುಮ್ನದಲ್ಲಿ ಏರಿದಾಗ, ಅದೇ ಆತ್ಮಾನುಭವ. ಆಗ ಆಶ್ಚರ್ಯ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ; ಸ್ಥಿರ ಜ್ಞಾನ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವರು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ — ಅಂದರೆ ಕ್ಷಣಿಕ ಅನುಭವ. ಕೆಲವರು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ — ಅಂದರೆ ಶಬ್ದಮಟ್ಟದ ಜ್ಞಾನ. ಕೆಲವರು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ — ಅಂದರೆ ಕೌತುಕ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಣ–ಮನ–ಚಿತ್ತ ಒಂದಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಆತ್ಮವು "ನಾನು" ಎಂಬ ಅನುಭವವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಬಹುಜನರಿಗೆ ಆತ್ಮವು ತಿಳಿಯದು.

ಸಾರಾಂಶ:- ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವು ಮಾತಿನಿಂದಲೂ, ಕೇಳುವುದರಿಂದಲೂ, ನೋಡುವುದರಿಂದಲೂ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮವು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲದೆ ಇರಬೇಕಾದರೆ, ಅದು ಅನುಭವವಾಗಬೇಕು. ಆ ಅನುಭವವು ಪ್ರಾಣಲಯ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಅಂತರಮುಖತೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆತ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದವರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅತಿ ವಿರಳರು — ಇದೇ ಗೀತೆಯ ಶಾಶ್ವತ ಸಂದೇಶ.

ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದಂತೆ, ಪರಮಾತ್ಮ ನಾರಾಯಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಧ್ಯಾನೋಪಾಸಕನು ತಿಳಿಯುವುದೇನೆಂದರೆ ಐದು ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳ ಪೈಕಿ ನಾರಾಯಣ ಎಂದರೆ ಅಂತಃಕರಣ ಎಂತಲೂ ಫಲಭೋಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣನೆಂತಲೂ, ಆನಂದಮಯಕೋಶದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣನ ಉಪಸ್ಥಿತಿ ಎಂತಲೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮನೋಮಯಕೋಶಕ್ಕೆ ಸಂಕಲ್ಪ ವಿಕಲ್ಪ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಕರ್ಷಣ ನಾಮವನ್ನು, ಸ್ಮರಣೇಚ್ಛಾ ಕಾರ್ಯದ ಚಿತ್ತ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಕೋಶ ವಾಸುದೇವ ನಾಮವನ್ನು, ನಿಶ್ಚಯ ಜ್ಞಾನ ಕಾರ್ಯದ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಾಣಮಯಕೋಶ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ನಾಮವನ್ನು, ಸ್ವರೂಪ ಅಸ್ವರೂಪ ಕಾರ್ಯದ ಅಹಂಕಾರ ಅನ್ನಮಯಕೋಶಕ್ಕೆ ಅನಿರುದ್ಧ ನಾಮವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಶಂಕರಭಾಷ್ಯ ಸಾರಾಂಶ "ಆತ್ಮನ ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ನಿಧಿಧ್ಯಾಸನಗಳ ಮೂಲಕವೇ ನಿಜವಾದ ಬೋಧನೆ ಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ ಅದು ವಿರಳರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ, ಯಾಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವು ಲೋಕದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು." - ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವು ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿವರಣೆಗಿಂತಲೂ ಆತ್ಮಾನುಭವದ ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು, ಬೋಧಿಸುವುದು, ಅನುಭವಿಸುವುದು – ಇವು ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸಾಧನೆಗಳು.

1. "ಆಶ್ಚರ್ಯವತ್ ಪಶ್ಯತಿ" – ಕೆಲವು ಅಪರೂಪದ ಋಷಿಗಳಷ್ಟೇ ಆತ್ಮನ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆತ್ಮನು ದೇಹವಲ್ಲ, ಜನನ–ಮರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವನು ಅಲ್ಲ ಎಂಬ ಅರಿವು ಅದ್ಭುತವಾದ ಆನಂದಭಾವನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

2. "ಆಶ್ಚರ್ಯವದ್ ವದತಿ ತಥೈವ ಚಾನ್ಯಃ" – ಯಾರಾದರೂ ಮಹಾತ್ಮರು ಈ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವರು. ಅವರ ವಾಕ್ಯವೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕಾರಿಯೇ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಲೋಕದ ಸಾಮಾನ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ವಿರುದ್ಧ.

3. "ಆಶ್ಚರ್ಯವಚ್ಚೈನಮನ್ಯಃ ಶೃಣೋತಿ" – ಕೆಲವರು ಆ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತಾರೆ — "ನಾನು ದೇಹವಲ್ಲವೇ? ಆತ್ಮ ಶಾಶ್ವತವೇ?" ಎಂದು.

4. "ಶ್ರುತ್ವಾಪ್ಯೇನಂ ವೇದ ನ ಚೈವ ಕಶ್ಚಿತ್" – ಆದರೆ ಕೇಳಿದರೂ, ಬಹುತೇಕರು ಅನುಭವಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅರಿಯಲಾರರು, ಏಕೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಯಮ, ಧ್ಯಾನ, ಮತ್ತು ಗುರುಕೃಪೆ ಅಗತ್ಯ.

ಅಧ್ಯಾಯ – 9
ವೀರ್ಯ–ತೇಜಸ್ಸು - ಯೋಗ ತತ್ತ್ವ

ವೀರ್ಯ ಅಂದರೇನು?

ವೀರ್ಯ = विर्य = वि र य

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಶ್ರೇಷ್ಟತೆಯು ಗಂಜಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವುದು (ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಂತೆ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಸಂತಾನಾಭಿವೃದ್ದಿ ವೀರ್ಯ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ಶ್ರೇಷ್ಟತೆಯ ಗಂಜಿ ಮನುಜನಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡು ಇಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಪಂಚ ಕೋಶಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಮಯ, ಅನ್ನಮಯ, ಮನೋಮಯ, ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಆನಂದಮಯ ಎಂಬ ಅಂಶಗಳಿಂದ ದೇಹದಲ್ಲಿನ ವಿವಿದ ಗ್ರಂಥಿಗಳ ಸಾರ, ನಾವು ತಿನ್ನುವ ಅನ್ನದ ಸಾರ, ಉಸಿರಾಡುವ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿನ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆ ಸಾರ, ದೇಹದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುವ ವಾಯು ಸಾರ, ಇವುಗಳ ಮಿಶ್ರಿತ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ಗಂಜಿ ಅಂಶವೇ ವೀರ್ಯ ಎಂಬುದಾಗಿದೆ.).

ವೀರ್ಯವೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕೇವಲ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದೈಹಿಕ ದ್ರವವಲ್ಲ. ವೀರ್ಯವೆಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಟತೆಯ ಸಾರ—ದೇಹ, ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಆನಂದಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ಗಂಜಿ. ಈ ವೀರ್ಯವು ಹೆಣ್ಣು–ಗಂಡು ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ.

ವೀರ್ಯ = ವಿ + ರ + ಯ ಎಂದು ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅದರ ಅಂತರಂಗ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ‘ವಿ’ ಅಕ್ಷರವು ವಿಶಿಷ್ಟತೆ, ವಿಭಜನೆ ಮತ್ತು ಉನ್ನತ ಗುಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ‘ರ’ ಅಕ್ಷರವು ರಸ, ಚಲನೆ ಮತ್ತು ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ‘ಯ’ ಅಕ್ಷರವು ಯೋಗ, ಸಂಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರು ಸೇರಿದಾಗ ವೀರ್ಯ ಎಂದರೆ ವಿಭಿನ್ನ ಅಂಶಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂಯೋಜನೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಶಕ್ತಿಸಾರ.

ಈ ಶಕ್ತಿಸಾರವು ದೇಹದ ಒಂದೇ ಅಂಗಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ. ಅನ್ನಮಯಕೋಶದಲ್ಲಿ ನಾವು ಸೇವಿಸುವ ಆಹಾರದ ಸಾರ, ಪ್ರಾಣಮಯಕೋಶದಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಟದ ಮೂಲಕ ಒಳಗೆ ಬರುವ ವಾಯು ಮತ್ತು ಗಿಡಮೂಲಿಕೆಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮಸಾರ, ಮನೋಮಯಕೋಶದಲ್ಲಿ ಭಾವ–ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಶುದ್ಧತೆ, ವಿಜ್ಞಾನಮಯಕೋಶದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕ–ಜ್ಞಾನ, ಆನಂದಮಯಕೋಶದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ತೃಪ್ತಿ—ಈ ಐದು ಕೋಶಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದಲೇ ವೀರ್ಯ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೀರ್ಯವು ಕೇವಲ ದೇಹಜನ್ಯವಲ್ಲ; ಅದು ಸಮಗ್ರ ಚೇತನಜನ್ಯ.

ವೀರ್ಯವನ್ನು ಕೇವಲ ಲೈಂಗಿಕ ಶಕ್ತಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿದಾಗ ಅದರ ತತ್ತ್ವ ಅರ್ಥ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವೀರ್ಯವೆಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಗಂಜಿ—ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳ ಸಾಂದ್ರ ರೂಪ. ಯೋಗ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಧ್ಯಾನ, ಶುದ್ಧ ಆಹಾರ, ಶುದ್ಧ ಆಚಾರ—ಎಲ್ಲವೂ ವೀರ್ಯವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

ವೀರ್ಯ ಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ದೈಹಿಕ ದುರ್ಬಲತೆ ಅಲ್ಲ; ಧೈರ್ಯ, ಸ್ಥೈರ್ಯ, ವಿವೇಕ, ಸ್ಮರಣೆ—ಎಲ್ಲವೂ ಕುಗ್ಗುತ್ತವೆ. ವೀರ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ದೇಹ ಮಾತ್ರ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಮನಸ್ಸು ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ, ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಆನಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ವೇದ–ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಗಳೊಂದಿಗೆ ಜೋಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹೆಣ್ಣು–ಗಂಡು ಎಂಬ ಭೇದ ಇಲ್ಲದೆ, ವೀರ್ಯವು ಮಾನವಚೇತನದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಉತ್ಪನ್ನ. ತಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಪೋಷಣೆಯಾಗಿ, ಕರುಣೆಯಾಗಿ, ಸ್ಥೈರ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ; ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ, ಕಾರ್ಯಶಕ್ತಿಯಾಗಿ, ರಕ್ಷಣೆಯಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮೂಲತತ್ತ್ವ ಒಂದೇ—ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಸಾಂದ್ರ ಶಕ್ತಿ.

ವೀರ್ಯವೆಂದರೆ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯ ದ್ರವ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ಪಂಚಕೋಶಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಚೇತನಸಾರ. ಅನ್ನ, ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆನಂದಗಳ ಶುದ್ಧ ಸಂಯೋಜನೆಯೇ ವೀರ್ಯ. ಈ ವೀರ್ಯ ರಕ್ಷಿತವಾದಲ್ಲಿ ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಆತ್ಮ—ಎಲ್ಲವೂ ಉನ್ನತವಾಗುತ್ತವೆ. ವೀರ್ಯವೇ ಮಾನವನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಗಂಜಿ.

ವಿದ್ವಾಂಸರು ವೀರ್ಯ ಎಂದರೆ ಈ ರೀತಿಯಾದ ವಿವಿಧ ಅರ್ಥ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ, ವೀರ್ಯ ಎಂದರೆ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು, ದೋಷವನ್ನು ನಿರ್ನಾಮ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ, ಪರಾಕ್ರಮ-ದುಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಉಳ್ಳವನು. ಭಗವಂತನ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವ ಆರು ಮೂಲ ಗುಣ. ಐಶ್ವರ್ಯ, ವೀರ್ಯ, ಯಶಸ್ಸು, ಸಂಪತ್ತು , ಜ್ಞಾನ ಹಾಗು ವೈರಾಗ್ಯ.

ಅಷ್ಟಾಂಗ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ, "ಉಷ್ಣ ಶೀತ ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಾತ್ ತತ್ರ ವೀರ್ಯಂ ದ್ವಿಧಾ ಸ್ಮೃತಂ" **ಅಂದರೆ** *"ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 20 ಗುಣಗಳೊಳಗೆ ಉಷ್ಣ ಶೀತಗಳ ಶಕ್ತಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಉಷ್ಣ ಶೀತ ಇವೆರಡು ವೀರ್ಯವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ".* .... ವೀರ್ಯವು ಗುರು, ಸ್ನಿಗ್ಧ, ಶೀತ, ಮೃದು, ಲಘು, ರುಕ್ಷ, ಉಷ್ಣ ತೀಕ್ಷ್ಣವೆಂದು ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಯಾತರಿಂದ ಯಾವದಾದರೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೋ ಅದೇ ವೀರ್ಯವು. ವೀರ್ಯವಲ್ಲದ್ದು ಯಾವದನ್ನೂ ಮಾಡಲಾರದು.

ಆಯುರ್ವೇದಾಚಾರ್ಯರಾದ ಶ್ರೀಚರಕರ ಪ್ರಕಾರ "ಚರಕಸ್ತ್ವಾಹ ವೀರ್ಯಂ ತದೇತೇನ ಕ್ರಿಯತೇ ಕ್ರಿಯಾ ನಾವೀರ್ಯಂ ಕುರುತೇ ಕಿಂಚಿತ್ಸರ್ವಾ ವೀರ್ಯಕೃತಾ ಹಿ ಸಾ ||" **ಅಂದರೆ,** "ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಧಾರಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಇದ್ದ ಶಕ್ತಿಯೆ ವೀರ್ಯವು".

ಮಾನಸ ತಪಸ್ಸು: ಮನಶ್ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯದತ್ತ

ಮನಃ ಪ್ರಸಾದಃ ಸೌಮ್ಯತ್ವಂ ಮೌನಮಾತ್ಮವಿನಿಗ್ರಹಃ |
ಭಾವಸಂಶುದ್ಧಿರಿತ್ಯೇತತ್ತಪೋ ಮಾನಸಮುಚ್ಯತೇ॥

ಭಾಗವದ್ಗೀತಾ 17-16

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸನ್ನತೆ, ಹೃದಯದ ಕೋಮಲತೆ, ಮೌನ, ಆತ್ಮ ಸಂಯಮನ ಮತ್ತು ಚಿತ್ತದ ಶುದ್ಧತೆ ಅಂದರೆ ವಿಚಾರಗಳ ಶುದ್ಧತೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಭಗವಾನ್ ಕೃಷ್ಣನು ಮಾನಸಿಕ ತಪಸ್ಸೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. *(ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಂದ ಚಿತ್ತವು ಮತ್ತು ವೀರ್ಯವು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ. ಅಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಂದ ಚಿತ್ತ ಹಾಗು ವೀರ್ಯ ಗಳೆರಡೂ ಚಂಚಲವಾಗಿ ಅವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. "ಚಿತ್ತಾಯತ್ತಂ ಧಾತು ಬದ್ಧಂ ಶರೀರಂ ನಷ್ಟೇ ಚಿತ್ತೇ ಧಾತವೋ ಯಾಂತಿ ನಾಶಮ್" ಅಂದರೆ ಚಿತ್ತದ ಆಧೀನದಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯವು ಇದ್ದು, ಚಿತ್ತದ ನಾಶವಾಗುತ್ತಲೇ ಶರೀರ ದಲ್ಲಿದ್ದ ವೀರ್ಯವೂ ಸ್ಥಾನ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗಿ ನಾಶಹೊಂದುತ್ತದೆ, ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತವೂ ಇರುವುದಲ್ಲದೆ ಜಗತ್ತಿನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮಾತೂ ಆಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ವಿ. ಶಿವಾನಂದಸ್ವಾಮಿ ರವರು.)*

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸನ್ನತೆ, ಸೌಮ್ಯತೆ, ಮೌನ, ಆತ್ಮನಿಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಭಾವಶುದ್ಧಿ—ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾನಸ ತಪಸ್ಸು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಶ್ಲೋಕವು ತಪಸ್ಸಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ದೇಹದ ಕಠಿಣತೆಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಅದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶುದ್ಧಿಗೆ ಎತ್ತುತ್ತದೆ. "ಮನಃ ಪ್ರಸಾದಃ" ಎಂದರೆ ಕ್ಷಣಿಕ ಸಂತೋಷವಲ್ಲ; ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುವ ಶಾಂತಿ.

ಈ ಶಾಂತಿ ಹೊರಗಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಲ್ಲ; ಅದು ಮನಸ್ಸಿನ ಸಮತೋಲನದಿಂದ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ.

- "ಸೌಮ್ಯತ್ವಂ" ಎಂಬುದು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೃದು ಸ್ವಭಾವ. ಕಠಿಣತೆ, ಕೋಪ, ಅಹಂಕಾರ—ಇವೆಲ್ಲ ತಪಸ್ಸಿನ ವಿರುದ್ಧ. ಸೌಮ್ಯತೆ ಎಂದರೆ ದೌರ್ಬಲ್ಯವಲ್ಲ; ಅದು ಸ್ಥಿರ ಬಲ. ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸು ಮೃದುವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅಚಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ.
- "ಮೌನಂ" ಇಲ್ಲಿ ಮಾತಿನ ಅಭಾವವಲ್ಲ; ಅಂತರಂಗದ ಶಬ್ದನಿಶ್ಶೇಷತೆ. ಅನಾವಶ್ಯಕ ಚಿಂತನೆಗಳು ನಿಲ್ಲುವಾಗ, ಮನಸ್ಸು ಮೌನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಮೌನದಲ್ಲೇ ಜ್ಞಾನ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.
- "ಆತ್ಮವಿನಿಗ್ರಹಃ" ಎಂದರೆ ದಮನವಲ್ಲ; ವಿವೇಕಪೂರ್ವಕ ನಿಯಂತ್ರಣ. ಇಂದ್ರಿಯ–ಮನೋಚಲನೆಗಳನ್ನು ಬಲವಂತದಿಂದ ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದು ಅಲ್ಲ, ಅವುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾದ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವಿಕೆ.
- "ಭಾವಸಂಶುದ್ಧಿಃ" ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಶೃಂಗ. ಭಾವಶುದ್ಧಿ ಎಂದರೆ ಉದ್ದೇಶದ ಶುದ್ಧತೆ. ಕರ್ಮ, ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ—ಎಲ್ಲವೂ ಭಾವದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿವೆ. ಭಾವ ಶುದ್ಧವಾದಾಗ, ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಮಾನಸ ತಪಸ್ಸು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ದೇಹದ ತಪಸ್ಸು ಜನರಿಗೆ ಕಾಣಬಹುದು; ವಾಚಿಕ ತಪಸ್ಸು ಕೇಳಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ಮಾನಸ ತಪಸ್ಸು ಮೌನವಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ತಪಸ್ಸು ವೀರ್ಯವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ, ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಮನಾಗಿಸುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಮಯಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಉಸಿರು ಸಮನಾದಂತೆ, ಮನಃ ಪ್ರಸಾದ ಸ್ವಯಂ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸೌಮ್ಯತೆ ಸಹಜವಾಗುತ್ತದೆ, ಮೌನ ಆಂತರಿಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ, ಆತ್ಮವಿನಿಗ್ರಹ ದಮನವಲ್ಲದೆ ಲಯವಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಭಾವಶುದ್ಧಿ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡುತ್ತದೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ನಿಜವಾದ ತಪಸ್ಸು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧವಾದರೆ, ದೇಹ ಮತ್ತು ವಾಣಿ ಸ್ವತಃ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಹೇಳುವ ಮಾನಸ ತಪಸ್ಸು ಎಂದರೆ ಕಠಿಣತೆಯಲ್ಲ; ಶುದ್ಧತೆ. ಮನಃ ಪ್ರಸಾದ, ಸೌಮ್ಯತೆ, ಮೌನ, ಆತ್ಮನಿಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಭಾವಶುದ್ಧಿ—ಇವುಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯೇ ನಿಜವಾದ ತಪಸ್ಸು. ಈ ತಪಸ್ಸು ಮೌನವಾಗಿ ಸಾಧಕನನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿ, ಜ್ಞಾನ–ಭಕ್ತಿ–ಯೋಗಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಭದ್ರ ನೆಲೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೋಪನಿಷತ್ 1-4 ರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದಿದ್ದಾರೆ, "ಸ ಪ್ರಾಣಮಸೃಜತ; ಪ್ರಾಣಾಚ್ಛ್ರದ್ಧಾಂ, ಖಂ ವಾಯುರ್ಜ್ಯೋತಿರಾಪಃ, ಪೃಥಿವೀಂದ್ರಿಯಂ, ಮನಃ, ಅನ್ನಮನ್ನಾದ್ವೀರ್ಯಂ, ತಪೋ ಮಂತ್ರಾಃ, ಕರ್ಮ, ಲೋಕಾ, ಲೋಕೇಷು ಚ ನಾಮ ಚ"
ಅಂದರೆ *"ಆ ಪುರುಷನು ಪ್ರಾಣನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಪ್ರಾಣನಿಂದ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಆಕಾಶ, ವಾಯು, ಜ್ಯೋತಿ, ನೀರು, ಪೃಥ್ವಿ, ಇಂದ್ರಿಯ ಮನಸ್ಸು ಅನ್ನ (ಇವುಗಳನ್ನೂ), ಅನ್ನದಿಂದ ವೀರ್ಯ ತಪಸ್ಸು ಮಂತ್ರಗಳು ಕರ್ಮ ಲೋಕಗಳು (ಇವುಗಳನ್ನೂ), ಮತ್ತು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮವನ್ನೂ (ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು)*

ದೇವರ ನಾಮದಲ್ಲಿ ಘೋರವೀರ್ಯಾಯ ನಮಃ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ, ಅಂದರೆ ಕ್ರೂರವಾದ, ಅತಿ ಕೋಪವುಳ್ಳ, ಏನನ್ನೇ ಆದರೂ, ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೇ ಆದರೂ ನಾಶಮಾಡುವ ವೀರ್ಯ ಅಂದರೆ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು. ಮಹಾವೀರ್ಯಾಯ ನಮಃ, ವೀರ್ಯ - ಎಂದರೆ ಶಕ್ತಿ, ತೇಜಸ್ಸು, ಇಂದ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿ, ಬಲ, ಪ್ರಜಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಫಲಕಾರಿಯಾಗುವ ಶಕ್ತಿ. ತೇಜಸ್ಸು ಅಂದರೆ ಪ್ರಕಾಶ, ಶಕ್ತಿ, ವೀರ್ಯ, ಅಗ್ನಿ, ತಪಶ್ಶಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣ - ತೇಜಸ್ಸು.

ವೇದಾಂತ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ *"ಆತ್ಮನಿಂದ ವೀರ್ಯವು ದೊರಕುತ್ತದೆ, ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಬಲವು ದೊರಕುತ್ತದೆ"* ಎಂಬುದು ಶ್ರುತಿ ವಚನವೆಂದು. ನಾವು ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಹುದುಗಿಕೊಂಡಿರುವ ಆತ್ಮನ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡರೆ ಸಾಕು, ಕೂಡಲೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಬಗೆಯ ವೀರ್ಯವೂ ಬಲವೂ ಉಂಟಾಗುವವು. ಜನರು

ಹಣದಿಂದಲೂ ಜನಸಹಾಯದಿಂದಲೂ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಔಷಧಿಯಿಂದಲೂ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಯೋಗದಿಂದಲೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯ ಬಲವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. "ಆತ್ಮನಾ ವಿನ್ದತೇ ವೀರ್ಯಂ ವಿದ್ಯಯಾ ವಿನ್ದತೇಽಮೃತಮ್" **ಅಂದರೆ,** *"ಆತ್ಮನಿಂದ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು, ಆತ್ಮವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು"* ಎಂಬ ಉಪನಿಷದ್ವಾಕ್ಯವು. ವಿದ್ಯೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ವೀರ್ಯವುಂಟಾಗಿ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಅವಿದ್ಯೆಯ ನಾಶವೂ ಆನಂದರೂಪವಾದ ಫಲದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಗುರು–ಶಿಷ್ಯ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ : ವೀರ್ಯ–ತೇಜಸ್ಸು–ಸೌಹಾರ್ದದ ವೇದಸಂಕಲ್ಪ

ಸಹ ನಾವವತು | ಸಹ ನೌ ಭುನಕ್ತು । ಸಹ ವೀರ್ಯಂ ಕರವಾವಹೈ |
ತೇಜಸ್ವಿನಾವಧೀತಮಸ್ತು ಮಾ ವಿದ್ವಿಷಾವಹೈ |
ಓಂ ಶಾನ್ತಿಃ ಶಾನ್ತಿಃ ಶಾನಿಃ

ಶಿಷ್ಯನು ಗುರುಶಿಷ್ಯರಿಬ್ಬರ ಪರವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ

ಭಾವಾರ್ಥ:- ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕಾಪಾಡಲಿ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಪಾಲಿಸಲಿ, ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಂತಾಗಲಿ, ನಾವು ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಿದ್ದು ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಲಿ, ನಾವು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ದ್ವೇಷಿಸದಂತಾಗಲಿ, ಓಂ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ | ಶಾಂತಿಃ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಗುರು ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಪೋಷಿಸಲಿ. ನಾವು ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಕಾರ್ಯಮಾಡೋಣ. ನಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿರಲಿ. ನಾವು ಪರಸ್ಪರ ದ್ವೇಷಿಸದಿರೋಣ. ಓಂ—ಶಾಂತಿ, ಶಾಂತಿ, ಶಾಂತಿ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಶಾಂತಿಪಾಠವು ವೇದಪರಂಪರೆಯ ಹೃದಯ. ಇದು ಒಬ್ಬನಿಗಾಗಿ ಕೇಳುವ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಅಲ್ಲ; ಸಂಬಂಧಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸಂಕಲ್ಪ. "ಸಹ ನಾವವತು" ಎಂಬ ಮೊದಲ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲೇ ವೇದದ ದೃಷ್ಟಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ—ಜ್ಞಾನವು ಏಕಾಂಗಿಯ ಸಾಧನೆ ಅಲ್ಲ. ಗುರು ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಯ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಿಸುವವರು. ರಕ್ಷಣೆ ಎಂದರೆ ದೇಹಸುರಕ್ಷೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ದೋಷಗಳಿಂದ, ಅಹಂಕಾರದಿಂದ, ತಪ್ಪು ದಾರಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ. "ಸಹ ನೌ ಭುನಕ್ತು" ಎಂದರೆ ಪೋಷಣೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆಹಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಜ್ಞಾನಪೋಷಣೆ. ಗುರು ಬೋಧಿಸುವವನು, ಶಿಷ್ಯ ಗ್ರಹಿಸುವವನು—ಇದು ಏಕಪಕ್ಷೀಯ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ. ಗ್ರಹಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬೋಧನೆ ವ್ಯರ್ಥ; ಬೋಧನೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಗ್ರಹಿಕೆ ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಈ ಪೋಷಣೆ ಪರಸ್ಪರ ಅವಲಂಬಿತ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ಸಹ ವೀರ್ಯಂ ಕರವಾವಹೈ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದು. ವೀರ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ದೈಹಿಕ ಶಕ್ತಿ ಅಲ್ಲ; ನೀವು ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಪಂಚಕೋಶಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠಸಾರ. ಗುರುನ ಅನುಭವಸಾರ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಯನ ಶ್ರದ್ಧಾಶಕ್ತಿ ಒಂದಾದಾಗ ವೀರ್ಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇವಲ ಪಠಣವಾಗದೆ ಸಾಧನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. "ತೇಜಸ್ವಿನೌ ಅಧೀತಮಸ್ತು" ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿರಲಿ. ತೇಜಸ್ಸು ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿವೈಭವವಲ್ಲ; ಅದು ಜ್ಞಾನವು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದದ್ದು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಯದಿದ್ದರೆ, ಅದು ತೇಜಸ್ವಿ ಅಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ವೇದವು ಫಲವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತದೆ—ಜ್ಞಾನವು ಚೇತನವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಲಿ ಎಂದು. "ಮಾ ವಿದ್ವಿಷಾವಹೈ" ಎಂಬ ಸಾಲು ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ನೈತಿಕ ಶೃಂಗ. ಗುರು–ಶಿಷ್ಯರ ನಡುವೆ ಅಸೂಯೆ, ಅಹಂಕಾರ, ಸ್ಪರ್ಧೆ ಬಂದರೆ ಜ್ಞಾನ ನಿಂತುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಗುರುಗೆ 'ನಾನು ಕೊಟ್ಟೆ' ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರ, ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ 'ನಾನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆ' ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರ—ಇವು ಎರಡೂ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದವು ಮೊದಲೇ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ: ದ್ವೇಷ ಬಾರದಿರಲಿ. ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ಮೂರು ಶಾಂತಿಗಳ ಘೋಷಣೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಶಾಂತಿ, ಆದಿಭೌತಿಕ ಅಶಾಂತಿ, ಆದಿದೈವಿಕ ಅಶಾಂತಿ—ಈ ಮೂರು ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಂತಿ*

ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಲಿ ಎಂಬ ಸಂಕಲ್ಪ. ಗುರು–ಶಿಷ್ಯ ಸಂಬಂಧ ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅಧ್ಯಯನವೂ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ; ಅಧ್ಯಯನ ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಜೀವನವೂ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಈ ಶಾಂತಿಪಾಠವು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಬಂಧದ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಗುರು–ಶಿಷ್ಯರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ರಕ್ಷಿತರಾಗಬೇಕು, ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪೋಷಿತರಾಗಬೇಕು, ಒಟ್ಟಿಗೆ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಕಾರ್ಯಮಾಡಬೇಕು, ಒಟ್ಟಿಗೆ ತೇಜಸ್ವಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು, ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ದ್ವೇಷಿಸಬಾರದು. ಈ ಸಮನ್ವಯವೇ ವೇದೀಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲ. ಶಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಜ್ಞಾನವೇ ಶಾಶ್ವತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತದೆ. (2-5): ಆತ್ಮನಾ ವಿಂದತೇ ವೀರ್ಯಂ **ಎಂದರೆ,** "ಮಾನವನು ಆತ್ಮನ ಮೂಲಕ ಉನ್ನತ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ." ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಇದನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತ, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ಎಂದರೆ ಅಮೃತತ್ವದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಇದು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಆಹಾರ–ಶುಕ್ರ–ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆ : ಆಯುರ್ವೇದದ ಮೂಲಸೂತ್ರ

ಆಹಾರಸ್ಯ ಪರಂ ಧಾಮ ಶುಕ್ರಂ ತದ್ರಕ್ಷ್ಯಮಾತ್ಮನಃ
ಕ್ಷಯೇಹ್ಯಸ್ಯ ಬಹೂರ್ ರೋಗಾನ್ಮರಣಂ ವಾ ನಿಯಚ್ಛತಿ

ಚರಕಸಂಹಿತೆ ಅ 6

ಭಾವಾರ್ಥ:- ವೀರ್ಯವು ನಾವು ಸೇವಿಸುವ ಆಹಾರದ ಕಡೆಯ ಸಾರವಸ್ತುವಾಗಿದೆ. ಈ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಓಜ ಎಂಬ ತೇಜೋರೂಪವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಸ್ತುವು ಹುಟ್ಟಿ ಸಮಸ್ತ ಶರೀರವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಶರೀರದ ಸಕಲ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಸಹಾಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಓಜವು ಎಂದು ಕ್ಷೀಣವಾಗುವುದೋ ಅಂದೇ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಇಹಲೋಕ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಯಮರಾಜನ ಅತಿಥಿಯಾಗುವನು. ಈ ಓಜಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ವೀರ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಅನಂತರೋಗಗಳು ಶರೀರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವವು.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಆಹಾರವೇ ಶುಕ್ರದ ಪರಮ ಆಧಾರಸ್ಥಾನ. ಆ ಶುಕ್ರವನ್ನು ಆತ್ಮಸಮಾನವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಶುಕ್ರಕ್ಷಯವಾದರೆ ಅನೇಕ ರೋಗಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ; ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಮರಣಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಸೂತ್ರವು ಆಯುರ್ವೇದದ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರ ಹಾಗೂ ಮೂಲಭೂತ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಕೇವಲ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಸುವ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. "ಆಹಾರಸ್ಯ ಪರಂ ಧಾಮ ಶುಕ್ರಂ" ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ, ಆಹಾರವು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಶುಕ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಪಕ್ವವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ದರ್ಶನವನ್ನು ಚರಕನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಆಯುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಧಾತುಪರಿಣಾಮ ಕ್ರಮವಿದೆ—ಅನ್ನ → ರಸ → ರಕ್ತ → ಮಾಂಸ → ಮೇದ → ಅಸ್ಥಿ → ಮಜ್ಜ → ಶುಕ್ರ. ಅಂದರೆ, ನಾವು ಸೇವಿಸುವ ಆಹಾರ ತನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾರತ್ವವನ್ನು ತಲುಪುವ ಅಂತಿಮ ಹಂತವೇ ಶುಕ್ರ. ಶುಕ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಲೈಂಗಿಕ ದ್ರವ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅದು ದೇಹದ ಜೀವಸಾರ, ಓಜಸ್ಸಿನ ಆಧಾರ, ರೋಗನಿರೋಧಕ ಶಕ್ತಿ, ಸ್ಥೈರ್ಯ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯದ ಮೂಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ "ತದ್ರಕ್ಷ್ಯಂ ಆತ್ಮನಃ" ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ—ಶುಕ್ರವನ್ನು ಆತ್ಮದಂತೆ ಕಾಪಾಡಬೇಕು. ದೇಹದ ರಕ್ಷಣೆ ಆಹಾರದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ, ಶುಕ್ರರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ಕ್ಷಯೇ ಹ್ಯಸ್ಯ ಬಹೂ ರೋಗಾನ್ ಮರಣಂ ವಾ ನಿಯಚ್ಛತಿ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮಾತು. ಶುಕ್ರಕ್ಷಯವಾದರೆ ಒಂದೆರಡು ರೋಗಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಬಹು ರೋಗಗಳು ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಶುಕ್ರವೇ ದೇಹದ ಸಮಗ್ರ ಪ್ರತಿರೋಧಶಕ್ತಿ. ಅದು ಕುಗ್ಗಿದರೆ, ದೋಷಗಳು (ವಾತ–ಪಿತ್ತ–ಕಫ) ಅಸಮತೋಲನಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ, ಧಾತುಗಳು ದುರ್ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಜೀವಶಕ್ತಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ಮರಣವೂ ಸಂಭವಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಆಯುರ್ವೇದವು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ*

ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಸೂತ್ರವು ನೀವು ವಿವರಿಸಿದ ವೀರ್ಯತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಪಂಚಕೋಶಗಳ ಶುದ್ಧಸಾರವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವ ವೀರ್ಯ–ಶುಕ್ರವೇ ಮಾನವನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಕ್ತಿ. ಆಹಾರ ಅಶುದ್ಧವಾದರೆ, ವೀರ್ಯ ಅಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ವೀರ್ಯ ಅಶುದ್ಧವಾದರೆ, ಮನಸ್ಸು ಅಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸು ಅಶಾಂತವಾದರೆ, ಧರ್ಮ–ಜ್ಞಾನ–ಆಯುಷ್ಯ ಎಲ್ಲವೂ ಕುಸಿಯುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಹಾರ ನಿಯಮ, ಆಹಾರ ಶುದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಆಹಾರ ಮಿತತೆ—ಎಲ್ಲವೂ ಧರ್ಮದ ಭಾಗವಾಗಿವೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಚರಕಸಂಹಿತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ—ಆಹಾರವೇ ಶುಕ್ರದ ಪರಮ ಆಧಾರ. ಶುಕ್ರವು ದೇಹದ ಜೀವಸಾರ ಮತ್ತು ಆಯುಷ್ಯದ ಮೂಲವಾದುದರಿಂದ, ಅದನ್ನು ಆತ್ಮದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಶುಕ್ರಕ್ಷಯವಾದರೆ ಅನೇಕ ರೋಗಗಳು ಉಂಟಾಗಿ, ಮರಣಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಆಹಾರಶುದ್ಧಿ, ಆಹಾರಮಿತತೆ ಮತ್ತು ವೀರ್ಯರಕ್ಷಣೆ—ಇವು ಕೇವಲ ವೈದ್ಯಕೀಯ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲ; ಅವು ಜೀವನಧರ್ಮದ ಮೂಲಸ್ತಂಭಗಳು.

ಶುಕ್ರತತ್ತ್ವದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ : ದೇಹಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ ಜೀವಸಾರ

ರಸ ಇಕ್ಷೌ ಯಥಾ ದಧ್ನಿ ಸರ್ಪಿಸ್ತೈಲಂ ತಿಲೇ ಯಥಾ |
ಸರ್ವತ್ರಾನುಗತಮ್ ದೇಹೇ ಶುಕ್ರಂ ಸಂಸ್ಪರ್ಶನೇ ತಥಾ ||

ಚರಕಸಂಹಿತೆ ಅ 2

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಕಬ್ಬಿನ ಸರ್ವಾಂಗದಲ್ಲಿ ರಸವು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿರುವಂತೆಯೂ, ಮೊಸರಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಣದಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪವು ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪದಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವಂತೆಯೂ, ಎಳ್ಳಿನ ಸರ್ವಾವಯವದಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಯು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವಂತೆಯೂ ವೀರ್ಯವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಚರ್ಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಹಿತವಾದ ಆಹಾರ ವಿಹಾರಗಳಿಂದಲೂ ಸದಾಚರಣೆ ಗಳಿಂದಲೂ, ಶರೀರ ಧಾರಣೆಗೆ ಮೂಲಕಾರಣವಾದ ವೀರ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರಬೇಕಾದುದು ವಿವೇಕಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಹಾಗೆ ಹೇಗೆ ಇಕ್ಷು (ಕಬ್ಬು) ಯಲ್ಲಿ ರಸ ಅಡಗಿರುವುದೋ, ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ದಧಿ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಸರ್ಪಿಸ್ (ತುಪ್ಪ) ಅಡಗಿರುವುದೋ, ತಿಲದಲ್ಲಿ ತೈಲ ಅಡಗಿರುವುದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ದೇಹದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಜೀವಸಾರವೇ ಶುಕ್ರ. ಸ್ಪರ್ಶವಾದಾಗ ಅದು ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಆಯುರ್ವೇದದ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸರಳ ಉಪಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಕಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ರಸವನ್ನು ನಾವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಒತ್ತಿದಾಗ ಅದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ದಧಿ ಮತ್ತು ತುಪ್ಪವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಕಾಣಲಾಗದು; ಆದರೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಪರಿಪಾಕದಿಂದ ಅವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ತಿಲದಲ್ಲಿ ತೈಲವು ಹೊರಗೆ ಕಾಣಿಸದಿದ್ದರೂ, ಒತ್ತುವಿಕೆಯಿಂದ ಅದು ಹೊರಬರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ, ಶುಕ್ರವು ದೇಹದ ಒಂದೇ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುವ ದ್ರವವಲ್ಲ. ಅದು ದೇಹದ ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಜೀವಸಾರ. ದೇಹ–ಮನಸ್ಸು–ಪ್ರಾಣಗಳು ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಈ ಶುಕ್ರ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. "ಸಂಸ್ಪರ್ಶನೇ" ಎಂಬ ಪದ ಇಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದದು—ಅಂದರೆ ಯೋಗ್ಯ ಪ್ರೇರಣೆ, ಯೋಗ್ಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಯೋಗ್ಯ ಕ್ರಿಯೆ ಬಂದಾಗ ಶುಕ್ರ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಶುಕ್ರವನ್ನು ಕೇವಲ ಲೈಂಗಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವ ತಪ್ಪನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಶುಕ್ರವೆಂದರೆ ದೇಹದ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಪರಿಪಕ್ವತೆ. ಅದು ಆಹಾರ, ಪ್ರಾಣ, ಧಾತುಗಳು, ಗ್ರಂಥಿಗಳು ಮತ್ತು ಮನೋಭಾವಗಳ ದೀರ್ಘ ಪರಿಷ್ಕಾರದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾರ. ಶುಕ್ರ ದೇಹದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇದ್ದುದರಿಂದಲೇ—ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ಸು, ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥೈರ್ಯ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ, ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ, ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿರೋಧಶಕ್ತಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಶುಕ್ರ ದುರ್ಬಲವಾದಾಗ ಈ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ*

ಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶುಕ್ರವು ಸ್ಪರ್ಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಗುಪ್ತ ಶಕ್ತಿ—ಅದು ಸದಾ ಇದೆ, ಆದರೆ ಸದಾ ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಯೋಗ–ಆಯುರ್ವೇದ–ವೇದಾಂತಗಳ ಸಂಗಮದ ತತ್ತ್ವ. ಯೋಗದಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಆಯುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಶುಕ್ರಪೋಷಣೆ, ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ ಓಜಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿರತೆ—ಇವೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಸತ್ಯದ ವಿಭಿನ್ನ ಮುಖಗಳು.

ಸಾರಾಂಶ:- ಚರಕಸಂಹಿತೆಯ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಶುಕ್ರವು ದೇಹದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಜೀವಸಾರ. ಕಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ರಸ, ತಿಲದಲ್ಲಿ ತೈಲ ಇರುವಂತೆ, ಶುಕ್ರವೂ ದೇಹದೊಳಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅಡಗಿದೆ. ಯೋಗ್ಯ ಆಹಾರ, ಶುದ್ಧ ಆಚಾರ, ಸಮತೋಲನದ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಮನಃಶುದ್ಧಿ ಬಂದಾಗ, ಅದು ತನ್ನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಶುಕ್ರವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ದ್ರವವಲ್ಲ; ಅದು ಜೀವನದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪರಿಪಕ್ವತೆ.

ಧಾತುಪರಿಣಾಮದ ಕಾಲಕ್ರಮ : ರಸದಿಂದ ಶುಕ್ರ–ಆರ್ತವದ ರೂಪಾಂತರ

ಸ ಖಲು ತ್ರೀಣಿ ತ್ರೀಣಿ ಕಲಾಸಹಸ್ರಾಣಿ ಪಂಚದಶ ಚ |
ಕಲಾ ಏಕೈಕಸ್ಮಿನ್ ಧಾತೌ ಅವತಿಷ್ಠತೇ ಏವಂ ಮಾಸೇನ
ರಸಃ ಶುಕ್ರೀಭವತಿ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಚಾರ್ತವಂ॥

ಸುಶ್ರುತ ಸೂತ್ರ ಅ 14

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಆಹಾರವು 24 ಗಂಟೆಗಳಲ್ಲಿ ರಸವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆ ರಸವೇ ಐದೈದು ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ಒಂದೊಂದು ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿದ್ದು, ಆಯಾಯ ಧಾತುವಿನ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅದನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತ, ಕ್ರಮವಾಗಿ ರಕ್ತ, ಮಾಂಸ, ಮೇದಸ್ಸು, ಅಸ್ಥಿ, ಮಜ್ಜೆಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣತವಾಗಿ ಕಡೆಗೆ ವೀರ್ಯದ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಇಂದು ಉಂಡ ಅನ್ನವು 30 ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ವೀರ್ಯವಾಗುವುದೆಂದು ಸುಶ್ರುತ ಮುನಿಯು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಮೂರು ಸಾವಿರ ಮೂರು ನೂರು ಹದಿನೈದು (3315) ಕಲಾಸಮಯಗಳ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿ ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲವಾಸದಿಂದ ರೂಪಾಂತರ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಸಧಾತು ಶುಕ್ರರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ; ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಆರ್ತವರೂಪವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಸುಶ್ರುತನು ಇಲ್ಲಿ ಧಾತುಪರಿಣಾಮದ ಕಾಲಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಧಾತುಗಳು ಏಕಾಏಕಿ ರೂಪಾಂತರಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ; ಅವು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಾದ "ಕಲಾ"ಗಳ ಮೂಲಕ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಪರಿಪಕ್ವಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿ ಧಾತುವಿಗೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸ್ಥಿರವಾಸಕಾಲವಿದೆ. ಈ ಕ್ರಮವು ರಸ → ರಕ್ತ → ಮಾಂಸ → ಮೇದ → ಅಸ್ಥಿ → ಮಜ್ಜ → ಶುಕ್ರ ಎಂಬ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. "ಮಾಸೇನ ರಸಃ ಶುಕ್ರೀಭವತಿ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು, ಆಹಾರದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ರಸಧಾತು ಸಮಗ್ರ ಪರಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದು ಒಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಶುಕ್ರಧಾತುವಿನ ಪರಿಪಕ್ವತೆಯನ್ನು ತಲುಪುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ತಿಂಗಳು ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಗಣಿತೀಯ ಕಾಲವಲ್ಲ; ದೇಹದ ಅಗ್ನಿ, ಧಾತ್ವಗ್ನಿ, ಪ್ರಾಣಪ್ರವಾಹ—ಎಲ್ಲವು ಸಮನಾದಾಗ ಈ ಪರಿವರ್ತನೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಸಹಜ ಕಾಲ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ಸೂತ್ರವು ಶುಕ್ರವನ್ನು ಕ್ಷಣಿಕ ಉತ್ಪನ್ನವಲ್ಲ, ದೇಹದ ದೀರ್ಘ ಸಾಧನೆಯ ಫಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಆಹಾರ, ಉಸಿರು, ನಿದ್ರೆ, ಚಿಂತನೆ, ಆಚಾರ—ಇವೆಲ್ಲ ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ರಸವು ಶುಕ್ರವಾಗಿ ಪರಿಪಕ್ವಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಪಕಾಲದ ಅಸಂಯಮವೂ ಈ ಪರಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ಹಿಂದುಮಾಡಬಹುದು. ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಇದೇ ಧಾತುಸಾರ "ಆರ್ತವ" ಎಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸುಶ್ರುತನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂದರೆ ಶುಕ್ರ–ಆರ್ತವ ಎಂಬುದು ಭೇದರೂಪವಲ್ಲ; ಒಂದೇ ಧಾತುಸಾರದ ಲಿಂಗಾನುಸಾರ ವ್ಯಕ್ತೀಕರಣ. ಇದರಿಂದ ವೀರ್ಯ–*

ಶುಕ್ರತತ್ತ್ವವು ಪುರುಷನಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ, ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬ ಸನಾತನ ಸತ್ಯ ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ. ಯೋಗ–ಆಯುರ್ವೇದದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ವೀರ್ಯ–ಶುಕ್ರರಕ್ಷಣೆ ಎಂದರೆ ಈ ದೀರ್ಘ ಕಾಲಕ್ರಮವನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದು. ತ್ವರಿತ ಭೋಗ, ಅತಿಶ್ರಮ, ಅಶುದ್ಧ ಆಹಾರ—ಎಲ್ಲವೂ ಈ ಧಾತುಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಶುದ್ಧ ಜೀವನಕ್ರಮ ಮಾತ್ರ ಶುಕ್ರಸಾರವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಸುಶ್ರುತನು ಹೇಳುವಂತೆ, ಶುಕ್ರ ಅಥವಾ ಆರ್ತವವು ತಕ್ಷಣ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಧಾತುಗಳ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಪರಿಪಕ್ವತೆಯ ಅಂತಿಮ ಫಲ. ರಸಧಾತು ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಷ್ಕೃತವಾಗಿ ಶುಕ್ರ–ಆರ್ತವರೂಪ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ತತ್ತ್ವವು ಆಹಾರಶುದ್ಧಿ, ಆಚಾರಶುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಕಾಲಸಹನೆ—ಇವೆಲ್ಲ ಮಾನವ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ಥೈರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಲವೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಧಾತುಪರಿವೃತ್ತಿ ಚಕ್ರ: ಆಹಾರದಿಂದ ವೀರ್ಯವರೆಗೆ ನಡೆಯುವ ಸಜೀವ ಯಾತ್ರೆ

ಚರಕಮಹರ್ಷಿಯು "ಸಂತತ್ಯಾ ಭೋಜ್ಯ ಧಾತೂನಾಂ ಪರಿವೃತ್ತಿಸ್ತು ಚಕ್ರವತ್" (ಚ.ಚಿ. ಅ 15) ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. "ಧಾತವೋ ಹಿ ಧಾತ್ವಾಹಾರಾಃ" (ಚ.ಚಿ.ಅ 15) ಎಂಬ ನಿಯಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಧಾತುಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಆಹಾರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ರಸವು ರಕ್ತಕ್ಕೂ, ರಕ್ತವು ಮಾಂಸಕ್ಕೂ, ಮಾಂಸವು ಮೇದಸ್ಸಿಗೂ, ಮೇದಸ್ಸು (ಕೊಬ್ಬು) ಅಸ್ತಿಗೂ, ಅಸ್ಥಿಯು ಮಜ್ಜಕ್ಕೂ (ಮೂಳೆಯೊಳಗಿನ ತಿರುಳು), ಮಜ್ಜವು ವೀರ್ಯಕ್ಕೂ ಆಹಾರವಾಗಿದೆ. ರಸವು ಸಕಲ ಧಾತುಗಳನ್ನೂ ಪೋಷಿಸುತ್ತದೆ. ರಸದಿಂದ ಪರಿಪೋಷಿತಗಳಾದ ಈ ಧಾತುಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಚಕ್ರದಂತೆ ಸುತ್ತುತ್ತ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಗ್ನಿ ಬಲಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪರಿಪಾಕ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವುವು. ಆಹಾರರಸವು ವೀರ್ಯರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಧಾತುಗಳ ಅಗ್ನಿಬಲವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಷ್ಟೇ ದಿನಗಳಿಗೆ ಆಹಾರದಿಂದ ವೀರ್ಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಅಸಂಭವವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಚರಕಮಹರ್ಷಿಯ ಪ್ರಕಾರ ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಧಾತುಗಳು ಚಕ್ರದಂತೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪರಿವೃತ್ತಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಧಾತು ಇನ್ನೊಂದು ಧಾತುವಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಹಾರದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ರಸಧಾತುವಿನಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ, ರಕ್ತ–ಮಾಂಸ–ಮೇದ–ಅಸ್ಥಿ–ಮಜ್ಜೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ವೀರ್ಯ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಕಾಲನಿಶ್ಚಿತವಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಧಾತ್ವಗ್ನಿಯ ಬಲದ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿದೆ.

"ಸಂತತ್ಯಾ ಭೋಜ್ಯ ಧಾತೂನಾಂ ಪರಿವೃತ್ತಿಸ್ತು ಚಕ್ರವತ್" ಎಂಬ ಚರಕನ ವಾಕ್ಯವು ದೇಹವನ್ನು ಸ್ಥಿರ ವಸ್ತುವಾಗಿ ನೋಡದೆ, ಸತತ ಚಲನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜೀವಂತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ ನೋಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ "ಸಂತತ್ಯಾ" ಎಂದರೆ ವಿರಾಮವಿಲ್ಲದೆ, "ಚಕ್ರವತ್" ಎಂದರೆ ಆರಂಭ–ಅಂತ್ಯವಿಲ್ಲದ ಸುತ್ತು. "ಧಾತವೋ ಹಿ ಧಾತ್ವಾಹಾರಾಃ" ಎಂಬ ನಿಯಮದಂತೆ, ದೇಹದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಜೀವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ರಸಧಾತು ರಕ್ತಕ್ಕೆ ಆಹಾರ; ರಕ್ತ ಮಾಂಸಕ್ಕೆ; ಮಾಂಸ ಮೇದಸ್ಸಿಗೆ; ಮೇದಸ್ಸು ಅಸ್ಥಿಗೆ; ಅಸ್ಥಿ ಮಜ್ಜೆಗೆ; ಮಜ್ಜ ವೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಆಹಾರ. ಇದು ಸರಳ ಸರಪಳಿ ಅಲ್ಲ; ಇದು ಪರಸ್ಪರ ಪೋಷಣೆಯ ಜಾಲ. ರಸಧಾತು ಮಾತ್ರ ಒಂದೇ ಧಾತುವಿಗೆ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ; ಅದು ಸಕಲ ಧಾತುಗಳಿಗೂ ಪೋಷಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಹಾರದ ಶುದ್ಧತೆ, ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಕಾಲ—ಇವೆಲ್ಲ ರಸದ ಗುಣವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತವೆ. ರಸ ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ಧಾತುಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ.

ಈ ಧಾತುಪರಿವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ "ಅಗ್ನಿ" ಎಂಬ ತತ್ತ್ವ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧಾತುವಿಗೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಧಾತ್ವಗ್ನಿಯಿದೆ. ಅದೇ ಅಗ್ನಿ ಬಲವಿದ್ದಷ್ಟೂ ಧಾತು ಪರಿಪಕ್ವವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಗ್ನಿ ದುರ್ಬಲವಾದರೆ, ಧಾತು ಅಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ; ಅಗ್ನಿ ಅತಿಶಯವಾದರೆ, ಧಾತು ಕ್ಷಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೆ, ಆಹಾರದಿಂದ ವೀರ್ಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಇಷ್ಟು ದಿನ ಬೇಕು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಚರಕನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ

ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಪಕ್ವತೆ ಕಾಣಿಸಬಹುದು; ಮತ್ತೊಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಬೇಕಾಗಬಹುದು. ಇದು ಆಹಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಅಗ್ನಿಬಲ, ಪ್ರಾಣಪ್ರವಾಹ, ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಜೀವನಕ್ರಮದ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತ. ಈ ತತ್ತ್ವವು ವೀರ್ಯವನ್ನು ಕ್ಷಣಿಕ ಉತ್ಪನ್ನವಲ್ಲ, ದೀರ್ಘ ಸಂಯಮದ ಫಲವೆಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅಶುದ್ಧ ಆಹಾರ, ಅತಿಭೋಗ, ಅತಿಶ್ರಮ, ಅಶಾಂತ ಮನಸ್ಸು—ಇವೆಲ್ಲ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸಿ, ಧಾತುಚಕ್ರವನ್ನು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಶುದ್ಧ ಆಹಾರ, ನಿಯಮಿತ ನಿದ್ರೆ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಮಾನಸ ತಪಸ್ಸು—ಇವೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಮನಾಗಿಸಿ, ವೀರ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಚರಕಮಹರ್ಷಿಯ ಧಾತುಪರಿವೃತ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕಾರ, ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಧಾತುಗಳು ಚಕ್ರದಂತೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಪೋಷಿಸಿಕೊಂಡು ವೀರ್ಯವರೆಗೆ ಪರಿಪಕ್ವಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಧಾತ್ವಗ್ನಿಯ ಬಲದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೀರ್ಯರಕ್ಷಣೆ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಒಂದು ಧಾತುವಿನ ರಕ್ಷಣೆ ಅಲ್ಲ—ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೀವನಕ್ರಮದ ಶುದ್ಧತೆ. ಇದು ಆಯುರ್ವೇದದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ಆಂತರಿಕ ಆರೋಗ್ಯದ ಮೂಲಸೂತ್ರ.

ವೀರ್ಯ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯ : ಶತಾಯುಷ್ಯದ ಮೂಲಸೂತ್ರ

"ಶತಾಯುರ್ವೈ ಪುರುಷಃ ತತ ವೀರ್ಯ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದಂತೆ ಮರಣಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಕುಂಠಿತವಾಗದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ವ್ಯಾಧಿರಹಿತನಾಗಿ ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ಣಾಯುಷ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. (ಪುರುಷನು ಶತಾಯುಷ್ಯನಾಗಿರಬೇಕೆಂದರೆ, ಅವನ ವೀರ್ಯವೇ ಅದರ ಮೂಲಕಾರಣವಾಗಿದೆ.)

"ಶತಾಯುರ್ವೈ ಪುರುಷಃ ತತ ವೀರ್ಯ" ಎಂಬ ಈ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವಾಕ್ಯವು ಆಯುರ್ವೇದ–ವೇದೀಯ ಜೀವನದ ಹೃದಯಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮಾನವನ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ವರ್ಷಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅಳೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆ ವರ್ಷಗಳು ಆರೋಗ್ಯ, ಬಲ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಮೂಲವೇ ವೀರ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಕೇವಲ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದ್ರವವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ವೀರ್ಯವೆಂದರೆ ಪಂಚಕೋಶಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠಸಾರ—ಅನ್ನಮಯದ ಆಹಾರಸಾರ, ಪ್ರಾಣಮಯದ ಉಸಿರಾಟಸಾರ, ಮನೋಮಯದ ಭಾವಶುದ್ಧಿ, ವಿಜ್ಞಾನಮಯದ ವಿವೇಕ, ಆನಂದಮಯದ ಸ್ಥೈರ್ಯ—ಇವೆಲ್ಲಗಳ ಸಾಂದ್ರ ರೂಪ. ಈ ವೀರ್ಯ ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದಷ್ಟೂ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಯ ನಿಧಾನಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ರೋಗಗಳು ದೂರವಿರುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಆಯುಷ್ಯ ಸಹಜವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತದೆ.

ಶತಾಯುಷ್ಯ ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಬದುಕುವುದು ಅಲ್ಲ; ಶತಕಾಲ ಬದುಕುವಷ್ಟೂ ಕಾಲ ಜೀವಶಕ್ತಿ ಕ್ಷೀಣಿಸದೆ ಇರಬೇಕು ಎಂಬ ಆಶಯ. ವೀರ್ಯ ಕ್ಷಯವಾದಾಗ ದೇಹ ಮೊದಲು ವೃದ್ಧನಾಗುತ್ತದೆ, ನಂತರ ರೋಗಗ್ರಸ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ವೀರ್ಯ ಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದರೆ, ವಯಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚಾದರೂ ದೇಹ–ಮನಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ಸು ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆಯುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯವು ಓಜಸ್ಸಿನ ಆಧಾರ. ಓಜಸ್ಸು ಕಡಿಮೆಯಾದರೆ ರೋಗಗಳು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತವೆ; ಓಜಸ್ಸು ಸ್ಥಿರವಾದರೆ ದೇಹ ಸ್ವಯಂ ರಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಮಿತಾಹಾರ, ಶುದ್ಧ ಆಹಾರ, ನಿಯಮಿತ ನಿದ್ರೆ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಮಾನಸ ತಪಸ್ಸು—ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಶತಾಯುಷ್ಯದ ಉಪಾಯಗಳೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಈ ವಾಕ್ಯವು ಒಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯೂ ಹೌದು: ವೀರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಮಾಡಿದರೆ ಆಯುಷ್ಯವೂ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ವೀರ್ಯವನ್ನು ಆತ್ಮಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಪಾಡಿದರೆ, ಆಯುಷ್ಯವೂ ಆತ್ಮದಂತೆ ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ. ವೀರ್ಯವೆಂದರೆ ಪಂಚಕೋಶಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠಸಾರ; ಅದೇ ಆಯುಷ್ಯದ ಮೂಲಾಧಾರ. ವೀರ್ಯ

ಸಂರಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದರೆ ಶತಾಯುಷ್ಯ ಸಾಧ್ಯ; ವೀರ್ಯ ಕ್ಷಯವಾದರೆ ಆಯುಷ್ಯ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೀರ್ಯರಕ್ಷಣೆ ಎಂದರೆ ಆರೋಗ್ಯ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜೀವನಧರ್ಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದೇ.

ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಸಂತಾನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ತಯಾರಾಗುವ ವೀರ್ಯ ಒಂದು ಸಾರಿ ವಿಸರ್ಜನೆಯಾಗುವ ವೀರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 50 ಕೋಟಿ ವೀರ್ಯಾಣುಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಶೇಖರವಾಗುತ್ತವೆಂಬ ಅಂದಾಜಿದೆ. ಇಂತಹ ವಿವಿದ ಶಕ್ತಿ ಅಂಶಗಳು ಮನುಜನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ತಯಾರಾಗುತ್ತಿರಬಹುದು ಊಹಿಸಿ.

ಅಗ್ನಿಯ ಅನುಗ್ರಹ : ಸಹಸ್ರಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠ ವೀರ್ಯಪ್ರಕಾಶ

ನೂ ನೋ ರಾಸ್ವ ಸಹಸ್ರವತ್ತೋಕವತ್ ಪುಷ್ಟಿಮದ್ವಸು |
ದ್ಯುಮದಗ್ನೇ ಸುವೀರ್ಯಂ ವರ್ಷಿಷ್ಠಮನುಪಕ್ಷಿತಮ್ ||

ಋಗ್ವೇದ : 3-13-7

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಮನುಷ್ಯರು ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನ ಭಗವಂತನನ್ನು ಅಥವಾ ತತ್ವದೃಶನಾದ ವಿದ್ಯಾವಂತನನ್ನು(ಗುರುಗಳನ್ನು), ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಿದ್ಯೆ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಉತ್ತಮ ಸಂತಾನ, ಶ್ರೇಷ್ಠಬಲ, ಪುರುಷಾರ್ಥದಿಂದ ಏಳಿಗೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಲಭಿಸುವಂತೆ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಓ ಅಗ್ನಿದೇವನೇ, ನಮಗೆ ಸಹಸ್ರಗುಣ ಫಲವನ್ನು ನೀಡುವಂತೆ, ಸಂತಾನವತ್ತಾದಂತೆ, ಪೋಷಣೆಯಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸು. ದ್ಯುಮಂತವಾದ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ವೀರ್ಯವನ್ನುಳ್ಳ, ಕ್ಷಯವಿಲ್ಲದ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ನಮಗೆ ಅನುಪಕ್ಷಿತವಾಗಿ ನೀಡು.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ಹೊರಗಿನ ಅಗ್ನಿಕುಂಡದ ಬೆಂಕಿಯಾಗಿ ಕಾಣಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಗ್ನಿ ಇಲ್ಲಿ ಜೀವಶಕ್ತಿಯ ಕೇಂದ್ರ. "ರಾಸ್ವ" ಎಂಬುದು ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲ; ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹರಿಯುವ ಅನುಗ್ರಹದ ಆಹ್ವಾನ. "ಸಹಸ್ರವತ್" ಎಂದರೆ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಅತಿಶಯವಲ್ಲ; ನಿರಂತರವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ, ಅದು ಒಂದೇ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ; ಸಹಸ್ರಪಥಗಳಲ್ಲಿ ಪೋಷಣೆ ನೀಡುತ್ತದೆ.

"ತೋಕವತ್" ಎಂಬ ಪದವು ಸಂತಾನಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕಾರ್ಯ–ಚೇತನ–ಸಾಧನೆಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅಗ್ನಿ ಜಾಗೃತನಾದರೆ, ಜ್ಞಾನ, ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ—allವೂ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತವೆ. "ಪುಷ್ಟಿಮದ್ವಸು" ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಧನಸಂಪತ್ತು ಅಲ್ಲ; ದೇಹ–ಮನಸ್ಸು–ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಒಳಸಂಪತ್ತು. ಅಗ್ನಿ ದುರ್ಬಲವಾದರೆ ದೇಹವೂ ದುರ್ಬಲ; ಅಗ್ನಿ ಸಮನಾದರೆ ಜೀವನವೇ ಸಮೃದ್ಧ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ದ್ಯುಮತ್" ಎಂಬುದು ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪ. ಅಗ್ನಿ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ, ಬುದ್ಧಿಗೆ ಬೆಳಕು ಬರುತ್ತದೆ. "ಸುವೀರ್ಯಂ" ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧ ವೀರ್ಯ—ಇದು ಕೇವಲ ದೈಹಿಕ ಶಕ್ತಿ ಅಲ್ಲ; ಧೈರ್ಯ, ಸ್ಥೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಧನಶಕ್ತಿ. "ವರ್ಷಿಷ್ಠಮ್" ಎಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮ—ಅಗ್ನಿಯ ಅನುಗ್ರಹವು ಕ್ಷುದ್ರ ಫಲಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ, ಉನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ.*

"ಅನುಪಕ್ಷಿತಮ್" ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಪದ. ಇದು ಕ್ಷಯರಹಿತ, ಕಡಿಮೆಯಾಗದ ಅನುಗ್ರಹ. ಹೊರಗಿನ ಸಂಪತ್ತು ಖರ್ಚಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅಗ್ನಿಯ ಒಳಶಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಯಜ್ಞ–ಧ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದಾಗ, ಆ ಶಕ್ತಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಂತ್ರವು ವೇದದ ಅಗ್ನಿತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ—ಅಗ್ನಿ ದೇವತೆ ಹೊರಗಲ್ಲ; ಒಳಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿದಾಗಲೇ ಸಹಸ್ರಪೋಷಣೆ, ವೀರ್ಯ ಮತ್ತು ದ್ಯುತಿ ಲಭ್ಯ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಮಂತ್ರವು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಜೀವನಪೋಷಕ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತದೆ. ಅಗ್ನಿಯ ಅನುಗ್ರಹವು ಸಹಸ್ರಗುಣ ಪೋಷಣೆ, ಶುದ್ಧ ವೀರ್ಯ, ದ್ಯುಮಂತ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕ್ಷಯರಹಿತ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಹೊರಗಿನ ಯಜ್ಞಕ್ಕಿಂತ ಒಳಗಿನ ಅಗ್ನಿಯ ಜಾಗೃತಿಯೇ ಇದರ ನಿಜಾರ್ಥ. ಅಗ್ನಿ ಸಮನಾದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸಮೃದ್ಧ; ಅಗ್ನಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದಲ್ಲಿ ಚೇತನ ಉನ್ನತ.

ಯೋಗ : ಗಾಳಿ–ಚೇತನ–ಸಹಾನುಭೂತಿಯ ಸಮತೋಲನ ಮಾರ್ಗ

ಯೋಗ = योग = य ओ ग

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ಗಾಳಿ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿದೆ *(ಯೋಗ ದೇಹಾರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಮಾನಸಿಕ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೂ ರಹದಾರಿ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಯೋಗ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಉಸಿರಾಟ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸಮತೋಲನದೊಂದಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಆರೋಗ್ಯದಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದೆಡೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ವಿದ್ಯೆ. ಲೌಕಿಕದಲ್ಲೇ ಅಲೌಕಿಕ ಆನಂದ ನೀಡುವ ವಿದ್ಯೆ.)*

ಯೋಗವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ದೇಹಾಭ್ಯಾಸವಲ್ಲ. ಅದು ಗಾಳಿ (ಪ್ರಾಣ) ಸಹಾನುಭೂತಿಯಾಗಿ ಚಲಿಸಿ, ದೇಹ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು, ಮಾನವನನ್ನು ಆರೋಗ್ಯದಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ವಿದ್ಯೆ. ಯೋಗವೆಂದರೆ ಗಾಳಿ (ಪ್ರಾಣ) ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಚಲಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಅದು ದೇಹಕ್ಕೆ ಆರೋಗ್ಯ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿ, ಮತ್ತು ಚೇತನಕ್ಕೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದಾರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಯೋಗ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ; ಲೌಕಿಕದಲ್ಲೇ ಅಲೌಕಿಕ ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಕಲಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಯೋಗದ ಸನಾತನ ಮಹತ್ವ. "ಯೋಗ" ಎಂಬ ಪದವು ಮೊದಲಿಗೆ ಕಠೋಪನಿಷತ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಿ ಉತ್ತುಂಗ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಲುಪುವುದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಯೋಗ = ಯ + ಓ + ಗ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರ ವಿನ್ಯಾಸವೇ ಅದರ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಯ' ಅಕ್ಷರವು ಯುಕ್ತಿ, ಯೋಗ, ಸಂಯೋಜನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊರುತ್ತದೆ. 'ಓ' ಅಕ್ಷರವು ಪೂರ್ಣತೆ, ಆವರಣ, ಆಂತರಿಕ ಲಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಗ' ಅಕ್ಷರವು ಗತಿ, ಚಲನೆ, ಗಾಳಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರು ಸೇರಿದಾಗ ಯೋಗ ಎಂದರೆ—ಪ್ರಾಣಚಲನೆಯನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯಾಗಿ, ಲಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಡೆಸುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಗಾಳಿ ಕೇವಲ ಉಸಿರಲ್ಲ; ಅದು ಸಹಾನುಭೂತಿ. ಉಸಿರು ಅಶಾಂತವಾದರೆ ಮನಸ್ಸು ಅಶಾಂತ; ಉಸಿರು ಸಮನಾದರೆ ಮನಸ್ಸು ಸಹಜವಾಗಿ ಶಾಂತ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಯೋಗ ದೇಹಾರೋಗ್ಯಕ್ಕೂ ಮಾನಸಿಕ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೂ ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಯೋಗವು ಶರೀರವನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವ ಸಾಧನೆ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಶರೀರವನ್ನು ಸಹಾಯಕನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ಸಾಧನವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ವಿದ್ಯೆ. ದೇಹ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣ ಸಮನಾದಾಗ, ಮನಸ್ಸು ತಾನೇ ಲಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಯೋಗವನ್ನು ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಅಲೌಕಿಕ ಎಂದು ವಿಭಜಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಯೋಗದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ಅದು ಲೌಕಿಕದಲ್ಲೇ ಅಲೌಕಿಕ ಆನಂದವನ್ನು ನೀಡುವುದು. ಉಸಿರು ಒಳಗೆ–ಹೊರಗೆ ಚಲಿಸುವಾಗ, ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ ಸಮನಾಗಿ ಹರಿಯುವಾಗ, ದೇಹದಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯ–ಓಜಸ್ಸು ಸ್ಥಿರವಾಗುವಾಗ—ಅದೇ ಯೋಗದ ಮೊದಲ ಫಲ. ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣ ಸಮನಾದರೆ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವತಃ ಶಾಂತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಯೋಗವು ರೋಗನಿವಾರಣೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಭಾವಶುದ್ಧಿಯ ಮಾರ್ಗವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಕೋಪ, ಭಯ, ಆತಂಕ—ಎಲ್ಲವೂ ಉಸಿರಿನ ಅಸಮತೋಲನದ ಪ್ರತಿಫಲಗಳು. ಯೋಗ ಉಸಿರನ್ನು ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದಾಗ, ಈ ಮನೋವ್ಯಾಧಿಗಳು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕರಗುತ್ತವೆ.

ಪ್ರೊ.ರಾಮಚಂದ್ರ ಜಿ. ಭಟ್ಟ (ಕೋಟಿಮನೆ) ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನ ಅನುಭವ ಹೀಗೆ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, “ಯೋಗ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಗಳು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ "ಯೋಗ- ಜೀವನಕ್ಕೆ ಯಜ್ಞವೆಂಬ ಶಬ್ದದ ಬಳಕೆಯಿದೆ. ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಯೋಗ ಯಜ್ಞವೆಂಬ ಪದದ ಬಳಕೆಯೂ ಗೀತೆಯಲ್ಲಾಗಿದೆ. ಗೀತೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಯೋಗವೆಂದರೆ ದುಃಖ ದುಮ್ಮಾನಗಳಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಸಮದೃಷ್ಟಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಕಾರ್ಯಕೌಶಲ್ಯ ವೆಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಇದೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಹದಿನೆಂಟು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಯೋಗದ ಹೆಸರಿದೆ. ಇಡೀ ಭಗವದ್ಗೀತೆಗೆ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಪ್ರಕಾರ ನರನನ್ನು ನಾರಾಯಣನ ಜೊತೆ ಜೊಡಿಸುವುದೇ ಯೋಗ. ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ನಾರಾಯಣನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಿರುವ ದಾರಿಗೇ ಹೆಸರು ಯೋಗ. ಅವುಗಳನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಾಂಖ್ಯ ಯೋಗ, ಕರ್ಮಯೋಗ, ಭಕ್ತಿಯೋಗ ಮತ್ತು ರಾಜಯೋಗ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಹೆಸರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಸನ-ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಮುಂತಾದ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳುಳ್ಳ ಯೋಗವನ್ನೇ ರಾಜಯೋಗವೆಂದು ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ಆಸನಸಿದ್ಧಿ, ಮನಃಶುದ್ಧಿ, ಬುದ್ಧಿವೃದ್ಧಿಗಳು ಈ ಯೋಗಾನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಲಭ್ಯ. ಕರ್ಮಯೋಗವೆಂದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಪ್ರೇಮಿ ಜೀವನ. ಯಾರನ್ನೂ ಹೀರದೆ ತಾನು ಇನ್ನೂ ಕಿರಿಯನೆಂದು ಬಾಗಿ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾಗಿ ಹಲವರಿಗೆ ಹಿತವಾಗುವಂತೆ ಬಾಳುವ ಶೈಲಿ. ಭಕ್ತಿಯೋಗವೆಂದರೆ ಪ್ರಶಾಂತ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮುಂತಾದ ಉದಾತ್ತ ಭಾವಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಅವು ಉದಾತ್ತಗೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು”.

ಯೋಗ–ಮೋಕ್ಷ ಸಂಬಂಧ : ವೇದನಾನಿವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪರಮಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವರೆಗೆ

ಯೋಗೇ ಮೋಕ್ಷೇ ಚ ಸರ್ವಾಸಾಂ ವೇದನಾನಾಮವರ್ತನಂ ।
ಮೋಕ್ಷೇ ನಿವೃತ್ತಿರ್ನಿಃಶೇಷೋ ಯೋಗೋ ಮೋಕ್ಷಃ ಪ್ರವರ್ತಕಃ ||

ಚರಕಸಂಹಿತೆ

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ವೇದನೆಗಳ ನಾಶ ಯೋಗ ಹಾಗೂ ಮೋಕ್ಷಗಳಲ್ಲ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವೇದನೆಗಳ ನಾಶ ಉಂಟಾದರೆ ಯೋಗವು “ಮೋಕ್ಷಪ್ರವರ್ತಕ” ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಯೋಗ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ವೇದನೆಗಳಿಗೂ (ದುಃಖ–ಕ್ಲೇಶಗಳಿಗೆ) ಅವರ್ತನೆ ಇಲ್ಲ. ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿವೃತ್ತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಯೋಗವೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ತಕವಾದ ಮಾರ್ಗ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಸೂತ್ರವು ಆಯುರ್ವೇದವು ಕೇವಲ ದೇಹಶಾಸ್ತ್ರವಲ್ಲ, ಅದು ಪರಮ ಜೀವನಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ “ವೇದನಾನಾಮ್ ಅವರ್ತನಂ” ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ, ದೈಹಿಕ ನೋವು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ—ಮಾನಸಿಕ, ಬೌದ್ಧಿಕ, ಅಸ್ತಿತ್ವಾತ್ಮಕ ಎಲ್ಲ ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಯೋಗಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ವೇದನೆಗಳು ಮರುಮರು ತಿರುಗಿಬರುವುದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. “ಮೋಕ್ಷೇ ನಿವೃತ್ತಿಃ ನಿಃಶೇಷಃ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಮೋಕ್ಷದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ನಿವೃತ್ತಿ ಎಂದರೆ ಕ್ರಿಯೆಯ ಅಭಾವವಲ್ಲ; ಅದು ಬಂಧನದ ಅಭಾವ. ಕರ್ಮದ ಬಾಧ್ಯತೆ, ಆಸಕ್ತಿಯ ಒತ್ತಡ, ಭಯ–ಆಸೆಯ ದ್ವಂದ್ವ—ಎಲ್ಲವೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕರಗುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದುಃಖವು ಮರಳಿ ಉದಯಿಸುವ ಮೂಲವೇ ಉಳಿಯದು. ಆದರೆ ಈ ನಿವೃತ್ತಿ ಏಕಾಏಕಿ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಯೋಗ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- “ಯೋಗೋ ಮೋಕ್ಷಃ ಪ್ರವರ್ತಕಃ” — ಇದು ಸೂತ್ರದ ಹೃದಯ. ಯೋಗವೇ ಮೋಕ್ಷವಲ್ಲ; ಆದರೆ ಯೋಗವೇ ಮೋಕ್ಷದ ಚಾಲಕ. ಯೋಗವು ದೇಹ–ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಈ ಶುದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶಗಳು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತವೆ. ಕ್ಲೇಶ ಕ್ಷೀಣವಾದಂತೆ ಆಸಕ್ತಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಆಸಕ್ತಿ ಕಡಿಮೆಯಾದಂತೆ ಬಂಧನ ಕರಗುತ್ತದೆ; ಬಂಧನ ಕರಗಿದಾಗ ಮೋಕ್ಷ ಸಹಜವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ

ಯೋಗವನ್ನು ಕೇವಲ ಆಸನ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಯೋಗ ಎಂದರೆ ಸಮತೋಲನ. ಉಸಿರಿನ ಸಮತೆ, ನಾಡಿಗಳ ಶುದ್ಧತೆ, ವೀರ್ಯದ ಸ್ಥೈರ್ಯ, ಮಾನಸ ತಪಸ್ಸು—ಇವೆಲ್ಲ ಯೋಗದ ಅಂಗಗಳು. ಈ ಯೋಗ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನದಿಂದ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಲೌಕಿಕದಲ್ಲೇ ಕ್ಲೇಶರಹಿತ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಮೋಕ್ಷ ಎಂದರೆ ಲೋಕತ್ಯಾಗವಲ್ಲ; ಲೋಕಬಂಧನತ್ಯಾಗ. ಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಬದುಕುತ್ತಾ ಬದುಕುತ್ತಲೇ, ವೇದನೆಗಳ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವದೇ ಈ ಸೂತ್ರದ ಸಾರ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಚರಕಸಂಹಿತೆ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಯೋಗ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದುಃಖಗಳ ಮರುಪ್ರವೇಶ ಇಲ್ಲ. ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿವೃತ್ತಿ, ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೀಕರಣ. ಯೋಗವೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ದಾರಿ ತೆರೆಯುವ ಪ್ರವರ್ತಕ ಶಕ್ತಿ. ದೇಹಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ಮಾನಸ ಶಾಂತಿಯ ಮೂಲಕ ಪರಮಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಈ ಯೋಗಮಾರ್ಗವೇ ಆಯುರ್ವೇದ–ಸನಾತನ ಪರಂಪರೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೊಡುಗೆ.*

ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕಾರ, ಯೋಗ ಎಂಬುದು ಆರು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಸಾಂಖ್ಯದರ್ಶನ, ಯೋಗ ದರ್ಶನ, ನ್ಯಾಯ ದರ್ಶನ, ವೈಶೇಷಿಕ ದರ್ಶನ, ಮೀಮಾಂಸ ದರ್ಶನ, ವೇದಾಂತ ದರ್ಶನ , ಇವು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಭಾರ್ತೀಯ ಷಡ್ ದರ್ಶನಗಳು (ಆರು ತತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು). 'ಯೋಗ' ಶಬ್ದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಜೋಡಿಸು' 'ಸೇರಿಸು' 'ಕೂಡಿಸು' ಎಂಬ ಆರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ. ಯೋಗವೆಂದರೆ 'ಸಮಾಧಿ' 'ಉಪಾಯ' 'ಸಾಧನ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಬರುತ್ತದೆ, ಯೋಗದಲ್ಲಿ ದೇಹದ ಜೊತೆ ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ, ಭಾವನೆ, ಆತ್ಮ ಹಾಗೂ ಅಹಂಕಾರಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸುವುದನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಲೀನವಾಗಿಸುವುದು ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ.

ಪತಂಜಲಿ ಮಹರ್ಷಿ : ಯೋಗ–ವ್ಯಾಕರಣ–ಆಯುರ್ವೇದಗಳ ಏಕಶುದ್ಧಿಕರ್ತೃ

ಯೋಗೇನ ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಪದೇನ ವಾಚಾಂ ಮಲಂ ಶರೀರಸ್ಯ
ಚ ವೈದಕೇನ ಯೋಪಾ ಕರೋತ್ತಂ ಪ್ರವರಂ
ಮುನೀನಾಂ ಪತಂಜಲಿಂ ಪ್ರಾಂಜಲಿರಾನತೋಸ್ಮಿ

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಯೋಗದಿಂದ ಚಿತ್ತವನ್ನೂ, ಪದಗಳಿಂದ ಮಾತನ್ನೂ, ವೈದ್ಯಕೀಯದಿಂದ ಶರೀರದ ಕಲ್ಮಶಗಳನ್ನು ಶುಚಿಗೊಳಿಸುವ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಪತಂಜಲಿ ಮುನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿಯುವೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಚಿತ್ತದ ಮಲವನ್ನು, ವ್ಯಾಕರಣದ ಮೂಲಕ ವಾಕ್ಯದ ಮಲವನ್ನು, ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ (ಆಯುರ್ವೇದ)ದ ಮೂಲಕ ಶರೀರದ ಮಲವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿದ ಮುನಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಪತಂಜಲಿ ಮಹರ್ಷಿಗೆ ನಾನು ಪ್ರಾಂಜಲಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಪತಂಜಲಿ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಒಂದೇ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಚಾರ್ಯನಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಮಾನವಸತ್ವದ ಸಮಗ್ರ ಶುದ್ಧಿಕರ್ತೃನಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮಟ್ಟದ ಅಶುದ್ಧತೆಗಳಿವೆ—ಮನಸ್ಸಿನ ಅಶುದ್ಧತೆ, ವಾಕ್ಯದ ಅಶುದ್ಧತೆ, ದೇಹದ ಅಶುದ್ಧತೆ. ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಒಂದೇ ವೇಳೆ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿ ಪರಿಹರಿಸಿದ ಅಪರೂಪದ ಮಹರ್ಷಿಯೇ ಪತಂಜಲಿ. "ಯೋಗೇನ ಚಿತ್ತಸ್ಯ" ಎಂಬ ಸಾಲು ಯೋಗದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಯೋಗವು ಆಸನಸಾಧನೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಚಿತ್ತಮಲ ನಿವಾರಣೆ. ಅಶಾಂತಿ, ಅಜ್ಞಾನ, ವೃತ್ತಿಗಳ ಅತಿಚಲನೆ—ಇವೆಲ್ಲ ಚಿತ್ತಮಲಗಳು. ಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಚಿತ್ತ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ. "ಪದೇನ ವಾಚಾಂ" ಎಂಬುದು ವ್ಯಾಕರಣದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಪದಶುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲದೆ ಅರ್ಥಶುದ್ಧಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಶುದ್ಧ ವಾಕ್ಯ ಅಶುದ್ಧ ಚಿಂತನೆಗೆ ಕಾರಣ. ಪತಂಜಲಿ ವ್ಯಾಕರಣದ ಮೂಲಕ ಶಬ್ದವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ, ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮದ ಅರಿವಿಗೆ ದಾರಿ ತೆರೆದನು. "ವೈದಕೇನ ಶರೀರಸ್ಯ" ಎಂಬ ಸಾಲು ಆಯುರ್ವೇದದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಶರೀರವು ಯೋಗ–*

ಧ್ಯಾನಗಳ ಸಾಧನ. ದೇಹವೇ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ಮನಸ್ಸಿನ ಶುದ್ಧಿ ಸ್ಥಿರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಯುರ್ವೇದವು ದೇಹವನ್ನು ಸಮತೋಲನಗೊಳಿಸಿ, ಯೋಗಸಾಧನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯೋಗ–ವ್ಯಾಕರಣ–ಆಯುರ್ವೇದಗಳನ್ನು ಮೂರು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಾಗಿ ಕಾಣಿಸದೆ, ಒಂದೇ ಶುದ್ಧಿಕ್ರಮದ ಮೂರು ಅಂಗಗಳಾಗಿ ಕಾಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ದೇಹ ಶುದ್ಧವಾದರೆ ಪ್ರಾಣ ಶುದ್ಧ; ಪ್ರಾಣ ಶುದ್ಧವಾದರೆ ಚಿತ್ತ ಶುದ್ಧ; ಚಿತ್ತ ಶುದ್ಧವಾದರೆ ವಾಣಿ ಶುದ್ಧ. ಈ ಚಕ್ರಾಕಾರದ ಶುದ್ಧಿಕ್ರಮವನ್ನು ಪತಂಜಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪತಂಜಲಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲ; ಒಂದು ಪರಂಪರೆ. ಯೋಗವು ಒಳಗಿನಿಂದ ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ, ವ್ಯಾಕರಣವು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ, ಆಯುರ್ವೇದವು ಆಧಾರವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರೂ ಸೇರಿದಾಗ ಮಾನವನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಆರೋಗ್ಯವಂತನಾಗುತ್ತಾನೆ—ದೇಹದಲ್ಲಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಚೇತನದಲ್ಲಿ. "ಪ್ರವರಂ ಮುನೀನಾಂ" ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಮೂಲಕ, ಶ್ಲೋಕವು ಪತಂಜಲಿಯನ್ನು ಮುನಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ—ಅವನು ಕೇವಲ ತತ್ತ್ವ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ; ಜೀವನಪಥವನ್ನೇ ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿದನು.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಪತಂಜಲಿ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಮಾನವಸತ್ವದ ಸಮಗ್ರ ಶುದ್ಧಿಕರ್ತೃ ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತದೆ. ಯೋಗದಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ, ವ್ಯಾಕರಣದಿಂದ ವಾಕ್ಯಶುದ್ಧಿ, ಆಯುರ್ವೇದದಿಂದ ದೇಹಶುದ್ಧಿ—ಈ ಮೂರರ ಸಮನ್ವಯವೇ ಪತಂಜಲಿಯ ಮಹತ್ವ. ದೇಹ–ವಾಣಿ–ಚಿತ್ತಗಳ ಏಕಕಾಲಿಕ ಶುದ್ಧಿಯೇ ಸನಾತನ ಯೋಗಮಾರ್ಗದ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ.*

ಜ್ಞಾನ–ಭಕ್ತಿ–ಕರ್ಮ ಏಕತ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಜಯೋಗ ಸಾಧನೆ

ಜ್ಞಾನಂ ಭಕ್ತಿಂ ಕರ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಶ್ರೇಯೋವಂತೋ ರಾಜಂತಾಮ್ |
ಆಶ್ರಿತಸುರಾಜಯೋಗಾ ಧ್ಯಾನೇ ಮಗ್ನಾ ಲೋಕೇ ಭ್ರಾಜಂತಾಮ್ ||

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಜ್ಞಾನ ಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಶ್ರೇಯೋವಂತರಾದವರು ಪಡೆದು ವಿರಾಜಿಸಲಿ. ರಾಜಯೋಗವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ಜನರು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಎದ್ದು ಕಾಣಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಜ್ಞಾನ, ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದವರು ಪ್ರಕಾಶಿಸಲಿ. ರಾಜಯೋಗವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದವರು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲೇ ದೀಪ್ತಿಯಾಗಿ ಭ್ರಾಜಿಸಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನ, ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕರ್ಮ ಎಂಬುವು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲ; ಅವು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕಗಳು. ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತಿ ಅಂಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನ ಒಣವಾಗುತ್ತದೆ, ಕರ್ಮವಿಲ್ಲದೆ ಎರಡೂ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಮೂರು ಸೇರಿದಾಗಲೇ "ಶ್ರೇಯೋವಂತಃ" ಎಂಬ ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಲೌಕಿಕ ಯಶಸ್ಸಲ್ಲ; ಆತ್ಮೋನ್ನತಿ, ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಜೀವನಪರಿಪೂರ್ಣತೆ. ಅಂತಹವರು "ರಾಜಂತಾಮ್" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು—ಅವರು ಕಿರೀಟ ಧರಿಸದಿದ್ದರೂ ಆಂತರಿಕ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ರಾಜರಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಆಶ್ರಿತಸುರಾಜಯೋಗಾಃ" ಎಂಬ ಪದ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರ. ರಾಜಯೋಗವೆಂದರೆ ರಾಜರಿಗೆ ಮಾತ್ರವಾದ ಯೋಗವಲ್ಲ; ಅದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧಿಪತ್ಯ ಸಾಧಿಸಿದವನ ಯೋಗ. ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸು–ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿರುವವನೇ ನಿಜವಾದ ರಾಜ. "ಧ್ಯಾನೇ ಮಗ್ನಾಃ" ಎಂದರೆ ಲೋಕತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತವನು ಅಲ್ಲ. ಧ್ಯಾನವು ಅವನ ಒಳಗೇ ಹರಿಯುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಾಗಲೂ, ಮಾತನಾಡುವಾಗಲೂ, ಬದುಕುವಾಗಲೂ ಅವನು ಆಂತರಿಕ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವವನು "ಲೋಕೇ ಭ್ರಾಜಂತಾಮ್" — ಈ ಲೋಕದಲ್ಲೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಬೆಳಕು

ಪರಲೋಕದ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲ; ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ನೀವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ: ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಆಲೌಕಿಕ ಎಂಬ ಭೇದ ಕೃತಕ. ಯೋಗಸಾಧನೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆದರೆ, ಲೌಕಿಕ ಜೀವನವೇ ಆಲೌಕಿಕ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಜ್ಞಾನ–ಭಕ್ತಿ–ಕರ್ಮಗಳ ಏಕತ್ವವೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಮೂಲ. ರಾಜಯೋಗವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರರಾದವರು ಲೋಕದಲ್ಲೇ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸನ್ಯಾಸದಿಂದಲ್ಲ, ಸಮನ್ವಯದಿಂದ; ಪಲಾಯನದಿಂದಲ್ಲ, ಪರಿಪಕ್ವ ಜೀವನದಿಂದ—ಇದೇ ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಶಾಶ್ವತ ಸಂದೇಶ.

ಅಧ್ಯಾಯ – 10
ಸೋಮ ತತ್ತ್ವ

ಸೋಮ : ಗಾಳಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ

ಸೋಮ = सोम = स ओ म

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ಗಾಳಿ ಕರೆಯುವ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಸೋಮವೆಂದರೆ ಗಾಳಿಯನ್ನು (ಪ್ರಾಣವನ್ನು) ಆಹ್ವಾನಿಸುವ, ಕರೆಯುವ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ. ಅದು ಹೊರಗಿನ ಪದಾರ್ಥವಲ್ಲ; ಒಳಗಿರುವ ಪ್ರಾಣಚೇತನದ ಚಲನೆಯೇ ಸೋಮ.

ವಿವರಣೆ:- *ಸೋಮ = ಸ + ಓ + ಮ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರ ವಿನ್ಯಾಸವೇ ಅದರ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಸ' ಅಕ್ಷರವು ಸಂವೇದನೆ, ಸಂಯಮ ಮತ್ತು ಸಮತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಓ' ಅಕ್ಷರವು ಆವರಣ, ಪೂರ್ಣತೆ ಮತ್ತು ಲಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಮ' ಅಕ್ಷರವು ಮನನ, ಮೌನ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ ಆಕರ್ಷಣೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರು ಸೇರಿದಾಗ ಸೋಮವೆಂದರೆ—ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸಮತೆಯೊಂದಿಗೆ ಒಳಗೆ ಕರೆಯುವ, ಅದನ್ನು ಲಯಗೊಳಿಸುವ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮವನ್ನು ದೇವತೆಯೆಂದು ಕರೆದರೂ, ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಕೇವಲ ಹೊರಗಿನ ವಸ್ತುವಲ್ಲ. ಅದು ಪ್ರಾಣದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸ್ಥಿತಿ. ಉಸಿರಾಟ ಸಮನಾದಾಗ, ಶೀತಲತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಉಂಟಾದಾಗ, ಮನಸ್ಸು ಮೌನವಾಗುವಾಗ—ಆ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಸೋಮ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಸೋಮವನ್ನು ಅಮೃತವೆಂದು, ಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿಯೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಸೋಮವನ್ನು "ಗಾಳಿ ಕರೆಯುವ ಸೂತ್ರ" ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ತ. ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿ ಒಳಗೆ ಸೇರುವ ಗಾಳಿ ಕೇವಲ ದೈಹಿಕ ವಾಯುವಲ್ಲ; ಅದು ಚೇತನದ ವಾಹಕ. ಆ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಹಿಡಿಯದೇ, ಮೃದುವಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಕಲೆಯೇ ಸೋಮತತ್ತ್ವ. ಇಲ್ಲಿ ಜಪವಿಲ್ಲದ ಜಪ ನಡೆಯುತ್ತದೆ, ಶಬ್ದವಿಲ್ಲದ ಮಂತ್ರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಯೋಗ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿ ಉಸಿರನ್ನು ಸಮತೋಲನದಿಂದ ಒಳಗೆ ಕರೆಯುವಾಗ, ಚಂದ್ರಸ್ವಭಾವದ ಶೀತಲ ಶಕ್ತಿ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಸೋಮ. ಇದು ವೀರ್ಯವನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ, ನಾಡಿಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸೋಮಶಕ್ತಿ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ, ರಜೋ–ತಮೋ ಗುಣಗಳು ಶಮನವಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಸಾತ್ವಿಕತೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೋಮವು ಯಜ್ಞದ ಹವಿಸ್ಸಲ್ಲ; ಯಜ್ಞವಾಗಿರುವ ದೇಹದೊಳಗಿನ ಅಮೃತಪ್ರವಾಹ. ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕರೆಯುವ ಈ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವೇ ಯೋಗದ ಅಂತರಂಗ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಸೋಮವೆಂದರೆ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ. ಅದು ಉಸಿರಾಟದ ಶೀತಲ, ಸಮತೋಲನದ ಸ್ಥಿತಿ; ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮೌನಗೊಳಿಸಿ ದೇಹ–ಚೇತನವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಅಮೃತಪ್ರವಾಹ. ಹೊರಗಿನ ದೇವತಾರೂಪವಲ್ಲ, ಒಳಗಿನ ಅನುಭವವೇ ಸೋಮ. ಸನಾತನ ಯೋಗಪಥದಲ್ಲಿ ಇದು ಶಾಂತಿ, ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯ ಮೂಲ.*

ವಾಯು–ಸೋಮ ಸಂಬಂಧ : ಪ್ರಾಣದ ಧೇನು ಮತ್ತು ಅಮೃತಪಾನ

ವಾಯೋ ತವ ಪರಪ್ರೃಞ್ಚತೀ ಧೇನಾ ಜಿಗಾತಿ ದಾಶುಷೇ |
ಉರೂಚೀ ಸೋಮಪೀತಯೇ ||

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 1 - ಸೂಕ್ತ 2 - ಶ್ಲೋಕ 3

ಭಾವಾರ್ಥ;- ವಾಯು, ಜೀವದ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿಯ ಉಸಿರು, ಸರ್ವಜ್ಞತೆಯ ಧ್ವನಿಯು ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಉದಾರವಾದ ಯಜ್ಞ ಆತ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ತಾಯಿ ಹಸುವಿನಂತೆ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಸೋಮ, ಅಮರತ್ವದ ಪಾನೀಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಓ ವಾಯುದೇವನೇ, ನಿನ್ನ ಪರಮ ಶಕ್ತಿ ಧೇನುವಿನಂತೆ ಉದಾರವಾಗಿ ಹರಿದು, ಯೋಗ್ಯನಾದ ಸಾಧಕನ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆ ಶಕ್ತಿ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಸೋಮಪಾನದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ವಾಯು ಮತ್ತು ಸೋಮಗಳ ಅಂತರಂಗ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಾಯು ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಹೊರಗಿನ ಗಾಳಿ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ. "ಪರಪ್ರಜ್ಞಾತಿ" ಎಂಬ ಪದ ವಾಯುವಿನ ಶಕ್ತಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲ, ಪರಮವಾದುದು ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಮಿತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಅದು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಚೇತನ. "ಧೇನಾ" ಎಂಬ ಉಪಮೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಧೇನು ಎಂದರೆ ಹಾಲು ನೀಡುವ ಗೋವು. ಹಾಗೆಯೇ ವಾಯು–ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಪೋಷಣೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಲ್ಲ—"ದಾಶುಷೇ" ಎಂದರೆ ಅರ್ಪಣಾಭಾವ ಹೊಂದಿರುವ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವವನಿಗೆ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಸಂಯಮ, ಶುದ್ಧಾಚಾರ ಇರುವಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಪ್ರಾಣಧೇನು ತನ್ನ ಅಮೃತವನ್ನು ಹರಿಸುತ್ತದೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಉರೂಚೀ ಸೋಮಪೀತಯೇ" — ವಾಯುವಿನ ಚಲನ ವಿಶಾಲವಾದಾಗ, ಸೋಮಪಾನ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಮಂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸೋಮಪಾನ ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಪಾನವಲ್ಲ; ಅದು ಒಳಗಿನ ಅಮೃತಾನುಭವ. ಉಸಿರು ಸಮನಾಗಿ, ನಾಡಿಗಳು ಶುದ್ಧವಾಗಿ, ಚಂದ್ರಸ್ವಭಾವದ ಶೀತಲ ಶಕ್ತಿ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಸೋಮಪಾನ. ನಾವು ಈಗಾಗಲೇ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ, ಸೋಮವು ಗಾಳಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ. ಆ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವವನು ವಾಯು. ವಾಯು ಸರಿಯಾಗಿ ಹರಿದಾಗ, ಸೋಮ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಬಲವಂತವಿಲ್ಲ; ಅರ್ಹತೆ ಮತ್ತು ಶರಣಾಗತಿಯಷ್ಟೇ ಬೇಕು. ಈ ಮಂತ್ರವು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಒಂದು ಮೂಲ ನಿಯಮವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ: ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದರೆ, ಪ್ರಾಣವೇ ಅಮೃತವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಉಸಿರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿದರೆ, ಅದೇ ಪ್ರಾಣ ಅಶಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಯು–ಸೋಮಗಳ ಸಂಬಂಧ ಸಹಾನುಭೂತಿಯ ಸಂಬಂಧ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಮಂತ್ರದ ಸಾರ ಇದು: ವಾಯು ಎಂಬ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಧೇನುವಿನಂತೆ ಯೋಗ್ಯ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಅಮೃತವನ್ನು ಹರಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಪ್ರಾಣ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಗ, ಸೋಮಪಾನ ಎಂಬ ಆಂತರಿಕ ಅಮೃತಾನುಭವ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಹೊರಗಿನ ದೇವತಾರಾಧನೆ ಅಲ್ಲ; ಉಸಿರು, ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧತೆಯಿಂದ ಉದಯಿಸುವ ಒಳಗಿನ ಯೋಗಾನುಭವ.*

ಸೋಮರಸ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿದ್ದು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಹ್ಲಾದಗೊಳಿಸುತ್ತದೇ ಹೊರತು, ಅದು ಸುರ ಪಾನದಂತೆ ಮೈಮರೆಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು 'ಸೋಮಂ ಪಿಬೇತ್ ಸುರಾಂ ನಪಿಬೇತ್' ಎನ್ನುವ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು, ಎಂದು ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ಅಂತಹ ಸೋಮರಸ ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿ ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿಯ ರೂಪ ತಾಳುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅನೇಕ ಪ್ರಾಚಿನ ಗ್ರಂಥ ಸಾರ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರ ಅನುವಾದದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ವಾಯು–ಸೋಮ–ಭಗ ಸಂಯೋಗ : ವಿಪ್ರವೀರ್ಯದಿಂದ ದೇವತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿ

ಸ ನೋ ಭಗಾಯ ವಾಯವೇ ವಿಪ್ರವೀರಃ ಸದಾವೃಧಃ ।
ಸೋಮೋ ದೇವೇಷ್ವಾ ಯಮತ್ ॥ 5

ಋಗ್ವೇದ ಮಂ.9, ಅ.2, ಸೂ.44

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೂರನೂ, ಸದಾ ವೃದ್ಧಿದಾಯಕನೂ ಆದ ಸೋಮದೇವನು, ದೇವತೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಶುಭ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ವಾಯುವಿನಂತೆ ಚುರುಕಾಗಿ, ತನ್ನ ವಿತರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಲಿ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಓ ವಾಯುದೇವನೇ, ವಿಪ್ರವೀರ್ಯದಿಂದ ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಸದಾ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಿರುವ ಸೋಮನು ನಮಗಾಗಿ ಭಗಸ್ವರೂಪದ ಫಲವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಲಿ. ಆ ಸೋಮನು ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ಯೋಗ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಯು, ಸೋಮ ಮತ್ತು ಭಗ—ಈ ಮೂರು ತತ್ತ್ವಗಳು ಒಂದೇ ಚೇತನಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಜೋಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ವಾಯು ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣಚಲನೆ; ಸೋಮ ಎಂದರೆ ಆ ಪ್ರಾಣದ ಶೀತಲ–ಅಮೃತಸ್ವಭಾವ; ಭಗ ಎಂದರೆ ಸಹಸ್ರಾರಸಂಬಂಧಿ ಪರಮಫಲ. "ವಿಪ್ರವೀರಃ" ಎಂಬ ಪದ ಸೋಮನ ಗುಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ—ವಿಪ್ರ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದು, ವೀರ ಎಂದರೆ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳ್ಳುವುದು. ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ ಒಂದಾದಾಗ ಸೋಮ ಸದಾ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ—"ಸದಾವೃಧಃ". ಇಲ್ಲಿ ಸೋಮವನ್ನು ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ಸ್ಥಾನಪಡೆಯುವಂತೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದರರ್ಥ ಸೋಮವು ಕೇವಲ ಪಾನವಸ್ತು ಅಥವಾ ಕಲ್ಪಿತ ದೇವತೆಯಲ್ಲ; ಅದು ದೇಹ–ಚಿತ್ತ–ಪ್ರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಗೊಂಡಾಗ ದೇವತ್ವದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತದೆ. ವಾಯುವಿನ ಸಮಚಿತ್ತ ಚಲನೆಯಿಂದ ಸೋಮ ಉದಯಿಸಿದಾಗ, ಆ ಸೋಮವೇ ಭಗಫಲವನ್ನು ನೀಡುವ ಸಾಧನವಾಗುತ್ತದೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಸ ನೋ ಭಗಾಯ ವಾಯವೇ" ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಭಗ ಎಂದರೆ ನೀವು ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಸಹಸ್ರಾರಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಪರಮಾನುಭವ. ಆ ಭಗಕ್ಕೆ ದಾರಿ ವಾಯುವಿನ ಮೂಲಕವೇ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಉಸಿರಾಟ ಸಮನಾದರೆ, ನಾಡಿಗಳು ಶುದ್ಧವಾದರೆ, ಸೋಮದ ಅಮೃತಸ್ವಭಾವ ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತದೆ; ಆ ಸೋಮವೇ ಭಗವನ್ನು—ಪರಮಫಲವನ್ನು—ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. "ಸೋಮೋ ದೇವೇಷ್ವಾಯಮತ್" ಎಂಬ ಸಾಲು ಯೋಗಾನುಭವದ ಶೃಂಗ. ದೇಹದೊಳಗಿನ ಸೋಮಪ್ರವಾಹ ಶುದ್ಧವಾಗಿ, ಸಾತ್ವಿಕವಾಗಿ, ನಿರಂತರವಾಗಿದಾಗ—ಅದು ದೇವತಾಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ದೇವತೆ ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ರೂಪವಲ್ಲ; ಅದು ಉನ್ನತ ಚೇತನಾವಸ್ಥೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ—ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಲಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಲೌಕಿಕ–ಅಲೌಕಿಕ ಭೇದವನ್ನು ಕರಗಿಸುತ್ತದೆ. ಉಸಿರು, ಜ್ಞಾನ, ಶಕ್ತಿ—ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಿದಾಗ, ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಸೋಮವೇ ದೇವತ್ವಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತದೆ; ಭಗ ಅನುಭವವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರದ ಸಾರ ಇದು: ವಾಯುವಿನ ಸಮಚಿತ್ತ ಚಲನೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನ–ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಸೋಮ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸೋಮವೇ ಭಗಸ್ವರೂಪದ ಪರಮಫಲವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ದೇವತ್ವದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಏರುತ್ತದೆ. ಉಸಿರು → ಸೋಮ → ಭಗ—ಈ ಒಳಗಿನ ಯೋಗಕ್ರಮವೇ ವೇದವು ಸೂಚಿಸುವ ಅಮೃತಮಾರ್ಗ.*

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮವನ್ನು ದೈವೀ ಶಕ್ತಿಯ, ಪ್ರಾಣೋದ್ರೇಕದ, ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶದ, ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಸಿದ್ಧಿಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಕಾಣಲಾಗಿದೆ. ಸೋಮದೇವ ಮತ್ತು ವಾಯು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದು ವಾಯು ಸೋಮದ ಮೊದಲ ಪಾನಭಾಗವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. 'ವಿಪ್ರವೀರ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಸೋಮವನ್ನು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಶೂರ, ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಲಶಾಲಿ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸೋಮದೇವನು, ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಶೂರನೂ, ವೃದ್ಧಿದಾಯಕನೂ ಆಗಿ, ದೇವತೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು, ಸಮೃದ್ಧಿ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಲಿ ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ವಸು–ಕ್ರತು–ವಾಜ ಸಂಯೋಗ : ಸೋಮಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ವಿಜಯ

ಸನೋ ಅದ್ಯ ವಸುತ್ತಯೇ ಕ್ರತುವಿದ್ಗಾತುವಿತ್ತಮಃ |
ವಾಜಂ ಜೇಷಿ ಶ್ರವೋ ಬೃಹತ್ ॥ 6

ಋಗ್ವೇದ ಮಂ.9, ಅ.2, ಸೂ.44

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಎಲೈ ಸೋಮದೇವನೇ, ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವನನೂ ಅತ್ಯತಿಶಯವಾದ ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳ ಸನ್ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅರಿತವನೂ ಆದ ನೀನು ಈ ಯಾಗದಿನದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಧನಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನವನ್ನೂ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಡು. "ನಮಗೆ ಇಂದು ಸಮೃದ್ಧಿ, ಬಲ ಮತ್ತು ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲಿಸು; ನೀನು ಯಜ್ಞ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತನೂ, ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನೂ ಆಗಿದ್ದೀಯ"

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಇಂದು ನಮಗೆ ವಸುಸಂಪತ್ತಿಗಾಗಿ, ಕ್ರತುವನ್ನು ಅರಿತವನಾಗಿ, ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿ ನೀನು ಸಹಾಯಕನಾಗು. ಮಹತ್ತಾದ ಕೀರ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ವಾಜವನ್ನು (ಜಯ–ಪೋಷಣೆ) ನಮಗೆ ಗೆಲ್ಲಿಸು.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಮಂತ್ರವು ಸೋಮತತ್ತ್ವದ ಕಾರ್ಯಫಲವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. "ವಸುತ್ತಯೇ" ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಧನಸಂಪತ್ತು ಅಲ್ಲ; ದೇಹ–ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿನ ಸಮೃದ್ಧಿ. ವಸು ಎಂದರೆ ಸ್ಥಿರವಾದ ಪೋಷಕ ಶಕ್ತಿ. ಸೋಮಜಾಗೃತಿಯಿಂದ ಈ ವಸು ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. "ಕ್ರತುವಿದ್" ಎಂಬ ಪದ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ. ಕ್ರತು ಎಂದರೆ ಸಂಕಲ್ಪಶಕ್ತಿ, ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾದ ಬುದ್ಧಿಯ ದಿಕ್ಕು. ಕ್ರತುವನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಎಂದರೆ ಉಸಿರು–ಮನಸ್ಸು–ಕರ್ಮಗಳ ಒಳಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅರಿತ ಸಾಧಕ. "ಗಾತುವಿತ್ತಮಃ" ಎಂದರೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವನು—ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ ಗತಿ, ನಾಡಿಗಳ ದಾರಿ, ಲಯದ ಹಂತಗಳನ್ನು ಅರಿತ ಸ್ಥಿತಿ. ಈ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದಾಗಲೇ ಸಾಧನೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗದೆ ಫಲಪ್ರದವಾಗುತ್ತದೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ವಾಜಂ ಜೇಷಿ" ಎಂದರೆ ಜಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸು ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದ್ದರೂ, ವಾಜ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಹೊರಗಿನ ಗೆಲುವು ಅಲ್ಲ. ವಾಜವು ಪ್ರಾಣಬಲ, ವೀರ್ಯ, ಓಜಸ್ಸು—ಈ ಎಲ್ಲದ ಒಕ್ಕೂಟ. ಸೋಮ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಹರಿದಾಗ, ಈ ವಾಜ ಸ್ವಯಂ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪೋಷಣೆ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯ, ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. "ಶ್ರವೋ ಬೃಹತ್" ಎಂದರೆ ಮಹತ್ತಾದ ಕೀರ್ತಿ. ಇದು ಲೋಕಪ್ರಶಂಸೆಯ ಕೀರ್ತಿಯಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಪ್ರಕಾಶ. ಯೋಗ–ಸೋಮ–ವಾಯುಗಳ ಸಮತೋಲನ ಸಾಧಿಸಿದವನು ಮೌನವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವೇ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕೀರ್ತಿ ಶಬ್ದದಿಂದಲ್ಲ, ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಲೌಕಿಕ ಯಶಸ್ಸು ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ವಿಭಜಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕ್ರತು ಶುದ್ಧವಾದರೆ, ಮಾರ್ಗ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದರೆ, ಸೋಮಜಾಗೃತಿಯಿಂದ ವಸು, ವಾಜ ಮತ್ತು ಶ್ರವಸ್ಸು—ಮೂರೂ ಒಂದೇ ವೇಳೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಮಂತ್ರದ ಸಾರ: ಸೋಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ವಸುಸಂಪತ್ತಿ, ಕ್ರತುಶುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ವಾಜಬಲ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅರಿತ ಸಾಧಕನು ಮಹತ್ತಾದ ಒಳಗಿನ ಕೀರ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಜಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉಸಿರು–ಸಂಕಲ್ಪ–ಜ್ಞಾನಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಈ ವಿಜಯದ ಮೂಲ.*

ಪಾವಮಾನ ಸೋಮರಸ : ಋಷಿಸಂಸ್ಕೃತ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸರಸ್ವತೀ ಅಮೃತಪ್ರಸವ

ಪಾವಮಾನೀರ್ಯೋ ಅಧ್ಯೇತ್ಯ ಋಷಿಭಿಃ ಸಂಭೃತಂ ರಸಂ |
ತಸ್ಮೈ ಸರಸ್ವತೀ ದುಹೇ ಕ್ಷೀರಂ ಸರ್ಪಿರ್ಮಧೂದಕಂ ॥ 32

ಋಗ್ವೇದ ಮಂ.9, ಅ.3, ಸೂ.67

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಯಾವ ಮಾನವನು ಪವಮಾನ ದೇವತೆಯನ್ನು (ವಾಯು ದೇವನನ್ನು) ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವುದೂ, ಋಷಿಗಳಿಂದ ಸಂಪಾದಿತವಾದುದೂ, ವೇದಗಳ ಸಾರ ಭೂತವಾದುದೂ ಆದ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯು ಕ್ಷೀರವನ್ನೂ, ಘೃತವನ್ನೂ ಮಧುವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಸೋಮವನ್ನೂ (ಅಮೃತವನ್ನು) ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಪಾವಮಾನ ಸೋಮವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವವನು—ಋಷಿಗಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಸಂಸ್ಕರಿಸಿದ ರಸವನ್ನು ಅರಿಯುವವನು—ಅವನಿಗೆ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿ ಕ್ಷೀರ, ಸರ್ಪಿಸ್ (ಘೃತ), ಮಧು ಮತ್ತು ಉದಕ ಎಂಬ ಅಮೃತಸಮಾನ ಪೋಷಣೆಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತಾಳೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ "ಪಾವಮಾನ" ಎಂಬ ಪದವೇ ಕೇಂದ್ರ. ಪಾವಮಾನ ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವುದು, ಮಲವಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಸೋಮವು ಹೊರಗಿನ ದ್ರವವಲ್ಲ; ಋಷಿಭಿಃ ಸಂಭೃತಂ ರಸಂ—ಋಷಿಗಳ ಅನುಭವದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿತವಾದ ಜ್ಞಾನರಸ. ಅದನ್ನು "ಅಧ್ಯೇತ್ಯ"—ಪಠ್ಯವಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ—ಅದರ ಫಲವು ಸರಸ್ವತೀಪ್ರಸಾದವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತೀ ಇಲ್ಲಿ ವಾಕ್ದೇವಿಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾಹ. ಆ ಜ್ಞಾನವು ನಾಲ್ಕು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ದೋಹನವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಮಂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತದೆ—ಕ್ಷೀರ, ಸರ್ಪಿಸ್, ಮಧು, ಉದಕ. ಇವು ಆಹಾರಪದಾರ್ಥಗಳ ಉಪಮೆಗಳಲ್ಲ; ಚೇತನಪೋಷಣೆಯ ಹಂತಗಳು.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಕ್ಷೀರ (ಹಾಲು) — ಮೂಲಪೋಷಣೆ. ಜ್ಞಾನವು ಮೊದಲಿಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮೃದುಗೊಳಿಸಿ ಸ್ಥಿರಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಸರ್ಪಿಸ್ (ಘೃತ) — ಆಂತರಿಕ ತೇಜಸ್ಸು. ಪೋಷಿತ ಮನಸ್ಸು ವಿವೇಕವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತದೆ; ಧ್ಯಾನ ದೀಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮಧು (ಜೇನು) — ರಸಾನುಭವ. ಜ್ಞಾನವು ಆನಂದವಾಗಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಭಕ್ತಿರಸ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಕ (ನೀರು) — ಸಮತೋಲನ. ಆನಂದವು ಅಹಂಕಾರವಾಗದೆ ಶಾಂತವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ; ಜೀವನಪಥ ಸರಳವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಸರಸ್ವತೀ "ದುಹೇ" — ದೋಹನ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನವು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಪಡೆಯುವ ವಸ್ತುವಲ್ಲ; ಅಧ್ಯಯನ, ಶುದ್ಧಾಚಾರ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಸ್ವಯಂ ಹರಿಯುವ ಪ್ರಸಾದ. ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ಸೋಮ–ವಾಯು ಕ್ರಮದಲ್ಲೇ, ಪಾವಮಾನ ಸೋಮ ಜಾಗೃತಿಯಾದಾಗ ವಾಣಿ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ; ಶುದ್ಧ ವಾಣಿಯಿಂದ ಸರಸ್ವತೀ ಜ್ಞಾನಾಮೃತವನ್ನು ಹರಿಸುತ್ತಾಳೆ.*

ಸಾರಾಂಶ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಸಾರ ಇದು: ಪಾವಮಾನ ಸೋಮ—ಅಂದರೆ ಶುದ್ಧೀಕೃತ ಜ್ಞಾನರಸ—ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಜಾಗೃತಿಯಾದಾಗ, ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿ ಕ್ಷೀರ–ಘೃತ–ಮಧು–ಉದಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಚೇತನವನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಜ್ಞಾನವು ಪೋಷಣೆ, ತೇಜಸ್ಸು, ಆನಂದ ಮತ್ತು ಸಮತೋಲನವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಪುಸ್ತಕದ ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ; ಬದುಕನ್ನು ಅಮೃತಮಯಗೊಳಿಸುವ ಋಷಿಪರಂಪರೆಯ ಅನುಭವಜ್ಞಾನ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- *ಮಂತ್ರದ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಉಸಿರಾಟ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ವಾಯುದೇವನ ಅರ್ಥಾತ್ ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿರುವ ದೇವನ ಉಪಾಸನೆಗಾಗಿ ವೇದಗಳ ಸಾರಭೂತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ಮಂತ್ರಗಳು, ಋಷಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅನುಭವಾಮೃತದಿ ಭೋದಿಸಿರುವ ಮಂತ್ರಗಳು ಧ್ಯಾನ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿ ಮನನ ಮಾಡಿದಾಗ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರದವರೆಗೆ ಹರಿಯುವ ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿ ಸರಸ್ವತಿ ದೇವಿಯು (ಅಂದರೆ ವಾಯು ರೂಪದ, ಆವಿ ರೂಪದ, ದ್ರವ ರೂಪದ ಅಮೃತ ಉಸಿರು ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಕೆ ಹರಿಯುವವಳೇ ಸರಸ್ವತಿ ದೇವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ) ಈಕೆ ಕ್ಷೀರ, ತುಪ್ಪ, ಜೇನುತುಪ್ಪ ಮತ್ತು ಸೋಮ ರೂಪದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಗಳನ್ನು ದೇಹಕ್ಕೆ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದಾಗಿದೆ.*

ಪಾವಮಾನೀ ಸೂಕ್ತಗಳು ಎಂದರೆ ಋಗ್ವೇದದ ಸೋಮಪಾವಮಾನ ಮಂತ್ರಗಳು — ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸೋಮವನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ (ಪಾವಮಾನ = ಶುದ್ಧೀಕೃತ, ಶುದ್ದವಾಗಿ ಹರಿಯುವ) ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸಲ್ಪಡುವ ವೇದಮಂತ್ರಗಳ ಗುಚ್ಛ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ: 'ಸೋಮ'ವನ್ನು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ, ಆನಂದ ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾವಮಾನೀ ಮಂತ್ರಗಳು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ, ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಉಜ್ವಲಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಸ್ಮೃತಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ: ಪಾವಮಾನೀ ಪಠಣದಿಂದ ಪಾಪಕ್ಷಯ, ಬುದ್ಧಿಶುದ್ಧಿ, ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯ, ಪ್ರಾಣೋದ್ರೇಕ, ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಚಕ್ರ: ನಾಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅಮೃತಾವಿಯ ಚಲನೆಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು

ಚಕ್ರ = चक्र = च क र

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ನೀರಿನ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು (ಆವಿಯನ್ನು) ಅಂತಿಂದಿತ್ತ ಚಲಿಸುವ (ಏಳು ಚಕ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದೇಹದ ಎಲ್ಲಾ ನಾಡಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪ ಆವಿಯನ್ನು ಚಾಲನೆ ನೀಡುವಕೆಲಸವನ್ನು ಚಕ್ರಗಳು ಮಾಡುತ್ತವೆ.)

ಚಕ್ರವೆಂದರೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದ ಆವಿ (ಅಮೃತಸ್ವರೂಪ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ) ದೇಹದೊಳಗೆ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಚಲಿಸುವ ಕೇಂದ್ರ. ಏಳು ಚಕ್ರಗಳು ದೇಹದ ಎಲ್ಲಾ ನಾಡಿಗಳನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ, ಪ್ರಾಣಚಲನೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ಚಕ್ರವೆಂದರೆ ದೇಹದೊಳಗಿನ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪ ಪ್ರಾಣಾವಿಯ ಚಲನೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಕೇಂದ್ರ. ಏಳು ಚಕ್ರಗಳು ನಾಡಿಗಳ ಸಂಧಿಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿ, ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತವೆ. ಚಕ್ರಸಮತೋಲನವೇ ಆರೋಗ್ಯ, ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯ ಮೂಲ—ಇದೇ ಸನಾತನ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಂತರಂಗ.

ವಿವರಣೆ:- *ಚಕ್ರ = ಚ + ಕ + ರ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲೇ ಅದರ ಕಾರ್ಯಸೂಚನೆ ಅಡಗಿದೆ. 'ಚ' ಚಲನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಕ' ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ಕರಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ರ' ಪ್ರವಾಹ, ನಿರಂತರತೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರು ಸೇರಿದಾಗ ಚಕ್ರವೆಂದರೆ—ಚಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹರಿಸುವ ಕೇಂದ್ರ. ದೇಹದೊಳಗಿನ ನೀರು ಮತ್ತು ಬೆಂಕಿ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಆವಿ—ಅದೇ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ. ಈ ಪ್ರಾಣವು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಹರಿಯಬಾರದು; ಅದಕ್ಕೆ ನಿಯಂತ್ರಿತ ಮಾರ್ಗ ಬೇಕು. ಆ ಮಾರ್ಗದ ಸಂಧಿಸ್ಥಳಗಳೇ ಚಕ್ರಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಚಕ್ರಗಳು ಅಂಗಗಳಲ್ಲ; ಕಾರ್ಯಕೇಂದ್ರಗಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡಿಗಳ ಸಂಧಿ ಸಂಭವಿಸಿ, ಪ್ರಾಣದ ದಿಕ್ಕು, ತೀವ್ರತೆ ಮತ್ತು ಲಯ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಏಳು ಚಕ್ರಗಳು ದೇಹದ ಏಳು ಮಹಾಸಂಧಿಗಳು. ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ, ಸ್ವಾಧಿಷ್ಠಾನ–ಮಣಿಪೂರ–ಅನಾಹತ–ವಿಶುದ್ಧ–ಆಜ್ಞಾ ಮೂಲಕ ಮೇಲೇಳಿ ಸಹಸ್ರಾರದಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಳ್ಳುವಾಗ, ಪ್ರತಿ ಚಕ್ರವೂ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಗೊಳಿಸಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಶೋಧನೆಯೇ "ನೀರಿನ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದ ಆವಿ"ಯನ್ನು ಅಮೃತಸ್ವರೂಪವಾಗಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಚಕ್ರಗಳು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ; ಅವು ಚಲನೆಗೆ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಚಕ್ರಗಳು ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಆವಿ ಮೃದುವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ—ದೇಹದಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ, ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಚಕ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಮತೋಲನ ಬಂದರೆ, ಅದೇ ಆವಿ ಅಶಾಂತಿಯಾಗಿ ರೋಗ–ಕ್ಲೇಶಗಳಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಚಕ್ರಸಾಧನೆ ಎಂದರೆ ಯಾವುದೋ ದೃಶ್ಯ ಕಲ್ಪನೆ ಅಲ್ಲ; ಉಸಿರಾಟ–ಆಹಾರ–ಚಿಂತನೆ–ಆಚಾರಗಳ ಸಮನ್ವಯ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಿಂದ ಆವಿ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ; ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಅದರ ದಿಕ್ಕು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ; ಯೋಗಾಚಾರದಿಂದ ಅದರ ಲಯ ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- *ಇಡಾ ಮತ್ತು ಪಿಂಗಳ ನಾಡಿಯು ಆಜ್ಞಾ ಚಕ್ರದ ಬಾಗದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಮೂಲಾಧಾರದವರೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ನಾವು ಉಸಿರನ್ನು ಮೂಗಿನಿಂದ ಎಳೆದಾಗ ಅದು ಆಜ್ಞಾಚಕ್ರ, ವಿಶುದ್ಧ ಚಕ್ರ, ಅನಾಹತ ಚಕ್ರ, ಮಣಿಪೂರಕ ಚಕ್ರ, ಸ್ವಾಧಿಷ್ಟಾನ ಚಕ್ರ, ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿನ ಬೆಂಕಿ, ನೀರು ಮತ್ತು ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಸಂಪೂರ್ಣ ದ್ರವದ ಬೆಂಕಿಯೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಆವಿಯೊಂದಿಗೆ ಉಸಿರನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯ ಮುಖೇನ ಸಹಸ್ರಾರದವರೆಗೆ ಹೊರಹಾಕುವ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಸೇವಿಸುತ್ತೇವೆ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಬಲ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣನನ್ನು "ಸಪ್ತಶಿವಾಸು ಮಾತೃಶು" ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ*

ಏಳು ಜನ ತಾಯಿಯಂದಿರಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವವ ವಾಯು ಎಂದರ್ಥ. ಯಾರು ಏಳು ಜನ ತಾಯಂದಿರು ಎಂದರೆ ಅವರು ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲೇ ಇರುವ ಕುಂಡಲಿನಿ ಚಕ್ರಗಳ ಅಧಿ ದೇವತೆಗಳು.

ಹೃದಯನಾಡಿಗಳ ರಹಸ್ಯ: ಏಕೋರ್ಧ್ವನಾಳಿ ಮತ್ತು ಅಮೃತತ್ವದ ಮಾರ್ಗ

ಶತಂ ಚೈಕಾ ಚ ಹೃದಯಸ್ಯ ನಾಡ್ಯಸ್ತಾಸಾಂ ಮೂರ್ಧಾನಮಭಿನಿಃಸೃತೈಕಾ |
ತಯೋರ್ಧ್ವಮಾಯನ್ನಮೃತತ್ವಮೇತಿ ವಿಷ್ವಙ್ಙನ್ಯಾ ಅಮೃತತ್ವ ಮೇತಿ ॥

(ಕಠೋಪನಿಷತ್ 2–16)

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಹೃದಯದ ನಾಡಿಗಳು ನೂರೊಂದಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತ್ರ ಊರ್ಧ್ವಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟು ಶಿರಸ್ಸಿನ ಅಗ್ರ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಆದರ ಮಾರ್ಗವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಪುರುಷನನ್ನು ಹುಡುಕುವನನು ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೂರು ಒಂದೇ ನಾಡಿಗಳು ಇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ನಾಡಿ ಶಿರಸ್ಸಿನತ್ತ (ಮೂರ್ಧಾನ) ಹೊರಡುತ್ತದೆ. ಆ ನಾಡಿಯ ಮೂಲಕ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರಿದವನು ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಉಳಿದ ನಾಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಹೋದವರು ವಿವಿಧ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಮಂತ್ರವು ಯೋಗ–ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. "ಶತಂ ಚ ಏಕಾ ಚ" ಎಂಬುದು ಹೃದಯದಿಂದ ಹೊರಡುವ ನಾಡಿಗಳ ಬಹುಮಾರ್ಗತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಮಾನವಚೇತನಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ದಿಕ್ಕುಗಳಿವೆ—ಇಂದ್ರಿಯಮಾರ್ಗಗಳು, ಮನೋಮಾರ್ಗಗಳು, ಕರ್ಮಮಾರ್ಗಗಳು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಹೃದಯದಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ "ಮೂರ್ಧಾನಮಭಿನಿಃಸೃತೈಕಾ" ಎಂಬುದೇ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಸಾಲು. ಶಿರಸ್ಸಿನತ್ತ ಹೊರಡುವ ಒಂದೇ ನಾಡಿ—ಅದು ಸುಷುಮ್ನಾ—ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ. ಈ ನಾಡಿ ನೇರವಾಗಿ ಚೇತನವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ; ಇತರ ನಾಡಿಗಳು ಲೋಕಾನುಭವಗಳತ್ತ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಅಂದರೆ ದಿಕ್ಕಿನ ಆಯ್ಕೆ ಮಾನವನ ಒಳಗೇ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ತಯೋರ್ಧ್ವಮಾಯನ್ ಅಮೃತತ್ವಮೇತಿ" — ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಊರ್ಧ್ವಗತಿಯ ಮಹತ್ವ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರುವುದು ದೇಹಸ್ಥಳಾಂತರವಲ್ಲ; ಚೇತನಸ್ಥಾನಾಂತರ. ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸು–ಬುದ್ಧಿಗಳು ಲಯಗೊಂಡಾಗ, ಚೇತನವು ಸುಷುಮ್ನಾಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೇಲೇಳುತ್ತದೆ. ಆಗ ಮರಣವು ದೇಹಘಟನೆ ಆಗಿಯೇ ಉಳಿದು, ಚೇತನಕ್ಕೆ ಅಂತ್ಯವಿಲ್ಲ—ಇದೇ ಅಮೃತತ್ವ. "ವಿಷ್ವಙ್ಙನ್ಯಾಃ ಅಮೃತತ್ವಮೇತಿ" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ಸೂಚನೆ, ಇತರ ನಾಡಿಗಳ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಿಂದ ಅಮೃತತ್ವ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅನುಭವಗಳ ಪುನರಾವೃತ್ತಿ ಮಾತ್ರ. ಇದು ದಂಡನೆ ಅಲ್ಲ; ಸಹಜ ನಿಯಮ. ಚೇತನ ಹೊರಮುಖವಾದರೆ ಲೋಕಚಕ್ರ; ಅಂತರಮುಖವಾದರೆ ಅಮೃತತ್ವ. ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಅಜಪ–ಹಂನಾದ–ನಾಡಿಶುದ್ಧಿಯ ಹಾದಿ ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಸಿರು ಸಮನಾದಾಗ, ನಾಡಿಗಳು ಶುದ್ಧವಾದಾಗ, ಸುಷುಮ್ನಾ ಸ್ವಯಂ ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಹೃದಯಗುಹೆಯಿಂದ ಶಿರಸ್ಸಿನತ್ತ ಚೇತನದ ಏಕಮಾರ್ಗ ತೆರೆಯುತ್ತದೆ.*

ಸಾರಾಂಶ:- ಕಠೋಪನಿಷತ್ ಹೇಳುವಂತೆ, ಹೃದಯದಿಂದ ಅನೇಕ ನಾಡಿಗಳು ಹರಿದರೂ, ಅಮೃತತ್ವಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಒಂದೇ—ಶಿರಸ್ಸಿನತ್ತ ಏರುವ ಸುಷುಮ್ನಾ. ಹೊರಮುಖ ನಾಡಿಗಳು ಲೋಕಾನುಭವಗಳಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತವೆ; ಅಂತರಮುಖ ಏಕನಾಡಿ ಚೇತನವನ್ನು ಅಮೃತತ್ವಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಆಯ್ಕೆ ಹೊರಗಿಲ್ಲ—ಹೃದಯದಲ್ಲೇ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- *ಇತರ ನಾಡಿಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಪಸರಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ವರ್ಣನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಹೃದಯದ ಒಂದು ನಾಡಿಯು ಮಾತ್ರ ಪರಮಪುರುಷನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಹೃದಯ ಎಂದರೆ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ "ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿನ ಹಮ್ ಧ್ವನಿ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ", ಎಂದಾಗಿದೆ, ಹಮ್ ಮಂತ್ರವು*

ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದಾಗಿದೆ, ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಸಂಪರ್ಕ ಇರುವುದು ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿ, ಹಾಗಾಗಿ ಹೃದಯ ಎಂದರೆ ಮೂಲಾದ್ವಾರದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಮ್ ದ್ವನಿಯ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೃದಯ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತ.

ವಿಶ್ವತೋ : ದೇಹವ್ಯಾಪಕ ಅಮೃತಚೇತನದ ಸಹಸ್ರಾರಗತಿ

ವಿಶ್ವತೋ = विश्वतो = वि ष व त ओ

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಅಮೃತವನ್ನು ಕರೆಯುವ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿನ ಹಿರಿಮೆ (ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, "ವಿಶ್ವತೋ ಮುಖ ವಿಶ್ವತೋ ಪಾದ ವಿಶ್ವತೋ ಬಾಹು ವಿಶ್ವತೋ ಚಕ್ಷು ವಿಶ್ವತೋ ವ್ಯಾಪಕನೆನಿಸಿ ಬಂದಿರಯ್ಯ ಎನ್ನ ಕರಸ್ಥಲಕ್ಕೆ (ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ) ಅಖಂಡೇಶ್ವರಾ", ಅಂದರೆ ಅಮೃತವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಹಿರಿಮೆ ಮುಖದಿಂದ ಪಾದದವರೆಗೆ ಅಂಗಾಂಗಗಳಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ತರುವ ಪರಿಯನ್ನು ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ)

ವಿಶ್ವತೋ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲೂ, ಎಲ್ಲ ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುತ ಅಮೃತಚೇತನ. ಈ ಚೇತನವು ದೇಹದ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿನ ಹಿರಿಮೆಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿ, ಮುಖದಿಂದ ಪಾದದವರೆಗೆ, ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನಾಡಿಗಳವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವತೋ = ವಿ + ಷ + ವ + ತ + ಓ ಎಂದು ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ, ಇದು ಕೇವಲ "ಎಲ್ಲೆಡೆ" ಎಂಬ ಭೌಗೋಳಿಕ ಅರ್ಥವಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. 'ವಿ' ಅಕ್ಷರವು ವಿಶಿಷ್ಟತೆ, ವಿಸ್ತಾರ ಮತ್ತು ವಿಭಜನೆಯಿಲ್ಲದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಷ' ಅಕ್ಷರವು ಶಕ್ತಿ, ಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೀಕರಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ವ' ಅಕ್ಷರವು ವಾಯು, ಚಲನ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ತ' ಅಕ್ಷರವು ತೇಜಸ್ಸು, ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಓ' ಅಕ್ಷರವು ಪೂರ್ಣತೆ, ಆವರಣ ಮತ್ತು ಅಮೃತತ್ವದ ಲಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸೇರಿದಾಗ ವಿಶ್ವತೋ ಎಂದರೆ— ಶಕ್ತಿಯುತ ಅಮೃತಚೇತನವು ದೇಹದೊಳಗೆ ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಸ್ಥಿತಿ.

ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ "ವಿಶ್ವತೋ ಮುಖ, ವಿಶ್ವತೋ ಪಾದ, ವಿಶ್ವತೋ ಬಾಹು, ವಿಶ್ವತೋ ಚಕ್ಷು" ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ, ಅದು ಕಾವ್ಯಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ದೇಹದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಗವೂ ಚೇತನದ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವೆಂಬ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅದು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಮುಖ, ಪಾದ, ಕೈ, ಕಣ್ಣು—ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಣ–ನಾಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಒಂದೇ ಅಮೃತಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಜೋಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

"ವಿಶ್ವತೋ ವ್ಯಾಪಕನೆನಿಸಿ ಬಂದಿರಯ್ಯ ಎನ್ನ ಕರಸ್ಥಲಕ್ಕೆ" ಎಂಬ ವಚನದ ಸಾಲು ಅತ್ಯಂತ ಗೂಢ. ಕರಸ್ಥಲ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಕೈಯ ತಳವಲ್ಲ; ಅದು ಚೇತನದ ಉನ್ನತ ಕೇಂದ್ರ—ಸಹಸ್ರಾರ. ಅಂದರೆ ಅಮೃತವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಹಿರಿಮೆ ದೇಹದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ. ಅದು ಗರ್ಭದಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾಗಿ, ಉಸಿರಾಟ–ನಾಡಿ–ವೀರ್ಯ–ಪ್ರಾಣಗಳ ಮೂಲಕ ದೇಹದ ಎಲ್ಲೆಡೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸಹಸ್ರಾರದಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವತೋ ಎಂಬುದು ಸಮಗ್ರ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಸೂಚಕ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿ ಉಸಿರು ಕೇವಲ ಶ್ವಾಸಕೋಶಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ, ದೇಹದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೋಶವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದಾಗ—ಅಮೃತಪ್ರವಾಹ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಣ್ಣು ನೋಡುವುದು, ಕೈ ಕೆಲಸಮಾಡುವುದು, ಪಾದ ನಡೆಯುವುದು—ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಣಚೇತನದ ವಿಭಿನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಭಜಿಸದೆ ಒಂದೇ ಚೇತನಪ್ರವಾಹವಾಗಿ ಅರಿತಾಗ, ವಿಶ್ವತೋ ಸ್ಥಿತಿ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಶ್ವತೋ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಇರುವುದಲ್ಲ; ಎಲ್ಲೆಡೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿ ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಏರಿಸುವ ಅಮೃತಚೇತನ. ದೇಹದ ಗರ್ಭದಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಶಕ್ತಿ, ಮುಖ–ಪಾದ–ಬಾಹು–ಚಕ್ಷುಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಉನ್ನತ ಚೇತನಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಳ್ಳುವ ಪರಿಯೇ ವಿಶ್ವತೋ. ಇದು ವಚನಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಹೇಳುವಂತೆ, ದೇಹವನ್ನೇ ಸಾಧನವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಸನಾತನ ಯೋಗಮಾರ್ಗ.

ವೈದ್ಯೋ ನಾರಾಯಣಃ ಹರಿ : ರೋಗ–ಔಷಧ–ಕರುಣೆಯ ಸನಾತನ ತತ್ತ್ವ

ವೈದ್ಯೋ ನಾರಾಯಣೋ ಹರಿ = वैद्यो नारायणो हरि

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಗಾಳಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ, ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾದ ಜೀವದ ಉಸಿರು ಕರೆದು ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುವ, ಚಲಿಸುವ ವೈದ್ಯತೆ. (वै ध य ओ = ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಗಾಳಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ, न अ रा य ण ओ = ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾದ ಜೀವದ ಉಸಿರು ಕರೆದು ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುವುದು, ह रि = ಚಲಿಸುವ ವೈದ್ಯತೆ)

"ಶರೀರೆ ಜರ್ಜರಿ ಭೂತೆ, ವ್ಯಾಧಿಗ್ರಸ್ತೆ ಕಳೇಬರೆ ಔಷಧಂ ಜಾಹ್ನವೀ ತೋಯಂ ವೈದ್ಯೊ ನಾರಯಣೋಹರಿ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹಿಂದೆ ಔಷಧಿ ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು, ಇದರ ಮೂಲ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ:- ದೇಹ ಜರ್ಜರಿತವಾಗಿದ್ದಾಗ, ರೋಗಗಳಿಂದ ನರಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ನಿಜವಾದ ಔಷಧವೆಂದರೆ - ಗಂಗೆಯ ತೀರ್ಥಜಲ (ಜಾಹ್ನವೀ ತೋಯಂ); ಮತ್ತು ನಿಜವಾದ ವೈದ್ಯನೆಂದರೆ - ನಾರಾಯಣನಾದ ಹರಿಯೇ!

ವಿವರಣೆ:- *ದೇಹವು ಕೃಶತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಾಗ ರೋಗದಿಂದ ಪೀಡಿತ ದೇಹಕ್ಕೆ ಔಷದವು, ಗಂಗಾ ನದಿಯ ವಿಶೇಷಣ ನೀರು, ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಗಾಳಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ, ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾದ ಜೀವದ ಉಸಿರು ಕರೆದು ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುವ, ಚಲಿಸುವ ವೈದ್ಯತೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ದೇಹದ ಪಂಚಭೂತಗಳು ಕೃಶತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಾಗ ದೇಹಕ್ಕೆ ರೋಗಗಳು ಪೀಡಿಸುತ್ತವೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಔಷದವು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಿಂದ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾವಿ ರೂಪದ ಗಂಗೆಯಂತಾ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನೀರನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದೇ ಚಲಿಸುವ ವೈದ್ಯತೆ, ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥ ಇದೆ.*

ಈ ಶ್ಲೋಕವು ದೈವೋಪಚಾರದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ *- ರೋಗದ ಮೂಲ ದೇಹದಲ್ಲಲ್ಲ, ಚೇತನದಲ್ಲಿದೆ; ಅದನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವುದು ಕೇವಲ ಔಷಧವಲ್ಲ, ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ತೀರ್ಥಜ್ಞಾನ. ಬಾಹ್ಯ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಔಷಧ ಬೇಕು, ಆದರೆ ಆಂತರಿಕ ದುಃಖಗಳಿಗೆ "ಭಕ್ತಿ ಔಷಧ" - ನಾರಾಯಣನ ಸ್ಮರಣೆ.*

ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣ (1.22.86) *- ಗಂಗಾ ಚ ವಿಷ್ಣುಪಾದೋತ್ಪನ್ನಾ ತ್ರಿಭಿರ್ಲೋಕೈಃ ಪವಿತ್ರಿತಾ।* → *ಗಂಗಾ ವಿಷ್ಣುಪಾದದಿಂದಲೇ ಉಗಮವಾದವಳು - ಅವಳ ನೀರೇ ಅಮೃತ. ಹೀಗಾಗಿ: ಗಂಗಾ ಜಲವೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಚೈತನ್ಯ; ಅದರಿಂದ ದೇಹ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಎರಡೂ ಶುದ್ಧಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆ ಪ್ರಕಾರ ನೀರು ಹಿಡಿದು "ಓಂ ನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ" ಎನ್ನುವಾಗ, ಅದು "ಔಷಧ"ವಾಗುತ್ತದೆ - ಶುದ್ಧ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ. ನಾರಾಯಣನ ಸ್ಮರಣೆ ಆತ್ಮದ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಗಂಗೆಯ ನೀರು ದೇಹ ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ; ನಾರಾಯಣ ಸ್ಮರಣೆ - ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇವೆರಡೂ ಸೇರಿದಾಗ - "ಪೂರ್ಣಚಿಕಿತ್ಸೆ".*

ಆಹಾರದ ಮಧುರಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಜೀವನಪೋಷಕ ತತ್ತ್ವ

ಸ್ವಾದೋ ಪಿತೋ ಮಧೋ ಪಿತೋ ವಯಂ ತ್ವಾ ವವೃಮಹೇ |
ಅಸ್ಮಾಕಮವಿತಾ ಭವ ||

ಋಗ್ವೇದ 1-187-2

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಮನುಷ್ಯರು ಮಧುರಾದಿ ರಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಸ್ವಾದಿಷ್ಟ ಅನ್ನವನ್ನೂ ವಿವಿಧ ವ್ಯಂಜನ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಆಯುರ್ವೇದದ ನಿಯಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ತಯಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಊಟಮಾಡಬೇಕು. ಯಾವುದು ರೋಗನಿವಾರಕವೂ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂತಹದ್ದೂ, ಶರೀರೇಂದ್ರಿಯ ಬಲಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಂತಹದ್ದು ಆದ ಅನ್ನವನ್ನೇ ಸೇವಿಸಬೇಕು.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಆಹಾರವನ್ನು ಕೇವಲ ದೇಹಪೋಷಣೆಯ ಸಾಧನವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಜೀವನದ ಸಮತೋಲನ ಮತ್ತು ಆಯುಷ್ಯದ ಆಧಾರವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತದೆ. "ಸ್ವಾದೋ ಪಿತೋ ಮಧೋ ಪಿತೋ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಸ್ವಾದ ಮತ್ತು ಮಧುರತೆ ಎಂಬುದು ನಾಲಿಗೆಯ ಆಸೆಗಾಗಿ ಅಲ್ಲ; ದೇಹ–ಮನ–ಬುದ್ಧಿಗಳ ಸಹಜ ಲಯಕ್ಕಾಗಿ. ಆಹಾರವು ರಸಯುಕ್ತವಾಗಿರಬೇಕು, ಆದರೆ ಅತಿರೇಕವಲ್ಲ. "ವಯಂ ತ್ವಾ ವವೃಮಹೇ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ನಾವು ಅದನ್ನು ಆರಿಸುತ್ತೇವೆ, ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇವೆ ಎಂಬ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಭಾವ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಹಾರ ಯಾದೃಚ್ಛಿಕವಾಗಿ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ ಆಯ್ಕೆ. "ಅಸ್ಮಾಕಮ್ ಅವಿತಾ ಭವ" ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಆಹಾರವೇ ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕವಾಗಲಿ ಎಂಬ ಆಳವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊತ್ತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ನವೇ ಔಷಧಿ, ಅನ್ನವೇ ಆಯುಷ್ಯ, ಅನ್ನವೇ ಶಕ್ತಿ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಆಯುರ್ವೇದ ಮತ್ತು ವೇದಚಿಂತನೆಯ ಸಂಗಮವಾಗಿದೆ. ಆಹಾರ ಮಧುರವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದರೆ, ಅದು ದೇಹಕ್ಕೆ ಹಿತವಾಗಿರಬೇಕು, ಜೀರ್ಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೆಡಿಸಬಾರದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸಬಾರದು. ಮಧುರ ರಸ ಇಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆಯ ಅರ್ಥವಲ್ಲ; ಸಮತೋಲನದ ಅರ್ಥ. ಆಹಾರವು ರೋಗವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸದಿದ್ದಾಗ, ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿದಾಗ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಿದಾಗ—ಅದು ನಿಜವಾದ ಸ್ವಾದ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಮಾನವನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ: ನೀನು ಸೇವಿಸುವ ಅನ್ನವೇ ನಿನ್ನ ಚಿಂತನೆ, ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಹಾರವನ್ನು ಜಾಗೃತಿಯಿಂದ, ನಿಯಮದಿಂದ ಮತ್ತು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.*

ವೇದದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ನವು ಧರ್ಮದ ಭಾಗ. ಅನ್ನಶುದ್ಧಿಯಾದರೆ ಮನಃಶುದ್ಧಿ, ಮನಃಶುದ್ಧಿಯಾದರೆ ಬುದ್ಧಿಶುದ್ಧಿ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಅದನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆಯುರ್ವೇದದ ನಿಯಮಾನುಸಾರ ತಯಾರಿಸಿದ ಆಹಾರವು ಕೇವಲ ದೇಹವನ್ನು ಉಳಿಸುವುದಲ್ಲ; ಅದು ಇಂದ್ರಿಯಬಲವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ, ಜೀವಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆಹಾರವೇ ನಮ್ಮ "ಅವಿತಾ" ಆಗಬೇಕೆಂದರೆ, ನಾವು ಅದನ್ನು ವಾಸನೆ, ರುಚಿ ಅಥವಾ ಆಸೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲ; ಹಿತ–ಅಹಿತದ ವಿವೇಕದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಆರಿಸಬೇಕು. ತ್ವರಿತ ಆಹಾರ, ಅತಿರೇಕ ರುಚಿ ಮತ್ತು ಅಜಾಗೃತ ಸೇವನೆಯಿಂದ ದೇಹ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಎರಡೂ ಕುಂದುತ್ತಿವೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಮೌನವಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ—ಆಹಾರವು ಔಷಧಿಯಾಗಬಹುದು, ವಿಷವಾಗಬಹುದು. ವ್ಯತ್ಯಾಸ ನಮ್ಮ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಮಧುರ, ಸ್ವಾದಿಷ್ಟ, ಆದರೆ ಹಿತಕರವಾದ ಆಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸಿದಾಗ, ದೇಹವೇ ದೇವಾಲಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಆಯುಷ್ಯ ದೀಪದಂತೆ ಬೆಳಗುತ್ತದೆ.

ಚಂದ್ರ–ಸರಸ್ಯ ಪಿತೃತತ್ತ್ವ, ಸೋಮಚೈತನ್ಯ ಮತ್ತು ಅಮೃತೋತ್ಪತ್ತಿಯ ತ್ರಿವಿಧ ಯೋಗಾರ್ಥ

ವಿದ್ಮಾ ಶರಸ್ಯ ಪಿತರಂ ಚನ್ದ್ರಂ ಶತವೃಷ್ಣ್ಯಮ್ । ತೇನಾ ತೇ ತನ್ವೇ ಽ ಶಂ ಕರಂ
ಪಥಿವ್ಯಾಂ ತೇ ನಿಷೇಚನಂ ಬಹಿಷ್ಟೇ ಅಸ್ತು ಬಾಲಿತ ॥ 4

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 1 ಸೂಕ್ತ 3

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿಧಾನ 1 :- ನಾವು ಸರಸ್ಯ (ಗುಪ್ತ ಗಾಮಿನಿ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿ) ತಂದೆ, ಚಂದ್ರನನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದೇವೆ, ಅದರ ನೂರರಷ್ಟು ಹುರುಪು ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯದ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆಗಳ ಶಕ್ತಿ. ಆ ಮೂಲಕ ನಾನು ನಿಮಗೆ ದೇಹದ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು

ಮನಸ್ಸಿನ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ತರುತ್ತೇನೆ. ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯದ ಕಷಾಯ, ಚೈತನ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಲಿ.

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿಧಾನ 2 :- *ಕೆನೆ, ಗಾಳಿ, ಅಮೃತ, ಚಿನ್ನದ ಹೊಳಪಿನ, ನೀರು ನೂರು ಪುರುಷ ಶಕ್ತಿಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರ ಕಡೆಗೆ ಮೂರು ಶಿವನ ಆಯುಧವನ್ನು (ಅಜಪ ಮಂತ್ರ "ಅ, ಉ, ಮ" "ಓಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯ" "ಈ ಶ್ವ ರಾ" "ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ") ಸ್ತುತಿಸುವ ಸಂಪತ್ತು ರಚಿಸಿ ಸಂಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡು, ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಚಿಮುಕಿಸುವಂತೆ ನೀರಿನ ದೇವರನ್ನು ಚಲನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದರು. ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಧ್ವನಿಯು, ಅಮೃತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.*

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿಧಾನ 3 :- ತಾಯಿಗೆ (ಚಕ್ರಗಳಿಗೆ) ಧ್ಯಾನದ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಆಯುಧವನ್ನು ನೀಡುವ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ, ಸಂತೋಷಪಡಲು ಶುದ್ಧ ಅವಿಭಜಿತ ಉಡುಗೊರೆ ಹೊಂದಿರುವ ಗರ್ಭವನ್ನು ಸರಿಸಲು ಲಘು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಭ್ರೂಣದಿಂದ (ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ) ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕದವರೆಗೆ (ಸುಷುಮ್ನಾವರೆಗೆ) ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಅಮೃತದ ಆಯುಧ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಅವಿಭಜಿತ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ಅವರೆಲ್ಲರ ಕಡೆಗೆ ಅವಿಭಜಿತರಾಗಿ ಮೂರು ಶಿವನ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಹರಡಲು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಂತೋಷಪಡಲು ಒಂದು ಮಂಗಳಕರವಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಶಕ್ತಿಯುತ ಧಾರ್ಮಿಕ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಬರಲು ಜೀವ ಉಸಿರು, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಧ್ವನಿಸುವ ಜೊತೆಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ನೀಡುವಂತೆ ವರುಣನನ್ನು (ಶಕ್ತಿಯುತ ಘರ್ಜಿಸುವ ನೀರಿನ ಮನೆ) ಧ್ವನಿಸುತ್ತ ಅಮೃತವನ್ನು ತಲುಪಲು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಂತೆ ಜೀವ ಉಸಿರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ವರುಣನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. "ವಿದ್ಮಾ ಶರಸ್ಯ ಪಿತರಂ ಚಂದ್ರಂ" ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಋಷಿ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಸರಸ್ಯ (ಅಂತರಂಗ ಸರಸ್ವತಿ) ಯ ಪಿತೃತತ್ತ್ವವನ್ನು ನಾವು ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಚಂದ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಹವಲ್ಲ; ಸೋಮಚೈತನ್ಯ. "ಶತವೃಷ್ಣ್ಯಮ್" ಎಂಬ ಪದವು ಚಂದ್ರಶಕ್ತಿ ನೂರರಷ್ಟು ಪುನರುತ್ಪಾದಕ, ವೃದ್ಧಿಶೀಲ, ಪೋಷಕ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಸ್ಯೌಷಧಿಗಳಲ್ಲಿ, ಗಿಡಮೂಲಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ, ದೇಹದ ರಸಗಳಲ್ಲಿ, ಮನಸ್ಸಿನ ಶಾಂತತೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಶಕ್ತಿ. "ತೇನಾ ತೇ ತನ್ವೇ ಶಂ ಕರಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಈ ಸೋಮಚೈತನ್ಯ ದೇಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಅದು ಶಂಕರ—ಮಂಗಳಕರ, ಸಮತೋಲನಕಾರಿ, ಶಾಂತಿದಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. "ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ತೇ ನಿಷೇಚನಂ" ಎಂಬ ಆಶಯದಲ್ಲಿ, ಈ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಕೇವಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ವ್ಯಾಪಿಸಲಿ ಎಂಬ ವಿಶ್ವಹಿತದ ಸಂಕಲ್ಪ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. "ಬಹಿಷ್ಟೇ ಅಸ್ತು ಬಾಲಿತ" ಎಂದರೆ, ಈ ಚೈತನ್ಯ ಬಾಹ್ಯ–ಆಂತರಿಕ ಎರಡೂ ಪದರಗಳಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿ ನೆಲೆಸಲಿ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಸೋಮ–ಚೇತನದ ಮೂಲಕ ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಗಳ ಶುದ್ಧೀಕರಣ. ಚಂದ್ರನ ತತ್ತ್ವ ದೇಹದಲ್ಲಿ ರಸ, ಲಸಿಕೆ, ಹಾರ್ಮೋನ್, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ, ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಮೃದುತೆ, ಚೇತನದಲ್ಲಿ ಶೀತಲ ಸ್ಥೈರ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇದು ಗಿಡಮೂಲಿಕೆಗಳ ಶಕ್ತಿ, ಆಯುರ್ವೇದೀಯ ಕಷಾಯ, ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಮನಃಶಾಂತಿಯ ಮೂಲ. ಇಲ್ಲಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬರುವುದಲ್ಲ; ದೇಹದೊಳಗಿನ ರಸಚೇತನವೇ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಈ ಶುದ್ಧೀಕರಣವೇ ಅಥರ್ವವೇದದ ವೈದ್ಯದರ್ಶನ.

ಎರಡನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಈ ಮಂತ್ರದ ನಾದಾತ್ಮಕ ಆಯಾಮವನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಡುತ್ತದೆ. "ಅ, ಉ, ಮ" ಎಂಬ ಅಜಪ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರಾಣದ ಮೂರು ಚಲನಗಳು—ಉದ್ಗಮ, ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಲಯ. "ಓಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯ", "ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ" ಎಂಬ ನಾದಗಳು ಸೋಮಚೇತನವನ್ನು ಜಲದ ಮೂಲಕ ಚಲನೆಗೆ ತರುತ್ತವೆ. ಜಲವು ಶಬ್ದವನ್ನು ಧರಿಸುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮಾಧ್ಯಮ. ಶುದ್ಧ ನಾದ ಜಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದಾಗ, ಅದು ಅಮೃತತತ್ವವನ್ನು

ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ "ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಧ್ವನಿ" ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧ ಉಚ್ಚಾರಣೆ, ಲಯ ಮತ್ತು ಭಾವಸಮ್ಮಿಲನ. ಈ ನಾದ–ಜಲ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಚಂದ್ರಶಕ್ತಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ, ದೇಹದೊಳಗೆ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ.

ಮೂರನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಯೋಗಾರ್ಥವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಚಂದ್ರಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲಿ ತಾಯಿತತ್ತ್ವವಾಗಿ, ಚಕ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಸುಷುಮ್ನೆಯ ಮೂಲಕ ಸಹಸ್ರಾರದವರೆಗೆ ಏರುವ ಅಮೃತಸ್ರವವೇ ಇಲ್ಲಿ "ಸರಸ್ಯ"ಯ ನಿಜವಾದ ಹರಿವು. ಲಘು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ, ಅಜಪ ನಾದ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನಪ್ರಾಣವಾಯು—ಇವೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಚಕ್ರಗಳನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಭ್ರೂಣದಿಂದ ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕದವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಈ ಚಲನೆ, ಅಮೃತವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಿ ಚೇತನವನ್ನು ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ವರುಣನ ಘರ್ಜಿಸುವ ನೀರಿನ ಮನೆ ಎಂಬ ಉಪಮೆ, ಈ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವಾಯು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿ, ಅಮೃತದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೂರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿಭಿನ್ನವಲ್ಲ; ಅವು ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವದ ಮೂರು ಪದರಗಳು. ಮೊದಲದು ಭೌತ–ಆಯುರ್ವೇದೀಯ ಪದರ—ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ. ಎರಡದು ನಾದ–ಮಂತ್ರ ಪದರ—ಜಲದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದದ ಮೂಲಕ ಚೇತನೋದ್ಭವ. ಮೂರದು ಯೋಗಾತ್ಮಕ ಪದರ—ಕುಂಡಲಿನಿ, ಚಕ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಅಮೃತಸ್ರವ. ಈ ಮೂರೂ ಸೇರಿದಾಗ, ಚಂದ್ರ–ಸರಸ್ಯ ಪಿತೃತತ್ತ್ವ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ದೇಹವು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸು ಶೀತಲವಾಗುತ್ತದೆ, ಚೇತನ ಅಮೃತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುತ್ತದೆ. ಮೂರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳೂ ಸೇರಿ ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಚಂದ್ರನನ್ನು ಸೋಮಚೇತನದ ಪಿತೃಸ್ವರೂಪವಾಗಿ, ಜಲ–ನಾದ–ಪ್ರಾಣಗಳ ಮೂಲಕ ಆರೋಗ್ಯ, ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ದೈವಿಕ ತತ್ತ್ವವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತವೆ.

ಸೂರ್ಯ–ಸರಸ್ಯ ಪಿತೃತತ್ತ್ವ — ಪ್ರಕಾಶ, ಪುರುಷಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಮೃತಪ್ರವಾಹದ ತ್ರಿವಿಧ ದರ್ಶನ

ವಿದ್ಮಾ ಶರಸ್ಯ ಪಿತರಂ ಸೂರ್ಯಂ ಶತವೃಷ್ಣ್ಯಮ್ । ತೇನಾ ತೇ ತನ್ವೇ ಩ ಶಂ ಕರಂ
ಪಥಿವ್ಯಾಂ ತೇ ನಿಷೇಚನಂ ಬಹಿಷ್ಟೇ ಅಸ್ತು ಬಾಲಿತ ॥ 5

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 1 ಸೂಕ್ತ 3

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿಧಾನ 1 :- ನಾವು ಸರಸ್ಯ (ಗುಪ್ತ ಗಾಮಿನಿ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿ) ತಂದೆ, ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನೂರು ಪಟ್ಟು ಪುರುಷತ್ವದವನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದೇವೆ. ಆ ಮೂಲಕ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ದೇಹದ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ನೆಮ್ಮದಿಯೊಂದಿಗೆ ತರುತ್ತೇನೆ. ಚೈತನ್ಯದ ಒಳಹರಿವು, ಆರೋಗ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಲಿ.

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿಧಾನ 2 :- *ಕೆನೆ, ಗಾಳಿ, ಅಮೃತ, ಸೂರ್ಯದೇವನ, ನೀರು ನೂರು ಪುರುಷ ಶಕ್ತಿಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರ ಕಡೆಗೆ ಮೂರು ಶಿವನ ಆಯುಧವನ್ನು (ಅಜಪ ಮಂತ್ರ "ಅ, ಉ, ಮ" "ಓಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯ" "ಈ ಶ್ವ ರಾ" "ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ") ಸ್ತುತಿಸುವ ಸಂಪತ್ತು ರಚಿಸಿ ಸಂಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡು, ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಚಿಮುಕಿಸುವಂತೆ ನೀರಿನ ದೇವರನ್ನು ಚಲನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದರು. ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಧ್ವನಿಯು, ಅಮೃತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.*

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿಧಾನ 3 :- ತಾಯಿಗೆ (ಚಕ್ರಗಳಿಗೆ) ಧ್ಯಾನದ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಆಯುಧವನ್ನು ನೀಡುವ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನತೆ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಸೇರಿ ನೀಡಲು ಹೊಂದಿರುವ ಗರ್ಭವನ್ನು ಸರಿಸಲು ಬೆಳಕಿನ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಭ್ರೂಣದಿಂದ (ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ) ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕದವರೆಗೆ (ಸಹಸ್ರಾರದವರೆಗೆ) ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಅಮೃತದ ಆಯುಧ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಅವಿಭಜಿತ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ಅವರೆಲ್ಲರ ಕಡೆಗೆ ಅವಿಭಜಿತರಾಗಿ ಮೂರು ಶಿವನ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಹರಡಲು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಂತೋಷಪಡಲು ಒಂದು ಮಂಗಳಕರವಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು

ಶಕ್ತಿಯುತ ಧಾರ್ಮಿಕ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಬರಲು ಜೀವ ಉಸಿರು, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಧ್ವನಿಸುವ ಜೊತೆಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ನೀಡುವಂತೆ ವರುಣನನ್ನು (ಶಕ್ತಿಯುತ ಘರ್ಜಿಸುವ ನೀರಿನ ಮನೆ) ಧ್ವನಿಸುತ್ತ ಅಮೃತವನ್ನು ತಲುಪಲು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಂತೆ ಜೀವ ಉಸಿರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಸರಸ್ಯ (ಗುಪ್ತ ಗಾಮಿನಿ ಸರಸ್ವತಿ) ಯ ಪಿತೃತತ್ತ್ವವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. "ವಿದ್ಮಾ ಶರಸ್ಯ ಪಿತರಂ ಸೂರ್ಯಂ" ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಋಷಿಯು ನಂಬಿಕೆಯ ಮಾತನ್ನಲ್ಲ, ಅನುಭವಸಿದ್ಧ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. "ಶತವೃಷ್ಣ್ಯಮ್" ಎಂಬ ಪದವು ಸೂರ್ಯತತ್ತ್ವದ ನೂರುಪಟ್ಟು ಪುರುಷತ್ವ, ನಿರಂತರ ಪುನರುತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಬಲ ವೃದ್ಧಿಶೀಲತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಆಕಾಶದ ಗೋಳವಲ್ಲ; ಪ್ರಕಾಶ–ಜ್ಞಾನ–ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಸಮನ್ವಯ. "ತೇನಾ ತೇ ತನ್ವೇ ಶಂ ಕರಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಈ ಪ್ರಕಾಶ ದೇಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಅದು ಶಂಕರ—ಮಂಗಳಕರ, ಸಮತೋಲನಕಾರಿ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯದಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. "ಪಥಿವ್ಯಾಂ ತೇ ನಿಷೇಚನಂ" ಎಂಬ ಆಶಯದಲ್ಲಿ, ಈ ಶುದ್ಧೀಕರಣವು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಮೀರಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ವ್ಯಾಪಿಸಲಿ ಎಂಬ ಲೋಕಹಿತದ ಸಂಕಲ್ಪ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. "ಬಹಿಷ್ಟೇ ಅಸ್ತು ಬಾಲಿತ" ಎಂದರೆ, ಈ ಪ್ರಕಾಶ ಬಾಹ್ಯ–ಆಂತರಿಕ ಎರಡೂ ಪದರಗಳಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿ ನೆಲೆಸಲಿ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಸೂರ್ಯಚೇತನದ ಮೂಲಕ ದೇಹ–ಮನ–ಪ್ರಾಣಗಳ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯೋದಯ. ಸೂರ್ಯತತ್ತ್ವ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣ, ಜೀರ್ಣಶಕ್ತಿ, ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆ; ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ, ಧೈರ್ಯ; ಚೇತನದಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕು ಮತ್ತು ಸತ್ಯದರ್ಶನವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇದು ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ದೇಹಕ್ಕೆ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ನೆಮ್ಮದಿಯೊಂದಿಗೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯು ಹೊರಗಿನಿಂದಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಪ್ರಕಾಶವೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುವ ಈ ಶುದ್ಧೀಕರಣವೇ ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ವೈದ್ಯದರ್ಶನದ ಮೂಲ.

ಎರಡನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಸೂರ್ಯಚೇತನದ ನಾದಾತ್ಮಕ ಆಯಾಮವನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಡುತ್ತದೆ. "ಅ, ಉ, ಮ" ಎಂಬ ಅಜಪ ಮಂತ್ರವು ಉದ್ಗಮ–ಸ್ಥಿತಿ–ಲಯಗಳ ಚಲನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. "ಓಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯ", "ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ" ಎಂಬ ನಾದಗಳು ಸೂರ್ಯಚೇತನವನ್ನು ಜಲತತ್ತ್ವದ ಮೂಲಕ ಚಲನೆಯಲ್ಲಿ ಇಡುತ್ತವೆ. ಜಲವು ಶಬ್ದವನ್ನು ಧರಿಸುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮಾಧ್ಯಮ; ಶುದ್ಧ ನಾದ ಜಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದಾಗ ಅಮೃತತ್ವ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ "ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಧ್ವನಿ" ಎಂದರೆ ಲಯಬದ್ಧ, ಶುದ್ಧ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಭಾವಸಮ್ಮಿಲನ. ಈ ನಾದ–ಜಲ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ, ದೇಹದೊಳಗೆ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ.

ಮೂರನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಯೋಗಾರ್ಥವನ್ನು ಹೊತ್ತಿದೆ. ಸೂರ್ಯಚೇತನವು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವಾಗಿ ಚಕ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಸುಷುಮ್ನೆಯ ಮೂಲಕ ಸಹಸ್ರಾರದವರೆಗೆ ಏರುವ ಪ್ರಕಾಶಪ್ರವಾಹವೇ ಸರಸ್ಯದ ಆಂತರಿಕ ಹರಿವು. ಅಜಪ ನಾದ, ಧ್ಯಾನಪ್ರಾಣವಾಯು ಮತ್ತು ಲಘು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರಗಳು ಸೇರಿ ಚಕ್ರಗಳನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಏರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವದು ಪ್ರಕಾಶಾಮೃತ—ಚೇತನವನ್ನು ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವ ದಿವ್ಯ ಸ್ರವ. ವರುಣನ "ಘರ್ಜಿಸುವ ನೀರಿನ ಮನೆ" ಎಂಬ ಉಪಮೆ, ಈ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ; ಪ್ರಾಣವಾಯು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿ ಅಮೃತದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೂರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವದ ಮೂರು ಪದರಗಳು. ಮೊದಲದು ಭೌತ–ಆಯುರ್ವೇದೀಯ ಪದರ—ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ. ಎರಡದು ನಾದ–ಮಂತ್ರ ಪದರ—ಜಲದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದದ ಮೂಲಕ ಚೇತನೋದ್ಭವ. ಮೂರದು ಯೋಗಾತ್ಮಕ ಪದರ—ಕುಂಡಲಿನಿ, ಚಕ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶಾಮೃತ. ಈ ಮೂರೂ ಸೇರಿದಾಗ ಸೂರ್ಯ–ಸರಸ್ಯ ಪಿತೃತತ್ತ್ವ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ದೇಹ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಚೇತನ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ

ನೆಲೆಸುತ್ತದೆ. ಮೂರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳೂ ಸೇರಿ ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸರಸ್ಯದ ಪಿತೃಸ್ವರೂಪವಾಗಿ, ಪ್ರಕಾಶ–ನಾದ–ಪ್ರಾಣಗಳ ಮೂಲಕ ಆರೋಗ್ಯ, ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಪರಮ ದೈವತತ್ತ್ವವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತವೆ.

ವಿಸರ್ಜನ–ವಿಮೋಚನ ತತ್ತ್ವ — ದೇಹಶುದ್ಧಿ, ಪ್ರಾಣಚಲನೆ ಮತ್ತು ಅಮೃತಕಲ್ಯಾಣ

ಯದಾನ್ತ್ರೇಷು ಗವೀನ್ಯೋರ್ಯದ್ವಸ್ತಾವಧಿ ಸಂಶ್ರುತಮ್ ।
ಏವಾ ತೇ ಮೂತ್ರಂ ಮುಚ್ಯತಾಂ ಬಹಿರ್ಬಾಲಿತಿ ಸರ್ವಕಮ್ ॥ 6

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 1 ಸೂಕ್ತ 3

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿಧಾನ 1 :- ನಿಮ್ಮ ಕರುಳಿನಲ್ಲಿ, ಮೂತ್ರದ ನಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮೂತ್ರಕೋಶದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇರಲಿ, ಅದನ್ನು ಒಂದೇ ಬಾರಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡೋಣ.

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿಧಾನ 2 :- *ಆ ಕರುಳು ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ ಹಂಚಿಕೆ, ಮಾತಿನ ಕಣದೀ ನೆಮ್ಮದಿಯ ಗಾಳಿ ಕರೆದು, ಅಗ್ನಿ, ಗಾಳಿ ಎರಡನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿ ಅಮೃತ ಕ್ಷೇಮದ ಭರವಸೆಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಚಲಿಸುವ ವಿಧಾನವು ಗಾಳಿಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ತಲುಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಆ ಎಲ್ಲಾ ನೀರಿನ ದೇವರು ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುತ್ತದೆ, ನೀರಿನ ದೇವರು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ.*

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿಧಾನ 3 :- ಗಾಳಿಯು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ, ಶ್ಲಾಘಿತ ಮೂರು ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ ವಿತರಣೆಯನ್ನು, ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಗಾಳಿ ಕರೆಯುವ ಪ್ರಕಾಶಮಾನ ಬೆಳಕನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದನ್ನು ತಲುಪುವುದಕ್ಕೆ, ಎರಡೂ ಸಂಪತ್ತಿನ ಶಕ್ತಿಯುತ ಕೋಶದಲ್ಲಿ (ಗರ್ಭಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ/ನಾಭಿಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ) ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತ ಜೊತೆಗೆ ಅಮೃತ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಹರಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಮೀಪಿಸಲು ಅಂತಿಮ ವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ಆ ಮೂರು ಮತ್ತು ಗಾಳಿಯ ಅಮೃತವನ್ನು ನೀರಿನ ಕಡೆಗೆ ಬಂಧಿಸಲು ಬೆಂಕಿಯ ನೀರಿನ ಜೀವ ಉಸಿರು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ವಾಯು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಮಾನವದೇಹದ ಅತ್ಯಂತ ಮೂಲಭೂತ ಆದರೆ ಅತಿ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾದ ವಿಸರ್ಜನೆಯನ್ನು ದೈವಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. "ಯದಾನ್ತ್ರೇಷು ಗವೀನ್ಯೋಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕರುಳುಗಳು, ಮೂತ್ರನಾಳಗಳು ಮತ್ತು ಮೂತ್ರಕೋಶಗಳ ಒಳಗಿರುವ ಅಡಕತೆ, ಅಶುದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ತಡೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. "ಯದ್ವಸ್ತಾವಧಿ ಸಂಶ್ರುತಮ್" ಎಂದರೆ, ದೇಹದೊಳಗೆ ಜಮೆಯಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ, ಹೊರಬರದೆ ಬಂಧಿತವಾಗಿರುವ ವಸ್ತು. "ಏವಾ ತೇ ಮೂತ್ರಂ ಮುಚ್ಯತಾಂ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಈ ಬಂಧನವನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಿ ಎಂಬ ಸ್ಪಷ್ಟ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇದೆ. "ಬಹಿರ್ಬಾಲಿತಿ ಸರ್ವಕಮ್" ಎಂದರೆ, ಒಳಗಿದ್ದ ಎಲ್ಲವೂ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ, ದೇಹ ಹಗುರವಾಗಲಿ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮುಕ್ತವಾಗಲಿ ಎಂಬ ಆಶಯ. ಇಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜನೆ ಕೇವಲ ಶಾರೀರಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಆರೋಗ್ಯದ ಮೊದಲ ದ್ವಾರ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ದೇಹ–ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿನ ಅಡ್ಡಿಯ ನಿವಾರಣೆ. ದೇಹದಲ್ಲಿ ತಡೆ ಉಂಟಾದರೆ ರೋಗ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ; ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಡೆ ಉಂಟಾದರೆ ಅಶಾಂತಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ; ಚೇತನದಲ್ಲಿ ತಡೆ ಉಂಟಾದರೆ ಅಜ್ಞಾನ ಗಾಢವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ, ದೇಹದೊಳಗಿನ ಮಲಮೂತ್ರಗಳು ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆ ಹೊರಹೋಗಬೇಕು. ಇದು ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ವೈದ್ಯದರ್ಶನದ ನೇರವಾದ ಮಾತು. ಶುದ್ಧ ವಿಸರ್ಜನೆ ಎಂದರೆ ದೇಹದ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಗುರುತು. ದೇಹ ತನ್ನ ಅಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ತಾನೇ

ಹೊರಹಾಕುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗ, ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಅಗತ್ಯ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಆ ಸಹಜ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಮರಳಿ ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಎರಡನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜನೆ ಒಂದು ಚೇತನಾತ್ಮಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಕರುಳಿನ ಚಲನೆಗೆ ವಾಯು ಅಗತ್ಯ, ಜೀರ್ಣಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿ ಅಗತ್ಯ, ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೀಕರಣಕ್ಕೆ ಜಲ ಅಗತ್ಯ. ಮಾತಿನ ಕಣದಂತೆ ಶಾಂತವಾದ ವಾಯು ಒಳಚಲನೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅಗ್ನಿ ಜೀರ್ಣಿಸಿ, ವಾಯು ಚಲಿಸಿ, ಜಲ ಹೊರಹಾಕುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರರ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಅಮೃತಕ್ಷೇಮ—ಅಂದರೆ ಆರೋಗ್ಯದ ಭರವಸೆ—ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ನೀರಿನ ದೇವತೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ, ವಿಸರ್ಜನೆಯ ಮೂಲಕ ದೇಹದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಹಗುರಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜನೆ ಒಂದು ಯಜ್ಞವೇ—ಅಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಹೊರಹಾಕುವ ಯಜ್ಞ.

ಮೂರನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಯೋಗಾರ್ಥವನ್ನು ಹೊತ್ತಿದೆ. ನಾಭಿ ಅಥವಾ ಗರ್ಭಪ್ರದೇಶವು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಕೇಂದ್ರ. ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ–ವಾಯು–ಜಲಗಳ ಒಕ್ಕೂಟದಿಂದ ಶಕ್ತಿಯುತ ಕೋಶ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ವಾಯು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮಂತ್ರಸ್ಪಂದನದಂತೆ ಕೆಲಸಮಾಡಿ, ಬಂಧಿತ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಚಲನೆಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಬೆಂಕಿಯ ಉಷ್ಣ ಗಾಳಿಯ ಚಲನೆ ಮತ್ತು ನೀರಿನ ಹರಿವು—ಈ ಮೂರು ಸೇರಿದಾಗ, ಅಶುದ್ಧತೆ ಕೇವಲ ಹೊರಹೋಗುವುದಲ್ಲ; ಚೇತನವೇ ವಿಮುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. "ಅಂತಿಮ ವಿಮೋಚನೆ" ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಮೂತ್ರವಿಸರ್ಜನೆ ಅಲ್ಲ; ದೇಹದೊಳಗಿನ ಒತ್ತಡ, ಭಾರ ಮತ್ತು ಅಡ್ಡಿಯ ನಿವಾರಣೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವಾಯು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿ, ದೇಹವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸಮತೋಲನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೂರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವದ ವಿಭಿನ್ನ ಪದರಗಳು. ಮೊದಲದು ಶಾರೀರಿಕ ಪದರ—ವಿಸರ್ಜನೆಯ ಸಹಜತೆ. ಎರಡದು ಚೇತನಾತ್ಮಕ ಪದರ—ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಜಲಗಳ ಸಮನ್ವಯ. ಮೂರದು ಯೋಗಾತ್ಮಕ ಪದರ—ಪ್ರಾಣವಾಯು ಮತ್ತು ವಿಮೋಚನೆ. ಈ ಮೂರೂ ಸೇರಿದಾಗ, ಈ ಮಂತ್ರವು ವಿಸರ್ಜನೆಯನ್ನು ಆರೋಗ್ಯದ ಮೂಲ, ಶುದ್ಧೀಕರಣದ ಸಾಧನ ಮತ್ತು ಚೇತನದ ಹಗುರಿಕೆಯ ದ್ವಾರವೆಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಮೂರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳೂ ಸೇರಿ ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ದೇಹದ ಅಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಹೊರಹಾಕಿ, ಪ್ರಾಣಚಲನೆಯನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ, ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಅಮೃತಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಮಂತ್ರವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತವೆ.

ತನೂಪಾ ಋಷಿತತ್ತ್ವ - ದೇಹಪೋಷಣೆ, ಇಂದ್ರಿಯಸಹಕಾರ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯದ ವೇದೀಯ ಆಶೀರ್ವಾದ - ದೇಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಶಕ್ತಿಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಕೈಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ

ಮಾ ನೋ ಹಾಸಿಷುರ್ಋಷಯೋ ದೈವ್ಯಾ ಯೇ ತನೂಪಾ ಯೇ ನಸ್ತನ್ವಸ್ತನೂಜಾಃ ।
ಅಮಾ ಮರ್ತ್ಯಾಅಭಿ ನಃ ಸಚಧ್ವಮಾಯುರ್ಧತ್ತ ಪ್ರತರಂ ಜೀವಸೇ ನಃ ॥ 3

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 6 ಸೂಕ್ತ 41

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಗ್ರಹಿಕೆ ಮತ್ತು ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯ ದೈವಿಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ನಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಮತ್ತು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಗಳು, ನಮ್ಮ ದೇಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಶಕ್ತಿಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಕೈಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಮರತ್ವದ ದೈವತ್ವಗಳು ನಾಶವಾಗದೆ ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಇರಲಿ. ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ ಮತ್ತು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಮತ್ತು ಸಂತೋಷದ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ನಮಗೆ ಉತ್ತಮ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘ ವಯಸ್ಸನ್ನು ನೀಡಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಮಾನವದೇಹವನ್ನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಯಂತ್ರವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಒಳಗಿನಿಂದಲೇ ರಕ್ಷಿಸುವ ದೈವಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ ನೋಡುತ್ತದೆ. "ಮಾ ನೋ ಹಾಸಿಷುಃ ಋಷಯೋ ದೈವ್ಯಾಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ದೈವ್ಯ ಋಷಿಗಳು ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಪುರಾತನ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಅಲ್ಲ; ದೇಹದೊಳಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ*

ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಗಳು. "ಯೇ ತನೂಪಾಃ" ಎಂಬ ಪದವು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದು. ತನೂಪಾ ಎಂದರೆ ದೇಹವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವವರು, ಪೋಷಿಸುವವರು. ಅಂದರೆ ದೇಹದೊಳಗೆ ಸ್ವತಃ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಬುದ್ಧಿ ಅಡಗಿದೆ. "ಯೇ ನಸ್ತನ್ವಸ್ತನೂಜಾಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಈ ಶಕ್ತಿಗಳು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದವಲ್ಲ; ದೇಹದೊಳಗೇ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಗ್ರಹಿಕೆ, ಮನಸ್ಸಿನ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ, ಜೀವಕೋಶಗಳ ಪ್ರತಿರೋಧಶಕ್ತಿ—ಇವೆಲ್ಲವೂ ತನೂಜ, ಅಂದರೆ ದೇಹಜನ್ಯ ಶಕ್ತಿಗಳು. ಋಷಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ—ಈ ಶಕ್ತಿಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ತ್ಯಜಿಸಬಾರದು. "ಅಮಾ ಮರ್ತ್ಯೌ ಅಭಿ ನಃ ಸಚಧ್ವಮ್" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಮರಣದ ಭಯದ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲೂ ಈ ದೈವಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳು ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ನಿಲ್ಲಲಿ ಎಂಬ ಆಳವಾದ ಆಶಯ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಆರೋಗ್ಯವೆಂದರೆ ದೇಹದೊಳಗಿನ ಶಕ್ತಿಗಳ ಸಹಕಾರ ಎಂಬ ಸತ್ಯ. ರೋಗ ಬಂದಾಗ ಹೊರಗಿನ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಷ್ಟೇ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಶಕ್ತಿಗಳು ಚುರುಕಾಗಿರಬೇಕು. ಋಷಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಅಮರತ್ವದ ದೈವತ್ವಗಳಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ, ದೇಹದ ಜೀವಪೋಷಕ ನಿಯಮಗಳು ನಾಶವಾಗದಂತೆ, ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲಿ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಗ್ರಹಿಕೆ ಮತ್ತು ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯ ದೈವಿಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು—ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ, ಮನಸ್ಸು, ಪ್ರಾಣ—ಇವೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದಾಗ ಜೀವನ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ. "ಆಯುರ್ಧತ್ತ ಪ್ರತರಂ ಜೀವಸೇ ನಃ" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಕೇವಲ ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯವಲ್ಲ; ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಜೀವನದ ಬೇಡಿಕೆ ಇದೆ. ಆಯುಷ್ಯ ಎಂದರೆ ದಿನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಲ್ಲ; ಚೇತನದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಬದುಕು.

ಈ ಮಂತ್ರವು ವೇದೀಯ ರೋಗನಿರೋಧಕ ದರ್ಶನವನ್ನು ಬಹಳ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ದೇಹದೊಳಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ವೈದ್ಯನಿದ್ದಾನೆ. ಆ ವೈದ್ಯನ ಹೆಸರು ತನೂಪಾ ಋಷಿತತ್ತ್ವ. ಶುದ್ಧ ಆಹಾರ, ಶುದ್ಧ ಉಸಿರು, ಶುದ್ಧ ಚಿಂತನೆ—ಇವುಗಳಿಂದ ಈ ಋಷಿತತ್ತ್ವ ಬಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊರಗಿನ ಔಷಧಿಗಳು ಸಹಾಯಕ; ಆದರೆ ಒಳಗಿನ ಶಕ್ತಿಗಳೇ ಮುಖ್ಯ ರಕ್ಷಕರು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಮಂತ್ರವು "ಮಾ ನೋ ಹಾಸಿಷುಃ" ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ—ನಮ್ಮೊಳಗಿನ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಶಕ್ತಿಗಳು ದುರ್ಬಲವಾಗದಿರಲಿ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಹೊರಗಿನ ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಮಂತ್ರವು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ—ನಿನ್ನ ದೇಹವೇ ಒಂದು ವೇದ. ಅದರೊಳಗೆ ಋಷಿಗಳು ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ. ನೀನು ಅವರನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದರೆ, ಅವರು ಮೌನವಾಗುತ್ತಾರೆ; ನೀನು ಗೌರವಿಸಿದರೆ, ಅವರು ರಕ್ಷಕರಾಗುತ್ತಾರೆ. ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯವೆಂದರೆ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವಲ್ಲ; ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡ ಬದುಕು. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ಒಂದು ಶಾಂತ ಆದರೆ ದೃಢ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ—ನಿನ್ನ ದೇಹದೊಂದಿಗೆ ಸಹಕರಿಸು, ನಿನ್ನ ಒಳಗಿನ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸು. ಆಗ ಆರೋಗ್ಯ ಸಹಜವಾಗುತ್ತದೆ, ಜೀವನ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಆರೋಗ್ಯ, ಆಯುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂತೋಷದ ಜೀವನಕ್ಕೆ ದೇಹದೊಳಗಿನ ದೈವಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಘೋಷಿಸುವ ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ – 11
ದ್ವೈತ - ಅದ್ವೈತ - ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ತತ್ತ್ವ

ದ್ವೈತ : ಅಮೃತ ಆಹ್ವಾನ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯುತ ನೀಡಿಕೆಯ ಜೀವ–ಈಶ್ವರ ಸಂಯೋಗ

ದ್ವೈತ = द्वैत = द व ऐ त

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ಅಮೃತವನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದದ್ದನ್ನು ನೀಡುವುದು (ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ ದ್ವೈತವು ಈಶ್ವರ ನಿರ್ಮಿತ, ಜೀವನಿರ್ಮಿತ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ವಿಶ್ವವೆಂಬ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ಅಮೃತ ಆಹ್ವಾನ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯುತ ಅಮೃತ ನೀಡುವಿಕೆ ದ್ವೈತವೆಲ್ಲವೂ ಈಶ್ವರ ನಿರ್ಮಿತವೇ ಆದರೂ, ಮನುಜನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ಅಮೃತ ಆಹ್ವಾನ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯುತ ಅಮೃತ ನೀಡುವಿಕೆ ಮನುಜನ ಮಾನಸಿಕ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕು.)

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ದ್ವೈತವೆಂದರೆ ವಿರೋಧವಲ್ಲ. ಅದು ಅಮೃತವನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ಶಕ್ತಿಯುತ ಫಲವನ್ನು ನೀಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಪಂಚಭೂತಗಳ ಮೂಲಕ ಅಮೃತ ಆಹ್ವಾನ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ ನೀಡುವ ಕ್ರಿಯೆ ಈಶ್ವರನಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಮಾನವನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಕ್ರಿಯೆ ಅವನ ಮಾನಸಿಕ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ನೆರವೇರುತ್ತದೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ದ್ವೈತ = ದ + ವ + ಐ + ತ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರಸಂಯೋಜನೆಯೇ ಅದರ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ದ' ದಾನ, ನೀಡಿಕೆ. 'ವ' ವಾಯು, ಚಲನೆ. 'ಐ' ಐಶ್ವರ್ಯ, ಶಕ್ತಿ. 'ತ' ತೇಜಸ್ಸು, ಪರಿವರ್ತನೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ಸೇರಿದಾಗ ದ್ವೈತವೆಂದರೆ—ಚಲನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ದಾನವಾಗಿ ಫಲ ನೀಡುವ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳುವಂತೆ ದ್ವೈತವನ್ನು ಈಶ್ವರನಿರ್ಮಿತ ಮತ್ತು ಜೀವನಿರ್ಮಿತ ಎಂದು ವಿಭಜಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ವಿಭಜನೆ ವಿರೋಧಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲ; ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಭೇದಕ್ಕಾಗಿ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಚಭೂತಗಳು ಸ್ವತಃ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ—ಮಳೆ, ಬೆಳೆ, ಋತುಚಕ್ರ—ಎಲ್ಲವೂ ಮಾನವನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಅವಲಂಬಿತವಲ್ಲ. ಇದು ಈಶ್ವರನಿರ್ಮಿತ ದ್ವೈತ. ಆದರೆ ಮಾನವನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪಂಚಭೂತಗಳ ಸಮತೋಲನ ಸ್ವಯಂಸಿದ್ಧವಲ್ಲ. ಆಹಾರ, ಉಸಿರು, ಚಿಂತನೆ, ಆಚಾರ—ಎಲ್ಲವೂ ಮಾನಸಿಕ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ದ್ವೈತವು ಸಾಧನೆ ರೂಪ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ದ್ವೈತವನ್ನು ವಿರೋಧದ ತತ್ತ್ವವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ಅದು ಅಲ್ಪಾರ್ಥ. ದ್ವೈತವೆಂದರೆ ಸಂವಹನ. ಜೀವ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ. ಆಹ್ವಾನ ಮತ್ತು ಅನುಗ್ರಹ. ಮನುಷ್ಯ ಉಸಿರನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿದರೆ, ಆಹಾರವನ್ನು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮನಾಗಿಟ್ಟರೆ—ಪಂಚಭೂತಗಳು ದೇಹದೊಳಗೆ ಅಮೃತವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದು ಮನುಜನ ಹೊಣೆ. ಇಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನು ಕರುಣೆಯಿಂದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಾನೆ; ಜೀವನು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಎರಡು ಸೇರಿದಾಗ ಫಲ ಸಿದ್ಧಿ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ದ್ವೈತದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ಶರಣಾಗತಿ, ಪ್ರಯತ್ನ—ಎಲ್ಲವೂ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಏಕಾಂಗಿ ಅಹಂಕಾರ ಇಲ್ಲ; ಸಂಪೂರ್ಣ ಅವಲಂಬನೆ ಇಲ್ಲ; ಎರಡರ ಸಮತೋಲನವೇ ದ್ವೈತದ ಜೀವ. ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ಸೋಮ–ವಾಯು–ಪಂಚಭೂತ ಕ್ರಮ ದ್ವೈತವನ್ನು ಜೀವಂತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಅಮೃತ ಆಹ್ವಾನವು ಸ್ವಯಂ ನಡೆಯದು; ಅದು ಯೋಗ, ಧ್ಯಾನ, ಸಂಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ನಡೆಯಬೇಕು. ಇದೇ ಜೀವನಿರ್ಮಿತ ದ್ವೈತ.*

ಸಾರಾಂಶ:- ದ್ವೈತವೆಂದರೆ ಭೇದವಲ್ಲ; ಕಾರ್ಯಸಂಬಂಧ. ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಪಂಚಭೂತಗಳ ಮೂಲಕ ಅಮೃತ ನೀಡುವ ಕ್ರಿಯೆ ಈಶ್ವರನಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತದೆ; ಮಾನವನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಅಮೃತ ಆಹ್ವಾನ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಸಂಪಾದನೆ ಮಾನವನ ಮಾನಸಿಕ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕು. ಜೀವ–ಈಶ್ವರ ಸಂಯೋಗದ ಈ ಸಮತೋಲನವೇ ದ್ವೈತದ ನಿಜಾರ್ಥ.

ತರ್ಕ–ಸಾಧನೆ–ಸೋಪಾನಕ್ರಮ : ವೇದಮಾರ್ಗದ ಶಿಸ್ತಾದ ಅರಿವು

ತರ್ಕೈರೇತೇ ಹಿ ಮಾರ್ಗಾಸ್ತು ನ ಹಂತವ್ಯಾಮನೀಷಿಭಿಃ |
ಸೋಪಾನಕ್ರಮತೋ ದೇವಾ ವೇದಮಾರ್ಗಸ್ಯ ಹೇತವಃ ॥

ಸೂತಸಂಹಿತೆಯ ಯಜ್ಞವೈಭವ ಖಂಡ

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳಾದವರು ಈ ವಿಭಿನ್ನ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ ತರ್ಕಬಲದಿಂದ ಖಂಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಾರದು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ವೇದವಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುವ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳು.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಈ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ತರ್ಕದ ಮೂಲಕ ಖಂಡಿಸಬಾರದು. ವಿವೇಕಿಗಳಾದವರು ಅವುಗಳನ್ನು ಹಾನಿಗೊಳಿಸಬಾರದು. ದೇವತೆಗಳು ವೇದಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣಕರ್ತರಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದ ಸೋಪಾನಕ್ರಮದ ಮೂಲಕವೇ ಅರಿಯಬೇಕಾದ ಪಥ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ವಚನವು ಸನಾತನ ವೇದಪರಂಪರೆಯ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. "ತರ್ಕೈಃ ಏತೇ ಹಿ ಮಾರ್ಗಾಃ" ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ, ತರ್ಕವು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರರ್ಥಕ ಎಂದು ಅಲ್ಲ; ಆದರೆ ತರ್ಕವೇ ಪರಮಮಾರ್ಗವಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ವೇದಮಾರ್ಗವು ಕೇವಲ ಬೌದ್ಧಿಕ ವಾದಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ. ಅದು ಅನುಭವ, ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಅನುಗ್ರಹಗಳ ಮೂಲಕ ತೆರೆಯುವ ದಾರಿ. "ನ ಹಂತವ್ಯಾಃ ಅಮನೀಷಿಭಿಃ" — ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯಿಂದ, ಅಪೂರ್ಣ ಅರಿವಿನಿಂದ, ಅಥವಾ ಅಹಂಕಾರಪೂರ್ಣ ತರ್ಕದಿಂದ ಈ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಬಾರದು ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶ. ವೇದಮಾರ್ಗವು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಅನುಭವಸಂಸ್ಕೃತ ಪಥ. ಅದನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಅತಿಸಾಹಸ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ಸೋಪಾನಕ್ರಮತಃ" ಎಂಬ ಪದವೇ ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಹೃದಯ. ಸೋಪಾನ ಎಂದರೆ ಮೆಟ್ಟಿಲು. ವೇದಮಾರ್ಗವು ಏಕಾಏಕಿ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ದಾರಿ ಅಲ್ಲ. ಕರ್ಮ → ಉಪಾಸನೆ → ಧ್ಯಾನ → ಜ್ಞಾನ ಎಂಬ ಕ್ರಮವೇ ಅದರ ಸ್ವಭಾವ. ಪ್ರತಿ ಹಂತವೂ ಮುಂದಿನ ಹಂತಕ್ಕೆ ತಯಾರಿಸುವ ಶುದ್ಧೀಕರಣ. ಇಲ್ಲಿ "ದೇವಾಃ ವೇದಮಾರ್ಗಸ್ಯ ಹೇತವಃ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ದೇವತೆಗಳು ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ರೂಪಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣ, ವಾಯು, ಅಗ್ನಿ, ಸೋಮ, ಕಾಲ—ಇವೆಲ್ಲ ದೈವಶಕ್ತಿಗಳೇ. ಇವುಗಳ ಸಹಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ವೇದಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಉಸಿರು, ಆಹಾರ, ಕಾಲಕ್ರಮ, ಋತು—ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ. ನಾವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ಸೋಮ–ವಾಯು–ಪಂಚಭೂತ ಕ್ರಮವೇ ಈ ಸೋಪಾನಕ್ರಮದ ಜೀವಂತ ಉದಾಹರಣೆ. ಮೊದಲು ದೇಹ ಶುದ್ಧಿ, ನಂತರ ಪ್ರಾಣ ಸಮತೋಲನ, ನಂತರ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥೈರ್ಯ, ನಂತರ ಜ್ಞಾನೋದಯ. ಇದನ್ನು ಹಾರಿ ದಾಟಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಪತನವೇ ಫಲ.*

ಸಾರಾಂಶ:- ಸೂತಸಂಹಿತೆ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ವೇದಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕೇವಲ ತರ್ಕದಿಂದ ಖಂಡಿಸಬಾರದು. ಅದು ಸೋಪಾನಕ್ರಮದ, ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಪಥ. ದೇವಶಕ್ತಿಗಳ ಸಹಕಾರದಿಂದ, ಅನುಭವದಿಂದ, ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅದು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಹಂಕಾರಪೂರ್ಣ ತರ್ಕವಲ್ಲ; ವಿನಯಪೂರ್ಣ ಸಾಧನೆವೇ ವೇದಮಾರ್ಗದ ನಿಜವಾದ ಕೀಲಿಕೈ.

ಶಬ್ದಾತೀತ ಜ್ಞಾನ : ಮೌನಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭವ

ತಮೇವ ಧೀರೋ ವಿಜ್ಞಾಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಕುರ್ವೀತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ |
ನಾನುಧ್ಯಾಯಾದ್ ಬಹೂನ್ ಶಬ್ದಾನ್ ವಾಚೋವಿಗ್ಲಾಪನಂ ಹಿ ತತ್॥

ಮುಂಡಕ ಉಪನಿಷತ್ 2-2-5

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಧೀಮಂತನಾದ ಪುರುಷನು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನರಿತು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನತತ್ಪರನಾಗಿ ಇದ್ದು ಬಿಡಬೇಕು. ವಾದ ವಿವಾದಗಳಿಗಾಗಿ ಬಹಳ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಳಸಬಾರದು. ಯಾರೊಡನೆಯೂ ವಾದಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಬಾರದು. ವಾದ ಮಾಡುವುದೆಂದರೆ ವಾಗ್ದೇವಿಗೆ ವೃಥಾ ಆಯಾಸವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆಯೇ ಸರಿ.

ಭಗವಂತ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಅಂತರಂಗದ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂದು ತತ್ತ್ವ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಿರುವುದು ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದರೆ, ಈ ಮತಬೇಧಗಳು ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ದ್ವೈತಿಗಳ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಉನ್ನತೀಕರಿಸಿ ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಅಂತಹ ಅಮೃತ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಶಕ್ತಿಯುತ ಆತ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಜೀವ ಉಸಿರು ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಸೂತ್ರವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತಿಗಳು ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಅಮೃತ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಶಕ್ತಿಯುತ ಆತ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ನೈಸರ್ಗಿಕ "ಹಮ್" ಮಂತ್ರದ ಬದಲು "ನಾರಾಯಣಾಯ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ವಿಧವಾಗಿದೆ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಧೀರನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆ ಪರತತ್ತ್ವವನ್ನೇ ನಿಜವಾಗಿ ಅರಿತು, ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಬಾರದು; ಏಕೆಂದರೆ ಅತಿಯಾದ ವಾಕ್ಚಲನೆ ವಾಣಿಯ ಕ್ಷಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಮಂತ್ರವು ಜ್ಞಾನಸಾಧನೆಯ ಅಂತಿಮ ಹಂತವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. "ತಮೇವ ಧೀರಃ ವಿಜ್ಞಾಯ" — ಧೀರನು ಎಂದರೆ ತಾಳ್ಮೆಯುಳ್ಳ, ಸ್ಥಿರಚಿತ್ತನಾದ ಸಾಧಕ. ಅವನು ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕೇಳಿ–ಓದಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನಿಜವಾಗಿ ಅರಿತು ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಮಾಹಿತಿಯ ಸಂಗ್ರಹವಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ. "ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಕುರ್ವೀತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ" — ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದರೆ ಜಾತಿಯಲ್ಲ; ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿರುವವನು. ಅವನು ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶಬ್ದದ ಮೇಲಲ್ಲ, ಶಬ್ದದ ಮೂಲವಾದ ಮೌನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ತು ಜಪ–ಪಠಣಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬರಬೇಕಾದ ಮೌನಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ನಾನುಧ್ಯಾಯಾದ್ ಬಹೂನ್ ಶಬ್ದಾನ್" — ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಉಳಿಯಬಾರದು. ಶಬ್ದವು ಸಾಧನ; ಗುರಿಯಲ್ಲ. ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡರೆ ಮನಸ್ಸು ಹೊರಮುಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದದಿಂದ ಶಬ್ದಾತೀತಕ್ಕೆ ಸಾಗಬೇಕಾದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಮುಂದುವರಿದರೆ, ಸಾಧನೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. "ವಾಚೋ ವಿಗ್ಲಾಪನಂ ಹಿ ತತ್" — ಅತಿಯಾದ ವಾಕ್ಚಲನೆ ವಾಣಿಯನ್ನು ಕ್ಷೀಣಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ದೈಹಿಕ ವಾಣಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಆಂತರಿಕ ವಾಣಿ—ಮನಸ್ಸಿನ ನಿರಂತರ ಸಂಭಾಷಣೆ—ಅದೂ ಕ್ಷೀಣಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ನೀವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ಸೋಮ–ವಾಯು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ, ಉಸಿರು ಸಮನಾದಾಗ ಆಂತರಿಕ ವಾಣಿ ಶಾಂತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಹಂ–ನಾದ ಮೌನವಾಗಿ ಲಯಗೊಂಡಾಗ, ಶಬ್ದವಿಲ್ಲದ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ತರ್ಕ–ಶಬ್ದ–ವಿವಾದಗಳ ಮಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ತರ್ಕವು ಮೆಟ್ಟಿಲು; ಶಿಖರವಲ್ಲ. ಶಬ್ದವು ದಾರಿ; ಗುರಿಯಲ್ಲ. ಗುರಿ ಎಂದರೆ ಶಬ್ದಾತೀತ ಮೌನಪ್ರಜ್ಞೆ.*

ಸಾರಾಂಶ:- ಮುಂಡಕ ಉಪನಿಷತ್ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಪರತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತ ಧೀರನು ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲೇ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಶಬ್ದಸಾಧನೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಮೌನಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅತಿಯಾದ ವಾಕ್ಚಲನೆ ವಾಣಿಯನ್ನು ಕ್ಷೀಣಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ; ಮೌನವು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದದಿಂದ ಶಬ್ದಾತೀತಕ್ಕೆ ಸಾಗುವುದೇ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ.

ಮಾಂಡೂಕ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ ಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾನ್ ಎನ್. ರಂಗನಾಥಶರ್ಮಾ ರವರು ಹೀಗೆ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,

- **"ಉಪದೇಶಾದಯಂ ವಾದೋ ಜ್ಞಾತೇ ದ್ವೈತಂ ನ ವಿದ್ಯತೇ" ಎಂದರೆ,** *ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶವೆಂಬ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವಿಭಾಗವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಭಾಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವೇ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ ಆಗ ಅದ್ವೈತ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದಂತೆ ಈ ವಿಕಲ್ಪವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನೋದಯವಾದ ಮೇಲೆ ಈ ದ್ವೈತವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.*
- **"ಮನೋದೃಶ್ಯಮಿದಂ ದ್ವೈತಂ ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ ಸಚರಾಚರಮ್| ಮನಸೋ ಹ್ಯಮನೀಭಾವೇ ದ್ವೈತಂ ನೈವೋಪಲಭ್ಯತೇ॥" ಎಂದರೆ** *"ದ್ವೈತವೆಲ್ಲವೂ ಮನಃ ಕಲ್ಪಿತವಾದದ್ದು ಮನಸ್ಸಿದ್ದರೆ ದ್ವೈತ ಜಗತ್ತು, ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದಾವುದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮನೋದೃಶ್ಯವಾದ ಈ ದ್ವೈತಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವೂ ಮನಸ್ಸು ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ. ಸತ್ಯವೇನೆಂದರೆ, ಮನಸ್ಸಿದ್ದರೆ ದ್ವೈತ ಪ್ರಪಂಚವಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದ್ವೈತಪ್ರಪಂಚವಿರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮನಸ್ಸೇ ದ್ವೈತವೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ".*
- **"ದುಃಖಂ ಸರ್ವಮನುಸ್ಮೃತ್ಯ ಕಾಮಭೋಗಾನ್ನಿವರ್ತಯೇತ್ | ಅಜಂ ಸರ್ವಮನುಸ್ಮೃತ್ಯ ಜಾತಂ ನೈವ ತು ಪಶ್ಯತಿ||" ಎಂದರೆ,** *ಗೋಚರವಾಗುವ ಸಮಸ್ತ ದ್ವೈತ ವಸ್ತುವೂ, ದುಃಖಜನಕವೆಂಬುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು, ಕಾಮನೆಯಿಂದುಂಟಾಗುವ ಭೋಗವಿಷದಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಬೇಕು. ಗೋಚರಿಸುವ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುವೂ, ಬ್ರಹ್ಮವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದು ಕೊಂಡಾಗ, ದ್ವೈತ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆತನು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಕಾಣುವುದೇ ಇಲ್ಲ.*
- **"ಯಥಾ ಸ್ವಪ್ನೇ ದ್ವಯಾಭಾಸಂ ಚಿತ್ತಂ ಚಲತಿ ಮಾಯಯಾ । ತಥಾ ಜಾಗ್ರದ್ದ್ವಯಾಭಾಸಂ ಚಿತ್ತಂ ಚಲತಿ ಮಾಯಯಾ ॥" ಎಂದರೆ,** *ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ದ್ವೈತರೂಪವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಜಾಗ್ರತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮನಸ್ಸು ದ್ವೈತರೂಪವಾಗಿ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.*
- **"ಅದ್ವಯಂ ಚ ದ್ವಯಾಭಾಸಂ ಚಿತ್ತಂ ಸ್ವಪ್ನೇ ನ ಸಂಶಯಃ | ಅದ್ವಯಂ ಚ ದ್ವಯಾಭಾಸಂ ತಥಾ ಜಾಗ್ರನ್ನ ಸಂಶಯಃ ॥" ಎಂದರೆ,** *ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವು ಪರಮಾರ್ಥವಾದ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವಾದ್ದರಿಂದ ಅದ್ವಯವೂ ಮತ್ತು ದೃಶ್ಯವಾಗಿ ದ್ವೈತದಂತೆ ತೋರತಕ್ಕದ್ದೂ ಆಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ಜಾಗ್ರತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವು ಅದ್ವಿತೀಯಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದು ದ್ವೈತ ರೂಪವಾದ ಜಗತ್ತೂ ಆಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ*

ಅದ್ವೈತ : ಜೀವಉಸಿರು–ಮಂತ್ರ–ಅಮೃತಗಳ ಏಕಾನುಭವ

ಅದ್ವೈತ = अद्वैत = अ द व ऐ त

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ಜೀವ ಉಸಿರು ಅಥವಾ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರ ಅಮೃತವನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದದ್ದನ್ನು ನೀಡುವುದು.

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಅದ್ವೈತವೆಂದರೆ ಬೇರ್ಪು ಇಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿ. ಜೀವಉಸಿರು ಅಥವಾ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರದ ಮೂಲಕ ಅಮೃತವನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ಶಕ್ತಿಯುತ ಫಲವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಏಕತ್ವದ ಸ್ಥಿತಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಅದ್ವೈತ = ಅ + ದ + ವ + ಐ + ತ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಅಂತರಂಗ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಅ' ಅಖಂಡತೆ, ಅಜ್ಞೇಯಾತೀತತೆ. 'ದ' ದಾನ, ಪ್ರಸಾದ, ನೀಡಿಕೆ. 'ವ' ವಾಯು, ಪ್ರಾಣಚಲನ. 'ಐ' ಐಶ್ವರ್ಯ, ಶಕ್ತಿ, ಸಮೃದ್ಧಿ. 'ತ' ತೇಜಸ್ಸು, ಪರಿವರ್ತನೆ. ಈ ಎಲ್ಲವು ಸೇರಿ ಅದ್ವೈತವೆಂದರೆ—ಪ್ರಾಣ ಅಥವಾ ಮಂತ್ರದ ಮೂಲಕ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದ ಅಮೃತವು ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅನುಭವ ಒಂದೇ ಆಗಿ ಲಯಗೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಆಹ್ವಾನಿಸುವವನು, ಆಹ್ವಾನಿಸಲ್ಪಡುವುದು ಮತ್ತು ಫಲ—ಮೂರೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಫಲದ ನಡುವಿನ ಭೇದ ಕರಗುತ್ತದೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ದ್ವೈತದಲ್ಲಿ ಆಹ್ವಾನ ಮತ್ತು ನೀಡಿಕೆ ಎರಡು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತವೆ—ಈಶ್ವರ ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ, ಜೀವ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದ್ವೈತದಲ್ಲಿ ಈ ಭೇದ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವಉಸಿರು ಶುದ್ಧವಾದಾಗ, ಮಂತ್ರದ ಪರಿಣಾಮ ಪ್ರೌಢವಾದಾಗ, ಅಮೃತವು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬರುವ ವಸ್ತುವಾಗದೆ ಒಳಗೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಸ್ವರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ಸೋಮ–ವಾಯು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ, ಉಸಿರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಲಯಗೊಂಡಾಗ "ನಾನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ" ಎಂಬ ಭಾವವೇ ಕರಗುತ್ತದೆ. ಮಂತ್ರವೂ ಜಪಿಸಲ್ಪಡುವ ಪದವಾಗದೆ, ಸ್ವಯಂ ನಾದವಾಗಿ ಮೌನದಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅಮೃತವು ಫಲವಲ್ಲ; ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಅಮೃತ. ಶಕ್ತಿ ಪಡೆಯಬೇಕಾದ ವಸ್ತುವಲ್ಲ; ಶಕ್ತಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುವ ಅನುಭವ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತವು ತತ್ತ್ವಚರ್ಚೆಯ ಅಂತಿಮ ನಿರ್ಣಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನ–ಮಂತ್ರಸಾಧನೆಯ ಪರಿಪಕ್ವ ಫಲ. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ, ಚೇತನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶ—ಇವೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಅನುಭವವಾಗಿ ಕಾಣುವಾಗ ಅದ್ವೈತ ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಅದ್ವೈತವೆಂದರೆ ಜೀವಉಸಿರು ಅಥವಾ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರದ ಮೂಲಕ ಅಮೃತವನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಏಕತ್ವದ ಸ್ಥಿತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ–ಕ್ರಿಯೆ–ಫಲಗಳ ಭೇದ ಇಲ್ಲ. ಆಹ್ವಾನವೇ ನೀಡಿಕೆ; ನೀಡಿಕೆಯೇ ಅನುಭವ. ಇದೇ ಸನಾತನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತದ ಜೀವಂತ ಅರ್ಥ.*

"ಬ್ರಹ್ಮಸತ್ಯಂ ಜಗನ್ಮಿಥ್ಯಾ ಜೀವೋಬ್ರಹ್ಮೈವನಾಪರಃ'" ಎಂದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮವೊಂದೇ ಸತ್ಯ; ಜಗತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾರೂಪ-ವಾದದ್ದು (ವಿವಾರಣಾ ರೂಪವಾದದ್ದು/ ನೋಟದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ); ಜೀವನು ಬ್ರಹ್ಮನೆ; ಜೀವ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ ಎಂಬ ಅದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಆದಿಶಂಕರರು ತತ್ವಶಃ ಪಾಲಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದರು. ಜ್ಞಾನ, ಭಕ್ತಿ, ಯೋಗ ಮತ್ತು ಕರ್ಮ ಮಾರ್ಗಗಳ ಅನುಸರಣೆಯಿಂದ ಅದ್ವೈತದ ಅರಿವು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬುದನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದವರು ಆದಿಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು.

ಈಗಾಗಲೇ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ, "ಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂಬ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ ನೀರು, ಬೆಂಕಿ, ವೈದ್ಯ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ. (ನೀರು, ಬೆಂಕಿ, ಶಾಖ, ಹೊಳಪು, ಧ್ಯಾನ, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ವೈದ್ಯ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ) ವೈಧಿಕ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವಾಯುವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೋ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಕವಾಗಿ ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ 'ನಮಸ್ತೇ ವಾಯೋ, ತ್ವಮೇವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸಿ' ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ವಿಶ್ವಚೈತನ್ಯ. ಅದು ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಇದೆ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇದೆ, ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಸಕಲ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ಶರೀರವೇ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಈ ಶರೀರದೊಳಗೆ ಇರುವವನು ಬ್ರಹ್ಮ. ಪರಮಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಅಕ್ಷರವೇ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಜ್ಞಾನವೂ ಆನಂದವೂ (ಆಗಿರುವದು) ಬ್ರಹ್ಮವು" (ಬೃ. 3-9-20). "ಈತನು ಮಾತೆಂಬ ಜ್ಯೋತಿಯಿಂದಲೇ (ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ) ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ" (ಬೃ. 4-3-5). ಬ್ರಹ್ಮವು ಚೈತನ್ಯ ರೂಪವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ತೋರುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ-ರುವದರಿಂದ (ಅದಕ್ಕೂ) ಜ್ಯೋತಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ. "ಆತನು ಬೆಳಗುವದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ಎಲ್ಲವೂ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವದು, ಆತನ ಬೆಳಕಿನಿಂದ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವದು" (ಮುಂ. 2-2-11), "ಆ ಜ್ಯೋತಿಗಳ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಆಯುಸ್ಸು, ನಾಶವಿಲ್ಲದ್ದು ಎಂದು ಉಪಾಸನೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ" (ಬೃ. 4-4-16), "ಪ್ರಾಣೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಕಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಖಂ ಬ್ರಹ್ಮ" (ಛಾಂ. 4-10-4) ಅಂದರೆ, "ಪ್ರಾಣವು ಬ್ರಹ್ಮವು, ಕಂ (ಸುಖವು) ಬ್ರಹ್ಮನು, ಖಂ (ಆಕಾಶವು) ಬ್ರಹ್ಮವು". "ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ?" (ಮುಂ. 1-1-7) ಎಂದು ಪ್ರಕೃತನಾಗಿರುವ ಭೂತ ಯೋನಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುವದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮೂಲಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಆ ಬಳಿಕವೂ "ಯಾವನು ಸರ್ವಜ್ಞನೋ ಸರ್ವವಿತ್ತೋ ಯಾವನ ತಪಸ್ಸು ಜ್ಞಾನಮಯವಾಗಿರುವದೋ, ಆತನಿಂದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮವೂ ನಾಮವೂ ರೂಪವೂ ಅನ್ನವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ" (ಮುಂ. 1-1-9). "ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ" (ಮುಂ. 3-2-9),

ಮಾಂಡೂಕ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ ಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾನ್ ಎನ್. ರಂಗನಾಥಶರ್ಮಾ ರವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, **"ಉಪಾಸನಾಶ್ರಿತೋ ಧರ್ಮಃ ಜಾತೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ವರ್ತತೇ|"** **ಎಂದರೆ** *ಉಪಾಸನಾವಿಧಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ, ಜೀವನು, ಜಗದ್ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ, ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ, ಅಭಿಮಾನಿಯಾಗಿರುತಾನೆ.* **"ಯೋ ವೈ ಭೂಮಾ ತದಮೃತಮ್'' (ಛಾಂ. 7-24-1) ಎಂದರೆ,** *"ಬ್ರಹ್ಮವಾದರೋ ಭೂಮಾ (ಬಹುತ್ವದ), ಅಮೃತ".* ***ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಮಧುಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ (ಬೃಹ. 2-5-1) ಹೀಗಿದೆ*** *"ಪೃಥಿವೀ ಎಂಬ ಉಪಾಧಿಯಲ್ಲಿ (ಗುಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಪದದಲ್ಲಿ) ತೇಜೋಮಯನೂ ಅಮೃತಮಯನೂ ಆದ ಯಾವ ಪುರುಷನಿದ್ದಾನೋ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಶಾರೀರನಾದ ತೇಜೋಮಯನೂ ಅಮೃತಮಯನೂ ಆದ ಯಾವ ಪುರುಷನಿದ್ದಾನೋ ಈತನೇ ಈ ಜೀವಾತ್ಮನು ಇವನೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಸರ್ವವೂ ಬ್ರಹ್ಮವೇ".*

ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ : ಪ್ರಾಣ–ಶಬ್ದ–ಮಂತ್ರಗಳ ವಿಶೇಷ ಏಕತ್ವಾನುಭವ

ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ = विशिष्टा द्वैत = वि शि ष ट अ

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ಗಾಳಿಯ ಪ್ರದೇಶವು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಲು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರ ಅಮೃತವನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದದ್ದನ್ನು ನೀಡುವುದು. (ಶ್ರೀ ನಾಥಮುನಿಗಳನಂತರ ಶ್ರೀ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಮತವನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು)

ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವೆಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಏಕತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸದೇ, ವಿಶೇಷತೆಯೊಂದಿಗಿನ ಏಕತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ತತ್ತ್ವ. ಗಾಳಿಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ (ಪ್ರಾಣಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ) ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಧ್ವನಿ ಉದಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರಾಮೃತವನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ಶಕ್ತಿಯುತ ಅನುಭವವಾಗಿ ನೀಡುವ ದರ್ಶನವೇ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ. ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವೆಂದರೆ ಅಖಂಡ ಪರತತ್ತ್ವವು ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಶಬ್ದಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ದರ್ಶನ. ಗಾಳಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಧ್ವನಿ ಉದಯಿಸಿ, ಮಂತ್ರಾಮೃತವನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ಶಕ್ತಿಯುತ ಅನುಭವವಾಗಿ ನೀಡುವ ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜೀವ–ಈಶ್ವರ ಭೇದ ಉಳಿದರೂ, ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿ, ಪ್ರಾಣ, ಮಂತ್ರ ಮತ್ತು ಅನುಗ್ರಹಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತದ ಸನಾತನ ಮಹತ್ವ.

ವಿವರಣೆ:- ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ = ವಿ + ಶಿ + ಷ + ಟ + ಅ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲೇ ಈ ದರ್ಶನದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅರ್ಥ ಅಡಗಿದೆ. 'ವಿ' – ವಿಶೇಷತೆ, ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಶಕ್ತಿ. 'ಶಿ' – ಶುದ್ಧತೆ, ಶ್ರೇಯಸ್ಸು, ಶಮನ. 'ಷ' – ಶಕ್ತಿ, ಪ್ರಚೋದನೆ, ಆಂತರಿಕ ಉದ್ರೇಕ. 'ಟ' – ಸ್ಥಿರತೆ, ಆಧಾರ, ನೆಲೆ. 'ಅ' – ಅಖಂಡತೆ, ಪರಮಾತ್ಮಸತ್ವ. ಈ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ, ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವೆಂದರೆ ಅಖಂಡ ಪರತತ್ತ್ವವೇ ಪ್ರಾಣ–ಶಬ್ದ–ರೂಪಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಏಕತ್ವ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ಏಕತ್ವವು ಗುಣ–ವಿಶೇಷಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತದಲ್ಲಿ ಜೀವ, ಜಗತ್ತು ಮತ್ತು ಈಶ್ವರ—ಮೂರೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಅಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಒಂದೇ ಎಂದು ಕರಗಿಬಿಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಜೀವನು ಈಶ್ವರನ ಅಂಶ; ಜಗತ್ತು ಈಶ್ವರನ ಶರೀರ. ಈ ಸಂಬಂಧವೇ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ. ನಾವು ವಿವರಿಸಿದಂತೆ "ಗಾಳಿಯ ಪ್ರದೇಶವು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವುದು" ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಪ್ರಾಣ ಶುದ್ಧವಾದಾಗ, ವಾಯುಸಮತೋಲನ ಉಂಟಾದಾಗ, ಶಬ್ದವು ಕೇವಲ ಧ್ವನಿಯಾಗದೆ ಮಂತ್ರಸ್ವರೂಪ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆ ಮಂತ್ರ ಅಮೃತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅಮೃತವು ಜೀವಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯುತ ಅನುಭವವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಜೀವನು ಈಶ್ವರನಾಗಿಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅನುಗ್ರಹ–ಅನುಭವಗಳ ಸಂಬಂಧ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ನಾಥಮುನಿಗಳಿಂದ ಆರಂಭಗೊಂಡು, ಶ್ರೀ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಈ ದರ್ಶನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಅದರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಇಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವು ಶೀತವಲ್ಲ; ಅದು ಭಕ್ತಿರಸದಿಂದ ತುಂಬಿರುತ್ತದೆ.*

ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಮಂತ್ರ–ಧ್ಯಾನಗಳ ಫಲವಾಗಿ ದೊರಕುವ ಅಮೃತಾನುಭವವನ್ನು ಈಶ್ವರಕೃಪೆಯಾಗಿ ಕಾಣುವುದೇ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತದ ಜೀವ.

ಅದ್ವೈತ, ದ್ವೈತ ಮತ್ತು ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು, ದೇವರು, ಜೀವನ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತತ್ತ್ವಗಳ ಮಹಾಪ್ರತಿಪಾದಕರಿಗಿಂತ ತುಂಬ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುವು. ಪ್ರಾಚೀನ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಆಚಾರ್ಯರು ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ಪಥ್ಯಗಳನ್ನಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ವೇದಾಂತದರ್ಶನದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ-ಜೀವ-ಜಗತ್ತು-ಮೋಕ್ಷ ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಬಂಧದ ಕುರಿತಾಗಿಯೂ, ಒಂದೊಂದರ ಇರುವಿಕೆ, ಸ್ವರೂಪಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ಮತಭೇದವುಂಟಾಯಿತು. ಸಿದ್ಧಾಂತ-ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತಾಚಾರ್ಯರು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಒಂದೊಂದು ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಸತ್ಯದ ಕುರಿತಾಗಿ ಅವರು ಕಂಡ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮತವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.

ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣನೆಂದೂ, ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಎಂದೂ ಭಗವಂತನನ್ನು ಹಲವು ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಸಂಬೋಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಸಮೇತನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವವರಾದ್ದರಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರಿಗೆ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವರು ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯವಾದ ಹೆಸರಿದೆ. ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತದ ರೀತಿಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಸಾಧನೆ ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಜೀವಾತ್ಮನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವವಳು "ಶ್ರೀ", ಎಂದರೆ ಜಗನ್ಮಾತೆಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ (ಸರಸ್ವತಿ). ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಕರ್ಮದ ಶಕ್ತಿಯಾದರೆ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು (ಸರಸ್ವತಿ) ಕೃಪೆಯ ಶಕ್ತಿ. ಈ "ದ್ವಯ" ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ (ಸರಸ್ವತಿ) ಮೂಲಕ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ಈ "ದ್ವಯದ" ಸಾರಾಂಶ. (ಇಲ್ಲಿ ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ ಎಂಬ ಅಜಪ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಸಂಪದ್ಭರಿತ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ನಾರಾಯಣಾಯ ಎಂಬ ಮಂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿ ಹರಿಸುವುದೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಎಂಬುದೇ ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವರು ಪರಾ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಸತ್ಯ.)

"ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣಚರಣೌ ಶರಣಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ, ಶ್ರೀಮತೇ ನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ" ಎನ್ನುವುದೇ ಆ ಪವಿತ್ರವಾದ ದ್ವಯಮಂತ್ರ. ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಪಾದಗಳನ್ನೇ ನಾನು ಶರಣಾಗುತ್ತೇನೆ. ಆ ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ನನ್ನ ನಮಸ್ಕಾರ. ಈ ವಾಕ್ಯವು ಮಂತ್ರವೂ ಹೌದು, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯೂ ಹೌದು. "ಶ್ರೀಮನ್" ಎಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸಹಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ—ಕರುಣೆ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಮತ್ತು ಅನುಗ್ರಹಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾನ. "ನಾರಾಯಣ" ಎಂದರೆ ಸರ್ವಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಚೇತನ; ನಾರಗಳಲ್ಲಿ (ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ) ಆಯನವಾಗಿರುವವನು. "ಚರಣೌ" ಎಂಬ ಪದವು ಕೇವಲ ಪಾದಗಳ ಸಂಕೇತವಲ್ಲ. ಚರಣ ಎಂದರೆ ಆಶ್ರಯ, ಆಧಾರ, ಗತಿ. ಜೀವನದ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ, ತರ್ಕದ ಗೋಜಿನಲ್ಲಿ, ಅಹಂಕಾರದ ಬಿರುಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ—ಸ್ಥಿರವಾದ ನೆಲೆ ಬೇಕಾದಾಗ, ಆ ನೆಲೆ ನಾರಾಯಣನ ಚರಣಗಳು. "ಶರಣಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ" ಎಂಬುದು ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವಲ್ಲ; ಅದು ಆಂತರಿಕ ನಿರ್ಧಾರ. ನನ್ನ ಶಕ್ತಿ, ನನ್ನ ಯುಕ್ತಿ, ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ—ಎಲ್ಲವೂ ಮಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ ಎಂಬ ಅರಿವಿನಿಂದ, ಪರಮಶಕ್ತಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭಯದಿಂದಲ್ಲ, ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಶರಣಾಗತಿ.

ಈ ಮಂತ್ರದ ಮೊದಲ ಭಾಗ ಶರಣಾಗತಿ; ಎರಡನೇ ಭಾಗ ಕೃತಜ್ಞತೆ. "ಶ್ರೀಮತೇ ನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ" ಎಂದರೆ—ಅನುಗ್ರಹದ ಮೂಲನಿಗೆ ನಾನು ನನ್ನ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಮಃ ಎಂದರೆ "ನನ್ನದು ಏನೂ ಅಲ್ಲ". ಈ ನಮಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃತ್ವ ಕರಗುತ್ತದೆ, ಭಾರ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ. ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ಸೋಮ–ವಾಯು–ಮಂತ್ರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಶರಣಾಗತಿ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಹಂತ. ಉಸಿರು ಸಮನಾದಾಗ, ಮನಸ್ಸು ಮೃದುವಾದಾಗ, ಮಂತ್ರವು ಶಬ್ದದಿಂದ ಅನುಭವವಾಗುವಾಗ—ಅಲ್ಲಿ "ನಾನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ" ಎಂಬ ಭಾವ

ಕರಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಶರಣಾಗತಿ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಅಂಧವಲ್ಲ; ಅದು ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸ. ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಈ ವಾಕ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ಣ. ಜೀವನು ಈಶ್ವರನಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟವನು ಅಲ್ಲ; ಅವನ ಶರೀರಭಾವದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಅಂಶ. ಆದರೂ ಜೀವನು ಸ್ವತಂತ್ರನಲ್ಲ. ಈ ಅರಿವಿನಿಂದ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗುವುದು—ಇದೇ ಮುಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ.

"ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣಚರಣೌ ಶರಣಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ, ಶ್ರೀಮತೇ ನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ" ಎಂಬುದು ಶರಣಾಗತಿಯ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಘೋಷಣೆ. ಇದು ಭಯದಿಂದಲ್ಲ, ಜ್ಞಾನ–ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಸಮರ್ಪಣೆ. ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದಾಗ ಅಹಂಕಾರ ಕರಗುತ್ತದೆ, ಪ್ರಾಣ ಶಾಂತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಜೀವನವೇ ಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಸನಾತನ ಶರಣಾಗತಿ ಧರ್ಮದ ಹೃದಯ.

ಕ್ಷತ್ರಂ ತದಪಿ ವಿಜ್ಞೇಯಮ್ ಬ್ರಹ್ಮಯತ್ಪಾತಿ ಶಾಶ್ವತಂ |

(ಶೌನಕಮಹರ್ಷಿಯ ಬೃಹದ್ದೇವತಾ. 5-126)

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಶಾಶ್ವತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಯಾವುದಕ್ಕಿದೆಯೋ ಅದೇ ಕ್ಷತ್ರವೆಂದರಿಯಬೇಕು. ಈ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಇತರ ಸಕಲಶಕ್ತಿಗಳೂ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. (ಕ್ಷತ್ರ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬಲವೆಂದರ್ಥ. ಇದು ಸಾಧಾರಣವಾದ ಬಲವಲ್ಲ. ಅನ್ನವನ್ನೂ ಯಶಸ್ಸನ್ನೂ ಮತ್ತು ಪುರುಷನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕ್ಷತ್ರ ನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪುರುಷನಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ರಕ್ಷಣೆಯೂ ಇರಲಾರದು).

ಕ್ಷತ್ರ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ವಿಭಿನ್ನವೆಂದು ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿ ಅಪೂರ್ಣ. ಕ್ಷತ್ರವು ಬ್ರಹ್ಮದಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟರೆ ಅದು ಹಿಂಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಬ್ರಹ್ಮವು ಕ್ಷತ್ರವಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬರದು. ಈ ಎರಡರ ಸಮನ್ವಯವೇ ಧರ್ಮ.

ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಮರ್ತ್ಯರಾಗದ್ದರು. ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿದನಂತರವೇ ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದರು. …… ಮನೋರೂಪವಾದುದೂ ವಾಗ್ರೂಪವಾದುದೂ ಆದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವವನ್ನರಿಯುವುದರಿಂದ ಮಾನವನೂ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮತ್ತ್ವವನ್ನು ಎಂದರೆ ಅಮೃತತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. - ಶ. ಬ್ರಾ: 11-2-3-6)

ವಿದ್ವಾನ್ ಹೆಚ್.ಪಿ. ವೆಂಕಟರಾವ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, `"ಈ. ಆತ್ಮನು ಶುದ್ಧನು. ಅಮೃತನು. ಇವನನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕಾದರೆ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾದುದು. ಶ್ರುತಿಯ ಉಪದೇಶದಿಂದ ತಿಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮ ಜ್ಞಾನವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗುವುದೇ ಹೊರತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ".

ಈ ಜೀವನೇ ವಿಜ್ಞಾನಮಯನೂ, ಮನೋಮಯನೂ, ಪ್ರಾಣಮಯನೂ, ಚಕ್ಷುರ್ಮಯನೂ, ಶ್ರೋತ್ರಮಯನೂ, ಪೃಥಿವೀ-ಮಯನೂ, ಆಪೋಮಯನೂ, ವಾಯುಮುಯನೂ, ಆಕಾಶಮ-ಯನೂ, ತೇಜೋಮಯನೂ, ಅತೇಜೋಮಯನೂ, ಕಾಮಮ-ಯನೂ, ಅಕಾಮಮಯನೂ, ಕ್ರೋಧಮಯನೂ, ಆಕ್ರೋಧಮ-ಯನೂ, ಧರ್ಮಮಯನೂ, ಅಧರ್ಮಮಯನೂ, ಆದ ಬ್ರಹ್ಮ-ನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಸರ್ವಮಯನು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು "ಇದಂಮಯಃ ಅದೋಮಯಃ" ಇದರಿಂದ ಪೂರ್ಣ-ನಾದವನು ಅಥವಾ ಅದರಿಂದ ಪೋರ್ಣನಾದವನು ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. (ಬೃ. ಉ. 4-4-5)

ಮಧ್ವಮತ : ಶಕ್ತಿಯುತ ಅಮೃತಪ್ರವಾಹದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ದರ್ಶನ

ಮಧ್ವಮತ = मध्वमत = म ध व म त

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ನೀರಿನ ಅಮೃತವನ್ನು ನೀಡುವ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ.

ಮಧ್ವಮತವೆಂದರೆ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ನೀರಿನ ಅಮೃತವನ್ನು ನೀಡುವ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದಂತಿರುವ ದರ್ಶನ. ಇದು ಜೀವ–ಈಶ್ವರ ಭೇದವನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಾ, ಅನುಗ್ರಹದ ಮೂಲಕ ಜೀವಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ, ಶುದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಗತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಮಾರ್ಗ. ಮಧ್ವಮತದ ಹೃದಯವು ಭೇದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದಲ್ಲ, ಭೇದವನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವುದು. ಜೀವನು ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಸಮನಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈಶ್ವರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಜೀವ ಜೀವಂತ. ಈ ಸಂಬಂಧವೇ ಭಕ್ತಿ. ಭಕ್ತಿ ಇಲ್ಲಿ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಆಶ್ರಯವಲ್ಲ; ಅದು ಶಕ್ತಿಯ ನೇರ ಅನುಭವ.

- **ಮಧ್ವಮತ ಮುಖ್ಯ ಸಂದೇಶ** "ಹರಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ವಾಯು ಜೀವೋತ್ತಮ", ಹರಿ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ "ಚಲಿಸುವ ವೈದ್ಯತೆ" ಅದೇ ಅಮೃತ, ಅದುವೇ ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿ, ಅದುವೇ ಸಂಪದ್ಭರಿತ ಲಕ್ಷ್ಮಿ
- **ಶ್ರೀ ವಿಜಯದಾಸರು** "ಮಧ್ವಮತವ ಪೊಂದದವನ ಭಕುತಿಯಾತಕೆ? ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮುಂದೆ - ಮಧ್ವಮತವೇ ಮತವು ಸಕಲ ಶ್ರುತಿ ಸಮ್ಮತವು । ಮಧ್ವರಾಯರ ಧ್ಯಾನ ಅಮೃತ ಪಾನ ।"
- **ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು** ಮತಗಳೆಲ್ಲವು ಮಧ್ವಮತಸುಸಾರದ ಹಿಂದೆ, ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ಮಧ್ವಮತದ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪದ್ಧತಿ ಬಿಡಬೇಡಿ ಬಿಟ್ಟು ಕೆಡಬೇಡಿ, ಹರಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಹುದೆಂಬ ಜ್ಞಾನವ ತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಸೋ ಮಾರ್ಗವ ಬಿಡಬೇಡಿ ॥ ಬಿಟ್ಟು ಕೆಡಬೇಡಿ ॥"
- **ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯರು** "ಜನುಮ ಜನುಮದಲ್ಲಿ ಕೊಡು ಕಂಡ್ಯ ಹರಿಯೇ" ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ "ಹರಿಯೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ರಾಣಿ ಲಕುಮಿಬೊಮ್ಮ". ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.
- **ಅನೇಕ ಹರಿದಾಸರು ಹಾಡಿದ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಗಮನಿಸಿ** "ಹರಿಯ ಬಿಟ್ಟರೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ, ಮಾರುತಿ ಮರೆತರೆ ಸಾಧನವಿಲ್ಲ.", "ಮಾನವ ಜನ್ಮ ದೊಡ್ಡದು ಇದ ಹಾನಿ ಮಾಡಲು ಬೇಡಿ ಹುಚ್ಚಪ್ಪಗಳಿರಾ.", "ಹರಿಯೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಹರಿಯೇ ಪರದೇವತೆ ಹರಿಯಿಲ್ಲದನ್ಯತ್ರ ದೈವಗಳುಂಟೆ.", "ಸ್ನಾನವ ಮಾಡಿರೋ ಜ್ಞಾನ ತೀರ್ಥದಲಿ.", "ನಾರಾಯಣ ನಿನ್ನ ನಾಮಾಮೃತವನು ಎನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಯ್ಯ.", "ನಾ ಡೊಂಕಾದರೆ ನಿನ್ನ ನಾಮ ಡೊಂಕೇ ವಿಠ್ಠಲ".
- **ಶ್ರೀ ವಾದಿರಾಜರ ಅಂಭೃಣೀಸೂಕ್ತ** ಈ ಸೂಕ್ತದ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, "ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರ, ಮೊದಾಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಳೂ ಐಶ್ವರ್ಯಪ್ರದಳೂ ಆಗಿದ್ದಾಳೆ ; ಅದೇ ರೀತಿ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ ನಿಯಾಮಕಳೂ, ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿಯಾಗಿದ್ದು ದ್ರವ್ಯಾದಿದಾಯಕಳಾಗಿರುವವಳೂ ಆಕೆಯೇ ; ಮೋಕ್ಷ ಕೊಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಕೂಡ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೆ ಉಂಟು; ಆದರೆ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಹಿರಿಮೆಗೂ ಕಾರಣ ಪುರುಷನಾದ ಪರದೇವತೆಯು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ನಾರಾಯಣನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡುವವನೂ ಸಹ ಅವನೇ, ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಶ್ರೀರೂಪ ಭೂರೂಪಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿರುವ ಸರ್ವೋತ್ತಮದೇವತೆ ; ಅವನ ಮಹಿಮೆಗೆ ಪಾರವೇ ಇಲ್ಲ"
- **ಆಚಾರ್ಯ ಮಾಧ್ವರು** ಈ ಸೂಕ್ತದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು "ಅಖಿಲಕಾಮದಂ ಹರಿತುಷ್ಠಿದಂ" (ಸಕಲ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವಂತಹದ್ದು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವಂತದ್ದು ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ).
- **ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು** ಅಂಭೃಣೀಸೂಕ್ತವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀಸೂಕ್ತ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸದಾ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಜೊತೆಯಿರುವವಳು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

➢ **ಅಂಭೃಣೀಸೂಕ್ತ ಋಕ್ 8 ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ,** "ನಾನೇ ಸಕಲಲೋಕಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವವಳಾಗಿ ವಾಯುವಿನಂತೆ ಜಗತ್ತನ್ನು ಪರಿಮಳ ಭರಿತವನ್ನಾಗಿಸುವೆನು. ನನಗೆ ಕಾರಣ ಪುರುಷನಾದ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ತ್ರಿಲೋಕಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲಿನವನು. ನಾನು ಮಹಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪರಿಮಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವಳು".

ಅಧ್ಯಾಯ – 12
ದೇವ–ದೇವಿ ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ

ದೇವ–ದೇವಿ ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ : ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಅಮೃತಾನುಗ್ರಹದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಏಕತೆ

ದೇವ ಮತ್ತು ದೇವಿ ಎಂದರೆ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- देव = ದೇವ = ರಕ್ಷಿಸಲು ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದ್ದು, ದೇವಿ = देवी = ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಮೀಪಿಸು देवि = ಸೋಮದಿಂದ (ಅಮೃತದಿಂದ) ರಕ್ಷಣೆ. *ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿನ ಈ ವಿಸ್ಮಯ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿದರೆ ವೇದ ಮತ್ತು ಪುರಾಣ ಗ್ರಂಥಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ತುಂಬಾ ಅರ್ಥಬದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.*

ಭಾವಾರ್ಥ:- ದೇವ ಎಂದರೆ ರಕ್ಷಿಸಲು ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ತತ್ತ್ವ. ದೇವಿ ಎಂದರೆ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಮೀಪಿಸುವ, ಸೋಮ–ಅಮೃತದ ಮೂಲಕ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿ. ದೇವ ಮತ್ತು ದೇವಿ ಎರಡೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಅಲ್ಲ; ರಕ್ಷಣೆಯ ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆಯ ಕೃಪೆ—ಇವೆರಡರ ಏಕತ್ವ. ದೇವಿ ಎಂದರೆ ಕರುಣೆ, ಪೋಷಣೆ, ಶೋಧನೆ. ಸೋಮ–ಅಮೃತದ ಶೀತಲ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಮನಸ್ಸು–ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ, ದೇವತ್ವದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಜೀವಕ್ಕೆ ತಲುಪಿಸುವ ಸೇತುವೆ ದೇವಿ. ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ದೇವವು ಶಕ್ತಿ–ಸ್ಥಿರತೆ; ದೇವಿಯು ಪ್ರವಾಹ–ಸಮೀಪತೆ. ಒಂದಿಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ:- ಸಾಧನೆಯೊಳಗೆ ದೇವ–ದೇವಿ ತತ್ತ್ವವು ಪ್ರಾಣ–ಮನ–ಚೇತನದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ದೇವವು ನಿಯಂತ್ರಣ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ದೃಢತೆಯ ಮೂಲಕ ಅಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತದೆ. ದೇವಿಯು ಸೋಮ–ಅಮೃತದ ಮೂಲಕ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ತುಂಬುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ, ದೇವ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡುವ ಗಡಿ; ದೇವಿ ಆ ಗಡಿಯೊಳಗೆ ಜೀವವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಕೃಪೆ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಮಾತೃರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾತೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ದೇವಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮ. ಆಕೆ ಪೋಷಕತ್ವ, ಕರುಣೆ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆ ಎಂಬ ವಿಶ್ವಮಾತೃಚೈತನ್ಯ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಬುದ್ಧಿರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಬುದ್ಧಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ವಿವೇಕವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ದೇವಿ. ಆಕೆ *ವಿದ್ಯಾ, ವಿವೇಕ* ಮತ್ತು *ಚೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪಿಣಿ.*

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ದಯಾರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಕರುಣೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ದೇವಿ. ಆಕೆ ಜೀವವನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೇಮದ ತಾಯಿಯಂತಿರುವ ದಯಾಮಯಿ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಶಕ್ತಿರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ದೇವಿ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲ, ಪ್ರಾಣ, ಪ್ರೇರಣೆ ಮತ್ತು ಧೈರ್ಯಸ್ವರೂಪಿಣಿ. ಆಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಚಲನೆಯೇ ಇಲ್ಲ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಶಾಂತಿರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ಶಾಂತಿ, ಸಮಾಧಾನ, ಕ್ಷಮೆ — ಇವು ದೇವಿಯ ಸ್ವಭಾವ. ಆಕೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥೈರ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಕ್ಷಾಂತಿರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ಕ್ಷಮೆ, ಸಹನೆ, ಸಹಿಷ್ಣುತೆ — ದೇವಿಯೇ ಆ ಶಕ್ತಿ. ಕ್ಷಮಿಸುವವಳಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಅನುಗ್ರಹವಿದೆ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ತೃಷ್ಣಾರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ಇಚ್ಛೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಚಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಆಕೆ ಚೈತನ್ಯದ ಚಲನೆ — ತೃಪ್ತಿಯ ಮೂಲವೂ ಆಗಿದ್ದಾಳೆ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಚಾಯಾರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ದೇವಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ನೆರಳಿನಂತೆ — ಸದಾ ಜೊತೆಯಿರುವ ಶಕ್ತಿ. ಆಕೆ ಅಂತರಂಗದ ರಕ್ಷಕ ಚೈತನ್ಯ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಶ್ರದ್ಧಾರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ದೇವಿ ಶ್ರದ್ಧೆ, ವಿಶ್ವಾಸ ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆ ಧರ್ಮದ ಬೀಜ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ನಿದ್ರಾರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ನಿದ್ರೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ನೀಡುವ ದೇವಿ. ಆಕೆ ಶಕ್ತಿ ಪುನರುಜ್ಜೀವಕ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ತೃಪ್ತಿರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ತೃಪ್ತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ದೇವಿ. ಆಕೆ ಸಮಾಧಾನ, ಕೃತಜ್ಞತೆ ಮತ್ತು ಸಂತೃಪ್ತಿಯ ಮೂಲ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಕ್ಷುದಾರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ಉಪಜೀವನದ ಅಗತ್ಯವಾದ ಆಸೆ — ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಂಬಲ — ದೇವಿಯ ಚೈತನ್ಯವೇ ಅದು.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಚೇತನಾರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ಚೇತನವೇ ದೇವಿ. ಜೀವಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಆಕೆ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಲಜ್ಜಾರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ಲಜ್ಜೆ — ಅಂತರಂಗದ ಶುದ್ಧತೆಯ ಸಂಕೇತ. ಆಕೆ ನೈತಿಕತೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕಾರದ ರಕ್ಷಕಿ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಶಕ್ತಿರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ದೇವಿ ಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪಿಣಿ — ಪ್ರತಿ ಚಲನೆಯ ಹಿಂದಿನ ಬಲ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಭಕ್ತಿರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ದೇವಿಯೇ ಭಕ್ತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆ ನಂಬಿಕೆಯ ಜೀವಸ್ವರೂಪ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ವೃದ್ಧಿರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ಬೆಳವಣಿಗೆಯ, ವೃದ್ಧಿಯ, ಪ್ರಗತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ದೇವಿ. ಆಕೆ ವಿಕಾಸದ ಶಕ್ತಿ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಸ್ಮೃತಿರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ಸ್ಮೃತಿ — ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅನುಭವದ ಶಕ್ತಿ — ದೇವಿಯೇ ಅದು. ಆಕೆ ನಮ್ಮ ಚೈತನ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಮೋಹರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ದೇವಿಯೇ ಮಾಯಾ — ಲೋಕದ ಲೀಲೆಯನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಅವಳು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವಳು, ಬೋಧಿಸುವಳು.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಕ್ಷಾಂತಿರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।
ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ॥

ಅರ್ಥ: ಕ್ಷಮೆ, ಧೈರ್ಯ, ಸಹನೆ — ದೇವಿಯೇ ಆ ಧರ್ಮಶಕ್ತಿ.

ಉಪನಿಷದೀಯ ದೇವೀ ತತ್ತ್ವ ಸಾರಾಂಶ:

ರೂಪ	***ತತ್ತ್ವ***	***ಉಪನಿಷದೀಯ ಅರ್ಥ***
ಮಾತೃ	*ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ*	*ಜೀವದ ಮೂಲ*
ಬುದ್ಧಿ	*ಚಿತ್‌ಶಕ್ತಿ*	*ಜ್ಞಾನ, ವಿವೇಕ*
ದಯಾ	*ಕರುಣಾಶಕ್ತಿ*	*ಧರ್ಮದ ಹೃದಯ*
ಶಕ್ತಿ	*ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ*	*ಸೃಷ್ಟಿ, ಚಲನೆ*
ಶಾಂತಿ	*ಸಮಾಧಿ*	*ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಶ್ರಾಂತಿ*
ನಿದ್ರೆ	*ವಿಶ್ರಾಂತಿ*	*ಪ್ರಾಣಪುನರುಜ್ಜೀವ*
ಭಕ್ತಿ	*ಶರಣಾಗತಿ*	*ದೈವೀ ಪ್ರೀತಿ*
ಸ್ಮೃತಿ	*ಜ್ಞಾನಸ್ಮರಣೆ*	*ಆಂತರಿಕ ಜಾಗೃತಿ*
ಲಜ್ಜೆ	*ನೈತಿಕತೆ*	*ಸಂಸ್ಕಾರಶಕ್ತಿ*
ಚೇತನ	*ಆತ್ಮ*	*ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಿಣಿ*

ದೇವಿಯು ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಪುರಾಣದ ದೇವತೆ ಅಲ್ಲ, ಆಕೆ ಸರ್ವಚೇತನ ಪ್ರಾಣದಿಂದ ಚೇತನದವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ತಿ. ಮಾತೃ, ಶಕ್ತಿ, ಶಾಂತಿ, ಭಕ್ತಿ, ಸ್ಮೃತಿ — ಇವು ದೇವಿಯ ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರಕಾಶಗಳು. ದೇವೋಪಾಸನೆ ಎಂದರೆ ಆಕೆಯ ಈ ಸರ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಿಯನ್ನು ಕಾಣುವುದು, ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅನುಭವವನ್ನೂ ಆಕೆಯ ಪೂಜೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದು.

ಯಾ ದೇವೀ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಬ್ರಹ್ಮರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತಾ।

सा मे भक्त्या हृदये वसतु नित्यं परमेश्वरि॥

ಅರ್ಥ: ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ದೇವಿಯೇ, ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಚೈತನ್ಯವಾಗಿ ಸದಾ ನೆಲೆಸಿರು.

ದುರ್ಗಾ–ಕಾಳಿ ತತ್ತ್ವ: ಅಗ್ನಿಸೇವನೆ, ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಮಾತೃಶರಣಾಗತಿ

ದುರ್ಗಾ = दुर्ग = ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದವನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹುಡುಕಿದಾಗ "ಬೆಂಕಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇವಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶತೆಯನ್ನು ತಲುಪುವ" ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ. ಕಾಳಿ = काली = ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದವನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹುಡುಕಿದಾಗ "ದುರ್ಗಾ ಮಾತೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು" ಅಥವಾ "ಬೆಂಕಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇವಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶತೆಯನ್ನು ತಲುಪುವ ಮಾತೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು" ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- ದುರ್ಗಾ ಎಂದರೆ ಬೆಂಕಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇವಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ತಲುಪುವ ಶಕ್ತಿ. ಕಾಳಿ ಎಂದರೆ ಆ ದುರ್ಗಾಮಾತೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು—ಅಂದರೆ ಅಗ್ನಿಸೇವನೆಯಿಂದ ಉದಯಿಸುವ ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪ ಮಾತೃಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಲೀನತೆ. ದುರ್ಗಾ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ರಕ್ಷಣೆಯ ದೇವತೆ ಅಲ್ಲ; ಅವಳು ಶುದ್ಧೀಕರಣದ ಅಗ್ನಿ. ಜೀವನು ಅಜ್ಞಾನ, ಭಯ, ಜಡತ್ವ ಎಂಬ ದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದಾಗ, ಅವುಗಳನ್ನು ದಹಿಸಿ ಮುಂದೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಶಕ್ತಿ ದುರ್ಗಾ. ಕಾಳಿ ಎಂದರೆ ದುರ್ಗಾತತ್ತ್ವದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಅಂಗೀಕಾರ. ಅಗ್ನಿಸೇವನೆಯಿಂದ ಉದಯಿಸಿದ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ತಡೆಯದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಲೀನವಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಕಾಳಿಯ ಉಗ್ರರೂಪ ಭಯದ ಸಂಕೇತವಲ್ಲ; ಅದು ಬಂಧನಗಳ ಕಡಿತ. ಕಾಲಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂದರೆ ಕಾಲ–ಭಯ–ಮರಣಭಾವಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಮಾತೃಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುವುದು.

ದುರ್ಗಾ ಮತ್ತು ಕಾಳಿ ವಿಭಿನ್ನ ದೇವಿಯರು ಅಲ್ಲ; ಅವು ಒಂದೇ ಶಕ್ತಿಯ ಎರಡು ಹಂತಗಳು. ದುರ್ಗಾ—ಸಾಧನೆಯ ಅಗ್ನಿ; ಕಾಳಿ—ಸಾಧನೆಯ ಫಲ. ಮೊದಲಿಗೆ ಅಗ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇವಿಸಿ ಶುದ್ಧಗೊಳ್ಳಬೇಕು; ನಂತರ ಆ ಶುದ್ಧತೆಯಲ್ಲೇ ಮಾತೃಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ದುರ್ಗಾ ತತ್ತ್ವ: ಬುದ್ಧಿ–ಶಕ್ತಿ–ಜ್ಞಾನಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾನ

ಬುದ್ಧ್ಯಧಿಷ್ಠಾತೃದೇವೀ ಯಾ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪಿಣೀ |
ಸರ್ವಜ್ಞಾನಾತ್ಮಿಕಾ ಸರ್ವಾ ಸಾ ದುರ್ಗಾ ದುರ್ಗನಾಶಿನೀ ||

ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತ ಮಹಾಪುರಾಣ 40-65

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅಧಿಷ್ಠಾತೃದೇವಿಯೂ, ಸರ್ವಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಿಣಿಯೂ, ಸರ್ವ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಳೂ ಪಾಪನಾಶಕಳೂ ಆದ ದೇವಿಯನ್ನ ದುರ್ಗಿಯೆಂದು ಕರೆದರು, ಎಲ್ಲ ದುರ್ಗತಿಗಳನ್ನು (ಅಡಚಣೆಗಳನ್ನು) ನಾಶಮಾಡುವವಳು.

ಪದ	ಅರ್ಥ
ಬುದ್ಧ್ಯಧಿಷ್ಠಾತೃ ದೇವೀ	ಬುದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆ ಆಧಿಪತ್ಯವಿರುವ ದೇವಿ - ವಿವೇಕದ ನಿಯಂತ್ರಕ ಶಕ್ತಿ - ದೇವಿಯು ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯ ಪಥಪ್ರದರ್ಶಕಳು; ನನ್ನ ಚಿಂತನೆ ದೇವಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲಿ.
ಸರ್ವಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪಿಣೀ	ಎಲ್ಲಾ ಶಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲರೂಪ - ಇಚ್ಛಾ, ಕ್ರಿಯಾ, ಜ್ಞಾನ ಶಕ್ತಿಗಳ ತ್ರಿವೇಣಿ - ಆಕೆ ನನ್ನ ಕ್ರಿಯೆ, ಚಿಂತನೆ, ಇಚ್ಛೆ ಎಲ್ಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮನ್ವಯ ತರಲಿ.

ಪದ	ಅರ್ಥ
ಸರ್ವಜ್ಞಾನಾತ್ಮಿಕಾ	ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞಾನ, ಪ್ರಜ್ಞೆ, ವಿವೇಕ, ಉಪಾಸನೆಗಳ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪಿಣಿ - ಆಕೆಯು ಬೋಧೆಯ ಅಂತರಂಗ, ನಾನು ಮಾತನಾಡುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಾಕ್ಯವೂ ಅವಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಲಿ.
ಸರ್ವಾ	ಎಲ್ಲದಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಸಿರುವ, ವ್ಯಾಪಕಳಾದ ಶಕ್ತಿ
ದುರ್ಗಾ	ಅಜ್ಞಾನ, ಭಯ, ದುಃಖ ಎಂಬ ದುರ್ಗಗಳ ನಾಶಕಳು
ದುರ್ಗನಾಶಿನೀ	ಸಂಕಟಗಳ, ಅಂಧಕಾರಗಳ, ಅಜ್ಞಾನಗಳ ನಾಶಕರಾದ ದೇವಿ - ಅಜ್ಞಾನ, ಸಂಶಯ, ಕ್ರೋಧ, ಮೋಹ ಇವುಗಳ ದುರ್ಗವನ್ನು ನಿವಾರಿಸು, ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ನಿನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಯುದ್ಧಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಮಾನವನ ಅಂತರಂಗದ ಪರಮಾಧಿಷ್ಠಾನವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. "ಬುದ್ಧ್ಯಧಿಷ್ಠಾತ್ರ ದೇವೀ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಬುದ್ಧಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ತರ್ಕಶಕ್ತಿ ಅಲ್ಲ; ಸತ್ಯ–ಅಸತ್ಯವನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸುವ ದಿವ್ಯ ವಿವೇಕ. ಆ ವಿವೇಕದ ಹಿಂದೆ ನಿಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿಯೇ ದುರ್ಗಾ. "ಸರ್ವಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪಿಣೀ" ಎಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ಸಮೂಹವಲ್ಲ; ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲ ಏಕತ್ವ. ದೇಹದ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ, ಮನಸ್ಸಿನ ಧೈರ್ಯ, ಚಿತ್ತದ ಸ್ಥೈರ್ಯ—ಇವೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಮೂಲದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಮೂಲವೇ ದುರ್ಗಾ. "ಸರ್ವಜ್ಞಾನಾತ್ಮಿಕಾ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ದುರ್ಗೆಯನ್ನು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಧಿಷ್ಠಾನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಜ್ಞಾನವು ಗ್ರಂಥಪಾಠವಲ್ಲ; ಅದು ಅಂತರಂಗದ ಪ್ರಕಾಶ. ಆ ಪ್ರಕಾಶವೇ ದುರ್ಗೆಯ ಸ್ವರೂಪ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಸಾ ದುರ್ಗಾ ದುರ್ಗನಾಶಿನೀ" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ಪಾದ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರ. ದುರ್ಗ ಎಂದರೆ ದಾಟಲು ಕಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಿತಿ—ಭಯ, ಸಂಶಯ, ಅಜ್ಞಾನ, ಆಸಕ್ತಿ, ಅಹಂಕಾರ. ಇವೆಲ್ಲ ಮಾನವನೊಳಗಿನ ದುರ್ಗಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊರಗಿನ ಶತ್ರುಗಳಂತೆ ಜಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಬಲ್ಲದು ಒಳಗಿನ ಶಕ್ತಿ ಮಾತ್ರ. ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಅಗ್ನಿ–ಪ್ರಾಣ–ಸೋಮ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ, ದುರ್ಗಾ ಎಂದರೆ ಬುದ್ಧಿಯೊಳಗೆ ಜಾಗೃತವಾಗುವ ಅಗ್ನಿಶಕ್ತಿ. ಅದು ಅಶುದ್ಧ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ದಹಿಸಿ, ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇದೇ ದುರ್ಗನಾಶ. ದುರ್ಗೆ ಹೊರಗಿಲ್ಲ; ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತವಾದಾಗಲೇ ಅವಳು ದುರ್ಗನಾಶಿನಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾ ಉಗ್ರರೂಪವಲ್ಲ; ಅವಳು ವಿವೇಕರೂಪ. ಕತ್ತಿಯಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನಜ್ವಾಲೆ. ಆ ಜ್ವಾಲೆ ಹೊತ್ತಾಗ, ಮಾನವನು ತನ್ನೊಳಗಿನ ಅಡಚಣೆಗಳನ್ನು ತಾನೇ ದಾಟಬಲ್ಲನು.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಸಾರವೇನೆಂದರೆ—ದುರ್ಗಾ ಬುದ್ಧಿಯ ಅಧಿಷ್ಠಾನ, ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲ, ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪ. ಅವಳು ಹೊರಗಿನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಮಾನವನೊಳಗಿನ ದುರ್ಗತಿಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ. ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತವಾದ ದುರ್ಗೆಯೇ ದುರ್ಗನಾಶಿನೀ. ಇದೇ ಸನಾತನ ಶಾಕ್ತ ತತ್ತ್ವದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ.*

ವಾಕ್ ದೇವೀ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಟನ : ಅಹಂ–ಶಕ್ತಿ–ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಮಹಾಮಂತ್ರ

ಅಹಂ ರುದ್ರೇಭಿರ್ವಸುಭಿಶ್ಚರಾಮ್ಯಹಮಾದಿತ್ಯೈರುತ ವಿಶ್ವದೇವೈಃ |
ಅಹಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣೋಭಾ ಬಿಭರ್ಮ್ಯಹಮಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಅಹಮಶ್ವಿನೋಭಾ ||

ಋಗ್ವೇದ 10-125-1

ಭಾವಾರ್ಥ:- ನಾನು ರುದ್ರರೊಡನೆ, ವಸುಗಳೊಡನೆ, ಆದಿತ್ಯರೊಡನೆ, ವಿಶ್ವದೇವರೊಡನೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಮಿತ್ರ–ವರುಣನ ಸಮತಾಮೂಲ್ಯಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಯ ಬಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಕಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವರಂತೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮತ್ತು ಪುನರುಜ್ಜೀವನದ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅರ್ಥಾತ್ - ದೇವಿಯು ಹೇಳುವುದು: "ನಾನು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಅಂತರಂಗ ಶಕ್ತಿ, ಎಲ್ಲಾ ದೈವೀ ಪ್ರೇರಣೆಗಳ ಮೂಲ ಚೇತನ. ನಾನು ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಲ, ಜ್ಞಾನ, ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯ ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿ."

ವಿವರಣೆ:- *ದೇವಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ "ಅಹಂ" ಎಂಬುದು ಅಹಂಕಾರವಲ್ಲ, ಅದು ಆತ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸ್ಫುರಣ. ಈ "ಅಹಂ" ಎಂದರೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕತೆಯನ್ನು ಅರಿತು ಹೇಳುವ ಸತ್ಯಪ್ರಕಾಶ. ಆಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ, "ನಾನು ರುದ್ರರ ಕೋಪದ ಹಿಂಬಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಶಕ್ತಿ, ವಸುಗಳ ದಾನಶೀಲತೆಯ ಹಿಂದಿರುವ ಪ್ರೇರಣೆ, ಆದಿತ್ಯರ ಪ್ರಕಾಶದ ಅಂತರಂಗ, ಅಗ್ನಿಯ ಉಷ್ಣದ ಚೇತನ, ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವರ ಚಿಕಿತ್ಸಾಶಕ್ತಿಯ ಜೀವಸ್ವರೂಪ." ಹೀಗಾಗಿ ದೇವಿಯು ಕೇವಲ ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ಅಲ್ಲ, ದೇವತೆಗಳ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲೇ ಶಕ್ತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾಳೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರ. ವಾಕ್‌ಶಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಮಾತು ಅಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಾಣ–ಚೇತನ–ಜ್ಞಾನಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ. ನೀವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ವಾಯು–ಅಗ್ನಿ–ಸೋಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಈ ವಾಕ್‌ಶಕ್ತಿ ದೇಹದೊಳಗೆ ಹರಿಯುವ ಜೀವಶಕ್ತಿ. ಸಾಧಕನಲ್ಲಿ ರುದ್ರಶಕ್ತಿ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ ಅಶುದ್ಧಿಗಳು ದಹಿಸುತ್ತವೆ; ವಸುಶಕ್ತಿ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ ದೇಹ–ಮನಸ್ಸು ಧಾರಿತವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದಿತ್ಯಶಕ್ತಿ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ ವಿವೇಕಪ್ರಕಾಶ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ, ಒಂದೇ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ವಿಭಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದೇ "ಅಹಂ" ಎಂಬ ಘೋಷಣೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಹೊರಗಿನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವಗಳೆಂದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಸಾಧಕನೊಳಗಿನ ಶಕ್ತಿಸ್ಥಿತಿಗಳೆಂದು ಓದಿದಾಗ, ಈ ಮಂತ್ರ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನ ವಿಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಕ್‌ಶಕ್ತಿ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ, ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳು ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ಪರಮೇಶ್ವರಿಯು ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ, ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ಅಷ್ಟ ವಸುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾದಿಗಳಾದ ಏಕಾದಶ ರುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ 12 ಮಾಸಗಳಂತಿರುವ ಆದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದು ಅಗ್ನಿ, ವಿದ್ಯುತ್, ಹಗಲು, ರಾತ್ರಿ, ದ್ಯುಲೋಕ ಮತ್ತು ಭೂಲೋಕ ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾಳೆ. ಜ್ಞಾನ ಶಕ್ತಿಯು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. (ಪರಮೇಶ್ವರಿಯು ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ವಸುಗಳು, ರುದ್ರರು ಆದಿತ್ಯರು ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದವಳಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತಳಾಗಿ ಮನುಷ್ಯರ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡುವವಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ).

ವೇದದಲ್ಲಿ, ಬಲ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣನನ್ನು "ಸಪ್ತಶಿವಾಸು ಮಾತೃಶು" ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಏಳು ಜನ ತಾಯಿಯಂದಿರಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವವ ವಾಯು ಎಂದರ್ಥ. ಯಾರು ಏಳು ಜನ ತಾಯಂದಿರು ಎಂದರೆ ಅವರು ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲೇ ಇರುವ ಕುಂಡಲಿನಿ ಚಕ್ರಗಳ ಅಧಿ ದೇವತೆಗಳು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಕ್ರವು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಗ್ರಂಥಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಉಪಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಜಾಗೃತ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ "ಪ್ರಾಣ" ಅಥವಾ "ಜೀವ ಶಕ್ತಿ" ಯನ್ನು (ಉಸಿರನ್ನು) ಸಮತೋಲನಗೊಳಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ, (ಎಲ್ಲಾ ಚಕ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ) ಮನಸ್ಸು, ದೇಹ ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯದ ಒಟ್ಟಾರೆ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಚಕ್ರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಒಂದು ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲೂ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗಿದೆ, *"ಅದು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಏಳು ಮರೆಮಾಚಿದ ಕಸ್ತೂರಿ ಚೀಲದ ಕೋಶಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವ ದೇವರು ಅವರನ್ನು ಒಂದಾಗಿಸು ಮೂಲ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೋ",*

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲೂ ಹೀಗಿದೆ *"ಎಂಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸಂಗೀತದ ಸ್ತ್ರೀ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು (ಸ) ಬಲವನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿ (ಸ ಎಂದು ಅಜಪ ಮಂತ್ರದೀ ಉಸಿರು ಒಳಗೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳಿ), ಏಳು ಮಾತೆಯರನ್ನು (ಕುಂಡಲಿನಿ*

ಚಕ್ರಗಳನ್ನು) ಓಡುವ (ಹಂ) ಬಲವನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಿ ಮಾನಸಿಕ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಾ ಗುರಿಯತ್ತ ಸಾಗು. (ಹಮ್ ಎಂದು ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಜಪಿಸುತ್ತಾ ಉಸಿರನ್ನು ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿ ಮುಖೇನ ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ತನ್ನಿ)"

ಪತಂಜಲಿ ಯೋಗ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ *"ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನೋದಯದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಹಂತವನ್ನು ಏಳು ಹಂತಗಳಿಂದ ತಲುಪಲಾಗುತ್ತದೆ."*

ದುರ್ಗೆಯ 10 ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಳಿ ಮೊದಲನೆಯ ತಾಯಿ. ಕ್ರೂರ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಕಾಳಿಯು ದುರ್ಗೆಯ ಹಣೆಯಿಂದ ಜನಿಸಿದಳು. ಅಜ್ಞಾನದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ಜ್ಞಾನದ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುವ ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ವಿರೋದಿಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಜಗನ್ಮಾತೆ. ಕಾಳಿಯು ಅಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ ಮತ್ತು ಭಕ್ತರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸುಜ್ಞಾನದ ದೀಪವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕಾಳಿ ದೇವತೆಯು ಸುತ್ತಲಿನ ನಕಾರಾತ್ಮಕ ಅಲೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುತ್ತದೆ, ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಕಲ್ಮಶಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಸಂತೋಷವನ್ನು ತುಂಬುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

ಗಾಯತ್ರಿ ದೇವಿ ಯಾರು ?

ಗಾಯತ್ರಿ = गायत्री = ग अ य त्र इ = ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ "ಮೂರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಜೀವ ಉಸಿರನ್ನು ಸರಿಸುತ್ತಾ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಇಳಿಸುವುದು" ಮೂರು ಅಜಪ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಜೀವ ಉಸಿರನ್ನು ಸರಿಸುತ್ತಾ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಧ್ಯಾನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಇಳಿಸುವುದೇ ಗಾಯತ್ರಿ ಎಂಬ ದೇವರ ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಇಲ್ಲಿವರೆಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ, "ಗಾಯತ್ರಿ' ದೇವಿ ಎಂದರೆ - ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶಕ್ತಿ, ಶತ್ರು ನಿಗ್ರಹ ಶಕ್ತಿ ಸಮರ್ಥಳು. ಜ್ಞಾನ ತೇಜೋರೂಪಿ. ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನಳು. ಸಮಸ್ತ ಜಗದ್ರೂಪಳು. ಪ್ರಪಂಚದ ಆಯುಷ್ಯ ಸ್ವರೂಪಳು. ಅವಳು ಸರ್ವಾಯು. ಸಕಲಳು ಸಮಸ್ತ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕ ಪ್ರಣವ ಸ್ವರೂಪಳು. ಇವಳು ಪರಾಶಕ್ತಿ ಇವಳನ್ನು "ಸಾವಿತ್ರಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುವಾಗ ಸೂರ್ಯ ಶಕ್ತಿಯ ಆರೋಪಣೆಯನ್ನು ಅವಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಸುತಾರೆ. ಗಾಯಕರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಅಂಶವನ್ನು ಅವಳಲ್ಲಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ ಗಾಯತ್ರಿ ಎನ್ನುತಾರೆ. ಶಬ್ದ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾದದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ಸರಸ್ವತಿ. ಅಂಥ ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪಳು ಆದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸಂಧಿಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಸಂಧ್ಯಾ ಅವಳ ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಗಾಯತ್ರಿ ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನಮಾತಾ - ಆಕೆ "ವಾಕ್ಶಕ್ತಿ" (ದೇವೀ ವಾಕ್), "ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ" (ಸವಿತೃ), ಮತ್ತು "ಚೇತನಶಕ್ತಿ" (ಭರ್ಗ) - ಈ ಮೂರನ್ನು ಒಂದೇ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಒಗ್ಗೂಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ದೇವಿಯು ಪ್ರಚೋದಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಗಾಯತ್ರೀ ಎಂದರೆ ನನ್ನೊಳಗಿನ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶದ ದೇವಿ - ಆಕೆ ಬುದ್ಧಿಯ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಕರಗಿಸಿ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುತ್ತಾಳೆ.*

ಗಾಯತ್ರೀ ದೇವಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪಂಚಮುಖಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಧ್ಯಮುಖ: ಸತ್ಯದ ಪ್ರಕಾಶ
ಉತ್ತರಮುಖ: ಜ್ಞಾನ
ದಕ್ಷಿಣಮುಖ: ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ
ಪಶ್ಚಿಮಮುಖ: ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಶರಣಾಗತಿ
ಪೂರ್ವಮುಖ: ಶಾಂತಿ

ಆಕೆ ಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿ —

ಕುಂಕುಮಪಾತ್ರೆ (ಪ್ರಜ್ಞೆ),
ಜಪಮಾಲೆ (ಧ್ಯಾನ),
ಪುಸ್ತಕ (ಜ್ಞಾನ),
ಅಂಕುಶ (ನಿಗ್ರಹ),
ಪದ್ಮ (ಶಾಂತಿ) ಹಿಡಿದಿರುವಳು.

ಸಾವಿತ್ರಿ ಯಾರು ?

ಸಾವಿತ್ರಿ = सावित्री = स अ व ई त्र इ = ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ "ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಮಂತ್ರದಿಂದ ವಾಯುವು ಮೂರು ತಲುಪಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ" ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ನಾಡಿಗಳಾದ ಇಡಾ ಪಿಂಗಳ ಸುಷುಮ್ನಾ ಎಂಬ ಮೂರು ನಾಡಿಗಳನ್ನು ವಾಯುವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಸೇರಿ ದೇಹದಾದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದ ದೇವರ ನಾಮವೇ ಸಾವಿತ್ರಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಇಲ್ಲಿವರೆಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ, ಸಾವಿತ್ರಿ ಎಂದರೆ — ಸವಿತೃನ ಶಕ್ತಿ. ಅಂದರೆ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಎಲ್ಲ ಚಲನೆಯನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಚೇತನರೂಪಿಣಿ ಶಕ್ತಿ. ಅವಳು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾಳೆ, ಬುದ್ಧಿಗೆ ಬೋಧೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ, ಆತ್ಮವನ್ನು ಚೇತನಗೊಳಿಸುತ್ತಾಳೆ.*

- *ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್ (3.13.7): ಆದಿತ್ಯೋ ಹ ವೈ ಸಾವಿತಾ। ಯೋಽಯಂ ತಪತಿ। ಸರ್ವಂ ಹ್ಯೇತತ್ ತಪತಿ ಯೋಽಯಂ ತಪತಿ। → ಸೂರ್ಯಸ್ವರೂಪ ಸಾವಿತೃನು, ತನ್ನ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಒಳಚೇತನ - ಸಾವಿತ್ರಿ ಶಕ್ತಿ.*
- *ಸಾವಿತ್ರಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣವಲ್ಲ; ಅದು "ಪ್ರಾಣ" - ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಗೆ ಚಲನೆಯ ಪ್ರೇರಣೆ ತರಿಸುವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿ.*
- *ಗಾಯತ್ರಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ಶಕ್ತಿ; ಸಾವಿತ್ರಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವ ಶಕ್ತಿ.*
- *ಪೌರಾಣಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ - ಸಾವಿತ್ರಿಯು ಬ್ರಹ್ಮದೇವಿಯ ಪತ್ನಿ, ಅವಳು "ಸೃಷ್ಟಿಶಕ್ತಿ" - ಪ್ರಥಮ ಸ್ತ್ರೀ, ವೇದ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲ.*
- *ಹೇ ಸಾವಿತ್ರಿ ದೇವಿ, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ನನ್ನೊಳಗೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸು. ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹರಿಯಲಿ; ನಿನ್ನ ಚೇತನ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಲಿ; ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಜೀವನವೇ ಯಜ್ಞವಾಗಲಿ.*

ಸವಿತೃ ಯಾರು ?

ಸವಿತೃ = सवितृ = स व इ त र उ = ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಧ್ಯಾನ / ವಾಯು ಅಮೃತವನ್ನು ತಲುಪಲು ಘರ್ಜಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅಮೃತವನ್ನು ತಲುಪಲು ಅರ್ಥಾತ್ ಉಸಿರಾಟದ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅಮೃತವನ್ನು ಪಡೆಯುವಾಗ ಗಂಟಲಿನಲ್ಲಿ ಗರ್ಜನೆಯ ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಇಲ್ಲಿವರೆಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ, ಸವಿತೃ ಎಂದರೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಚೇತನದ ಮೂಲ. ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ, ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣ, ಉತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ ನೀಡುವ ದೇವಶಕ್ತಿ. ಸೂರ್ಯ ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ; ಸವಿತೃನು ಒಳಗಿನ ಬುದ್ಧಿಗೆ, ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.*

- ***ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್ (3.12.6):*** *ಆದಿತ್ಯೋ ಹ ವೈ ಸಾವಿತಾ। ಯಃ ಪ್ರಾಣಃ ಸವಿತಾ।* **ಅರ್ಥ:→** *ಆದಿತ್ಯನು ಸಾವಿತ್ರ - ಅವನೇ ಪ್ರಾಣರೂಪ ಶಕ್ತಿ. ಸೂರ್ಯನ ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಕಾಶದಂತೆಯೇ ಸವಿತೃನು ನಮ್ಮೊಳಗಿನ ಚೇತನಪ್ರಕಾಶ.*
- *ಸವಿತೃ ದೇವನು ಪ್ರೇರಣಾತ್ಮಕ ಚೇತನ. ಆತ್ಮನೊಳಗಿನ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ.*
- ***ತೈತ್ತಿರೀಯ ಆರಣ್ಯಕ (10.35.1)*** - *ಸವಿತಾ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಚಕ್ಷುಃ।* **ಅರ್ಥ: →** *ಸವಿತೃನು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಕಣ್ಣು - ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿದಾನಿ.*
- *ನಮ್ಮ ಉಸಿರಾಟ, ಚಿಂತನೆ, ಕ್ರಿಯೆ - ಎಲ್ಲವೂ ಸವಿತೃನಿಂದಲೇ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಆತನ ಪ್ರಭಾವವೇ "ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ", ಆತನ ಧ್ಯಾನವೇ "ಸಾವಿತ್ರಿ ಜಪ", ಆತನ ಅರಿವೇ "ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ".*
- *ಹೇ ಸವಿತೃ ದೇವಾ! ನಿನ್ನ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಲಿ, ನಿನ್ನ ಚೇತನ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಲಿ, ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿ ನನ್ನ ಉಸಿರಿನಲ್ಲೇ ಹರಿಯಲಿ. ನಿನ್ನ ಬೆಳಕು ನನ್ನ ಜೀವನವೇ ಆಗಲಿ.*

ಸೂರ್ಯ ಯಾರು ?

ಸೂರ್ಯ = सूर्य = स ऊ र य = **ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ** ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ಬೆಳಕನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಗಾಳಿ / ಧ್ಯಾನ. = ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ಬೆಳಕು ರಕ್ಷಿಸುವ ವಾಯು. ಅಥವಾ ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ಬೆಳಕು ರಕ್ಷಿಸುವ ಧ್ಯಾನ. ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಅಂದರೆ ಅಂತರಿಕ ಸೂರ್ಯ ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ಬೆಳಕನ್ನು ಧ್ಯಾನದಿ ರಕ್ಷಿಸುವವನು ಎಂದು ಒಂದು ಅರ್ಥವಾದರೆ. ಬಾಹ್ಯ ಸೂರ್ಯ ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ಬೆಳಕನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ವಾಯು ಸ್ವರೂಪನು ಎಂದೆನಿಸುವನು.

ವಿವರಣೆ:- *ಇಲ್ಲಿವರೆಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ, ಸೂರ್ಯನು ಕೇವಲ ಆಕಾಶದ ತೇಜಸ್ಸಲ್ಲ - ಆತ್ಮದ ದೀಪ. ಗಾಯತ್ರಿ ಅವನ ವಾಕ್‌ಶಕ್ತಿ, ಸಾವಿತ್ರಿ ಅವನ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ, ಸವಿತೃ ಅವನ ಚೇತನಶಕ್ತಿ. ಸೂರ್ಯನ ಉಪಾಸನೆ ಎಂದರೆ - ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ಧ್ಯಾನ. ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶ ಅರಿವಾದಾಗ - ಅಜ್ಞಾನರಾತ್ರಿ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ.*

- **ಋಗ್ವೇದ (1.50.10)** - ಉದ್ಯನ್ನದ್ಯ ಮಿತ್ರಮಹಃ ಆರೋಹನ್ನುತ್ತರಾಂ ದಿವಂ। ಹೃದ್ರೋಗಂ ಮಮ ಸೂರ್ಯ ಆವಿಷ್ಕೃಣುತಿ ರಶ್ಮಿಭಿಃ॥ **ಅರ್ಥ: →** *"ಹೇ ಸೂರ್ಯ ದೇವಾ, ನೀನು ಪೂರ್ವದೇಶದಿಂದ ಉದಯಿಸುತ್ತಾ ತೇಜಸ್ಸು, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜೀವಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುತ್ತೀಯೆ." (ಸೂರ್ಯನು ಕೇವಲ ದೃಶ್ಯಗ್ರಹವಲ್ಲ - ಅವನು ಜೀವನದ ಚೇತನ, ಬುದ್ಧಿಯ ಪ್ರಕಾಶ, ಆತ್ಮದ ಪ್ರತಿರೂಪ.)*
- **ನಿರುಕ್ತ (7.15)** - *ಸೂರ್ಯಃ ಸರ್ವದೃಗ್ವಿಷಯಃ।* **ಅರ್ಥ: →** *ಸೂರ್ಯನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ನೋಡುವ ಜ್ಞಾನಚೇತನ - ಆತ್ಮದ ಕಣ್ಣು.*
- **ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್ (3.19.1)** ಆದಿತ್ಯೋ ಹ ವೈ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಲೋಕಾನಾಂ ಚಕ್ಷುಃ। **ಅರ್ಥ: →** *ಸೂರ್ಯನೇ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳ ಕಣ್ಣು, ಅವನಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಣ, ಚೇತನ, ಜ್ಞಾನ ಹರಡುತ್ತದೆ.*
- **ಪ್ರಶ್ನೋಪನಿಷತ್ (1.5)** - ಯಃ ಸೂರ್ಯೇ ತಿಷ್ಠನ್ ಸೂರ್ಯಾದಂತರಃ ಯಂ ಸೂರ್ಯೋ ನ ವಿದುಃ। ಯಸ್ಯ ಸೂರ್ಯಃ ಶರೀರಂ, ಯಃ ಸೂರ್ಯಂ ಚಾಧಿತಿಷ್ಠತಿ। ಏಷ ತ ಆಂತರ್ಯಾಮ್ಯಮೃತಃ॥ → ***ಅರ್ಥ:*** *ಯಾರು ಸೂರ್ಯನೊಳಗಿರುವರು, ಯಾರನ್ನು ಸೂರ್ಯನು ತಿಳಿಯಲಾರ, ಯಾರ ಚೇತನದಿಂದಲೇ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅವನೇ ಪರಮಾತ್ಮ - ಅಮೃತಸ್ವರೂಪ.*
- **ಭಗವದ್ಗೀತೆ: ಅಧ್ಯಾಯ 15, ಶ್ಲೋಕ 12** - ಯದಾದಿತ್ಯಗತಂ ತೇಜೋ ಜಗದ್ಭಾಸಯತೇಯಖಿಲಂ | ಯಚ್ಚಂದ್ರಮಸಿ ಯಚ್ಚಾಗ್ನೌ ತತ್ತೇಜೋ ವಿದ್ಧಿ ಮಾಮಕಮ್ → **ಅರ್ಥ** - *ಇಡೀ ಸೌರವ್ಯೂಹವನ್ನು*

ಬೆಳಗಿಸುವ ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸಿನಂತೆ ನಾನು ಇದ್ದೇನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ಚಂದ್ರನ ತೇಜಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬೆಂಕಿಯ ತೇಜಸ್ಸು ಕೂಡ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಬರುತ್ತವೆ.

- *ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಪ್ರತಿ ಸೆಕೆಂಡಿಗೆ ಹೊರಸೂಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಲಕ್ಷಾಂತರ ಪರಮಾಣು ವಿದ್ಯುತ್ ಸ್ಥಾವರಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದರೆ ಸಿಗುವ ಶಕ್ತಿಗೆ ಸಮನಾಗಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇದು ಶತಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಿರಂತರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಈ ಶಕ್ತಿಯು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯನ ಮಹಿಮೆ ಮತ್ತು ತೇಜಸ್ಸು ದೇವರ ಅದ್ಭುತ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿದೆ.*
- *ಹೇ ಸೂರ್ಯ ದೇವಾ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದಲೇ ಈ ಲೋಕ ಬೆಳಗುತ್ತಿದೆ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಕರಗಿಸು, ನನ್ನ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾನಸೂರ್ಯ ಉದಯಿಸಲಿ.*

ಕಮಲ-ಪುಷ್ಪ ತತ್ತ್ವ : ಸೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೀಕರಣದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಜ್ಞಾನ

ಕಮಲ = **ಕ ಮ ಲ** = क म ल = कमल

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ಶ್ರೀಮಂತ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ

ಪುಷ್ಪ = **ಪು ಶ ಪ** = पुष्प = पु ष प

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವುದು

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಕಮಲವೆಂದರೆ ಶ್ರೀಮಂತ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ. ಪುಷ್ಪವೆಂದರೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆ. ಇವೆರಡೂ ಸೇರಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೀಕರಣದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಕಮಲವು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು, ಮೇಲ್ಮೈಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೋಷವಾಗಿ ಅರಳುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಸನಾತನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕಮಲವು ಶುದ್ಧ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಂಕೇತ. “ಶ್ರೀಮಂತ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ” ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಕಮಲವು ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಬ್ರಹ್ಮ, ನಾರಾಯಣ—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಸನವಾಗಿರುವುದು. ಅಂದರೆ ಐಶ್ವರ್ಯ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ—ಎಲ್ಲವು ಕಮಲರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಕಮಲವು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಮಂತ್ರದಂತೆ; ಅದು ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೇ ಶುದ್ಧ, ಸ್ಥಿರ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತ. ಪುಷ್ಪವು ಅರಳಿದಾಗ ಅದರ ಸುಗಂಧವು ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ “ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವುದು” ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಕೇವಲ ವಾಸನೆಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಾಣಮಟ್ಟದ ಶುದ್ಧೀಕರಣ. ಪುಷ್ಪವು ಗಾಳಿಗೆ ತನ್ನ ಸತ್ವವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ದೇವಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಾರ್ಪಣೆ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಅಲಂಕಾರವಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಾಣಶುದ್ಧಿಯ ಸಂಕೇತ.

ವಿವರಣೆ:- *ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಮಲದ ಹೂವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅರ್ಥ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಗಳು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ವರೂಪ, ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಿಯೆ, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಜೀವನದ ಪ್ರೇರಕ ಅಂಶ. ಫಲವಂತಿಕೆ, ಪಕ್ವತೆ, ಸಮೃದ್ಧಿ, ಅದೃಷ್ಟ, ಶುಭ, ಸಂತಸದ ಶಕುನ, ಸಂತಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಕೀರ್ತಿ. ಮಾತೃದೇವತೆ, ನದಿಗಳ ಜನನ ಮೂಲ, ಜೀವದಾಯಕ, ಭೂಮಿ, ಸೃಷ್ಟಿ, ಪ್ರಾಣ, ಚೈತನ್ಯ, ಸ್ವಯಂ ಸೃಷ್ಟಿಶೀಲ, ವಿಶ್ವದ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ದೈವತ್ವ, ಅತಿಮಾನವ ಹುಟ್ಟು, ನಿರಂತರ ಪೀಳಿಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಮರುಹುಟ್ಟು. ಅಮರತ್ವ, ಪುರುಜ್ಜೀವನ ಮತ್ತು ಜೀವರಕ್ಷಣೆ, ಜ್ಞಾನೋದಯ ತಿರುಳು. ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಕ, ಆತ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚ್ಛಾದಿಸುವ ಹೂ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧನ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತಾಣ. ಪಾವಿತ್ರ್ಯ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನಿಯಮ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ರಚನೆ, ನಿರ್ವಾಣ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ.*

ವೇದಾಂತಿಗಳು ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ, "ದಶದಳಕಮಲ' ಎಂದರೆ ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಹತ್ತು ನಾಡೀ ದಾರಗಳ ಗಂಟು. ಇದರಂತೆ "ಹದಿನಾರು ದಳಗಳ ಕಮಲ' ಎಂದರೆ, ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಶಬ್ದಾದಿ

ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಎಂಬ ಆರು ಅಂಶಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಹದಿನಾರು ನಾಡೀ ಎಳೆಗಳ ಗಂಟು. ಗಂಟಲಿನ ಬಳಿಯ ಹನ್ನೆರಡು ದಳಗಳಲ್ಲಿ ಇಡಾ, ಪಿಂಗಳಾ ನಾಡಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎರಡು ದಳಗಳು ದ್ವಿದಳ ಕಮಲವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಭಾರತೀದೇವಿಯರ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಾನವಿರುವುದು. ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಡೆಸುವ ಹಂಸಮಂತ್ರ ಜಪದಿಂದಲೇ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸ ನಡೆಯುವುದು. ಜೀವನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣದೇವರು ಕಂಠ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಭ್ರೂಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೇಕ್ಕೆರುವಾಗಲೇ ಭೌತದೇಹದ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲಾ ಸ್ಥಗಿತವಾಗಿ ಹೋಗುವುವು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜೀವಿಗಳು ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವಾಗ, ಪ್ರಾಣದೇವರು ಜೀವನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಕಣ್ಣು, ಮೂಗು, ಕಿವಿ ಅಥವ ಬಾಯಿ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದರ ಮುಖಾಂತರ ನಿರ್ಗಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತನಾದ ಯೋಗಿಯ ಜೀವವನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು, ಭ್ರೂಮಧ್ಯದಿಂದ ವೈಕುಂಠ ವಾಸುದೇವನ ಮಂದಿರವಾದ ಶಿರಸ್ಸಿನ ಸಹಸ್ರದಳ ಕಮಲಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆ ಸ್ವಾಮಿಯ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ನಿರ್ಗಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪದ್ಮ ಎಂದರೆ ಕಮಲ ಎಂದರೆ ತಾವರೆ ಹೂವು. ಪದ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು - ಬ್ರಹ್ಮ. ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ತಂದೆ ಶ್ರೀ ಹರಿ. ಪದ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವಳು - ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಅವಳಿಗೆ ಈಶನು ವಿಷ್ಣು. ಪದ್ಮ - ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮತ್ತು ಇಷ್ಟದೈವಗಳ ಅವಯವಗಳನ್ನು ಪದ್ಮಕ್ಕೆ ಕವಿಗಳು ಹೋಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮಾನವ ದೇಹವು ನಾಡಿಗಳ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಜಾಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ , ಅವುಗಳು ದೇಹದ ಮೂಲಕ ಹಾದುಹೋಗುವ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಚಾನಲ್ಗಳಾಗಿವೆ. ಸುಷುಮ್ನಾ, ಇಡಾ ಮತ್ತು ಪಿಂಗಲಾ ಸೇರಿದಂತೆ ಮೂರು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ನಾಡಿಗಳಿವೆ. ಸುಷುಮ್ನಾವು ಬೆನ್ನುಮೂಳೆಯ ಬುಡದಿಂದ ತಲೆಯ ಕಿರೀಟದವರೆಗೆ ಏರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಇಡಾ ಮತ್ತು ಪಿಂಗಲಾ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಎಡ ಮತ್ತು ಬಲ ಮೂಗಿನ ಹೊಳ್ಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ, ದೇಹದಲ್ಲಿ 72,000 ನಾಡಿಗಳಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿ ಎಲ್ಲಾ ಏಳು ಚಕ್ರಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ, ಇದನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಮಲದ ಹೂವುಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಕ್ರವು ವಿಭಿನ್ನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ದಳಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಚಕ್ರಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಮಲದ ಹೂವುಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳು ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತವೆ, ಅಶುದ್ಧ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತವೆ. ಕಮಲದ ಹೂವು ಕೊಳದ ತಳದಿಂದ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸರದಿಂದ ಕಲ್ಮಶವಿಲ್ಲದೆ ಉಳಿದಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ, ಅಶುದ್ಧ ಮಾನವ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಚಕ್ರಗಳು ಪವಿತ್ರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಕುಂಡಲಿನಿ ಶಕ್ತಿಯು ಚಕ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಮೇಲೇರಿದಾಗ ಮತ್ತು ಸಹಸ್ರಾರವನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ, ಅದು ಜ್ಞಾನೋದಯ ಅಥವಾ ಸಮಾಧಿ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಕುಂಡಲಿನಿ ಯೋಗದ ಅಂತಿಮ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಇದು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಂದಿಗೆ ಶಾಂತಿ, ಆನಂದ ಮತ್ತು ಏಕತೆಯ ಆಳವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಆರು ಚಕ್ರ (ಪದ್ಮ ಅಥವಾ ಕಮಲ) ಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಕೆಳಗಿರುವುದೆಂದರೆ ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರ . ಅದು ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಕುಂಡಲಿಯು ಸುತ್ತು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಧಕನು ಆ ಕುಂಡಲಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿ ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಉಳಿದ ಚಕ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಹಾದು ಸಹಸ್ರಾರ ಚಕ್ರವನ್ನು ತಲುಪುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ ತತ್ತ್ವ : ಸೃಷ್ಟಿ–ನಾಶ–ಚಲನಗಳ ಜೀವಂತ ಐಶ್ವರ್ಯ

"ಲಕ್ಷ್ಮಿ" = लक्ष्मी = ल क्ष मी ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರಗಳ ರೀತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದಾಗ "ರಚಿಸುವುದು, ನಾಶಗೊಳಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಚಲಿಸುವುದು" ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಐಶ್ವರ್ಯ ದೇವತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ. ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಯಾವುದು ಬೇಕಾದರೂ ರಚಿಸಬಹುದು

ಯಾವುದು ಬೇಕಾದರೂ ನಾಶಗೊಳಿಸಬಹುದು ಹಾಗೆ ಆಕೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲಸುವವಳಲ್ಲ ಆಕೆ ಸದಾ ಚಲಿಸುತ್ತಾಳೆ, ಎಂಬ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಯಾವುದು ಬೇಕಾದರೂ ರಚಿಸಬಹುದು—ವಿದ್ಯೆ, ಸೌಖ್ಯ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಅದೇ ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಅನಾವಶ್ಯಕವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಬಹುದು—ಅರಾಜಕತೆ, ದೌರ್ಬಲ್ಯ, ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಆದರೆ ಈ ಎರಡೂ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಐಶ್ವರ್ಯ ಚಲಿಸಬೇಕು. ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡ ಐಶ್ವರ್ಯ ಮರಣಶೀಲ; ಚಲಿಸುವ ಐಶ್ವರ್ಯ ಜೀವಂತ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು "ಚಂಚಲಾ" ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದು ದೋಷವಲ್ಲ; ಲಕ್ಷಣ. ಐಶ್ವರ್ಯವು ಸದಾ ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮವಿರುವ ಕಡೆಗೆ ಅದು ಬರುತ್ತದೆ; ಅಧರ್ಮವಿರುವ ಕಡೆಗೆ ಅದು ಉಳಿಯದು. ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ವಾಯು–ಸೋಮ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ. ಅದು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸಿದಾಗ ಆರೋಗ್ಯ; ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸಿದಾಗ ಸಮೃದ್ಧಿ; ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಲಿಸಿದಾಗ ತೃಪ್ತಿ. ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಅದು ಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಿಯಾದ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಸಿದರೆ ಅದು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಚಲಿಸುವ ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಿ ತರುತ್ತದೆ; ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡ ಐಶ್ವರ್ಯ ಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸತ್ಯವನ್ನೇ "ಲಕ್ಷ್ಮೀ" ಎಂಬ ಪದ ತನ್ನ ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲೇ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ.

ಪಾರ್ವತಿ ತತ್ತ್ವವೆಂದರೆ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿರುವ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಚಲನೆ ನೀಡುವ ಕುಂಡಲಿನಿ ಶಕ್ತಿ.

ಪಾರ್ವತಿ = पार्वती = पा र व ती ಅವಳು ಶಿವನ ಅರ್ಧನಾರಿ ಎಂಬ ಪದ. ಅದು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಶಕ್ತಿ, ಅವಳು ಮಾನವನ ಕುಂಡಲಿನಿ ಚಕ್ರಗಳು. ಅವಳ ಹೆಸರಿನ ಅಕ್ಷರಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದಾಗ "ವ್ಯಾಪಿಸುವಿಕೆಗಾಗಿ (ಹರಡುವಿಕೆಗಾಗಿ) ಪ್ರಬಲವಾದ ಬೆಂಕಿಯ ಅಮೃತವನ್ನು ಕುಡಿಯಲು" ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. "ಬೆಂಕಿಯ ಅಮೃತವನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದು" ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಳಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ನಾಡಿ–ಚಕ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದು. ಶಿವ–ಪಾರ್ವತಿ ಅರ್ಧನಾರಿ ಎಂಬುದು ಚೇತನ–ಶಕ್ತಿಗಳ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಏಕತ್ವ. ಈ ಏಕತ್ವ ಅನುಭವವಾದಾಗ, ಮಾನವನೇ ಧ್ಯಾನಸ್ವರೂಪನಾಗಿ, ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಪಾರ್ವತಿಯು ಮಾನವನ ದೇಹದ ಎಲ್ಲಾ ರಕ್ತನಾಳಗಳು, ಅಪಧಮನಿಗಳು ಮತ್ತು ನರಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಲು ಅಗ್ನಿ ಅಮೃತವನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಮೂಲಾಧಾರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗ್ಯಾಸ್ಟ್ರಿಕ್ ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ನೀರಿನ ಬೆಂಕಿಯ ಮೂಲಕ ಆವಿಯಾದ ಅಮೃತವು ಗಿಡಮೂಲಿಕೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನೈಟ್ರಿಕ್ ಆಕ್ಸೈಡ್ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿತವಾಗಿ ಮನುಜನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಅದು ಸುಷುಮ್ನ ನಾಡಿಯ ಮುಖೇನ ಏಳು ಕುಂಡಲಿನಿ ಚಕ್ರಗಳನ್ನು ತಲುಪಿ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಚಕ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ನರ ನಾಡಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕದ ಮುಖೇನ ಹರಡುವಿಕೆಯನ್ನು ಅರ್ದ ನಾರಿಯಾದ ಪಾರ್ವತಿ ಮಾತೆಯೂ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅಂತಹ ಬೆಂಕಿಯ ಅಮೃತವು ಮಾನವ ದೇಹದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೋಶವನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು 100% ಮೆದುಳಿನ ಸಕ್ರಿಯಗೊಳಿಸುವಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಪಾರ್ವತಿ ಶಿವನ ಅರ್ಧನಾರಿ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ದೈಹಿಕ ರೂಪಕವಲ್ಲ; ಅದು ಆಂತರಿಕ ಸತ್ಯ. ಶಿವ ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧ ಚೇತನ, ಸ್ಥಿರ ಧ್ಯಾನ. ಪಾರ್ವತಿ ಎಂದರೆ ಆ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಚಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಚೇತನ ಜಡ; ಚೇತನ ಇಲ್ಲದೆ ಶಕ್ತಿ ಅಂಧ. ಈ ಎರಡರ ಏಕತ್ವವೇ ಅರ್ಧನಾರಿ. ಮಾನವನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಈ ಶಕ್ತಿ ಕುಂಡಲಿನಿಯಾಗಿ ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದೆ. ಧ್ಯಾನ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಜಪಗಳ ಮೂಲಕ "ಪ್ರಬಲವಾದ ಬೆಂಕಿಯ ಅಮೃತ" ಉದಯಿಸಿದಾಗ, ಅದು ಪಾನಗೊಂಡಂತೆ ಒಳಗೆ ಸ್ವೀಕೃತವಾಗುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಅದು ಸ್ವಾಧಿಷ್ಠಾನದಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರದವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಜ್ಞಾನ, ಶಾಂತಿ, ತೇಜಸ್ಸು ಮತ್ತು ಕರುಣೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಪಾರ್ವತಿ ಎಂದರೆ ಪರ್ವತಕನ್ಯೆ—ಸ್ಥೈರ್ಯದ ಸಂಕೇತ. ಶಕ್ತಿ ಅಸ್ಥಿರವಲ್ಲ; ಅದು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಮೇಲೇಳುತ್ತದೆ. ಈ

ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಪಾರ್ವತಿ ತಪಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ಶಿವನೊಂದಿಗೆ ಏಕತ್ವ ಸಾಧಿಸಿದವಳಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಅದು ಹೊರಗಿನ ಕಥೆಯಲ್ಲ; ಸಾಧಕನೊಳಗಿನ ಯಾತ್ರೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ – 13

ಶೈವ – ವಿಷ್ಣವ - ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ

ಶಿವ ಶಬ್ದಾರ್ಥ : ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನದ ಏಕತ್ವ

ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶಬ್ದಕೋಶದಲ್ಲಿ ಶಿವ = शिव = शि व ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ ಎರಡು ವಿದದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿರುವಂತೆ "ಉತ್ತಮ ಆರೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ / ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಗಮನಹರಿಸಬೇಕು (ಧ್ಯಾನ)". ಇವೆರಡೂ ಶಿವನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ ಒಂದು ಆತ ಆರೋಗ್ಯವಂತನೆಂದು ಕಾರಣ ಆತ ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತನೆಂದು, ಶಿವನು ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಗಮನಹರಿಸುವವನು ಅಂದರೆ ಯಾವುದಾದರೂ ವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲೆ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಗಮನದಿ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡತಕ್ಕವನು ಅದು ಆತನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನು ಎಂದು ಚಿತ್ರಿಸಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ "ಶಿ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಉಸಿರನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ಎಳೆಯುವುದು, "ವಾ" ಎಂದು ಉಸಿರನ್ನು ಹೊರಹಾಕುವುದು. ಸದರಿ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಉಸಿರಾಟದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ತಿಳಿಯುತ್ತೆ.

ಈ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿಭಿನ್ನವಲ್ಲ; ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕ. ಶಿವನು ಆರೋಗ್ಯವಂತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಲ್ಲ; ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಆರೋಗ್ಯವಂತ. ಧ್ಯಾನವು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸಮಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ; ಸಮಪ್ರಾಣ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ; ಶಾಂತ ಮನಸ್ಸು ದೇಹವನ್ನು ಕ್ಷೇಮವಾಗಿರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಶಿವನನ್ನು ಸದಾ ಯೋಗೇಶ್ವರನಾಗಿ, ಧ್ಯಾನಮಗ್ನನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವನ ಧ್ಯಾನವು ಲೋಕತ್ಯಾಗವಲ್ಲ; ಲೋಕಸಮತೋಲನದ ಮೂಲ. ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಗಮನಹರಿಸುವುದು ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಜಗತ್ತನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡುವುದು ಅಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಅಶಾಂತಿಯನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸುವುದು. ದೇಹ–ಮನ–ಪ್ರಾಣಗಳ ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಶಿವತ್ವ. ಈ ಶಿವತ್ವ ಹೊರಗಿಲ್ಲ; ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೊಳಗೆ, ಜಾಗೃತ ಗಮನ ಮತ್ತು ಸಮಪ್ರಾಣದಿಂದ ಸದಾ ಸಾಧಿಸಬಹುದಾದ ಸನಾತನ ಸ್ಥಿತಿ.

ಶಿವಾಯ ತತ್ತ್ವ : ಗಾಳಿಯ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಏಕಾಗ್ರ ಗಮನ

ಶಿವಾಯ = शिवाय ಎಂಬ ಪದವು ಅಕ್ಷರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮುಖೇನ ಹೀಗೆ ಬರುತ್ತದೆ "ಗಾಳಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಲು ಗಮನಹರಿಸಬೇಕು".

ಈ ಅಕ್ಷರಸಂಯೋಜನೆಯ ಸಾರವೇನೆಂದರೆ—ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಹಿಡಿಯುವುದಲ್ಲ, ಜಾಗೃತ ಗಮನದಿಂದ ಆಹ್ವಾನಿಸುವುದು. ಉಸಿರಿನ ಒಳಚಲನ–ಹೊರಚಲನಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿ, ಪ್ರಾಣವು ಸ್ವಯಂ ಸರಿಯಾದ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. “ಶಿವಾಯ” ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ನಾಮವಾಚಕವಲ್ಲ; ಅದು ಕ್ರಿಯಾಸೂಚಕ. ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಗಮನ (ಅವಧಾನ) ಬರುತ್ತದೆ; ನಂತರವೇ ಪ್ರಾಣಪ್ರವಾಹ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಗಮನವಿಲ್ಲದೆ ಉಸಿರು ಅಸ್ಥಿರ; ಗಮನವಿದ್ದರೆ ಉಸಿರು ಲಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಲಯವೇ ಶಿವತ್ವ. ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ವಾಯು–ಧ್ಯಾನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ “ಶಿವಾಯ” ಎಂದರೆ ಉಸಿರಿನೊಂದಿಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಂದಾಗಿಸುವ ಸೂಚನೆ. ಗಾಳಿಯನ್ನು ಒಳಗೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಗಮನ; ಹೊರಬಿಡುವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ. ಈ ಎರಡರ ಮಧ್ಯೆ ಹುಟ್ಟುವ ನಿಶ್ಚಲತೆ—ಅದೇ ಧ್ಯಾನ. ಅದೇ ಶಿವ.

ಈಶ್ವರ ತತ್ತ್ವ : ಅಜಪ–ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರ ಪ್ರಕಾಶ

ಈಶ್ವರ = ईश्वर = ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಒಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪ್ರಕಾರ ಮೂರು ಅಕ್ಷರಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗುತ್ತೆ "ಈ" "ಶ್ವ" "ರ". ಈ ಮೂರು ಅಜಪ ಮಂತ್ರಗಳಾಗಿವೆ. "ಈ" ಅಜಪ ಮಂತ್ರದ ಮುಖೇನ ಉಸಿರನ್ನು ಶ್ವಾಸಕೋಶಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಮೂಲಾಧಾರದವರೆಗೆ ತುಂಬುವುದು, "ಶ್ವ" ಎಂದು ಅಜಪ ಮಂತ್ರದ ಮುಖೇನ ಕೆಳ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಒಳ

ಎಳೆಯುವುದು "ರ" ಎಂದು ಅಜಪ ಮಂತ್ರದ ಮುಖೇನ ಸುಷುಮ್ನ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಉಸಿರನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವುದು. ಈ ರೀತಿಯ ಉಸಿರಾಟವು ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವನ್ನು ಆರ್ಜಿಸುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ಈಶ್ವರ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ "ಶಕ್ತಿಯುತ ಹೊಳಪಿನ ನಿಪುಣ ಆಗಿರಿ" ಎಂದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಈಶ್ವರ ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಅಧಿಪತಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಪ್ರಭುತ್ವ. ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತಿಳಿದು, ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ, ಉನ್ನತಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಈಶ್ವರತ್ವ. “ಶಕ್ತಿಯುತ ಹೊಳಪಿನ ನಿಪುಣ ಆಗಿರಿ” ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ—ಹೊಳಪು ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಬೆಳಕು ಅಲ್ಲ; ಜಾಗೃತ ಚೇತನ. ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ವಾಯು–ಸುಷುಮ್ನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಈಶ್ವರ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿ. ಉಸಿರು ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತ; ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾದರೆ, ಚಿತ್ತ ಸ್ಪಷ್ಟ; ಚಿತ್ತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದರೆ, ಸಹಸ್ರಾರ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಕೌಶಲ್ಯವೇ ಈಶ್ವರತ್ವ. ಈಶ್ವರ = ಈ + ಶ್ವ + ರ — ಅಜಪ ಮಂತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಣಸಂಚಯ, ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಉನ್ನತಿ. ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ—ಶಕ್ತಿಯುತ ಹೊಳಪಿನಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾಗುವುದು. ಈಶ್ವರ ಹೊರಗಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಜಾಗೃತವಾಗಿ ನಡೆಸುವ ಸಾಧಕನೊಳಗಿನ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸ್ಥಿತಿ.

ಈಶ ತತ್ತ್ವ : ಅಜಪ–ಪ್ರಾಣೋನ್ನತಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮಾರ್ಗ

ಈಶ = ईश = ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ "ಈ" ಅಜಪ ಮಂತ್ರದ ಮುಖೇನ ಉಸಿರನ್ನು ಮೂಲಾಧಾರದ ವರೆಗೆ ಒಳಗೆ ಎಳೆಯುವುದು, "ಶ" ಅಜಪ ಮಂತ್ರದ ಮುಖೇನ ಉಸಿರನ್ನು ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎಳೆದು ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಆಜ್ಞಾಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವುದು.

ಈಶ ಎಂದರೆ ಅಧಿಪತಿ ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ಆಳವಾದುದು. ಇಲ್ಲಿ ಅಧಿಪತ್ಯವೆಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಆಳ್ವಿಕೆ ಅಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಭುತ್ವ. ಉಸಿರನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅದರ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಸುವಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಈಶತ್ವ. ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ವಾಯು–ಸುಷುಮ್ನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ, “ಈ” ನೆಲೆಯೂರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ; “ಶ” ಮೇಲೇಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ನೆಲೆ ಇಲ್ಲದೆ ಮೇಲೇಳುವಿಕೆ ಅಸ್ಥಿರ; ಮೇಲೇಳುವಿಕೆ ಇಲ್ಲದೆ ನೆಲೆ ಜಡ. ಈ ಎರಡರ ಸಮತೋಲನವೇ ಈಶ. ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಅಜಪ ಲಯ ಸಹಜವಾಗಿ ನಡೆದಾಗ, ಮನಸ್ಸು ಏಕಾಗ್ರವಾಗುತ್ತದೆ, ಚಿತ್ತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಆಜ್ಞಾಚಕ್ರ/ಸಹಸ್ರಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶದ ಅನುಭವ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಈಶಾನುಭವ. ಈಶ = ಈ + ಶ — ಅಜಪ ಮಂತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿಸಿ, ನಂತರ ಸುಷುಮ್ನದ ಮೂಲಕ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತುವ ಮಾರ್ಗ. ಪ್ರಾಣದ ದಿಕ್ಕಿನ ಮೇಲೆ ಜಾಗೃತ ಪ್ರಭುತ್ವ ಸಾಧಿಸಿದ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಈಶತ್ವ. ಇದು ಪದವಿಯಲ್ಲ; ಅನುಭವ. ಇದು ಹೊರಗಲ್ಲ; ಪ್ರತಿ ಉಸಿರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಸನಾತನ ಸಾಧನೆ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ ಶಿಖಾಮಣಿ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶಿವ ಎಂದರೆ ..... “ಶಿಕಾರ” ಅಗ್ನಿತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿ ಮಹಾರುದ್ರಾಂಶದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಲಿದೆ. “ವಕಾರ” ವಾಯು ತತ್ವವನ್ನು ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿ ವಾಯು ಲಿಂಗದ ಪ್ರತೀಕವೆನಿಸಿದೆ. ಅಗ್ನಿ ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ಸಖತ್ವದ ಸಹಕಾರದಿಂದ ವಿಲೀನವಾಗಲು, ವಾಯುವು ಆಕಾಶತತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನ ಗೊಂಡಿರುವುದು". ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಷ್ಣು ತತ್ತ್ವ : ಪ್ರಾಣ–ಸುಷುಮ್ನ–ಸಹಸ್ರಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

"ವಿಷ್ಣು" = **"विष्णु"** = वि ष ण उ ಎಂಬ ಪದವು ಅಕ್ಷರಶಃ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ, "ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಭ್ರೂಣದಲ್ಲಿನ (ಗರ್ಭದಲ್ಲಿನ/ ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿನ) ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವ" ಮತ್ತೊಂದು ನಿಘಂಟಿನ ಅರ್ಥವು "ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತನು" (ಎಲ್ಲೆಡೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವವನು ಅದುವೇ ಗಾಳಿ), ವಸುವಿನ ಒಂದು ಹೆಸರು

ಅದುವೇ ಗಾಳಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿ, ಶ, ಣು ಎಂಬ ಮೂರು ಅಕ್ಷರ ಬರುತ್ತದೆ, ಉಸಿರಾಟ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ "ವಿ" ಅಜಪ ಮಂತ್ರದ ಮುಖೇನ ಉಸಿರನ್ನು ಶ್ವಾಸಕೋಶಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಮೂಲಾಧಾರದವರೆಗೆ ತುಂಬುವುದು, "ಶ" ಎಂದು ಅಜಪ ಮಂತ್ರದ ಮುಖೇನ ಕೆಳ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಒಳ ಎಳೆಯುವುದು "ಣು" ಎಂದು ಅಜಪ ಮಂತ್ರದ ಮುಖೇನ ಸುಷುಮ್ನ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಉಸಿರನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವುದು. ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕ/ಮೂಗು ಇರುತ್ತದೆ, ಅದುವೇ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿ, ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯ ವಾಯು, ಅಮೃತ, ಗಿಡಮೂಲಿಕೆಯ ವಾಯು, ಮುಂತಾದವು ಇರುವುದನ್ನು ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಪಡೆಯುವ ವಾಯು ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಎಳೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ.

ನಿಘಂಟಿನ "ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತನು" ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ದೇಹವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಪ್ರಾಣ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹರಿದಾಗ ದೇಹ ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ; ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ; ಚಿತ್ತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ವಸುವಿನ ಒಂದು ಹೆಸರು "ವಾಯು" ಎಂಬುದು ಕೂಡ ಇದೇ ಸೂಚನೆ—ವಿಷ್ಣು ಎಂದರೆ ಚಲನಶೀಲ ರಕ್ಷಣೆ. ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ವಾಯು–ಸುಷುಮ್ನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮವಲ್ಲ; ಸ್ಥಿತಿ. ಉಸಿರನ್ನು ಬಲವಂತವಿಲ್ಲದೆ ಜಾಗೃತ ಲಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದಾಗ—ವಿ (ಸಂಚಯ) → ಷ (ಕೇಂದ್ರೀಕರಣ) → ಣು (ಉನ್ನತಿ)—ಸಹಸ್ರಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾಶವೇ ವಿಷ್ಣುತ್ವದ ಅನುಭವ. ವಿಷ್ಣು ಎಂದರೆ ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಕರೆದು, ಸುಷುಮ್ನದ ಮೂಲಕ ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಏರಿಸುವ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರಾಣಚಲನ. ವಿ–ಷ–ಣು ಎಂಬ ಅಜಪ ಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಯ–ನಿಯಂತ್ರಣ–ಉನ್ನತಿ ನಡೆದಾಗ, ದೇಹ–ಮನ–ಚಿತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಸಮತೋಲನ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ವಿಷ್ಣು ತತ್ತ್ವ—ಚಲನದಲ್ಲಿರುವ ರಕ್ಷಣೆ, ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಕಾಶ.

ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವೂ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞವೆಂಬ (ಆತ್ಮವೆಂಬ) ವಿಷ್ಣುಶಕ್ತಿಯು ಪರವೆಂತಲೂ, (ಅತ್ಯಧಿಕವೆಂತಲೂ) ಅವಿದ್ಯೆಯು ಅಪರಶಕ್ತಿಯೆಂತಲೂ (ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿಯಂತಲೂ) ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಸಾರಭೂತವಾದ (ಆಧಾರರಹಿತವಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇರುವ) ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಶಕ್ತಿಯು (ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯು) ಕರ್ಮದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಚೇಷ್ಟಾಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ನಾಮಧೇಯವುಳ್ಳ ಸಂಸಾರ ತಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೊಂದುವನು, ಅದು ಹಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞವೆಂಬ ನಾಮಧೇಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಆ ವಿಷ್ಣುಶಕ್ತಿಯು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಜ್ಞಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣವಿಲ್ಲದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಶಕ್ತಿಯು ಅತ್ಯಲ್ಪವು. ಸ್ಥಾವರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹಾವುಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಿಲಕ್ಷಣ ಶಕ್ತಿಯೂ, ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೃಗಗಳಲ್ಲಿ, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪಶುಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು.[3]

ಜ್ಞಾನಿಗಳು "ಸತ್" ಎಂದು ಹೇಳುವ ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಮೂರ್ತರೂಪವು (ನಿರಾಕಾರ ರೂಪವು) ವಿಷ್ಣುವಿನ ಯೋಗಿಧ್ಯೇಯವಾದ ಎರಡನೆಯ ರೂಪವು. (ಸತ್ ಎಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ, ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ, ವಾಸ್ತವ, ಒಳ್ಳೆಯ, ಬುದ್ಧಿವಂತ, ಪೂಜ್ಯ, ನೈಜ, ಶಾಶ್ವತ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ, ನಿರಂತರ, ಸುಂದರ) ಈ ಸಕಲ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಎಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿವೆಯೋ ಅದು ಹರಿಯ ಸ್ವರೂಪಾಂಶವಲ್ಲ, ಅವನ ಮಹತ್ತಾದ ಸ್ವರೂಪವು ಬೇರೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆ ಹರಿಯ ರೂಪವು ತನ್ನ ಲೀಲೆಯಿಂದ ಸಕಲ ಶಕ್ತಿರೂಪಗಳನ್ನೂ ದೇವತೆ, ತಿರ್ಯಗ್ಜಂತು, ಮನುಷ್ಯ ಮುಂತಾದವರ ಚೇಷ್ಟೆ ಯುಳ್ಳುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಲೋಕೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಕರ್ಮ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದುಂಟಾದ, ಅಪ್ರಮೇಯನಾದ ಹರಿಯ ಚೇಷ್ಟೆಯು ಪರರಿಂದ ವಿಧಿಸಲ್ಪಡದೆಯೇ ಎಂದರೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ. ವಿಶ್ವರೂಪನಾದ ಹರಿಯ ಸಕಲ ಪಾಪನಾಶಕವಾದ ಆ ರೂಪವನ್ನು ಯೋಗಯುಕ್ತನಾದವನು ಆತ್ಮಶುದ್ಧ್ಯರ್ಥವಾಗಿ

[3] ಶ್ರೀ ನಾರದೀಯ ಮಹಾಪುರಾಣದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹ

ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೇಲೆ ಜ್ವಲಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಯು ಗಾಳಿಯಿಂದ ಸಹಿತವಾದರೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿರುವ ಪೊದೆಗಳನ್ನು ಸುಡುವಂತೆ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷ್ಣುವು ಯೋಗದಿಂದ ಯೋಗಿಗಳ ಪಾಪವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುಡುವನು.[4]

ನಾರಾಯಣಾಯ ತತ್ತ್ವ : ಅಜಪ–ಪ್ರಾಣ–ಮಂತ್ರದ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಬೆಳಕು

ನಾರಾಯಣಾಯ = **नारायणाय** = न अ रा य ण अ य = न अ र अ य ण अ य

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ:- **"ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಜೀವದ ಉಸಿರು ವಿಶೇಷವಾದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುವುದು."** ಅಥವಾ "ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಜ್ವಾಲಾ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತಾ ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಜೀವ ಉಸಿರು ಸರಿಸುವುದು"

ನಾರಾಯಣಾಯ ಎನ್ನುವುದು ನಾಮಜಪ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಧ್ಯಾನಸೂತ್ರ. ಉಸಿರು–ಮಂತ್ರ–ಗಮನ ಒಂದಾದಾಗ, ಪ್ರಾಣವು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಶುದ್ಧಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಶುದ್ಧತೆ ಜ್ವಾಲೆಯಂತೆ ಉರಿಯುತ್ತಾ (ಜ್ವಾಲಾ ಗಂಜಿ), ಬೆಳಕಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಬೆಳಕು ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾದಾಗ—ವಿವೇಕ, ಶಾಂತಿ, ಕರುಣೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗುತ್ತವೆ. ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ವಾಯು–ಸುಷುಮ್ನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣಾಯ ಎಂದರೆ ಚಲನಶೀಲ ರಕ್ಷಣೆ. ನಾರಾಯಣನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಕುಳಿತ ತತ್ತ್ವವಲ್ಲ; ಅವನು ಉಸಿರಿನಲ್ಲೇ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರಾಣ. ಈ ಪ್ರಾಣವು ಮಂತ್ರಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಆದಾಗ, ಸಹಸ್ರಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತದೆ—ಇದೇ "ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುವುದು".

ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವರು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡುವ ರಹಸ್ಯತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು. ಅದೇ "ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ". ಈ ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣೆಯೊಂದರಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣಲು, ಮೋಕ್ಷ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯ; ಇದಕ್ಕಿಂತ ಸುಲಭೋಪಾಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ತತ್ವ ಇದರಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಅನೇಕ ಆಚಾರ್ಯರು, ಮತನಿಷ್ಠರು ದೀರ್ಘವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ರಾಮಾನುಜರ 'ರಹಸ್ಯತ್ರಯಸಾರ' ಕೃತಿಯ ಮುಖ್ಯವಸ್ತುವೇ ಇದು. ಈ ಅಷ್ಟಾಕ್ಷರಿಯನ್ನು 'ಮೂಲಮಂತ್ರ' 'ಮಹಾಮಂತ್ರ' 'ಮಂತ್ರರಾಜ' ಎಂದೆಲ್ಲ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

"ರಹಸ್ಯ–ತ್ರಯ–ಸಾರ" ಎಂದರೆ "ಮೂರು ಮಹಾ ರಹಸ್ಯ ಮಂತ್ರಗಳ ಸಾರ" ಎಂಬರ್ಥ. ಆ ಮೂರು ರಹಸ್ಯಗಳು: ಅಷ್ಟಾಕ್ಷರಿ ಮಂತ್ರ – "ॐ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ" ದ್ವಯ ಮಂತ್ರ – "ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ಚರಣೌ ಶರಣಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ / ಶ್ರೀಮತೇ ನಾರಾಯಣಾಯ ನಮಃ" ಚರಮ ಶ್ಲೋಕ – "ಸರ್ವಧರ್ಮಾನ್ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಮಾಂ ಏಕಂ ಶರಣಂ ವ್ರಜ" ಈ ಮೂರು ಮಂತ್ರಗಳು ಸೇರಿ ಭಕ್ತಿ–ಪ್ರಪತ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲವಾದ ತತ್ತ್ವತ್ರಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. "ಭಗವಂತನೇ ಪರಮಾತ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಮಧ್ಯಸ್ಥೆ ಜೀವನು ಅವನ ಶರಣಾಗತಿಯಾಗಬೇಕು." ಜ್ಞಾನ (ತತ್ತ್ವ), ಪ್ರಪತ್ತಿ (ಉಪಾಯ), ಅನುಗ್ರಹ (ಫಲ) – ಈ ತ್ರಯವೇ ಸನಾತನ ವೈಷ್ಣವಧರ್ಮದ ಮೂಲ. "ಆಚಾರ್ಯಂ

[4] ಶ್ರೀ ನಾರದೀಯ ಮಹಾಪುರಾಣದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹ

ಪ್ರಪದ್ಯೇತ ನಾರಾಯಣಂ ಶರಣಂ ವ್ರಜೆತ್ ।" — ಅಂದರೆ ಆಚಾರ್ಯನ ಆಶ್ರಯದ ಮೂಲಕವೇ ನಾರಾಯಣನ ಶರಣಾಗತಿ ಸಾಧ್ಯ.

ತತ್ತ್ವ	ವಿವರಣೆ
ಪರತತ್ತ್ವ	ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮ.
ಶ್ರೀಶಕ್ತಿ (ಲಕ್ಷ್ಮೀ)	ಅವಳು ಮಧ್ಯಸ್ಥೆ (ಪಾರ್ಶ್ವಪಾಲಕಿ), ಭಕ್ತ ಮತ್ತು ಭಗವಂತನ ಮಧ್ಯದ ಅನುಗ್ರಹ ಸೇತುವೆ.
ಪ್ರಪತ್ತಿ ಮಾರ್ಗ	ಸಂಪೂರ್ಣ ಶರಣಾಗತಿ – ಆತ್ಮ, ಬುದ್ಧಿ, ಕ್ರಿಯೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ದೇವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದು.
ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ	ನಿರಂತರ ಸ್ಮರಣೆ, ದೇವಪ್ರೀತಿ, ಭಗವತ್ಪಾದೋಪಾಸನೆ.
ಆಚಾರ್ಯ–ಭಕ್ತಿ	ಆಚಾರ್ಯರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಿಂದಲೇ ರಹಸ್ಯತ್ರಯದ ನಿಜಾರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.
ಪರಮಗತಿ	ಪರಮಪದದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ನಿತ್ಯಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವುದು.

"ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ" **ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ** "ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಕರೆಯುವ ಓಂಕಾರವು, ಅವಿಭಜಿತ ನೀರಿನ ಕರುಣೆಯೊಂದಿಗೆ, ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಜೀವದ ಉಸಿರು ವಿಶೇಷವಾದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುವುದು". **ಅಥವಾ** "ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಕರೆಯುವ ಓಂಕಾರವು, ಅವಿಭಜಿತ ನೀರಿನ ಕರುಣೆಯೊಂದಿಗೆ, ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಜ್ವಾಲಾ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತಾ ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಜೀವ ಉಸಿರು ಸರಿಸುವುದು'

ನಾರಾಯಣ = नारायण = न अ रा य ण = न अ र अ य ण

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ:- ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಜೀವದ ಉಸಿರು ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುವುದು ಅಥವಾ ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಜ್ವಾಲಾ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಉತ್ಪಾದಿಸುವುದು.

ನಾರಾಯಣ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ "ಅಂತರ್ಬಹಿಶ್ಚ ತತ್-ಸರ್ವಂ ವ್ಯಾಪ್ಯ ನಾರಾಯಣಃ ಸ್ಥಿತಃ". ನಮ್ಮ ಒಳಗೆ ಮತ್ತು ಹೊರಗೆ ತುಂಬಿ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿಂತಿರುವ ಭಗವಂತ ನಾರಾಯಣ. ಒಂದು ಅತಿಕ್ಷುದ್ರ ಜೀವದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನ ತನಕ ಎಲ್ಲರ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಭಗವಂತ ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ. ನಮ್ಮ ಒಳಗೆ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಬಿಂಬರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದು ನಮ್ಮನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಹೊರಗೆ ನಿಂತು ನಮ್ಮನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಅವರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನ ಕೊಡುವ ಭಗವಂತ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಬಹಿ(ಬಹುದೂರ). ಸರ್ವಗತನಾದ ಭಗವಂತ ಅಚಲ ಆದರೆ ಆತನ ಅನಂತ ರೂಪಗಳು ಸದಾ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಸಮಸ್ತ ಚರಾಚಾರಾತ್ಮಕ ಜೀವದೊಳಗೆ ಭಗವಂತ ತುಂಬಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಭಗವಂತ ಅಣುವಿನೊಳಗೆ ಅಣುವಾಗಿ ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ.

ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ತತ್ತ್ವ : ಜಗತ್ತಿನ ದಾಸ್ಯ–ಪ್ರಭುತ್ವ–ಈಶ್ವರ್ಯ ಏಕೀಕರಣ

ದಾಸ ಭೂತಮಿದಂ ತಸ್ಯ ಜಗತ್ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಂ

ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿ ಜಗತಾನ್ಪ್ರಭುರೀಶ್ವರಃ

ಪದ್ಮಪುರಾಣ

ಭಾವಾರ್ಥ:- "ಪರಮಾತ್ಮ ನಾರಾಯಣನು ಜಗತ್ತಿನ ನಿಯಂತ್ರಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಭು. ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಚಲನಶೀಲ ಮತ್ತು ಚಲನರಹಿತ ಜೀವಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವಗಳು ಅವನ ಸೇವಕರು."

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಜಗತ್ತಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು "ಆಡಳಿತ–ಅಧೀನತೆ" ಎಂಬ ಬಾಹ್ಯ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ "ದಾಸ ಭೂತಮಿದಂ" ಎಂದರೆ ಬಲವಂತದ ಅಧೀನತೆ ಅಲ್ಲ; ಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಪೋಷಣೆಯ ಸಂಬಂಧ. ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ಥಾವರ–ಜಂಗಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಾರಾಯಣನ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ, ಅವನ ನಿಯಮದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತವೆ. "ಶ್ರೀಮನ್" ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಮಹತ್ವದ್ದು. ಅದು ಕೇವಲ ಐಶ್ವರ್ಯವಲ್ಲ; ಲಕ್ಷ್ಮೀಯುಕ್ತ ಐಶ್ವರ್ಯ—ಅಂದರೆ ಪೋಷಣೆ, ಸಮತೋಲನ, ಕರುಣೆ. ಈಶ್ವರ್ಯವು ಕಠೋರವಾಗದೆ, ಶ್ರೀಯುಕ್ತವಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಜಗತ್ತು ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ. "ಪ್ರಭು" ಎಂದರೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಹರಿಸುವವನು. ನಾರಾಯಣನು ಜಗತ್ತನ್ನು ಆಳುವುದಲ್ಲ; ಜಗತ್ತಿಗೆ ದಿಕ್ಕು ನೀಡುವ ಪ್ರಕಾಶ. "ಈಶ್ವರ" ಎಂದರೆ ನಿಯಮದ ಅಧಿಷ್ಠಾನ. ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಋತ–ಧರ್ಮಗಳು ಅವನಿಂದಲೇ ನಿರಂತರವಾಗಿವೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ನೀವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ವಾಯು–ಸುಷುಮ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ. ಜಗತ್ತು ಹೊರಗಿರುವ ಸ್ಥಾವರ–ಜಂಗಮ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ದೇಹವೂ ಒಂದು ಜಗತ್ತು. ದೇಹದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಗ, ನಾಡಿ, ಕೋಶ—ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಣದ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿವೆ. ಆ ಪ್ರಾಣವು ಶುದ್ಧವಾಗಿರುವಾಗ, ದೇಹ ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ಎಂದರೆ ಈ ಪ್ರಾಣದ ಪರಮ ನಿಯಂತ್ರಕ. ಉಸಿರು ಸರಿಯಾದ ಲಯದಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಗ, ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ; ಚಿತ್ತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ "ದಾಸ್ಯ" ಅಂದರೆ ಬಂಧನವಲ್ಲ; ಅದು ಸಹಜ ಸಮರ್ಪಣೆ. ಸಮರ್ಪಣೆಯಲ್ಲೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಭಕ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಜೀವನಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತು ನಾರಾಯಣನ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿರುವಂತೆ, ಮಾನವನ ಪ್ರಾಣವು ಧರ್ಮದ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ಅರಾಜಕತೆ ಇಲ್ಲ; ಕೇವಲ ಸಹಜ ಕ್ರಮ.*

ಸಾರಾಂಶ:- ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಸ್ಥಾವರ–ಜಂಗಮವಾದ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತು ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ದಾಸ್ಯಸ್ವರೂಪ. ಅವನು ಕಠೋರ ಅಧಿಪತಿ ಅಲ್ಲ; ಲಕ್ಷ್ಮೀಯುಕ್ತ ಪ್ರಭು ಮತ್ತು ನಿಯಮದ ಈಶ್ವರ. ಹೊರಗಿನ ಜಗತ್ತಿನಂತೆ, ಒಳಗಿನ ಪ್ರಾಣಲೋಕವೂ ಅವನ ನಿಯಮದಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಂಡಾಗ ಸಮತೋಲನ, ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದುವೇ ಪದ್ಮಪುರಾಣದ ಈ ವಾಕ್ಯದ ಸನಾತನ ಸಂದೇಶ.

ಕೃಷ್ಣ ತತ್ತ್ವ : ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಜ್ಞಾನಸೃಷ್ಟಿಯ ಜಗದ್ಗುರು

ಕೃಷ್ಣ = कृष्ण = कृ ष ण

"ಕೃಷ್ಣನ" = कृष्ण ಹೆಸರನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನನ್ನು "ಜಗತ್ತಿನ ಏಕೈಕ ಗುರು" ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ ಕೃಷ್ಣನ ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ "ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ರಚಿಸುವುದು". ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ಮೂಲ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿದ ಗುರು ಕೃಷ್ಣ. ಅವರ ಬೋಧನೆಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುವುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಜಗದ್ಗುರು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೃಷ್ಣನು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೇವಲ ಗ್ರಂಥವಾಗಿ ನೀಡಲಿಲ್ಲ; ಅದನ್ನು ಜೀವನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೇಳಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಪದೇಶವೂ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ. ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲೇ ನಿಂತು, ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೂ, ತಪಸ್ವಿಗೂ, ಯೋಗಿಗೂ, ಭಕ್ತನಿಗೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದವನು ಕೃಷ್ಣ. ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ವಾಯು–ಜ್ಞಾನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ, ಕೃಷ್ಣನ ಬೋಧನೆ

ಉಸಿರಿನಂತೆ ಸಹಜ. ಕರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸು ಎಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ; ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಂಧನ ಬರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸು ಎಂದನು. ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಂಧವನ್ನಾಗಿಸಲಿಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿದನು. ಯೋಗವನ್ನು ದೇಹದ ಕಸರತ್ತಾಗಿ ಇಳಿಸಲಿಲ್ಲ; ಚಿತ್ತದ ಸಮತೋಲನವಾಗಿ ಉನ್ನತಪಡಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕೃಷ್ಣನು ಒಬ್ಬ ಧರ್ಮದ ಗುರು ಅಲ್ಲ; ಜೀವನದ ಗುರು. ಅವನ ಜ್ಞಾನವು ರಾಜನಿಗೂ ರೈತನಿಗೂ, ಯೋಧನಿಗೂ ಯೋಗಿಗೂ, ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮಾನತೆಯೇ ಅವನ ಜಗದ್ಗುರುತ್ವದ ಮೂಲ.

"ಅರ್ಜುನ" = अर्जुन = ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅರ್ಥ ಹುಡುಕಿದಾಗ "ಕೃಷ್ಣನ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಹೋಗುವ" ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ ಅಂದರೆ "ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಹೋಗುವ".

"ರಾಮ" = राम = ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅರ್ಥ ಹುಡುಕಿದಾಗ "ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ" ಅಥವಾ "ಜೀವದ ಉಸಿರು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಬರುತ್ತದೆ. ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ ಎಂದರೆ ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದ ಪರಿಣಾಮ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಮೃತದ ವಾಯು, ನೀರು, ಬೆಂಕಿ, ಗಿಡಮೂಲಿಕೆ, ಆಹಾರ, ಗಂಜಿ, ಇತ್ಯಾದಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಇಂತಹ ಅಮೃತ ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದ ಪವಿತ್ರ ಜ್ಞಾನ "ರಾಮ" ನಾಮದಲ್ಲಿ ಇದೆ.

ಸೀತಾ = सिता = ಎಂಬ ನಾಮದಾಲ್ಲಿ "ಅದೃಷ್ಟವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಲು ಆಶೀರ್ವಾದ" ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ. ಸೀತಾ ಮಾತೆಯು ವಾಯು ಪುತ್ರ ಆಂಜನೇಯನನ್ನು ಆಶೀರ್ವಾದಿಸಿದ ತಾಯಿ. ಇಲ್ಲಿ ವಾಯು, ಉಸಿರಾಟ, ಬೆಳಗಿಸುವ ಬೆಂಕಿ, ಪ್ರಾಣವಾಯು, ಅಪಾನವಾಯು ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಬೋಧನಾ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ವ್ಯಾಸರ ಭೋಧನಾ ಗೋಪ್ಯತೆಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಮಾಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಸ್ಮಯತೆ.

ಧ್ಯಾನ–ಕೃತ್ಯ–ವಾಣಿ – ಈ ಮೂರುಗಳು ಸಮನ್ವಯಗೊಂಡಾಗ ಮನುಷ್ಯನು ದೇವಪಥದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಆದಿನ್ ದಧೋತಾಂ ವೃಣತೇ ದಿವಿಷ್ಟಿಷು ಭಗಮಿವ ಪಪೃಚಾನಾಸ ಋಂಜತೇ ।
ದೇವಾನ್ಯತ್ ಕ್ರತ್ವಾ ಮಜ್ಮನಾ ಪುರುಷ್ಟುತೋ ಮರ್ತಂ ಶಂಸಂ ವಿಶ್ವಧಾ ವೇತಿ ಧಾಯಸೇ ॥ 6

(ಋಗ್ವೇದ 1.141.6)

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ದೇವರುಗಳ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುವ ಮಹರ್ಷಿಗಳು, ಭಗದೇವನಂತೆ ಭಾಗ್ಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಮತ್ತು ಕೃತಿಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕರು ಕೊಂಡಾಡಿದ ಜ್ಞಾನಶೀಲನು (ಮನುಷ್ಯ) ದೇವತೆಗಳ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ.
ವಿವರಣೆ:- ಈ ಮಂತ್ರವು ದೈವಸಾಧನೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಯೋಗಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನು ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಧರ್ಮಪಥದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಾನೆ, ಭಗದೇವನಂತೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಂಪತ್ತಿನ ಸಮ್ಮಿಲನವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. "ಮರ್ತಂ ಶಂಸಂ ವಿಶ್ವಧಾ ವೇತಿ ಧಾಯಸೇ" - ಮನುಷ್ಯನು ದೇವರನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವಾಗ, ಅವನ ವಾಕ್ಯವೇ ದೇವವಾಣಿ ಆಗುತ್ತದೆ, ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹರಡುತ್ತದೆ.

ಆಚಾರ್ಯರು	***ತಾತ್ಪರ್ಯ / ವಿವರಣೆ***
ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು	*ದೇವಪಥದಲ್ಲಿ ನಡೆದವರು ಯೋಗದಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. 'ಮರ್ತಂ ಶಂಸಂ' — ಅಂದರೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಯ ವಾಣಿ ವೇದಮಯ.*

ಆಚಾರ್ಯರು	ತಾತ್ಪರ್ಯ / ವಿವರಣೆ
ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು	ಯೋಗಿ ದೇವಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ — ಕೃತ್ಯ (ಸೇವಾ), ಭಾವ (ಭಕ್ತಿ), ಧ್ಯಾನ (ಆತ್ಮಸಮರ್ಪಣೆ). ಈ ಮೂರುಗಳಿಂದ ಅವನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ.
ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು	ಮನುಷ್ಯನು ದೇವಾಧೀನ; ಆದರೆ ಧರ್ಮಪಥದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಅವನ ಮೂಲಕ ಕಾರ್ಯಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ "ಮರ್ತಂ ಶಂಸಂ ವಿಶ್ವಧಾ ವೇತಿ" ಎಂದರೆ — ಯೋಗಿಯು ದೇವಪ್ರೇರಿತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತ.

ಯೋಗಾರ್ಥ ವಿವರಣೆ:-

ಮಂತ್ರದ ಭಾಗ	ಯೋಗಾರ್ಥ (ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ)
ದಿವಿಷ್ಟಿಷು ಭಗಂ ಇವ	ಯೋಗಿಯ ಚೈತನ್ಯ ಸೂರ್ಯನ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ (ಪಿಂಗಲಾ) ಚಲಿಸುವಂತೆ, ದೇವಪಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ ಸಂಚರಿಸುತ್ತದೆ.
ಪಪೃಚಾನಾಸ ಋಂಜತೇ	ಧ್ಯಾನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಪರಸ್ಪರ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತವೆ — ಪ್ರಾಣದ ಶ್ರವಣ (ಪ್ರಣವ ಧ್ವನಿ).
ದೇವಾನ್ಯತ್ ಕ್ರತ್ವಾ ಮಜ್ಮನಾ	ಕ್ರಿಯಾ–ಧ್ಯಾನ–ಮನಸ್ಸಿನ ಏಕತೆ (ಕರ್ಮಯೋಗ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನಯೋಗದ ಸಂಯೋಗ).
ಮರ್ತಂ ಶಂಸಂ ವಿಶ್ವಧಾ ವೇತಿ	ಧ್ಯಾನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯೋಗಿಯ ವಾಣಿ ದೇವವಾಣಿ — ಪ್ರಾಣನಾದ ರೂಪ.
ಧಾಯಸೇ	ಧ್ಯಾನಸಾಧನೆಗೆ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಏಕಾಗ್ರತೆ.

ನರತತ್ತ್ವದ ಮೂರು ಹಂತಗಳು : ನರಮನುಜ → ನರಜನ್ಮ → ನರೋತ್ತಮ

ನರಮನುಜ = नरमनुज = न र म नु ज

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ವಿಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ಘರ್ಜಿಸಲು ಮುರಿಯದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ (ವೈನ್ಸ್) ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ

ನರಜನ್ಮ = नरजन्म = न र ज न म

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ಮುರಿಯದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ (ವೈನ್ಸ್) ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ವಿಜಯದ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ

ನರೋತ್ತಮ = नरोत्तम = न र ओ त त म

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- ಮುರಿಯದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ (ವೈನ್ಸ್) ಗರ್ಭಾಶಯದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ ಕರೆದು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಅಮೃತ

ವಿವರಣೆ:- ನರಮನುಜ, ನರಜನ್ಮ ಮತ್ತು ನರೋತ್ತಮ ಎಂಬ ಮೂರು ಪದಗಳು ಮಾನವನ ಆಂತರಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಮುರಿಯದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ (ವೈನ್ಸ್‌ನಂತೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ) ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವು ಮೊದಲು ವಿಜಯಶಾಲಿ ಘರ್ಜನೆಯಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ, ನಂತರ ಅದೇ ಸೂತ್ರ ಜನ್ಮವಾಗಿ

ಸ್ಥಿರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ನರೋತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಏರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಜಾಗೃತಿಯಾಗಿ ವಿಜಯದ ಘರ್ಜನೆ. ಎರಡನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಶಕ್ತಿ ಸ್ಥಿರವಾದ ಆಂತರಿಕ ಜನ್ಮ. ಮೂರನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಆ ಶಕ್ತಿ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಪಕ್ವತೆ. ಮುರಿಯದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಪ್ರಾಣ–ಮಂತ್ರ–ನಾದಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಮಾನವನನ್ನು ನರೋತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಸನಾತನ ಮಾರ್ಗ.

ಇಲ್ಲಿ ನರಮನುಜ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಮಾನವಸಂತಾನವಲ್ಲ. ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಮುರಿಯದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ—ಅಂದರೆ ನಾಡಿ–ಪ್ರಾಣ–ವಾಯುಗಳ ನಿರಂತರ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ—ವಿಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ಘರ್ಜಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯ ಉದಯ. ಘರ್ಜನೆ ಎಂದರೆ ಶಬ್ದವಲ್ಲ; ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ, ಧೈರ್ಯ, ಸಂಕಲ್ಪ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನೊಳಗಿನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೊದಲ ಬಾರಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ನರಜನ್ಮವು ದೈಹಿಕ ಜನ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲು. ಇದು ಆಂತರಿಕ ಜನ್ಮ. ನರಮನುಜ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿದ ಶಕ್ತಿ, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುರಿಯದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ ಎಂದರೆ—ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಸಂಯಮ, ಶುದ್ಧಾಚಾರಗಳಿಂದ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪುನರಾವರ್ತಿತವಾಗುವ ಆಂತರಿಕ ನಾದ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ವಿಜಯ ಅಸ್ಥಿರವಲ್ಲ; ಅದು ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ನರೋತ್ತಮವು ಈ ಕ್ರಮದ ಶಿಖರ. ಇಲ್ಲಿ ಮುರಿಯದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹರಿದ ಶಕ್ತಿ ಗರ್ಭಾಶಯದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು—ಅಂದರೆ ಸೃಜನಶೀಲ ಅಮೃತವನ್ನು—ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಗರ್ಭಾಶಯ ಎಂದರೆ ದೇಹಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ಚೇತನಕೇಂದ್ರ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಕೇವಲ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜಯಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ, ಅಮೃತಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಲೋಕಪೋಷಣೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೂರು ಪದಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ, ಮಾನವನ ಸಾಧನಾ ವಿಜ್ಞಾನವೇ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. ನರಮನುಜ—ಶಕ್ತಿಯ ಜಾಗೃತಿ. ನರಜನ್ಮ—ಶಕ್ತಿಯ ಸ್ಥಿರೀಕರಣ. ನರೋತ್ತಮ—ಶಕ್ತಿಯ ಅಮೃತೀಕರಣ. ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ನಾಡಿ–ಚಕ್ರ ಕ್ರಮದಲ್ಲೇ ಇದು ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಉಸಿರು ಸಮನಾಗಿ ಹರಿದಾಗ, ನಾಡಿಗಳು ಮುರಿಯದ ಮಾರ್ಗವಾಗುತ್ತವೆ. ಆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗದೆ ಮೇಲೇಳುತ್ತದೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಘರ್ಜಿಸುತ್ತದೆ, ನಂತರ ಶಾಂತವಾಗಿ ನೆಲೆಯೂರುತ್ತದೆ, ಕೊನೆಗೆ ಅಮೃತವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನರೋತ್ತಮ ಎಂದರೆ ಇತರರಿಗಿಂತ ಮೇಲು ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರವಲ್ಲ, ಅವನು ತನ್ನೊಳಗಿನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಅಮೃತವಾಗಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಇದೇ ಸನಾತನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿನ "ಉತ್ತಮ" ಎಂಬ ಪದದ ನಿಜಾರ್ಥ.

ನರಸಿಂಹ ತತ್ತ್ವ : ಪ್ರಾಣ–ಮಂತ್ರ–ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಶಕ್ತಿ

ನರಸಿಂಹ = नरसिंह = न र स ई म ह

ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ:- "ವೈದ್ಯನಾದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಲು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು"

ಸರಳಾರ್ಥ:- ನರಸಿಂಹವೆಂದರೆ ವೈದ್ಯಸ್ವರೂಪದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವು ದೇಹ–ಚಿತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು, ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಗಾಳಿಯನ್ನು (ಪ್ರಾಣವನ್ನು) ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ನರಸಿಂಹ = ನ + ರ + ಸ + ಈ + ಮ + ಹ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ತತ್ತ್ವದ ಕಾರ್ಯರೂಪ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ನ' ಸ್ಥಿರತೆ–ನಿಯಮವನ್ನು, 'ರ' ಚಲನ–ಪ್ರವಾಹವನ್ನು, 'ಸ' ಶುದ್ಧಿ–ಸಮತೋಲನವನ್ನು, 'ಈ' ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು, 'ಮ' ಮಧುರ–ಅಮೃತಸ್ವರೂಪವನ್ನು, 'ಹ' ಹರಣ–ನಿವಾರಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲವು ಸೇರಿ ನರಸಿಂಹ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ವೈದ್ಯನಾದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದಂತೆ ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ—ಅದು ರೋಗವನ್ನೇ*

(ಅಶುದ್ಧಿಯನ್ನು) ನಿವಾರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ನರಸಿಂಹರೂಪವು ಕೇವಲ ಉಗ್ರತೆಯ ಸಂಕೇತವಲ್ಲ. ಉಗ್ರತೆ ಇಲ್ಲಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ವೇಗ. ಪ್ರಾಣವು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಚಲಿಸಿ, ಅಶುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಹರಣಮಾಡಿ, ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ನರಸಿಂಹ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಭಯದ ರೂಪವಲ್ಲ; ರಕ್ಷಣೆಯ ರೂಪ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ನಾವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ವಾಯು–ಮಂತ್ರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ನರಸಿಂಹ ತತ್ತ್ವವು ತೀವ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಹಂತ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಶುದ್ಧ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಗಾಢವಾಗಿರುವಾಗ, ಮೃದು ಉಪಾಯಗಳು ಸಾಲದು. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಮಂತ್ರಜಪ, ಧ್ಯಾನ—ಇವುಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು. ಅದೇ ನರಸಿಂಹ. "ವ್ಯಾಪಿಸಲು ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು" ಎಂದರೆ ಉಸಿರನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿಯುವುದು ಅಲ್ಲ; ಉಸಿರಿನ ಹರಿವನ್ನು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲದೆ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಸುವುದು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ ವೈದ್ಯನಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿ, ದೇಹ–ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೋಶಕ್ಕೂ ತಲುಪುತ್ತದೆ. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವೆಂದರೆ ಅಹಂಕಾರ–ಭ್ರಮೆ–ಅಜ್ಞಾನ; ನರಸಿಂಹವೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲೇ ಚೂರುಮಾಡುವ ಜಾಗೃತಿ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ನರಸಿಂಹ ತತ್ತ್ವವು ವೈದ್ಯನಾದ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಹರಿಸಿ, ಅಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹರಣಮಾಡಿ, ಅಮೃತಸ್ವರೂಪದ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಉಗ್ರತೆಯಲ್ಲೇ ಕರುಣೆ, ವೇಗದಲ್ಲೇ ಚಿಕಿತ್ಸೆ—ಇದೇ ನರಸಿಂಹದ ಸನಾತನ ಅರ್ಥ.*

ಮಹಾಭಾರತ ನಾಂದಿ ಶ್ಲೋಕದ ಆಂತರಿಕ ತತ್ತ್ವ : ನಾರಾಯಣ–ನರ–ನರೋತ್ತಮ–ಸರಸ್ವತೀ ಸಮನ್ವಯ

ನಾರಾಯಣಮ್ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ನರಮ್ ಚೈವ ನರೋತ್ತಮಮ್ ।
ದೇವೀಮ್ ಸರಸ್ವತೀಮ್ ಚೈವ ತತೋ ಜಯಮುದೀರಯೇತ್ ॥

(ಮಹಾಭಾರತ ನಾಂದಿ ಶ್ಲೋಕ)

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಮೊದಲು ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು, ನಂತರ ನರ ಮಹರ್ಷಿಗೆ ಮತ್ತು ನರೋತ್ತಮನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ದೇವಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ, ನಂತರ 'ಜಯ' (ಮಹಾಭಾರತ) ಕಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. (ಜ್ಞಾನ, ಶಕ್ತಿ, ಧರ್ಮ, ಭಕ್ತಿ — ಈ ನಾಲ್ಕರ ಶರಣಾಗತಿಯಾದಾಗ ಮಾತ್ರ "ಜಯ" (ಅಜ್ಞಾನ ಮೆಟ್ಟುವ ಜಯ) ಸಾಧ್ಯ.)

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ನಾಂದಿ ಶ್ಲೋಕವು ಕೇವಲ ಗ್ರಂಥಾರಂಭದ ಮಂಗಳಾಚರಣೆ ಅಲ್ಲ; ಮಹಾಭಾರತದ ಸಂಪೂರ್ಣ ತತ್ತ್ವಸಾರವನ್ನು ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಸೂತ್ರ. ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತ ನಾಲ್ಕು ತತ್ತ್ವಗಳು—ನಾರಾಯಣ, ನರ, ನರೋತ್ತಮ ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತೀ—ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಪರಸ್ಪರ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅರ್ಥಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಾರಾಯಣನು ಪರಮಶಕ್ತಿ. ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣ, ವಾಯು, ತೇಜಸ್ಸು, ಅಮೃತಗಳ ಮೂಲ. "ನಾರಾಯಣಮ್ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ" ಎಂದರೆ ಆ ಪರಮಶಕ್ತಿಗೆ ಶರಣಾಗುವುದು. ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಚಲನ ಇಲ್ಲ, ಚಲನ ಇಲ್ಲದೆ ಸಾಧನೆ ಇಲ್ಲ. ನರ ಎಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವ. ದೇಹ–ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿನೊಂದಿಗೆ ಬದುಕುವ ಸಾಧಕ. "ನರಮ್ ಚೈವ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮಾನವಶ್ರಮದ ಮಹತ್ವ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪರಮಶಕ್ತಿ ಇದ್ದರೂ, ನರನ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಪರಿವರ್ತನೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನರೋತ್ತಮ ಎಂದರೆ ನರನ ಪರಿಪಕ್ವ ಸ್ಥಿತಿ. ಪ್ರಾಣ, ಮಂತ್ರ, ಧ್ಯಾನಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧಗೊಂಡ ಮಾನವ. ನೀವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದಂತೆ, ಮುರಿಯದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹರಿದ ಶಕ್ತಿ ಅಮೃತವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾದಾಗ ನರೋತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. "ನರೋತ್ತಮಮ್" ಎಂಬ ಪದ ಮಹಾಭಾರತದ ನಾಯಕ ಕೃಷ್ಣನನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ—ಮಾನವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯ ಪ್ರತೀಕ. ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿ ಜ್ಞಾನ–ವಾಕ್ಚೇತನ. ಅನುಭವಗೊಂಡ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧ*

ಪದವಾಗಿ, ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ, ಉಪದೇಶವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. "ದೇವೀಮ್ ಸರಸ್ವತೀಮ್ ಚೈವ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಶಕ್ತಿ ಅಂಧ, ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನ ನಿರ್ಜೀವ ಎಂಬ ಸತ್ಯ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

ಈ ನಾಲ್ಕು ತತ್ತ್ವಗಳು ಒಳಗಿನ ಸಾಧನಾಕ್ರಮವಾಗಿಯೂ ಓದಬಹುದು. ನಾರಾಯಣ—ಮೂಲ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ. ನರ—ಆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತ ದೇಹ. ನರೋತ್ತಮ—ಆ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿತ ಚೇತನ. ಸರಸ್ವತೀ—ಆ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಜ್ಞಾನರೂಪ ವ್ಯಕ್ತೀಕರಣ. ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ "ತತೋ ಜಯಮುದೀರಯೇತ್" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ವಾಕ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಜಯ ಎಂದರೆ ಯುದ್ಧಜಯವಲ್ಲ; ಅಜ್ಞಾನಮೇಲೆ ಜ್ಞಾನಜಯ, ಅಶುದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆ ಶುದ್ಧಿಜಯ, ಅಸ್ಥಿರತೆಯ ಮೇಲೆ ಸಮತೋಲನಜಯ. ಈ ಜಯ ಹೊರಗಲ್ಲ; ಒಳಗೇ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಧರ್ಮ–ಯುದ್ಧ–ಕಥೆಗಳ ಸಂಕಲನವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡಬಾರದು. ಅದು ನರನನ್ನು ನರೋತ್ತಮನಾಗಿಸುವ ಸಾಧನಾ ಗ್ರಂಥ. ಈ ನಾಂದಿ ಶ್ಲೋಕವೇ ಅದರ ಬಾಗಿಲು.

ಮಾನವನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪ್ರಕಾರದ ನರಗಳು ಇರುವುದು. ಶರೀರದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗ ಸಮವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಕೋಶಗಳ ಜತೆ ಸೇರಿ ಆಗಿರುವುದು. ದೇಹದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಿಂದ ಮಿದುಳಿಗಾಗಲಿ ಬೆನ್ನುಹುರಿಗಾಗಲಿ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸಬಲ್ಲ ತಂತು ಅಥವಾ ತಂತುಗಳ ಕಂತೆ ಅಥವಾ ಅವುಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿರುವ ಪದಾರ್ಥ. ಪೂರ್ತಿ ಶರೀರದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ತುಂಬಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ನಾಡಿಗಳ ಜಾಲ ಅದರಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶ, ಶೀತ, ತಾಪ, ಕಷ್ಟ (ತ್ರಾಸ) ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅನುಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ ನರಗಳು ದೇಹದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಮಿದುಳು ಮತ್ತು ಮಿದುಳು ಬಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕಿಸುವ ಸಾಧನಗಳಾಗಿವೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸದಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ನೂರಾರು ತಂತುಗಳಿಂದಾದುದು. ಈ ತಂತುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನರದ ಬುಡದಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ನರದ ಕವಲುಗಳಿಗೆ ನರತಂತುಗಳು ಅಖಂಡವಾಗಿ ಹೋಗುವುದೇ ವಿನಾ ಸ್ವತಃ ಒಂದು ನರತಂತು ಕವಲಾಗುವುದು ಅಪರೂಪ. ದೇಹದ ಹೊರ ಮತ್ತು ಒಳ ಆವರಣಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇಹದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ಮಿದುಳು ಮತ್ತು ಮಿದುಳು ಬಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಒಯ್ದು, ತತ್ಫಲವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಸ್ನಾಯು, ರಸಗ್ರಂಥಿ ಮುಂತಾದ ಕ್ರಿಯಾಂಗಗಳಿಗೆ ತಲಪಿಸುವುದು ನರತಂತುಗಳ ಕಾರ್ಯ. ಇಂಥ ತಂತುಗಳಿಗೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಜ್ಞಾನವಾಹಿ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾವಾಹಿ ನರತಂತುಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ನರಮಂಡಲವು ದೇಹದ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಇದು ನರಗಳ ಮೂಲಕ ಮೆದುಳು ಮತ್ತು ದೇಹದ ಇತರ ಭಾಗಗಳ ನಡುವಿನ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಖಾತ್ರಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ನರಮಂಡಲವು ಸರಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಅದು ಗಂಭೀರ ಆರೋಗ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬಹುದು.

ಕೇವಲ ಜನ್ಮತಾಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನರಜನ್ಮ ಸಫಲವಾಗದು. ನರ ನಾರಾಯಣ' ನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯ. ನರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಾನವ ಆರೋಗ್ಯದ ಮೂಲ ನರಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಆ ನರ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ರಾಜ ನರಸಿಂಹ ಎಂಬ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ನರಗಳ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕರುಳು ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ತೋರಲು ನರಸಿಂಹ ದೇವರ ಸಂಕೇತಿಕ ಉದಯ ಆಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ನರಸಿಂಹ ಎಂದ ಕೂಡಲೇ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ, ಭಗವದುಪಾಸಕರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಏಳುವ ಎರಡು ಭಾವನೆಗಳೆಂದರೆ ಕ್ರೌರ್ಯ ಮತ್ತು ವಾತ್ಸಲ್ಯ. ನರ ಸಮೂಹ ವ್ಯಗ್ರವಾದರೆ ಕ್ರೌರ್ಯ ಆರೋಗ್ಯದಿ ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದಾರೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಸಂಕೇತಗಳಿವೆ. ಸಿಂಹ ಎಂದರೆ **ವೈದ್ಯನಾಗಿ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ ವಾಯು ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ**, ಎಂಬ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ ಇದೆ. ಅಂತಹ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರ ಮತ್ತು ವಾಯುವನ್ನು ಆತ್ಮ ಶಕ್ತಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲಾದಕ್ಕೂ ರಾಜ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿ ನರ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವುದು ವ್ಯಾಪಿಸುವುದು ಇದರ ಚಿಹ್ನೆಯಾಗಿ ನರಸಿಂಹ ದೇವರ ಚಿತ್ರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದ ಆವಿಷ್ಕಾರವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅವತಾರವೇ ನರಸಿಂಹಾವತಾರ. ಈ ನರಸಿಂಹನಿಗೆ ಹತ್ತಾರು ಅವತಾರಗಳುಂಟು, ಯೋಗಾನರಸಿಂಹ, ಭೋಗಾನರಸಿಂಹ, ಉಗ್ರನರಸಿಂಹ, ವರದ ನರಸಿಂಹ, ಶಾಂತನರಸಿಂಹ, ಅಭಯನರಸಿಂಹ, ಶಕ್ತಿ ನರಸಿಂಹ, ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹ, ಭಕ್ತನರಸಿಂಹ, ಸಮರ್ಥ ನರಸಿಂಹ, ಇತ್ಯಾದಿ. ಅಕ್ಷರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, ಸಿಂಹಃ ಎಂದರೆ ಸರ್ವ ಸಂಹಾರಕ! ಯಾವುದು ನಮಗೆ ಬೇಡವಾಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವವನು ಸಿಂಹಃ. ಎಲ್ಲಾ ದೋಷಗಳ ಸಂಹಾರಕ, ದೇಹದ ಸಂಹಾರಕ ಮತ್ತು ಪೌರುಷದ ಗಣಿಯಾದ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಭಗವಂತ ಸಿಂಹಃ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ದೋಷದ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ನರಸಿಂಹ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವುದು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ. ದುಷ್ಟ ಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತ ಸ್ವಯಂ ಕ್ರೋಧ ರೂಪಿ. ಭಗವಂತನ ನರಸಿಂಹ ಅವತಾರ ಆತನ ಕ್ರೋಧ ರೂಪದ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ದೌರ್ಬಲ್ಯ, ದೋಷ, ಎಲ್ಲವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವವನೂ ಅವನೇ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಸಿಂಹ ರೂಪದ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. "ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ತಮೋಗುಣವನ್ನು, ದೋಷವನ್ನು, ಕಾಮ-ಕ್ರೋಧ-ಮದ-ಮತ್ಸರಲೋಭವನ್ನು ನಾಶ-ಮಾಡಿ, ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡು" ಎಂದು ನರಸಿಂಹ ರೂಪದ ಭಗವಂತನ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸಾತ್ವಿಕ ಜೀವರೊಳಗಿದ್ದು, ಮುಕ್ತಿಪ್ರದನಾಗಿ, ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದ ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವ ಭಗವಂತ ಸಿಂಹಃ.

ಒಟ್ಟು ನಮ್ಮ ದೇಹಗತ ಪ್ರಧಾನ ನಾಡಿಗಳು 72000, ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುವು 101 ನಾಡಿಗಳು, ಆ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ “ಕಲಶಸ್ಯ ಮುಖೇ ವಿಷ್ಣುಃ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಕಲಶದಲ್ಲಿ ಕಲಶನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ 101 ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಆವಾಹನ ಮಾಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ತಂತ್ರಸಾರ ರೀತ್ಯಾ ದೇವತಾರ್ಚನೆ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಇದೆ. “ಏಕಪಂಚಾ ಶದ್ವರ್ಣಾನಾಂ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿ ಮೂರ್ತಯಃ ಆತ್ಮಾದ್ವ್ಯಾ ವಾಸುದೇವಾದ್ಯಾ ವಿಶ್ವಾದ್ಯಾ ಮತ್ಸ್ಯ ಕಚ್ಚಪೌ | ಕ್ರೋಡೋ ನೃಸಿಂಹಃ ಸವನಟುರ್ಜಾಮದಗ್ನಿ ರಘೂದ್ವಹೌ | ವಾಸಿಷ್ಟಯಾದವೌ ಕೃಷ್ಣಾದ್ವಾತ್ರೇಯೋ ಬುದ್ಧಕಲ್ಕಿನೌ | ಶಿಂಶು ಮಾರಶ್ಚೇತಿ ಶತಂಕಲಾಃ ಕಲಶದೇವತಾಃ||" **ಅಂದರೆ,** ಅಜಾದಿ 51, ಕೇಶವಾದಿ 24, ಆತ್ಮ ಅಂತರಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮ ಎಂಬ 4 ಮೂರ್ತಿಗಳು, ವಾಸುದೇವ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ಅನಿರುದ್ಧ ಇವು 4. ವಿಶ್ವ, ತೈಜಸ, ಪ್ರಾಜ್ಞ, ತುರಿಯ ಇವು 4, ಮತ್ಸ್ಯಾದಿ 10, ವೇದವ್ಯಾಸ, ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಶಿಂಶುಮಾರ, ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ. ಅಂತು 101 ಮೂರ್ತಿಗಳು ಇವು ಕಲಶ ಮೂರ್ತಿಯ ಕಳಾಭೂತವೆಂದು ತಂತ್ರಸಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಈ ಮೂರ್ತಿಗಳೇ ನಮ್ಮ ದೇಹಗತ 101 ಮುಖ್ಯ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವವು. ಅವುಗಳೂ ಕಲಶನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಳೆಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಪರಮಾದರದಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳೆಂದರ್ಥ. ಬರೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ-ವರೆಲ್ಲರೂ ಹೀಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ.

”ಇಡಾನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಂದಾಕಿನೀ, ಪಿಂಗಳಾ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಮುನೆ, ಗಾಂಧಾರಿ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ, ಹಸ್ತಿನೀ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಧು, ಅಲಂಬು ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರಪರ್ಣೀ, ಮಧ್ಯನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಗೋಮತಿ, ಪುನ್ನಾಡಿ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಡಿಕೆ, ಸರಸ್ವತೀ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ನಂದಾ ಕೃಷ್ಣವೇಣೀ, ಕುಹುನಾಡೀ ಕಾಳಿಂದೀ, ಶಂಕಿಣಿ....ತಪತೀ, ವಾರುಣಿ--ಗೋದಾವರಿ, ಪೂಷಾ--ಪಯಸ್ವನೀ, ಹೀಗೆ 12 ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ 12 ನದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಜ್ಞಾನತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿರೆಂದು ವಿಜಯದಾಸರಾಯರವರ ಸುಳಾದಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು.

ಶುದ್ಧಸತ್ತ್ವವೇ ವಾಸುದೇವ/ವಸುದೇವ

ವಾಸುದೇವ = **वासुदेव** = **वा सु दे व**

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಲು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದುದ್ದನ್ನು ಚಲಿಸುವ (ಅಮೃತದಂತಹ ಚಲನೆಗೆ ಕಾರಣನಾಗುವ ವಾಸುದೇವ ಅದರಿಂದ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.)

ವಿವರಣೆ:- ವಾಸುದೇವನ ರಕ್ಷಣೆ ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಅಪಾಯದಿಂದ ಕಾಪಾಡುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾನ, ಭಯ, ಅಸ್ಥಿರತೆ—ಇವೆಲ್ಲ ಒಳಗಿನ ಶತ್ರುಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ಹರಣಮಾಡುವ ರಕ್ಷಣೆ ಪ್ರಾಣದ ಸಮತೋಲನದಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯ. ವಾಸುದೇವ ತತ್ತ್ವವೆಂದರೆ ಅಮೃತದಂತಹ ಪ್ರಾಣಚಲನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಅದರ ಮೂಲಕ ಶಕ್ತಿಯುತ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡುವ ಪರಮಶಕ್ತಿ. ಸ್ಥಿರತೆಯಲ್ಲ, ಚಲನದಲ್ಲೇ ರಕ್ಷಣೆ. ಶುದ್ಧ ಪ್ರಾಣಪ್ರವಾಹದಲ್ಲೇ ಸುರಕ್ಷತೆ. ಇದನ್ನೇ ಸನಾತನ ಪರಂಪರೆ ವಾಸುದೇವ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತದೆ. ವಾಸುದೇವನು ಸ್ಥಿರ ಶಿಲೆಯಂತೆ ನಿಂತಿರುವ ದೇವತೆ ಅಲ್ಲ; ಅವನು ಚಲನಶೀಲ ರಕ್ಷಕ. ಅಮೃತದಂತೆ ಹರಿಯುವ ಪ್ರಾಣಚಲನವೇ ಅವನ ಕಾರ್ಯರೂಪ. ಆ ಚಲನ ದೇಹ–ಮನ–ಚಿತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದಾಗ, ಅಶುದ್ಧಿಗಳು ದೂರವಾಗುತ್ತವೆ, ಶಕ್ತಿಯುತ ರಕ್ಷಣೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಾಸುದೇವ–ಸತ್ತ್ವ ತತ್ತ್ವ : ವಿಶುದ್ಧತೆ, ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಾನುಭವ

ಸತ್ತ್ವಂ ವಿಶುದ್ಧಂ ವಸುದೇವ ಶಬ್ದಿತಂ ಯದೀಯಮಾನಂ ನ ಭಜತ್ಯಪರೈರ್ಗುಣೈಃ ।
ಪ್ರಸನ್ನಮಾನುಪ್ಯತಿ ಶೂನ್ಯದಂ ವಿಶಂ ನಾನಾಕೃತೀರ್ಣಾತ್ಮಗತೋಽನುಕಲ್ಪಿತಃ ॥

ಶ್ರೀಮದ್ ಭಾಗವತ (4.3.23)

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಶುದ್ಧಸತ್ತ್ವ ಎಂಬುದು - ರಜಸ್ ಮತ್ತು ತಮಸ್ ಮಿಶ್ರಣವಿಲ್ಲದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ. ಈ ಶುದ್ಧಸತ್ತ್ವವೇ ವಾಸುದೇವ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ; ಏಕೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ವಾಸು (ಸರ್ವಾತ್ಮಭಾವ) ಮತ್ತು ದೇವ (ಚೈತನ್ಯಪ್ರಕಾಶ) ಎರಡೂ ಒಂದಾಗಿವೆ. ಅಂದರೆ: ಯಾವ ಮನಸ್ಸು ಸಂಪೂರ್ಣ ಶುದ್ಧಸತ್ತ್ವದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿತ್ತೋ, ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮ "ವಸುದೇವ" ಸ್ವತಃ ಪ್ರಕಟನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಸತ್ತ್ವವು ಶುದ್ಧವಾದಾಗ ಅದು ವಸುದೇವಸ್ವರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ - ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ, ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೇಮ ಒಂದೇ ಆಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಒಬ್ಬನು ಶುದ್ಧ ಸತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ಸನ್ನಿವೇಶಿತನಾದಾಗ, ವಸುದೇವನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂದರೆ ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶುದ್ಧರಾದವರು ಮತ್ತು ದಿವ್ಯವಾಗಿ ಸನ್ನಿವೇಶಿತರು ಪರಮ ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನನ್ನು (ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯನ್ನು) ಸಮೀಪಿಸಬಹುದು. ವಾಸುದೇವನು ಸಾತ್ವಿಕರ ನಿರ್ಮಲಾಂತಃರಣದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ವಾಸುದೇವ ಎನಿಸುವನು. ಎಲ್ಲೆಡೆ ವಾಸಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವನು, ಎಲ್ಲದರ ವಾಸಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯನು, ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನು, ಬಲಸ್ವರೂಪಿ, ಪ್ರಾಣರೂಪಿ, ದಾನಮಾಡುವವನು, ಎಲ್ಲವನ್ನು ನಡೆಸುವವನು, ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ವೇದಗಳು ಅವನನ್ನು ವಾಸುದೇವ ಎಂದು ಕರೆಯುವವು. ಹೀಗೆ ಸಾತ್ತ್ವಿಕರ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನೆಂಬ ವಾಸು ದೇವನಾಮದ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಹಿಂದಿನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಇಂತಹ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ.*

ಈ ಶ್ಲೋಕವು "ವಾಸುದೇವ" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿ–ನಾಮವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಸತ್ತ್ವಂ ವಿಶುದ್ಧಂ" — ಸತ್ತ್ವಗುಣವೂ ಮಿಶ್ರವಾಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಮಿಶ್ರರಹಿತ ಸತ್ತ್ವ. ಅದು ರಜಸ್ಸಿನ ಚಂಚಲತೆಯನ್ನೂ, ತಮಸ್ಸಿನ ಜಡತೆಯನ್ನೂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ವಿಶುದ್ಧ ಸತ್ತ್ವವೇ "ವಾಸುದೇವ ಶಬ್ದಿತಂ". "ನ ಭಜತ್ಯಪರೈರ್ಗುಣೈಃ" ಎಂಬುದು ಮಹತ್ವದ ಸೂಚನೆ: ವಾಸುದೇವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಗುಣತ್ರಯಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮುಕ್ತಾಯ. ಆದ್ದರಿಂದ "ಪ್ರಸನ್ನಮಾನುಪ್ಯತಿ" — ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂತೋಷವಲ್ಲ; ಕಾರಣರಹಿತ ಶಾಂತಿ. "ಶೂನ್ಯದಂ ವಿಶಂ" — ಇಲ್ಲಿ ಶೂನ್ಯವೆಂದರೆ ಶೂನ್ಯತೆ ಅಲ್ಲ; ನಿರ್ಲೇಪತೆ. ಆಸಕ್ತಿ–ದ್ವೇಷಗಳ ಅಳಿವಿನಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ನಿರ್ಮಲತೆ. "ನಾನಾಕೃತೀಃ" —

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳು ಕಂಡರೂ, "ಆತ್ಮಗತಃ" - ಆತ್ಮದೊಳಗೆ ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವವಾಗಿ ಅನುಭವವಾಗುವುದು. ಅದೇ ವಾಸುದೇವಾನುಭವ.

ವಸುದೈವ ಕುಟುಂಬಕಮ್

ವಸುದೈವ ಕುಟುಂಬಕಮ್ = वसुदैव कुटुम्बकं = व सु द ऐ व क उ ट उ म ब क म =

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- "ನೀರು ಬೆಂಕಿಯ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ತುಟಿಯಂತ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ (ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯ ತುಟಿಯಂತಾ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ) ಘರ್ಜಿಸುವ ಧ್ವನಿಯ ಶಕ್ತಿಯುತ ಗಾಳಿಯ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುತ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕೊಡುಗೆ".

ಪದಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದಾಗ *ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳೂ ಒಂದೇ ದೈವದ ಕುಟುಂಬ, ಒಂದೇ ಆತ್ಮದ ವಿಭಿನ್ನ ರೂಪಗಳು.* - "ಒಳ್ಳೆಯ ದೈವಿಕ ಕುಟುಂಬ" ಅಥವಾ "ದೇವತಾ ಕುಟುಂಬ" ಅಥವಾ "ಎಂಟು ದೈವಿಕ ಕುಟುಂಬ", (ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟವಸು (ಎಂಟು ವಸು ಯಾವುದೆಂದಾರೆ, - ಆಪ, (ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದಿರುವ/ ನೀರು) ಧೃವ, (ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವ) ಸೋಮ, (ಅಮೃತ), ಧರ್ಮ (ನಡವಳಿಕೆ) ಅನಿಲ, (ವಾಯು) ಅನಾಲ, (ಅಗ್ನಿ) ಪ್ರತ್ಯೈಸ, (ವಿಸ್ತರಿಸಿರುವುದು) ಪ್ರಭಾಸ (ಉಜ್ವಲ ಪ್ರಕಾಶದ) - ಇನ್ನೊಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಂತೆ, ಎಂಟು ವಸುಗಳು, ಭೂಮಿ, ನೀರು, ಬೆಂಕಿ, ಗಾಳಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ನಕ್ಷತ್ರಗಳು.), ಈ ಎಂಟು ದೈವಿಕ ಕುಟುಂಬ ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಇಂತಹ ಎಂಟು ದೈವಿಕ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಿದವರು ವಸುದೈವ ಕುಟುಂಬಕಮ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪದಗಳ ಅರ್ಥ ಸೂಕ್ತವಲ್ಲದ ಅರ್ಥ ಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿ ಘರ್ಜಿಸುವ ಧ್ವನಿಯ ಶಕ್ತಿಯುತ ಗಾಳಿಯ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುತ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕೊಡುಗೆ ಎಂದರೆ ಅಜಪ ಮಂತ್ರದಿ ಉಸಿರಾಟ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕೊಡುಗೆ ಇದು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರವಾದ ಆತ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯ ಮುಖೇನ ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಇಂತಹ ದೈವಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಲ್ಲಂತವರನ್ನು ವಸುದೈವ ಕುಟುಂಬಕಮ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಅದನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕನಾಗಿ ವಿವಿಧತೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಎಂಟು ದೈವಿಕ ಕುಟುಂಬ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮೇಲಿನ ವಿವಾರಣಾತ್ಮಕ ಪದದ ಅರ್ಥವೂ ಇದರ ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಇದೆ. ವಸುದೈವ ಕುಟುಂಬಕಮ್ ಎಂದರೆ ಏಕತತ್ತ್ವದ ಭಾವನೆ, ಸರ್ವಜೀವಾತ್ಮಭಾವದ ದೃಷ್ಟಿ - "ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ"ಯ ಅನುಭವದ ಸಾಮಾಜಿಕ ರೂಪ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ, ವಸುದೈವ ಕುಟುಂಬಕಮ್" ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಘೋಷಣೆ ಅಲ್ಲ - ಇದು ವಿಶ್ವಸಾಮರಸ್ಯದ ಘೋಷಣೆ. ದೇಶ, ಧರ್ಮ, ವರ್ಣ, ಭಾಷೆ, ರೂಪದ ಬೇಧಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಮಾನವಕುಲದ ಭಾಗ ಎಂಬ ಭಾವನೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ದೃಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ, ವಸುದೈವ ಕುಟುಂಬಕಮ್" - ಅಂದರೆ: ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ ಆದರೆ ಸರ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಮಯಂ. ನನ್ನ ಆತ್ಮವೇ ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮ. ನಾನೇ ಜಗತ್ತಿನೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿತನಲ್ಲ, ಜಗತ್ತೇ ನನ್ನ ವಿಸ್ತೃತ ಸ್ವರೂಪ. - ಹೇ ನಾರಾಯಣ, ನಿನ್ನ ಸರ್ವರೂಪವನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿ ನನಗೆ ನೀಡು.

ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ತತ್ತ್ವ : ವಾಯು–ಅಮೃತ–ಸುಷುಮ್ನಾ ಲಯದ ಪರಮಾನುಭವ

ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ = ಸಚ್ಚಿತಾನಂದ = सत्चितआनन्द

ಸತ್ ಚಿತ್ ಆನಂದ = स त च इ त अ अ न न द

सत् = ಗಾಳಿ ಅಮೃತ, चित् = ಅಮೃತವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ, आनंद = ಬಾಗಿದ ಕೊಡುಗೆ ಕಡೆಗೆ = ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಗಾಳಿಯ ಅಮೃತವು ಅಮೃತವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬಾಗಿದ ಕೊಡುಗೆ ಕಡೆಗೆ (ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯ ಕಡೆಗೆ) – ಇಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯ ಅಮೃತ ಮತ್ತು ದ್ರವ ಅಮೃತ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯ ಕಡೆಗೆ ಚಲಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ***ಅಥವಾ*** *"ವಾಯು ಅಮೃತವು ಗರ್ಭವನ್ನು ತಲುಪಲು ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ ಹಿರಿಮೆಯ ಜೀವದ ಉಸಿರು ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಅವಿಭಜಿತ ಕೊಡುಗೆ."*

ಸಚ್ಚಿದಾನಂದವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ "ಅಸ್ತಿತ್ವ–ಜ್ಞಾನ–ಸಂತೋಷ" ಎಂದು ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ದೇಹದೊಳಗೆ ನಡೆಯುವ ಜೀವವಿಜ್ಞಾನ. ಉಸಿರು ಶುದ್ಧವಾದಾಗ, ವಾಯು ಅಮೃತವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಅಮೃತವು ದ್ರವ ಅಮೃತದೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜನೆಗೊಂಡು, ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಚಲನೆ ಬಲಾತ್ಕಾರವಲ್ಲ; ಅದು ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಆದರೆ ಅವಿಭಜಿತ. ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿ ಇಲ್ಲಿ ಗುರಿಯಲ್ಲ; ಆಕರ್ಷಣೆ. ಬಾಗಿದ ಕೊಡುಗೆ ಎಂದರೆ ಅಹಂಕಾರದ ತ್ಯಾಗ. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವು ಮೇಲಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ; ಸ್ವತಃ ಆಕರ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ "ನಾನು" ಎಂಬ ಭಾವ ಶಿಥಿಲಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಉಳಿಯುವುದು ಹರಿಯುವ ಅಮೃತ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಅರಿಯುವ ಜಾಗೃತಿ. ಅದೇ ಆನಂದ.

ಸ್ವಾಮಿ ದಯಾನಂದರು ಹೇಳುವಂತೆ – "ಯಾವಾಗ ಮಾನವ ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗದ ಸಾಧನೆಯ ಮೂಲಕ ಹಾಗೂ ಉಪಾಸನೆಯ ಮೂಲಕ, ಸಕಲ ಕ್ಲೇಶ ಅರ್ಥಾತ್ ಅವಿದ್ಯಾ, ಅಸ್ಮಿತಾ, ರಾಗ ದ್ವೇಷ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ಕ್ಲೇಶಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ, ಪರಿಶುದ್ಧ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಾನೋ, ಆಗ ಅವನು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ತನ್ಮೂಲಕ, ಸಕಲ ಶ್ರೇಷ್ಠಗುಣ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸಂಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನ ಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಾ, ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ತಮ ಹಾಗೂ ಉನ್ನತವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಸದಾಕಾಲ ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರಿಗೆ ಸದಾ ಸುಖ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನೇ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಾನವನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕೂಡ ಸುಖ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿಯನ್ನೇ ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡುತ್ತವೆ".

ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ *ಅದ್ವೈತವಾದ ಸತ್-ಚಿತ್-ಆನಂದ. ಸದ್ವಿಚಾರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಆತ್ಮ ಅದು "ಸೋ' ಅಥವಾ "ಹಂ' ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ದಶಶ್ಲೋಕಿಯಲ್ಲಿ ಶಂಕರರು ಪರಮ ತತ್ವದ ಪರಾಸತ್ಯವನ್ನು ಸಾರಿದ್ದಾರೆ. "ಆತ್ಮವೆನ್ನುವುದು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಸ್ವರೂಪವಾದುದು. ಅದು ವಿರೂಪಗೊಳ್ಳದ್ದು, ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗದ್ದು ಕ್ಷೋಭೆಗೊಳ್ಳದ, ಕ್ಷೋಭೆಗೊಳಿಸಲಾರದ ಸಮುದ್ರದಂತೆ. ಅದರ ಮುಖ್ಯ ಸ್ವಭಾವವು ಸತ್-ಚಿತ್-ಆನಂದ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಸತ್-ಚಿತ್-ಆನಂದ ಎಂಬುದು ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವುಳ್ಳ ಅತ್ಮದ ಸ್ವಭಾವಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು". ಮಹನೀಯರ ಬೋಧನೆಗಳು ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥದ ವಿಸ್ತಾರ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗಿದೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಸತ್ ಎಂದರೆ: ನಿತ್ಯ (ಎಂದಿಗೂ ಇರುವ), ಅಸ್ತಿತ್ವಸ್ವರೂಪ (ಯಾವುದು ಯಾವಾಗಲೂ ಸತ್ಯ), ಮಿಥ್ಯಾರಹಿತ, ಅನಾದಿ–ಅನಂತ. ಚಿತ್ ಎಂದರೆ: ಜ್ಞಾನ, ಚೇತನ, ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಅರಿವು. ಅದು ಪ್ರಾಣಿಯ "ನಾನು ಅರಿತಿದ್ದೇನೆ" ಎಂಬ ಬೋಧಶಕ್ತಿ. ಆನಂದ ಎಂದರೆ: ಪರಮ ಶಾಂತಿ, ಪರಿಪೂರ್ಣ ತೃಪ್ತಿ, ದುಃಖರಹಿತ ಸ್ಥಿತಿ. ಕೇವಲ ಭೌತಿಕ ಸಂತೋಷವಲ್ಲ - ಆತ್ಮನಂದ.

ಲಿಂಗ ಸ್ವರೂಪನಾದ ವಾಯು ದೇವ

ಲಿಂಗ ಎಂದರೆ ಅಕ್ಷರ ಅರ್ಥ "ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಸಂವೇದನೆ ನೀಡುವಂತಹ ವಸ್ತು ಚಲಿಸುವಿಕೆ" ಅಥವಾ "ಚಲಿಸುವ ಬಯಕೆಯ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ" ಅಥವಾ "ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಚಲಿಸುವ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ" ಅಥವಾ "ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ ಚಲಿಸುವ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ" ಅದುವೇ ವಾಯು ಎಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ.

ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ವಚನಧರ್ಮಸಾರದಲ್ಲಿ ಎಂ.ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ, "ಆದುದರಿಂದ ಶಿಲಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದುದು ಲಿಂಗವೆಂದಲ್ಲ. ಭಾವ ಲಿಂಗ, ಪ್ರಾಣಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಎಂದು ಮೂರು ಭೇದಗಳು. ಗುರು ಇವುಗಳನ್ನು ಕಾರಣತನು, ಸೂಕ್ಷ್ಮತನು ಮತ್ತು ಸ್ಥೂಲತನುಗಳಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಉಪನಯನ ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೇಗೋ ಹಾಗೇ ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷಾ ಸಂಸ್ಕಾರ, ವೈಷ್ಣವರಿಗೆ ಸಾಲಿಗ್ರಾಮ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ವೀರಶೈವರಿಗೆ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ, ಆದರೆ ಇಷ್ಟಲಿಂಗವನ್ನು ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಸದಾ ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು; ಪೂಜಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಪೂಜೆಮಾಡಬೇಕು, ಇಷ್ಟಲಿಂಗದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗ ಭಾವ ಲಿಂಗಗಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಜ್ಞರು ಹೇಳುತಾರೆ. "ಮನವ ಕೊಟ್ಟು ಲಿಂಗವನೊಲಿಸಲೇ ಬೇಕು ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಲಿಂಗಪೂಜೆ ಎಂಬುದು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಲಿಂಗ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಪರವಸ್ತುವಾಗಿ-ರುವುದರಿಂದ, ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಆ ಪರವಸ್ತುವಿನೊಡನೆ ತಾನು ಕೂಡಿರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿದು ಶ್ರದ್ಧೆ ವಹಿಸಿ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು".

ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಲಿಂಗ ಎಂದರೆ ಗುಹೇಶ್ವರ, ಗುಹೇಶ್ವರ ಅಂದರೆ ಅರಿವು, ಅರಿವು ಅಂದರೆ ಬಯಲು, ಬಯಲು ಅಂದರೆ ಶೂನ್ಯ, ಶೂನ್ಯ ಅಂದರೆ ಲಿಂಗ. "ಲಿಂಗವನರಿಯದೆ ಏನನರಿದಡೆಯೂ ಫಲವಿಲ್ಲ ಲಿಂಗವನರಿದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೇನ-ನರಿದರೂ ಫಲವಿಲ್ಲ ಸರ್ವಕಾರಣ ಲಿಂಗವಾಗಿ ಲಿಂಗವನೆ ಅರಿದು ಲಿಂಗ ಸಂಗವನೆ ಮಾಡುವೆ ಸಂಗ ಸುಖದೊಳು ಓಲಾಡುವೆ ಗುಹೇಶ್ವರ"

ವಚನಶಾಸ್ತ್ರರಹಸ್ಯ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ರಂಗನಾಥ ರಾಮಚಂದ್ರ ದಿವಾಕರ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ, "ಶಿವ ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮ ಲಿಂಗ ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮ ಅಥವಾ ಪರಮಾತ್ಮ ಪ್ರತೀಕ, ಷಟ್ ಸ್ಥಲಗಳೆಂದರೆ ಸಾಧಕನು ಸಿದ್ಧನಾಗುವವರೆಗೆ ಏರತಕ್ಕ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಗಳುಳ್ಳ ಆರು ಮೆಟ್ಟಲುಗಳು, (ಆರು ಚಕ್ರಗಳು) ಭಕ್ತ, ಮಹೇಶ, ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಿ, ಪ್ರಸಾದಿ, ಶರಣ, ಐಕ್ಯ ಎಂಬವೇ ಆ ಆರು ಸ್ಮಳಗಳು, ಷಟ್ ಸ್ಥಲಗಳಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯಸ್ಥಳವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಸುಳಿವಾತನೆ ಜಂಗಮನು, ಸದಾಚಾರ, ಅಂದರೆ ಶುದ್ಧ ಆಚಾರ, ಗಣಾಚಾರ ಅಂದರೆ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಇವುಗಳ ರಕ್ಷಣೆ, ನಿತ್ಯಾಚಾರ ಅಂದರೆ ಪೂಜಾದಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳು, ಶಿವಾಚಾರ ಆಂದರೆ ಲಿಂಗಧಾರಿಗಳನ್ನು ಆದರಿಸುವದು, ಅಂಗಾಚಾರ ಅಂದರೆ ಲಿಂಗಧಾರಣ ಮತ್ತು ಅದರ ಪೂಜೆ ಇವೇ ಪಂಚಾಚಾರಗಳು. ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮ, ವಿಭೂತಿ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಪಾದೋದಕ, ಪ್ರಸಾದ, ಪಂಚಾಕ್ಷರಮಂತ್ರ ಇವುಗಳನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದೆ ಅಷ್ಟಾವರಣ. ಇಷ್ಟು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡರೆ ವಚನಕಾರರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಚನಗಳು ಕೂಡ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವವು. ಇಷ್ಟುಮೀರಿ, ಹಲಕೆಲವು ತೀರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಹಟದ ವಚನಗಳೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೂ ವಜನಶಾಸ್ತ್ರದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನಂದರೆ, ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಉಗಮಹೊಂದಿ, ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡು, ಶರಣರ ನಡೆಯಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುವ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದರ ಗುಣಗ್ರಹಣಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅದರಲ್ಲಿಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕತ್ವವು ನಮಗೆ ಅಡ್ಡಬರಲಾರದು."

ಲಿಂಗ ಎಂಬುದು ಸರ್ವಮಯವಾದದ್ದು, ಅದೊಂದು ಸತ್‌ಚೇತನ, ನಿರಾಳ ನಿಶ್ಚಿಂತ ಸ್ವರೂಪ

ತಿಂತಿಣಿ ಮೌನೇಶ್ವರರ ವಚನಗಳು "ಮೂರು ಕಾಸಿನ ಲಿಂಗವ ಕೊಳಲಿಕ್ಕೆ ಮಾರಲಾರೆ ದಾರವ ಕಟ್ಟಿ ಧರಿಸಲಾರೆ ಬಾಯೊಳಗೆ ಹುದುಗಿಡಲಾರೆ ಸಂಗಯ್ಯಗೆ ಧಾರುಣಿಯುಂಟು ಭಯವುಂಟೆ, ಬಸವಣ್ಣ"

ಬಾವಾರ್ಥ:- ಲಿಂಗ ಎಂಬುದು ಸರ್ವಮಯವಾದದ್ದು, ಅದೊಂದು ಸತ್‌ಚೇತನ, ನಿರಾಳ ನಿಶ್ಚಿಂತ ಸ್ವರೂಪ. ಅಂತಹ ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾದ ಸಂಗಯ್ಯನ ಸ್ವರೂಪಿ ಲಿಂಗವನ್ನು ಮೂರು ಕಾಸಿಗೆ ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಮಾರುವುದು ದಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಧರಿಸುವುದು ಬಾಯೊಳಗೆ ಹುದುಗಿಸಿ ಬಂದಿಸಿಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಂಗವೇ ಲಿಂಗವಾದ ಮೇಲೆ ತೋರಲಿಂಗದ ಹಂಗಿನ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಜಂಗಮ ಎಂದರೆ ಅನುಭಾವದ ಮೂಲಕ ಅನಾದಿಯಾದ ಪರಶಿವನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡವನು ನಡೆದಾಡುವ ಲಿಂಗ. ದೇಹವನ್ನು ಪುರು ಅಥವಾ ಪುರಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದೆ. ಇದು ಎಂಟು ವಸ್ತುಗಳಿಂದಾದ ಪುರಿ. ಆ ಎಂಟು ವಸ್ತುಗಳೆಂದರೆ ಪೃಥ್ವಿ, ಅಪ್ಪು, ತೇಜಸ್, ವಾಯು, ಆಕಾಶ, ಆತ್ಮ, ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ. ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂಟು ರೀತಿಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವೆಂದರೆ : ಮನೆ, ಹಾಸಿಗೆ, ಬಟ್ಟೆ, ಆಭರಣ, ಸತಿ, ಪುಷ್ಪ, ಗಂಧ, ತಾಂಬೂಲ, ಸಾಧಕನು ಅಷ್ಟಭೋಗೈಶ್ವರ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನಕೊಡದೆ, ವಿಭೂತಿ (ಐಶ್ವರ್ಯ ಅಥವಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವ ಸಾಧನೆಯತ್ತ ಗಮನಕೊಡಬೇಕೆಬುದು ಶರಣರ ವಚನ. ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಎಂಟು ರೀತಿಯ ಆಸೆಗಳು ಮಲಿನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿವೆ. ಅವೇ ಅಷ್ಟಮಲಗಳು. ಅವೆಂದರೆ, ಹೊನ್ನು, ಹೆಣ್ಣು, ಮಣ್ಣು, ಆಹಾರ, ನೀರು, ಬಟ್ಟೆ, ವಾಹನ ಮತ್ತು ಒಡವೆಗಳಿಗೆ ಪಡುವ ಆಸೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇವೇ ಮಲಗಳಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವುಗಳಿಂದಾಗಿ ನಾವು ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವುಗಳು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಕರ್ಮ ಅಂಟುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆಗ ಆತ್ಮ ಮಲಿನವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣವು ಹೇಗೆ ಇಡೀ ದೇಹದಲ್ಲಿದೆಯೋ ಹಾಗೆ ಲಿಂಗವು ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ, ಪ್ರಾಣ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಿಯೆಂದರೆ ಆದಿಶಕ್ತಿಯ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳಾದ ಹತ್ತು ವಾಯುಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವವನು ಎಂದಾದುದರಿಂದ, ಆ ನಿಯಂತ್ರಣದ ಮೂಲಕ ಅನುಭಾವವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅನುಭಾವದ ಮೂಲಕ ಸಾಧಕನು, ಪ್ರಾಣವು ಹೇಗೆ ದೇಹದ ಪ್ರತಿ ಕಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆಯೋ ಹಾಗೆ ಲಿಂಗವು (ಪರಶಿವನೂ) ಪ್ರತಿ ಕಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಾಣವೇ ಲಿಂಗ, ಲಿಂಗವೇ ಪ್ರಾಣ ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲ, ಅದು ಅವನ ಸ್ವಂತ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸತ್ಯ. ಅಂದರೆ ಅವನು ಸಿದ್ಧಿಸಿಕೊಂಡ ಜಂಗಮಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಅವನ ಪ್ರಾಣವೇ (ವಾಯುವೇ) ಅಂಗ.

ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರ ಶ್ರೀಮನ್ನಿಡುಮಾಮಿಡಿ ಶ್ರೀ ಶೈಲ ಜ. ಪ. ಚೆನ್ನಬಸವರಾಜ ದೇಶಿಕೇಂದ್ರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, "ಆತ್ಮವೇ ಲಿಂಗ. ಲಿಂಗವೆ ಆತ್ಮ ಆ ಅಖಂಡ ಮಹಾಚೈತನ್ಯವು ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಶಿಖಾಚಕ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಊರ್ಧ್ವಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ ಆಜ್ಞಾ (ತ್ರಿಕೂಟಿ) ಚಕ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಮಧ್ಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಂತರಾತ್ಮನಾಗಿ ಅನಾಹತ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಅಧೋಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಾತ್ಮನಾಗಿ ಆ ಚೈತನ್ಯ ವಿರುತ್ತದೆ. ಅಧೋ ಹೃದಯ (ಎದೆ) ದಲ್ಲಿರುವ ಜೀವಾತ್ಮನು ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಲು ಮಾಡುವ ಕ್ರಿಯಾಜ್ಞಾನೋಪಾಸನೆಗಳ ಇಷ್ಟ - ಪ್ರಾಣಲಿಂಗೋಪಾಸನೆಗಳು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀಗುರುವು ಶಿಷ್ಯ ಶಿರದರಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಶಿವಕಳೆಯನ್ನೇ ತನ್ನ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿ ಯಿಂದ ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿ ಇಷ್ಟಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಇರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕ್ರಿಯಾ ರಾಧನೆಯ ಮಾಡಹಚ್ಚುತ್ತಾನೆ. ಮಹಾಚೈತನ್ಯ (ಮಹಾತ್ಮ)ನಾಗ ಹಚ್ಚುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾನು ಬೇರಲ್ಲ. ಲಿಂಗ ಬೇರಲ್ಲ. ತನ್ನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವೇ ಲಿಂಗ. ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪ ದರ್ಶನವೇ ಲಿಂಗದರ್ಶನ. ಅದುವೇ ಷಡ್‌ದರ್ಶನ. ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೇ ಲಿಂಗಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ. ಅಂಗವೇ ಶಕ್ತಿ. ಅಂಗತ್ವವೆ ಲಿಂಗ. ಕರಣೇಂದ್ರಿಯಗಳೇ ಶಕ್ತಿ. ಆ ಕರಣೇಂದ್ರಿಯತ್ವವೇ ಲಿಂಗ".

ಚಿದಾನಂದ ಅವಧೂತರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು

ಲಿಂಗ ಕಟ್ಟುವೆ ಯಾಕೋ ನೀ ಲಿಂಗ

ಲಿಂಗಾಂಗವೆಲ್ಲವು ಸರ್ವಾಂಗ ಲಿಂಗ
ಉಳಿಮುಟ್ಟದ ಲಿಂಗ, ಊರು ಮುಟ್ಟದ ಲಿಂಗ
ತಿಳಿಯೆ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಂದಾಗದ ಲಿಂಗ
ಕುಲಕರ್ಣಿ ಕಂಚುಗಾರರಲಿ ಹುಟ್ಟದ ಲಿಂಗ
ನಲಿಯತು ತನ್ನಿಂ ತಾನಾದ ಲಿಂಗ
ಏಕವಾಗಿಹ ಲಿಂಗ ಎಲ್ಲವು ತಾನಾದ ಲಿಂಗ
ಸಾಕಾರವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತಿರುವ ಲಿಂಗ
ನಾಲ್ಕು ತನುವಿಗೆ ನಿಲುಕದ ಲಿಂಗ
ಬೇಕೆಂದ ರೂಪಿಗೆ ಬಂದಂತ ಲಿಂಗ
ಏನು ತೋರದ ಲಿಂಗ ಎಡೆದೆರೆಪಿಲ್ಲದ ಲಿಂಗ
ಧ್ಯಾನಕ ಮೌನಕೆ ನಿಲುಕದ ಲಿಂಗ
ಜ್ಞಾನ ಮೂರುತಿ ಚಿದಾನಂದ ಲಿಂಗ
ತಾನೆ ವಿಲಾಸದಿ ಬಂದಂಥ ಲಿಂಗ

ಹರಿ–ಲಿಂಗ ಏಕತತ್ತ್ವ — ರೂಪಭೇದವಲ್ಲ, ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಸತ್ಯ

ಹರಿರೂಪಧರಂ ಲಿಂಗಂ ಲಿಂಗರೂಪಧರೋ ಹರಿಃ ।
ಈಷದಪ್ಯಂತರಂ ನಾಸ್ತಿ ಭೇದಕೃಚ್ಚಾನಯೋಃ ಕುಧೀಃ ॥ 44

ನಾರದೀಯಪುರಾಣಂ – ಅಧ್ಯಾಯ-6

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಹರಿರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದ ಲಿಂಗ, ಲಿಂಗರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಹರಿ ಇವರುಗಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದ ದೇವನು ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ವಿಭಿನ್ನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಆ ದೇವತೆಯನ್ನು ಭಿನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ಒಬ್ಬನೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಯು ಭಿನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿಯುವವನು ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ನಾರದೀಯ ಪುರಾಣದ ಶ್ಲೋಕವು ಭಾರತೀಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರ ಮತ್ತು ಸಮನ್ವಯಾತ್ಮಕ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. "ಹರಿರೂಪಧರಂ ಲಿಂಗಂ" ಎಂದರೆ ಲಿಂಗವು ಹರಿಯ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳುತ್ತದೆ; "ಲಿಂಗರೂಪಧರೋ ಹರಿಃ" ಎಂದರೆ ಹರಿ ಲಿಂಗರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ರೂಪಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಧಾರಣೆ ಎಂಬ ಮಾತು ರೂಪಾಂತರದ ಆಟವಲ್ಲ, ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಲೀಲಾ. ದೇವತ್ವವು ಒಂದೇ, ಆದರೆ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಅದು ಕಾಲ, ಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಅನುಸಾರ ವಿಭಿನ್ನ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. "ಈಷದಪ್ಯಂತರಂ ನಾಸ್ತಿ" ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಘೋಷಣೆ — ಇವರ ನಡುವೆ ಅಣುವಿನಷ್ಟೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಶೈವ ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವ ಎಂಬ ವಿಭಾಗಗಳು ಮಾನವ ಮನಸ್ಸಿನ ಗ್ರಹಿಕೆಗಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಹೊರಚೌಕಟ್ಟುಗಳು; ಪರಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ವಿಭಜನೆ ಇಲ್ಲ. "ಭೇದಕೃತ್ ಚಾನಯೋಃ ಕುಧೀಃ" ಎಂದು ಶ್ಲೋಕವು ಕಠಿಣವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ: ಈ ಎರಡರ ಮಧ್ಯೆ ಭೇದವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವವನು ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು. ಅಂದರೆ, ರೂಪವನ್ನು ಸತ್ಯವೆಂದು ಹಿಡಿದು, ಅದರೊಳಗಿನ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಮರೆತವನು.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ರೂಪಾತೀತ ತತ್ತ್ವದ ಅರಿವು. ಹರಿ ಎಂದರೆ ಪಾಲನೆ, ಲಿಂಗ ಎಂದರೆ ಲಯ ಮತ್ತು ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಸಂಕೇತ. ಈ ಎರಡೂ ಕಾರ್ಯಗಳು ಒಂದೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಭಿನ್ನ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ

ಆಯಾಮಗಳು. ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯ — ಇವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ವತ್ತುಗಳಲ್ಲ; ಒಂದೇ ಚೇತನದ ನಿರಂತರ ಚಲನೆ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದ ದೇವನು ಒಬ್ಬನೇ. ಅವನು ವಿಷ್ಣುವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ, ಶಿವನಾಗಿ ಲಯಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ನೋಡುವ ಮನಸ್ಸು ಇನ್ನೂ ದ್ವೈತದ ಹಂತದಲ್ಲಿದೆ. ಏಕತತ್ತ್ವದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿ–ಹರ ಎಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇ ಕರಗುತ್ತದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಧರ್ಮ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಏಕತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅನೇಕ ಕಡೆ ಪುನರುಚ್ಚರಿಸಲಾಗಿದೆ. "ಶಿವಾಯ ವಿಷ್ಣುರೂಪಾಯ ಶಿವರೂಪಾಯ ವಿಷ್ಣವೇ" ಎಂಬ ಸ್ಮರಣೆ, ಹರಿಹರ ತತ್ತ್ವ, ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಪರಂಪರೆ — ಇವೆಲ್ಲವೂ ಈ ಶ್ಲೋಕದ ತತ್ತ್ವವನ್ನೇ ವಿಭಿನ್ನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಸಮಾಜದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಈ ಸಮನ್ವಯವು ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುತ್ತದೆ; ಸಾಧನೆಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಇದು ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಳಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತಿ ರೂಪಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಬಾರದು; ರೂಪದ ಮೂಲಕ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ತಲುಪಬೇಕು.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವು ಗುರುತು ಮತ್ತು ಗುರುತಿನ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿದು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸ್ತುತ ಶ್ಲೋಕ. "ನನ್ನ ದೇವರು, ನಿನ್ನ ದೇವರು" ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಕುಸಿಯಬೇಕು. ದೇವತ್ವ ಒಂದು; ರೂಪಗಳು ಅನೇಕ. ರೂಪಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದು ಧರ್ಮ, ಆದರೆ ರೂಪಗಳ ನಡುವೆ ಗೋಡೆ ಕಟ್ಟುವುದು ಅಧರ್ಮ. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಮೌನವಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ — ನೀನು ಆರಾಧಿಸುವ ರೂಪವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸು, ಆದರೆ ಬೇರೆ ರೂಪವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಡ. ಏಕೆಂದರೆ ನೀನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದು ಬೇರೆ ದೇವರನ್ನು ಅಲ್ಲ; ಅದೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖವನ್ನು. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ದ್ವೈತದಿಂದ ಅದ್ವೈತದ ಕಡೆಗೆ ಎತ್ತುವ ನಾರದೀಯ ಪುರಾಣದ ಮಹಾವಾಕ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ.

ದಾ.ರಾ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಅನಂತ ಪ್ರಣಯ ಕವನ ನೋಡೋಣ, "ಉತ್ತರಧ್ರುವದಿಂ ದಕ್ಷಿಣ ಧ್ರುವಕೂ ಚುಂಬಕ ಗಾಳಿಯು ಬೀಸುತಿದೆ. ಸೂರ್ಯನ ಬಿಂಬಕೆ ಚಂದ್ರನ ಬಿಂಬವು ರಂಬಿಸಿ ನಗೆಯಲಿ ಮೀಸುತಿದೆ ॥

ಇಲ್ಲಿ ಧೃವಗಳು ಮತ್ತು ಚುಂಬಕ ಗಾಳಿ ವಿವರಣೆ ಇದೆ, ಯೋಗ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇಹದ ಬೆನ್ನೆಲುಬಿಗೆ ಮೇರು ದಂಡವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಬೆನ್ನೆಲುಬಿನ 'ಮೇರು ದಂಡವೇ ಮೇರುಪರ್ವತ. ಈ ಪರ್ವತ ಬೆನ್ನೆಲುಬಿನ ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ನಮ್ಮ ಶಿರಸ್ಸಿನವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ಮೂಲಾಧಾರ ಭೂಮಿ ತತ್ತ್ವದ ಸ್ಥಾನ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಶಿರಸ್ಸೇ ಈ ಕವನದ ಉತ್ತರ ಧೃವ ಹಾಗೂ ಬೆನ್ನೆಲುಬಿನ ಮೂಲಾಧಾರವೇ ದಕ್ಷಿಣ ಧೃವ. ಈ ಪರ್ವತದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಹಲವಾರು ನದಿಗಳು ಅಥವಾ ನಾಡಿಗಳು ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಮೂರು ನದಿಗಳನ್ನು ಇಡಾ ಅಥವಾ ಚಂದ್ರ ನಾಡಿ, ಪಿಂಗಳ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯ ನಾಡಿ ಶ್ತ ಸುಷುಮ್ನ ನಾಡಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಗಂಗಾ, ಯಮುನಾ ಸರಸ್ವತೀ ನದಿಗಳೆಂದೂ ಹೆಸರಿವೆ. ಸರಸ್ವತಿ ನದಿಯೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಮಾರ್ಗ. ಸುಷುಮ್ನ ಅಥವಾ ಸರಸ್ವತಿಯ ನಾಡಿಯ ದ್ವಾರ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಗುಪ್ತ ನದಿ. ಇಡಾ ಪಿಂಗಳ ನಾಡಿಗಳು ಸುಷುಮ್ನೆಯ ಎಡ ಮತ್ತು ಬಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹರಿದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಮತ್ತೆ ಕವಲೊಡೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಮೂರು ನಾಡಿಗಳು ಸೇರುವ ಜಾಗವನ್ನು ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿಗಳ ಸಂಗಮದಂತೆ, ತ್ರಿವೇಣಿ ಸಂಗಮ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ನಮೂನೆಯ ಮೂರು ಸಂಗಮಗಳಿವೆ.

ಗಾಳಿ ಎಂದರೆ ವಾಯು ಎನ್ನಬಹುದು. ಇದನ್ನು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವಾಯು ಅಥವಾ ಉಸಿರು ಎನ್ನಬಹುದು. ಸ್ವರಯೋಗ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಕ್ರಾರ ನಮ್ಮ ಉಸಿರು ಇಡಾ ಮತ್ತು ಪಿಂಗಳ ನಾಡಿ ಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಉಚ್ಛಾಸ ನೀಶ್ವಾಸಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಅದರೊಂದಿಗೆ ನಮ್ಮ ಉಸಿರು ಮೇಲಿಂದ ಕೆಳಗೂ, ಕೆಳಗಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೂ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಧ್ರುವಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಮೇರುವಿಗೆ ಅಯಸ್ಕಾಂತ ವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಚುಂಬಕ ಪದಕ್ಕೆ ಅಯಸ್ಕಾಂತದ ಸೆಳೆತ ಎಂದೂ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ "ಉತ್ತರ ಧ್ರುವದಿಂ ದಕ್ಷಿಣ ಧ್ರುವಕೂ ಚುಂಬಕ ಗಾಳಿಯು ಬೀಸುತಿದೆ ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ದೇಹದ ಮೇರು ಅಯಸ್ಕಾಂತದ ಸೆಳೆತದಿಂದ ಶಿರಸಿನಿಂದ ಮೂಲಾಧಾರದವರೆಗೆ ಚಲಿಸುವ ಪ್ರಾಣ ವಾಯುಗಳು. ಅಂದರೆ ಅಯಸ್ಕಾಂತ ಮೇರುವಿನ ಉತ್ತರ ಧ್ರುವದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಧ್ರುವಕೂ ಹರಿಯುವ ಚುಂಬಕ ಗಾಳಿ ನಮ್ಮ ಉಸಿರಾಟ.

ದೇಹ ದೇವಾಲಯವೆಂದೂ, ಶಿವ ಶಕ್ತಿ ನಿಕೇತನವೆಂದೂ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ". ಈ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಸ್ಥಾನ ಭ್ರೂಮಧ್ಯದ ಮೇಲು ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಶಕ್ತಿಯ ಸ್ಥಾನ ಮೂಲಾಧಾರ-ದಲ್ಲಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲೇ ಇವರಿಬ್ಬರ ಮಿಲನವಾಗುವುದು ಯೋಗದ ಗುರಿ. ಅಂದರೆ ಮೂಲಾಧರದಿಂದ ಶಕ್ತಿ ಎದ್ದು ಶಿವನನ್ನು ಸೇರಬೇಕು. ಶಕ್ತಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವ ದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಮಾರ್ಗ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ತ್ರಿವೇಣಿ ಸಂಗಮಗಳು ಆ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಂದು ಮಾಡಿರುತ್ತವೆ. ಬಂದ ಎಂದರೆ ಗ್ರಂಥಿ. ಈ ಬಂದನಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ರುದ್ರ ಗ್ರಂಥಿಗಳು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಂದು ಮಾಡಿರುವ ಗ್ರಂಥಿಗಳನ್ನು ಛಧಿಸಿ (ಕತ್ತರಿಸು), ಆದರೊಳಗೆ ಸೇರುವತನಕ ಉಸಿರು ಚಂದ್ರ (ಇಡಾ) ಹಾಗೂ ಸೂರ್ಯ (ಪಿಂಗಳ) ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಿಗಳ ಛದಿಸುವಿಕೆಯೇ ಯೋಗ ಸಾಧನೆ.

ಲಲಿತಾ ಸಹಸ್ರನಾಮದಲ್ಲಿ ಮೂಲಾಧಾರ, ಮಣಿಪುರ, ಅಜ್ಞಾ ಚಕ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಹ್ಮ ಗ್ರಂಥಿ, ವಿಷ್ಣುಗಂಥಿ, ರುದ್ರ ಗ್ರಂಥಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ, ಶಕ್ತಿ ಶಿವನನ್ನು ಸೇರುವ ವಿಚಾರ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸ ಪರಿಪಕ್ವವಾದಾಗ ಶಕ್ತಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನದಿಂದೆದ್ದು ಸುಷುಮ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಶಿವನನ್ನು ಕೂಡುತ್ತಾಳೆ. ಅದು ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ. ಆಗ ಮುಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ದೊರಕುತ್ತದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ – 14
ಇಂದ್ರ – ವರುಣ - ಜಲ - ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ, ವರುಣ, ಯಾರು?

"ಇಂದ್ರ" = इन्द्र = इ न द र

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ:- "ಪ್ರಕಾಶಮಾನವನ್ನು ನೀಡುವ ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾದುದ್ದನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಇಳಿಸಲಾಗಿದೆ" ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸಿಡಿಲಿನ ಪ್ರಕಾಶಮಾನತೆಗೂ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೋಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪ್ರಜಾಪತಿ ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನತೆಯನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಅಂತಿಮ ವಿಮೋಚನಾ ಹಂತ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಈ ಪ್ರಕಾಶಮಾನತೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದು ಗಾಳಿ, ಅಮೃತ, ಮತ್ತು ಅನೇಕ ವಿಸ್ಮಯ ಸರಸ್ವತಿ ಜಲದಾರೆ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವುದು ಆಗಿದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಶುಭ್ರ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ, ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣವೇ ಪ್ರಕಾಶಮಾನತೆ ನೀಡುವುದಾಗಿದೆ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನತೆಯನ್ನು ನೀಡುವ ಅದ್ಭುತವಾದವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಇಳಿಸುವವನು ಈ ದೇಹದ ಅಧಿಪತಿ/ರಾಜ ಅವನೇ ಇಂದ್ರ. ಇಂದ್ರ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಅಧಿಪತಿ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಇಳಿಸುವ ಅಧಿಪತಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ಯಾವ ಮನುಜನಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ ಅವನು ರಾಜನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅರ್ಥಾತ್ ರಾಜಯೋಗಿ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನುವ ಪದದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇರುವುದಾಗಿದೆ.

"ವರುಣ" = वरुण = व र उ ण

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ:- "ಶಕ್ತಿಯುತ ಘರ್ಜಿಸುವ ನೀರಿನ ಮನೆ" ಎಂದು ಬರುತ್ತದೆ. ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ವರುಣದೇವ ಎಂದರೆ ಮಳೆ ಎಂದೂ ಬಿಂಬಿಸುತ್ತಾರೆ. ನೀರಿನ ಮನೆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಮೂಲಾಧಾರದ ಬಳಿ ಇರುವುದಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ನೀರಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತವಾದ ಆಯುದ ಅದುವೇ ಮನುಜನಿಗೆ ಅನುಕೂಲಕರ ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯಾ ಆಗಿದೆ. ಅಂತಹ ನೀರಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಹಾರದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ನೀರಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜೀರ್ಣ ಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡುವ ಬೆಂಕಿಯ ದ್ರವ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ನೀರಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಸಾಯಣಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಡೆದು ಅಮೃತ, ಅಮೃತದ ವಾಯು, ಅಮೃತದ ವಸ್ತುಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ನೀರಿನ ಮನೆಗೆ ವರುಣ ದೇವ ಎಂದೂ, ಇಲ್ಲಿ ರಾಸಾಯಣಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಶಕ್ತಿಯುತ ಘರ್ಜನೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ವಿಚಾರ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅಧಿಪತಿ ಸರ್ವಶಕ್ತ ಶಕ್ತಿಯ ಇಂದ್ರ

"ಇನ್ದ್ರಸ್ಯ ಮನ್ಮಹೇ ಶಶ್ವದಿದಸ್ಯ ಮನ್ಮಹೇ ವೃತ್ರಘ್ನ ಸ್ತೋಮಾ ಉಪ ಮೇಮ ಆಗುಃ ।
ಯೋ ದಾಶುಷಃ ಸುಕೃತೋ ಹವಮೇತಿ ಸ ನೋ ಮುಞ್ಚತ್ವಂಹಸಃ ॥" 1

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ-4 ಸೂಕ್ತ 24

ಭಾವಾರ್ಥ:- ನಾವು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಇಂದ್ರನ ಸರ್ವಶಕ್ತ ಶಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತೇವೆ, ಅನ್ವೇಶನೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತೇವೆ. ನಾವು ಯಾವಾಗಲೂ, ನಿರಂತರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ

ಇಂದ್ರನ ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತೇವೆ ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸ ದುಷ್ಟ, ಕತ್ತಲೆ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವನು. ದಾನ ಮತ್ತು ಉದಾತ್ತ ಕ್ರಿಯೆಯ ಉದಾರ ಮನುಷ್ಯನ ಕರೆಗೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ ಭಗವಂತನ ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ಆರಾಧನೆಯ ಮಾತುಗಳು ಈಗ ನನಗೆ ಬಂದಿವೆ.

ವಿವರಣೆ:- "ನಾವು ಸದಾಕಾಲವೂ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ; ಅವನನ್ನು ವೃತ್ರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ಶೂರನನ್ನಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಭಕ್ತರ ಹವನಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾನೋ, ಅವನೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪ ಮತ್ತು ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಲಿ." ಇಂದ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಮಳೆ ದೇವತೆ ಅಥವಾ ಯುದ್ಧದೇವತೆ ಅಲ್ಲ; ಆತ ಚೈತನ್ಯಶಕ್ತಿ, ಧರ್ಮಬಲ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯ ಸಂಕೇತ. ವೃತ್ರ ಎಂದರೆ "ಆವರಣ, ಅಜ್ಞಾನ, ಅಂಧಕಾರ" – ಅದನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದು ವೃತ್ರಘ್ನನ ಕಾರ್ಯ. ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರತಿದಿನ ಇಂದ್ರಶಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುವಾಗ, ಅಜ್ಞಾನ–ಪಾಪ–ದುಃಖ ಎಂಬ ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. "ನಾವು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಪರಮಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಸತ್ಯಮಯ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ತಲುಪಲಿ. ಯಾರು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡುತ್ತಾನೋ, ಅವನೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಬಂಧಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲಿ." "ಯಾರು ಸತ್ಕರ್ಮದಿಂದ ದೇವನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾರೋ, ಅವರಲ್ಲಿ ಪರಮಶಕ್ತಿ ನೆಲೆಸುತ್ತದೆ; ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ನೀಡುವ ಇಂದ್ರಶಕ್ತಿ ಸದಾ ಅವರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಿ."

ಇಂದ್ರ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪ ಮತ್ತು ಸಂಕಟದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ಯ ಉಗ್ರೀಣಾಮುಗ್ರಬಾಹುರ್ಯಯುರ್ಯೋಂ ದಾನವಾನಾಂ ಬಲಮಾರುರೋಜ।
ಯೇನ ಜಿತಾ: ಸಿನ್ಧವೋ ಯೇನ ಗಾವಃ ಸ ನೋ ಮುಞ್ಚತ್ವಂಹಸಃ ॥ 2

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ-4 ಸೂಕ್ತ 24

ಭಾವಾರ್ಥ:- ನಾವು ಧೈರ್ಯಶಾಲಿ ಯೋಧರನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವ ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸ ವಿಧ್ವಂಸಕರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಡೆಯುವ, ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ತೋಳುಗಳ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ನಾವು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅವನು ಹರಿಯುವ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಹೊಂದಿಸುತ್ತಾನೆ, ಉರುಳುತ್ತಿರುವ ಸಾಗರಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಳೆಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಸುತ್ತುತ್ತಾನೆ, ಬೆಳಕಿನ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಹೊರಸೂಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರ ಧ್ವನಿಯನ್ನು (ಅಜಪ ಮಂತ್ರವನ್ನು) ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಆನಂದದ ಆ ಭಗವಂತ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪ ಮತ್ತು ಸಂಕಟದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- "ಬಲಿಷ್ಠ ಭುಜಗಳ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾರು ದಾನವರ ಬಲವನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನೋ, ಯಾರ ಬಲದಿಂದ ಸಮುದ್ರಗಳು ಜಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು, ಗೋವುಗಳು ಮುಕ್ತವಾದವು, ಅವನೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ದುಃಖಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಲಿ." "ಆಂತರಿಕ ಇಂದ್ರಶಕ್ತಿ ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಪ್ರಬಲವಾಗಲಿ; ಅದು ಅಜ್ಞಾನ (ದಾನವ), ಪಾಪ (ಅಂಹಸ್), ದುಃಖ (ಬಂಧನ) – ಇವುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲಿ; ನಮ್ಮ ಧರ್ಮ (ಗೋವುಗಳು) ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ (ಸಿನ್ಧು) ಪುನಃ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಲಿ." "ಅಂತರಂಗದ ಇಂದ್ರಶಕ್ತಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಲಿ; ಅದು ಅಜ್ಞಾನ ಎಂಬ ದಾನವರ ಬಲವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ, ನಮ್ಮೊಳಗಿನ ಜ್ಞಾನಗೋವುಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲಿ, ಪಾಪಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಿ."

ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳಿಗೆ ನೆರವೇರಿಸುವವನು, ಉದಾರತೆಯ ಮಳೆಯನ್ನು ತರುವವನು ಇಂದ್ರ

ಯಶ್ಚರ್ಷಣಿಪ್ರೋ ವೃಷಭಃ ಸ್ವರ್ವಿದ್ ಯಸ್ಮೈ ಗ್ರಾವಾಣ: ಪ್ರವದನ್ತಿ ನೃಮ್ಣಮ್।
ಯಸ್ಯಾಧ್ವರ: ಸಪ್ತಹೋತಾ ಮದಿಷ್ಠ: ಸ ನೋ ಮುಞ್ಚತ್ವಂಹಸಃ ॥ 3

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ-4 ಸೂಕ್ತ 24

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳಿಗೆ ನೆರವೇರಿಸುವವನು, ಉದಾರತೆಯ ಮಳೆಯನ್ನು ತರುವವನು, ಆನಂದದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವವನು, ಯಾರಿಗಾಗಿ ಯಜ್ಞ ಆಚರಣೆಗಳು ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತವೆ, ಅವರ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಭಾವೋದ್ರಿಕ್ತ ಸೃಜನಶೀಲ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಏಳು ಪುರೋಹಿತರು (ಏಳು ಕುಂಡಲಿನಿ ಚಕ್ರಗಳು) ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ, ಆತನು ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪ ಮತ್ತು ಸಂಕಟದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- *"ಜನರನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವ ಶೂರನಾದ ಇಂದ್ರನು, ಸ್ವರ್ಗಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿದವನು; ಯಾರ ಬಲವನ್ನು ಯಜ್ಞಕಾರರು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೋ, ಯಾರ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಹೋತಾರರು ಆನಂದದಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೋ — ಅವನೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲಿ." "ನಮ್ಮೊಳಗಿನ ಇಂದ್ರಶಕ್ತಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿ, ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ. ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಪಾಪ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನ ಎಂಬ ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲಿ." "ಧರ್ಮಬಲ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ ಒಂದಾದಾಗ ಮನುಷ್ಯ ಪಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ದಿವ್ಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ."*

ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಕಾರ ಬೆಳಕಿನ ಅಧಿದೇವತೆ ಇಂದ್ರ

ಇನ್ದ್ರವಾಯೂ ಇಮೇ ಸುತಾ ಉಪ ಪರಯೋಭಿರಾ ಗತಮ | ಇನ್ದವೋ ವಾಮುಶನ್ತಿ ಹಿ || 4
ವಾಯವಿನ್ದ್ರಶ್ಚ ಚೇತಥಃ ಸುತಾನಾಂ ವಾಜಿನೀವಸೂ | ತಾವಾ ಯಾತಮುಪ ದರವತ || 5
ವಾಯವಿನ್ದ್ರಶ್ಚ ಸುನ್ವತ ಆ ಯಾತಮುಪ ನಿಷ್ಕೃತಮ | ಮಕ್ಷ್ವಿತ್ಥಾ ಧಿಯಾ ನರಾ || 6

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 1 - ಸೂಕ್ತ 2 - ಶ್ಲೋಕ 4 ರಿಂದ 6

ಭಾವಾರ್ಥ:- (4) ಬೆಳಕಿನ ಅಧಿಪತಿ ಇಂದ್ರ, ಮತ್ತು ಜೀವನ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯ ಉಸಿರು, ವಾಯು, ಬಟ್ಟಿ ಇಳಿಸಿದ ಈ ಪ್ರಮುಖ ಸಾರಗಳು ಯಜ್ಞದ ಸಂತೋಷದಾಯಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳು. ಅವರು ನಿಮ್ಮ ದೈವಿಕ ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ವೈಭವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ. (5) ವಾಯು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರ, ಅಧಿಪತಿಯ ಉಸಿರು ಮತ್ತು ಬೆಳಕಿನ ಶಕ್ತಿಗಳು, ನೀವು ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಸ್ತುಗಳ ಸತ್ವ, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಚೈತನ್ಯಗೊಳಿಸುವಿರಿ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಿಸುವಿರಿ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ದೈವತ್ವಗಳು, ವೇಗವಾಗಿ ಬಂದು ಜೀವನ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿ. (6) ವಾಯು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರ, ಜೀವನದ ದೈವಿಕ ಉಸಿರು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ದೈವಿಕ ಬೆಳಕು, ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೈವತ್ವಗಳು, ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಜೀವನದ ರಸದಿಂದ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಮಾನವನನ್ನು ಚೈತನ್ಯ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸದ ತಮ್ಮ ಸೃಜನಶೀಲ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವಿವರಣೆ:- *"ಓ ಇಂದ್ರ–ವಾಯು ದೇವತೆಗಳೇ, ಈ ಸುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸೋಮಪಾನಗಳು ನಿಮ್ಮಿಗಾಗಿ ತಯಾರಾಗಿವೆ; ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ರಥಗಳೊಂದಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ, ಏಕೆಂದರೆ ಸೋಮಧಾರಗಳು ನಿಮಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಿವೆ. ಓ ವಾಯು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಾ, ನೀವು ಬಲದಾಯಕರು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪರು, ಯಜ್ಞದ ಪಾನೀಯವಾದ ಸೋಮದಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಧನ ನೀಡುವವರಾಗಿದ್ದೀರಿ — ವೇಗವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಸುನ್ವತ (ಯಜ್ಞಕರ್ತ)ನ ಬಳಿಯ ಶುದ್ಧ ಯಜ್ಞಪಾನಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿರಿ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನದೊಂದಿಗೆ (ಧಿಯಾ ನರಾ) ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ." "ಆತ್ಮಶಕ್ತಿ (ಇಂದ್ರ) ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ (ವಾಯು) ಎರಡೂ ನನ್ನೊಳಗೆ ಬಂದು, ಧ್ಯಾನಪಾನ (ಸೋಮ)ದ ಆನಂದದಿಂದ ನನ್ನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಲಿ; ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಲಿ, ಪ್ರಾಣವು ಶಾಂತವಾಗಲಿ."*

"ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಚೈತನ್ಯಪೂರ್ಣ ಧ್ಯಾನಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಸತ್ಯಯಜ್ಞ."

ನಾಡಿ : ಜಲ–ಅಗ್ನಿ ಸಂಗಮದ ಅವಿಭಜಿತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾರ್ಗ

ನಾಡಿ = नाडी = न अ ड इ

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಜಲಾಂತರ್ಗಾಮಿ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ತಲುಪುವ ಅವಿಭಜಿತ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ (ಹೊಟ್ಟೆ ಪ್ರದೇಶದ ಅಗ್ನಿಯ ನೀರನ್ನು ಸೇರುವ ಅವಿಭಜಿತವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದೇಹದ ಬಾಗವೇ ನಾಡಿ, ಇದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ). ನಾಡಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರಾರಂಬದಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ವಿವರಣೆ ಬಹಳ ಇದೆ.

ನಾಡಿ ಎಂದರೆ ದೇಹದೊಳಗಿನ ಅವಿಭಜಿತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾರ್ಗ. ಇದು ಹೊಟ್ಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿಯು ಜಲತತ್ತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿ, ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹರಡುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ನಾಡಿ = ನ + ಅ + ಡ + ಇ ಎಂದು ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಇದು ಕೇವಲ ದೈಹಿಕ ನರಗಳ ಜಾಲವಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಡಿ ಎಂದರೆ ದೇಹದೊಳಗೆ ಇರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಚಲನಮಾರ್ಗ. ಇಲ್ಲಿ "ಜಲಾಂತರ್ಗಾಮಿ ಬೆಂಕಿ" ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ ಸೂಚನೆ. ಮಾನವ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಜಠರಾಗ್ನಿಯಲ್ಲ; ಅದು ಜೀರ್ಣ, ಪರಿವರ್ತನೆ, ಶಕ್ತಿನಿರ್ಮಾಣದ ಮೂಲ. ಆ ಅಗ್ನಿ ಜಲತತ್ತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ದೇಹವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾಡಿಗಳು ಆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವ ಮಾರ್ಗಗಳು. ಇವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೂ—ಇಡಾ, ಪಿಂಗಳ, ಸುಷುಮ್ನಾ ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ಉಪನಾಡಿಗಳು—ಅವು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಪರ್ಕವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದರ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತೊಂದರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾಡಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನೋಡಬಾರದು; ಅವು ಒಂದು ಅವಿಭಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ.

ನಾಡಿ ಎಂಬ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿತಾಗ ದೇಹ–ಮನಸ್ಸು–ಪ್ರಾಣಗಳ ಸಂಬಂಧ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಡಿಗಳು ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಣ ಸುಗಮವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ; ಪ್ರಾಣ ಸುಗಮವಾಗಿ ಹರಿದರೆ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ; ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾದರೆ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಡಿಗಳ ಅಶುದ್ಧತೆಯೇ ಅನೇಕ ದೈಹಿಕ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಅಸಮತೋಲನಗಳ ಮೂಲ.

ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಧ್ಯಾನ, ಮಿತಾಹಾರ, ಶುದ್ಧ ಆಚಾರ—ಎಲ್ಲವೂ ನಾಡಿಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ. ನಾಡಿಗಳು ಕೇವಲ ಶ್ವಾಸವಾಯುವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲ; ಅವು ವೀರ್ಯ, ಓಜಸ್ಸು, ತೇಜಸ್ಸುಗಳ ಹರಿವಿನ ಮಾರ್ಗಗಳು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾಡಿಶುದ್ಧಿಯೇ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ನಾಡಿ ಎಂದರೆ ದೇಹದ ಒಳಗಿನ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗ. ಅದು ತಿಳಿದಷ್ಟು, ಮಾನವನ ಆರೋಗ್ಯ, ಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮೋನ್ನತಿ—ಎಲ್ಲವೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ.

ನಾಡಿ ಎಂದರೆ ದೇಹದೊಳಗಿನ ಜಲ–ಅಗ್ನಿ ಸಂಯೋಜಿತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾರ್ಗ. ಇದು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅವಿಭಜಿತವಾಗಿ ದೇಹದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಹರಡುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ನಾಡಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಪರ್ಕಿತವಾಗಿದ್ದು, ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಆರೋಗ್ಯ, ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ಸಹಜವಾಗಿ ಉದಯಿಸುತ್ತವೆ. ನಾಡಿತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯದೇ ದೇಹ, ಯೋಗ ಅಥವಾ ಆತ್ಮಸಾಧನೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ವಾಣಿ–ಸ್ತುತಿ–ಪ್ರಕಾಶ : ಇಂದ್ರತತ್ತ್ವದ ಜಾಗೃತಿ

ಇಂದ್ರಮಿದ್ಗಾಥಿನೋ ಬೃಹದಿಂದ್ರಮರ್ಕೇಭಿರರ್ಕಿಣಃ |

ಇಂದ್ರಂ ವಾಣೀರನೂಷತ ||

ಋಗ್ವೇದ : 1-7-1

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಭಗವಂತನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗಾನ ಮಾಡುವ ಅತ್ಯಂತ ವಿಚಾರಶೀಲ ಹಾಗೂ ವಿವೇಕಿಗಳಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರೇ ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸತ್ಯವಂತರಾಗಿ, ಅನಂತಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ, ಸದಾಶ್ರೇಷ್ಠಕರ್ಮಗಳ ಕಡೆಗೆ, ಅರ್ಥಾತ್ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವ, ಸರ್ವೋಽಭ್ಯುದಯ ಮತ್ತು ನಿಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣೀಭೂತವಾದ ವೇದಮಂತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಚತುರ್ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸಿದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಉಪಾಸಿಸಿರಿ. ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಗಾಗಿ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವರ್ಧಿಸಲು ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಆಯುರಾರೋಗ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ವಾಯುವಿನ ಸದ್ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುವವರು ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಗೀತಿಯಿಂದ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾರೆ. ಋಷಿಗಳು ಮಹತ್ವದ ಋಕ್‌ಗಳ ಮೂಲಕ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಾಣಿಯೂ ಸಹ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಮಂತ್ರವು ಇಂದ್ರತತ್ತ್ವವನ್ನು ದೇವತೆಯಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಜಾಗೃತ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಗಾಥಿನಃ" ಎಂದರೆ ಗೀತಿಯಿಂದ ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುವವರು—ಅಂದರೆ ಕೇವಲ ಮಾತಿನಿಂದಲ್ಲ, ಲಯ–ಭಾವ–ಉಸಿರಿನೊಂದಿಗೆ ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುವ ಸಾಧಕರು. "ಬೃಹತ್" ಎಂಬ ಪದ ಇಂದ್ರನ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರನು ಸೀಮಿತ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲ; ಅವನು ವ್ಯಾಪಕ ಚೇತನಬಲ. "ಅರ್ಕೇಭಿಃ ಅರ್ಕಿಣಃ" ಎಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸೂಚನೆ. ಅರ್ಕ ಎಂದರೆ ಋಕ್—ಪ್ರಕಾಶಮಯ ಮಂತ್ರ. ಅರ್ಕಿಣಃ ಎಂದರೆ ಆ ಮಂತ್ರಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತರಾದವರು. ಅಂದರೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಅರಿಯುವವರು ಶಬ್ದಪ್ರಕಾಶದ ಮೂಲಕವೇ ಅವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿ ಎಂದರೆ ಬೇಡಿಕೆ ಅಲ್ಲ; ಜಾಗೃತಿ. ಮಂತ್ರವು ಉಚ್ಚರಿಸಿದಾಗ, ಒಳಗಿನ ಇಂದ್ರಶಕ್ತಿ—ಪ್ರಾಣಬಲ—ಜಾಗೃತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ಇಂದ್ರಂ ವಾಣೀಃ ಅನೂಷತ" ಎಂಬ ಸಾಲು ಈ ಮಂತ್ರದ ಹೃದಯ. ವಾಣಿ ಎಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾತು ಅಲ್ಲ; ಅದು ಚೇತನದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಶಬ್ದ. ಆ ವಾಣಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ—ಅಂದರೆ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಹಿಂದೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ, ವಾಣಿ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ; ವಾಣಿ ಶುದ್ಧವಾದಾಗ, ಇಂದ್ರತತ್ತ್ವ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರನು ಇಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನ ದೇವರಾಜನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಅವನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅಧಿಪತಿ, ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ನಾಯಕ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಮಂತ್ರಜಪ–ಶ್ರವಣಗಳಲ್ಲಿ ಉಸಿರು ಸಮನಾದಾಗ, ವಾಣಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಲಯಗೊಂಡು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಶುದ್ಧ ವಾಣಿಯಲ್ಲೇ ಇಂದ್ರತತ್ತ್ವ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹೊರಗಿನ ಯುದ್ಧ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಗೀತಿಯ ಸ್ತುತಿ, ಋಕ್‌ಗಳ ಮಂತ್ರಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧ ವಾಣಿ—ಇವೆ ಸಾಕು. ಇಂದ್ರ ಜಾಗೃತನಾದಾಗ, ಅಜ್ಞಾನ–ಅಸಮತೋಲನಗಳು ಸ್ವತಃ ಶಮನಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.*

ಸಾರಾಂಶ:- ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಮಂತ್ರವು ಇಂದ್ರತತ್ತ್ವವನ್ನು ವಾಣಿ–ಮಂತ್ರ–ಪ್ರಾಣಗಳ ಸಂಗಮವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಗೀತಿಯಿಂದ ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುವವರು, ಋಕ್‌ಗಳ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತರಾದವರು, ಶುದ್ಧ ವಾಣಿಯ ಮೂಲಕ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂದ್ರನು ಹೊರಗಿನ ದೇವತೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅವನು ಒಳಗಿನ ಬಲ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಸಂಯಮದ ಚೇತನ. ಶುದ್ಧ ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಸಮನಾದ ಪ್ರಾಣವೇ ಇಂದ್ರೋಪಾಸನೆಯ ನಿಜವಾದ ಮಾರ್ಗ.

ಸ್ವಾಧ್ಯ–ಸ್ತುತಿ–ಪೋಷಣೆ : ಇಂದ್ರತತ್ತ್ವದ ಅನುಗ್ರಹಯಾಚನೆ

सेमं नः काममा पृण गोभिरश्वैः शतक्रतो ।
स्तवाम त्वा स्वाध्यः ॥

ಋಗ್ವೇದ : 1-16-9

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಭಗವಂತನು ಅನಂತ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ, ಅನಂತ ಜ್ಞಾನಪ್ರದನೂ, ಸರ್ವಶಕ್ತನೂ ತನ್ನ ಭಕ್ತಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ, ಶಾರೀರಿಕ ಬಲವನ್ನೂ, ಆತ್ಮಿಕ ಬಲವನ್ನೂ, ಮಾನಸಿಕ ಬಲವನ್ನೂ, ಆಯುರಾರೋಗ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಶರಣಾಗತ ಭಕ್ತವತ್ಸಲನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ವಿಚಿಂತ್ಯನು ಅರ್ಥಾತ್ ವಿಶೇಷವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಂತನೆ, ಮನನ, ನಿಧಿಧ್ಯಾಸನ (ಆಳವಾದ ಮತ್ತು ಪುನರಾವರ್ತಿತ ಧ್ಯಾನ), ಆತ್ಮಸಮರ್ಪಣದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುವವನು ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಉಪಾಸಿಸಬೇಕು.

ಸರಳಾರ್ಥ:- *ಓ ಶತಕ್ರತು ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮ ಈ ಕಾಮನೆಯನ್ನು ಗೋಗಳು ಮತ್ತು ಅಶ್ವಗಳೊಂದಿಗೆ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸು. ನಾವು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ.*

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಕೆಯೂ ಇದೆ, ಆದರೆ ಅದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಭೌತಿಕ ಬೇಡಿಕೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. "ಕಾಮ" ಎಂದರೆ ಕ್ಷುದ್ರ ಆಸೆ ಅಲ್ಲ; ಜೀವನಪೂರ್ಣತೆಯ ಉದ್ದೇಶ. ಅದನ್ನು "ಗೋಭಿಃ ಅಶ್ವೈಃ" ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಗತಿಯ ಸಂಕೇತ. ಗೋಗಳು ಎಂದರೆ ಪೋಷಣೆ, ಜ್ಞಾನಪೋಷಕ ಶಕ್ತಿ, ಸಾತ್ವಿಕ ಸಮೃದ್ಧಿ. ಅಶ್ವಗಳು ಎಂದರೆ ಚಲನೆ, ವೀರ್ಯ, ಕಾರ್ಯಶಕ್ತಿ. ಜೀವನ ಸಮಗ್ರವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಈ ಎರಡೂ ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿರಬೇಕು. "ಶತಕ್ರತೋ" ಎಂಬ ಸಂಬೋಧನೆ ಇಂದ್ರನ ಕಾರ್ಯಶೀಲತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಶತಕ್ರತು ಎಂದರೆ ಅನೇಕ ಕ್ರತುಗಳು—ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಚೇತನಬಲ. ಇಂದ್ರನು ಒಂದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತನಲ್ಲ; ಅವನು ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ತತ್ತ್ವ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *"ಸ್ತವಾಮ ತ್ವಾ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾಃ" ಎಂಬ ಸಾಲು ಈ ಮಂತ್ರದ ಹೃದಯ. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಹೊಗಳಿಕೆ ಅಲ್ಲ. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಎಂದರೆ ಸ್ವ–ಅಧ್ಯಯನ, ಸ್ವತಃ ತನ್ನೊಳಗಿನ ಚೇತನವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವಿಕೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಸ್ತುತಿ ಹೊರಗಡೆ ನಡೆಯುವ ಪೂಜೆಯಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಜಾಗೃತಿ. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದ ಮೂಲಕ ಶಬ್ದ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಉಸಿರು ಸಮನಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಇಂದ್ರತತ್ತ್ವ—ಪ್ರಾಣಬಲ—ಜಾಗೃತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಕೊಡಬೇಕಾದ ವರ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬರುವ ದಾನವಲ್ಲ. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ–ಸ್ತುತಿ ಮಾಡಿದಾಗ, ಒಳಗಿರುವ ಪೋಷಣಾಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಶಕ್ತಿ ತಾನೇ ಉದಯಿಸುತ್ತವೆ. ಗೋ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಗಳ ಸಂಕೇತವು ಇದೇ—ಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಗತಿ ಒಳಗಿಂದಲೇ ಹೊರಹೊಮ್ಮಬೇಕು.*

ಸಾರಾಂಶ:- ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಮಂತ್ರವು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಜೀವನಪೂರ್ಣತೆಯ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತದೆ. ಗೋಗಳು ಪೋಷಣೆಯ ಸಂಕೇತ, ಅಶ್ವಗಳು ಗತಿಯ ಸಂಕೇತ. ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಸಮನಾಗಿ ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿ ಇಂದ್ರತತ್ತ್ವ. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಪೂರ್ವಕ ಸ್ತುತಿಯ ಮೂಲಕ ಈ ಶಕ್ತಿ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ, ಕಾಮನೆಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಹೊರಗಿನ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಜಾಗೃತಿಯೇ ಇಂದ್ರಾನುಗ್ರಹದ ನಿಜವಾದ ರೂಪ.

ಸಲಿಲದಿಂದ ಪೃಥ್ವಿ – ಆಕಾಶಜನ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ವರಾಹಾವತಾರದ ಸೃಷ್ಟಿರಹಸ್ಯ

सर्वं सलिलमेवासीत् पृथिवी यत्र निर्मिता।
ततः समभवद्ब्रह्मा स्वयंभूर्दैवतैः सह॥ 3
स वराहस्ततो भूत्वा प्रोज्जहार वसुंधराम् ।

ಅಸೃಜಚ್ಚ ಜಗತ್ ಸರ್ವಂ ಸಹ ಪುತ್ರೈಃ ಕೃತಾತ್ಮಭಿಃ || 4
ಆಕಾಶಪ್ರಭವೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಶಾಶ್ವತೋ ನಿತ್ಯ ಅವ್ಯಯಃ।

ರಾಮಾಯಣ - ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ 110. 3-5

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಮೊದಲು ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಜಲಮಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ಜಲರೂಪನಾಗಿದ್ದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ದೇವತೆಗಳೂ ಉದ್ಭವಿಸಿದರು. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ವರಾಹಾ ಅವತಾರದಿಂದ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿ ತಂದನು. ಆಕಾಶವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಗೋಚರಿಸಿದನು. ಅವನು ಅನಾದಿಯೂ ನಾಶರಹಿತನೂ ಪರಿಣಾಮರಹಿತನೂ ಆದವನು. ಆತನು ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ತನ್ನ ಪುತ್ರರ ನೆರವಿನಿಂದ ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ನೀರೇ ಆಗಿತ್ತು. ಆ ನೀರಿನಿಂದ ಪೃಥ್ವಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಆ ನಂತರ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸ್ವಯಂಭೂನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದನು. ನಂತರ ಅವನು ವರಾಹಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ, ತನ್ನ ಪುತ್ರರೊಂದಿಗೆ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಆಕಾಶದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದವನು, ಶಾಶ್ವತನು, ನಿತ್ಯನು, ಅವ್ಯಯನು. ರಾಮಾಯಣದ ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಅವಿಭಕ್ತ ಸಲಿಲ ಸ್ಥಿತಿ ಇತ್ತು; ಅದರಿಂದ ಪೃಥ್ವಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು; ಆ ನಂತರ ಆಕಾಶಜನ್ಯ, ಶಾಶ್ವತ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸ್ವಯಂಭೂನಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಸಿದನು. ವರಾಹಸ್ವರೂಪವು ಸ್ಥೂಲತೆಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತುವ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ. ಇದು ಹೊರಗಿನ ಪುರಾಣಕಥೆಯಲ್ಲ; ಮಾನವನ ಒಳಗೇ ನಡೆಯುವ ಸೃಷ್ಟಿ–ಉನ್ನತಿ–ಜಾಗೃತಿ ಕ್ರಮದ ದಿವ್ಯ ಸಂಕೇತ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥೆಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ತತ್ತ್ವಾತ್ಮಕ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. "ಸರ್ವಂ ಸಲಿಲಮೇವ ಆಸೀತ್" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸಲಿಲ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ನೀರಲ್ಲ; ಅದು ಅವಿಭಕ್ತ ಸ್ಥಿತಿ, ಚಲನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಂಭಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿ. ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಜಲವು ರೂಪಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಇರುವ ಮಧ್ಯಸ್ಥ ತತ್ತ್ವ. "ಪೃಥಿವೀ ಯತ್ರ ನಿರ್ಮಿತಾ" ಎಂಬುದು ಆ ಸಲಿಲ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಸ್ಥೂಲತೆಯ ಉದಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಪೃಥ್ವಿ ಎಂದರೆ ಸ್ಥಿರತೆ, ಆಧಾರ, ರೂಪ. ಅಂದರೆ ಚಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿ (ಸಲಿಲ) ಸ್ಥಿರವಾದ ಆಧಾರವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾದಾಗ ಪೃಥ್ವಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೊದಲ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಹಂತ. "ತತಃ ಸಮಭವದ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸ್ವಯಂಭೂಃ" — ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಲ್ಲ. ಅವನು ಸ್ವಯಂಭೂ, ಅಂದರೆ ಅದೇ ಚೇತನವು ಸ್ವತಃ ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಿಯೆಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದು. ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಎನ್ನುವುದು—ಸೃಷ್ಟಿ ಒಂದು ತತ್ತ್ವದಿಂದಲ್ಲ, ಗುಣಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಸೂಚನೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- "ಸ ವರಾಹಸ್ತತೋ ಭೂತ್ವಾ ಪ್ರೋಜ್ಜಹಾರ ವಸುಂಧರಾಮ್" ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರ ತತ್ತ್ವ. ವರಾಹ ಎಂದರೆ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತುವ ಶಕ್ತಿ. ಭೂಮಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವುದು ಎಂದರೆ ಸ್ಥೂಲತೆ ಅಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಸ್ಥಿತಿ. ವರಾಹಸ್ವರೂಪ ಎಂದರೆ ಆಂತರಿಕ ಚೇತನವು ಸ್ಥೂಲತೆಯನ್ನು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಎತ್ತುವ ಕ್ರಿಯೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಅವತಾರಕಥೆಯಲ್ಲ; ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಾಧಕನ ಒಳಗೇ ನಡೆಯುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. "ಅಸೃಜಚ್ಚ ಜಗತ್ ಸರ್ವಂ ಸಹ ಪುತ್ರೈಃ ಕೃತಾತ್ಮಭಿಃ" — ಪುತ್ರರು ಎಂದರೆ ಉಪಶಕ್ತಿಗಳು, ನಿಯಮಗಳು, ಋತ. ಸೃಷ್ಟಿ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿಲ್ಲ; ಶಿಸ್ತುಬದ್ಧ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. "ಆಕಾಶಪ್ರಭವೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ" — ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವಾಕ್ಯ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಆಕಾಶದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದವನು ಎಂದರೆ, ಶಬ್ದ–ಪ್ರಾಣ–ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಮೂಲತತ್ತ್ವದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಿಯೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ. ಆಕಾಶವೇ ಶಬ್ದದ ಆಧಾರ, ಶಬ್ದವೇ ಮಂತ್ರ, ಮಂತ್ರವೇ ಸೃಷ್ಟಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಾಶ್ವತ, ನಿತ್ಯ, ಅವ್ಯಯ. ಸೃಷ್ಟಿ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ; ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಿಯೆಯ ಚೇತನ ಬದಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನೀವು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ವಾಯು–ಆಕಾಶ–ಸಲಿಲ–ಪೃಥ್ವಿ ಕ್ರಮ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಒಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಉಸಿರಿನಲ್ಲೇ ಆಕಾಶ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ, ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಚೇತನ, ಚೇತನದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿ.

ನೀರು - ಆಪಃ - ಅಮೃತಸ್ವರೂಪ, ವಿಶ್ವೌಷಧ ಮತ್ತು ಜೀವನಪೋಷಕ ಚೇತನ

ಅಪ್ಸ್ವನ್ತರಮ್ಮ್ರುಮಪ್ಸು ಭೇಷಜಮಪಾಮುತ ಪರಶಸ್ತಯೇ |
ದೇವಾಭವತ ವಾಜಿನಃ || 19
ಅಪ್ಸು ಮೇ ಸೋಮೋ ಅಬ್ರವೀದನ್ತರ್ವಿಶ್ವಾನಿ ಭೇಷಜಾ |
ಅಗ್ನಿಂ ಚ ವಿಶ್ವಶಮ್ಭುವಮಾಪಶ್ಚ ವಿಶ್ವಭೇಷಜೀಃ || 20
ಆಪಃ ಪರ್ಣೀತ ಭೇಷಜಂ ವರೂಥಂ ತನ್ವೇ ಮಮ |
ಜಯೋಕ ಚ ಸೂರ್ಯಂ ದರ್ಶೇ || 21

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 1 - ಸೂಕ್ತ 23

ಭಾವಾರ್ಥ:- ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅಮೃತವಿದೆ. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಔಷಧೀಯ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿತ್ವವಿದೆ. ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಮತ್ತು ನೀರಿನ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಏರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಗಿಡಮೂಲಿಕೆಗಳ ಸೋಮ, ನನಗೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಔಷಧವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ನೀರು, ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಔಷಧ, ಜೀವನದ ಪ್ರಮುಖ ಶಾಖವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ, ಅದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಪೋಷಕವಾಗಿದೆ. ಜಲಗಳು ನನ್ನ ದೇಹಕ್ಕೆ ದೀರ್ಘಾವಧಿಯವರೆಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಔಷಧವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ, ನನಗೆ ಪ್ರತಿದಿನ ಸೂರ್ಯನ ನೋಟ, ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಬೆಳಕು.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಮೂರು ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳು ಜಲವನ್ನು ಕೇವಲ ಭೌತಿಕ ಪದಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಅಮೃತ, ಔಷಧ ಮತ್ತು ಸರ್ವಜೀವಪೋಷಕ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತವೆ. "ಅಪ್ಸ್ವಂತರಮೃತಂ" ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಯಲ್ಲೇ ವೇದದ ದೃಷ್ಟಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಜಲದೊಳಗೆ ಅಮೃತವಿದೆ ಎಂದರೆ, ಅದು ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯ, ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಮತ್ತು ಚೇತನದ ನಿರಂತರತೆ. "ಅಪ್ಸು ಭೇಷಜಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಜಲವು ಸಹಜ ಔಷಧವೆಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಕೃತಕ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಲ್ಲ; ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೂಲ ಚಿಕಿತ್ಸಾಶಕ್ತಿ. "ಅಪಾಮುತ ಪರಶಸ್ತಯೇ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗವು, ಜಲದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಅರಿಯಲು, ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಲೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಲು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಏಳುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸೇವೆ ಒಂದಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಮುಂದಿನ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ "ಅಪ್ಸು ಮೇ ಸೋಮೋ ಅಬ್ರವೀತ್" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಸೋಮ—ಚಂದ್ರತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಔಷಧೀಯ ಸಸ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕ—ಜಲದೊಳಗೆ ವಿಶ್ವೌಷಧ ಇರುವುದನ್ನು ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ. ಜಲವು ಅಗ್ನಿಯ ಜೊತೆಗೆ "ವಿಶ್ವಶಂಭು"ಯಾಗಿ, ಅಂದರೆ ಸರ್ವಸಂತಾಪ ನಿವಾರಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. "ಆಪಶ್ಚ ವಿಶ್ವಭೇಷಜೀಃ" ಎಂಬ ಘೋಷಣೆ, ಜಲವೇ ಸರ್ವೌಷಧಿ ಎಂಬ ವೇದಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ, ಜಲಗಳು ದೇಹಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣಾಕವಚವಾಗಲಿ, ದೀರ್ಘಕಾಲಿಕ ಔಷಧವಾಗಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿದಿನ ಸೂರ್ಯನ ದರ್ಶನದಂತೆ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೆಳಕು ತರುವ ಶಕ್ತಿಯಾಗಲಿ ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರಗಳ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನ ದೇಹ–ಮನ–ಚೇತನದ ಶುದ್ಧೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಜಲವು ಹೊರಗಿನ ದಾಹವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಉರಿಯನ್ನೂ ಶಮನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಜ್ಞಾನ, ಅಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಅಸಮತೋಲನ—ಎಲ್ಲವು ಜಲತತ್ತ್ವದ ಅಭಾವದ ರೂಪಗಳು. ವೇದದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಜಲವು ಸ್ಮೃತಿ ಮತ್ತು ಚೇತನದ ವಾಹಕ. "ಸೋಮ" ಜಲದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ, ಪ್ರಕೃತಿ ಮಾನವನೊಂದಿಗೆ ಸಂವಾದ ನಡೆಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ. ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಜಲ ಇಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲ; ಶುದ್ಧೀಕರಣದ ಸಹಯಾತ್ರಿಗಳು. ಜಲವು ಶಮನ ನೀಡುತ್ತದೆ, ಅಗ್ನಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ತರುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡರ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ "ವಿಶ್ವಶಂಭು" ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ—ಸರ್ವಸಂತಾಪ ಶಮನ. ಜಲವು ದೇಹಕ್ಕೆ ಔಷಧವಾಗುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿ,

ಚೇತನಕ್ಕೆ ಸ್ಥೈರ್ಯ. "ಸೂರ್ಯಂ ದರ್ಶೇ" ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಆರೋಗ್ಯ ಕೇವಲ ರೋಗರಹಿತ ಸ್ಥಿತಿ ಅಲ್ಲ; ಪ್ರತಿದಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಂತ್ರಗಳು ಆಯುರ್ವೇದದ ಮೂಲಭೂತ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತವೆ. ಔಷಧಿ ಎಂದರೆ ಮಾತ್ರೆ ಅಲ್ಲ; ಪ್ರಕೃತಿಯ ಲಯ. ಜಲವು ಎಲ್ಲಾ ಔಷಧಿಗಳ ವಾಹಕ. ಸಸ್ಯ, ಸೋಮ, ಅಗ್ನಿ—ಎಲ್ಲವೂ ಜಲವಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಜಲವನ್ನು "ವಿಶ್ವಭೇಷಜೀ" ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಜಲಶುದ್ಧಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಭೌತಿಕ ಶುದ್ಧೀಕರಣವಲ್ಲ; ಜೀವನಶೈಲಿಯ ಶುದ್ಧೀಕರಣ. ಶುದ್ಧ ಜಲ, ಶುದ್ಧ ಆಹಾರ, ಶುದ್ಧ ಚಿಂತನೆ—ಇವು ಒಂದೇ ಸರಣಿಯ ಕೊಂಡಿಗಳು. ವೇದ ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಸರಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಜಲವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಎಂದರೆ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು, ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು. ನೀರು ಇದ್ದರೂ ಆರೋಗ್ಯ ಕುಸಿಯುತ್ತಿರುವುದು, ಜಲದೊಂದಿಗೆ ಮಾನವನ ಸಂಬಂಧ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ. ವೇದ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಜಲವನ್ನು ಕೇವಲ ಸಂಪನ್ಮೂಲವಾಗಿ ನೋಡಬೇಡಿ; ಅದನ್ನು ಜೀವಂತ ಔಷಧವಾಗಿ ಗೌರವಿಸಿ. ಜಲದೊಂದಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಿದಾಗ, ದೇಹ ಸ್ವತಃ ಚಿಕಿತ್ಸಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರಗಳು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ಒಂದು ಶಾಂತ ಆದರೆ ಗಂಭೀರ ಸೂಚನೆ ನೀಡುತ್ತವೆ—ನೀನು ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ನಿನ್ನೊಳಗಿನ ಅಮೃತವಾಗಲಿ; ನಿನ್ನ ಬದುಕು ಪ್ರತಿದಿನ ಸೂರ್ಯನ ದರ್ಶನದಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಲಿ. ಈ ಮಂತ್ರಗಳು ಜಲವನ್ನು ವೇದೀಯ ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲ, ಚೇತನಶುದ್ಧಿಯ ಸಾಧನ ಮತ್ತು ಸರ್ವಜೀವಗಳ ಶಾಶ್ವತ ರಕ್ಷಕ ಎಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತವೆ.

ಆಪಃ – ನೀರು - ಸರ್ವರೋಗನಾಶಕ ಔಷಧಿ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೀಕರಣದ ದೈವತತ್ತ್ವ

ಆಪ ಇದ ವಾ ಉ ಭೇಷಜೀರಾಪೋ ಅಮೀವಚಾತನೀಃ |
ಆಪಃಸರ್ವಸ್ಯ ಭೇಷಜೀಸ್ತಾಸ್ತೇ ಕರ್ಣ್ವನ್ತು ಭೇಷಜಮ ||

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 10 - ಸೂಕ್ತ 137 - ಶ್ಲೋಕ 6

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಎಲ್ಲಾ ನೀರು ಮತ್ತು ಇತರ ದ್ರವ ಶಕ್ತಿಗಳು ದೈಹಿಕ ಅಥವಾ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಯೋಗಕ್ಷೇಮಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿವೆ; ಗುಣಪಡಿಸುವುದು, ನೀರು ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮತ್ತು ರೋಗ ಮತ್ತು ಅನಾರೋಗ್ಯದ ನಾಶಕಗಳಾಗಿವೆ. ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ನೀರು ಔಷಧಿಯಾಗಿದೆ. ಓ ಮನುಷ್ಯನೇ, ಓ ನರಳುವವನೇ, ನೀರು ಗುಣಪಡಿಸಲಿ ಮತ್ತು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಔಷಧಿಯಂತೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಸಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಜಲವನ್ನು ಕೇವಲ ಉಪಯೋಗದ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಸರ್ವಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ಮಹೌಷಧಿಯಾಗಿ ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ. "ಆಪ ಇದ ವಾ ಉ ಭೇಷಜೀಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ವೇದಘೋಷಣೆ—ನೀರು ಸ್ವತಃ ಔಷಧಿ. ಇಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ರೋಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. "ಆಪೋ ಅಮೀವಚಾತನೀಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಅಮೀವ ಎಂದರೆ ರೋಗ, ದುಃಖ, ಅಶಾಂತಿ. ನೀರು ಅವುಗಳನ್ನು ಚಾತನೀ—ಅಂದರೆ ಕತ್ತರಿಸಿ, ನಾಶಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದೆ. ಇದು ದೈಹಿಕ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಮನೋವೈಕಲ್ಯ, ಚಿಂತಾಕ್ಲೇಶ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಶೂನ್ಯತೆಯಂತಹ ಅಂತರಂಗದ ರೋಗಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. "ಆಪಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭೇಷಜೀಃ" ಎಂಬ ಘೋಷಣೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಮಗ್ರ. ನೀರು ಯಾರಿಗೆ, ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಎಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಔಷಧಿ. "ತಾಸ್ತೇ ಕರ್ಣ್ವನ್ತು ಭೇಷಜಂ" ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ, ಜಲವು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲಿ, ಗುಣಪಡಿಸಲಿ, ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಲಿ ಎಂಬ ಜೀವಂತ ಬೇಡಿಕೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನೀರು ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ ಪದಾರ್ಥವಲ್ಲ; ಚೇತನಶೀಲ ಚಿಕಿತ್ಸಕ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ರೋಗ ಎಂದರೆ ದೇಹದ ದೋಷ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಪ್ರಕೃತಿಯ ಲಯದಿಂದ ದೂರವಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಜಲವು ಆ ಲಯವನ್ನು ಮರಳಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮೂಲತತ್ತ್ವ. ನೀರು ದೇಹವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವಂತೆ, ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ತಣಿಸುತ್ತದೆ, ಚೇತನವನ್ನು ಸಮತೋಲನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ವೇದದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಜಲದ ಸ್ಪರ್ಶವೇ ಒಂದು ಚಿಕಿತ್ಸೆ. ಕುಡಿಯುವ ನೀರು, ಸ್ನಾನ, ಮಳೆ, ನದಿ—ಎಲ್ಲವೂ ವಿಭಿನ್ನ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಕಿತ್ಸಕ. "ಓ ನರಳುವವನೇ" ಎಂಬ ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದ ಕರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವೇದೀಯ ಕರುಣೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ನೀರು ಯಾರನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಮೌನವಾಗಿ, ನಿರಂತರವಾಗಿ ಗುಣಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ನೀನು ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸರಳವಾಗಿ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಬಹುಭಾಗ ಈಗಾಗಲೇ ನೆರವೇರುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಂತ್ರವು ದೈಹಿಕ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಜಲವು ಪಾಪ, ಕಲ್ಮಷ, ದೋಷಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಹಾಕುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಕೇವಲ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಆಂತರಿಕ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯ ಪ್ರತೀಕ. ಜಲದೊಂದಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು—ಆಚಮನ, ಸ್ನಾನ, ಅರ್ಘ್ಯ—ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುವ ವಿಧಾನಗಳು. ನೀರು ಶುದ್ಧವಾದರೆ ದೇಹ ಶುದ್ಧ; ದೇಹ ಶುದ್ಧವಾದರೆ ಮನಸ್ಸು ಸ್ಪಷ್ಟ; ಮನಸ್ಸು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದರೆ ಚೇತನ ಆರೋಗ್ಯಕರ. ಈ ಸರಪಳಿ ವೇದೀಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾದರ್ಶನದ ಮೂಲ. ಔಷಧಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ, ಆದರೆ ಆರೋಗ್ಯ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ—ನೀರು ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಮಾನವನ ಸಂಬಂಧ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿದೆ. ವೇದ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ನೀರನ್ನು ಕೇವಲ ಉಪಭೋಗಿಸಬೇಡಿ; ಅದನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ. ನೀರಿನೊಂದಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಿದಾಗ, ಅದು ಸಕ್ರಿಯ ಔಷಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಒಂದು ಮೌನ ಉಪದೇಶ—ನಿನ್ನ ದಾಹವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ದುಗುಡವನ್ನೂ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕರಗಿಸು. ನೀರು ನಿನ್ನನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಲಿ, ಗುಣಪಡಿಸಲಿ ಮತ್ತು ಸಹಜ ಆರೋಗ್ಯದತ್ತ ಮರಳಿ ಕರೆದೊಯ್ಯಲಿ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಜಲವನ್ನು ವೇದೀಯ ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೌನ ಚಿಕಿತ್ಸಕ ಮತ್ತು ಸರ್ವಜೀವಗಳ ನಿರಪೇಕ್ಷ ರಕ್ಷಕ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಮುದ್ರಾಂತರ್ಗತ ವಜ್ರಚೈತನ್ಯ— ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಣಬಲದ ಅಜೇಯ ಕೇಂದ್ರ

ಸಮುದ್ರೇ ಅನ್ತಃ ಶಯತ ಉದ್ನಾ ವಜ್ರೋ ಅಭೀವೃ॒ತಃ |
ಭರನ್ತ್ಯಸ್ಮೈ॒ಸಂಯತಃ ಪುರಃಪ್ರಸ್ರವಣಾ ಬಲಿಮ ||

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 8 - ಸೂಕ್ತ 100 - ಶ್ಲೋಕ 9

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಜೀವಂತ ನೀರಿನಿಂದ ಸುತ್ತುವರೆದಿರುವ ದೇಹದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ದ್ರವ ಚೈತನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಪೌರುಷದ, ಜೀವಶಕ್ತಿ ಚೈತನ್ಯದ, ವಜ್ರವು ಮಾನವ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ರಕ್ತನಾಳಗಳು ಮತ್ತು ನರಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಶಕ್ತಿಯ ಹರಿವುಗಳು ಆತ್ಮದ ದೈವಿಕತೆಯ ಏರಿಕೆಗೆ ಚೈತನ್ಯದ ದೈಹಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣ ಪೋಷಣೆಯ ಕೊಡುಗೆಗೆ ರೂಪಗಳನ್ನು ತರುತ್ತವೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಮಾನವದೇಹವನ್ನು ಜಲಮಯ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಕಾಣುವ ಮಹಾದರ್ಶನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. "ಸಮುದ್ರೇ ಅನ್ತಃ ಶಯತ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಸಮುದ್ರವು ಹೊರಗಿನ ಜಲರಾಶಿಯಲ್ಲ; ದೇಹದೊಳಗಿನ ದ್ರವಚೈತನ್ಯಗಳ ಸಮಗ್ರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ರಕ್ತ, ಲಸಿಕೆ, ರಸ, ಪ್ರಾಣ—ಇವೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಒಂದು ಆಂತರಿಕ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. "ಉದ್ನಾ ವಜ್ರೋ ಅಭೀವೃತಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಆ ಜಲಚೈತನ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಜ್ರದಂತೆ ಅಜೇಯವಾದ ಶಕ್ತಿ ಅಡಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಸೂಚನೆ. ವಜ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಭೌತಿಕ ಆಯುಧವಲ್ಲ; ಪೌರುಷ, ಧೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ಥೈರ್ಯದ ಸಂಕೇತವಾದ ಜೀವಶಕ್ತಿ. ಈ ವಜ್ರವು ಮಾನವನೊಳಗೆ ಮಲಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅದು ಹೊರಗಿನಿಂದ*

ಪಡೆಯಬೇಕಾದದ್ದಲ್ಲ; ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಬೇಕಾದದ್ದು. "ಭರನ್ತಿ ಅಸ್ಮೈ ಸಂಯತಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ದೇಹದ ವಿವಿಧ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು—ನರಗಳು, ನಾಳಗಳು, ಉಸಿರಾಟ—ಎಲ್ಲವೂ ನಿಯಂತ್ರಿತವಾಗಿ ಈ ವಜ್ರಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬ ತತ್ತ್ವ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. "ಪುರಃ ಪ್ರಸ್ರವಣಾ ಬಲಿಮ" ಎಂಬ ಅಂತ್ಯಭಾವದಲ್ಲಿ, ಈ ಶಕ್ತಿ ಮುಂದೆ ಹರಿದು, ಮಾನವನ ಜೀವನಯಾತ್ರೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ, ಅಂದರೆ ಸೇವೆಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಶಕ್ತಿಜಾಗೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ದೇಹವು ಜಡವಸ್ತುವಲ್ಲ; ಅದು ಚೇತನದ ಸಾಗರ. ಆ ಸಾಗರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಚಲವಾದ ವಜ್ರವಿದೆ—ಅದು ಆತ್ಮಬಲ. ಈ ವಜ್ರ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ, ದೇಹದ ಎಲ್ಲಾ ಹರಿವುಗಳು ಒಂದೇ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತವೆ. ರಕ್ತದ ಹರಿವು ಜೀವಶಕ್ತಿಯಾಗಿ, ನರಗಳ ಸ್ಪಂದನೆ ಜಾಗೃತಿಯಾಗಿ, ಉಸಿರಾಟ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಈ ಶಕ್ತಿಯ ಏರಿಕೆ ಆತ್ಮದ ದೈವಿಕತೆಯತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಬಲವಂತದ ಏರಿಕೆ ಅಲ್ಲ; ಸಹಜವಾದ ಉದ್ಭವ. ದೇಹದ ದ್ರವಚೈತನ್ಯಗಳು ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ನಿಯಂತ್ರಿತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಆತ್ಮೋನ್ನತಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ವಜ್ರದ ಗುಣವೆಂದರೆ—ಮುರಿಯದು, ಕುಗ್ಗದು. ಮಾನವನ ಆತ್ಮಬಲವೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಸಂಕಷ್ಟಗಳು ಬಂದರೂ, ಒಳಗಿನ ವಜ್ರಚೈತನ್ಯ ಜಾಗೃತವಾಗಿದ್ದರೆ, ವ್ಯಕ್ತಿ ಕುಸಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಮಂತ್ರವು ವೇದೀಯ ದರ್ಶನದ ಮಹತ್ವದ ಏಕತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಜಲವು ಮೃದು, ವಜ್ರವು ಕಠಿಣ; ಆದರೆ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಚೇತನದ ವಿಭಿನ್ನ ಮುಖಗಳು. ದೇಹದೊಳಗಿನ ಜಲಚೈತನ್ಯ ಮೃದುತನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ; ವಜ್ರಚೈತನ್ಯ ದೃಢತೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡೂ ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಕಠಿಣತೆ ಕ್ರೌರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಕೇವಲ ಮೃದುತನ ದುರ್ಬಲತೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ವೇದ ಇಲ್ಲಿ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವಜ್ರಶಕ್ತಿ ದೇಹದಲ್ಲೇ ನೆಲೆಸಿರುವುದರಿಂದ, ಮಾನವ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹುಡುಕಬಾರದು; ಒಳಗೆ ಪೋಷಿಸಬೇಕು.

ದೇಹವನ್ನು ಯಂತ್ರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ಒಳಗಿನ ಚೇತನವನ್ನು ಮರೆತುಹೋಗಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ—ದೇಹದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹರಿವು ಯಜ್ಞದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಹವ್ಯ ತರುವಂತೆ, ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಗೆ ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕು. ರಕ್ತನಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಶಕ್ತಿ ಕೇವಲ ಜೀವಿತ ಉಳಿಸುವುದಕ್ಕಲ್ಲ; ಚೇತನವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತುವುದಕ್ಕಾಗಿದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಸಾಧಕ, ಯೋಗಿ ಮತ್ತು ಚಿಂತಕನಿಗೆ ಒಂದು ದಿಟ್ಟ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ—ನಿನ್ನೊಳಗಿನ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸು; ಅಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವ ವಜ್ರವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸು; ಆಗ ನಿನ್ನ ಜೀವನವೇ ದೈವಿಕತೆಯತ್ತ ಸಾಗುವ ರಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಮಾನವದೇಹವನ್ನು ಜಲಮಯ ಚೇತನಸಮುದ್ರವಾಗಿ, ಅದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಜೇಯ ಆತ್ಮವಜ್ರ ನೆಲೆಸಿರುವ ದೈವಿಕ ಯಂತ್ರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- ಮಾನವ ದೇಹವು ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ವಾರಗಳವರೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ನೀರಿಲ್ಲದೆ ದಿನಗಳು ಕಳೆಯಲಾರದು. ದೇಹವು 50-75% ನೀರಿನಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ನೀರು ರಕ್ತ, ಜೀರ್ಣಕಾರಿ ರಸಗಳು, ಮೂತ್ರ ಮತ್ತು ಬೆವರಿನ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ತೆಳ್ಳಗಿನ ಸ್ನಾಯು, ಕೊಬ್ಬು ಮತ್ತು ಮೂಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ದೇಹವು ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಕಾರಣ, ಶ್ವಾಸಕೋಶಗಳು, ಚರ್ಮ, ಮೂತ್ರ ಮತ್ತು ಮಲದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ನೀರಿನ ನಷ್ಟವನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸಲು ನಮಗೆ ಪ್ರತಿದಿನ ತಾಜಾ ನೀರು ಸರಬರಾಜುಗಳು ಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ. ನೀರು ನಮ್ಮ ದೇಹದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಕೋಶದ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ರಕ್ತನಾಳಗಳ ಮೂಲಕ ಹರಿಯುವಂತೆ ರಕ್ತದ ದ್ರವವನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸುವುದು. ದೇಹದ ಚಯಾಪಚಯ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಉಪ-ಉತ್ಪನ್ನಗಳು, ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿದ್ಯುದ್ವಿಚ್ಛೇದ್ಯಗಳು (ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಸೋಡಿಯಂ ಮತ್ತು ಪೊಟ್ಯಾಸಿಯಮ್) ಮತ್ತು ಯೂರಿಯಾವನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಲು ನೀರು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಇದು ಆಹಾರದ ಪ್ರೋಟೀನ್ ಸಂಸ್ಕರಣೆಯ ಮೂಲಕ ರೂಪುಗೊಂಡ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಬೆವರುವಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ದೇಹದ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ನೀರು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

ಲೋಳೆಯ ಪೊರೆಗಳನ್ನು (ಶ್ವಾಸಕೋಶಗಳು ಮತ್ತು ಬಾಯಿಯಂತಹವು) ತೇವಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕೀಲುಗಳ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಇರುತ್ತೆ. ಮೂತ್ರಕೋಶವನ್ನು ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯಾದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿಡುವ ಮೂಲಕ ಸಿಸ್ಟಿಸ್ ನಂತಹ ಮೂತ್ರದ ಸೋಂಕಿನ ಅಪಾಯವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಜೀರ್ಣಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಮಲಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅದರ ವಿನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ನೋಟವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಚರ್ಮವನ್ನು ತೇವಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಜೀವಕೋಶಗಳಿಗೆ ಪೋಷಕಾಂಶಗಳು ಮತ್ತು ಆಮ್ಲಜನಕವನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತದೆ. ನೀರು ಬೆನ್ನುಹುರಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಗರ್ಭಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಗಳು, ಬೆನ್ನುಹುರಿ ಮತ್ತು ಭ್ರೂಣದ ಸುತ್ತಲಿನ ಆಮ್ನಿಯೋಟಿಕ್ ಚೀಲದಲ್ಲಿ ಶಾಖ್ ಅಬ್ಸಾರ್ವರ್ ಆಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಹಾರಗಳು, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಶುಷ್ಕವಾಗಿ ಕಾಣುವವುಗಳೂ ಸಹ ನೀರನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ದೇಹವು ತನ್ನ ಒಟ್ಟು ನೀರಿನ ಅಗತ್ಯತೆಯ ಸುಮಾರು 20% ಅನ್ನು ಘನ ಆಹಾರದಿಂದಲೇ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಆಹಾರವನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು 10% ಪ್ರಮಾಣದ ನೀರನ್ನು ಸಹ ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಉಳಿದ 70% ನೀರು ದ್ರವದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾವು ಸೇವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಣಿಜ್ಯಿಕವಾಗಿ ಬಾಟಲ್ ಮಾಡಿದ ಮೀನರಲ್ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು (ಸೋಡಿಯಮ್) ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ, ಇದು ದೇಹದ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ದ್ರವದ ಶೇಖರಣೆ ಮತ್ತು ಊತಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ರಕ್ತದೊತ್ತಡವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿವರವನ್ನು ವೇದಕಾಲದಲ್ಲೇ ಹೇಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ವೇದ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಆಪಃ – ನೀರು - ಆನಂದಪ್ರದ ಚೇತನ, ಪೋಷಕಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ದೈವದರ್ಶನದ ಮಾರ್ಗ

ಆಪೋ ಹಿ ಷಠಾ ಮಯೋಭುವಸ್ತಾ ನ ಊರ್ಜೇ ದಧಾತನ |
ಮಹೇರಣಾಯ ಚಕ್ಷಸೇ ||

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 10 - ಸೂಕ್ತ 9 - ಶ್ಲೋಕ 1

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಅಪಾಹ್, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಜಗದ ದ್ರವ ಶಕ್ತಿಗಳು, ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನೀವು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತರು ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸಂತೋಷವನ್ನು ನೀಡುವವರು. ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ನಮಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ ತುಂಬಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಇದರಿಂದ ನಾವು ದೈವತ್ವದ ಪ್ರಖರತೆಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಆನಂದಿಸಬಹುದು.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಜಲವನ್ನು ಕೇವಲ ಭೌತಿಕ ಅಂಶವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಆನಂದವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ದೈವಿಕ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ. "ಆಪೋ ಹಿ ಷಠಾ ಮಯೋಭುವಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲೇ ವೇದದ ದೃಷ್ಟಿ ಸ್ಪಷ್ಟ—ಜಲಗಳು ಸ್ವಭಾವತಃ ಮಯೋಭುವ, ಅಂದರೆ ಆನಂದದ ಮೂಲ. ಅವು ದುಃಖವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಶಾಂತಿ, ತೃಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. "ತಾ ನ ಊರ್ಜೇ ದಧಾತನ" ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ, ಜಲವು ಕೇವಲ ದಾಹಶಮನಕ್ಕಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಊರ್ಜ—ಜೀವಶಕ್ತಿ, ಉತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಚೈತನ್ಯವನ್ನು ನಮಗೆ ತುಂಬಬೇಕು ಎಂಬ ಆಶಯ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಊರ್ಜ ದೇಹಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಆತ್ಮಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಕ್ತಿ. "ಮಹೇ ರಣಾಯ ಚಕ್ಷಸೇ" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಜಲದ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮಾನವನ ದೃಷ್ಟಿ ಉನ್ನತವಾಗಲಿ, ಮಹತ್ತಾದ ದರ್ಶನ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿ ಎಂಬ ಋಷಿಯ ಸಂಕಲ್ಪ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಜಲ ಇಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಬೆಳಕು ನೀಡುವವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಅರಿವಿನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತೆರೆಯುವ ದೈವತತ್ತ್ವ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನ ಆನಂದಾನುಭವದ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಆನಂದವು ಹೊರಗಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ವೇದ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಮುರಿಯುತ್ತದೆ. ಆನಂದವು ಲಯದಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ—ದೇಹದ ಲಯ, ಮನಸ್ಸಿನ ಲಯ ಮತ್ತು ಆತ್ಮದ ಲಯ. ಜಲವು ಈ ಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ

ಮೂಲತತ್ತ್ವ. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಜಲಸಮತೋಲನ ಸರಿಯಾದಾಗ ಶಕ್ತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ; ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜಲಗುಣ ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ ಶಾಂತಿ ಮೂಡುತ್ತದೆ; ಚೇತನದಲ್ಲಿ ಜಲಸ್ಪಂದನ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ ಆನಂದ ಸಹಜವಾಗುತ್ತದೆ. "ಚಕ್ಷು" ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ದೃಷ್ಟಿ ಅಲ್ಲ; ವಿವೇಕ. ಜಲದ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮಾನವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ತತ್ತ್ವವನ್ನು ನೋಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ದೈವತ್ವದ ಪ್ರಖರತೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದು ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಅದ್ಭುತವಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದು.

ಈ ಮಂತ್ರವು ವೇದೀಯ ಜೀವನದ ಮಹತ್ವದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಆನಂದ ಇರುವುದಿಲ್ಲ; ಆನಂದ ಇಲ್ಲದೆ ಶಕ್ತಿ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಜಲವು ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ನೀಡುವ ತತ್ತ್ವ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಜಲವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತಶಕ್ತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲೇ ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಜಲವು ಜೀವವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ, ಉಳಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ದೈಹಿಕ ಆಹಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲಾದ ಆಹಾರ ಜಲವೇ. ಜಲಶುದ್ಧಿಯಾದರೆ ಊರ್ಜೆ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ; ಊರ್ಜೆ ಶುದ್ಧಿಯಾದರೆ ದೃಷ್ಟಿ ಉನ್ನತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂದಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಕೊರತೆಯೂ, ಆನಂದ ಕೊರತೆಯೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಹೊರಗಿನ ವೇಗ, ಒಳಗಿನ ಒಣತನ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಮೌನವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ—ನಿನ್ನೊಳಗಿನ ಜಲತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸು. ನೀರನ್ನು ಕೇವಲ ಕುಡಿಯಬೇಡಿ; ಅದನ್ನು ಚೇತನವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸು. ಶುದ್ಧ ಜಲ, ಶುದ್ಧ ಉಸಿರು, ಶುದ್ಧ ಚಿಂತನೆ—ಇವು ಸೇರಿದಾಗ ಮಾನವ "ಮಹೇ ರಣಾಯ ಚಕ್ಷಸೇ" ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಏರುತ್ತಾನೆ. ಅಂದರೆ, ಸಣ್ಣ ಆಸೆಗಳಲ್ಲಲ್ಲ, ಮಹತ್ತಾದ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಾಧಕನಿಗೂ ಒಂದು ಶಾಂತ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ—ನಮ್ಮ ಬದುಕು ಒಣಗಬಾರದು; ಜಲದಂತೆ ಹರಿದು, ಆನಂದದಂತೆ ತಾಜಾ ಆಗಿರಲಿ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಜಲವನ್ನು ಆನಂದದ ಮೂಲ, ಜೀವಶಕ್ತಿಯ ಪೋಷಕ ಮತ್ತು ಉನ್ನತ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ದಾರಿ ತೋರಿಸುವ ದೈವಚೇತನವಾಗಿ ದೃಢವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಆಪಃ – ನೀರು ಮಾತೃಸ್ವರೂಪ — ಶುದ್ಧೀಕರಣ, ದೀಕ್ಷಾತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ದೇಹದ ದೈವಿಕ ಪ್ರಕಾಶ

ಆಪೋ ಅ ಅಸ್ಮಾನ್ ಮಾತರಃ ಶುನ್ಧಯನ್ತು ಧೃತೇನ ನೋ ಧೃತಪ್ವಃ ಪುನನ್ತು |
ವಿಶ್ವಮ್ ಹಿ ರಿಪ್ರಂ ಪ್ರವಹನ್ತಿ ದೇವಿರುದಿದಾಭ್ಯಃ ಶಚಿರಾ ಪೂತ ಅ ಏಮಿ |
ದೀಕ್ಷಾತಪಸೌಸ್ತನೂರಸಿ ತಾಂ ತ್ವಾ ಶಿವಾಂ ಶಗ್ಮಾಂ ಪರಿದಧೇ ಭದ್ರಂ ವರ್ಣಂ ಪುಷ್ಯನ್ ||

ಯಜುರ್ವೇದ 4.2.

ಭಾವಾರ್ಥ:- ತಾಯಿ ನೀರು ನಮ್ಮನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ: ಅವುಗಳ ಸಾರ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿತ್ವದಿಂದ, ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ನೀರು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪವಿತ್ರ ಶಕ್ತಿಗಳು: ಅವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೊಳೆಯನ್ನು ತೊಳೆಯುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಬಯಸಿದ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ನೀರಿನಿಂದ ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರವಾಗಿ ನಾನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇನೆ. ಈ ದೇಹವು ದೀಕ್ಷಾ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿನ ಉಡುಗೊರೆ, ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಬದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಆತ್ಮದ ಕಠಿಣ ಶಿಸ್ತು. ಆ ದೇಹವನ್ನು ನಾನು ಆಶೀರ್ವಾದವಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದೇನೆ, ಸುಂದರ, ಬಲವಾದ ಮತ್ತು ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿದೆ, ಉತ್ತಮ ಆರೋಗ್ಯದ ಚಿನ್ನದ ಹೊಳಪಿನಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಯಜುರ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಜಲವನ್ನು ಕೇವಲ ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವ ಸಾಧನವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಮಾತೃಸ್ವರೂಪದ ದೈವಿಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಆಪೋ ಅಸ್ಮಾನ್ ಮಾತರಃ ಶುಂಧಯನ್ತು" ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಜಲವನ್ನು ತಾಯಿಯಂತೆ ಕರೆಯುತ್ತದೆ. ತಾಯಿ ಹೇಗೆ ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದ ಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ಪೋಷಣೆ, ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾಳೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಜಲಗಳು ಮಾನವನ ದೇಹ–ಮನ–ಚೇತನವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.*

“ಘೃತೇನ ನೋ ಘೃತಪ್ವಃ ಪುನನ್ತು” ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಜಲದ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಯಾದೃಚ್ಛಿಕವಲ್ಲ; ನಿಯಮ, ಲಯ ಮತ್ತು ಧಾರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ನಡೆಯುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಇದು ಕ್ಷಣಿಕ ಸ್ವಚ್ಛತೆ ಅಲ್ಲ; ಸ್ಥಿರವಾದ ಪವಿತ್ರತೆ. “ವಿಶ್ವಂ ಹಿ ರಿಪ್ರಂ ಪ್ರವಹನ್ತಿ ದೇವೀಃ” ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ, ಜಲಗಳನ್ನು ದೇವಿಯರೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಅವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ತೊಳೆದುಹಾಕುವ ಶಕ್ತಿ ಹೊಂದಿವೆ. ದೇಹದ ಕೊಳೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಮನಸ್ಸಿನ ಮಲಿನತೆ, ಚಿಂತನೆಯ ಅಶುದ್ಧತೆಗಳನ್ನೂ ಅವು ಹರಿಸಿಹೋಗುತ್ತವೆ. “ಉದಿದಾಭ್ಯಃ ಶುಚಿರಾ ಪೂತ ಆ ಏಮಿ” ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಜಲದಿಂದ ಹೊರಬರುವವನು ಕೇವಲ ತೊಳೆದ ದೇಹದೊಂದಿಗೆ ಅಲ್ಲ; ಶುದ್ಧ ಚೇತನದೊಂದಿಗೆ ಹೊರಬರುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ವೇದೀಯ ದೃಷ್ಟಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ದೇಹವನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವಾಗಿ ನೋಡುವ ದರ್ಶನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. “ದೀಕ್ಷಾತಪಸೌಸ್ತನೂರಸಿ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ದೇಹವೇ ಒಂದು ಯಜ್ಞ. ಅದು ದೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡ ಸಾಧನ. ಇಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಎಂದರೆ ಕಷ್ಟಪಡುವಿಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ನಿಯಮಬದ್ಧ ಜೀವನ, ಶುದ್ಧ ಆಹಾರ, ಶುದ್ಧ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಲಯಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡ ಬದುಕು. ಈ ದೇಹವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಕಾದ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಆಶೀರ್ವಾದವಾಗಿ ಕಾಣಬೇಕು ಎಂಬುದು ವೇದದ ಸಂದೇಶ. “ತಾಂ ತ್ವಾ ಶಿವಾಂ ಶಗ್ಮಾಂ ಪರಿದಧೇ” ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಈ ದೇಹವನ್ನು ಶಿವಸ್ವರೂಪ, ಮಂಗಳಕರ ಮತ್ತು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಎಂಬ ಸಂಕಲ್ಪ ಇದೆ. ದೇಹವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿದರೆ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ; ದೇಹವನ್ನು ಶುದ್ಧವಾಗಿ, ನಿಯಮದಿಂದ ಮತ್ತು ಗೌರವದಿಂದ ಪೋಷಿಸಿದರೆ ಅದು ಆತ್ಮಪ್ರಕಾಶದ ಸಾಧನವಾಗುತ್ತದೆ. “ಭದ್ರಂ ವರ್ಣಂ ಪುಷ್ಯನ್” ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ಭಾವದಲ್ಲಿ, ಆರೋಗ್ಯ, ಕಾಂತಿ ಮತ್ತು ಚಿನ್ನದಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ವರ್ಣವು ದೈವಿಕ ಶುದ್ಧೀಕರಣದ ಸಹಜ ಫಲವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಂತ್ರವು ವೇದೀಯ ಜೀವನಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಶುದ್ಧಿ ಕೇವಲ ಸ್ನಾನದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಜೀವನಶೈಲಿಯ ಭಾಗ. ಜಲಶುದ್ಧಿ, ಆಹಾರಶುದ್ಧಿ, ವಾಕ್ಶುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಚಿಂತಾಶುದ್ಧಿ—allವು ಒಂದೇ ಸರಣಿಯ ಕೊಂಡಿಗಳು. ದೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸು ಎಂದರೆ ದೇಹವನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವುದು ಅಲ್ಲ; ಅದನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದು. ಜಲಗಳು ಈ ನಿಯಮದ ಪ್ರಮುಖ ವಾಹಕರು. ಅವು ದೇಹವನ್ನು ತಣಿಸುತ್ತವೆ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮೃದುವಾಗಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಚೇತನವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಜಲವನ್ನು ಮಾತೃಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ—ಅವು ದಂಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಉಪಭೋಗದ ಸಾಧನವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡಿದಾಗ, ಆರೋಗ್ಯ ಕುಸಿಯುತ್ತದೆ; ದೇಹವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿದಾಗ, ಚೇತನ ದುರ್ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವೇದ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ದೇಹವನ್ನು ದೀಕ್ಷೆಯ ಪಾತ್ರೆಯಾಗಿ ನೋಡಿ. ಜಲದೊಂದಿಗೆ ಶುದ್ಧ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಿ. ಸ್ನಾನ, ಆಚಮನ, ಶುದ್ಧ ನೀರಿನ ಸೇವನೆ—ಇವೆಲ್ಲಾ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲ; ಚೇತನದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು. ಈ ಮಂತ್ರವು ಮೌನವಾಗಿ ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ—ನೀನು ಜಲದಿಂದ ಶುದ್ಧನಾಗಿ ಹೊರಬಂದಾಗ, ನೀನು ಕೇವಲ ಸ್ವಚ್ಛನಲ್ಲ; ನೀನು ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಪಡೆದವನಂತೆ. ಆ ಶುದ್ಧ ದೇಹವೇ ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲ, ನಿನ್ನ ಆರೋಗ್ಯದ ಕಿರೀಟ, ನಿನ್ನ ಆತ್ಮಪ್ರಕಾಶದ ಸಾಧನ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಜಲವನ್ನು ತಾಯಿಯಾಗಿ, ದೇಹವನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವಾಗಿ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ದೈವಿಕ ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ ದೃಢವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಿತ್ರ–ವರುಣ ದ್ವೈತತತ್ತ್ವ — ಶುದ್ಧ ಬುದ್ಧಿ, ಪ್ರಕೃತಿನಿಯಮ ಮತ್ತು ಮಾನವ ವಿಕಾಸ

ಮಿತ್ರಂ ಹುವೇ ಪೂತದಕ್ಷಂ ವರುಣಂ ಚ ರಿಶಾದಸಮ | ಧಿಯಂ ಘೃತಾಚೀಂ ಸಾಧನ್ತಾ || 7

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 1 - ಸೂಕ್ತ 2

ಭಾವಾರ್ಥ:- ನಾನು ಸಮರ್ಪಣೆಯೊಂದಿಗೆ, ಶುದ್ಧ, ಉದಾರ ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವಿಕೆಯ ಮಿತ್ರ ಸೂರ್ಯನನ್ನು, ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ, (ತೇವಾಂಶದ ವಾಯು) ಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿರಕ್ಷಣೆಯ ವರುಣನನ್ನು, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ದೈವಿಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಮತ್ತು ಮಾನವ ವಿಕಾಸದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳು.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರನ್ನು ಎರಡು ವಿಭಿನ್ನ ದೇವತೆಗಳಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಒಂದೇ ಸತ್ಯದ ಪರಸ್ಪರಪೂರಕ ದ್ವಿಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. "ಮಿತ್ರಂ ಹುವೇ ಪೂತದಕ್ಷಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನು ಶುದ್ಧ ಕಾರ್ಯಕ್ಷಮತೆಯ ಪ್ರತೀಕ. ಪೂತದಕ್ಷ ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧಗೊಂಡ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಮಿತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸ್ನೇಹದ ದೇವನಲ್ಲ; ಸೂರ್ಯಸ್ವರೂಪವಾದ ಜಾಗೃತಿ, ಪಾರದರ್ಶಕತೆ ಮತ್ತು ಸತ್ಯದ ಬೆಳಕು. ಅವನು ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಅಂತರ್ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ, ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. "ವರುಣಂ ಚ ರಿಶಾದಸಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ವರುಣನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿಯಮ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿರಕ್ಷಣೆಯ ಅಧಿಷ್ಠಾತ. ರಿಶಾದಸ ಎಂದರೆ ಅಶುದ್ಧತೆ, ಅತಿಕ್ರಮಣ ಮತ್ತು ಅಸಮತೋಲನವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ವರುಣನು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷಕನಲ್ಲ; ಲಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಸಂರಕ್ಷಕ. ಅವನು ಜಲ, ವಾಯು, ತೇವಾಂಶ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಜೀವವನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ. "ಧಿಯಂ ಘರ್ತಾಚೀಂ ಸಾಧನ್ತಾ" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಮಿತ್ರ–ವರುಣರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಮಾನವನ ಧೀಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಋಷಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಧೀ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿವೈಭವವಲ್ಲ; ಧರ್ಮಪೂರ್ಣ ವಿವೇಕ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನ ಚೇತನಸಂರಚನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣ ಎಂಬುದು ಹೊರಗಿನ ದೇವತೆಗಳ ಜೋಡಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಎರಡು ಕಾರ್ಯತತ್ತ್ವಗಳು. ಮಿತ್ರನು ಒಳಗಿನ ಬೆಳಕು—ಸತ್ಯವನ್ನು ನೋಡಲು ಸಹಾಯಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿ. ವರುಣನು ಒಳಗಿನ ನಿಯಮ—ಆ ಸತ್ಯದಂತೆ ಬದುಕುವ ಶಿಸ್ತು. ಬೆಳಕು ಮಾತ್ರವಿದ್ದರೆ ಅಹಂಕಾರ ಹುಟ್ಟಬಹುದು; ನಿಯಮ ಮಾತ್ರವಿದ್ದರೆ ಜೀವನ ಒಣಗಬಹುದು. ಈ ಎರಡರ ಸಮನ್ವಯವೇ ಧಿಯಂ ಘರ್ತಾಚೀಂ—ಸ್ನಿಗ್ಧ, ಪೋಷಕ ಮತ್ತು ಸಾರ್ಥಕ ಚಿಂತನೆ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇವರು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ದೈವಿಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು. ಮಾನವ ವಿಕಾಸವು ಯಾದೃಚ್ಛಿಕವಲ್ಲ; ಸತ್ಯದ ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿನಿಯಮಗಳ ಲಯದಿಂದ ನಡೆಯುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ.

ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನು ಸೂರ್ಯತತ್ತ್ವವನ್ನು, ವರುಣನು ಜಲ–ವಾಯುತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೂರ್ಯ ಬೆಳಕು ನೀಡುತ್ತಾನೆ; ಜಲ–ವಾಯು ಜೀವವನ್ನು ಉಳಿಸುತ್ತವೆ. ವೇದೀಯ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸ ಎಂದರೆ ಬೆಳಕಿನ ವಿಸ್ತಾರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಪೋಷಣೆಯ ಸ್ಥಿರತೆ. ಮಿತ್ರನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ; ವರುಣನು ಮಿತಿಯೊಳಗೆ ಬದುಕುವ ವಿವೇಕವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಇವರನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಆವಾಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಬ್ಬನಿಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಅಪೂರ್ಣ.

ಜ್ಞಾನ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ನಿಯಮ ದುರ್ಬಲವಾಗಿದೆ; ಶಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ಸಂಯಮ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಮಿತ್ರ–ವರುಣ ದ್ವೈತತತ್ತ್ವವು ಇದಕ್ಕೆ ಔಷಧಿ. ಮಿತ್ರನ ಬೆಳಕು ಇಲ್ಲದೆ ವಿಜ್ಞಾನ ಅಂಧವಾಗುತ್ತದೆ; ವರುಣನ ನಿಯಮ ಇಲ್ಲದೆ ಶಕ್ತಿ ವಿನಾಶಕಾರಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಚಿಂತಕ, ವಿಜ್ಞಾನಿ, ಆಡಳಿತಗಾರ ಮತ್ತು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಒಂದೇ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ—ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಶುದ್ಧವಾಗಿರಲಿ, ನಿನ್ನ ಬದುಕು ನಿಯಮಬದ್ಧವಾಗಿರಲಿ. ಆಗ ಧೀಶಕ್ತಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಸತ್ಯದ ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ನಿಯಮದ ರಕ್ಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ಬುದ್ಧಿವಂತ ಮಾನವ ವಿಕಾಸವನ್ನು ನಡೆಸುವ ದೈವಿಕ ದ್ವಿಶಕ್ತಿಯ ಘೋಷಣೆಯಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಋತತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ–ವರುಣ ಸಂಯೋಜನೆ — ವಿಶ್ವಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಕರ್ತೃತ್ವದ ವಿಸ್ತಾರ

ಋತೇನ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವ ಋತಾವೃಧಾ ವೃತಸ್ಪೃಶಾ | ಕ್ರತುಂ ಬೃಹನ್ತಮಾಶಾಥೇ || 8

ಭಾವಾರ್ಥ:- ದೈವಿಕ ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ, ಮಿತ್ರ (ಮಿತ್ರ ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯ) ಮತ್ತು ವರುಣ, ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣ ಶಕ್ತಿ (ತೇವಾಂಶದ ವಾಯು), ಎರಡೂ ವಿಶ್ವ ವಿಕಾಸದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ನಿಯಮದ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ದೈವಿಕ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ತಲುಪಲು ಮಾನವ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಪ್ರಬಲ ಯಜ್ಞವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಾರೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಮಿತ್ರ–ವರುಣರನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಎರಡು ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಋತ ಎಂಬ ದೈವಿಕ ನಿಯಮದ ಜೀವಂತ ವಾಹಕರಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಋತೇನ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವ್ ಋತಾವೃದ್ಧೌ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲೇ ವೇದೀಯ ಮೂಲಸತ್ಯ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರು ಋತದಿಂದಲೇ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ; ಋತವನ್ನೇ ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಋತ ಎಂದರೆ ಕಾನೂನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ—ವಿಶ್ವದ ಒಳಚಲನೆ, ಸತ್ಯದ ಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಲಯ. "ಋತಸ್ಪೃಶಾ" ಎಂಬ ಪದವು ಅವರು ಋತವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ, ಅವರ ಕ್ರಿಯೆ ಯಾದೃಚ್ಛಿಕವಲ್ಲ; ನಿಯಮಬದ್ಧ, ಸತ್ಯಾಧಾರಿತ. "ಕರತುಂ ಬರ್ಹನ್ತಂ ಆಶಾಥೇ" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ–ವರುಣರು ಮಾನವನ ಕರತು—ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ಣ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವೈಭವವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕರತು ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞಮನಸ್ಸು; ಸ್ವಾರ್ಥವಲ್ಲ, ಲೋಕಹಿತದ ಸಂಕಲ್ಪ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಯ ಶುದ್ಧೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಮಿತ್ರನು ಒಳಗಿನ ಬೆಳಕು—ಸತ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವ ಶಕ್ತಿ. ವರುಣನು ಒಳಗಿನ ನಿಯಮ—ಆ ಸತ್ಯದಂತೆ ಬದುಕುವ ಶಿಸ್ತು. ಈ ಎರಡೂ ಋತದೊಳಗೆ ಲಯಗೊಂಡಾಗ, ಮಾನವನ ಕರತು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ತಿಳಿದಂತೆ ನಡೆಯುವುದೇ ಋತ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಮಿತ್ರ–ವರುಣರು ದೈವಿಕ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಹೊರಗಿನ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲ; ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಸಂಯಮದ ಸಮತೋಲನ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇವರು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಲನೆಯೂ ಯಜ್ಞವೇ. ಮಿತ್ರ–ವರುಣರು ಆ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬುವ ಪ್ರಾಣಸ್ರೋತಗಳು.

ಈ ಮಂತ್ರವು ವೇದೀಯ ಜೀವನದ ಕೇಂದ್ರತತ್ತ್ವವನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ಯಜ್ಞವೆಂದರೆ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹವಿಯನ್ನು ಹಾಕುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಋತದೊಳಗೆ ಬದುಕುವುದು. ಮಿತ್ರ–ವರುಣರು ಋತವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ, ಮಾನವನ ಯಜ್ಞಬುದ್ಧಿಯೂ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನ ತೇವಾಂಶ—ಇವು ಜಗತ್ತನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿಡುವಂತೆ, ಬುದ್ಧಿಯ ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ನಿಯಮದ ಶಿಸ್ತು ಮಾನವನನ್ನು ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿಡುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಸದಾ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಆವಾಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಮಂತ್ರವು ಅತ್ಯಂತ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಶಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ದಿಕ್ಕು ಇಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ಲಯ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಮಿತ್ರ–ವರುಣ ಸಂಯೋಜನೆ ಈ ಅಸಮತೋಲನಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ. ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕು ಇಲ್ಲದೆ ವಿಜ್ಞಾನ ಅಂಧ; ವರುಣನ ನಿಯಮ ಇಲ್ಲದೆ ಶಕ್ತಿ ವಿನಾಶಕಾರಿ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಚಿಂತಕ, ವಿಜ್ಞಾನಿ, ಆಡಳಿತಗಾರ ಮತ್ತು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಒಂದೇ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ—ನಿನ್ನ ಕರತು ವಿಸ್ತರಿಸು, ಆದರೆ ಋತದೊಳಗೆ. ಆಗ ನಿನ್ನ ಕ್ರಿಯೆ ವಿಶ್ವಯಜ್ಞದ ಭಾಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ದೈವಿಕ ನಿಯಮದೊಳಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಪ್ರಕಾಶ–ನಿಯಮಗಳ ಜೋಡಿ ಮಾನವ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಮಹಾದರ್ಶನವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಿತ್ರ–ವರುಣರ ಕವಿತ್ವಶಕ್ತಿ — ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ಷಮತೆಯ ದೈವಿಕ ಸಂಯೋಜನೆ

ಕವೀ ನೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ತುವಿಜಾತಾ ಉರುಕ್ಷಯಾ | ದಕ್ಷಂ ದಧಾತೇ ಅಪಸಮ || 9

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 1 - ಸೂಕ್ತ 2

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಸೃಜನಶೀಲ, ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವವ ಮತ್ತು ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕ, ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣ, ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣ ಶಕ್ತಿ (ತೇವಾಂಶದ ವಾಯು), ಜೀವನದ ಉಸಿರಿನಂತೆ, ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಮತ್ತು ಪ್ರಬಲವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವು, ಮತ್ತು ಎರಡೂ ಬಹುಮುಖ ಕ್ರಿಯೆಯ ದೈವಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರನ್ನು ಕೇವಲ ಪ್ರಕೃತಿದೇವತೆಗಳಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಕವೀ—ಅಂದರೆ ಸೃಜನಶೀಲ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. "ಕವೀ ನೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಇವರಿಬ್ಬರೂ ವಿಶ್ವಚೇತನವನ್ನು ಅರಿತು, ಅದನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ನಡೆಸುವ ದೈವಿಕ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಗಳೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡುವವನು ಅಲ್ಲ; ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆಂತರಿಕ ಲಯವನ್ನು ಕಂಡು, ಅದನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವ ಜ್ಞಾನಿ. "ತುವಿಜಾತಾ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಇವರ ಶಕ್ತಿ ಬಹುಮುಖವಾಗಿ, ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಿತ್ರ ಸೂರ್ಯಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶ ನೀಡುತ್ತಾನೆ; ವರುಣ ಪ್ರಾಣವಾಯು ಮತ್ತು ತೇವಾಂಶದ ಮೂಲಕ ಜೀವವನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ. "ಉರುಕ್ಷಯಾ" ಎಂಬ ಪದವು ಇವರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಇವರು ಸ್ಥಳಕಾಲಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಶಕ್ತಿಗಳು. "ದಕ್ಷಂ ದಧಾತೇ ಅಪಸಮ್" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಮಿತ್ರ–ವರುಣರು ಮಾನವನ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಗೆ ದಕ್ಷತೆ, ಸಮರ್ಥತೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷತೆ ಇಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರಪ್ರಾಯ ಚತುರತೆಯಲ್ಲ; ಧರ್ಮಸಹಿತ ಕಾರ್ಯನೈಪುಣ್ಯ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಸೃಜನಶೀಲ ಬುದ್ಧಿಯ ಜಾಗೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣ ಎಂಬುದು ಹೊರಗಿನ ಶಕ್ತಿಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಎರಡು ಮೂಲಗುಣಗಳು. ಮಿತ್ರನು ಒಳಗಿನ ಬೆಳಕು—ಕಲ್ಪನೆ, ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಮತ್ತು ಸ್ಫೂರ್ತಿ. ವರುಣನು ಒಳಗಿನ ನಿಯಂತ್ರಣ—ಶಿಸ್ತು, ಸ್ಥೈರ್ಯ ಮತ್ತು ನಿಯಮಬದ್ಧ ಕ್ರಿಯೆ. ಈ ಎರಡೂ ಸೇರಿದಾಗ, ಮಾನವನ ದಕ್ಷತೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಇದ್ದರೆ ಕಾರ್ಯ ಚದುರಬಹುದು; ಕೇವಲ ನಿಯಮ ಇದ್ದರೆ ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಒಣಗುತ್ತದೆ. ಮಿತ್ರ–ವರುಣರ ಸಂಯೋಜನೆ ಈ ಎರಡರ ಸಮತೋಲನ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇವರು ಜೀವನದ ಉಸಿರಿನಂತೆ. ಉಸಿರು ಇಲ್ಲದೆ ದೇಹ ಜೀವಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಹಾಗೆಯೇ ಸೃಜನಶೀಲ ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾನವ ವಿಕಾಸ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಈ ಮಂತ್ರವು ವೇದೀಯ ದರ್ಶನದ ಮಹತ್ವದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾದ ಕವಿತ್ವವು ಕೇವಲ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ; ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಿತ್ರ–ವರುಣರು ಕವಿಗಳೆಂದರೆ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಕಾವ್ಯವೇ ಎಂಬ ಅರ್ಥ. ಸೂರ್ಯನ ಉದಯ, ಉಸಿರಾಟದ ಲಯ, ನೀರಿನ ಸಂಚಾರ—ಇವೆಲ್ಲವೂ ದೈವಿಕ ಕಾವ್ಯ. ಮಾನವನ ಕಾರ್ಯವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಬೇಕು. ದಕ್ಷತೆ ಎಂದರೆ ವೇಗವಲ್ಲ; ಲಯ. ಈ ಲಯವನ್ನು ಮಿತ್ರ–ವರುಣರು ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಇಂದಿನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಈ ಮಂತ್ರವು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ತ. ಜ್ಞಾನವಿದೆ, ಆದರೆ ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿದೆ; ಶಕ್ತಿ ಇದೆ, ಆದರೆ ದಿಕ್ಕು ಚದುರಿದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ—ಮಾನವ ಕಾರ್ಯ ಕಾವ್ಯವಾಗಬೇಕು, ಕೇವಲ ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲ. ಮಿತ್ರನ ಬೆಳಕು ಇಲ್ಲದೆ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ನಿರ್ಜೀವ; ವರುಣನ ನಿಯಮ ಇಲ್ಲದೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಅರಾಜಕ. ಈ ಎರಡೂ ಸೇರಿದಾಗ, ಮಾನವ ಕ್ರಿಯೆ ವಿಶ್ವಯಜ್ಞದ ಭಾಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಚಿಂತಕ, ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ

ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನಿರತ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಒಂದು ಗಂಭೀರ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ—ನಿನ್ನೊಳಗಿನ ಕವಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸು, ಆದರೆ ವರುಣನ ನಿಯಮದೊಳಗೆ. ಆಗ ನಿನ್ನ ಕೆಲಸವೇ ದೈವಿಕ ಕೃತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಮಿತ್ರ–ವರುಣರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಕವಿತ್ವ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯ ದೈವಿಕ ಜೋಡಿಯಾಗಿ, ಮಾನವ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸುವ ಶಾಶ್ವತ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಶ್ವಿನ್ - ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ನೀರಿನ ಮುಖೇನ ಸೃಷ್ಟಿಶೀಲ ಶಕ್ತಿಗಳು - ತ್ವರಿತ ಚಲನಶಕ್ತಿ, ಚಿಕಿತ್ಸಾ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಚೇತನದ ದ್ವಿತತ್ತ್ವ

ಅಶ್ವಿನಾ ಯಜ್ವರೀರಿಷೋ ದರವತ್ಪಾಣೀ ಶುಭಸ ಪತೀ | ಪುರುಭುಜಾಚನಸ್ಯತಮ || 1

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 1 - ಸೂಕ್ತ 3

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಅಶ್ವಿನ್ಸ್, ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ನೀರು, ಯಜ್ಞ ವಿಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ತ್ವರಿತ ಚಲನೆಗೆ ದೈವಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಅವು ವೈಭವ, ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ, ಸೌಕರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂತೋಷದ ಮೂಲಗಳಾಗಿವೆ. ಕಲಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನದ ಪುರುಷರು, ಇಬ್ಬರನ್ನು ಸಂತೋಷ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಪಣಾ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿನೌ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಪೌರಾಣಿಕ ವೈದ್ಯರಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಯಜ್ಞವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ತ್ವರಿತ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. "ಅಶ್ವಿನಾ" ಎಂಬ ಹೆಸರು ಸ್ವತಃ ವೇಗ, ಚಲನ ಮತ್ತು ತಕ್ಷಣ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಚೇತನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. "ಯಜ್ವರೀರಿಷಃ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಯಜ್ಞದ ಉಷ್ಣತೆ ಮತ್ತು ಚಲನಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಧರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಗಳೆಂದು ಅಶ್ವಿನೌ ವರ್ಣಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ನೀರು ಎಂಬ ಎರಡು ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೆಂಕಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಶಕ್ತಿ; ನೀರು ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಮತ್ತು ಶಮನದ ಶಕ್ತಿ. ಈ ಎರಡೂ ಸೇರಿದಾಗ ಯಜ್ಞವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. "ದರವತ್ಪಾಣೀ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಅಶ್ವಿನೌ ತಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ಕೈಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವರು—ಅಂದರೆ ಸಂಕಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ದೈವಿಕ ವೈದ್ಯರು. "ಶುಭಸ್ಪತೀ" ಎಂದರೆ ಶುಭ, ಮಂಗಳ ಮತ್ತು ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಅಧಿಪತಿಗಳು. ಅವರು ಕೇವಲ ರೋಗ ನಿವಾರಕರು ಅಲ್ಲ; ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸೌಕರ್ಯ, ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿಗಳು. "ಪುರುಭುಜಾ ಚನಸ್ಯತಮ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ, ಅನೇಕ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ನೆರವು ನೀಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವರು ಎಂದು ಋಷಿ ಘೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನೊಳಗಿನ ತ್ವರಿತ ಜಾಗೃತಿ ಮತ್ತು ಚಿಕಿತ್ಸಾಬುದ್ಧಿಯ ಜಾಗೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಅಶ್ವಿನೌ ಹೊರಗಿನ ದೇವತೆಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಎರಡು ಚಲನಶಕ್ತಿಗಳು. ಒಂದು ತೀಕ್ಷ್ಣತೆ—ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ತಕ್ಷಣ ಗುರುತಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಮತ್ತೊಂದು ಮೃದುತೆ—ಅದನ್ನು ಚಿಕಿತ್ಸಿಸುವ ಸಹಾನುಭೂತಿ. ಬೆಂಕಿಯಂತಹ ನಿರ್ಣಯಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ; ನೀರಿನಂತಹ ಶಮನವಿಲ್ಲದೆ ಶಕ್ತಿ ಕ್ರೌರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಶ್ವಿನೌ ಈ ಎರಡರ ಸಮತೋಲನ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಕಲಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವವರು ಈ ಎರಡು ಗುಣಗಳನ್ನು ಸಂತೋಷ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಪಣಾಭಾವದಿಂದ ಬೆಳೆಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗದೆ ಮಾನವೀಯವಾಗಬೇಕು.

ವೇದೀಯ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಹೋಮವಲ್ಲ; ಅದು ಜೀವನದ ನಿರಂತರ ಪರಿವರ್ತನಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಅಶ್ವಿನೌ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ವಿಜ್ಞಾನವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ವೇಗ ಯಾದೃಚ್ಛಿಕವಲ್ಲ; ಅದು ಋತದೊಳಗಿನ ವೇಗ. ಇಂದು ಇದನ್ನು ತುರ್ತುಚಿಕಿತ್ಸೆ, ವಿಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕ ಸ್ಪಂದನೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ವೇದ ಇದನ್ನು ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಗುರುತಿಸಿದೆ—ಸಂಕಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವೇ ಅಶುಭ. ಅಶ್ವಿನೌ ಆ ವಿಳಂಬವನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಶಕ್ತಿಗಳು.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಮಂತ್ರವು ವಿಜ್ಞಾನ, ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಗಂಭೀರ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ. ವೇಗ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ಮಾನವೀಯತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಅಶ್ವಿನೌ ನಮಗೆ ನೆನಪಿಸುತ್ತಾರೆ—ವೇಗವು ಶಮನದೊಂದಿಗೆ, ಶಕ್ತಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯೊಂದಿಗೆ, ವಿಜ್ಞಾನ ಯಜ್ಞಭಾವದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅದು ಶುಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ವೈದ್ಯ, ಸಂಶೋಧಕ ಮತ್ತು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಒಂದೇ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ—ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾನ ತ್ವರಿತವಾಗಿರಲಿ, ಆದರೆ ಮಂಗಳಕರವಾಗಿರಲಿ; ನಿನ್ನ ಕ್ರಿಯೆ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿರಲಿ, ಆದರೆ ಸಂತೋಷವನ್ನು ನೀಡುವಂತಿರಲಿ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಅಶ್ವಿನೌಗಳನ್ನು ಬೆಂಕಿ–ನೀರು ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ದೈವಿಕ ವೈದ್ಯಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿ, ಮಾನವ ಕಲ್ಯಾಣದ ತ್ವರಿತ ವಾಹಕರಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಶ್ವಿನೌ — ಬಹುಕಾರ್ಯಸಾಧಕ ದೈವಶಕ್ತಿ, ಧೀಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕ ಸೃಜನಶೀಲತೆ

ಅಶ್ವಿನಾ ಪುರುದಂಸಸಾ ನರಾ ಶವೀರಯಾ ಧಿಯಾ | ಧಿಷ್ಣ್ಯಾ ವನತಂ ಗಿರಃ || 2

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 1 - ಸೂಕ್ತ 3

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಅಶ್ವಿನ್ಸ್, ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ನೀರಿನ ಮೂಲಕ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಸೃಜನಶೀಲ ಶಕ್ತಿಯ ದೈವಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳು, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಯ ಪಟ್ಟು ಹಿಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಅದ್ಭುತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತವೆ. ಶ್ರೀಮಂತ ಮತ್ತು ಉದಾರ, ಅವರು ನಮ್ಮ ಆಮಂತ್ರಣಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಲಿ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಭರವಸೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ನೀಡಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿನೌಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಚಿಕಿತ್ಸಕ ದೇವತೆಗಳಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಪುರುದಂಸಸಾ—ಅಂದರೆ ಅನೇಕ ಅದ್ಭುತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವ ದೈವಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. "ನರಾ" ಎಂಬ ಪದವು ಇವರ ಮಾನವಸಹಜ ಸಮೀಪತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇವರು ದೂರದ, ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ದೈವಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲ; ಮಾನವನ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಸಕ್ರಿಯ ಚೇತನ. "ಶವೀರಯಾ ಧಿಯಾ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಶವೀರ ಎಂದರೆ ಬಲಿಷ್ಠ, ಧೈರ್ಯಯುತ; ಧೀ ಎಂದರೆ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಬುದ್ಧಿ. ಅಶ್ವಿನೌ ಬಲ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಯ ಸಮನ್ವಯ. ಬೆಂಕಿಯಂತಹ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಪರಿವರ್ತನಾ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ನೀರಿನಂತಹ ಶಮನಕಾರಿ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಶಕ್ತಿ—ಈ ಎರಡರ ಮೂಲಕ ಅವರು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಧಿಷ್ಣ್ಯಾ" ಎಂಬ ಪದವು ಇವರನ್ನು ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾದ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದಂತೆ ನಿಖರವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. "ವನತಂ ಗಿರಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ವಾಣಿ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮತ್ತು ಸಂಕಲ್ಪಗಳಿಗೆ ಅವರು ಕಿವಿಗೊಡಲಿ ಎಂಬ ಋಷಿಯ ಆತ್ಮೀಯ ವಿನಂತಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾತು ಕೇವಲ ಶಬ್ದವಲ್ಲ; ಅದು ಸಂಶೋಧನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ, ವಿಜ್ಞಾನದ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಕಲ್ಯಾಣದ ಕರೆಯಾಗಿದೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಸೃಜನಶೀಲ ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ಷಮ ಶಕ್ತಿಯ ಜಾಗೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಅಶ್ವಿನೌ ಹೊರಗಿನ ದೇವತೆಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಎರಡು ಕಾರ್ಯತತ್ತ್ವಗಳು. ಒಂದು ತ್ವರಿತ ಚಿಂತನೆ—ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಮತ್ತೊಂದು ಸಮರ್ಥ ಕಾರ್ಯ—ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ. ಶವೀರ ಧೀ ಎಂದರೆ ಭಯರಹಿತ ಬುದ್ಧಿ. ಭಯವಿಲ್ಲದಾಗ ಮಾತ್ರ ವಿಜ್ಞಾನ, ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ನವಸೃಷ್ಟಿ ಸಾಧ್ಯ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ, ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಕೇವಲ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಶಿಸ್ತಿನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಬೇಕು. ಅಶ್ವಿನೌಗಳಂತೆ, ಮಾನವನ ಬುದ್ಧಿ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶ ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದ್ಭುತ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ನೆರವೇರುತ್ತವೆ.

ಈ ಮಂತ್ರವು ವೇದೀಯ ವಿಜ್ಞಾನಚಿಂತನೆಯ ಆಳವಾದ ಅಂಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಪರಿಶೀಲನೆ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಧೀಶಕ್ತಿಯ ಶುದ್ಧ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ. ಅಶ್ವಿನೌ ಪುರುದಂಸಸರಾದರೆ, ಅಂದರೆ ಅವರು ಅನೇಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ—ಆರೋಗ್ಯ, ತಂತ್ರ, ಸಂಚಾರ, ಸಂಶೋಧನೆ—ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆ ಮಾಡುವ

ಶಕ್ತಿಗಳು. ಆದರೆ ಆ ಶಕ್ತಿ ಅಹಂಕಾರದಿಂದಲ್ಲ; ಸೇವಾಭಾವದಿಂದ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಋಷಿ "ವನತಂ ಗಿರಃ" ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಾನವ ತನ್ನ ವಾಣಿಯನ್ನು, ತನ್ನ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು, ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ವಿನಮ್ರತೆಯಿಂದ ಅರ್ಪಿಸಿದಾಗ, ದೈವಸಹಕಾರ ಸಹಜವಾಗಿ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಂದಿನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಈ ಮಂತ್ರವು ಸಂಶೋಧಕರು, ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮತ್ತು ಸೃಜನಶೀಲ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ತ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ. ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ವೇಗವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ, ಆದರೆ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಧೀಶಕ್ತಿ ಶುದ್ಧವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅಶ್ವಿನೌ ನಮಗೆ ನೆನಪಿಸುತ್ತಾರೆ—ಬುದ್ಧಿ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿರಲಿ, ಆದರೆ ಮಾನವೀಯವಾಗಿರಲಿ; ಕಾರ್ಯಕ್ಷಮತೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿರಲಿ, ಆದರೆ ಮಂಗಳಕರವಾಗಿರಲಿ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಅಧ್ಯಯನಶೀಲನಿಗೂ ಒಂದು ಮೌನ ಆಮಂತ್ರಣ—ನಿನ್ನ ಧೀಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸು, ನಿನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಶಿಸ್ತು ಮತ್ತು ಸೇವಾಭಾವದಿಂದ ನೆರವೇರಿಸು. ಆಗ ನಿನ್ನ ವಾಣಿ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ—ಎಲ್ಲವೂ ಅಶ್ವಿನೌಗಳ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಪಡೆದು ಲೋಕಹಿತಕ್ಕೆ ರೂಪಾಂತರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಅಶ್ವಿನೌಗಳನ್ನು ಧೀಬಲ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನೈಪುಣ್ಯದ ದೈವಿಕ ಪ್ರತಿರೂಪಗಳಾಗಿ, ಮಾನವ ಸಾಧನೆಯ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರೇರಕರಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ವರುಣ–ಸರಸ್ಯ ಪಿತೃತತ್ತ್ವ, ಜಲಚೇತನ ಮತ್ತು ದೇಹ–ಮನಃಶುದ್ಧಿಯ ದೈವಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ವಿದ್ಮಾ ಶರಸ್ಯ ಪಿತರಂ ವರುಣಂ ಶತವೃಷ್ಣ್ಯಮ್ । ತೇನಾ ತೇ ತನ್ವೇ ೩ ಶಂ ಕರಂ
ಪಥಿವ್ಯಾಂ ತೇ ನಿಷೇಚನಂ ಬಹಿಷ್ಟೇ ಅಸ್ತು ಬಾಲಿತ ॥ 3

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 1 ಸೂಕ್ತ 3

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿಧಾನ 1 :- ವರುಣ, ಸರಸ್ಯ (ಗುಪ್ತ ಗಾಮಿನಿ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿ) ತಂದೆ ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ, ನೂರು ಪಟ್ಟು ಹುರುಪು ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ನೀರಿನ ಶಕ್ತಿ. ಆ ಮೂಲಕ ನಾನು ನಿಮಗೆ ದೇಹದ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ತರುತ್ತೇನೆ. ಚೈತನ್ಯದ ಕಷಾಯ, ಆರೋಗ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ದೇಹದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಶುದ್ಧೀಕರಣವು ಇಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಇರಲಿ.

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿಧಾನ 2 :- ಕೆನೆ, ಗಾಳಿ, ಅಮೃತ, ನೀರಿನ ಅಧಿದೇವತೆ, ನೀರು ನೂರು ಪುರುಷ ಶಕ್ತಿಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರ ಕಡೆಗೆ ಮೂರು ಶಿವನ ಆಯುಧವನ್ನು (ಅಜಪ ಮಂತ್ರ "ಅ, ಉ, ಮ" "ಓಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯ" "ಈ ಶ್ವರಾ" "ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ") ಸ್ತುತಿಸುವ ಸಂಪತ್ತು ರಚಿಸಿ ಸಂಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡು, ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಚಿಮುಕಿಸುವಂತೆ ನೀರಿನ ದೇವರನ್ನು ಚಲನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದರು. ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಧ್ವನಿಯು, ಅಮೃತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ವರುಣನನ್ನು ಕೇವಲ ಜಲದೇವತೆಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಸರಸ್ಯನ ಪಿತೃಸ್ವರೂಪವಾಗಿ, ಅಂದರೆ ಆಂತರಿಕವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಗುಪ್ತ ಸರಸ್ವತಿ ಚೇತನದ ಮೂಲಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ವಿದ್ಮಾ ಶರಸ್ಯ ಪಿತರಂ ವರುಣಂ" ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಋಷಿ ಹೇಳುವುದು—ನಾವು ಈ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದೇವೆ. ಇದು ನಂಬಿಕೆಯ ಮಾತಲ್ಲ; ಅನುಭವಸಿದ್ಧ ಜ್ಞಾನ. "ಶತವೃಷ್ಣ್ಯಮ್" ಎಂಬ ಪದವು ವರುಣನ ಶಕ್ತಿ ಒಂದೇ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ನೂರು ಪಟ್ಟು ಪುನಃಪುನಃ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವ, ಜೀವಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉದ್ದೀಪಿಸುವ ಜಲಚೇತನವೇ ಇದು. ವರುಣ ಇಲ್ಲಿ ಮಳೆ, ತೇವ, ರಸ, ಅಮೃತ—ಎಲ್ಲದರ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದ ಅಧಿದೇವತೆ. "ತೇನಾ ತೇ ತನ್ವೇ ಶಂ ಕರಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಈ ಜಲಚೇತನ ದೇಹದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಅದು ಶಂಕರ—ಅಂದರೆ ಮಂಗಳಕರ, ಸಮತೋಲನಕಾರಿ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯದಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ದೇಹವೇ ಇಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವೇದಿ. "ಪಥಿವ್ಯಾಂ ತೇ ನಿಷೇಚನಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಈ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಕೇವಲ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿರದೆ,*

ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ವ್ಯಾಪಿಸಲಿ ಎಂಬ ಲೋಕಹಿತದ ಆಶಯ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. "ಬಹಿಷ್ಟೇ ಅಸ್ತು ಬಾಲಿತ" ಎಂದರೆ, ಈ ಚೇತನವು ಬಾಹ್ಯ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ ಎರಡೂ ಪದರಗಳಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿ ನೆಲೆಸಲಿ ಎಂಬ ಸಂಕಲ್ಪ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನ ದೇಹ–ಪ್ರಾಣ–ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಯೋಜಿತ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಸರಸ್ಯನ ಪಿತೃಸ್ವರೂಪನಾದ ವರುಣ ಎಂದರೆ, ದೇಹದೊಳಗಿನ ದ್ರವಚೇತನವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಮಹಾನಿಯಮ. ರಕ್ತ, ರಸ, ಲಸಿಕೆ, ಪ್ರಾಣ—ಇವೆಲ್ಲ ಸರಿಯಾಗಿ ಹರಿಯದಾಗ ರೋಗ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ವರುಣತತ್ತ್ವ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ, ಈ ಹರಿವು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇದು ದೇಹಕ್ಕೆ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ "ಚೈತನ್ಯದ ಕಷಾಯ" ಎಂಬ ಭಾವ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಔಷಧಿ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬರುವುದಲ್ಲ; ಶುದ್ಧ ಜಲಚೇತನದ ಮೂಲಕ ದೇಹವೇ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಶುದ್ಧೀಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲ—ಅದು ಸಹಜವಾಗಿ, ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕು.

ನಮ್ಮ ಎರಡನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅತ್ಯಂತ ಆಳವಾದ ಯೋಗಾರ್ಥ ಅಡಗಿದೆ. ವರುಣ–ನೀರಿನ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕೇವಲ ಭೌತಿಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಮಂತ್ರ–ನಾದದ ಮೂಲಕ ಚೇತನಗೊಳಿಸುವ ವಿಧಾನ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. "ಅ, ಉ, ಮ" — ಪ್ರಾಣದ ಮೂರು ಚಲನಗಳು. "ಓಂ ನಮಃ ಶಿವಾಯ", "ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ" ಇವು ನೀರಿನ ಚೇತನವನ್ನು ಶಬ್ದರೂಪದಲ್ಲಿ ಉದ್ದೀಪಿಸುವ ಬೀಜಗಳು. ಜಲವು ಶಬ್ದವನ್ನು ಧರಿಸುವ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮಾಧ್ಯಮ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶುದ್ಧ ನಾದ ಜಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದಾಗ, ಅದು ಅಮೃತತತ್ವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. "ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಧ್ವನಿ" ಎಂದರೆ ಜೋರಾದ ಶಬ್ದವಲ್ಲ; ಲಯಬದ್ಧ, ಶುದ್ಧ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ನಾದ. ಈ ನಾದ ಜಲಚೇತನವನ್ನು ಚಲನೆಗೆ ತರುತ್ತದೆ—ಅದು ಮಳೆ ಆಗಬಹುದು, ದೇಹದೊಳಗಿನ ರಸಪ್ರವಾಹವಾಗಬಹುದು, ಅಥವಾ ಮನಸ್ಸಿನ ಶಾಂತಿಯಾಗಬಹುದು.

ಈ ಮಂತ್ರವು ಆಧುನಿಕ ಮಾನವನಿಗೆ ಬಹಳ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಂದು ನೀರು ಇದೆ, ಆದರೆ ಜಲಚೇತನ ಇಲ್ಲ. ಮಂತ್ರ ಇಲ್ಲದೆ ಜಲ ನಿರ್ಜೀವವಾಗುತ್ತದೆ; ಶುದ್ಧ ನಾದ ಇಲ್ಲದೆ ದೇಹ ಕೇವಲ ಯಂತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ವರುಣತತ್ತ್ವ ಎಂದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿಯಮವನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದು—ಶುದ್ಧ ನೀರು, ಶುದ್ಧ ಆಹಾರ, ಶುದ್ಧ ಶಬ್ದ, ಶುದ್ಧ ಚಿಂತನೆ. ಈ ನಾಲ್ಕೂ ಸೇರಿದಾಗ ಮಾತ್ರ "ಶಂಕರಂ" ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ರೋಗ ಇಲ್ಲ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಶಾಂತಿ ಇಲ್ಲ, ಚೇತನದಲ್ಲಿ ಭಾರ ಇಲ್ಲ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ನೀನು ಜಲವನ್ನು ಕೇವಲ ಕುಡಿಯಬೇಡ; ಅದನ್ನು ಅರಿತು ಸ್ವೀಕರಿಸು. ನೀನು ಮಂತ್ರವನ್ನು ಕೇವಲ ಜಪಿಸಬೇಡ; ಅದನ್ನು ಜಲಚೇತನದಲ್ಲಿ ನೆನೆಸಿ ಬದುಕು. ಈ ಮಂತ್ರವು ವರುಣನನ್ನು ಜಲದ ಅಧಿದೇವತೆ, ದೇಹ–ಮನಃಶುದ್ಧಿಯ ನಿಯಂತ್ರಕ ಮತ್ತು ನಾದ–ಮಂತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವ ದೈವಿಕ ಪಿತೃತತ್ತ್ವವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ – 15
ಸರಸ್ವತಿ - ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ

ಅಕ್ಷರಶಃ ಸರಸ್ವತಿ ರಹಸ್ಯ : ಪ್ರಾಣ–ಅಮೃತ–ವ್ಯಾಪನ ತತ್ತ್ವ

"ಸರಸ್ವತಿ" = सरस्वती = ಎಂಬ ಪದವು ಅಕ್ಷರಗಳ ರೀತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದಾಗ **"ಗಾಳಿಯು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಅಮೃತವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಲು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ"** ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ, ಸರಸ್ವತಿ ಎಂದರೆ ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿ ನದಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಟದ ಗಾಳಿಯು ದೇಹದ ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಅಮೃತ ರೂಪದ ದ್ರವ ರೂಪದ ಆವಿಯನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯು-ವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ವೇದ ಹೇಳಿದೆ. ಇಂತಹ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ನದಿಯು ವಿದ್ಯೆಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದಳು. ಇಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಎಂಬುದು ಆವಿ ರೂಪದ, ವಾಯು ರೂಪದ ಅಮೃತವನ್ನು ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ನಂತರ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ನದಿ, ಇದು ನಮ್ಮ ಸುಷುಮ್ನ ನಾಡಿಯ ಮುಖೇನ ಸಹಸ್ರಾರವನ್ನು ತಲುಪುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನೈಟ್ರಿಕ್ ಆಕ್ಸೈಡ್ ಅಮೃತ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಆಹಾರದಲ್ಲಿನ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆ ಅಮೃತದ ಆವಿ, ದೇಹದ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಿಗಳ ಸಾರ ಶೇಖರಣೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತನಾದ ಯೋಗಿಯು, ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ವಿಧಾನದಂತೆ ಅಂತಹ ಅಮೃತ ವಾಯುವನ್ನು ಹಾಗೂ ಆವಿಯನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಆವಿಯ ಜಲದಾರೆಯನ್ನು ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿ ಎಂದು ಋಷಿಗಳು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅನಾದಿಯ ಹೆಸರು ಸುಮ್ಮನೆ ಇಟ್ಟಿರುವುದಲ್ಲ, ಇದು ಮನುಜನ ಆಂತರಿಕ ಮತ್ತು ಭಾಹ್ಯ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಭಂದಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿ ಸುಷುಮ್ನಾದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಚಕ್ರಗಳ ಸಂಪರ್ಕದ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಆತ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜೀವನಿಗೆ ತುಂಬುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಲು ಬ್ರಹ್ಮನ ಜೊತೆ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಪತ್ನಿ ಎಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಆಗಿರುವುದು ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿ ಸರಸ್ವತಿಗೂ ತಂದೆ ಎಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಕಡೆ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸರಸ್ವತಿ ವಿದ್ಯಾ ದೇವತೆ ನಮಗೆ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನ ವಿಕಾಸ ಮಾಡುವ ಜೀವಾಂಶವಾಗಿದೆ.

ಇಡಾ ಪಿಂಗಳಾ ಸುಷುಮ್ನಾ ಇವುಗಳಿಗೆ ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿಗಳೆಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪ್ರಕಾರ ಸರಸ್ವತಿ ಎಂಬುದು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸಮ್ಮಿಳನ ಪದವಾಗಿದ್ದು ಸರ ಎಂದರೆ ಸಾರ, ಮತ್ತು ಸ್ವ ಎಂದರೆ ಒಂದು ಸ್ವಯಂ; ಸಮ್ಮಿಳನ ಪದದ ಅರ್ಥ "ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮದ ಸಾರ" ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತಿ ಎಂದರೆ "ಸ್ವಯಂ ಜ್ಞಾನದ ಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವವರು". ಸರಸ್ವತಿ ಎಂಬ ಪದವು ನದಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿ ಮತ್ತು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ದೇವತೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ, ಆರಂಭಿಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ, ಪದವು ಸರಸ್ವತಿ ನದಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ದೃಶದ್ವತಿಯಂತಹ ಇತರ ವಾಯುವ್ಯ ಭಾರತೀಯ ನದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿ ದೇವತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದವು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ತಾಯಂದಿರಲ್ಲಿ, ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತದೆ.

ಋಗ್ವೇದದ ಪುಸ್ತಕ 10.17 ರಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ನೀರನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸುವ, ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ ದೇವತೆಯಾಗಿ ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ: "ಜಲಗಳು, ತಾಯಂದಿರು, ನಮ್ಮನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಲಿ, ಬೆಣ್ಣೆಯಿಂದ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವವರು, ಬೆಣ್ಣೆಯಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಲಿ, ಈ ದೇವತೆಗಳು ಕಲ್ಮಶವನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಲು, ನಾನು ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೀಕರಣದಿಂದ ಹೊರಬರುತ್ತೇನೆ". ಋಗ್ವೇದದ ಪುಸ್ತಕ 10

ರ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು "ಜ್ಞಾನದ ಒಡೆಯ" ಎಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆಕೆಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯು ಋಗ್ವೇದದ ನಂತರ ರಚಿತವಾದ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಜ್ಞಾನ, ಕಲೆ, ಸಂಗೀತ, ಮಧುರ, ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಲು, ಭಾಷೆ, ವಾಕ್ಚಾತುರ್ಯ, ಸೃಜನಶೀಲ ಕೆಲಸ ಮತ್ತು ಅದರ ಹರಿವು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಾರ ಮತ್ತು ಆತ್ಮವನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ದೇವತೆಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಮಹಾಭಾರತದ ಶಾಂತಿ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ವೇದಗಳ ತಾಯಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದಾಗ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಆಕಾಶದ ಸೃಜನಶೀಲ ಸ್ವರಮೇಳವಾಗಿ.

ತೈತ್ತಿರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪುಸ್ತಕ 2 ರಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿರರ್ಗಳ ಮಾತು ಮತ್ತು ಸುಮಧುರ ಸಂಗೀತದ ತಾಯಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸರಸ್ವತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಕ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿ ಎಂದೂ ಬಿಂಬಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಓಂ ಸರಸ್ವತೀ ಮಹಾವಾಗೇ ವಿದ್ಯೆ ಕಮಲಲೋಚನೇ ।
ವಿಶ್ವ ರೂಪೇ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿ ವಿದ್ಯಾಂ ದೇಹಿ ನಮೋಸ್ತು ತೇ ।

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಓ ಮಹಾನ್ ಜ್ಞಾನದೇವತೆ, ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕಮಲದಂತಿವೆ, ನೀನು "ವಿಶ್ವರೂಪ", ಓ ಬೃಹತ್ ಕಣ್ಣುಗಳ ದೇವತೆ, ನನಗೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡು, ನಾನು ನಿನಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಲೋಕಾರೂಡಿಯಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಈ ವಿಶೇಷ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸೃಜನಾತ್ಮಕ, ಉದಾರ, ಅದೃಷ್ಟ, ಉದ್ವಿಗ್ನತೆ, ಸಮರ್ಥ, ಸ್ನೇಹಿ, ಸಕ್ರಿಯ, ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವ, ಹರ್ಷಚಿತ್ತದಿಂದ, ಬಾಷ್ಪಶೀಲ, ಗಂಭೀರ, ಆಧುನಿಕ ಇತ್ಯಾದಿ. ಜನರು ಈ ಪದವನ್ನು ಕೇಳುವಾಗ ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಹಳ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳಿಗಾಗಿ, ಪದದ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಉಪಪ್ರಜ್ಞೆ ಅರ್ಥ ಬಲವಾಗಿದೆ. ಈ ಪದವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನರಿಗೆ ಇದು ಸುಪ್ತಾವಸ್ಥೆಯ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನ ಶಕ್ತಿ, ಅವನ ಮಗಳು ಮತ್ತು ಅವನ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಮಾತಿನ ದೇವತೆ ಸರಸ್ವತಿ. ಅವಳು ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಾಳೆ, ಇದರಿಂದ ಸಂಘಟಿತ ಸೃಷ್ಟಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನವು ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯೇ ಮಾತು. ಅವಳು ವಾಕ್ಚಾತುರ್ಯದ ದೇವತೆ, ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಜ್ಞಾನದ, ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತದ ಪೋಷಕ. ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಬರವಣಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲಾ ಸಂವಹನಗಳ ಮೂಲ ಅವಳು. ಅವಳು ಎಲ್ಲಾ ಕವಿತೆ ಮತ್ತು ಬರವಣಿಗೆಯೊಳಗೆ ನೆಲೆಸಿರುವ ಶಕ್ತಿ.

ಸರಸ್ವತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪವಿತ್ರ ನದಿಯಾಗಿದ್ದು, ಇದನ್ನು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ: - "ಪರ್ವತಗಳಿಂದ ಸಮುದ್ರದವರೆಗೆ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಹೋಗುವವಳು." ಅನುಗ್ರಹ, ಸೊಬಗು, ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಮೋಡಿಯೊಂದಿಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸಿದಾಗ ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯ ವೀಣೆ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಗರ್ಭಗುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಆ ರೀತಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ.

ಸರಸ್ವತಿ (ಏಕಾಕ್ಷರ) ಬ್ರಾಹ್ಮಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ, ವರಾಹಪುರಾಣದ ಅಧ್ಯಾಯ 91 ರ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಬಿಳಿ ದೇಹವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ತ್ರಿಕಾಲದ ರೂಪ, ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಮಹೇಶ್ವರ (ಶಿವ). ವೇದಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಾದ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯ ಮತ್ತು ನಿರುಕ್ತದ ಕರ್ತೃವಾದ ಯಾಸ್ಕಚಾರ್ಯ ಸರಸ್ವತಿಯ ದ್ವಂದ್ವ ರೂಪವನ್ನು ಸಹ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸರಸ್ವತಿಯು ತಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮಳು, ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮಳು ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮಳು ಎಂದು ಋಗ್ವೇದ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ (ಬ್ರಹ್ಮದ ಪತ್ನಿ), ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

"ಸರಸ್ವತಿ" ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥ ***"ಸರೋ ನೀರಂ, ಜ್ಞಾನಂ ವಾ, ತದ್ವತ್, ರಸೋ ವಾ ತಸ್ಯಾಃ ಇತಿ"—*** *"ನೀರು ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವರು ಅಥವಾ ಎಲ್ಲದರ ಸಾರವಾಗಿರುವವರು". ವೈದಿಕ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು*

ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಒಂದು ದಂತಕಥೆಯಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿ ಮತ್ತು ಆದಿತ್ಯರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಹಿಂದೂ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ, ನೀರಿನೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಪುರಾಣಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಹಿಂದೂ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ, ನೀರನ್ನು ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚದ ಅಡಿಪಾಯ, ಸಸ್ಯ ಜೀವನದ ಸಾರ ಮತ್ತು ಅಮರತ್ವದ ಅಮೃತವೆಂದು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭೂಮಿಯ ಸಾರವು ನೀರು. ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಪ್ರಕಾರ, ಭೂಮಿಯು ಸಾರವಾಗಿದೆ, ಅಂದರೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಅಥವಾ ಆಶ್ರಯವಾಗಿದೆ. ನೀರು ಭೂಮಿಯ ಸಾರವಾಗಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಭೂಮಿಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಮತ್ತು ಉದ್ದವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಇದು ಭೂಮಿಯ ಸಾರವಾಗಿದೆ.

ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷದ್‌ನ ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕುದುರೆ (ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವ ಎಂದರೆ ಸಂಖ್ಯೆ ಏಳು ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಇದೆ – ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯ ಏಳು ಚಕ್ರಗಳೂ ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ) ಅರ್ಪಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನದಿಗಳನ್ನು ಅವನ ನರಗಳ ಗುಂಪು ಎಂದು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ, ಅರ್ಪಣೆಗಾಗಿ ದೈತ್ಯಾಕಾರದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಕುದುರೆಯ ಅಂಗಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಗಗಳು ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. 'ಕುದುರೆ' ಎಂಬ ಪದವು ಏಳು ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಚಲನೆಯ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಜಗತ್ತು ಯಾವಾಗಲೂ ಚಲನಶೀಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಶಕ್ತಿಯು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ-ವಾಗುವುದನ್ನು ಕುದುರೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕುದುರೆ' ಎಂಬ ಪದವು ಅತ್ಯಂತ ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುವ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ಈ ಕುದುರೆಯು (ಏಳು ಸ್ಥಾನಗಳು) ಅರ್ಪಣೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿದೆ. ಈ ಪದವು ಅರ್ಪಣೆಗೆ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನು ನಡೆಸುವ ಶಕ್ತಿಯ ಪರಿಚಲನೆಯು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಅರ್ಪಣೆ. ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಚಿಕ್ಕ ವಸ್ತುಗಳು ಅವನ ಜೀರ್ಣವಾಗದ ಆಹಾರದ ಧಾನ್ಯಗಳಾಗಿವೆ; ನದಿಗಳು ಅವನ ನರಗಳ ಗುಂಪು. ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಪ್ರಕಾರ, ತ್ಯಾಗದ ಕುದುರೆಯ ತಲೆಯು ಅರುಣೋದಯವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಸೂರ್ಯ (ಬೆಳಕಿನ ಶಕ್ತಿ) ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಮುಖ ಶಕ್ತಿ ಗಾಳಿ. ತ್ಯಾಗದ ಕುದುರೆಯ ಹಿಂಭಾಗವು ಸ್ವರ್ಗವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಹೊಟ್ಟೆಯು ಆಕಾಶವಾಗಿದೆ. ಕುದುರೆಯ ಅರ್ಧ ಜೀರ್ಣವಾದ ಆಹಾರ ಮರಳು ಮತ್ತು ಅದರ ರಕ್ತನಾಳಗಳು ನದಿಗಳು. ಕುದುರೆಯ (ಏಳು ಸ್ಥಾನಗಳ) ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳು ಆರೋಹಣ ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಭಾಗವು ಅವರೋಹಣ ಭಾಗಗಳು. ಕುದುರೆಯ ದೇಹದ ನಡುಕ ಗುಡುಗುತ್ತಿದೆ. ಕುದುರೆಯ (ಏಳು ಸ್ಥಾನಗಳ) ನೆಗಡಿಯೇ ಅದರ ಧ್ವನಿ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಸ್ವಭಾವವು ಬ್ರಹ್ಮದ ಏಕೈಕ ಅಂಶವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ, ಇದು ವೇದಾಂತದ ಗಣನೀಯ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಸರಸ್ವತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದಾನಿ ಮತ್ತು ಅವಳ ಆಹಾರದ ಸಂಗ್ರಹವು ಖಾಲಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ತಾಯಿ ದೇವತೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಅವಳು ನಮಗೆ ಹೇರಳವಾಗಿ ಆಹಾರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾಳೆ. ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಯೋಗಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮ-ವಿದ್ಯೆ ಎಂದು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ನಂತರ ಅವರು ಎಲ್ಲಾ ಲೌಕಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಹರಿಯ ಪತ್ನಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತಪುರಾಣವು ಹರಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಸರಸ್ವತಿ ಮತ್ತು ಗಂಗ ಎಂಬ ಮೂವರು ಹೆಂಡತಿಯರಿದ್ದರು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಿದನು, ಆದರೆ ಅವಳು ಅವನ ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದಾಗ, ಅವನು ಅವಳ ಪ್ರೀತಿಯ ವಸ್ತುವಾಗಿ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲು ಕೇಳಿದನು. ಸರಸ್ವಾನನು ಸರಸ್ವತಿಯ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇದೇ ರೀತಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಮತ್ತು ಭಾರತಿಯ ನಡುವಿನ ಗುರುತನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ಹರಿಯ ನಡುವೆ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹರಿಯನ್ನು ಸರಸ್ವನೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ, ಅವನು ನೀರಿನ ಅಧಿದೇವತೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ-ಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಗೆ ಆಹಾರದ ಉಡುಗೊರೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಬರುವ ದೇವತೆ

ಪಾವಕಾ ನಃ ಸರಸ್ವತೀ ವಾಜೇಭಿರ್ವಾಜಿನೀವತೀ |
ಯಜ್ಞಂ ವಷ್ಟು ಧಿಯಾವಸುಃ || ಚೋದಯಿತ್ರೀ ಸೂನ್ರಾ್ತನಾಂ
ಚೇತನ್ತೀ ಸುಮತೀನಾಮ | ಯಜ್ಞಂ ದಧೇ ಸರಸ್ವತೀ ||
ಮಹೋ ಅರ್ಣಃ ಸರಸ್ವತೀ ಪರ ಚೇತಯತಿ ಕೇತುನಾ |
ಧಿಯೋ ವಿಶ್ವಾ ವಿ ರಾಜತಿ ||

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 1 - ಸೂಕ್ತ 3 - ಶ್ಲೋಕ 10 ರಿಂದ 12

ಭಾವಾರ್ಥ:- (10). ಸರಸ್ವತಿ, ದೈವಿಕ ಮಾತಿನ ದೇವತೆ, ಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ದೈವತ್ವದ ತಾಯಿ ಜ್ಞಾನ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಗೆ ಆಹಾರದ ಉಡುಗೊರೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಂದು ಜ್ಞಾನದ ಬೆಳಕಿನಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಲಿ. ತಾಯಿ ನಮ್ಮ ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ ಮತ್ತು ನಮಗೆ ದೈವಿಕ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡಲಿ. (11). ಸರಸ್ವತಿ, ಶಾಶ್ವತ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ದೈವಿಕ ಮಾತಿನ ತಾಯಿ, ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವ ಕಾನೂನಿನ ಅನ್ವೇಷಕರನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಉದಾತ್ತ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಮತ್ತು ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಅಭಿಮಾನಿಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುತ್ತದೆ. ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ದೈವಿಕ ಹರಿವು ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯತೆಯ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತದೆ. (12). ಸರಸ್ವತಿ, ತಾಯಿ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ದೈವಿಕ ಭಾಷಣದ ಪ್ರಬಲ ಸಾಗರ ಹರಿವು, ಅವಳ ಸರ್ವಜ್ಞತೆಯ ಹೊಳಪಿನಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಪಂಚದಾದ್ಯಂತ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯತೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- ಇಂತಹ ಭವ್ಯ ಸಂದೇಶವಿರುವ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿ ಇರುವ ಮಾನವನ ಸಹಸ್ರಾರ ಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಶಿರಸ್ಸಿಗೆ ಆಹಾರದ ಉಡುಗೊರೆಗಳನ್ನು ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ತರುವ ಮತ್ತು ಬೆಳಕಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಆವಿ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯುತೆಯ ವಾಯುವನ್ನು ತರುವ ತಾಯಿ ಸರಸ್ವತಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವಳು. ನಾವು ಮಾಡುವ ಕುಂಡಲಿನಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಒಂದು ಕಲೆ ಮತ್ತು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅದರಿಂದ ನಡೆಯುವುದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು, ಅದುವೇ ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯದ ಯಜ್ಞ ಕ್ರಿಯೆ. ಇದರಿಂದ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿ ಅಥವಾ ದೈವ ಶಕ್ತಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಶಾಶ್ವತಜ್ಞಾನ, ಉತ್ತಮ ಮಾತುಗಾರಿಕೆ, ವಿಶ್ವದ ಅನೇಕ ಅನ್ವೇಷಣೆಗಳ ಪ್ರೇರೇಪಣೆ, ಅತೀ ಹೆಚ್ಚು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ, ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ಆರನೇ ಮತ್ತು ಏಳನೇ ಇಂದ್ರಿಯ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಚೇತನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಮಾನವನ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ನಿರಂತರ ಯಜ್ಞವಾಗಿದೆ. ಇದು ಮನುಜನಿಗೆ ಸರ್ವ ಜ್ಞಾನ, ಪ್ರಭಲ ಭಾಷಣ, ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚಿಂತನೆ, ಮಾನವೀಯತೆಯ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಏನಿದು ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಮಾನವದೇಹದ ಶಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿದಿರಿ ಹಾಗಾದರೇ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆ ತಪ್ಪೇ ಎಂಬ ಅನುಮಾನ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬರಬಹುದು. ಖಂಡಿತ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆ ತಪ್ಪಲ್ಲ, ಅದರಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಂಶ ಇದೆ.

ಸರಸ್ವತಿ – ರಭಸಶಕ್ತಿ, ದಾನಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ವಿಜಯದ ಪ್ರಾಣತತ್ತ್ವ

ಇಯಮದದಾದ ರಭಸಂ ರಣಚ್ಯುತಂ ದಿವೋದಾಸಂ ವದ್ರ್ಯಶ್ವಾಯ ದಾಶುಷೇ |
ಯಾ ಶಶ್ವನ್ತಮಾಚ ಖಾದಾವಸಂ ಪಣಿಂ ತಾ ತೇ ದಾತ್ರಾಣಿ ತವಿಷಾ ಸರಸ್ವತಿ || 1

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 6 - ಸೂಕ್ತ 61

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಸರಸ್ವತಿ, ಈ ದೈವಿಕ ಅರಿವಿನ ದೀರ್ಘಕಾಲಿಕ ಪ್ರವಾಹ, ಇದು ಶಾಶ್ವತವಾದ, ಎಲ್ಲಾ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಆರಾಧ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ದೈವತ್ವದ ಬೆಳಕಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತದೆ, ಯಜ್ಞದ ಉದಾರ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ

ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳ ನೆರವೇರಿಕೆಗೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಚೈತನ್ಯವು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಜೀವನದ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಲಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಓ ತಾಯಿ, ಮಾನವ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಇದು ನಿನ್ನ ಅದ್ಭುತ ಕೊಡುಗೆಗಳು.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ನದಿ ಅಥವಾ ವಾಗ್ದೇವತಿಯಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. "ರಭಸಂ" ಎಂಬುದು ಅಚಾನಕ್ ಉಕ್ಕುವ ತೀವ್ರ ಶಕ್ತಿ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೇಹ–ಮನ–ಪ್ರಾಣಗಳು ಚದುರಿದಾಗ, ಆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮರಳಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇ ಸರಸ್ವತಿ. "ರಣಚ್ಯುತಂ" ಎಂದರೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕುಸಿದ, ಹಿಂಜರಿದ ಶಕ್ತಿ. ಸರಸ್ವತಿ ಅದನ್ನು ಪುನಃ ಉದ್ದೀಪನಗೊಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ದಿವೋದಾಸನಿಗೆ ವಧ್ರ್ಯಶ್ವನ ಮೂಲಕ ದಾನ ನೀಡಿದಳೆಂದು ಹೇಳುವುದು—ಸಾಧಕನಿಗೆ ಗುರುಪರಂಪರೆಯ ಮೂಲಕ ಬರುವ ಪ್ರಾಣಬಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. "ಪಣಿ" ಎಂದರೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಿಡದ ಶಕ್ತಿ—ಅಹಂಕಾರ, ಅಜ್ಞಾನ, ಜಡತ್ವ. ಸರಸ್ವತಿ ಆ ಪಣಿಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅಂದರೆ, ಒಳಗಿನ ಅಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ಮುರಿದು, ಚೇತನವನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. "ದಾತ್ರಾಣಿ" ಎಂದರೆ ಆಕೆಯ ಕೊಡುಗೆಗಳು—ಅವು ಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲ, "ತವಿಷಾ" ಎಂದಂತೆ ತೀವ್ರ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದವು.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ನೀವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ವಾಯು–ಅಕ್ಷರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಈ ಮಂತ್ರದ ಅಂತರಾರ್ಥ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಯುದ್ಧವೆಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಸಮರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಸಮರ. ಮನಸ್ಸಿನ ಅಶಾಂತಿ, ಪ್ರಾಣದ ಅಸ್ಥಿರತೆ, ಬುದ್ಧಿಯ ಗೊಂದಲ—ಇವೆಲ್ಲವೂ ರಣಭೂಮಿ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಮರುಸಂಯೋಜಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಉಸಿರು ಚದುರಿದಾಗ, ಅದನ್ನು ರಭಸದಿಂದ—ಆದರೆ ಲಯಬದ್ಧವಾಗಿ—ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತುವ ಶಕ್ತಿ. ಆ ಶಕ್ತಿ ಸುಷುಮ್ನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾದಾಗ, ಸೋತಂತೆ ಕಂಡ ಜೀವಶಕ್ತಿ ಮತ್ತೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪಣಿ ನಾಶವೆಂದರೆ—ಉಸಿರಿನಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ ಅಜ್ಞಾನ, ಭಯ, ಜಡತ್ವ ಕರಗುವುದು. ಆಗ ಸರಸ್ವತಿಯ ದಾನವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ, ಧೈರ್ಯ, ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಶಕ್ತಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಯುದ್ಧವಿಜಯಕ್ಕೂ, ಧ್ಯಾನಸಾಧನೆಗೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಪ್ರಾಣದೇವಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಕಳೆದುಹೋದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮರಳಿ ನೀಡುವವಳು, ಅಜ್ಞಾನ–ಪಣಿಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವಳು, ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯುತ ದಾನಗಳನ್ನು ನೀಡುವವಳು ಸರಸ್ವತಿ. ಹೊರಗಿನ ಯುದ್ಧವಾಗಲಿ, ಒಳಗಿನ ಸಾಧನೆಯಾಗಲಿ—ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಲಯಕ್ಕೆ ತರುವ ಶಕ್ತಿಯೇ ಸರಸ್ವತಿ ರಹಸ್ಯ.

ಸರಸ್ವತಿ – ಶುಷ್ಮ, ಊರ್ಮಿ ಮತ್ತು ಪರ್ವತಭೇದಿನಿ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ

ಇಯಂ ಶುಷ್ಮೇಭಿರ್ಬಿಸಖಾ ಇವಾರುಜತ ಸಾನು ಗಿರೀಣಾಂ ತವಿಷೇಭಿರೂರ್ಮಿಭಿಃ |
ಪಾರಾವತಘ್ನೀಮವಸೇ ಸುವೃಕ್ತಿಭಿಃ ಸರಸ್ವತೀಮಾ ವಿವಾಸೇಮ ಧೀತಿಭಿಃ || 2

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 6 - ಸೂಕ್ತ 61

ಭಾವಾರ್ಥ:- ದೈವಿಕ ಜಾಗೃತಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಹರಿವು, ತೀವ್ರವಾದ ಹೊಡೆತಗಳು ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಅಲೆಗಳು, ಪರ್ವತಗಳ ಎತ್ತರ ಮತ್ತು ಮೋಡಗಳ ಆಳವನ್ನು ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಮರೆಮಾಚುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕಮಲದ ಹೂವುಗಳ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಅಗೆದು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆಯುವವನಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ತೆರೆಯುತ್ತದೆ. ನಾವು ಈ ಅದ್ಭುತ ತಾಯಿಯ ಹೊಳೆ, ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ಮತ್ತು ಸೇವೆ ಮಾಡೋಣ, ಪ್ರವಾಹದ ತೀರವನ್ನು ಮುರಿದು, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಆಲೋಚನೆಗಳು ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರ ಕ್ರಿಯೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಜೀವನದಿಂದ ಕತ್ತಲೆ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯೋಣ.

ಸರಳಾರ್ಥ:- ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾದ ತನ್ನ ಪ್ರವಾಹಗಳಿಂದ ಪರ್ವತಗಳ ಶಿಖರಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ಹರಿಯುವವಳೂ, ಅಪಾರ ಬಲದ ಅಲೆಗಳಿಂದ ಅಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ಮುರಿಯುವವಳೂ ಆದ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು, ನಾವು ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಗಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಚಲನೆಯುತ, ಭೇದಕ ಶಕ್ತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. "ಶುಷ್ಮೇಭಿಃ" ಎಂದರೆ ಸಂಗ್ರಹಿತ ಉಗ್ರ ಶಕ್ತಿ. ಅದು ಅಶಾಂತ ಆವೇಶವಲ್ಲ; ಒಳಗಿನಿಂದ ಒತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ನಿಯಂತ್ರಿತ ಬಲ. "ಬಿಸಖಾ ಇವಾರುಜತ್" ಎಂಬ ಉಪಮೆ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ—ಕಮಲದ ಕಾಂಡದಂತೆ ಮೃದುವಾಗಿ ಕಾಣುವ ದೇಹದೊಳಗೆ ಸಹ, ಕಠಿಣ ಅಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ಒಡೆಯುವ ಶಕ್ತಿ ಅಡಗಿದೆ ಎಂಬ ಸೂಚನೆ. "ಸಾನು ಗಿರೀಣಾಂ" ಎಂದರೆ ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಗಳು ಹೊರಗಿನ ಭೌತಿಕ ಅಡ್ಡಿಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಗಾಢ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು, ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಅಜ್ಞಾನಪರತೆಯೂ ಹೌದು. ಸರಸ್ವತಿಯ "ತವಿಷೇಭಿಃ ಊರ್ಮಿಭಿಃ" — ಅಂದರೆ ತೀವ್ರ ಅಲೆಗಳಂತೆ ಹರಿಯುವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ — ಆ ಅಡ್ಡಿಗಳು ಕರಗುತ್ತವೆ. "ಪಾರಾವತಘ್ನೀ" ಎಂದರೆ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಅಡಚಣೆಗಳನ್ನೂ ಮುರಿಯುವವಳು. ಸರಸ್ವತಿ ಕೇವಲ ಸಮೀಪದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿವಾರಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆಳದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವ ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಬಂಧನಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳನ್ನು "ಅವಸೇ" — ರಕ್ಷಣೆಗೆ — ಆಹ್ವಾನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ನೀವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪ್ರಾಣ–ವಾಯು–ಸುಷುಮ್ನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಈ ಮಂತ್ರದ ಅಂತರಾರ್ಥ ಬಹಳ ಸ್ಪಷ್ಟ. "ಶುಷ್ಮ" ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣಸಂಚಯ. ಉಸಿರನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ, ಲಯಬದ್ಧವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ ಅದು ಒಳಗೆ ಒತ್ತಡದಂತೆ ಶಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಶಕ್ತಿ "ಊರ್ಮಿ"ಯಾಗಿ — ಅಲೆಗಳಂತೆ — ಸುಷುಮ್ನದಲ್ಲಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಪರ್ವತಭೇದನೆ ಎಂದರೆ ಕುಂಡಲಿನಿಯು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಗ್ರಂಥಿಗಳನ್ನು ದಾಟುವುದು. ಮೂಲಾಧಾರ, ಹೃದಯ, ಆಜ್ಞಾಚಕ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಡ್ಡಿಗಳು ಈ ಪರ್ವತಗಳೇ. ಸರಸ್ವತಿ ತತ್ತ್ವವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಶುದ್ಧವಾದರೆ, ಈ ಅಡ್ಡಿಗಳು ಮೃದುವಾಗುತ್ತವೆ; ಬಲವಂತದಿಂದಲ್ಲ, ಸಹಜ ಪ್ರವಾಹದಿಂದಲೇ ದಾಟಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. "ಸುವ್ರಕ್ತಿಭಿಃ ಧೀತಿಭಿಃ" — ಶುದ್ಧವಾದ ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವುದು — ಅಂದರೆ, ಉಸಿರು–ಮನ–ಬುದ್ಧಿ ಒಂದಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದಾಗ, ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಒಡೆಯುವ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ವರ್ಣಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಅದು ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಕೃತಿ ಶಕ್ತಿಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಸಂಕೇತ. ಶುಷ್ಮವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿತ ಪ್ರಾಣವು ಅಲೆಗಳಂತೆ ಸುಷುಮ್ನದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸಿದಾಗ, ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಅಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಕರಗುತ್ತವೆ. ಶುದ್ಧ ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದಾಗ, ಸರಸ್ವತಿ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಾಳೆ.*

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- ಪ್ರಾಚೀನ ದಾರ್ಶನಿಕರು ಮಾನವೀಯತೆಯ ಸೇವೆಯು ದೇವರಲ್ಲಿ ದೇವರ ಸೇವೆ ಎಂದು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ, ಅವರು ಔಷಧೀಯ ಗುಣಪಡಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಸಿದ್ಧ ಔಷಧವು ಅಂತಿಮವನ್ನು ತಲುಪಲು ಸಿದ್ಧರ ಅಭ್ಯಾಸಗಳ ಉಪ-ಉತ್ಪನ್ನ ಎಂದು ಸರಿಯಾಗಿ ಕರೆಯಬಹುದು. ಸಿದ್ಧ ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ವಿಜ್ಞಾನವಾಗಿದ್ದರೂ, ಕಲೆ, ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನದ ಮಿಶ್ರಣವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇದೇ ಕಾರಣ. ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅತೀಂದ್ರಿಯತೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಅತೀಂದ್ರಿಯತೆಗೆ ವಿಜ್ಞಾನದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಇವೆರಡೂ ಬೇಕು. ನೊಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕೃತ ಆಲ್ಬರ್ಟ್ ಐನ್‌ಸ್ಟೈನ್ ಅವರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲು: "ಧರ್ಮವಿಲ್ಲದ ವಿಜ್ಞಾನ ಕುರುಡು; ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಧರ್ಮ ಕುಂಟ". ಸಿದ್ಧ ವೈದ್ಯರು ದೇಹದಲ್ಲಿನ ವಾಯುಗಳ ಹರಿವು ಹೇಗೆ ಜೀವದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ತರುತ್ತದೆ ಎಂದೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಿಳೆ ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಮಲಬದ್ಧತೆಯಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಲವು ಅವಳ ಕರುಳಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿದ್ದರೆ,

ಮಗು ಮಂದವಾಗಿ ಜನಿಸುತ್ತದೆ. ಆಕೆಯ ಕರುಳಿನಲ್ಲಿ ಘನ ಮಲದ ಬದಲಿಗೆ ಅತಿಯಾದ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದ್ದರೆ, ಮಗು ಮೂಕವಾಗಿ ಜನಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇವೆರಡೂ ಸಮಾನವಾಗಿ, ಮಿಶ್ರಿತ ಮತ್ತು ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದರೆ, ಮಗು ಹುಟ್ಟು ಕುರುಡಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇತ್ಯಾದಿ.. ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ, ನಮ್ಮ ದೇಹದೊಳಗೆ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿರುವ ಮಲವು ಹಳಸಿದ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತದೆ, ಇದು ಸಿದ್ಧರ ಯೋಗದ ಶರೀರಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು 10 ಪ್ರಮುಖ ಗಾಳಿಗಳು ಹೇಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ದೈಹಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಹೇಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದರ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನಮಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ದೈವತ್ವದ ಅರಿವಿನ ದೀರ್ಘಕಾಲಿಕ ಪ್ರವಾಹದ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿ ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾಹ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮವಿನಾಶ ತತ್ತ್ವ

ಸರಸ್ವತಿ ದೇವನಿದೋ ನಿ ಬರ್ಹಯ ಪರಜಾಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಬರ್ಸಯಸ್ಯ ಮಾಯಿನಃ |
ಉತ ಕಷಿತಿಭ್ಯೋ. ಅವನೀರವಿನ್ದೋ ವಿಷಮೇಭ್ಯೋ ಅಸ್ರವೋ ವಾಜಿನೀವತಿ || 3

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 6 - ಸೂಕ್ತ 61

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಓ ಸರಸ್ವತಿ, ಪ್ರಬಲವಾದ ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ದಿವ್ಯತೆ ಮತ್ತು ದೈವಿಕ ಜ್ಞಾನದ ಅಪಪ್ರಚಾರಕರನ್ನು ಬುಡಸಹಿತ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ, ಪ್ರಪಂಚದಾದ್ಯಂತ ಜ್ಞಾನೋದಯ ನೀಡುವ ಬುದ್ಧಿವಂತರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ, ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ದತ್ತು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಜನರಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೊಳೆಗಳನ್ನು ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ನದಿಯಾಗಿಯೂ, ವಾಕ್ದೇವತೆಯಾಗಿಯೂ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಅವಳು ವಿಶ್ವಚೇತನೆಯನ್ನು ಚೇತನಗೊಳಿಸುವ ಮಹಾಶಕ್ತಿ. "ಸರಸ್ವತಿ ದೇವನಿದೋ ನಿ ಬರ್ಹಯ" ಎಂಬ ಆಮಂತ್ರಣವು, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ವಿಕೃತಗೊಳಿಸುವ, ಮಿಥ್ಯಾಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹರಡುವ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮೂಲಸಹಿತ ನಿವಾರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಋಷಿಯ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಬಾಹ್ಯ ಶತ್ರುಗಳ ಕುರಿತು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅಜ್ಞಾನ, ಅಹಂಕಾರ, ದುರ್ಮತಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾನವನೊಳಗೇ ಇರುವ ವಿರೋಧಶಕ್ತಿಗಳ ಕುರಿತೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. "ಪರಜಾಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಿಂದ, ಸರಸ್ವತಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಒಬ್ಬ ದೇಶದ, ಒಂದು ಕಾಲದ ದೇವಿಯಲ್ಲ; ಸಕಲ ವಿಶ್ವದ ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ರೀ. "ಉತ ಕ್ಷಿತಿಭ್ಯಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ, ರಾಷ್ಟ್ರ, ಸಮಾಜ—ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸರಸ್ವತಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಫಲವತ್ತಾಗಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. "ವಿಷಮೇಭ್ಯಃ ಅಸ್ರವಃ" ಎಂಬ ಮಾತು, ಸಮತಟ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕಠಿಣ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲೂ ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾಹ ಹರಿಯಬೇಕು ಎಂಬ ಋಷಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಶಾಂತವಾದ ವಾಕ್ಸ್ವರೂಪ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ವಾಜಿನೀವತಿ—ಚೇತನಶಕ್ತಿಯಿಂದ ತುಂಬಿದ, ಚುರುಕಾದ, ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಒಳಗಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಮಾನವನ ಆಂತರಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ವಿದ್ಯೆ ಅಲ್ಲ; ಸತ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ. "ದೇವನಿದಃ" ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಅಪಪ್ರಚಾರಕರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಒಳಗಿನ ಸಂಶಯಗಳು, ತಪ್ಪು ಗ್ರಹಿಕೆಗಳು, ಭ್ರಮೆಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನೋದಯ ಸಾಧ್ಯ. "ಪರಜಾಂ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ" ಎಂಬ ಭಾವಾರ್ಥದ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿ ಮಕ್ಕಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಆಳವಾದ ಆಶಯ ಇದೆ. ಇದು ಬಲವಂತದ ಅಧೀನತೆ ಅಲ್ಲ; ಸಹಜವಾದ ಆಕರ್ಷಣೆ. ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ದತ್ತು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂದರೆ, ಭೌತಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ

ಸಾಧಿಸುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವು ಪುಸ್ತಕದೊಳಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ, ಸಮಾಜದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದರದಲ್ಲೂ ಹರಿಯಬೇಕೆಂಬ ದರ್ಶನ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಇಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನೋಡಿದರೆ, ಇದು ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಕುರಿತು ಗಂಭೀರ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅಪಪ್ರಚಾರ, ಅರೆಸತ್ಯ, ವಿಕೃತ ಜ್ಞಾನಗಳು ಸಮಾಜವನ್ನು ಆವರಿಸಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿಯ ಕೃಪೆ ಎಂದರೆ ವಿವೇಕ, ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಪರತೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಾಧಕನಿಗೂ, ಚಿಂತಕನಿಗೂ, ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೂ ಒಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಾಗುತ್ತದೆ—ಜ್ಞಾನವು ಶುದ್ಧವಾಗಿರಲಿ, ಸಮನ್ವಯಕಾರಿಯಾಗಿರಲಿ, ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಸಮಾಜದ ಅಂತರಾಳವರೆಗೆ ತಲುಪಲಿ.

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಪೋಷಕ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಧೀಪ್ರೇರಣಾತತ್ತ್ವ

ಪರ ಣೋ ದೇವೀ ಸರಸ್ವತೀ ವಾಜೇಭಿರ್ವಾಜಿನೀವತೀ |
ಧೀನಾಮವಿತ್ರ್ಯವತು || 4

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 6 - ಸೂಕ್ತ 61

ಭಾವಾರ್ಥ:- ದೈವಿಕ ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ತಾಯಿ, ಸಂಪತ್ತು, ಗೌರವ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ ರಕ್ಷಕ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಪ್ರವರ್ತಕ, ಇಚ್ಛೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಸರಸ್ವತಿ, ನಮ್ಮನ್ನು ಕತ್ತಲೆ ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿ ಮತ್ತು ಜೀವನದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡುವ ದೇವಿಯಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ ಬೆಳಸುವ ತಾಯಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಪರ ಣೋ ದೇವೀ ಸರಸ್ವತೀ" ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ನಮ್ಮತ್ತ ಮುಖಮಾಡಿ ಕರುಣೆಯನ್ನು ಹರಿಸು ಎಂಬ ಆತ್ಮೀಯ ವಿನಂತಿಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ದೂರದ ದೈವಶಕ್ತಿ ಅಲ್ಲ; ಸಾಧಕನ ಬದುಕಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಜೀವಂತ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ. "ವಾಜೇಭಿಃ ವಾಜಿನೀವತೀ" ಎಂಬ ಪದಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತು ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಭೌತಿಕ ಐಶ್ವರ್ಯವಲ್ಲ; ಶಕ್ತಿ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಜಯದ ಚೈತನ್ಯ. ಸರಸ್ವತಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದರಿಂದ ಅವಳು ಜೀವನವನ್ನು ಚೇತನಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. "ಧೀನಾಮ್ ಅವಿತ್ರಿ" ಎಂದರೆ ಚಿಂತನೆಯ ರಕ್ಷಕಿ. ಮಾನವನ ಧೀಶಕ್ತಿ ಸರಿಯಾದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗದಿದ್ದರೆ, ವಿದ್ಯೆಯೇ ಅಂಧಕಾರವಾಗಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ, ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಉನ್ನತಗೊಳಿಸುವ ತತ್ತ್ವವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಸಂದೇಶ ಮಾನವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಎಂದರೆ ಬೆಳಕು; ಆದರೆ ಆ ಬೆಳಕು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬರುವುದಲ್ಲ, ಒಳಗಿಂದ ಹೊಮ್ಮಬೇಕಾದದ್ದು. "ಅವಿತು" ಎಂಬ ಭಾವದಲ್ಲಿ, ಅವಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಕೇವಲ ದೂರ ಮಾಡುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಬೆಳಕಿನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಮುನ್ನಡೆಸುತ್ತಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆ ಎಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನ, ಭಯ, ದ್ವೇಷ ಮತ್ತು ಅಸತ್ಯ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಮಾನವನ ಇಚ್ಛೆ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಕ್ರಿಯೆ ಪ್ರಬುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಧೀಶಕ್ತಿ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ, ಜೀವನವೇ ಯಜ್ಞವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಕುಟುಂಬ, ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಬೌದ್ಧಿಕ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಚಿಂತನೆ ಶುದ್ಧವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕ್ರಿಯೆ ಸಾತ್ವಿಕವಾಗುತ್ತದೆ.*

ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ "ಧೀನಾಮ್" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವ ಇದೆ. ಧೀ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿ ಅಲ್ಲ; ವಿವೇಕ, ಮೌಲ್ಯ ಮತ್ತು ದಿಕ್ಕು. ಸರಸ್ವತಿ ಧೀಶಕ್ತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದಾಗ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸ್ವತಃ ರಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದರೆ ಆಚರಣೆಗಳ ಗುಚ್ಛವಲ್ಲ; ಅದು ಚಿಂತನೆಯ ಕ್ರಮ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಋಷಿಗಳು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅಂತರಾತ್ಮದ ದೇವಿಯಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವಳು ಇಲ್ಲದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತು ಇದ್ದರೂ ಶಾಂತಿ

ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧೀಶಕ್ತಿ ಕುಗ್ಗಿದರೆ, ಮಾನವ ದಾರಿತಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಎಂದರೆ ಅಂಕಗಳಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಬದುಕನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಗಾಗಿ. ಅವಳು ವಾಜಿನೀವತೀ—ಚೇತನಶೀಲ. ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನವು ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿರಬಾರದು; ಅದು ಸತ್ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಬೇಕು. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ಒಂದು ಶಾಂತ ಆದರೆ ದಿಟ್ಟ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ—ಬೆಳಕು ಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲು ಚಿಂತನೆ ಶುದ್ಧವಾಗಬೇಕು.

ಸಂಕಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಶರಣಾಗತಿ ಮತ್ತು ವಿಜಯಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿ

ಯಸ್ತ್ವಾ ದೇವಿ ಸರಸ್ವತ್ಯುಪಬ್ರೂತೇ ಧನೇ ಹಿತೇ |
ಇನ್ದ್ರಂ ನ ವೃತ್ರತೂರ್ಯೇ || 5

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 6 - ಸೂಕ್ತ 61

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಓ ಅದ್ಭುತ ಮತ್ತು ಉದಾರವಾದ ತಾಯಿ ಸರಸ್ವತಿ, ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕರೆಯುವವರಂತೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಕರೆದರೆ, ಸರ್ವಶಕ್ತ ಆಡಳಿತಗಾರ, ಯುದ್ಧವು ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಬಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟ ರಾಕ್ಷಸನ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ, ನೀವು ಕೇಳಿರಿ, ಬಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದವನನ್ನು ಉಳಿಸಿ.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ವಿದ್ಯಾದೇವಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಸಂಕಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ತಕ್ಷಣ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. "ಯಸ್ತ್ವಾ ದೇವಿ ಸರಸ್ವತಿ ಉಪಬ್ರೂತೇ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಕರೆಯುವುದು ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರವಲ್ಲ; ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಂತರಾತ್ಮದಿಂದ ಮಾಡುವ ಆಪ್ತ ವಿನಂತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು "ಧನೇ ಹಿತೇ" ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಧನವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಐಶ್ವರ್ಯವಲ್ಲ, ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಶಕ್ತಿ, ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯ ಮತ್ತು ವಿವೇಕ. ಆ ಶಕ್ತಿಯ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಕರೆಯುವವನು, ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. "ಇಂದ್ರಂ ನ ವೃತ್ರತೂರ್ಯೇ" ಎಂಬ ಉಪಮೆ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರ. ಹೇಗೆ ಇಂದ್ರನು ವೃತ್ರನಾಶಕ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದನೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಸರಸ್ವತಿ ಸಂಕಟದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಸಾಧಕನ ಬುದ್ಧಿಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಶಸ್ತ್ರಸಂಘರ್ಷವಲ್ಲ; ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುವ ಅನ್ಯಾಯ, ಅಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮದ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಸಂದೇಶ ಮಾನವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವೃತ್ರನಂತೆ ಅಜ್ಞಾನ, ಭಯ ಮತ್ತು ಸಂಶಯಗಳು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದಾಗ, ಸರಸ್ವತಿಯ ಸ್ಮರಣೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸುವ ಶಸ್ತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕರೆಯುವಂತೆ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಕರೆಯುವುದು ಎಂದರೆ, ಶಕ್ತಿಗಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೇಡುವುದಲ್ಲ; ಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬೇಡುವುದು. ದುಷ್ಟ ರಾಕ್ಷಸನ ನಾಶ ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಶತ್ರುವಿನ ಸಂಹಾರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಒಳಗಿನ ಅಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ದುರಾಶೆಗಳ ವಿನಾಶ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ, ಸರಸ್ವತಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ಶಸ್ತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ, ವಿವೇಕ ಕವಚವಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಸತ್ಯವೇ ವಿಜಯದ ದಾರಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಸಂಕಟದ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಾಗ, ಅವಳು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಾಧಕನನ್ನು ಉಳಿಸುವುದು ಅವನನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಿಸುವುದರಿಂದಲ್ಲ, ಅವನನ್ನು ಸತ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದರಿಂದ.*

ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತಿ ಅಶಕ್ತತೆಯ ಸಂಕೇತವಲ್ಲ; ಅದು ಉನ್ನತ ಚೈತನ್ಯದ ಜಾಗೃತಿ. ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಕರೆಯುವವನು ಕೈಕಟ್ಟಿ ಕೂತವನಲ್ಲ; ಅವನು ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಿದ್ಧನಾದ ಸಾಧಕ. ಇಂದ್ರೋಪಮೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಇಂದ್ರನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಹೋರಾಡುತ್ತಾನೆ; ಸರಸ್ವತಿ ಆ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಕು ನೀಡುವ ಬುದ್ಧಿ. ಈ ಶಬ್ದಸಂಯೋಜನೆಗಳು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ ವಿಭಿನ್ನವಲ್ಲ. ಶಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಅಂಧವಾಗುತ್ತದೆ;

ಜ್ಞಾನ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಏಕೀಕರಿಸುವ ದೈವತತ್ತ್ವ. ಸಾಮಾಜಿಕ, ನೈತಿಕ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಯುದ್ಧಗಳು ತೀವ್ರವಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿಯ ಆವಾಹನೆ ಎಂದರೆ ಶಾಂತ ವಿವೇಕದ ಆವಾಹನೆ. ದುಷ್ಟತೆ ಉಲ್ಬಣಗೊಂಡಾಗ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಕ್ರೋಧವಾಗಬಾರದು; ಪ್ರಬುದ್ಧ ಚಿಂತನೆಯಾಗಬೇಕು. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಚಿಂತಕ, ಲೇಖಕ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಪ್ರಿಯನಿಗೂ ಒಂದು ಧೈರ್ಯದ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ—ಸತ್ಯದ ಪರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಾಗ ನೀನು ಒಂಟಿಯಲ್ಲ; ಸರಸ್ವತಿಯ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ನಿನ್ನೊಳಗೇ ನಿಂತಿದೆ.

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಪೋಷಕ–ಪ್ರಕಾಶಕ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಭಾಗ್ಯೋನ್ನತಿದರ್ಶನ

ತವಂ ದೇವಿ ಸರಸ್ವತ್ಯವಾ ವಾಜೇಷು ವಾಜಿನಿ |
ರದಾ ಪೂಷೇವ ನಃಸನಿಮ || 6

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 6 - ಸೂಕ್ತ 61

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಓ ದೈವಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಅದ್ಭುತ ಮತ್ತು ಉದಾರವಾದ ತಾಯಿ, ಜೀವನದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನೀಡುವವಳು, ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಮುಸುಕನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿ, ಭೂಮಿಯಂತೆ ಪೋಷಣೆ ನೀಡಿ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನಂತಹ ತಾರತಮ್ಯದ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡಿ, ಮತ್ತು ನಂತರ ಹೊರತೆಗೆಯಿರಿ ನಮ್ಮ ಹಣೆಬರಹದ ಯೋಜನೆ.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯನ್ನು ಜೀವನದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಲಾಗಿದೆ. "ತವಂ ದೇವಿ ಸರಸ್ವತಿ ಅವ ವಾಜೇಷು ವಾಜಿನಿ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು, ಸ್ಪರ್ಧೆ, ಪ್ರಯತ್ನ ಮತ್ತು ಸಂಕಲ್ಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಜೀವನಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಮುನ್ನಡೆಸುವ ಶಕ್ತಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ "ವಾಜ" ಎಂದರೆ ಜಯ, ಚೇತನ, ಶಕ್ತಿ; "ವಾಜಿನಿ" ಎಂದರೆ ಆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಚಲನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ದಿವ್ಯತತ್ತ್ವ. ಸರಸ್ವತಿ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ದಾನಮಾಡುವವಳಲ್ಲ, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿ. "ರದಾ ಪೂಷೇವ ನಃ ಸನಿಮ" ಎಂಬ ಉಪಮೆಯಲ್ಲಿ, ಪೂಷನು ಪೋಷಣೆ ನೀಡುವ ದೇವನಾಗಿರುವಂತೆ, ಸರಸ್ವತಿ ಮಾನವನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಪೋಷಣೆ ದೇಹಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಚಿಂತನೆಗೆ, ಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಜೀವನದ ದಿಕ್ಕಿಗೆ. ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಭೂಮಿಯಂತೆ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವವಳಾಗಿ, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ನೀಡುವವಳಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನ ಒಳಗಿನ ಮುಸುಕನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ನೀಡುವ ಜ್ಞಾನವು ಹೊರಗಿನ ಮಾಹಿತಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಅಜ್ಞಾನಪಟಲವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವ ಪ್ರಜ್ಞೆ. ಭೂಮಿಯಂತೆ ಪೋಷಿಸುವುದು ಎಂದರೆ, ಮಾನವನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಸಹನೆಯೊಂದಿಗೆ ಬೆಳೆಸುವುದು. ಸೂರ್ಯನಂತಹ ಬೆಳಕು ಎಂದರೆ, ತಾರತಮ್ಯ, ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಮತ್ತು ವಿವೇಕ. ಈ ಎರಡೂ ಸೇರಿದಾಗ, ಮಾನವ ತನ್ನ ಜೀವನದ ನಿಜವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. "ನಃ ಸನಿಮ" ಎಂಬ ಭಾವದಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಹಣೆಬರಹವೆಂಬುದು ಪೂರ್ವನಿಯೋಜಿತ ಬಂಧನವಲ್ಲ; ಅದು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅರಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯ ವಿನ್ಯಾಸ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಮಾನವ ತನ್ನ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ಸಾರ್ಥಕ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹೊರತೆಗೆಯಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ.*

ಈ ಮಂತ್ರವು ಭಾರತೀಯ ದರ್ಶನದ ಪ್ರಮುಖ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ಪೋಷಣೆ ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರಕಾಶ ಅಸಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಪ್ರಕಾಶ ಇಲ್ಲದೆ ಪೋಷಣೆ ದಿಕ್ಕುತಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಅವಳು ಬುದ್ಧಿಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾಳೆ, ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಬುದ್ಧಿಗೆ ದಿಕ್ಕು ನೀಡುವ ಬೆಳಕನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಋಷಿಗಳು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ವಿದ್ಯೆಯ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ರೀ ಅಲ್ಲ, ಜೀವನಯಜ್ಞದ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗಿ ನೋಡಿದ್ದಾರೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವವಳಲ್ಲ; ಭಾಗ್ಯದೊಳಗಿನ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವಳು. ಜ್ಞಾನವು ಕ್ರಿಯೆಯೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಜೀವನದ ಯೋಜನೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಾಧಕನಿಗೂ ಒಂದು ಶಾಂತ ಆದರೆ ದೃಢ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ—ನಿನ್ನೊಳಗಿನ ಬುದ್ಧಿ ಪೋಷಿತವಾದರೆ, ಬೆಳಕಿನಿಂದ ದಾರಿತೋರಿದರೆ, ನಿನ್ನ ಹಣೆಬರಹವೂ ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲೇ ಅರಳುತ್ತದೆ.

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಭೀಕರ–ಕರುಣಾಮಯ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಸ್ತುತಿಗ್ರಾಹಕ ತತ್ತ್ವ

ಉತ ಸಯಾ ನಃ ಸರಸ್ವತೀ ಘೋರಾ ಹಿರಣ್ಯವರ್ತನಿಃ |
ವರ್ತ್ರ್ಘ್ನೀ ವಷ್ಟಿ ಸುಷ್ಟುತಿಮ || 7

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 6 - ಸೂಕ್ತ 61

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಮತ್ತು ಕತ್ತಲೆಯ ಮೋಡಗಳನ್ನು ಭೀಕರವಾಗಿ ಮುರಿಯುವ ಸರಸ್ವತಿಯು ಬೆಳಕಿನ ಬಂಗಾರದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬನ್ನಿ, ಆಲಿಸಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಮ್ಮ ಹೊಗಳಿಕೆಯ ಹಾಡನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರ ಹಾಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅವಳು ಕೇವಲ ಸೌಮ್ಯ ಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಿ ಅಲ್ಲ; ಅವಳು ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಾಗ ಭೀಕರವಾಗಿ ಅಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಹೌದು. "ಉತ ಸಯಾ ನಃ ಸರಸ್ವತೀ ಘೋರಾ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಘೋರತೆ ಎಂದರೆ ಕ್ರೌರ್ಯವಲ್ಲ; ಅಜ್ಞಾನ, ಅಂಧಕಾರ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ದಿಟ್ಟತೆ. "ಹಿರಣ್ಯವರ್ತನಿಃ" ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಅವಳ ಪಥ ಬಂಗಾರದಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಭೌತಿಕ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಸಂಕೇತವಲ್ಲ; ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸತ್ಯದ ದಾರಿಯ ಸಂಕೇತ. "ವರ್ತ್ರ್ಘ್ನೀ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿ ವೃತ್ರನಾಶಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ವೃತ್ರ ಎಂದರೆ ಬಂಧನ, ಅಡ್ಡಿ, ಮುಸುಕು. ಅವುಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಶಕ್ತಿ ಅವಳದ್ದು. "ವಷ್ಟಿ ಸುಷ್ಟುತಿಮ" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅವಳು ಕೇವಲ ಯುದ್ಧಶಕ್ತಿ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಭಕ್ತನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಆಲಿಸುವ, ಅದನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಕರುಣಾಮಯ ತಾಯಿಯೂ ಹೌದು.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನ ಚೇತನಯಾತ್ರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸೌಮ್ಯ ಬೋಧನೆ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಅಜ್ಞಾನಪಟಲವನ್ನು ಮುರಿಯಲು ಭೀಕರ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಘೋರಸ್ವರೂಪ ಅಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಭೀಕರತೆ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲ; ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ. ಅಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ಮುರಿಸಿದ ನಂತರ, ಅವಳು "ಹಿರಣ್ಯವರ್ತನಿಃ"ಯಾಗಿ, ಅಂದರೆ ಬೆಳಕಿನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವನನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಬೆಳಕು ತಾರತಮ್ಯದ ಬೆಳಕು, ವಿವೇಕದ ಬೆಳಕು. "ಸುಷ್ಟುತಿ"ಯ ಸ್ವೀಕಾರವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ, ಮಾನವನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಸ್ತುತಿ ಮತ್ತು ಶ್ರಮ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಪಥದಲ್ಲಿ ಸಾಗುವವನ ಧ್ವನಿ ಸರಸ್ವತಿಗೆ ತಲುಪುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಆಲಿಸುತ್ತಾಳೆ, ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ ಮತ್ತು ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾಳೆ.*

ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಭೀಕರತೆ ಮತ್ತು ಕರುಣೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಘೋರಸ್ವರೂಪವೂ ಕರುಣೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ. ತಾಯಿ ಮಗುವಿನ ಕೈಯಿಂದ ವಿಷವನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕುವಾಗ ಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಕಠೋರವಾಗಬಹುದು; ಆದರೆ ಆ ಕಠೋರತೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸರಸ್ವತಿ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮುರಿಯುವಾಗ ಭೀಕರಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ, ಆದರೆ ಆ ಭೀಕರತೆಯ ಅಂತ್ಯ ಸದಾ ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ಶಾಂತಿಯಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಸುಳ್ಳು, ಅಪಪ್ರಚಾರ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಿಕ ಅಂಧಕಾರ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿಯ ಸೌಮ್ಯ ಸ್ವರೂಪ ಮಾತ್ರ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಘೋರಸ್ವರೂಪ—ಸತ್ಯದ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆ—ಅವಶ್ಯಕ. ಆದರೆ ಅಂತಿಮ ಗುರಿ

ಸಂಘರ್ಷವಲ್ಲ; ಸಂಸ್ಕರಣೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಚಿಂತಕ, ಲೇಖಕ ಮತ್ತು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಒಂದು ಆಂತರಿಕ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ—ಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿಂತಾಗ, ಅಡ್ಡಿಗಳು ಮುರಿಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ, ಬೆಳಕಿನ ದಾರಿ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿ ದೈವಿಕವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಅನಂತ ಪ್ರವಾಹಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಘೋಷಿಸುವ ಚೇತನವಾಕ್ಶಕ್ತಿ

ಯಸ್ಯಾ ಅನನ್ತೋ ಅಹ್ರುತಸ್ತ್ವೇಷಶ್ಚರಿಷ್ಣುರರ್ಣವಃ |
ಅಮಶ್ಚರತಿ ರೋರುವತ || 8

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 6 - ಸೂಕ್ತ 61

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಯಾರ ವಿಕಿರಣದ ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಮಾತಿನ ಹರಿವಿನ ಹರಿವು ಅಂತ್ಯವಿಲ್ಲದೆ, ನೇರ ಮತ್ತು ನೆಟ್ಟಗೆ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ, ಅದು ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶ ಸಾಗರದಾದ್ಯಂತ ಘರ್ಜಿಸುತ್ತದೆ, ಅದು ತಾಯಿ ಸರಸ್ವತಿ.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯನ್ನು ನದಿ, ವಾಕ್ಕು, ಜ್ಞಾನ—ಈ ಮೂರರಿಗೂ ಮೀರಿದ ಅನಂತ ಚೇತನಪ್ರವಾಹವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಯಸ್ಯಾ ಅನಂತಃ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗವೇ ಅವಳ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಮಿತಿ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ. ಅವಳ ಹರಿವು ಕಾಲಕ್ಕೂ ದೇಶಕ್ಕೂ ಒಳಪಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ. "ಅಹ್ರುತಃ" ಎಂದರೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ತಡೆಯಲಾಗದದ್ದು. ಇದು ಸರಸ್ವತಿಯ ವಾಕ್ಶಕ್ತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ—ಸತ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಹರಿವು ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನೂ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. "ತ್ವೇಷಃ ಚರಿಷ್ಣುಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಅವಳ ಚಲನೆ ಉಗ್ರವಾಗಿಯೂ ಚುರುಕಾಗಿಯೂ ಇರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಅಶಾಂತತೆ ಅಲ್ಲ; ಚೇತನದ ನಿರಂತರ ಚಲನೆ. "ಅರ್ಣವಃ" ಎಂಬ ಉಪಮೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದದು. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ನದಿಯಲ್ಲ; ಆಕಾಶಸಾಗರದಂತೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಜ್ಞಾನಸಮುದ್ರ. "ಅಮಃ ಚರತಿ ರೋರುವತ್" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಆ ಹರಿವು ಘರ್ಜನೆಯಂತೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಭೌತಿಕ ಶಬ್ದವಲ್ಲ; ಸತ್ಯದ ಘೋಷ, ಜ್ಞಾನೋದಯದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನ ಚೇತನದ ಆಳಗಳಿಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಅನಂತ ಹರಿವು ಎಂದರೆ, ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಸತ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅಕ್ಷಯ ಮೂಲ. ಅದು ಒಮ್ಮೆ ಜಾಗೃತವಾದರೆ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಹರಿವು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮೃದುವಾಗಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಘರ್ಜಿಸಿ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ. "ರೋರುವತ್" ಎಂಬ ಪದವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಸತ್ಯ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾನ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವಾಗ, ಸರಸ್ವತಿಯ ವಾಕ್ಶಕ್ತಿ ಘೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಘೋಷ ಹೊರಗಿನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಮೊದಲಿಗೆ ಮಾನವನ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲೇ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ತಿಳಿಸುವುದು ಏನೆಂದರೆ, ಸರಸ್ವತಿ ಕೇವಲ ಮಾತಿನ ಸೌಂದರ್ಯವಲ್ಲ; ಅವಳು ಚಿಂತನೆಯ ವೇಗ, ಕ್ರಿಯೆಯ ದಿಕ್ಕು ಮತ್ತು ಜೀವನದ ಪ್ರವಾಹ.*

ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಶಕ್ತಿ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಚಲನೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವಾಕ್ಕು ಎಂದರೆ ಶಬ್ದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ಚೇತನದ ಸ್ಪಂದನ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಹರಿವು ನದಿಯಂತೆ ಕಾಣಿಸಿದರೂ, ಅದರ ಮೂಲ ಆಕಾಶಸಾಗರದಲ್ಲಿದೆ. ಅಂದರೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾತು ಸತ್ಯದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದಾಗ, ಅದು ಸೀಮಿತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಮೀರಿ ಸಮೂಹ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಋಷಿಗಳು ವಾಕ್ಸತ್ಯವನ್ನು ಯಜ್ಞದಂತೆ ಕಂಡರು. ಶುದ್ಧ ವಾಕ್ಕು ಲೋಕವನ್ನು ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಮಂತ್ರವು ಲೇಖಕರು, ಚಿಂತಕರು ಮತ್ತು ಸತ್ಯವಕ್ತಾರರಿಗೆ ಮಹತ್ತರ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯದ ಮಾತು ಯಾವಾಗಲೂ ಸುಲಭವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಘರ್ಷಣೆ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸರಸ್ವತಿಯ ಅನಂತ ಹರಿವು ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಅವಳ ವಾಕ್ಶಕ್ತಿ ಅಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿ, ಕಾಲಾಂತರಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ನಿನ್ನ ಮಾತು ಸತ್ಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದರೆ, ಅದು ನದಿಯಲ್ಲ; ಸಾಗರ. ಅದು ನಿನ್ನಿಂದ ಹೊರಟು ವಿಶ್ವಚೇತನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಸೌಹಾರ್ದಪ್ರೇರಕ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯಸಮಾನ ದಾರಿದೀಪ

ಸಾ ನೋ ವಿಶ್ವಾ ಅತಿ ದವಿಷಃ ಸವಸ್ನ್ಯಾ ರನ್ಯಾ ರತಾವರೀ |
ಅತನ್ನಹೇವ ಸೂರ್ಯಃ || 9

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 6 - ಸೂಕ್ತ 61

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಹಗೆ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷವನ್ನು ದೂರವಿಡುವ, ಮಾತಿನ ಹರಿವು, ಬೆಳಗಿನ ಬೆಳಕಿನಂತೆ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವುದರಿಂದ, ನಮ್ಮನ್ನು ಇತರರ ಕಡೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಿರಿ, ವಿಭಿನ್ನ ಸಹೋದರಿಯ ಜ್ಞಾನದ ಹರಿವುಗಳು ಸೂರ್ಯನಂತಹ ಸತತ ದಿನಗಳಿಗೆ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಅದೇ ಹೊಸದು.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿ ವಿಭಜನೆಗಳನ್ನು ದಾಟಿಸುವ, ದ್ವೇಷವನ್ನು ಕರಗಿಸುವ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆಯತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾಳೆ. “ಸಾ ನೋ ವಿಶ್ವಾ ಅತಿ ದವಿಷಃ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲ ಹಗೆ, ವೈರ ಮತ್ತು ಅಂತರಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಸಾಗುವ ಶಕ್ತಿಯೆಂಬ ಭಾವ ಅಡಗಿದೆ. ಇದು ಹೊರಗಿನ ಸಂಘರ್ಷಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಒಳಗಿನ ಮನೋವೈಷಮ್ಯಗಳ ಕುರಿತ ಸೂಚನೆ. “ಸವಸ್ನ್ಯಾ ರನ್ಯಾ ರತಾವರೀ” ಎಂಬ ಪದಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ, ಅವಳು ಕೇವಲ ಒಂದೇ ಧಾರೆಯ ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ; ಅನೇಕ ಧಾರೆಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸುವ ಮಹಾನದಿ. ಈ ಜ್ಞಾನಧಾರೆಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗದೇ, ಸಹೋದರಿಯರಂತೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. “ಅತನ್ನಹೇವ ಸೂರ್ಯಃ” ಎಂಬ ಉಪಮೆ, ಸರಸ್ವತಿಯ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ನಿರಂತರವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಅಚಾನಕ್ ಹೊಮ್ಮಿ ಮಾಯವಾಗುವ ಬೆಳಕು ಅಲ್ಲ; ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಲೋಕವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ಶಾಶ್ವತ ಪ್ರಕಾಶ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಸಂದೇಶ ಮಾನವನ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಯ ಶುದ್ಧೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ವಾಕ್ಪ್ರವಾಹ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಉದ್ದೀಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಭೇದಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಗೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮಾತು ಹಗೆಗೆ ಆಹಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಸೇತುವೆಯಾಗುತ್ತದೆ. “ನಮ್ಮನ್ನು ಇತರರ ಕಡೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಿರಿ” ಎಂಬ ಭಾವದಲ್ಲಿ, ಸ್ವಕೇಂದ್ರಿತ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಮೂಹ ಚೇತನದತ್ತ ಸಾಗುವ ಯಾತ್ರೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಭಿನ್ನ ಜ್ಞಾನಧಾರೆಗಳು ಸೂರ್ಯನ ದಿನಚರಿಯಂತೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಚಲಿಸಿದಾಗ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಂಧಕಾರ ನೆಲೆಯೂರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಮಂತ್ರವು ತಿಳಿಸುವುದು ಏನೆಂದರೆ—ಸೌಹಾರ್ದ ಸತ್ಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ; ಸತ್ಯ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಂತ್ರವು ಭಾರತೀಯ ದರ್ಶನದ ಆಳವಾದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವೈವಿಧ್ಯ ಭಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಲ್ಲ; ಅದು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಸೂಚಕ. ಸರಸ್ವತಿ ಅನೇಕ ಧಾರೆಯಾಗಿ ಹರಿದರೂ, ಅವಳ ಮೂಲ ಒಂದೇ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಋಷಿಗಳು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ವಿಭಜಿಸುವುದಲ್ಲ, ಸೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಂಡರು. ಹಗೆ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ; ಜ್ಞಾನ ಅವುಗಳನ್ನು ದಾಟಿಸುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮಾತು ಮೃದುವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅರ್ಥ ಗಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಭಜನೆ, ವಾಗ್ವೈಷಮ್ಯ ಮತ್ತು ಅಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿಯ ವಾಕ್ಪ್ರವಾಹವೇ ಪರಿಹಾರ. ಸೂರ್ಯನಂತೆ ನಿರಂತರವಾಗಿರುವ ಸತ್ಯಮಾತು ಯಾರ ವಿರುದ್ಧವೂ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಎಲ್ಲರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಲೇಖಕ, ವಕ್ತಾರ ಮತ್ತು ಚಿಂತಕನಿಗೆ ಒಂದು ಶಾಂತ ಆದರೆ ದಿಟ್ಟ ಕರೆಯಾಗಿದೆ—ನಿನ್ನ ಮಾತು ವಿಭಜಿಸಬಾರದು, ಬೆಳಗಿಸಬೇಕು. ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾನ ಧಾರೆ ಹೊಸ ದಿನಗಳಂತೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸಬೇಕು.

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಸಪ್ತಧಾರಾಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಸೌಹಾರ್ದಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನಸಾನ್ನಿಧ್ಯ

ಉತ ನಃ ಪರಿಯಾ ಪರಿಯಾಸು ಸಪ್ತಸ್ವಸಾ ಸುಜುಷ್ಟಾ |
ಸರಸ್ವತೀ ಸತೋಮ್ಯಾ ಭೂತ || 10

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 6 - ಸೂಕ್ತ 61

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತಿ, ಬೆಳಕಿನ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮಾತಿನ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಹರಿವು, ಜ್ಞಾನ, ಮಾತು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಏಳು ಸುಂದರ ಸಹೋದರಿ ತೊರೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾದದ್ದು, ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಆನಂದದಾಯಕ, ಆರಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಸ್ವರೂಪವು ಅತ್ಯಂತ ಸೌಮ್ಯವೂ ಸಮಗ್ರವೂ ಆಗಿ ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. "ಉತ ನಃ ಪರಿಯಾ ಪರಿಯಾಸು" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಅವಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು, ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಸರಸ್ವತಿ ದೂರದಿಂದ ಕೇವಲ ಆಶೀರ್ವದಿಸುವ ದೇವಿ ಅಲ್ಲ; ಅವಳು ಮಾನವನ ಬದುಕಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದರದಲ್ಲೂ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ. "ಸಪ್ತಸ್ವಸಾ" ಎಂಬ ಪದವು ವಿಶೇಷಾರ್ಥವನ್ನು ಹೊರುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನ, ವಾಕ್ಕು, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಏಳು ಧಾರೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸಹೋದರಿಯರಂತೆ ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. ಅವು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲ; ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವದ ವಿಭಿನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳು. "ಸುಜುಷ್ಟಾ" ಎಂದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ಸರಸ್ವತಿಯ ಈ ಸಪ್ತಧಾರಾಸ್ವರೂಪ ಮಾನವನೊಳಗೆ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಲ್ಲ; ಸಹಜವಾದ ಆನಂದದ ಮೂಲಕ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. "ಸರಸ್ವತೀ ಸತೋಮ್ಯಾ ಭೂತ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಅವಳು ಸತ್—ಸತ್ಯ, ಶುದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಮಂಗಳದೊಂದಿಗೆ ಏಕೀಭವಿಸಿದ ದೇವತೆಯಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುತ್ತಾಳೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನ ಆಂತರಿಕ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಿಭಜಿತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದರೆ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಶಾಂತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸರಸ್ವತಿಯ ಸಪ್ತಧಾರೆಗಳು ಸಹೋದರಿಯರಂತೆ ಒಂದೇ ಲಯದಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಗ, ಚೇತನದಲ್ಲಿ ಸೌಹಾರ್ದ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಈ ಸೌಹಾರ್ದವೇ ನಿಜವಾದ ಸುಖ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡುವವಳಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಆನಂದಮಯವಾಗಿಸುವವಳು. ಅವಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಸಂಯಮಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವ ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ಪೂಜೆಯಂತೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸರಸ್ವತಿ "ಆರಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿ" ಎಂಬ ಭಾವದಲ್ಲಿ, ಅವಳು ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನೆಲೆಸಬೇಕೆಂಬ ಋಷಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಂತ್ರವು ಭಾರತೀಯ ಚಿಂತನೆಯ ಮೂಲತತ್ತ್ವವನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನ, ವಾಕ್ಕು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಭಜಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಸಪ್ತಧಾರಾಸ್ವರೂಪ ಈ ವಿಭಜನೆಗೆ ಔಷಧಿ. ಅವಳು ಎಲ್ಲ ಧಾರೆಗಳನ್ನೂ ಒಂದೇ ಸತ್ಯಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಏಕೀಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಋಷಿಗಳು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ನದಿಯಲ್ಲ, ಜೀವನದ ಲಯವೆಂದು ಕಂಡರು. ಲಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆನಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಮಾಹಿತಿಯ ಹೆಚ್ಚಳದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಚೂರುಚೂರಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿಯ ಸಪ್ತಧಾರೆಗಳ ಸ್ಮರಣೆ ಅಗತ್ಯ. ಜ್ಞಾನ ಮಾತ್ರವಿದ್ದರೆ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಸೌಹಾರ್ದದಿಂದ ಮತ್ತು ಆನಂದದಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು. ಈ ಮಂತ್ರವು ಚಿಂತಕನಿಗೂ, ಲೇಖಕನಿಗೂ, ಸಾಧಕನಿಗೂ ಒಂದು ಶಾಂತ ಕರೆಯಾಗಿದೆ—ನಿನ್ನ ಮಾತು, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಒಂದೇ ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಂಡಾಗ, ಸರಸ್ವತಿ ನಿನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸುಜುಷ್ಟಳಾಗಿ ನೆಲೆಸುತ್ತಾಳೆ.

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಜ್ಞಾನಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣಾತತ್ತ್ವ

ಆಪಪ್ರುಷೀ ಪಾರ್ಥಿವಾನ್ಯುರು ರಜೋ ಅನ್ತರಿಕ್ಷಮ |
ಸರಸ್ವತೀ ನಿದಸ ಪಾತು || 11

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 6 - ಸೂಕ್ತ 61

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಭೂಮಿಯ ವಸ್ತುಗಳು, ವಿಶಾಲವಾದ ಆಕಾಶ, ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಣಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದು, ದೈವಿಕ ಅರಿವು ಮತ್ತು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಮಾತು ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯನ್ನು ಒಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ, ಒಂದು ರೂಪಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. "ಆಪಪ್ರುಷೀ ಪಾರ್ಥಿವಾನ್ಯುರು" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಅವಳು ಭೂಮಿಯ ವಸ್ತುಗಳೊಳಗೂ ಅವುಗಳ ಚೇತನತೆಯೊಳಗೂ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಭೂಮಿ ಇಲ್ಲಿ ಜಡವಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜೀವಂತವಾಗುವ ಧಾರಣೆಶಕ್ತಿ. "ರಜೋ ಅನ್ತರಿಕ್ಷಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಇದು ದೃಶ್ಯ ಮತ್ತು ಅದೃಶ್ಯ ಲೋಕಗಳ ನಡುವಿನ ಸೇತುವೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಪದರಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಹರಿಯುವ ದಿವ್ಯ ಚೇತನ. "ನಿದಸ ಪಾತು" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ರಕ್ಷಣೆ ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಅಪಾಯಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಚಿಂತನೆ, ಮಾತು ಮತ್ತು ಗ್ರಹಿಕೆಯನ್ನು ವಿಕೃತಿಯಿಂದ ಕಾಪಾಡುವುದು. ಸರಸ್ವತಿಯ ರಕ್ಷಣೆ ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಶುದ್ಧವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಮಾನವ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕುತ್ತಾನೆ, ಆಕಾಶದಡಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾನೆ, ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆಗೈಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮೂರೂ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಬದುಕು ತುಂಡಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾಹ ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಒಂದೇ ಲಯದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಡುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿಯ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡಾಗಲೂ ವಿವೇಕ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದಂತೆ, ಆಕಾಶದ ಕಲ್ಪನೆಗಳಲ್ಲಿ ತೇಲಿದಾಗಲೂ ನೆಲಸ್ಪರ್ಶ ತಪ್ಪದಂತೆ, ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗದ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಉಳಿಯುವಂತೆ—ಇದೇ ಈ ಮಂತ್ರದ ಅಂತರಾರ್ಥ. ದೈವಿಕ ಅರಿವು ಮತ್ತು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಮಾತು ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ ಎಂಬುದು, ಮೌನದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ಯದಿಂದ ದೂರವಾಗದಂತೆ ಕಾಪಾಡಲಿ ಎಂಬ ಋಷಿಯ ಹೃದಯಾರ್ಥ.*

ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕತೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನಾರ್ಹ. ಅವಳು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ; ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಣದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಸ್ಪಂದನ ಇದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಸರಸ್ವತಿಯ ರಕ್ಷಣೆ ಬಾಹ್ಯ ಕವಚವಲ್ಲ; ಆಂತರಿಕ ಜಾಗೃತಿ. ಜ್ಞಾನ ಇರುವಲ್ಲಿ ಅವಳು ರಕ್ಷಕಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ; ಜ್ಞಾನ ವಿಕೃತವಾದಲ್ಲಿ ಅವಳ ರಕ್ಷಣೆ ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಮಾನವನ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ—ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ರೂಪಿಸಬೇಕು. ಭೌತಿಕ ಲೋಕ, ಆಭಾಸ ಲೋಕ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯದ ಮಾನಸಿಕ ಲೋಕ—ಈ ಮೂರೂ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿಯ ಸ್ಮರಣೆ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ತರುತ್ತದೆ. ಮಾಹಿತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವಾಗ ಜ್ಞಾನ ಕುಗ್ಗಬಾರದು; ಮಾತು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವಾಗ ಸತ್ಯ ಕುಗ್ಗಬಾರದು. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಚಿಂತಕನಿಗೂ, ಬರಹಗಾರನಿಗೂ, ಸಾಧಕನಿಗೂ ಒಂದು ಮೌನ ಸೂಚನೆ ನೀಡುತ್ತದೆ—ಭೂಮಿಯಿಂದ ಆಕಾಶದವರೆಗೆ, ದೃಶ್ಯದಿಂದ ಅದೃಶ್ಯವರೆಗೆ, ಎಲ್ಲೆಡೆ ಸರಸ್ವತಿಯ ಜ್ಞಾನಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವವನು ಮಾತ್ರ ನಿಜವಾದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- *ಧಾರ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆಯಬೇಡ, ಭಾರತ ದೇಶದ ಜನರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ವಿಶದವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದ ಯಾರಾದರೂ ಭಾರತೀಯರನ್ನೂ ಭಾರತವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರೊಬ್ಬರು ಚೀನಿಯರಿಗೆ ಸಂದೇಶವಿತ್ತಂತೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿಯು ನಮ್ಮ ಭವ್ಯಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ ಎಂದು*

ವೇದಕಾಲದಲ್ಲೇ ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಕುಂಡಲಿನಿ ಯೋಗದಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೊಳೆಗಳನ್ನು ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ ತಾಯಿ, ದೈವಿಕ ಜ್ಞಾನದ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾಳೆ, ಬುದ್ಧಿವಂತ ಜಗದ್ಗುರುಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾಳೆ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಪ್ರವರ್ತಕಳಾಗುತ್ತಾಳೆ, ಕೆಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ದೂರ ಇಡುತ್ತಾಳೆ, ರಾಕ್ಷಸತ್ವ ನಾಶಕಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ, ಜ್ಞಾನ ಶಕ್ತಿ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಶಕ್ತಿ ದಾತಳು, ಪೋಷಣೆಯನ್ನು ನೀಡುವವಳು, ಆಗಾಗ್ಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುವವಳು, ನಮ್ಮ ವಿಧಿ ಲಿಖಿತವನ್ನು ಬರೆಯುವವಳು, ಎಲ್ಲಾ ಹಗೆ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷವನ್ನು ದೂರವಿಡುವ, ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಕಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಪೋಷಿಸಿರುವುದೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಚೇತನವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಸರಸ್ವತಿ ಶಕ್ತಿ.

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ತ್ರಿಲೋಕವ್ಯಾಪಿ ಸೃಷ್ಟಿಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯಜಾಗೃತಿ ತತ್ತ್ವ

ತರಿಷಧಸ್ಥಾ ಸಪ್ತಧಾತುಃ ಪಞ್ಚ ಜಾತಾ ವರ್ಧಯನ್ತೀ |
ವಾಜೇ-ವಾಜೇ ಹವ್ಯಾ ಭೂತ || 12

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 6 - ಸೂಕ್ತ 61

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಪ್ರಪಂಚದ ಮೂರು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲವು ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ, ಏಳು, ಐದು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ, ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಏರುವುದು ಮತ್ತು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು, ಸರಸ್ವತಿ, ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಜಾಗೃತಿ, ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಉದ್ಭವಿಸಬಹುದು.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆಂತರಿಕ ಚಾಲಕಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. "ತರಿಷಧಸ್ಥಾ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಅವಳು ತ್ರಿಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ—ಭೂಮಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷ ಮತ್ತು ದ್ಯುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ—ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿ, ಎಲ್ಲ ಹಂತಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಂತಿರುವ ಶಕ್ತಿಯೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಪದರದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತವಲ್ಲ; ಸೃಷ್ಟಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಜ್ಞಾನಚೇತನ. "ಸಪ್ತಧಾತುಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಏಳು ಧಾತುಗಳು ಅಥವಾ ಏಳು ಮೂಲಶಕ್ತಿಗಳು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಇದು ದೇಹದ ಧಾತುಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಚೇತನದ ಆಂತರಿಕ ರಚನೆಗೂ ಸೂಚನೆ. "ಪಞ್ಚ ಜಾತಾ" ಎಂಬ ಪದವು ಪಂಚಭೂತಗಳ ಮೂಲಕ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಈ ಏಳು ಮತ್ತು ಐದು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನೂ ಪೋಷಿಸಿ, ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. "ವರ್ಧಯಂತೀ" ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಅವಳ ಕಾರ್ಯ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯವಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸುವವಳಲ್ಲ; ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬೆಳಸುವವಳು. "ವಾಜೇ–ವಾಜೇ ಹವ್ಯಾ ಭೂತ" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲೂ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯತ್ನದಲ್ಲೂ ಅವಳು ಆವಾಹನೀಯಳಾಗಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಯಜ್ಞದ ಕೇಂದ್ರವಾಗುತ್ತಾಳೆ; ವಾಕ್ಯ ಮತ್ತು ಜಾಗೃತಿಯ ಮೂಲಕ ಅವಳನ್ನು ಕರೆಯಬಹುದು.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಜಾಗೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಮಾನವ ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿ—ಇವು ಪಂಚಭೂತ ಮತ್ತು ಸಪ್ತಧಾತುಗಳ ಸಮನ್ವಯ. ಈ ಸಮನ್ವಯ ಸರಸ್ವತಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಇಲ್ಲದೆ ದೇಹ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸು ಅಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ, ಮಾತು ಶೂನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಜಾಗೃತಿ ಬಂದಾಗ, ಮಾತು ನಿರರ್ಗಳವಾಗುತ್ತದೆ, ಚಿಂತನೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಕ್ರಿಯೆ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ. "ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಉದ್ಭವಿಸಬಹುದು" ಎಂಬ ಭಾವದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಬೇಡಿಕೆ ಅಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವ ಯಜ್ಞ. ಸರಸ್ವತಿ ಆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದಾಗ, ಮಾನವ ತನ್ನೊಳಗಿನ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.*

ಈ ಮಂತ್ರವು ವಾಕ್ಕು ಮತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಯ ನಡುವಿನ ಆಳವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವಾಕ್ಕು ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಮಾತಿನ ದೇವಿಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಮಾತಿನ ಮೂಲಕ

ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ "ವಾಜೇ–ವಾಜೇ" ಎಂಬ ಪುನರಾವೃತ್ತಿ ಬಂದಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಯಜ್ಞವೇ; ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯಜ್ಞದಲ್ಲೂ ಸರಸ್ವತಿ ಹವ್ಯವಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ಮಾನವನ ದಿನನಿತ್ಯದ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಪೂಜೆಯಾಗಿ ರೂಪಿಸುವ ದರ್ಶನ. ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮಾಹಿತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮಾನವ ತನ್ನ ದೇಹ–ಮನ–ಬುದ್ಧಿಯ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಸ್ಮರಣೆ ಆ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಮರಳಿ ತರುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವವಳು, ಆದರೆ ಅರಾಜಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲ—ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಲಯದೊಂದಿಗೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಸಾಧಕನಿಗೂ, ಬರಹಗಾರನಿಗೂ, ಚಿಂತಕನಿಗೂ ಒಂದು ಗಂಭೀರ ಸೂಚನೆ ನೀಡುತ್ತದೆ—ನಿನ್ನ ಮಾತು ಜಾಗೃತವಾಗಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಜೀವಂತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಸರಸ್ವತಿ ನಿನ್ನೊಳಗೇ ಉದ್ಭವಿಸಿ ನಿನ್ನ ಬದುಕನ್ನೇ ಯಜ್ಞವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- ದೇಹದ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಮಧ್ಯಮ ತಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಸಪ್ತಧಾತುಗಳು ಅವುಗಳೆಂದರೆ ವಾಯು, ಆಹಾರ, ನೀರು, ಬೆಂಕಿ, ರಕ್ತ, ಮಾಂಸ, ಮೂಳೆ ಮತ್ತು ಐದು ರೀತಿಯ ಪ್ರಾಣ ವಾಯುಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಸರಸ್ವತಿ ದೇವಿ, ಮೂರು ಅಜಪ ಮಂತ್ರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಅರವಿಂದಘೋಷರು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ "ಎಲ್ಲ ರಾಜಯೋಗವೂ ಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅನುಭವವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ; ನಮ್ಮ ಅಂತರ್ಗತ ಮೂಲವಸ್ತುಗಳನ್ನು, ಸಂಕೀರ್ಣಗಳನ್ನು, ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು, ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು, ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ, ಪೃಥಃಕ್ಕರಣ (ವಿಂಗಡನೆ) ಮಾಡಿ, ಪುನರ್ಯೋಜಿಸಿ, ಮೊದಲು ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತೋರಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತೋರಿಸುವ ಒಂದು ಹೊಸ ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಅಣಿಗೊಳಿಸಲು ಅಥವ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅಂತರಿಕ ಅಭಿಯೋಗಗಳಿಂದ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಘಟನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಮಹಿಮಾವೈಭವ, ಸರ್ವಚೇತನ ಚಲನೆ ಮತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪ

ಪರ ಯಾ ಮಹಿಮ್ನಾ ಮಹಿನಾಸು ಚೇಕಿತೇ ದಯುಮ್ನೇಭಿರನ್ಯಾ ಅಪಸಾಮಪಸ್ತಮಾ |
ರಥ ಇವ ಬರ್ಹತೀ ವಿಭ್ವನೇ ಕರ್ತೋಪಸ್ತುತ್ಯಾ ಚಿಕಿತುಷಾ ಸರಸ್ವತೀ || 13

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 6 - ಸೂಕ್ತ 61

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಈ ವಿಷಯಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ಭವ್ಯತೆಯಿಂದ ಆಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ, ಅವಳ ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ಹೊಳಪಿನಿಂದ ವಿಭಿನ್ನ ಜನರಿಗೆ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಚಲನಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ, ವಿಶಾಲವಾದ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಬಲ್ಲ ಅಂತರಿಕ್ಷದಂತೆ, ಅನಂತತೆಯ ವೈಭವಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಳು, ಸಂಭ್ರಮಾಚರಣೆಯಿಂದ ಆರಾಧ್ಯಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ: ಅದು ಸರಸ್ವತಿ, ಸರ್ವಜ್ಞನ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಚೈತನ್ಯ.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ಒಂದು ದೇವತೆಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಚಲನಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಮಹಾಚೇತನವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಪರ ಯಾ ಮಹಿಮ್ನಾ ಮಹಿನಾಸು ಚೇಕಿತೇ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅವಳ ಮಹಿಮೆ ಸ್ಥಳಕಾಲಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳು, ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳು ತನ್ನ ವೈಭವದಿಂದಲೇ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ. "ದಯುಮ್ನೇಭಿಃ ಅನ್ಯಾ ಅಪಸಾಮ್ ಅಪಸ್ತಮಾ" ಎಂಬ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ಅವಳ ಬೆಳಕು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಚೇತನದ ಮಟ್ಟ ಮತ್ತು ಪಾತ್ರದ ಅನುಸಾರ ಅವಳ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಸರಸ್ವತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ—ಅವಳು ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾಳೆ. "ರಥ ಇವ ಬರ್ಹತೀ" ಎಂಬ ಉಪಮೆ ಅತ್ಯಂತ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ. ರಥವು ಚಲನೆ, ವೇಗ

ಮತ್ತು ದಿಕ್ಕಿನ ಸಂಕೇತ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ; ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಗೆ ಚಲಿಸುವ, ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಸಾಧಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. "ವಿಭ್ವನೇ ಕರ್ತೋ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಅವಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಕರ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾಳೆ. "ಉಪಸ್ತುತ್ಯಾ ಚಿಕಿತುಷಾ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಿಂದ, ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ಅರಿತು ಸ್ತುತಿಸುವವರಿಂದ ಅವಳು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುವ ದೇವತೆಯಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನ ಜ್ಞಾನಾನುಭವದ ಆಳಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಸಂಗ್ರಹವಲ್ಲ; ತಿಳಿದುದನ್ನು ಚಲನೆಗೆ ತರುವ ಶಕ್ತಿ. ಅವಳ ಮಹಿಮೆ ಎಂದರೆ ಸ್ಥಿರತೆ ಅಲ್ಲ, ವಿಕಾಸ. ಅವಳು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೊಳಗೆ ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯ, ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಹಾದಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಕೆಲವರಿಗೆ ಅವಳು ವಾಕ್ಚಾತುರ್ಯವಾಗಿ, ಕೆಲವರಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾನಬುದ್ಧಿಯಾಗಿ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಕಲೆ–ಸೌಂದರ್ಯವಾಗಿ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಧರ್ಮವಿವೇಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಾಳೆ. ರಥೋಪಮೆ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸುವುದು—ಮಾನವನ ಜೀವನಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಸಾರಥಿಯಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳು ದಾರಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೋರಿಸುವುದಲ್ಲ; ಚಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ, ಜ್ಞಾನವು ಚಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಅದು ಭಾರವಾಗುತ್ತದೆ; ಚಲಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅದು ವೈಭವವಾಗುತ್ತದೆ.*

ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಅವಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಅರಾಜಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಸೃಷ್ಟಿಯ ನಿಯಮ, ಲಯ ಮತ್ತು ಗುರಿಯೊಳಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಜ್ಞಾನಚೈತನ್ಯ. ಅವಳ ವೈಭವ ಅತಿರೇಕದಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಸಮನ್ವಯದಲ್ಲಿದೆ. "ವಿಭ್ವನೇ" ಎಂಬ ಪದವು ಜ್ಞಾನವು ವಿಸ್ತರಿಸುವಾಗ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೇ ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಸರಸ್ವತಿ ಆರಾಧನೆ ಸಂಭ್ರಮಾಚರಣೆಯಾಗಿದೆ—ಅದು ಭಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಪೂಜೆ ಅಲ್ಲ, ಅರಿವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಉತ್ಸವ. ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಮಂತ್ರವು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ತಿಳಿದಿರುವುದನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುವ ಧೈರ್ಯ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಜ್ಞಾನ ಮೃತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಆ ಮೃತತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಚಲಿಸುವ ಜ್ಞಾನ, ಕಾರ್ಯರೂಪ ಪಡೆಯುವ ಚಿಂತನೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಲೇಖಕ, ವಿಜ್ಞಾನಿ, ತತ್ತ್ವಚಿಂತಕ ಮತ್ತು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಒಂದೇ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ—ನಿನ್ನ ಅರಿವು ನಿನ್ನ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದಾಗ, ಅದೇ ಸರಸ್ವತಿಯ ಮಹಿಮೆಯ ಸತ್ಯಪರೀಕ್ಷೆ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- ವಾಗ್ದೇವಿ (ಮಾತಿನ ದೇವಿ) ಸರಸ್ವತಿ ಮಿದುಳಿನ ಎಡ ಅರ್ಧಗೋಳದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಗ ಉಚ್ಚರಿತ ವಾಣಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಮಾತಿನ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆಂಬ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಲಭೂತ ರಚನಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಘಟಕ (ಸೆಲ್-ಜೀವಕೋಶ). ಅಂತಹ ಜೀವಕೋಶಗಳನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಗೊಳಿಸುವಶಕ್ತಿಯೇ ಸರಸ್ವತಿ. 1941 ರಿಂದಲೂ ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ನಡೆದ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಕೋಶ ಕೇವಲ ಭೌತಘಟಕವಾಗಿರದೆ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಘಟಕವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿವೆ.

ನಾವು ಸೇವಿಸುವ ಭೂ ಸಸ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಧಾತುಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಆಕ್ಸಿಜನ್ (70%), ಬೋರಾನ್, ಕಾರ್ಬನ್ (18%), ಹೈಡ್ರೋಜನ್ (10.5%), 0.5% ಗಿಂತ ಕಮ್ಮಿ ಇರುವ ಜಿಂಕ್, ರುಬಿಡಿಯಂ, ಕ್ಯಾಲ್ಸಿಯಂ, ಟೈಟಾನಿಯಂ, ನೈಟ್ರೊಜನ್, ಕಾಪರ್, ಪೊಟ್ಯಾಸಿಯಂ, ಬ್ರೋಮಿನ್, ಸಿಲಿಕಾನ್ 0.15 ಮಾಲಿಬ್ಡಿನಂ, ಮೆಗ್ನೀಸಿಯಂ, ಇಟ್ರಿಯಮ್, ಫಾಸ್ಫರಸ್, ಸಲ್ಫರ್, ನಿಕ್ಕಲ್, ಕ್ಲೋರಿನ್, ವ್ಯಾನೇಡಿಯಂ, ಸೋಡಿಯಂ, ಲೆಡ್, ಐರನ್, ಲಿತಿಯಂ, ಮ್ಯಾಂಗನೀಸ್, ಯುರೇನಿಯಂ, ಫ್ಲೋರಿನ್, ಗ್ಯಾಲಿಯಂ, ಬೇರಿಯಮ್, ಕೋಬಾಲ್ಟ್, ಅಲ್ಯೂಮಿನಿಯಂ, ಅಯೋಡಿನ್, ಸ್ಟ್ರಾನ್ಷಿಯಂ, ರೇಡಿಯಂ. ಕೆಲವು ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳು ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವುದುಂಟು. ಮೇಲಿನ ಧಾತುಗಳಿಂದಾದ ರಚನಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಸಂಯುಕ್ತ ವಸ್ತುಗಳು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜೀವ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲೂ

ಉಂಟು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾರ್ಬನ್, ಆಕ್ಸಿಜನ್, ಹೈಡ್ರೊಜನ್ ಮತ್ತು ನೈಟ್ರೊಜನು ಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಶರ್ಕರ ಪಿಷ್ಟ ಕೊಬ್ಬು ಮತ್ತು ಪ್ರೋಟೀನುಗಳು ಜೀವ ದ್ರವ್ಯದ ಮೂಲಾಧಾರಗಳಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ಸಸ್ಯದಲ್ಲೇ ಇಂತಹ ಚಮತ್ಕಾರ ಇರುವಾಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ವಾಯು, ಆಹಾರ, ನೀರು, ಬೆಂಕಿ, ರಕ್ತ, ಮಾಂಸ, ಮೂಳೆ ಮತ್ತು ಐದು ರೀತಿಯ ಪ್ರಾಣ ವಾಯುಗಳಲ್ಲಿ ರಚನಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಸಂಯುಕ್ತ ವಸ್ತುಗಳು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜೀವದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಸರಸ್ವತಿ ದೇವಿ ಅಪಾರಶಕ್ತಿ-ಯುಳ್ಳವಳು.

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಕರುಣಾಪೂರ್ಣ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಶಾಶ್ವತ ಸೌಖ್ಯದ ಆಶ್ರಯ

ಸರಸ್ವತ್ಯಭಿ ನೋ ನೇಷಿ ವಸ್ಯೋ ಮಾಪ ಸ್ಫರೀಃ ಪಯಸಾ ಮಾ ನ ಆಧಕ |
ಜುಷಸ್ವ ನಃ ಸಖ್ಯಾ ವೇಶ್ಯಾ ಚ ಮಾ ತವತ ಕಷೇತ್ರಾಣ್ಯರಣಾನಿ ಗನ್ಮ || 14

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 6 - ಸೂಕ್ತ 61

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಸರಸ್ವತಿ, ಜ್ಞಾನೋದಯ ಮತ್ತು ಸಮೃದ್ಧಿಯ ದೈವಿಕ ಉಡುಗೊರೆಗಳ ದೀರ್ಘಕಾಲಿಕ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿರುವವರು, ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸುಂದರವಾದ ಮತ್ತು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತರಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ. ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ನಮ್ಮನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಡ ಎಂದಿರಲಿ, ನಮ್ಮನ್ನು ದೂರ ಹಾಕಬೇಡ, ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ಫಲವಂತಿಕೆ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಸೇವಿಸದಿರಲಿ. ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಸ್ನೇಹದಿಂದ ನಮಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ, ಮತ್ತು ನಾವು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಎಂದಿಗೂ ಹತಾಶವಾದ ಮತ್ತು ಸಂತೋಷವಿಲ್ಲದ ಭೂಮಿಗೆ ಬೀಳದಿರಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನಪ್ರದಾತ್ರೀಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಮಾನವನ ಬದುಕನ್ನು ಸುಂದರತೆ, ಸಮೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸುರಕ್ಷತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಮುನ್ನಡೆಸುವ ಕರುಣಾಮಯ ನಾಯಕಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. "ಸರಸ್ವತ್ಯಭಿ ನೋ ನೇಷಿ ವಸ್ಯಃ" ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದದತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಅವಳಿಗೇ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ "ವಸ್ಯಃ" ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಸುಖವಲ್ಲ; ಹಿತಕರ, ಮಂಗಳಕರ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘಕಾಲಿಕವಾದ ಜೀವನಮಾರ್ಗ. "ಮಾ ಅಪ ಸ್ಫರೀಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ತಿರಸ್ಕಾರ ಅಥವಾ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವಲ್ಲ; ದೈವಿಕ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದ ನಿರಂತರತೆಯ ಆಶಯ ಅಡಗಿದೆ. "ಪಯಸಾ ಮಾ ನ ಆಧಕ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಸಮೃದ್ಧಿಯು ಕೇವಲ ಹೊರಗಿನ ಸಂಪತ್ತಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಪೋಷಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ—ಜ್ಞಾನ, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥೈರ್ಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ—ನಮ್ಮನ್ನು ಆವರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಭಾವ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಫಲವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಫಲವನ್ನು ಹೊರುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ನೀಡುವ ತಾಯಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಭದ್ರತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಜೀವನಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುವುದೆಂದರೆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದಂತೆಯೇ. ಆದ್ದರಿಂದ "ಜುಷಸ್ವ ನಃ ಸಖ್ಯಾ ವೇಶ್ಯಾ ಚ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ದೇವಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಸ್ನೇಹಿತೆಯಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ನೇಹ ಭಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಭಕ್ತಿ ಅಲ್ಲ; ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಆಪ್ತತೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಶರಣಾಗತಿ. "ಮಾ ತವತ ಕಷೇತ್ರಾಣಿ ಅರಣಾನಿ ಗನ್ಮ" ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಇದು ಬಂಜರು ಭೂಮಿಗೆ ಬೀಳಬಾರದೆಂಬ ಬೇಡಿಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅರ್ಥಶೂನ್ಯ ಬದುಕಿಗೆ ಜಾರಬಾರದೆಂಬ ಆಂತರಿಕ ಬೇಡಿಕೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಅನುಗ್ರಹವಿದ್ದರೆ, ಬದುಕಿನ ಯಾವುದೇ ಹಂತವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನವಿರುವಲ್ಲಿ ಫಲವತ್ತತೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ; ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಶಕ್ತಿ ಅರಣ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.*

ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯ ಕರುಣೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಾನವೀಯವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಮೇಲಿನಿಂದ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಅಲ್ಲ; ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ. ಸ್ನೇಹದ ಮೂಲಕ ನೀಡುವ ಸಹಾಯವೇ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ. ಇದು ಭಾರತೀಯ ದರ್ಶನದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣ. ದೇವರು ಭಯದ ವಸ್ತುವಲ್ಲ; ಅವನು ಸಹಚರ. ಸರಸ್ವತಿ ಈ ಸಹಚರತ್ವದ ದೈವಿಕ ರೂಪ. ಅವಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಸುಖದತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುವುದಲ್ಲದೆ, ದುಃಖದ ಭೂಮಿಗೆ ಬೀಳದಂತೆ

ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಜ್ಞಾನ, ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಅವಕಾಶಗಳ ಹೆಚ್ಚಳ ಇದ್ದರೂ, ಅನೇಕರು ಒಳಗಿನಿಂದ ಬಂಜರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ—ಸಮೃದ್ಧಿ ಸೇವಿಸದಿದ್ದರೆ, ಅದು ಭಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಸ್ಮರಣೆ ಆ ಭಾರವನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣತೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಅವಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೇವಲ ಯಶಸ್ಸಿನತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುವುದಿಲ್ಲ; ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ, ಸಂತೋಷಪೂರ್ಣ ಬದುಕಿನತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಾಧಕನಿಗೂ ಒಂದು ಮೃದು ಆದರೆ ದೃಢ ಆಶ್ವಾಸನೆ—ನೀನು ಸರಸ್ವತಿಯ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಪಡೆದರೆ, ನಿನ್ನ ಜೀವನ ಯಾವತ್ತೂ ನಿರಾಶೆಯ ಅರಣ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- ಹೇಗೆ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ರಚನಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಸಂಯುಕ್ತ ವಸ್ತುಗಳು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜೀವ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಸೇರಿ ನಮ್ಮ ಉಸಿರಾಟದಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರವನ್ನು ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿನ ಮೆದುಳಿನ ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಕೋಶಗಳನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಗೊಳಿಸಿ ಒಂದೊಂದು ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ತುಂಬುವುದರಿಂದ ಮನುಜ ಸರಸ್ವತಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನೋದಯ ಮತ್ತು ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಉಡುಗೊರೆ ಪಡೆದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಸರ್ವಜ್ಞ ಜ್ಞಾನನದಿ ಮತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಚಲಿತಕೇಂದ್ರ

ಪರ ಕಷೋದಸಾ ಧಾಯಸಾ ಸಸ್ರ ಏಷಾ ಸರಸ್ವತೀ ಧರುಣಮಾಯಸೀ ಪೂಃ |
ಪರಬಾಬಧಾನಾ ರಥ್ಯೇವ ಯಾತಿ ವಿಶ್ವಾ ಅಪೋ ಮಹಿನಾ ಸಿನ್ಧುರನ್ಯಾಃ ||

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 7 - ಸೂಕ್ತ 95 - ಶ್ಲೋಕ 1

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಈ ಸರಸ್ವತಿ, ಜೀವಜಲ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನದ ದೀರ್ಘಕಾಲಿಕ ಹರಿವು, ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಚಿನ್ನದ ನಿಧಿಯ ಕೋಟೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಹೊಳೆಯಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಯಾವಾಗಲೂ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಯಾವಾಗಲೂ ಉಲ್ಲಾಸಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಸರ್ವಜ್ಞತೆಯ ಅನಂತ ಸಾಗರದ ಕಡೆಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಓಟದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿರುವ ರಥದಂತೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ, ಪ್ರಪಂಚದ ಜ್ಞಾನದ ಎಲ್ಲಾ ಇತರ ಜಲಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ನದಿ ಎಂಬ ಸೀಮಿತ ರೂಪದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಜ್ಞಾನಚಲನೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಪರ ಕ್ಷೋದಸಾ ಧಾಯಸಾ ಸಸ್ರ ಏಷಾ ಸರಸ್ವತೀ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅವಳ ಹರಿವು ಕೇವಲ ನೀರಿನಲ್ಲ; ಜೀವಜಲ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನ ಎರಡರ ಸಂಯೋಜನೆ. "ಧಾಯಸಾ" ಎಂಬ ಪದವು ಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಪೌಷ್ಟಿಕತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಹರಿಯುವವಳಲ್ಲ; ಅವಳು ಪೋಷಿಸುವವಳು, ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವವಳು. "ಧರುಣಮಾಯಸೀ ಪೂಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಅವಳನ್ನು ಚಿನ್ನದ ಕೋಟೆಯಂತೆ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಭೌತಿಕ ಸಂಪತ್ತಿನ ಸೂಚನೆ ಅಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನಸಂಪತ್ತಿನ ಭದ್ರತೆಯ ಸಂಕೇತ. ಅವಳೊಳಗೆ ಜ್ಞಾನ ಕಳೆದುಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಸಂಗ್ರಹವಾಗುತ್ತದೆ, ಸಂಸ್ಕೃತವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. "ಪರಬಾಬಧಾನಾ" ಎಂಬ ಪದವು ಅವಳ ಅಪ್ರತಿಹತ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಅವಳ ಹರಿವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದು. "ರಥ್ಯೇವ ಯಾತಿ" ಎಂಬ ಉಪಮೆಯಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿಯ ಚಲನೆ ರಥದಂತೆ ವೇಗವಾಗಿ, ದಿಕ್ಕುಬದ್ಧವಾಗಿ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಅರಾಜಕ ಹರಿವು ಅಲ್ಲ; ನಿಯಮಬದ್ಧ ಚಲನೆ. "ವಿಶ್ವಾ ಅಪಃ ಮಹಿನಾ ಸಿನ್ಧುಃ ಅನ್ಯಾಃ" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಧಾರೆಗಳು ಅವಳಲ್ಲೇ ಸೇರುತ್ತವೆ ಎಂಬ ದರ್ಶನ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಮೂಲಸಿನ್ಧು—ಎಲ್ಲ ನದಿಗಳೂ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಹಾಸಾಗರದ ಮೂಲ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನ ಜ್ಞಾನಯಾತ್ರೆಯ ರೂಪಕವಾಗಿದೆ. ಮಾನವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅನುಭವಗಳು, ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹರಿದು ಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸರಸ್ವತಿಯಂತೆ ಸಂಯೋಜಿತವಾಗದಿದ್ದರೆ, ಜ್ಞಾನ ಚೂರುಚೂರಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಹರಿವು ಎಂದರೆ, ತಿಳಿದದ್ದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿ, ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ವಿವೇಕ, ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಲೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹರಿಸುವ ಕರುಣೆ. ಅವಳು ಸರ್ವಜ್ಞತೆಯ ಸಾಗರದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಅದಕ್ಕೇ ಹರಿಯುವವಳು ಎಂದರೆ, ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಆರಂಭವೂ ಅಂತ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ತತ್ತ್ವ. ಮಾನವ ಅವಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ, ಅವನ ಮಾತು, ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಒಂದೇ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತವೆ. ರಥೋಪಮೆ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸುವುದು—ಜ್ಞಾನವು ನಿಂತು ಹೋಗಬಾರದು; ಅದು ಗುರಿಯತ್ತ ಸಾಗಬೇಕು.*

ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಕೇವಲ ಹರಿಯುವ ನದಿ ಅಲ್ಲ; ಅವಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಧಾರೆಗಳನ್ನು ಅವಳು ತನ್ನೊಳಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ, ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಅವುಗಳನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞತೆಯೊಂದಿಗೇ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ಭಾರತೀಯ ದರ್ಶನದ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶ. ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದಲ್ಲ; ಅದನ್ನು ಉನ್ನತ ಏಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಳಿಸುವುದು. ಸರಸ್ವತಿ ಈ ಲಯದ ಜೀವಂತ ರೂಪ. ಮಾಹಿತಿಯ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಿರುವ ಮಾನವನಿಗೆ ಸರಸ್ವತಿಯ ದರ್ಶನ ಅಗತ್ಯ. ಎಲ್ಲ ಮಾಹಿತಿ ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನ ವಿವೇಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸರಸ್ವತಿ ಮಾಹಿತಿ–ಜ್ಞಾನ–ವಿವೇಕಗಳ ನಡುವಿನ ಸೇತುವೆ. ಅವಳ ಹರಿವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ, ಮಾನವನ ಅಧ್ಯಯನ ಫಲವತ್ತಾಗುತ್ತದೆ, ಅವನ ಮಾತು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಅವನ ಕ್ರಿಯೆ ಲೋಕಹಿತಕರವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಚಿಂತಕನಿಗೂ, ಗ್ರಂಥಕರ್ತನಿಗೂ, ಸಾಧಕನಿಗೂ ಒಂದು ದಿಟ್ಟ ಸೂಚನೆ—ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾನ ಹರಿಯಲಿ, ಆದರೆ ಸರಸ್ವತಿಯಂತೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ, ಸರ್ವಜ್ಞತೆಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗಲಿ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- ಹೇಗೆ ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಧಾತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಸೂರ್ಯನ ಉಷ್ಣತೆಯಿಂದ ಆವಿಯಾಗಿ ಆಕಾಶವನ್ನು ಸೇರಿ ಮೋಡಗಳಾಗಿ ಮೋಡಗಳಿಗೆ ತಂಪು ತಗುಲಿ ಅದು ಪುನಃ ನೀರಿನ ರೂಪದಂತೆ ಶುದ್ಧ ನೀರಾಗಿ ಭೂಮಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಅದು ಹೇಗೆ ಜೀವಜಲವಾಗಿ ಸಸ್ಯ ರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಭೂಮಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಜೀವರಾಶಿಗಳಿಗೆ ಕ್ರಯಾತ್ಮಕತೆ ಉಂಟು ಮಾಡಿದಂತೆ ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಸರಸ್ವತಿ ಜೀವಜಲವಿದ್ದಂತೆ ಇದರಲ್ಲಿ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿತವಾಗುವ ಅಮೃತ ವೀರ್ಯ ಮುಂತಾದ ಜೀವಜಲಗಳು ಐಕ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಕೋಶಗಳಿಗೆ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಚೈತನ್ಯ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಸತ್ಯದ್ವಾರೋದ್ಘಾಟನೆ, ಋಷಿಚೈತನ್ಯ ಮತ್ತು ಶಾಶ್ವತ ಕಲ್ಯಾಣಪ್ರವಾಹ

ಅಯಮು ತೇ ಸರಸ್ವತಿ ವಸಿಷ್ಠೋ ದವಾರಾವ ರತಸ್ಯ ಸುಭಗೇ ವಯಾವಃ |
ವರ್ಧ ಶುಭ್ರೇ ಸತುವತೇ ರಾಸಿ ವಾಜಾನ ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದದ ನಹ ||

ಋಗ್ ವೇದ - ಮಂಡಲ 7 - ಸೂಕ್ತ 95 - ಶ್ಲೋಕ 6

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಸರಸ್ವತಿ, ಜೀವನದ ಸ್ಫಟಿಕದ ಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಶಾಶ್ವತತೆಯ ಬೆಳಕು, ತೇಜಸ್ಸಿನ ಹುಡುಕಾಟದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಋಷಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸತ್ಯದ ಎರಡು ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ತೆರೆಯುತ್ತಾರೆ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ, ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಚಲನಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಶಾಶ್ವತ ನಿಯಮ, ಮತ್ತು ಸತ್ಯವೂ, ಸಿದ್ದಾಂತದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬದುಕುವ ಜಗತ್ತು ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಆವರಿಸುವ ವಸ್ತು, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಮಟ್ಟಗಳು. ಓ ಶುದ್ಧತೆ, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯ ದೈವತ್ವ, ಸಂಭ್ರಮಿಸುವವನಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಲು ಮತ್ತು ಬೆಳೆಯಲು. ನೀವು ಪ್ರಪಂಚದ ಅಂತಿಮ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ವಿಜಯಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತೀರಿ. ಬನ್ನಿ, ಎದ್ದೇಳಿ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘಕಾಲಿಕ ಹರಿವಿನೊಂದಿಗೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ. ಓ ಮಾತೆ

ಹೊಳೆಯೇ, ಓ ಸಂತರು ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳು, ಶಿಕ್ಷಕರು ಮತ್ತು ಬೋಧಕರೇ, ಎಲ್ಲ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಸಂತೋಷ ಮತ್ತು ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತೇಜಿಸಿ.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯನ್ನು ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶದ ನದಿಯಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸತ್ಯದ ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಕೊಡುವ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಅಯಮು ತೇ ಸರಸ್ವತಿ ವಸಿಷ್ಠಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠ ಋಷಿಯು ತನ್ನ ಅನುಭವದ ಆಳದಿಂದ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಶಾಸ್ತ್ರಪಠನವಲ್ಲ; ಅನುಭವಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಘೋಷ. "ದ್ವಾರಾವ್ ರತಸ್ಯ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಎರಡು ದ್ವಾರಗಳಿವೆ—ಒಂದು ಬುದ್ಧಿಯ ದ್ವಾರ, ಮತ್ತೊಂದು ಅನುಭವದ ದ್ವಾರ. ಸರಸ್ವತಿ ಈ ಎರಡನ್ನೂ ತೆರೆದು ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳು ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಜೀವ ನೀಡುವ ಚಲನೆಗೂ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ರೀ. "ವರ್ಧ ಶುಭ್ರೇ ಸತುವತೇ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅವಳ ಶುದ್ಧತೆ ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ; ವೃದ್ಧಿಶೀಲ. ಸರಸ್ವತಿ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾಳೆ. "ರಾಸಿ ವಾಜಾನ್" ಎಂಬ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಅವಳು ವಿಜಯ, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ದಾನಮಾಡುವವಳು. ಆದರೆ ಈ ವಿಜಯ ಹೊರಗಿನ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲ; ಅಂತರಂಗದ ಸಾಧನೆ. "ಯೂಯಂ ಪಾತ ಸ್ವಸ್ತಿಭಿಃ ಸದದ ನಃ" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಋಷಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಕೇವಲ ತನ್ನಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲ. ಗುರು–ಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜವನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ವಸ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಕಾಪಾಡುವ ಮಹಾಸಂಕಲ್ಪ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- *ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಜ್ಞಾನ–ಚಲನೆ–ಶಾಶ್ವತ ನಿಯಮಗಳ ಸಮನ್ವಯ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಮಾತಿನ ದೇವಿಯಲ್ಲ; ಮಾತಿನ ಹಿಂದೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸತ್ಯನಿಯಮ. ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಚಲನಾಶಾಸ್ತ್ರ—ವಸ್ತು, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು—ಈ ಮೂರೂ ಅವಳ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿವೆ. ಋಷಿಗಳು ಸತ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ; ಅವರು ಅದನ್ನು ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಆ ಬದುಕಿನ ನಿಯಮವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಶುದ್ಧತೆ ಎಂದರೆ ನಿರ್ಜೀವ ನಿರಾಕರಣೆ ಅಲ್ಲ; ಚೇತನದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ. ಶಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಅಹಂಕಾರವಲ್ಲ; ಧರ್ಮಪೂರ್ಣ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ. ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆ ಎಂದರೆ ಇತರರನ್ನು ಮೀರಿಸುವುದಲ್ಲ; ತನ್ನೊಳಗಿನ ಸತ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದು. ಸರಸ್ವತಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಈ ಮೂರುಗಳೂ ಮಾನವನೊಳಗೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. "ಸ್ವಸ್ತಿ" ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಕ್ಷೇಮವಲ್ಲ; ದೀರ್ಘಕಾಲಿಕ ಸಮತೋಲನ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಸರಸ್ವತಿ ನೆಲೆಸಿದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ; ಯೋಗ ನೆಲೆಸಿದಲ್ಲಿ ಲೋಕಕ್ಷೇಮ ಸಹಜವಾಗುತ್ತದೆ.*

ಈ ಮಂತ್ರವು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಋಷಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾಳೆ; ಋಷಿಗಳು ಅವಳ ವಾಕ್ಕಿನ ವಾಹಕರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಿಕ್ಷಕರು, ಬೋಧಕರು ಮತ್ತು ಚಿಂತಕರು ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವಾಕ್ಸತ್ಯ ಎಂದರೆ ಬೋಧನೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಸತ್ಯ. ಸರಸ್ವತಿ ಆ ವಾಕ್ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಜೀವ ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅವಳು "ಪ್ರಪಂಚದ ಅಂತಿಮ ಸಂಪತ್ತು" ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಸಂಪತ್ತು ನಾಶವಾಗಬಹುದು; ಜ್ಞಾನ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಜಯ ಕ್ಷಣಿಕವಾಗಬಹುದು; ವಿವೇಕ ಶಾಶ್ವತ. ಜ್ಞಾನವಿದೆ, ಆದರೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಶಕ್ತಿ ಇದೆ, ಆದರೆ ಲಯ ಇಲ್ಲ. ಮಾತು ಇದೆ, ಆದರೆ ಸತ್ಯ ಇಲ್ಲ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ—ಸರಸ್ವತಿಯ ಅನುಗ್ರಹವಿಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನ ಭಾರವಾಗುತ್ತದೆ, ಶಕ್ತಿ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅವಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ, ಚಿಂತನೆ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಕ್ರಿಯೆ ಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ, ಸಮಾಜ ಕ್ಷೇಮದತ್ತ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಬರಹಗಾರ, ಶಿಕ್ಷಕ, ಚಿಂತಕ ಮತ್ತು ಸಾಧಕನಿಗೂ ಒಂದು ಗಂಭೀರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ—ನಮ್ಮ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಿರಲಿ, ನಮ್ಮ ಚಲನೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿರಲಿ, ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ತಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹರಿಯಲಿ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಸತ್ಯವನ್ನು ತೆರೆದಿಡುವ ತಾಯಿ, ಚೇತನವನ್ನು ಚಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಹರಿಸುವ ಶಾಶ್ವತ ನದಿಯಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- ನೀರನ್ನು ತಂಪು ಮಾಡಿದಾಗ ಅದು ದ್ರವದಿಂದ ಘನವಾಗಿ ಒಂದು ಹಂತದ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಈಡಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ನೀರ್ಗಲ್ಲು ಸ್ಫಟಿಕಗಳಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ, ಅವು ಬೆಳೆದು ಸಂಯೋಜನೆಯಾಗಿ ಒಂದು ಬಹುಸ್ಫಟಿಕ ವಿನ್ಯಾಸದ ರಚನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ದ್ರವವು ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಫಟಿಕದ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ದ್ರವದ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಮೇಲೆ, ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಘನೀಕರಣಗೊಂಡಿದೆ, ಹಾಗು ಸುತ್ತುವರಿದ ಒತ್ತಡದ ಮೇಲೂ ಸಹ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ತಂಪಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸ್ಫಟಿಕದಂತಹ ವಸ್ತುವಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಫಲ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಸ್ಫಟಿಕದಂತಹ ರಚನೆಯು ವಸ್ತುಗಳ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ರಾಸಾಯನಿಕ ಬಂಧಕಗಳ ಎಲ್ಲ ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲ ಲೋಹಗಳು ಬಹುಸ್ಫಟಿಕ ಹಂತದಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಆಹಾರದಲ್ಲಿರುವ ಇಂತಹ ಉಪಯುಕ್ತ ಸ್ಫಟಿಕ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಸರಸ್ವತಿ ಹರಿವು ಇರುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಹರಿ : ಚಲಿಸುವ ಸರಸ್ವತಿ–ವೈದ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಪರಮ ಸಂಕೇತ

ಶ್ರೀಹರಿ = श्रीहरि = श्री ह रि

ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥ :- ಚಲಿಸುವ ಸರಸ್ವತಿ ವೈದ್ಯೆ

ಸರಳಾರ್ಥ:- 'ಶ್ರೀಹರಿ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಅದು ಕೇವಲ ಭಗವಂತನ ನಾಮವಲ್ಲ. ದೇಹದೊಳಗೆ ಚಲಿಸುವ ಸರಸ್ವತಿ–ವೈದ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಸಂಕೇತ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರವರೆಗೆ ಹರಿಯುವ ಗುಪ್ತ ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾಹವೇ ಶ್ರೀಹರಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಶ್ರೀಹರಿ = ಶ್ರೀ + ಹ + ರಿ ಎಂದು ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ, ಈ ನಾಮವು ಚೇತನಶಕ್ತಿಯ ಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಶ್ರೀ' ಎಂದರೆ ಐಶ್ವರ್ಯ, ಸಂಪತ್ತು, ಸೌಭಾಗ್ಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಶುದ್ಧತೆ, ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಪೋಷಣೆಯ ಶಕ್ತಿ. ಇದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವರೂಪ—ವೈದ್ಯಸಂಪತ್ತಿನ ಆಧಾರ. 'ಹ' ಅಕ್ಷರವು ಹರಿವನ್ನು, ವಾಯು–ಪ್ರಾಣ ಚಲನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ರಿ' ಅಕ್ಷರವು ಗತಿ, ಸಾಗಣೆ, ನಿರಂತರ ಚಲನೆ ಮತ್ತು ಚಿಕಿತ್ಸಾತ್ಮಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಸಂಕೇತ. ಈ ಮೂರು ಸೇರಿ 'ಶ್ರೀಹರಿ' ಎಂಬಾಗ, ಅದು ದೇಹದೊಳಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಚಿಕಿತ್ಸಕ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿ ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರವರೆಗೆ ಸುಷುಮ್ನಾ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿ—ಇದೇ ಹರಿ. ಈ ಪ್ರವಾಹವು ದೇಹದ ಎಲ್ಲ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯತೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ; ಅಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಕರಗಿಸುತ್ತದೆ; ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ಥೈರ್ಯ ನೀಡುತ್ತದೆ; ಬುದ್ಧಿಗೆ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ ನೀಡುತ್ತದೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಶ್ರೀಹರಿ ಎಂಬ ನಾಮವು ಸ್ಥಿರ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಚಲಿಸುವ ದೇವತ್ವ. ದೇಹದೊಳಗೆ ಪ್ರಾಣ ಚಲಿಸುವವರೆಗೆ ಹರಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೇ ಮಧ್ವಮತದ ಹರಿದಾಸರು "ಹರಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮ, ವಾಯು ಜೀವೋತ್ತಮ" ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ವಾಯು ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಗಾಳಿ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಹರಿಗೆ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವ ಜೀವಶಕ್ತಿ. ವಾಯು ಶುದ್ಧವಾದಾಗ, ಹರಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಶಕ್ತಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ಜ್ಞಾನನದಿ. ಈ ನದಿ ದೇಹದೊಳಗೆ ಹರಿದಾಗ, ಜ್ಞಾನವು ಸಹಜವಾಗಿ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತಿನ ದೇವಿಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಅದು ವೈದ್ಯಸಂಪತ್ತು—ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿ ಎಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ–ಸರಸ್ವತಿ–ವಾಯುಗಳ ಏಕೀಕೃತ ಚೇತನಪ್ರವಾಹ.

ಸಾರಾಂಶ:- *ಶ್ರೀಹರಿ ಎಂಬ ನಾಮವು ಭಗವಂತನ ಸ್ಥಿರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ದೇಹದೊಳಗೆ ಚಲಿಸುವ ಚಿಕಿತ್ಸಕ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರವರೆಗೆ ಹರಿಯುವ ಗುಪ್ತ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿಯೇ ಹರಿ. ಈ*

ಹರಿವಿನಿಂದ ವೈದ್ಯತೆ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧತೆ ಉದಯಿಸುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ–ಧ್ಯಾನ–ಜ್ಞಾನಗಳ ಸಜೀವ ಸಂಯೋಜನೆ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- ಹರಿ ಎಂದರೆ ಚಲಿಸುವ ವೈದ್ಯ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಿ ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರದವರೆಗೆ ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ದೇಹದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಾರಾಂಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಎಲ್ಲಾ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ವೈದ್ಯತೆ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮಧ್ವ ಮತದವರು ಹರಿದಾಸರು ಹರಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ವಾಯು ಜೀವೋತ್ತಮ ಎಂದದ್ದು. ಇದು ವೈದ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂತಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

"ನೀವು ಯಾವ ದೇವತೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೀರೋ ಆ ದೇವತೆಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತೀರೇ ಹೊರತು ಮೋಕ್ಷವನ್ನಲ್ಲ" **ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಕೃಷ್ಣ. (ಭಗವದ್ಗೀತೆ 7-23)** ಈ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ **ಕಾಠಕೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ** ಸಮಾಧಾನವಿದೆ *"ನಿತ್ಯೋ ನಿತ್ಯಾನಾಂ ಚೇತನಶ್ಚೇತನಾನಾಂ ಏಕೋ ಬಹೂನಾಂ ಯೋ ವಿದಧಾತಿ ಕಾಮಾನ್ । ತಮಾತ್ಮಸ್ಥಮ್ ಯೇಽನುಪಶ್ಯಂತಿ ಧೀರಾಃ ತೇಷಾಂ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಶ್ವತೀ ನೇತರೇಷಾಮ್ ॥"* **ಅಂದರೆ,** *"ನಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯ, ಚೇತನರಿಗೆ ಚೇತನ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಎಲ್ಲಾ ಅಭೀಷ್ಟ ನೀಡುವವ, ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಹರಿ ಅವನನ್ನು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಕಾಣಬಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೇ ಶಾಶ್ವತ ಸುಖ ಹೊರತು ಕಾಣದವರಿಗಲ್ಲ".*

"ಸರ್ವಕರ್ಮಾ ಸರ್ವಗಂಧಃ ಸರ್ವರಸಹ್" ಎಂದು **ಛಾಂದೋಗ್ಯ**ದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ *ಶ್ರೀಹರಿ ಸರ್ವಗಂಧಾದಿ ರೂಪನಾಗಿದ್ದಾನೆ. "ತಾನಿ ಚಾಸ್ಯ ಸುದಿವ್ಯಾನಿ ಸುಗಂಧಾನಿ ಸುಭಾಂತಿ ಚ"* ಎಂದು **ಭಾಗವತ ದಶಮಸ್ಕಂಧ ತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿ** ಹೇಳುವಂತೆ *ಸರ್ವವಿಧ ಸುಗಂಧ ಉಳ್ಳವನು ಶ್ರೀಹರಿ. "ತಸ್ಮಿನ್ನಪೋ ಮಾತರಿ-ಶ್ವಾದಧಾತಿ" ಸರ್ವ ಜೀವರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ವಾಯುದೇವ ಹರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತಾನೆ* ಎಂಬ **ಈಶಾವಾಸ್ಯೋಪನಿಷದ್ ವಾಣಿ.**

ಉತ್ತಮ ಜ್ಞಾನ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲೂ ಮಾನವನ ನರನರದಲ್ಲೂ ಶ್ರೀಹರಿ ಶ್ರೀಹರಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಯಾರು ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಮಾತ್ರ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗವು ಸುಗಮವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. *'ಬಾಗಿಲನು ತೆರೆದು ಸೇವೆಯನು ಕೊಡು ಹರಿಯೆ'* - ಎಂಬ ಕನಕದಾಸರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆದು ದೇಹದ ನಾಡಿಗಳಿಗೆ ಚಲಿಸುವ ವೈದ್ಯತೆಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ನೀಡು ಎಂಬ ಸಂದೇಶವಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಳ್ಳೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನೋಡಿ *"ನೀ ಮಾಯೆಯೊಳಗೊ ನಿನ್ನೊಳು ಮಾಯೆಯೊ, ನೀ ದೇಹದೊಳಗೊ ನಿನ್ನೊಳು ದೇಹವೊ, ಬಯಲೊಳಗೆ ಆಲಯವೊ ಆಲಯದೊಳಗೆ ಬಯಲೊ ? ಬಯಲು ಆಲಯವೆರಡು ನಯನದೊಳಗೊ, ನಯನ ಬುದ್ಧಿಯ ಒಳಗೊ, ಬುದ್ಧಿ ನಯನದ ಒಳಗೊ ? ನಯನ ಬುದ್ಧಿಗಳೆರಡು ನಿನ್ನೊಳಗೊ ಹರಿಯೆ? ಸವಿಯು ಸಕ್ಕರೆಯೊಳಗೊ, ಸಕ್ಕರೆಯು ಸವಿಯೊಳಗೊ? ಸವಿಯು ಸಕ್ಕರೆಯೆರಡು ಜಿಹ್ವೆಯೊಳಗೊ, ಜಿಹ್ವೆ ಬುದ್ಧಿಯ ಒಳಗೊ, ಬುದ್ಧಿ ಜಿಹ್ವೆಯ ಒಳಗೊ? ಜಿಹ್ವೆ ಬುದ್ಧಿಗಳೆರಡು ನಿನ್ನೊಳಗೊ ಹರಿಯೆ, ಕುಸುಮದೊಳು ಗಂಧವೊ, ಗಂಧದೊಳು ಕುಸುಮವೊ? ಕುಸುಮ ಗಂಧಗಳೆರಡು ಘ್ರಾಣದೊಳಗೊ, ಅಸಮಭವ ಕಾಗಿನೆಲೆಯಾದಿಕೇಶನ ನಿನ್ನ ಉಸುರಲೆನ್ನೊಶವೆ ಸರ್ವವು ನಿನ್ನೊಳರಿಯೆ"*

ಕನಕದಾಸರ "ಹರಿಭಕ್ತಿ ಸಾರ" ಇದರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ "ದೀನ ನಾನು ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕೆ ದಾನಿ ನೀನು ವಿಚಾರಿಸಲು ಮತಿ ಹೀನ ನಾನು ಮಹಾಮಹಿಮ ಕೈವಲ್ಯಪತಿ (ಆತ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮರಾಯಿಕ್ಯ ಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿಪತಿ ನೀನು) ನೀನು ಏನ ಬಲ್ಲೆನು ನಾನು ನೆರೆ (ಸಮಗ್ರ) ಸುಜ್ಞಾನ ಮೂರುತಿ ನೀನು ನಿನ್ನ ಸಮಾನರುಂಟೇ ದೇವ ರಕ್ಷಿಸು ನಮ್ಮನನವರತ"

ಪುರಂದರದಾಸರು "ಹರಿನಾರಾಯಣ ಹರಿನಾರಾಯಣ ಹರಿನಾರಾಯಣ ಎನು ಮನವೆ ನಾರಾಯಣನೆಂಬ ನಾಮದ ಬೀಜವ ನಾರದ ಬಿತ್ತಿದ ಧರೆಯೊಳಗೆ" (ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಧಾರೆಯೊಳಗೆ ಅಂದರೆ ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಜಪಿಸಿದಾಗ ಹರಿ ಎಂಬ ಚಲಿಸುವ ವೈದ್ಯತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಬಾವ ಇದೆ) ಮುಂದುವರಿದು ಹರಿಯೇ ಸರ್ವೊತ್ತಮ ಹರಿಯೇ ಪರದೇವತೆ, ಹರಿ ಸರ್ವವಿಶ್ವಮಯಂ ಜಗತ್" (ಇಲ್ಲಿ ಪರ ವಿದ್ಯೆಯ ದೇವತೆ ಹರಿ, ಚಲಿಸುವ ವೈದ್ಯತೆ ಇಂತಹ ವಿಸ್ಮಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅದರ ವಿಶೇಷವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಪುರಂದರದಾಸರು).

ತ್ರಿದೇವೀ ಆಶ್ರಯ — ಶರ್ಮ, ಪುಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾ–ತನು ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ವೇದೀಯ ಸಂಕಲ್ಪ

ತಿಸ್ರೋ ದೇವೀಮಹಿ ನಃ ಶರ್ಮ ಯಚ್ಛತ ಪ್ರಜಾಯೈ ನಸ್ತನ್ವೇಃ ಯಚ್ಚ ಪುಷ್ಟಮ್।
ಮಾ ಹಾಸ್ಮಹಿ ಪ್ರಜಯಾ ಮಾ ತನೂಭಿರ್ಮಾ ರಧಾಮ ದ್ವಿಷತೇ ಸೋಮ ರಾಜನ್ ॥ 7

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 5 ಸೂಕ್ತ 3

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಮೂರು ತಾಯಿ ದೈವಗಳು, (ವಾಯು, ಚಕ್ರಗಳು, ಸರಸ್ವತಿ) ಪ್ರಕೃತಿ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ, ಸರಸ್ವತಿ, ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನೋದಯದ ತಾಯಿ ಚೈತನ್ಯ, ಮತ್ತು ಮಾಹಿ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಮಕ್ಕಳ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು, ನಮಗೆ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ದೊಡ್ಡ ಸಂತೋಷವನ್ನು ನೀಡಲಿ, ಮತ್ತು ನಮಗೆ ಯಾವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು ಅದನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ. ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಜನರ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿ. ನಮ್ಮ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಜನರ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ನಾವು ಎಂದಿಗೂ ಖಿನ್ನತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಬಾರದು ಅಥವಾ ದೂರವಾಗಬಾರದು. ಓ ಸೋಮ, ಶಾಂತಿಯುತ ಆಡಳಿತಗಾರ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಜೀವಂತ ಸಂತೋಷದ ನಿಯೋಜಕ, ನಾವು ಎಂದಿಗೂ ಅಸೂಯೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕೂಲ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಬಾರದು.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಮಾನವಜೀವನದ ಸಮಗ್ರ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ತ್ರಿದೇವೀ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ತಿಸ್ರೋ ದೇವೀಃ ಮಹಿ ನಃ ಶರ್ಮ ಯಚ್ಛತ" ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಮೂರು ತಾಯಿದೇವತೆಗಳಿಂದ ಶರ್ಮ—ಅಂದರೆ ಶಾಂತಿ, ಸುರಕ್ಷತೆ, ಆಶ್ರಯ—ಕೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶರ್ಮ ಕೇವಲ ದುಃಖದ ಅಭಾವವಲ್ಲ; ಅದು ಸ್ಥಿರ ನೆಮ್ಮದಿ ಮತ್ತು ಭರವಸೆಯ ವಾತಾವರಣ. "ಪ್ರಜಾಯೈ ನಃ ತನ್ವೇ ಚ ಯಚ್ಚ ಪುಷ್ಟಮ್" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಈ ಆಶೀರ್ವಾದವು ಎರಡು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯಬೇಕು ಎಂದು ಋಷಿ ಸಂಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ—ಪ್ರಜೆಗೆ (ಸಂತತಿ, ಸಮಾಜ) ಮತ್ತು ತನುವಿಗೆ (ದೇಹ–ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ). ಪುಷ್ಟಿ ಎಂದರೆ ದೇಹಬಲ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಬುದ್ಧಿಬಲ, ಚೇತನಬಲ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬಲ. ಮಂತ್ರದ ಮುಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, "ಮಾ ಹಾಸ್ಮಹಿ ಪ್ರಜಯಾ ಮಾ ತನೂಭಿಃ" ಎಂದು, ನಮ್ಮ ಸಂತಾನದಿಂದಲೂ, ನಮ್ಮ ದೇಹ–ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದಲೂ ನಾವು ದೂರವಾಗಬಾರದು ಎಂಬ ಆಳವಾದ ಬೇಡಿಕೆ ಇದೆ. ಅಂದರೆ, ಬದುಕು ತುಂಡಾಗಬಾರದು; ಪೀಳಿಗೆಯೂ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೂ ಒಂದೇ ಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕು. "ಮಾ ರಧಾಮ ದ್ವಿಷತೇ ಸೋಮ ರಾಜನ್" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಸೋಮರಾಜನನ್ನು ಶಾಂತಿಯುತ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಕರೆದೊಡಿ, ಅಸೂಯೆ, ವೈರಾಗ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕೂಲ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಕೋರುತ್ತಾರೆ. ಸೋಮ ಇಲ್ಲಿ ಶಮನ, ಸಮತೋಲನ ಮತ್ತು ಜೀವಂತ ಆನಂದದ ನಿಯೋಜಕ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಜೀವನದ ನಿರಂತರತೆ ಮತ್ತು ಸಮತೋಲನ. ಮೂರು ದೇವಿಯರು ಹೊರಗಿನ ದೇವತೆಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಮೂರು ಮೂಲಚೇತನಗಳು. ಮೊದಲದು ಚಲನೆ ಮತ್ತು

ಉಸಿರಿನ ತಾಯಿ—ವಾಯುಚೇತನ. ಎರಡದು ಜ್ಞಾನ–ವಾಕ್ಚೇತನ—ಸರಸ್ವತಿ. ಮೂರದು ಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿರತೆ—ಮಾಹಿ ಭೂಮಿ. ಈ ಮೂರುಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದಲೇ ಜೀವನ ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಚಲನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಸ್ಥಿರತೆ ಜಡವಾಗುತ್ತದೆ; ಜ್ಞಾನ ಇಲ್ಲದೆ ಚಲನೆ ಅಂಧವಾಗುತ್ತದೆ; ಧಾರಣೆ ಇಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನ ಗಾಳಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಋಷಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ—ಈ ಮೂರು ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಸಮಬಲದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲಿ. ಆಗ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ದೇಹದಿಂದ ದೂರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಸಮಾಜ ತನ್ನ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸೋಮರಾಜನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಶೀತಲವಾಗುತ್ತದೆ; ಶೀತಲ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಜಾಗವಿಲ್ಲ.

ಈ ಮಂತ್ರವು ವೇದೀಯ ಸಮಾಜದ ಗಾಢ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಗತಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ವೃದ್ಧಿ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಶರ್ಮದೊಳಗಿನ ವೃದ್ಧಿ. ಪುಷ್ಟಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಸಂಪತ್ತಿನ ಹೆಚ್ಚಳ ಅಲ್ಲ; ಮೌಲ್ಯಗಳ ಬಲವರ್ಧನೆ. ಪ್ರಜೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದೇಹದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟರೆ ಸಮಾಜ ಕುಸಿಯುತ್ತದೆ; ದೇಹದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟರೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕುಸಿಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಋಷಿ ಎರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೋಮರಾಜನ ಉಲ್ಲೇಖವು ಆಡಳಿತಕ್ಕೂ ಸಂದೇಶ—ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸಮತೋಲನ ಇಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಮಂತ್ರವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ. ವೇಗದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ, ಪೀಳಿಗೆಯ ನಡುವಿನ ಸಂಪರ್ಕ ದುರ್ಬಲವಾಗುತ್ತಿದೆ; ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ನಡುವೆ ಅಂತರ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ—ನೀನು ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಂದ ದೂರವಾಗಬೇಡ, ನಿನ್ನ ದೇಹದಿಂದ ದೂರವಾಗಬೇಡ, ನಿನ್ನ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಬೇಡ. ತ್ರಿದೇವೀ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದಾಗ, ಚಲನೆ ಸಮತೋಲನವಾಗುತ್ತದೆ, ಜ್ಞಾನ ದಯೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಸ್ಥಿರತೆ ಜೀವಂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೋಮರಾಜನ ಕರುಣೆಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ; ಶಾಂತ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆ ಕರಗುತ್ತದೆ, ಪ್ರತಿಕೂಲತೆ ಶಕ್ತಿ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಸರಸ್ವತಿ–ಅನುಮತಿ–ಭಗ ಸಂಯೋಗ — ಮಧುರ ವಾಣಿ, ಸಭ್ಯ ವಿವೇಕ ಮತ್ತು ದೈವಿಕ ಅನುಗ್ರಹ

ಸರಸ್ವತೀಮನುಮತಿಂ ಭಗಂ ಯನ್ತೋ ಹವಾಮಹೇ ।
ವಾಚಂ ಜುಷ್ಟಾಂ ಮಧುಮತೀಮವಾದಿಷಂ ದೇವಾನಾಂ ದೇವಹೂತಿಷು॥ 4

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 5 ಸೂಕ್ತ 7

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಗೌರವ ಮತ್ತು ಜೀವನದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯ ಸಂಪತ್ತಿನತ್ತ ನಾವು ಬರುತ್ತೇವೆ, ನಾವು ಆರಾಧಿಸುತ್ತೇವೆ, ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ (ಸಮೀಪಿಸುತ್ತೇವೆ) ಮತ್ತು ದೇವತೆಯಂತೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿಸುತ್ತೇವೆ, ಉತ್ತಮ ಸಲಹೆಗಾರ, ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತಿ, ಜ್ಞಾನ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನೋದಯದ ದೈವಿಕ ತಾಯಿಯ ಆತ್ಮ. ಪವಿತ್ರ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತ ಜನರ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ, ನಾವು ಉದಾತ್ತ ಮತ್ತು ಉದಾರ ಜನರಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಉದಾರತೆಯ ಸಿಹಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾತನಾಡಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಮಾನವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಾತು, ವಿವೇಕ ಮತ್ತು ಸಮೃದ್ಧಿಯು ಒಂದೇ ಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯಬೇಕು ಎಂಬ ಮಹತ್ತಾದ ವೇದೀಯ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. "ಸರಸ್ವತೀಂ ಅನುಮತಿಂ ಭಗಂ ಯಂತೋ ಹವಾಮಹೇ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಜ್ಞಾನೋದಯದ ತಾಯಿ, ಅನುಮತಿ ಒಳಗಿನ ವಿವೇಕದ ಒಪ್ಪಿಗೆ, ಮತ್ತು ಭಗ ಜೀವನದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯ ಸಂಪತ್ತು—ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಆವಾಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನವೊಂದೇ ಸಾಕಾಗದು; ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ವಿವೇಕದ ಅನುಮತಿ ಬೇಕು, ಮತ್ತು ಅದರಿಂದಲೇ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳಕರ ಸಮೃದ್ಧಿ ಉಂಟಾಗಬೇಕು. "ವಾಚಂ ಜುಷ್ಟಾಂ ಮಧುಮತೀಂ ಅವಾದಿಷಂ" ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾತಿನ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರಿಸುತ್ತದೆ. ವಾಣಿ ಕೇವಲ ಶಬ್ದವಲ್ಲ; ಅದು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಕಾಶ. ಮಧುಮತೀ ವಾಣಿ*

ಎಂದರೆ ಸಿಹಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಕೇಳುವವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುವ, ಒಗ್ಗೂಡಿಸುವ ಮತ್ತು ಸತ್ಯವನ್ನು ಮೃದುವಾಗಿ ಹೊತ್ತೊಯ್ಯುವ ಮಾತು. "ದೇವಾನಾಂ ದೇವಹೂತಿಷು" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಈ ವಾಣಿ ಪವಿತ್ರ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ಉದಾತ್ತ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ, ದೇವತೆಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕಾದಷ್ಟು ಶುದ್ಧವಾಗಿರಲಿ ಎಂಬ ಆಶಯ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಮಾನವನ ವಾಕ್ಶಕ್ತಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಮಾತು ಯೋಚನೆಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ; ಯೋಚನೆ ಚೇತನದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಅನುಗ್ರಹವಿದ್ದಾಗ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ, ಅನುಮತಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಹಂಕಾರ ನಿಯಂತ್ರಿತವಾಗುತ್ತದೆ, ಭಗದ ಮೂಲಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಫಲಿತಾಂಶ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರರ ಸಮನ್ವಯವಿಲ್ಲದೆ ಮಾತು ಒಂದೊಂದು ಕಠೋರವಾಗುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಖಾಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮಧುರ ವಾಣಿ ಎಂದರೆ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮರೆಮಾಡುವುದು ಅಲ್ಲ; ಸತ್ಯವನ್ನು ಸೌಮ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಶಕ್ತಿ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಉದಾತ್ತ ಜನರ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಸಲ್ಪಡುವ ಮಾತು ಎಂದರೆ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯ ಚಾತುರ್ಯವಲ್ಲ; ವಿಶ್ವಾಸ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಸತ್ಯಮಯ ಉದಾರತೆ. ಇಂತಹ ವಾಣಿ ಮಾತನಾಡುವವನು ತನ್ನನ್ನು ಮಾದರಿಯಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ—ಮಾತಿನ ಮೂಲಕವೇ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

ವೇದೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಅಳೆಯುವ ಮಾನದಂಡವೇ ವಾಣಿ. ಕಠೋರ ಮಾತುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಸಮಾಜ ವಿಭಜಿತವಾಗುತ್ತದೆ; ಮಧುರ ಆದರೆ ಸತ್ಯವಿಲ್ಲದ ಮಾತುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಸಮಾಜ ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ–ಅನುಮತಿ–ಭಗ ಸಂಯೋಗವು ಈ ಎರಡನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾತು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗುತ್ತದೆ, ವಿವೇಕದಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿತವಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಲೋಕಹಿತಕರವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಈ ಮಂತ್ರವು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಾಧನೆಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತು ಅತ್ಯಂತ ವೇಗವಾಗಿ ಹರಡುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅದರ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಮೌನವಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ—ನಿನ್ನ ಮಾತು ದೇವಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದಾದಷ್ಟು ಶುದ್ಧವಾಗಿರಲಿ. ಅಂದರೆ, ನಿನ್ನ ವಾಣಿ ಒಳಗಿನ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಅಪಮಾನ ಮಾಡದಿರಲಿ, ಹೊರಗಿನ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಗಾಯ ಮಾಡದಿರಲಿ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮಾತು ಪ್ರಕಾಶವಾಗಲಿ, ಅನುಮತಿಯ ಮೂಲಕ ಸಂಯಮವಾಗಲಿ, ಭಗದ ಮೂಲಕ ಫಲವತ್ತಾಗಲಿ. ಆಗ ನಿನ್ನ ಮಾತು ಕೇವಲ ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಲ್ಲ; ಅದು ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜವನ್ನು ಉನ್ನತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು, ಅನುಮತಿಯ ಶಿಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ, ಭಗದ ಮೂಲಕ ಲೋಕಹಿತಕ್ಕೆ ಹರಿಯುವ ವಾಕ್ಶಕ್ತಿಯ ವೇದೀಯ ಆದರ್ಶವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ವಾಕ್ಶ್ರದ್ಧಾ–ಸೋಮಸಂಯೋಗ — ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಸಿದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಹೃದಯದ ದೈವಿಕ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿ

ಯಂ ಯಾಚಾಮ್ಯಹಂ ವಾಚಾ ಸರಸ್ವತ್ಯಾ ಮನೋಯುಜಾ ।
ಶ್ರದ್ಧಾ ತಮದ್ಯ ವಿನ್ದತು ದತ್ತಾ ಸೋಮೇನ ಬಭ್ರುಣಾ ||5

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 5 ಸೂಕ್ತ 7

ಭಾವಾರ್ಥ:- ದೈವಿಕ ಮತ್ತು ಉದಾರವಾದ ತಾಯಿ ಸರಸ್ವತಿ ನೀಡಿದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ತುಂಬಿದ ಹೃದಯದ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಾತುಗಳೊಂದಿಗೆ ನಾನು ಏನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆಯೋ, ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಯು ಉದಾರವಾದ ಸೋಮ ಚೈತನ್ಯದ ದೈವತ್ವದ, ಗೌರವ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೂರು ದೈವಿಕ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ—ವಾಕು, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧೆ. "ಯಂ ಯಾಚಾಮಿ ಅಹಂ ವಾಚಾ ಸರಸ್ವತ್ಯಾ ಮನೋಯುಜಾ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಕೇವಲ ಮಾತಿನಿಂದಲ್ಲ; ಸರಸ್ವತಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸಂಯೋಜಿತವಾದ ಮನಸ್ಸಿನೊಂದಿಗೆ*

ನಡೆಯಬೇಕು ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಾಕು ಶಬ್ದವಲ್ಲ; ಅದು ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ. ಮನಸ್ಸು ಭಾವವಲ್ಲ; ಅದು ಏಕಾಗ್ರ ಸಂಕಲ್ಪ. ಈ ಎರಡೂ ಸೇರಿದಾಗ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಜೀವಂತವಾಗುತ್ತದೆ. "ಶ್ರದ್ಧಾ ತಂ ಅದ್ಯ ವಿನ್ದತು" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸೇತುವೆಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶ್ರದ್ಧೆ ಇಲ್ಲದೆ ಮಾತು ಒಣಗುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸು ಚದುರುತ್ತದೆ. "ದತ್ತಾ ಸೋಮೇನ ಬಭ್ರುಣಾ" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಫಲವು ಸೋಮಚೈತನ್ಯದ ದಾನವಾಗಿ ಲಭಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಆಶಯ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೋಮ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತಿನ ಸಂಕೇತವಲ್ಲ; ಶೀತಲತೆ, ಶಾಂತಿ, ಗೌರವ ಮತ್ತು ಒಳಗಿನ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ತತ್ತ್ವ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಸಾಧನ–ಸಿದ್ಧಿ ಕ್ರಮ. ಸರಸ್ವತಿ ನೀಡುವ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ವಾಕು ಅಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ; ಮನಸ್ಸಿನ ಏಕಾಗ್ರತೆ ಇಲ್ಲದೆ ವಾಕು ಅಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ; ಶ್ರದ್ಧೆ ಇಲ್ಲದೆ ಈ ಎರಡೂ ಫಲವತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಮೂರರ ಸಮನ್ವಯದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ದೈವಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇದು ಹೃದಯದ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಾತು. ಪ್ರೀತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಶ್ರದ್ಧೆ ಇಲ್ಲದೆ ಸೋಮಚೈತನ್ಯ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸೋಮದ ದಾನ ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಗೌರವವಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಸ್ಥಿರತೆ. ಆ ಸ್ಥಿರತೆಯೇ ನಿಜವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ.

ವೇದೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಫಲವಿಲ್ಲ. ಅದು ಸಂಬಂಧದ ಫಲ. ವಾಕು ಸರಸ್ವತಿಯದ್ದಾಗಬೇಕು, ಮನಸ್ಸು ಯುಕ್ತವಾಗಬೇಕು, ಶ್ರದ್ಧೆ ನಿಜವಾಗಬೇಕು. ಆಗ ಸೋಮದ ಬಭ್ರು—ಅಂದರೆ ಶಾಂತ, ಪೋಷಕ, ಗೌರವಪೂರ್ಣ ಚೇತನ—ಸ್ವಯಂ ದಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಈ ಮಂತ್ರವು "ಇಂದು" ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಶ್ರದ್ಧೆ ಇದ್ದರೆ ಫಲವನ್ನು ಮುಂದೂಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಅದು ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳು ಫಲವಿಲ್ಲದೆ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಕು–ಮನಸ್ಸು–ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಏಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಮೌನವಾಗಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತದೆ—ನೀನು ಕೇಳುವ ಮೊದಲು ನಿನ್ನ ಮಾತು ಶುದ್ಧವಾಗಲಿ, ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಏಕಾಗ್ರವಾಗಲಿ, ನಿನ್ನ ನಂಬಿಕೆ ಜೀವಂತವಾಗಲಿ. ಆಗ ಫಲವನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹುಡುಕಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಅದು ಸೋಮಚೈತನ್ಯದಂತೆ ನಿನ್ನೊಳಗೇ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಫಲವೇ ಗೌರವ, ಆ ಫಲವೇ ಶಾಂತಿ, ಆ ಫಲವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ.

ಬೃಹತ್–ಮಾತರಿಶ್ವ–ಸೂರ್ಯ–ಸರಸ್ವತಿ ಸಂಯೋಗ — ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಏಕೀಕರಣ ಮತ್ತು ಚೇತನಜಾಗೃತಿ

ಬೃಹತಾ ಮನ ಉಪ ಹ್ವಯೇ ಮಾತರಿಶ್ವನಾ ಪ್ರಾಣಾಪಾನೌ ।
ಸೂರ್ಯಾಚ್ಚಕ್ಷುರನ್ತರಿಕ್ಷಾಚ್ಛ್ರೋತ್ರಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಶರೀರಮ್।
ಸರಸ್ವತ್ಯಾ ವಾಚಮುಪ ಹ್ವಗ್ರಾಮಹೇ ಮನೋಯುಜಾ ॥ 8

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 5 ಸೂಕ್ತ 10

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಅನಂತ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದೊಂದಿಗೆ ನಾನು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಆತ್ಮದ ಮೇಲೆ ಕರೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಜೀವನದ ಅಜೇಯ ಹೊದಿಕೆಗಾಗಿ ನಾನು ಗಾಳಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಅಪಾನ, ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಕಣ್ಣು, ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶದಿಂದ ಕಿವಿ ಮತ್ತು ದೇಹದಿಂದ ದೇಹಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ಬೃಹತ್ ಸಮಾನದೊಂದಿಗೆ, ನಾವು ತಾಯಿ ಸರಸ್ವತಿಯಿಂದ ದೈವತ್ವದ ಪದವನ್ನು ಆವಾಹಿಸುತ್ತೇವೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಆತ್ಮದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹರಿಯುವ ಸತ್ವ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಮಾನವನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಬೃಹತ್ ಸಮನ್ವಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮಹಾದರ್ಶನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. "ಬೃಹತಾ ಮನ ಉಪ ಹ್ವಯೇ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಋಷಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ;*

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಮನಸ್ಸಿನೊಂದಿಗೆ ಲಯಗೊಳ್ಳುವ ಕರೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕರೆ ನಿರಾಕಾರವಲ್ಲ; ಅದು ಕಾರ್ಯಾತ್ಮಕ. "ಮಾತರಿಶ್ವನಾ ಪ್ರಾಣಾಪಾನೌ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಣ–ಅಪಾನ ಎಂಬ ಜೀವಶಕ್ತಿಯ ದ್ವಂದ್ವವನ್ನು ಗಾಳಿಯ ಮೂಲಕ ಸಮತೋಲನಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇದೆ. ಉಸಿರಾಟ ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ದೇಹಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಚೇತನದ ಹೊದಿಕೆ. "ಸೂರ್ಯಾಚ್ಚಕ್ಷುಃ" ಎಂದರೆ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶ; "ಅಂತರಿಕ್ಷಾಚ್ಛ್ರೋತ್ರಂ" ಎಂದರೆ ಶ್ರವಣಕ್ಕೆ ಆಕಾಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ; "ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಶರೀರಮ್" ಎಂದರೆ ದೇಹಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯ ಸ್ಥಿರತೆ. ಅಂದರೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯವೂ ತನ್ನ ಅಧಿಷ್ಠಾನತತ್ತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿತವಾಗಬೇಕು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ, "ಸರಸ್ವತ್ಯಾ ವಾಚಮುಪ ಹ್ವಗ್ರಾಮಹೇ ಮನೋಯುಜಾ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಸರಸ್ವತಿಯ ವಾಕ್ ಜೀವ ನೀಡುತ್ತದೆ—ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಜೋಡಿಸಲಾದ, ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹರಿಯುವ ವಾಣಿ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ದೇಹ–ಇಂದ್ರಿಯ–ಮನ–ಚೇತನಗಳ ಏಕೀಕರಣ. ಪ್ರಾಣ–ಅಪಾನ ಸಮತೋಲನಗೊಂಡಾಗ ಮನಸ್ಸು ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ; ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ದೃಷ್ಟಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದಾಗ ವಿವೇಕ ಉಜ್ಜೀವನಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ; ಆಕಾಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಶ್ರವಣ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಾಗ ಗ್ರಹಿಕೆ ಆಳವಾಗುತ್ತದೆ; ಭೂಮಿಯ ಸ್ಥಿರತೆಯಿಂದ ದೇಹ ಧಾರಣಶೀಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ಸಿದ್ಧವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ವಾಕ್ ಫಲವತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ವಾಣಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಮಾತು ಅಲ್ಲ; ಅದು ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾಹ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇದು ಮನಸ್ಸು–ಬುದ್ಧಿ–ಆತ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ವ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹರಿಸುವ ದೈವಿಕ ಪದ. ಈ ಪದ ಉದಯಿಸಿದಾಗ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಒಳಜಗತ್ತು ಮತ್ತು ಹೊರಜಗತ್ತು ಒಂದೇ ಲಯದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತವೆ.

ಈ ಮಂತ್ರವು ವೇದೀಯ ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರದ ನಿಖರ ಮಾನಚಿತ್ರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣ–ಅಪಾನಕ್ಕೆ ವಾಯು, ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸೂರ್ಯ, ಶ್ರವಣಕ್ಕೆ ಆಕಾಶ, ದೇಹಕ್ಕೆ ಭೂಮಿ—ಪ್ರತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಅದರ ಮೂಲತತ್ತ್ವ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತತ್ತ್ವಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದಾಗ ಅಶಾಂತಿ; ತತ್ತ್ವಗಳಿಗೆ ಜೋಡಿಸಿದಾಗ ಆರೋಗ್ಯ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಋಷಿ "ಉಪ ಹ್ವಯೇ" ಎಂದು ಆವಾಹನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ—ಈ ಶಕ್ತಿಗಳು ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ನೆಲೆಸಲಿ ಎಂಬ ಆಶಯ.

ಇಂದಿನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅತಿಭಾರದಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿವೆ—ಕಣ್ಣು ನೋಡುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ, ಕಿವಿ ಕೇಳುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಗ್ರಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಉಸಿರು ಇರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಚದುರುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪರಿಹಾರವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ: ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾನಗಳಿಗೆ ಮರಳಿ ಜೋಡಿಸು. ಸೂರ್ಯನೊಂದಿಗೆ ದೃಷ್ಟಿ ಜೋಡಿಸಿದಾಗ ಅತಿರೇಕ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಆಕಾಶದೊಂದಿಗೆ ಶ್ರವಣ ಜೋಡಿಸಿದಾಗ ಮನಸ್ಸು ವಿಶಾಲವಾಗುತ್ತದೆ; ಭೂಮಿಯೊಂದಿಗೆ ದೇಹ ಜೋಡಿಸಿದಾಗ ಸ್ಥೈರ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ; ವಾಯುವಿನೊಂದಿಗೆ ಉಸಿರು ಜೋಡಿಸಿದಾಗ ಚೇತನ ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಸರಸ್ವತಿಯ ವಾಣಿ ಮುದ್ರೆಯಂತೆ ಬಿದ್ದಾಗ, ಬದುಕು ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಮಾನವ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಂದಿಗೆ ಏಕೀಕರಿಸುವ ವೇದೀಯ ಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತೀ–ಇಡಾ–ಸರಸ್ವತೀ ತ್ರಿವೇಣಿ — ಯಜ್ಞಚೇತನದ ಜಾಗೃತಿ ಮತ್ತು ಮಾನವಬುದ್ಧಿಯ ಪೋಷಣೆ

ಆ ನೋ ಯಜ್ಞಂ ಭಾರತೀ ತೂಯಮೇತ್ವಿಡಾ ಮನುಷ್ವದಿಹ ಚೇತಯನ್ತೀ।
ತಿಸ್ರೋ ದೇವೀರ್ಬರ್ಹಿರೇದಂ ಸ್ಯೋನಂ ಸರಸ್ವತೀಃ ಸ್ವಪಸಃ ಸದನ್ತಾಮ್॥ 8

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 5 ಸೂಕ್ತ 12

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಈ ವರುಣ ಅಥವಾ ಅಗ್ನಿಯು ತ್ವರಿತ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಲು, ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮಾನವಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹರಿಸುವ ದೇವತೆಯ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ. ಕೌಶಲ್ಯಪೂರ್ಣ ಕರೆಯ ಕಿವುಡ ಮಾತು, (ಅಜಪ ಮಂತ್ರ) ಬೆಳಕಿನ ಕಿರಣ ಚಲನೆಗೆ ಹೊಂದಿರುವ ಮೂರು ದೇವತೆ ಸರಸ್ವತಿ, ಯಾಚಕನಿಂದ ಘರ್ಜನೆ ಶಬ್ದ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಕೇವಲ ಕರ್ಮಕಾಂಡದ ವಿಧಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಚೇತನಜಾಗೃತಿಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಆ ನೋ ಯಜ್ಞಂ ಭಾರತೀ ತೂಯಮೇತು" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಭಾರತೀ ದೇವಿ ಯಜ್ಞದ ಕಡೆಗೆ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಬರುವುದು ಎಂದು ಋಷಿ ಆಮಂತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭಾರತೀ ಎಂದರೆ ಮಾನವಕುಲಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಿರುವ ವಾಕ್–ಚೇತನ, ಸಮಾಜದ ಮಧ್ಯೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ. "ಇಡಾ ಮನುಷ್ವತ್ ಇಹ ಚೇತಯಂತೀ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಇಡಾ ದೇವಿ ಮಾನವೀಯ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಇಡಾ ಇಲ್ಲಿ ಆಹಾರದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಚಿಂತನೆಯ ಪೋಷಣೆ. ಯಜ್ಞಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಯಜ್ಞ ಫಲವತ್ತಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ. "ತಿಸ್ರೋ ದೇವೀಃ ಬಹಿರೇದಂ ಸ್ಯೋನಂ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಈ ಯಜ್ಞಭೂಮಿ ಸುಖಕರವಾಗಲಿ, ಶಾಂತವಾಗಲಿ ಎಂದು ತ್ರಿದೇವಿಯರಿಗೆ ಆಹ್ವಾನ. "ಸರಸ್ವತೀಃ ಸ್ವಪಸಃ ಸದಂತಾಂ" ಎಂದರೆ, ಸರಸ್ವತಿ ತನ್ನ ಸ್ವಪಸ—ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶ, ಕಾರ್ಯನೈಪುಣ್ಯ ಮತ್ತು ಸೃಜನಶೀಲತೆಯೊಂದಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಲಿ. ಯಜ್ಞ ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಮಾನವಚೇತನದ ಒಳಮಂಟಪ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ವಾಕ್–ಬುದ್ಧಿ–ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಏಕೀಕರಣ. ಭಾರತೀ ವಾಕಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಯಾಮ—ಮಾತು ಜನರನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ತರುವ ಶಕ್ತಿ. ಇಡಾ ಬುದ್ಧಿಯ ಪೋಷಕ—ಅರಿವನ್ನು ಬೆಳಸುವ ಶಕ್ತಿ. ಸರಸ್ವತಿ ಜ್ಞಾನೋದಯ—ಅರಿವಿಗೆ ದಿಕ್ಕು ಮತ್ತು ಸಾರ್ಥಕತೆ ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿ. ಈ ಮೂರು ಸೇರಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ, ಇಲ್ಲಿ ಅಜಪ ಮಂತ್ರದಂತಿರುವ ಕಿವುಡ ಮಾತು—ಮೌನದಲ್ಲೇ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ನಾದ—ಚೇತನವನ್ನು ಚಲನೆಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಘರ್ಜನೆಯ ಶಬ್ದ ಎಂದರೆ ಶಬ್ದದ ಜೋರಲ್ಲ; ಆಂತರಿಕ ಸ್ಪಂದನೆ. ಬೆಳಕಿನ ಕಿರಣದಂತೆ ಈ ಸ್ಪಂದನೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ವೇದೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಭೂಮಿ ಹೊರಗಿನ ಸ್ಥಳವಲ್ಲ; ಅದು ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿ. ಮನಸ್ಸು ಸ್ಯೋನ—ಸುಖಕರ, ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿರುವಾಗ—ಅಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ನೆಲೆಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀ ಮಾತನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತಾಳೆ, ಇಡಾ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಾಳೆ, ಸರಸ್ವತಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಮೂರೂ ಇದ್ದರೆ ಮಾನವ ಯಜ್ಞಕರ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ—ಅವನ ಮಾತು ಯಜ್ಞವಾಗುತ್ತದೆ, ಅವನ ಕೆಲಸ ಹವಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಅವನ ಜೀವನ ಫಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂದಿನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಇದೆ, ಆದರೆ ಯಜ್ಞಭಾವ ಕಡಿಮೆ. ಮಾತು ಇದೆ, ಆದರೆ ಸಂಯೋಜನೆ ಇಲ್ಲ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪರಿಹಾರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ—ಮಾತನ್ನು ಭಾರತಿಯ ಮೂಲಕ ಮಾನವೀಯವಾಗಿಸು, ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಡಾದ ಮೂಲಕ ಪೋಷಿಸು, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸರಸ್ವತಿಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಾಶಿಸು. ಆಗ ಯಜ್ಞವು ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಫಲಿಸುತ್ತದೆ; ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಹರಿಯುತ್ತದೆ; ಚೇತನದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಓತ–ತತ್ತ್ವ — ಪ್ರಕೃತಿ–ಚೇತನ ಸಂಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ರೋಗನಾಶಕ ದೈವಿಕ ಜಾಲ

ಓತೇ ಮೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಓತಾ ದೇವೀ ಸರಸ್ವತೀ।
ಓತೌ ಮ ಇನ್ದ್ರಶ್ಚಾಗ್ನಿಶ್ಚ ಕ್ರಿಮಿ ಜಮ್ಭಯತಾಮಿತಿ ॥ 1

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 5 ಸೂಕ್ತ 23

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯತೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿವೆ: ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿವೆ. ದೈವಿಕ ಸರಸ್ವತಿ, ವಿಕಿರಣ ಕಿರಣಗಳು, ಮಳೆಯ ತುಂತುರು, ಹರಿಯುವ ತೊರೆಗಳು ಮತ್ತು

ಗಾಳಿಯ ಪ್ರವಾಹಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿವೆ, ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿ, ವಿದ್ಯುತ್ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಶಕ್ತಿ ಕೂಡ ನಮಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ರೋಗವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಹುಳುಗಳು, ಕೀಟಗಳು, ರೋಗಾಣುಗಳು ಮತ್ತು ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯಾಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಸತ್ಯವಾದ ಓತ—ಅಂದರೆ ಪರಸ್ಪರ ಜೋಡಣೆ, ಅಂತರ್ನಿಹಿತ ಬಂಧ—ವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ. "ಓತೇ ಮೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ" ಎಂದರೆ ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ಭೂಮಿ ನನ್ನೊಳಗೆ ಒತ್ತಿಕೊಂಡಿವೆ; ಅವು ದೂರದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲ, ಜೀವಿತದ ನೆಲೆಯೇ. "ಓತಾ ದೇವೀ ಸರಸ್ವತೀ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಈ ಜೋಡಣೆಗೆ ಜ್ಞಾನ–ವಾಕ್–ಚೇತನದ ನಾಡಿಯಾಗಿ ಸರಸ್ವತಿ ನೆಲೆಸುತ್ತಾಳೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಶಕ್ತಿಗಳು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಲು ಜ್ಞಾನ ಬೇಕು; ಜ್ಞಾನ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಲು ವಾಕ್ ಬೇಕು. ಮುಂದೆ "ಓತೌ ಮ ಇನ್ದ್ರಶ್ಚಾಗ್ನಿಶ್ಚ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್–ಮಿಂಚಿನ ಶಕ್ತಿ (ಇಂದ್ರ) ಮತ್ತು ಉಷ್ಣ–ಪರಿವರ್ತನಾ ಶಕ್ತಿ (ಅಗ್ನಿ) ಈ ಜಾಲದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇವು ಶುದ್ಧೀಕರಣದ ಶಕ್ತಿಗಳು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ "ಕ್ರಿಮಿ ಜಮ್ಭಯತಾಮಿತಿ" — ಈ ಸಮಗ್ರ ಜಾಲವು ರೋಗಕಾರಕ ಕೀಟಗಳು, ಹುಳುಗಳು, ಸೂಕ್ಷ್ಮಜೀವಿಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲಿ ಎಂಬ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸಂಕಲ್ಪ. ಇಲ್ಲಿ ನಾಶ ಎಂದರೆ ಅಂಧ ಹಿಂಸೆ ಅಲ್ಲ; ಸಮತೋಲನ ಪುನಃಸ್ಥಾಪನೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಆರೋಗ್ಯವೆಂದರೆ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸೌಹಾರ್ದ. ಆಕಾಶ–ಭೂಮಿ ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ದೇಹ ಸ್ಥಿರ; ಸರಸ್ವತಿಯ ಜ್ಞಾನ ಜೋಡಣೆಯಾಗಿ ಇದ್ದರೆ ಮನಸ್ಸು ಸ್ಪಷ್ಟ; ಇಂದ್ರ–ಅಗ್ನಿಯ ಶಕ್ತಿಗಳು ನಿಯಮಬದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ರೋಗ ಎಂಬುದು ಬಹುಸಾರ ಈ ಸಂಬಂಧಗಳು ತುಂಡಾದಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಅಸಮತೋಲನ. ಓತ–ತತ್ತ್ವ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ, ದೇಹ–ಮನ–ಪರಿಸರ ಒಂದೇ ಜಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ; ಅಲ್ಲಿ ರೋಗಕಾರಕಗಳು ನೆಲೆಸಲು ಜಾಗವಿಲ್ಲ.

ವೇದೀಯ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯು ಒಂದೇ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಬೆಳಕು, ಉಷ್ಣ, ಜಲ, ವಾಯು, ನಾದ—ಎಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತವೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನದೇಯಿ ಅಲ್ಲ; ಸಂಯೋಜಕ ಶಕ್ತಿ. ಇಂದ್ರ ವಿದ್ಯುತ್–ರೋಗನಿರೋಧಕ ಸ್ಪಂದನೆಗೆ ಪ್ರತೀಕ; ಅಗ್ನಿ ಜೀರ್ಣ–ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಪ್ರತೀಕ. ಈ ಮೂರೂ ಓತ–ಜಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದಾಗ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೋಗಾಣುಗಳ ವೃದ್ಧಿ ತಡೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೋಗನಿರೋಧನೆಗೆ ಔಷಧ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಸಂಬಂಧಗಳ ಪುನರ್‌ಸ್ಥಾಪನೆ ಅಗತ್ಯ. ಶುದ್ಧ ಬೆಳಕು, ಶುದ್ಧ ವಾಯು, ಶುದ್ಧ ನೀರು, ಶುದ್ಧ ಮಾತು—ಇವೆಲ್ಲವೂ ಓತ–ತತ್ತ್ವದ ಅಂಗಗಳು. ಈ ಮಂತ್ರವು ಮೌನವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ: ನೀನು ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ನಿನ್ನೊಳಗಿನ ಶಕ್ತಿಗಳು ತಾವೇ ರಕ್ಷಕರಾಗುತ್ತವೆ. ಇಂದ್ರ–ಅಗ್ನಿಯ ಶಕ್ತಿ ದೇಹದೊಳಗೆ ಜಾಗೃತವಾದಾಗ, ರೋಗಕಾರಕ ಶಕ್ತಿಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಕುಗ್ಗುತ್ತವೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರಕೃತಿ–ಜ್ಞಾನ–ಶಕ್ತಿಗಳ ಓತ–ಜಾಲದ ಮೂಲಕ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ಮಹಾಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಯವ–ಮಧು–ಸರಸ್ವತೀ — ಅನ್ನಯಜ್ಞ, ಕೃಷಿಚೇತನ ಮತ್ತು ದೇವ–ಮಾನವ ಸಹಕಾರದ ವೇದೀಯ ದೃಷ್ಟಿ

ದೇವಾ ಇಮಂ ಮಧುನಾ ಸಂಯುತಂ ಯವಂ ಸರಸ್ವತ್ಯಾಮಧಿ ಮಣಾವಚರ್ಕೃಷುಃ ।
ಇನ್ದ್ರ ಆಸೀತ್ ಸೀರಪತಿಃ ಶತಕ್ರತುಃ ಕೀನಾಶಾ ಆಸನ್ ಮರುತಃ ಸುದಾನವಃ ॥ 1

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 6 ಸೂಕ್ತ 30

ಭಾವಾರ್ಥ:- ದೇವತೆಗಳು, ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೈವಗಳು, ಈ (ಯವ) ಗಂಜಿಯ ದಾನ್ಯವನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಪ್ರಕೃತಿಯ (ಸರಸ್ವತಿಯ) ಹರಿವಿನ ಮೇಲೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ನೂರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಸ್ತುಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಇಂದ್ರನು ಉಳಿಮೆದಾರನಾಗಿದ್ದನು ಮತ್ತು ಮಾರುತರು ಉದಾರವಾದ ಗಾಳಿಯು ಸಹಾಯಕ ಕೃಷಿಕರಾಗಿದ್ದರು.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಅನ್ನೋತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ಭೌತಿಕ ಕೃಷಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ದೈವಿಕ–ಪ್ರಾಕೃತಿಕ–ಮಾನವೀಯ ಸಹಯೋಗದ ಯಜ್ಞವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. "ದೇವಾ ಇಮಂ ಮಧುನಾ ಸಂಯುತಂ ಯವಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಯವ (ಧಾನ್ಯ)ವನ್ನು ಮಧುವಿನಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಧು ಇಲ್ಲಿ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ರಸ, ಪೌಷ್ಟಿಕತೆ, ಜೀವಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಆನಂದದ ಸಂಕೇತ. "ಸರಸ್ವತ್ಯಾಮಧಿ ಮಣಾವಚರ್ಕೃಷುಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಈ ಅನ್ನಸೃಷ್ಟಿ ಸರಸ್ವತಿಯ ಪ್ರವಾಹದ ಮೇಲೆ, ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನ–ಜಲ–ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಧಾರೆಯೊಳಗೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅನ್ನವು ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಸುವ ವಸ್ತುವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ "ಇಂದ್ರ ಆಸೀತ್ ಸೀರಪತಿಃ ಶತಕ್ರತುಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಇಂದ್ರನು ಉಳಿಮೆದಾರನಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶತಕ್ರತು ಎಂದರೆ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಅಧಿಪತಿ—ಮಳೆ, ಶಕ್ತಿ, ಧೈರ್ಯ. ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಪಾತ್ರ ಮಳೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಧೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಲ ನೀಡುವುದು. "ಕೀನಾಶಾ ಆಸನ್ ಮರುತಃ ಸುದಾನವಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಮಾರುತರು—ಗಾಳಿಯ ದೇವತೆಗಳು—ಉದಾರ ಸಹಾಯಕ ಕೃಷಿಕರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗಾಳಿ ಇಲ್ಲದೆ ಬೀಜ ಮೊಳೆಯದು, ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯದು. ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ರೈತನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಅನ್ನವೆಂದರೆ ದೈವಿಕ ಅನುಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಶ್ರಮದ ಸಂಯೋಜಿತ ಫಲ. ಯವವು ದೇಹಕ್ಕೆ ಆಹಾರ; ಮಧು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೃಪ್ತಿ; ಸರಸ್ವತಿ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕಾರ. ಈ ಮೂರು ಸೇರಿದಾಗ ಅನ್ನ ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರನು ಉಳಿಮೆದಾರನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರೆ, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಂಕಲ್ಪವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೇ ಸಾಧನೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಸತ್ಯ. ಮಾರುತರು ಸಹಾಯಕರು ಎಂದರೆ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶಕ್ತಿಗಳ ಸಹಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಮಾನವ ಶ್ರಮ ಫಲವತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇದು ಗಂಜಿಯ ಧಾನ್ಯವಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಹರಿವಿನಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಪೌಷ್ಟಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಅನ್ನವು ದೇಹವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಸಮಾಜವನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತದೆ.

ವೇದೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ನಯಜ್ಞವೇ ಎಲ್ಲಾ ಯಜ್ಞಗಳ ಮೂಲ. ಯವ, ಮಧು, ಜಲ, ವಾಯು, ಶ್ರಮ—ಇವೆಲ್ಲ ಒಂದಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಜೀವನ ಚಕ್ರ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಅಧಿಷ್ಠಾನ ಇಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಕೃಷಿ ದುರುಪಯೋಗವಾಗಬಹುದು; ಸಂಸ್ಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಸಮೃದ್ಧಿ ಅಹಂಕಾರವಾಗಬಹುದು. ಸರಸ್ವತಿ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಯ ಮುದ್ರೆ ಹಾಕುತ್ತಾಳೆ—ಎಷ್ಟು ಬೇಕು, ಹೇಗೆ ಬಳಸಬೇಕು, ಹೇಗೆ ಹಂಚಬೇಕು ಎಂಬ ವಿವೇಕ. ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಮಾರುತರ ಉಲ್ಲೇಖವು ಹೇಳುವುದು—ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಚಲನೆ ಎರಡೂ ಉದಾರವಾಗಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸಮೃದ್ಧಿ ಸರ್ವರಿಗೆ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಗೌರವ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ—ಅನ್ನವು ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆಯ ಉತ್ಪನ್ನವಲ್ಲ; ಅದು ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ರೈತನ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದ ಕೃತಿ. ಮಧುರವಾದ ಅನ್ನ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ; ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಬೆಳೆದ ಅನ್ನ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಕೃಷಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನಾಗಿ ನೋಡದೆ, ಅನ್ನಯಜ್ಞವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಪರಿಸರ, ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಆರೋಗ್ಯ ಒಂದೇ ಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಯವವನ್ನು ದೈವಿಕ ಮಧು–ಸರಸ್ವತೀ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡ, ಇಂದ್ರ–ಮಾರುತರ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಮಾನವಕುಲವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಶಾಶ್ವತ ಅನ್ನತತ್ತ್ವವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- *ಇಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯ ಹರಿವು ಎಂದರೆ ದ್ರವ ರೂಪದ, ಆವಿ ರೂಪದ, ಮಳೆ (ಸಿಂಚನ) ರೂಪದ ಹರಿವಿನಲ್ಲಿ ದಾನ್ಯಗಳ ಬೀಜ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೈವಗಳು ಎಂದರೆ ವಾಯು, ನೀರು, ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ಇದರಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ಶಕ್ತಿಗಳು. ಮಳೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಬೀಜವು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಆ ಅಮೃತದ ಸರಸ್ಪತಿಯಲ್ಲಿನ ಪೋಷಕಾಂಶದಿಂದ ಬೀಜವು ಬೆಳೆದು ಗಿಡ, ಮರವಾಗಿ ಫಸಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ದೇಹದಲ್ಲಿ*

ಸಹಸ್ರಾರದಿಂದ ಬೀಳುವ ಸಿಂಚನದಿಂದ ಗ್ರಾಭದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅನೇಕ ರಸಾಯಣಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಜೀವ ಕೋಶಗಳು ಉದಯಿಸಿ ಗಂಜಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಗಂಜಿಯಲ್ಲಿ ಆವಿ ಮುಖೇನ ಎಲ್ಲಾ ಪೋಷಕಾಂಶವನ್ನು ಗಾಳಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ದೇಹದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗೂ ತಲುಪಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ದೇಹದಲ್ಲೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸರದಲ್ಲೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಬಾಹ್ಯವಾಗಿಯೂ ಆಂತರಿಕವಾಗಿಯೂ ಗಾಳಿಯು ಕೃಷಿಕ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.

ಯಜ್ಞ–ವಾಣಿ–ಫಲದಾತ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿ — ಆರಾಧನೆ, ಕ್ರಿಯಾಶುದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಅನುಗ್ರಹದ ವೇದೀಯ ಕ್ರಮ

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಯನ್ತೋ ಹವನ್ತೇ ಸರಸ್ವತೀಮಧ್ವರೇ ತಾಯಮಾನೇ।
ಸರಸ್ವತೀ ಸುಕತೋ ಹವನ್ತೇ ಸರಸ್ವತೀ ದಾಶುಷೇ ವಾರ್ಯ ದಾತ್ ॥ 41

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 18 ಸೂಕ್ತ 1

ಭಾವಾರ್ಥ:- ದೈವತ್ವಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿರುವ ಜನರು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ, ದೈವಿಕ ಸರ್ವಜ್ಞತೆಯ ಮಾತೃ ಧ್ವನಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ, ಆದರ ಸುಗಂಧವು ವಿಸ್ತರಿಸುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬೆಳಕು ಹೊರಸೂಸುವಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜನರು ಪವಿತ್ರ ದೈವಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಬೇಡುವಾಗ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸರಸ್ವತಿಯು ಉದಾರವಾದ ಆರಾಧಕ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಕಾರನಿಗೆ ಹಾಡಿನ ಗಾಯಕನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಫಲವನ್ನು ನೀಡಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನದೇವತೆ ಎಂದು ಅಲ್ಲ, ಯಜ್ಞದ ಜೀವಸ್ವರ್ೂಪ, ವಾಣಿಯ ಮಾತೃಧ್ವನಿ ಮತ್ತು ಫಲದಾತ್ರೀ ಶಕ್ತಿ ಎಂದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಯನ್ತೋ ಹವನ್ತೇ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ದೇವಯನ್ತಃ ಅಂದರೆ ದೈವತ್ವದ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಸಾಗುವವರು, ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವವರು. ಅವರು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಹವಿಸುತ್ತಾರೆ—ಅಂದರೆ ಕೇವಲ ಕರೆಯುವುದಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ಜೀವನಕ್ರಿಯೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಸರಸ್ವತೀಮಧ್ವರೇ ತಾಯಮಾನೇ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಅಧ್ವರ—ಯಜ್ಞ—ಶುದ್ಧವಾಗಿ, ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅದರೊಳಗೆ ಹರಿಯುವ ಮಾತೃಶಕ್ತಿ ಸರಸ್ವತಿ. ಯಜ್ಞದ ಹೊಗೆ, ಸುಗಂಧ, ಉಷ್ಣ ಮತ್ತು ನಾದ—ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ದಿಕ್ಕು ಕೊಡುವುದು ವಾಣಿ. "ಸರಸ್ವತೀ ಸುಕತೋ ಹವನ್ತೇ" ಎಂದರೆ, ಸತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಶುದ್ಧ ಕ್ರಿಯೆ, ನೈತಿಕ ಶ್ರಮ—ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕ್ರಿಯೆಯ ಶುದ್ಧತೆಯೇ ಅವಳ ಆವಾಹನೆಯ ಮಾರ್ಗ. "ಸರಸ್ವತೀ ದಾಶುಷೇ ವಾರ್ಯ ದಾತ್" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ದಾಶುಷ—ಉದಾರವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುವವನು, ಯಜ್ಞಕಾರ, ಭಕ್ತ—ಅವನಿಗೆ ಸರಸ್ವತಿ ವಾರ್ಯ, ಅಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಮೌಲ್ಯಯುತ ಫಲವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ಭೌತಿಕ ಲಾಭ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನ, ಕೀರ್ತಿ, ವಾಕ್‌ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಾರ್ಥಕತೆಯ ದಾನ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಆರಾಧನೆ–ಕ್ರಿಯೆ–ಫಲಗಳ ಸಹಜ ಕ್ರಮ. ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವುದು ಎಂದರೆ ಪುಸ್ತಕದ ಮುಂದೆ ಕೂತು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದಲ್ಲ; ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಸಂಕಲ್ಪ. ಯಜ್ಞವು ಹೊರಗಿನ ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗೆ ನಡೆಯುವಾಗಲೇ ಸರಸ್ವತಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಸುಕೃತ—ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ—ಮಾತಿಲ್ಲದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. ಆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಸರಸ್ವತಿ ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ ಮತ್ತು ದಾಶುಷನಿಗೆ ಫಲ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇದು ಹಾಡುಗಾರನು ಹಾಡಿನ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ—ಸತ್ಯಭಾವದಿಂದ ಹಾಡಿದರೆ ಸ್ವರ ತಾನೇ ಫಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ವೇದೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದ ಆತ್ಮ ವಾಣಿ. ಅಗ್ನಿ ದಹಿಸುತ್ತದೆ, ಹವಿ ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ವಾಣಿ ಇಲ್ಲದೆ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಸರಸ್ವತಿ ಆ ದಿಕ್ಕು. ದೇವಯನ್ತಃ—ದೈವತ್ವದ ಕಡೆ ಸಾಗುವವರು—ತಮ್ಮ ಮಾತು, ಕೃತ್ಯ ಮತ್ತು

ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿದಾಗ, ಅವರ ಜೀವನವೇ ಅಧ್ವರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ನೆಲೆಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳು ಫಲವನ್ನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ತಂದುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ; ಮಾಡಿದ ಕ್ರಿಯೆಯೊಳಗೇ ಫಲವನ್ನು ಬೆಳಸುತ್ತಾಳೆ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆರಾಧನೆ ಬಹುಸಾರ ವಿಧಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ; ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ—ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತ ಶುದ್ಧ ಕ್ರಿಯೆ ಮುಖ್ಯ. ನೀನು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ ಸುಕೃತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದು ಯಜ್ಞ. ನೀನು ಮಾಡುವ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದು ಮಂತ್ರ. ನೀನು ಮಾಡುವ ಅರ್ಪಣೆ ಉದಾರವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದು ದಾಶುಷನ ಧರ್ಮ. ಇಂತಹ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ತಾನೇ ಫಲ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ—ಗೌರವ, ಸ್ಪಷ್ಟತೆ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಾರ್ಥಕತೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಜ್ಞಾನ, ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಫಲವನ್ನು ಒಂದೇ ಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಸೆದು ಮಾನವ ಜೀವನವನ್ನೇ ಯಜ್ಞವಾಗಿಸುವ ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ಮಹಾಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಉಡುಗೊರೆಗಳನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ತಾಯಿ ಸರಸ್ವತಿ

ಸರಸ್ವತೀ ಪಿತರೋ ಹವನ್ತೇ ದಕ್ಷಿಣಾ ಯಜ್ಞಮಭಿನಕ್ಷಮಾಣಾಃ ।
ಆಸದ್ಯಾಸ್ಮಿನ್ ಬರ್ಹಿಷಿ ಮಾದಯಧ್ವಮನಮೀವಾ ಇಷ ಆ ಧೇಹ್ಯಸ್ಮೇ ॥ 42

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 18 ಸೂಕ್ತ 1

ಭಾವಾರ್ಥ:- ದಕ್ಷಿಣದ ಉದಾರ ಉಡುಗೊರೆಗಳೊಂದಿಗೆ (ಮೂಲಾಧಾರದ ಉಡುಗೊರೆಗಳಾದ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯಲಿ ಚಲಿಸುವ ಪ್ರಾಣ ಅಪಾನ ಉದಾನ, ಸಮಾನ ಮತ್ತು ವ್ಯಾನ ಪಂಚ ಪ್ರಾಣಗಳು) ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಲು ಉತ್ಸುಕರಾಗಿರುವ ಪೋಷಕರ ಮನೆಯವರು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಮಾತೃ ಮಾತಿನ ದೈವಿಕ ಆತ್ಮ. ಓ ತಾಯಿಯೇ, ಬಂದು ನಿಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ನಿಮ್ಮ ದೈವಿಕ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ, ಸಮರ್ಪಿತ ಆರಾಧಕರೊಂದಿಗೆ ಆನಂದಿಸಿ ಮತ್ತು ನಮಗೆ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ನಕರಾತ್ಮಕತೆಗಳಿಲ್ಲದ ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ, ಸಂಪತ್ತು, ಗೌರವ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಕೇವಲ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಕರ್ಮವಲ್ಲದೆ, ಪಿತೃ–ಪ್ರಜಾ–ಪ್ರಾಣಗಳ ನಿರಂತರ ಪರಂಪರೆಯ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಸರಸ್ವತೀ ಪಿತರೋ ಹವನ್ತೇ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಪಿತೃಗಳು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಹವಿಸುವುದು ಎಂದರೆ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನಾನುಭವ, ಸಂಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಪರಂಪರೆಯನ್ನು ವಾಣಿಯ ಮಾತೃಶಕ್ತಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ. ಪಿತೃಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ದೇಹಪೂರ್ವಜರು ಅಲ್ಲ; ಜೀವನವನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಮೂಲಶಕ್ತಿಗಳು. "ದಕ್ಷಿಣಾ ಯಜ್ಞಮಭಿನಕ್ಷಮಾಣಾಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷಿಣಾ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಭೌತಿಕ ಉಡುಗೊರೆ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಯಜ್ಞದ ಹೃದಯ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇದು ಮೂಲಾಧಾರದಿಂದ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯ ಮೂಲಕ ಚಲಿಸುವ ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳ ಸಮರ್ಪಣೆ. ಪ್ರಾಣ, ಅಪಾನ, ಉದಾನ, ಸಮಾನ ಮತ್ತು ವ್ಯಾನ — ಈ ಐದು ಜೀವಶಕ್ತಿಗಳು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿತವಾದಾಗಲೇ ಯಜ್ಞವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. "ಆಸದ್ಯಾಸ್ಮಿನ್ ಬರ್ಹಿಷಿ ಮಾದಯಧ್ವಮ್" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಯಜ್ಞವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಸೀನಳಾಗಲು ಆಹ್ವಾನ. ಬರ್ಹಿಷ್ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಹುಲ್ಲಿನ ಆಸನ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಶುದ್ಧ ಚೇತನದ ವೇದಿಕೆ. ಅಲ್ಲಿ ದೇವಿ ಆಸೀನಳಾಗಿ, ಸಮರ್ಪಿತ ಆರಾಧಕರೊಂದಿಗೆ ಆನಂದಿಸಲಿ ಎಂಬುದು ಋಷಿಯ ಬೇಡಿಕೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಪಣೆಯ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ. ಪಿತೃಗಳು ನಮಗೆ ದೇಹ, ಸಂಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಜೀವನಪಥವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ; ನಾವು ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ. ಈ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ. ವಾಣಿ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವಿವೇಕ

ಇಲ್ಲದೆ ಸಮರ್ಪಣೆ ಅಂಧವಾಗುತ್ತದೆ; ಸರಸ್ವತಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ. "ಅನಮೀವಾ ಇಷ ಆ ಧೇಹಿ ಅಸ್ಮೇ" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಇಷ್ ಎಂದರೆ ಆಹಾರ, ಶಕ್ತಿ, ಪೋಷಣೆ. ಅನಮೀವಾ ಎಂದರೆ ರೋಗರಹಿತ, ನಕಾರಾತ್ಮಕತೆಯಿಲ್ಲದ, ಶುದ್ಧ. ಋಷಿಯ ಬೇಡಿಕೆ — ನಮಗೆ ದೊರಕುವ ಪೋಷಣೆ ದೇಹಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ರೋಗಕಾರಿಯಾಗಬಾರದು. ಆಹಾರವಾಗಲಿ, ಶಕ್ತಿ ಆಗಲಿ, ಸಂಪತ್ತು ಆಗಲಿ — ಎಲ್ಲವೂ ಶುದ್ಧವಾಗಿರಲಿ.

ಈ ಮಂತ್ರವು ಪಿತೃಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಯಜ್ಞದ ನಡುವೆ ಸೇತುವೆ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತದೆ. ಪಿತೃಗಳು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದರೆ, ಜ್ಞಾನಪರಂಪರೆ ನಿಲ್ಲದೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಸಂಕೇತ. ನಾವು ದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸಿದಾಗ, ಆ ಪರಂಪರೆ ಜೀವಂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಕುಟುಂಬದ ಯಜ್ಞವಲ್ಲ; ಮಾನವಕುಲದ ಯಜ್ಞ. ಪೋಷಕರು ದೇಹ ನೀಡಿದರು, ಸರಸ್ವತಿ ಅರ್ಥ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಸಾಕಷ್ಟಿದೆ, ಆದರೆ ಇಷ್ ಶುದ್ಧವಿಲ್ಲ; ಶಕ್ತಿ ಇದೆ, ಆದರೆ ಶಾಂತಿ ಇಲ್ಲ. ಈ ಮಂತ್ರವು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ — ನಿನಗೆ ದೊರಕುವ ಪೋಷಣೆ ಯಜ್ಞಭಾವದಿಂದ ಬರಬೇಕು. ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ ಸುಷುಮ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮತೋಲನಗೊಂಡಾಗ, ಆಹಾರವೂ ಔಷಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಸಂಪತ್ತೂ ಧರ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಯಜ್ಞವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಸೀನಳಾದಾಗ, ನಕಾರಾತ್ಮಕತೆ ಕರಗುತ್ತದೆ; ಪೋಷಣೆ ಆಶೀರ್ವಾದವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪ್ರಾಣ–ಪರಂಪರೆ–ಪೋಷಣೆಯನ್ನು ಒಂದೇ ಯಜ್ಞಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಸೆಯುವ ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ಮಹಾಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಹಸ್ರಾರಗಾಮಿ ಸರಸ್ವತಿ - ಪಿತೃಸೌಹಾರ್ದ, ಸ್ವಧಾ–ಸ್ವರ ಮತ್ತು ಯಜಮಾನಪೋಷಣೆಯ ವೇದೀಯ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ

ಸರಸ್ವತಿ ಯಾ ಸರಥಂ ಯಯಾಥೋಕ್ಥೈಃ ಸ್ವಧಾಭಿರ್ದೇವಿ ಪಿತೃಭಿರ್ಮದನ್ತೀ।
ಸಹಸ್ರಾರ್ಘಮಿಡೋ ಅತ್ರ ಭಾಗಂ ರಾಯಸ್ಪೋಷಂ ಯಜಮಾನಾಯ ಧೇಹಿ ॥ 43

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 18 ಸೂಕ್ತ 1

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಸರಸ್ವತಿ, ದೈವತ್ವದ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ತಾಯಿಯ ಧ್ವನಿಯು ಪವಿತ್ರ ಸುಗಂಧದ ಆರಾಧನೆ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಪಣೆಯ ಹಾಡುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ (ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ) ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬರುತ್ತಾಳೆ, ದೈವಿಕ ತಾಯಿ ಪೋಷಕರ ಮನೆಯವರೊಂದಿಗೆ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾಳೆ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿ, ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ, ಸಂಪತ್ತು, ಗೌರವ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯೊಂದಿಗೆ, ದೇಹಕ್ಕೆ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ, ಸಾವಿರ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಅರ್ಹವಾದ ಅಂಶ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಯಜ್ಞದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಗುವ ರಥಾರೂಢ ಮಾತೃಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. "ಸರಸ್ವತಿ ಯಾ ಸರಥಂ ಯಯಾಥ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ದೇವಿಯು ರಥದಂತೆ ಸರಾಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುವ ಚೇತನ. ಆ ಚಲನೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು "ಉಕ್ಥೈಃ" — ಸ್ತೋತ್ರಗಳು, ಶುದ್ಧ ವಾಣಿ, ಯಜ್ಞದ ನಾದ. "ಸ್ವಧಾಭಿರ್ದೇವಿ ಪಿತೃಭಿರ್ಮದನ್ತೀ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಸ್ವಧಾ ಅಂದರೆ ಪಿತೃಸ್ಮರಣೆ ಮತ್ತು ಪೋಷಣೆಯ ಶಕ್ತಿ. ದೇವಿಯು ಪಿತೃಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾಳೆ ಎಂದರೆ, ಜ್ಞಾನಪರಂಪರೆ, ಸಂಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಜೀವನಾನುಭವಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವಳ ವಾಣಿ ಲಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಪೂರ್ವಜರ ಸಂತೋಷವಲ್ಲ; ಪೀಳಿಗೆಯ ನಡುವಿನ ಸೌಹಾರ್ದ. "ಸಹಸ್ರಾರ್ಘಮಿಡೋ ಅತ್ರ ಭಾಗಂ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸಹಸ್ರಾರ್ಘ ಎಂದರೆ ಸಾವಿರ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಅರ್ಹವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಭಾಗ. ಇಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಾರ ಕೇವಲ ಶಿರೋಚಕ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ಚೇತನದ ಶೃಂಗ. ಸರಸ್ವತಿ ಆ ಶೃಂಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದಾಗ, ಯಜ್ಞವು ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. "ರಾಯಸ್ಪೋಷಂ ಯಜಮಾನಾಯ ಧೇಹಿ"*

ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಪೋಷಣೆ—ಆಹಾರ, ಶಕ್ತಿ, ಸಂಪತ್ತು, ಗೌರವ—ಎಲ್ಲವೂ ಸಮತೋಲನದಿಂದ ದೊರಕಲಿ ಎಂಬ ಆಶಯ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಸ್ವರ–ಸ್ಮರಣೆ–ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗಳ ಏಕತತ್ತ್ವ. ವಾಣಿ ಶುದ್ಧವಾದಾಗ ಅದು ಉಕ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ; ಸ್ಮರಣೆ ಶುದ್ಧವಾದಾಗ ಅದು ಸ್ವಧೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಈ ಎರಡೂ ಸೇರಿದಾಗ ಚೇತನ ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ ದೇವಿ ಅಲ್ಲ; ಅವಳು ಚೇತನವನ್ನು ಎತ್ತುವ ಮಾತೃಶಕ್ತಿ. ಪಿತೃಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವಳು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾಳೆ ಎಂದರೆ, ಜೀವಿತದ ಮೂಲಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗದೆ ಉನ್ನತಿಗೆ ಸಾಗುವುದು. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇದು ದೇಹ–ಮನ–ಆತ್ಮಗಳ ಸಮಗ್ರ ಆಶೀರ್ವಾದ. ಸಹಸ್ರಾರ್ಘ ಭಾಗವು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ದೊರಕುವುದು ಎಂದರೆ, ಅವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚುವುದಲ್ಲ; ಅರ್ಥ, ಗೌರವ ಮತ್ತು ಸಾರ್ಥಕತೆ ಸ್ಥಿರವಾಗುವುದು.

ಸ್ವಧಾ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಣೆ; ಸ್ವರ ದೇವತೆಗೆ ಆರಾಧನೆ. ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡರ ಮಧ್ಯೆ ಸರಸ್ವತಿ ಸೇತುವೆಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಪಿತೃಸ್ಮರಣೆ ಭೂಮಿಗೆ ಬೇರು; ದೇವಾರಾಧನೆ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಶಾಖೆ. ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಜೋಡಿಸುವ ಕಾಂಡವೇ ವಾಣಿ. ಸರಸ್ವತಿ ಆ ಕಾಂಡ. ಅದರಿಂದಲೇ ಯಜಮಾನನ ಪೋಷಣೆ ಕೇವಲ ಭೌತಿಕವಾಗಿರದೆ, ಸಂಸ್ಕಾರಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಯಸ್ಪೋಷ ಎಂದರೆ ಕ್ಷಣಿಕ ಲಾಭವಲ್ಲ; ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಸಮೃದ್ಧಿ.

ಇಂದಿನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಹುಡುಕುವಾಗ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಮರೆತರೆ ಚೇತನ ಕಟುಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ—ಪಿತೃಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂತೋಷಪಡುವ ಜ್ಞಾನವೇ ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತದೆ. ವಾಣಿ ಮೃದುವಾಗಿದ್ದರೆ, ಸ್ಮರಣೆ ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅರ್ಪಣೆ ಉದಾರವಾಗಿದ್ದರೆ, ಫಲ ಸಹಸ್ರಾರ್ಘವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ರಥದಂತೆ ಸಾಗುತ್ತಾಳೆ ಎಂದರೆ, ಜ್ಞಾನ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ನಿರಂತರ ಪ್ರಯಾಣ. ಆ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ದೊರಕುವದು ಆಹಾರ, ಶಕ್ತಿ, ಗೌರವ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಜೀವನದ ಪೂರ್ಣತೆಯ ಅನುಭವ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪರಂಪರೆಯ ಬೇರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಜ್ಞಾನಶೃಂಗವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವ ವೇದೀಯ ಸಮಗ್ರಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವಿವರಣೆ:- *ಅಜಪ ಮಂತ್ರದ ಉಸಿರಾಟದಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಗಂಧಿತ ಆರಾಧನೆಯ ಸಮರ್ಪಣೆಯಿಂದ ಸಂತೋಷದ ಆರೋಗ್ಯದಿಂದ ಸರಸ್ವತಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಜ್ಞಾನದ ಅಮೃತ ಆಗಮನವಾಗುತ್ತದೆ, ಯಾರು ಉಸಿರಾಟದಿಂದ ಇಂತಹ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಾರೋ ಅವರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅವರೊಡನೆ ತಾಯಿ ಸರಸ್ವತಿ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾಳೆ, ಹೀಗೆ ಆಹಾರ, ಶಾಖದ ಶಕ್ತಿ, ಗಿಡಮೂಲಿಕೆ ಸಂಪತ್ತು, ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಧ್ಯಾನ, ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಮಂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಮನುಜನ ದೇಹಕ್ಕೆ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾದದ ಅಂಶವನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತದೆ ಸರಸ್ವತಿ ಮಾತೆ.*

ಅಹಿಂಸೆಯ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ (ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿ) ಅವಳನ್ನು ಆವಾಹಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ

ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಯನ್ತೋ ಹವನ್ತೇ ಸರಸ್ವತೀಮಧ್ವರೇ ತಾಯಮಾನೇ।
ಸರಸ್ವತೀಂ ಸುಕೃತೋ ಹವನ್ತೇ ಸರಸ್ವತೀ ದಾಶುಷೇ ವಾರ್ಯ ದಾತ್ ॥ 45

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 18 ಸೂಕ್ತ 4

ಭಾವಾರ್ಥ:- ದೈವತ್ವದ ಪ್ರೇಮಿಗಳು ಪವಿತ್ರ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸದಾ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಮತ್ತು ಹರಿಯುವ ತಾಯಿಯ ಜ್ಞಾನದ ಹರಿವಿನ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜ್ಞಾನದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸೆಯ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಆವಾಹಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉದಾತ್ತ ಕ್ರಿಯೆಯ ಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ಕೌಶಲ್ಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ನಿರಂತರ ಸುಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು

ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಾಯಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು, ನಾವು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸೋಣ, ಅವರ ಆಯ್ಕೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಉದಾರವಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪರಿಣತಿಯ ಉಡುಗೊರೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾದ ದೇವತೆಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸುವ, ಹರಿಯುವ ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾಹವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಯನ್ತೋ ಹವನ್ತೇ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ದೇವಯನ್ತಃ ಅಂದರೆ ದೈವತ್ವದ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವವರು. ಇವರು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ವಸ್ತುವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವವರಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುವವರು. ಅವರು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದರೆ, ತಮ್ಮ ಚಿಂತನೆ, ಮಾತು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಸರಸ್ವತೀಮಧ್ವರೇ ತಾಯಮಾನೇ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಅಧ್ವರ—ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲದ ಯಜ್ಞ—ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧಿಯ ಯಜ್ಞ. ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಹೊಗೆಗಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಮನಸ್ಸಿನ ಶುದ್ಧತೆ. ಜ್ಞಾನ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದರೆ ಯಜ್ಞದ ವಾತಾವರಣ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿರಬೇಕು, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ತುಂಬಿರಬೇಕು. "ಸರಸ್ವತೀಂ ಸುಕೃತೋ ಹವನ್ತೇ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸುಕೃತ—ಒಳ್ಳೆಯದು, ಉದಾತ್ತ ಕ್ರಿಯೆ—ಸರಸ್ವತಿಯ ಆವಾಹನೆಯ ನಿಜವಾದ ಸಾಧನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮಾತಿನಿಂದಲ್ಲ, ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕರೆಯುವವರು ಇವರು. "ಸರಸ್ವತೀ ದಾಶುಷೇ ವಾರ್ಯ ದಾತ್" ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ದಾಶುಷ—ಉದಾರವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನ—ಅವನಿಗೆ ಸರಸ್ವತಿ ವಾರ್ಯ, ಅಂದರೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ, ಮೌಲ್ಯಯುತ, ಶಾಶ್ವತವಾದ ದಾನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾಳೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಜ್ಞಾನವು ಬೇಡಿಕೆಯಿಂದಲ್ಲ, ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಂದ ದೊರಕುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಸತ್ಯ. ಸರಸ್ವತಿ ಅಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ, ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ—ಎಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಇದೆ, ಅಹಿಂಸೆ ಇದೆ, ಸುಕೃತ ಕ್ರಿಯೆ ಇದೆ. ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಶಸ್ತ್ರವಾಗಿಸುವವನ ಬಳಿ ಅವಳು ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸೇವೆಯಾಗಿ ಮಾಡುವವನ ಬಳಿ ಅವಳು ವಾಸಿಸುತ್ತಾಳೆ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇದು ಕೌಶಲ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿಣತಿಯ ನಿರಂತರ ಸುಧಾರಣೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಒಮ್ಮೆ ಬಂದು ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗುವ ದೇವಿ ಅಲ್ಲ; ಅವಳು ಅಭ್ಯಾಸದ ಫಲ. ಯಜಮಾನನು ತನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ, ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಅಹಂಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದಾಗ, ಜ್ಞಾನ ತಾನೇ ಪರಿಣತಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ವೇದೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧಿ ಅಹಿಂಸೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ. ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಮನಸ್ಸು ಚೂರುಚೂರು ಯೋಚಿಸುತ್ತದೆ; ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಮನಸ್ಸು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮನೋಭಾವದ ಯಜ್ಞವಾಗಿ ನೋಡಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಸ್ವಯಂ ಆಹ್ವಾನಿತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳು ನೀಡುವ ವಾರ್ಯ ದಾನ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಮಾಹಿತಿ ಅಲ್ಲ; ವಿವೇಕ, ಪರಿಣತಿ ಮತ್ತು ಸಾರ್ಥಕತೆ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಬಹಳ ಇದೆ, ಆದರೆ ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾಹ ಇಲ್ಲ. ಈ ಮಂತ್ರವು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ—ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಡ, ಹರಿಯಲು ಬಿಡು. ಕಲಿತದ್ದನ್ನು ಹಂಚು, ಅರಿತದ್ದನ್ನು ಸೇವೆಗೆ ಬಳಸು, ತಿಳಿದದ್ದನ್ನು ಅಹಿಂಸೆಯೊಂದಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸು. ಆಗ ನಿನ್ನ ಜೀವನವೇ ಅಧ್ವರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ತಾಯಿಯಂತೆ ನಿಂತು, ನಿನ್ನ ಆಯ್ಕೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾಳೆ. ಆ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಶಂಸೆಯಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ದೃಢತೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಪರಿಣತಿಯಾಗಿ ರೂಪಿಸುವ ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ಶಾಶ್ವತ ಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಪಿತೃ–ದಕ್ಷಿಣಾ–ಸರಸ್ವತಿ ಯಜ್ಞ — ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪರಿಣತಿಗೆ ಹರಿಯುವ ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾಹ

ಸರಸ್ವತೀ ಪಿತರೋ ಹವನ್ತೇ ದಕ್ಷಿಣಾ ಯಜ್ಞಮಭಿನಕ್ಷಮಾಣಾಃ ।

ಆಸದ್ಯಾಸ್ಮಿನ್ ಬರ್ಹಿಷಿ ಮಾದಯಧ್ವಮನಮೀವಾ ಇಷ ಆ ಧೇಹ್ಯಸ್ಮೇ ॥ 46

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 18 ಸೂಕ್ತ 4

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಪಿತೃಗಳು, ಪೋಷಕರ ಹಿರಿಯರು, ಅವರು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದಾಗ ಮತ್ತು ಆರಾಧಿಸುವಾಗ, ಅವರು ದಕ್ಷತೆ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪರಿಣತಿಯ ಸರಳ ಮತ್ತು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಉಡುಗೊರೆಗಳಿಗಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಯಜ್ಞವನ್ನು (ಮೂಲಾಧಾರದ ಯಜ್ಞ) ಆಯೋಜಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಿಯರೇ, ಬನ್ನಿ, ಈ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಆನಂದಿಸಿ, ಮತ್ತು ಕಲಿಕೆಯ ಆನಂದವನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹರಡಿ.

ವಿವರಣೆ:- ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷಣದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಪಿತೃಗಳಿಂದ ಪ್ರಜೆಗೆ ಸಾಗುವ ಜ್ಞಾನಪರಂಪರೆಯ ಜೀವಂತ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಸರಸ್ವತೀ ಪಿತರೋ ಹವನ್ತೇ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಪಿತೃಗಳು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದರೆ, ತಮ್ಮ ಜೀವನಾನುಭವ, ಶಿಸ್ತು, ಕೌಶಲ್ಯ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನಮಾತೆಯ ವಾಣಿಯ ಮೂಲಕ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಹಸ್ತಾಂತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ. ಪಿತೃಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಪೂರ್ವಜರಲ್ಲ; ಪೋಷಕರು, ಗುರುಗಳು, ಹಿರಿಯರು—ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬದುಕಿ ತೋರಿಸಿದ ಎಲ್ಲರೂ. "ದಕ್ಷಿಣಾ ಯಜ್ಞಮಭಿನಕ್ಷಮಾಣಾಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷಿಣಾ ಎಂದರೆ ಭೌತಿಕ ಕಾಣಿಕೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಮೂಲಾಧಾರದ ಯಜ್ಞ. ಅಂದರೆ ಶ್ರಮ, ಶಿಸ್ತು, ಸಹನೆ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಬಲ—ಇವುಗಳ ಸಮರ್ಪಣೆ. ಈ ದಕ್ಷಿಣೆಯ ಮೂಲಕ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಎಂದರೆ, ಕಲಿಕೆ ಮತ್ತು ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಸುಲಭವಾದ, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸುವುದು. "ಆಸದ್ಯಾಸ್ಮಿನ್ ಬರ್ಹಿಷಿ ಮಾದಯಧ್ವಮ್" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಿಯರನ್ನು ವೇದಿಕೆಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಆನಂದಿಸಿರಿ ಎಂಬ ವಿನಂತಿ. ಬರ್ಹಿಷ್ ಕೇವಲ ಆಸನವಲ್ಲ; ಅದು ಶುದ್ಧ ಚೇತನದ ವೇದಿಕೆ. "ಅನಮೀವಾ ಇಷ ಆ ಧೇಹಿ ಅಸ್ಮೇ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ರೋಗರಹಿತ, ಅಡಚಣೆಗಳಿಲ್ಲದ ಪೋಷಣೆಯನ್ನು—ಆಹಾರ, ಶಕ್ತಿ, ಕಲಿಕೆ—ನಮಗೆ ದಯಪಾಲಿಸಿರಿ ಎಂಬ ಬೇಡಿಕೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಜ್ಞಾನವು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಪರಿಣತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಸತ್ಯ. ಪಿತೃಗಳು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವುದು ಎಂದರೆ, ಮೌನವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಸಂದೇಶ—ನಾವು ಕಲಿತದ್ದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬಾರದು, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹರಿಸಬೇಕು. ದಕ್ಷಿಣಾ ಯಜ್ಞವು ಇಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ: ಕಲಿಕೆ ಸುಲಭವಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಅದರ ಬೇರು ಶುದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು. ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತೆ ಇಲ್ಲದೆ, ಮೇಲಿನ ಜ್ಞಾನ ಗಾಳಿಯಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇದು ದಕ್ಷತೆ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪರಿಣತಿಯ ಸರಳ ಉಡುಗೊರೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಠಿಣತೆಯ ದೇವಿ ಅಲ್ಲ; ಸಹಜತೆಯ ತಾಯಿ. ಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಿಯರು ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಆನಂದಿಸುವುದು ಎಂದರೆ, ಕಲಿಕೆ ಭಾರವಾಗದೆ, ಆನಂದವಾಗುವುದು. ಆ ಆನಂದವೇ ನಿಜವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ.

ಈ ಮಂತ್ರವು ಪಿತೃಯಜ್ಞವನ್ನು ವಿದ್ಯಾಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಪಿತೃಗಳು ಬದುಕಿನ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು; ಸರಸ್ವತಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಭಾಷೆ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಶ್ರಮ ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತು ಸಮರ್ಪಿಸಿದಾಗ, ಜ್ಞಾನವು ಪರಿಣತಿಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಕೇವಲ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಾಧನೆ ಅಲ್ಲ; ಸಮಾಜದ ನಿರಂತರತೆ. ಹಿರಿಯರ ಅನುಭವ ಇಲ್ಲದೆ ಯುವಕರ ಜ್ಞಾನ ಅಪೂರ್ಣ; ಯುವಕರ ಕುತೂಹಲ ಇಲ್ಲದೆ ಹಿರಿಯರ ಅನುಭವ ನಿಶ್ಚಲ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಲಿಕೆ ವೇಗವಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ಬೇರು ದುರ್ಬಲವಾಗಿದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ—ನೀನು ಕಲಿಯುವಾಗ, ನಿನ್ನ ಹಿಂದೆ ನಿಂತಿರುವ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸು. ನಿನ್ನ ಮೂಲಾಧಾರವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸು. ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಧೆಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಯಜ್ಞವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ, ಕಲಿಕೆ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂತೋಷ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹರಿದಾಗ, ಸಮಾಜ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪರಂಪರೆ, ಶಿಸ್ತು ಮತ್ತು ಸಹಜ

ಕಲಿಕೆಯನ್ನು ಒಂದೇ ಯಜ್ಞಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಸುವ ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ಶಾಶ್ವತ ಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಹಸ್ರಾರಗಾಮಿ ಸರಸ್ವತಿ — ಉಕ್ಥ–ಸ್ವಧಾ ನಾದಯಾನ ಮತ್ತು ಯಜಮಾನನ ದಿವ್ಯ ಉನ್ನತಿ

ಸರಸ್ವತಿ ಯಾ ಸರಥಂ ಯಯಾಥೋಕ್ಥೈಃ ಸ್ವಧಾಭಿರ್ದೇವಿ ಪಿತೃಭಿರ್ಮದನ್ತೀ।
ಸಹಸ್ರಾರ್ಘಮಿಡೋ ಅತ್ರ ಭಾಗಂ ರಾಯಸ್ಪೋಷಂ ಯಜಮಾನಾಯ ಧೇಹಿ ॥ 47

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 18 ಸೂಕ್ತ 4

ಭಾವಾರ್ಥ:- ತಾಯಿ ಸರಸ್ವತಿ, ದೈವಿಕ ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಉಜ್ವಲತೆಯ ಉಸಿರು, ಅಗತ್ಯ ಶಕ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ಚಲಿಸುತ್ತಾರೆ, ರಚನಾತ್ಮಕ ದೃಷ್ಟಿಯ ನುರಿತ ಜೀವಾಳವಾದ ಉಸಿರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಅದೇ ಕಲ್ಪನೆಯ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾರೆ, ಅವರು ರಥದ ಮೇಲೆ ದೇವತೆಯಂತೆ, ಯಜಮಾನನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ (ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ) ತಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಸಂಪತ್ತು, ಗೌರವ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆ ಮತ್ತು ಅನಂತ ದೃಷ್ಟಿಯ ಜೀವಂತ ಶಕ್ತಿಯ ಮತ್ತು ದೈವಿಕತೆಯ ಸಾವಿರ ಹೊಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯು ಅವನ (ಸಹಸ್ರಾರದ) ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಶಗಳು.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಚಲಿಸುವ ಜ್ಞಾನ–ಚೇತನದ ರಥಾರೂಢ ಮಾತೃಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. "ಸರಸ್ವತಿ ಯಾ ಸರಥಂ ಯಯಾಥ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ದೇವಿಯ ಚಲನಶೀಲತೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಜ್ಞಾನ ನಿಲ್ಲುವ ವಸ್ತುವಲ್ಲ; ಅದು ಸದಾ ಸಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಈ ಚಲನೆ "ಉಕ್ಥೈಃ" — ಸ್ತೋತ್ರಗಳು, ಶುದ್ಧ ವಾಣಿ, ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣ ನಾದಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಣಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಶಬ್ದವಲ್ಲ; ಅದು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ಲಯಗೊಂಡ ಜೀವಂತ ಉಸಿರು. "ಸ್ವಧಾಭಿರ್ದೇವಿ ಪಿತೃಭಿರ್ಮದನ್ತೀ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿ ಪಿತೃಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಸ್ವಧಾ ಎಂದರೆ ಸ್ಮರಣೆ, ಪರಂಪರೆ, ಮೂಲಸಂಸ್ಕಾರ. ಅಂದರೆ, ಈ ಜ್ಞಾನಚಲನೆ ಬೇರು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ದೇವಿಯ ಸಂತೋಷವೆಂದರೆ, ಪಿತೃಪರಂಪರೆಯ ಶಕ್ತಿಯೂ ಸಹಸ್ರಾರದ ಉನ್ನತ ಚೇತನದೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗುವುದು. "ಸಹಸ್ರಾರ್ಘಮಿಡೋ ಅತ್ರ ಭಾಗಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಸಹಸ್ರಾರ್ಘ — ಸಾವಿರ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಅರ್ಹವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಭಾಗ. ಇದು ಕೇವಲ ಭೌತಿಕ ಬಹುಮಾನವಲ್ಲ; ಚೇತನದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಶ. "ರಾಯಸ್ಪೋಷಂ ಯಜಮಾನಾಯ ಧೇಹಿ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಪೋಷಣೆ ನೀಡುವ ಬೇಡಿಕೆ ಇದೆ — ಆಹಾರ, ಶಕ್ತಿ, ಸಂಪತ್ತು, ಗೌರವ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆ ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಿಯ ವಿಸ್ತಾರ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಜ್ಞಾನವು ಪರಂಪರೆಯ ನೆಲೆಯಿಂದ ಉದಯಿಸಿ, ಸಹಸ್ರಾರದ ಶಿಖರವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ವೇದೀಯ ನಿಯಮ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನಕೊಡುವ ದೇವಿ ಅಲ್ಲ; ಅವಳು ಯಜಮಾನನನ್ನೇ ರಥದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಅವನ ಚೇತನವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಮಾತೃಶಕ್ತಿ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇದು ದೈವಿಕ ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಉಸಿರು. ಉಸಿರು ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣ; ಪ್ರಾಣ ಎಂದರೆ ಚಲನೆ. ಈ ಚಲನೆ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ದೃಷ್ಟಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ, ಅನಂತ ಕಲ್ಪನೆಯ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಸಹಸ್ರಾರದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಭಾಗ ಎಂದರೆ, ಯಜಮಾನನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ತುಂಡು–ತುಂಡಾಗದೆ, ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಹರಿಯುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತು ಅಹಂಕಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಗೌರವ ಭಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆ ದೂರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ದಿವ್ಯ ಹರಿವಿನ ಭಾಗವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಂತ್ರವು ಮೂರು ಮಹತ್ವದ ಧಾರೆಗಳನ್ನು ಒಂದಾಗಿ ಬೆಸೆಯುತ್ತದೆ. ಉಕ್ಥ — ಜೀವಂತ ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಸ್ತೋತ್ರ. ಸ್ವಧಾ — ಪಿತೃಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಮೂಲಸ್ಮರಣೆ. ಸಹಸ್ರಾರ — ಚೇತನದ ಶಿಖರ. ಈ ಮೂರೂ ಸೇರಿ ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣ ಜೀವನದ ಪೂರ್ಣವಲಯವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ವಾಣಿ ಬೇರುಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟರೆ

ಖಾಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ಪರಂಪರೆ ಶಿಖರವನ್ನು ತಲುಪದೆ ಹೋದರೆ ಜಡವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಒಂದೇ ರಥದಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ಒಳಗಿನ ಉನ್ನತಿ ಇಲ್ಲದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ — ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಬೇರು ಇರಲಿ, ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಶಿಖರ ಇರಲಿ. ಸರಸ್ವತಿ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಾಳೆ ಎಂದರೆ, ಅವನೊಳಗಿನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇ ದಿವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ಜೀವನ ಸಾವಿರ ಹೊಳೆಗಳಂತೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ — ಚಿಂತನೆ, ಮಾತು, ಕೃತಿ, ಸೇವೆ, ಸಂಸ್ಕಾರ ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ದೈವಿಕ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಉದಯಿಸಿ ಚೇತನಶಿಖರವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವ ಜ್ಞಾನಯಾನದ ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ಮಹಾಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಶಾಂತಿ–ಸಮಗ್ರತೆ–ಸರಸ್ವತಿ - ದೈವಿಕ, ಭೌತಿಕ ಮತ್ತು ಜಲಚೇತನಗಳ ಏಕಶಾಂತಿ ಸಂಕಲ್ಪ- ದೈವಿಕ ತಾಯಿಯಯ ಜ್ಞಾನ ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿ, ಆರೋಗ್ಯ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಗಾಗಿ ತುಂಬಿರಲಿ

ಶಂ ನೋ ದೇವಾ ವಿಶ್ವದೇವಾ ಭವನ್ತು ಶಂ ಸರಸ್ವತೀ ಸಹ ಧೀಭಿರಸ್ತು|
ಶಮಭಿಷಾಚಃ ಶಮು ರಾತಿಷಾಚಃ ಶಂ ನೋ ದಿವ್ಯಾಃ ಪಾರ್ಥಿವಾಃ ಶಂ ನೋ ಅಪ್ಯಾಃ॥ 2

ಅಥರ್ವ ವೇದ - ಖಾಂಡ 19 ಸೂಕ್ತ 11

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಪ್ರಪಂಚದ ಉದಾರ ಮತ್ತು ಅದ್ಭುತ ದೈವಗಳು ನಮ್ಮ ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಇರಲಿ. ಸರಸ್ವತಿ, ದೈವಿಕ ತಾಯಿಯ ಜ್ಞಾನ, ಜ್ಞಾನೋದಯದ ಸಂದೇಶದೊಂದಿಗೆ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಇರಲಿ. ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯತೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಉದಾರ, ಸಹಕಾರಿ ಮತ್ತು ಸಮೃದ್ಧ ಶಕ್ತಿಗಳು ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಇರಲಿ. ಭೂಮಿಯ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಗದ ಆಕಾಶದ ನೀರು, ನಮಗಾಗಿ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಆರೋಗ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿರಲಿ.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರವು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಭಾವನೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಸಮತೋಲನ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. "ಶಂ ನೋ ದೇವಾ ವಿಶ್ವದೇವಾ ಭವನ್ತು" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ವಿಶ್ವದೇವತೆಗಳು—ಅಂದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಉದಾರ, ನಿಯಮಬದ್ಧ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಕ ಶಕ್ತಿಗಳು—ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ತರಲಿ ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇದೆ. ಇದು ಒಬ್ಬ ದೇವತೆಯ ಮೇಲಿನ ಅವಲಂಬನೆಯಲ್ಲ; ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಮಗ್ರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯ ಬೇಡಿಕೆ. "ಶಂ ಸರಸ್ವತೀ ಸಹ ಧೀಭಿರಸ್ತು" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಶಾಂತಿ ಕೇವಲ ಬಾಹ್ಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಬರುವುದಲ್ಲ; ಅದು ಬುದ್ಧಿಯೊಳಗೆ ನೆಲೆಸಬೇಕು ಎಂಬ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸೂಚನೆ ಇದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಕೊಡುವ ದೇವಿಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಧೀ—ವಿವೇಕಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸುವ ಮಾತೃಶಕ್ತಿ. ಜ್ಞಾನ ಅಶಾಂತವಾದರೆ ಗೊಂದಲ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ; ಶಾಂತ ಜ್ಞಾನವೇ ನಿಜವಾದ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ. ಮುಂದೆ "ಶಮಭಿಷಾಚಃ ಶಮು ರಾತಿಷಾಚಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಒಳಗಿನ ಮತ್ತು ಹೊರಗಿನ ಅಶಾಂತಿಕಾರಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಇದೆ. ಅಭಿಷಾಚ ಎಂದರೆ ಅಂತರಂಗದ ಭಯ, ಅಸೂಯೆ, ದ್ವೇಷ; ರಾತಿಷಾಚ ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಅಡ್ಡಿ, ಹಾನಿಕಾರಕ ಪ್ರಭಾವ. ಈ ಎರಡೂ ಶಮನವಾಗಲಿ ಎಂಬುದು ಮಂತ್ರದ ಗಾಢ ಆಶಯ. "ಶಂ ನೋ ದಿವ್ಯಾಃ ಪಾರ್ಥಿವಾಃ ಶಂ ನೋ ಅಪ್ಯಾಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಆಕಾಶೀಯ ಶಕ್ತಿಗಳು, ಭೌಮೀಯ ಶಕ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಜಲಶಕ್ತಿಗಳು—ಮೂರು ಲೋಕಗಳ ತತ್ತ್ವಗಳು—ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಶಾಂತಿಯಾಗಲಿ ಎಂದು ಸಮಗ್ರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.*

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಮಂತ್ರದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಶಾಂತಿ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಮಟ್ಟಗಳ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಎಂಬ ವೇದೀಯ ಸತ್ಯ. ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗದೆ ಬುದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲಾರದು; ಬುದ್ಧಿ ಶಾಂತವಾಗದೆ ಸಮಾಜ ಸೌಹಾರ್ದ-ವಾಗಲಾರದು; ಸಮಾಜ ಶಾಂತವಾಗದೆ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಮತೋಲನ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದು. ಅವಳು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮೃದುಗೊಳಿಸಿ, ಮಾನವೀಯತೆ-

ಯೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆಯುತ್ತಾಳೆ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಭೂಮಿಯ ಮತ್ತು ಆಕಾಶದ ನೀರು ಕೂಡ ಶಾಂತಿಯಾಗಲಿ ಎಂದರೆ, ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಜೀವನಶಕ್ತಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹರಿಯಲಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥ. ನೀರು ಅಶಾಂತವಾದರೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಅಶಾಂತ; ಪ್ರಕೃತಿ ಅಶಾಂತವಾದರೆ ಮಾನವ ಅಶಾಂತ.

ವೇದೀಯ ಶಾಂತಿ ನಿಶ್ಚಲತೆ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿರುವ ಚಲನೆ. ವಿಶ್ವದೇವತೆಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತವೆ, ಆದರೆ ನಿಯಮಬದ್ಧವಾಗಿ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಧೀ ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಮಾತು ಗಾಯ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಜ್ಞಾನ ಗರ್ವವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಭಿಷಾಚ ಮತ್ತು ರಾತಿಷಾಚ ಶಮನವಾಗುವುದು ಎಂದರೆ, ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಒಳಗಿನ ಮತ್ತು ಹೊರಗಿನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಅರಿವಿನ ಮೂಲಕ ಮೀರಿಸುವುದು. ಇದು ಶಾಂತಿಯ ಸಕ್ರಿಯ ರೂಪ.

ಇಂದಿನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಹೊರಗಡೆ ಹುಡುಕಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ, ಆದರೆ ಒಳಗಡೆ ಕೊರತೆಯಿದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ—ಶಾಂತಿ ಒಂದು ವಲಯ. ಅದು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಸರಸ್ವತಿಯ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ, ಮಾನವನ ಮನಸ್ಸು-ದೇಹದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಜಲಧಾರೆಗಳವರೆಗೆ ಹರಿಯಬೇಕು. ಈ ವಲಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದಾಗ, ಆರೋಗ್ಯ ಸಹಜವಾಗುತ್ತದೆ, ಸಂಬಂಧಗಳು ಮೃದುಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರ ಸಂತೋಷ ನೆಲೆಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂತ್ರವು ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಒಂದೇ ವೇಳೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕೋರುವ ಅಥರ್ವವೇದೀಯ ಮಹಾಸಂಕಲ್ಪವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಕರದರ್ಶನ ತತ್ತ್ವ — ಲಕ್ಷ್ಮೀ–ಸರಸ್ವತಿ–ಗೋವಿಂದ ತ್ರಿವೇಣಿ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಿನಿ ಜಾಗೃತಿ

ಕರಾಗ್ರೇ ವಸತೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಕರಮಧ್ಯೇ ಸರಸ್ವತೀ
ಕರಮೂಲೇ ತು ಗೋವಿಂದಃ ಪ್ರಭಾತೇ ಕರದರ್ಶನಂ ||

ಭಾವಾರ್ಥ:- ಕೈಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಇದ್ದಾಳೆ (ಚಂಚಲನಾಗಿ ಅಲುಗದೆ ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತನಾಗಿ ನೀನು ಚಂಚಲನಾಗಿ ಅಲುಗಿದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಿನ್ನಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತಾಳೆ,) ಕೈಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಇದ್ದಾಳೆ (ಅಂದರೆ ಅಂತಹ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಕುಂಡಲಿನಿ ಶಕ್ತಿ ಸರಸ್ವತಿ ಇದ್ದಾಳೆ, ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಗ್ರತೆಗೊಳಿಸಿ ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಏರಿಸು, ಆಗ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂದರೆ) ಕೈಯ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಗೋವಿಂದನು ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಬೆಳಗಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಈ ದೇವರುಗಳ ದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. (ಹಿಂದುಗಳಿಗೆ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಏಳುತ್ತಲೇ ಕುಂಡಲಿನಿ ಶಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಹರಿಸುವ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಕಲಿಸಲಾಗಿತ್ತು.)

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಪ್ರಾತಃಕಾಲೀನ ಶ್ಲೋಕವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ "ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಕೈ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಶ್ಲೋಕ" ಎಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಅದರ ಒಳಾರ್ಥ ಅತ್ಯಂತ ಗಾಢವಾದ ಯೋಗ–ತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಜೀವನಶಿಸ್ತುವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. "ಕರಾಗ್ರೇ ವಸತೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀ" ಎಂದರೆ ಕೈಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿರುವುದು. ಇದು ಕೇವಲ ಸಂಪತ್ತಿನ ದೇವಿಯಲ್ಲ; ಚಂಚಲವಲ್ಲದ ಪರಿಶ್ರಮ, ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಸಂಯಮಿತ ಚಲನೆಯ ಸಂಕೇತ. ಕೈಯ ತುದಿ ಎಂದರೆ ಕಾರ್ಯಾರಂಭದ ಬಿಂದು. ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥಿರತೆ, ಅಸಾವಧಾನತೆ ಮತ್ತು ಅತಿಚಲನೆ ಇದ್ದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ದೂರವಾಗುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚನೆ. "ಕರಮಧ್ಯೇ ಸರಸ್ವತೀ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಕೈಯ ಮಧ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಚೇತನದ ಕೇಂದ್ರವೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಕುಂಡಲಿನಿ ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಕೇತ. ಮಧ್ಯಭಾಗ ಎಂದರೆ ಸಮತೋಲನ. ಇಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಇದ್ದಾಳೆ ಎಂದರೆ, ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಫಲದ ಮಧ್ಯೆ ಜ್ಞಾನ, ವಿವೇಕ ಮತ್ತು ಜಾಗೃತಿ ಇರಬೇಕು. ಧ್ಯಾನದ ಮೂಲಕ ಈ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಗ್ರತಗೊಳಿಸಿ, ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿದಾಗ ಜೀವನ ಕೇವಲ ಉಪಯೋಗದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲೇ ಉಳಿಯದೆ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. "ಕರಮೂಲೇ ತು ಗೋವಿಂದಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಕೈಯ ಬುಡವನ್ನು ಮೂಲಾಧಾರವಾಗಿ ಕಾಣಲಾಗಿದೆ. ಗೋವಿಂದ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ವಿಷ್ಣು ಅಲ್ಲ; ಧಾರಣೆ, ಸ್ಥಿರತೆ ಮತ್ತು*

ಆಧಾರ. ಎಲ್ಲಾ ಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ಮೂಲಾಧಾರದ ಸ್ಥಿರತೆಯಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯ. ಬೇರು ಬಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಶಾಖೆ–ಎಲೆ–ಹಣ್ಣುಗಳು ಸಮೃದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಜೀವನದ ಮೂರು ಹಂತಗಳ ಸಮನ್ವಯ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ — ಕ್ರಿಯೆಯ ಶುದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಶ್ರಮಫಲ. ಸರಸ್ವತಿ — ಆ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ದಿಕ್ಕು ನೀಡುವ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜಾಗೃತಿ. ಗೋವಿಂದ — ಆ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಪರಮಸತ್ಯ. ಈ ಮೂರು ಬೇರ್ಪಟ್ಟರೆ ಜೀವನ ತುಂಡಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಪತ್ತು ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಅಹಂಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ; ಜ್ಞಾನ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದೆ ಗಾಳಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ಆಧಾರ ಕ್ರಿಯೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದ ತಕ್ಷಣ ಕರದರ್ಶನ ಮಾಡುವುದರ ಅರ್ಥ — "ಇಂದಿನ ದಿನ ನನ್ನ ಕೈಗಳಿಂದಲೇ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲಿದೆ" ಎಂಬ ಜಾಗೃತಿ. ಕೈ ಎಂದರೆ ಕರ್ಮ. ಆ ಕರ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಶಿಸ್ತು, ಸರಸ್ವತಿಯ ವಿವೇಕ ಮತ್ತು ಗೋವಿಂದನ ಆಧಾರದೊಂದಿಗೆ ನಡೆಯಲಿ ಎಂಬ ಮೌನ ಸಂಕಲ್ಪವೇ ಈ ಶ್ಲೋಕ.

ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ, ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಕುಂಡಲಿನಿ ಯೋಗದ ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವಾದ ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣ ರೂಪ. ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಗೋವಿಂದನ ಸ್ಥಿರತೆ, ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯ ಜಾಗೃತಿ, ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆ — ಇದು ಕುಂಡಲಿನಿಯ ಏರಿಕೆಯ ನಕ್ಷೆ. ಹಿಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದ ಕೂಡಲೇ ಇದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಮೂಲಕ, ದಿನವಿಡೀ ಮನಸ್ಸು–ದೇಹ–ಚೇತನಗಳ ನಡುವೆ ಸಮತೋಲನ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಭ್ಯಾಸ ಕಲಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇದು ತಂತ್ರಸಾಧನೆಯ ಗೂಢ ವಿಧಾನವಲ್ಲ; ದೈನಂದಿನ ಜೀವನದಲ್ಲೇ ಯೋಗವನ್ನು ನೆಲೆಸಿಸುವ ವಿಧಾನ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೈ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಜಾಗೃತಿ ಇಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನ ಇದೆ, ಆದರೆ ಆಧಾರ ಇಲ್ಲ. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ — ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಬೆರಳುಗಳಿಲ್ಲ; ನಿನ್ನ ಭವಿಷ್ಯವಿದೆ. ಪ್ರತಿದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಕೈ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಆತ್ಮನಿರೀಕ್ಷಣೆ. "ನನ್ನ ಕರ್ಮ ಶುದ್ಧವಾಗಿರಲಿ, ನನ್ನ ಜ್ಞಾನ ಜಾಗೃತವಾಗಿರಲಿ, ನನ್ನ ಆಧಾರ ದೈವಿಕವಾಗಿರಲಿ" ಎಂಬ ಮೌನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಇದು ಕೇವಲ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಯಲ್ಲ; ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೀವನದ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಚಂಚಲವಾಗದಿರಲಿ ಎಂದರೆ ಮನಸ್ಸು ಸ್ಥಿರವಾಗಲಿ. ಸರಸ್ವತಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಲಿ ಎಂದರೆ ವಿವೇಕ ಮಂಕಾಗದಿರಲಿ. ಗೋವಿಂದ ಮೂಲದಲ್ಲಿರಲಿ ಎಂದರೆ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಭಯ ಇರಬಾರದು. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹಿಂದೂ ಜೀವನಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನದ ಪ್ರಾರಂಭವನ್ನೇ ಯೋಗಮಯ ಮಾಡುವ ಶಾಶ್ವತ ಉಪದೇಶವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿದ್ಯಾರಂಬ–ಸಿದ್ಧಿ ಮಂತ್ರ — ಸರಸ್ವತಿಯ ವರ, ರೂಪಾಂತರಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕುಂಡಲಿನಿ ಪಥ

ಸರಸ್ವತಿ ನಮಸ್ತುಬ್ಯಮ್ ವರದೇ ಕಾಮರೂಪಿಣಿ
ವಿದ್ಯಾರಂಬಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಸಿದ್ದಿರ್ಬವತು ಸದಾ

ಭಾವಾರ್ಥ:- ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅಮೃತವನ್ನು ಅರ್ಜಿಸಿದ ಗಾಳಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಸರಸ್ವತಿಯೇ ನಿನಗೆ ವಂದನೆಗಳು ರಕ್ಷಿಸಲು ಉತ್ತಮ (ವರದೇ) ಭೂಮಿಯ (ಮೂಲಾಧಾರ) ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದ ಹಮ್ ಶಬ್ದವು ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಲು ಚಲಿಸುವ (ಕಾಮರೂಪಿಣಿ) ವಿದ್ಯಾರಂಬವನ್ನು ಮಾಡುವೆ ನನಗೆ ಸದಾ ಸಿದ್ದಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು.

ವಿವರಣೆ:- *ಈ ಸರಳವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುವ ಶ್ಲೋಕವು ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಆಳವಾದ ಆರಂಭತತ್ತ್ವವನ್ನು ಹೊತ್ತಿದೆ. "ಸರಸ್ವತಿ ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ" ಎಂಬ ವಂದನೆ ಕೇವಲ ದೇವಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ನಮನವಲ್ಲ; ಅದು ಜ್ಞಾನಪ್ರವಾಹದ ಮುಂದೆ ಅಹಂಕಾರ ವಿಸರ್ಜನೆ. ಜ್ಞಾನ ಆರಂಭವಾಗುವುದು ನಮನದಿಂದಲೇ. "ವರದೇ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಕೇವಲ ದಾನಶೀಲೆಯಲ್ಲ; ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವರವನ್ನು ಕೊಡುವ ತಾಯಿ. ವಿದ್ಯೆ ಇಲ್ಲಿ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಮಾಹಿತಿ ಅಲ್ಲ; ಅದು ವರವಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ಅನುಭವ. "ಕಾಮರೂಪಿಣಿ" ಎಂಬ ಪದವು ಅತ್ಯಂತ*

ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಕಾಮ ಎಂದರೆ ಇಚ್ಛೆ, ಸಂಕಲ್ಪ, ಆಂತರಿಕ ಆಕರ್ಷಣೆ. ರೂಪಿಣಿ ಎಂದರೆ ರೂಪಾಂತರಗೊಳ್ಳುವವಳು. ಅಂದರೆ ಸರಸ್ವತಿ ಶಿಷ್ಯನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ, ಅವನ ಆಂತರಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಜ್ಞಾನರೂಪವನ್ನು ತಾಳುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಮೂಲಾಧಾರದ ಹಂ ಬೀಜದಿಂದ ಚಲಿಸಿ, ನಾಸಿಕ–ಮಿದುಳಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಪ್ರಾಣ–ನಾದಪ್ರವಾಹ. ವಿದ್ಯೆ ಇಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕದ ಹೊರಗೆ, ದೇಹ–ಪ್ರಾಣ–ಚೇತನಗಳೊಳಗೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. "ವಿದ್ಯಾರಂಬಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ" ಎಂಬ ಘೋಷಣೆ ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತ. ಇದು "ನಾನು ಓದಲು ಆರಂಭಿಸುತ್ತೇನೆ" ಎಂಬ ಸರಳ ವಾಕ್ಯವಲ್ಲ; "ನಾನು ನನ್ನ ಚೇತನವನ್ನು ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ" ಎಂಬ ಸಂಕಲ್ಪ. "ಸಿದ್ಧಿರ್ಭವತು ಸದಾ" ಎಂದರೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಯಶಸ್ಸಲ್ಲ; ನಿರಂತರ ಸಿದ್ಧಿ. ಕಲಿಕೆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬಾರದು, ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಕುಗ್ಗಬಾರದು, ವಿಫಲತೆಯಿಂದ ಮುರಿಯಬಾರದು ಎಂಬ ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಆಶಯ.

ಅಂತರಾರ್ಥ:- ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ವಿದ್ಯೆ ಎಂದರೆ ರೂಪಾಂತರ. ಸರಸ್ವತಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಗಿನ ದೇವಿಯಂತೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ; ಅವಳು ಶಿಷ್ಯನೊಳಗಿನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಜ್ಞಾನವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ನಿಮ್ಮ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಅಮೃತ, ಹಂ ನಾದ, ಕುಂಡಲಿನಿ ಚಲನೆ — ಇವೆಲ್ಲ ವಿದ್ಯೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಆಯಾಮಗಳು. ವಿದ್ಯೆ ಆರಂಭವಾಗುವುದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ ಹಿಡಿದಾಗ ಅಲ್ಲ; ಉಸಿರಿನೊಂದಿಗೆ ಜಾಗೃತಿ ಸೇರಿದಾಗ. ಕಾಮರೂಪಿಣಿ ಎಂದರೆ, ನೀನು ಗಣಿತ ಕಲಿತರೆ ಅವಳು ಗಣಿತವಾಗುತ್ತಾಳೆ, ಸಂಗೀತ ಕಲಿತರೆ ನಾದವಾಗುತ್ತಾಳೆ, ಧರ್ಮ ಕಲಿತರೆ ವಿವೇಕವಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಶಿಷ್ಯನ ಒಳಸ್ಥಿತಿಯೇ ದೇವಿಯ ರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರಂಬವನ್ನು ಶುಭ ದಿನ, ಶುಭ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದರ ಅಂತರಾರ್ಥ — ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತೆ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕ, ಶಿರೋಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ. ಹಂ ಬೀಜವು ಉಸಿರಿನೊಂದಿಗೆ ಚಲಿಸಿ, ಚಿಂತನೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ವಿದ್ಯಾರಂಬದ ಮೊದಲು ಸರಸ್ವತಿ ಸ್ಮರಣೆ. ಇದು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ, ಕಲಿಕೆಯನ್ನು ಯಜ್ಞವಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಯಜ್ಞಭಾವವಿಲ್ಲದೆ ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆ ಕೌಶಲ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಯಜ್ಞಭಾವದೊಂದಿಗೆ ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆ ಬಹುಸಾರ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ — ವಿದ್ಯೆ ಜೀವನಪರಿವರ್ತನೆಯ ಸಾಧನ. ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಕಾಮರೂಪಿಣಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಮಹತ್ವದ ಸಂದೇಶ. ನಿನ್ನ ಆಸೆ ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ವಿದ್ಯೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪ ಗಾಢವಾಗಿದ್ದರೆ, ಸಿದ್ಧಿ ಸಹಜವಾಗುತ್ತದೆ. "ಸದಾ ಸಿದ್ಧಿರ್ಭವತು" ಎಂಬುದು ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾಗಲಿ ಎಂಬ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲ; ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಕೆ ಮುಂದುವರಿಯಲಿ ಎಂಬ ಆಶೀರ್ವಾದ. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಉಸಿರಿನಂತೆ ಸಹಜವಾಗಿ, ಚೇತನದಂತೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಸುವ ಶಾಶ್ವತ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ:- 1 *ಕಾಮರೂಪಿಣಿ ಎಂದರೆ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ "ಭೂಮಿಯ (ಮೂಲಾಧಾರ) ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೂತ್ರದ ಹಮ್ ಶಬ್ದವು ಮಿದುಳಿನ ನಾಸಿಕವನ್ನು (ಸುಷುಮ್ನಾವನ್ನು) ವ್ಯಾಪಿಸಲು ಚಲಿಸುವ" ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಇದೆ. ಸರಸ್ವತಿ ಎಂದರೆ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ "ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅಮೃತವನ್ನು ಅರ್ಜಿಸಿದ ಗಾಳಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವ" ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆಗೂ ಕಾಮರೂಪವಾದ ಆಸೆಗೂ ಎಲ್ಲಿಯ ಸಂಬಂದ, ಹೀಗೆ ನಿತ್ಯ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಅರ್ಥದಲ್ಲೇ ನಮಗೆ ಗೊಂದಲವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಂಡು, ನಾವು ಸತ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾದ ಕುಂಡಲಿನಿ ಯೋಗವನ್ನು ಕಡೆಗಾಣಿಸಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಈಗಲಾದರೂ ಅರಿತು ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅರಿಸೋಣ*

ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ:- 2 ಮನುಷ್ಯನ ಶರೀರವು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ-ವಾದದ್ದೆಂದು ಸನಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಭಾವನೆ. ಅದು ಧರ್ಮಾ-ಚರಣೆಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೂ ಸಾಧನ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಭೂತಿಗೂ ಆಧಾರ ಎಂಬ ಬೋಧನೆಗಳೂ ಇವೆ. ಶರೀರ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಕರ್ಮ ಪುರುಷ - ಇವು ಪರಸ್ಪರ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವ ಕಾಲಪರಿ-ಮಿತಿಗೆ ಆಯುಸ್ಸೆಂದು ಹೆಸರು. ಶರೀರ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪಂಚ-ಭೂತಾತ್ಮಕ, ಪಂಚಭೂತ, ಆತ್ಮಗಳ ಸಂಯೋಗವೇ

ಕರ್ಮಪುರುಷ, ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಅಧಿಕರಣಭೂತನಾಗುವುದು ಈ ಕರ್ಮ ಪುರುಷನೇ. ಈ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆಯುರ್ವೇದವು ಶರೀರ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಬಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಪಂಚಭೂತಗಳನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು ; ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ "ಅಪ್"(ನೀರು) ಭೂತವು ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದುದು ಎಂದು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ, ಛಾಂದೋಗ್ಯ, ತೈತ್ತಿರೀಯ, ಮೈತ್ರಿ , ಮೈತ್ರಾಯಣೀ ಮತ್ತು ಕೌಷೀತಕೀ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿ , ಅಪ್ , ತೇಜಸ್ , ವಾಯು ಮತ್ತು ಆಕಾಶ ಭೂತಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿಯೂ, ಒಂದನ್ನೊಂದು ಅನುಸರಿಸಿರುತ್ತವೆ ಎಂದು ವಿವರಣೆಗಳಿವೆ. ಈ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳ ವಿವರಣೆಯು ಉಪನಿಷತ್ ಬ್ರಹ್ಮನ ಕಲ್ಪನೆಯ ಅಂಗವಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತು; ಅದು ತನ್ನದೇ ಆದ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಮೇಣ ಅದು ಕೆಲವು ದರ್ಶನಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗವಾಗಿಯೂ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಪಾಂಚಭೌತಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯು ಆಯುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳೂ ಈ ಪಂಚಭೂತಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡುವುದರಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿವೆ. ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕವಾದ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳೂ ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕವಾದ ಶರೀರದ ವ್ಯಾಧಿ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತವೆ. ಆಯುರ್ವೇದದ ಪ್ರಧಾನ ಕಲ್ಪನೆ ವಾತ, ಪಿತ್ತ ಮತ್ತು ಕಫಗಳೆಂಬ ತ್ರಿಧಾತುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಇವು ಸಾಮರಸ್ಯದಿಂದ ಇದ್ದರೆ, ಮೂರು ಕಂಭಗಳು ಮನೆಯೊಂದರ ಭಾರವನ್ನು ಧರಿಸುವಂತೆಯೇ, ಶರೀರಧಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮರಸ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ತ್ರಿದೋಷಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಿಗೂ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯವಿದೆ. ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ವಾಯುಭೂತಗಳು ವಾತವನ್ನೂ, ಅಗ್ನಿಯು ಪಿತ್ತವನ್ನೂ, ಅಪ್ (ನೀರು) ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವಿ ಭೂತಗಳು ಕಫವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆಯುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ವಾತ ಪಿತ್ತ ಕಫಗಳು ಶರೀರೋತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಗಳೆಂದೂ ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವು ಶರೀರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವ ಕೆಲವು ಸ್ಥಾನಗಳು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಉಂಟು.

ವಾತ ಅಥವಾ ವಾಯುವು ಪ್ರಾಣ (ಜಠರವನ್ನು ಆಹಾರದಿಂದ ತುಂಬಿಸುವುದು), ಉದಾನ (ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುವುದು), ಸಮಾನ (ರಸ, ಮಲ, ಮೂತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿ-ಸುವುದು), ವ್ಯಾನ (ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಚಲನೆಗಳನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದು), ಮತ್ತು ಅಪಾನ (ಶುಕ್ರ, ಮೂತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಧಾರಣೆಯಾಗುವಂತೆಯೂ ವಿಸರ್ಜನೆಯಾಗು-ವಂತೆಯೂ ಮಾಡುವುದು) ಎಂದು ಐದು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪಿತ್ತವೂ ಸಹ ಐದು ರೀತಿಯದು: ರಸಧಾತುವಿಗೆ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ರಂಜಕ ಪಿತ್ತ, ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ ಸಾಧಕವಾದದ್ದು ಸಾಧಕ ಪಿತ್ತ, ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಆಲೋಚಕ, ಶಾಖವನ್ನೂ ಹೊಳಪನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಭಾಜಕ ಮತ್ತು ಆಹಾರವನ್ನು ಸೂಕ್ತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಕಮಾಡುವ ಪಾಚಕ, ಕಫವೂ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಭೇದಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಶ್ಲೇಷಕ, ಕ್ಲೇಧಕ, ಬೋಧಕ, ತರ್ಪಕ ಮತ್ತು ಅವಲಂಬಕಗಳೆಂದು ಐದು ವಿಧಗಳಾಗಿ ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಆಯುರ್ವೇದದ ಪ್ರಕಾರ, ನಾವು ಸೇವಿಸುವ ಆಹಾರದ್ರವ್ಯಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಪಾಕವಾಗಿ, ಸಾರಭೂತವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮರಸ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ರಸಕ್ಕೆ ಹೃದಯವೇ ಆಧಾರಸ್ಥಾನ. ಇದು ಶರೀರದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಿಗೂ ಆವಶ್ಯಕವಾದವುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿ ದೇಹಧಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಪೋಷಕದ್ರವ್ಯ. ಈ ರಸಧಾತು ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕವಾದದ್ದು, ಮಧುರ, ಆಮ್ಲ, ಲವಣ, ತಿಕ್ತ, (ಒಗರು) ಕಟು (ಕಹಿ) ಮತ್ತು ಕಷಾಯಗಳೆಂಬ ಷಡ್ರಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಹಾಗೂ ನೀರವತ್ತಾದದ್ದು, ಅಪ್ (ನೀರು) ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ರಸವು ಯಕೃತ್ (ಲಿವರ್) ಮತ್ತು ಪ್ಲೀಹ (ಸ್ಪ್ಲೀನ್/ಗುಲ್ಮ) ಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ರಂಜಕ ಪಿತ್ತದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ರಕ್ತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ರಕ್ತವೂ ಒಂದು ಧಾತು. ರಕ್ತಧಾತುವಿನಿಂದ ಮಾಂಸಧಾತುವೂ, ಮಾಂಸಧಾತುವಿನಿಂದ ಮೇದಸ್ಸು (ಫ್ಯಾಟ್/ಕೊಬ್ಬು) ಧಾತುವೂ, ಮೇದಸ್ಸು ಧಾತುವಿನಿಂದ ಅಸ್ಥಿ ಧಾತುವೂ, ಅಸ್ಥಿ

ಧಾತುವಿನಿಂದ ಮಜ್ಜೆ (ಬೋನ್ ಮ್ಯಾರೋ) ಧಾತುವೂ, ಮಜ್ಜೆ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಶುಕ್ರಧಾತುವೂ[5] (ವೀರ್ಯ/ಕೊನೆ ಹಂತದ ಅಮೃತ) ಪರಿಣಾಮಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಆಹಾರವು ಪಾಕಗೊಂಡು ರಸಧಾತುವಾಗಲು ಕಾರಣ ಜಾಠರಾಗ್ನಿ ಎಂಬುದು, ರಸಧಾತುವಿನಿಂದ ರಕ್ತ, ಮಾಂಸ, ಮೇದಸ್ಸು, ಅಸ್ಥಿ, ಮಜ್ಜೆ ಮತ್ತು ಶುಕ್ರಧಾತುಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಲು ಕಾರಣ ಆಯಾ ಧಾತ್ವಗ್ನಿಗಳು, ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕ ಆಹಾರವು ಮೊದಲು ಆಯಾ ಭೂತಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಪಾಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಜಠರಾಗ್ನಿ, ಭೂತಾಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಧಾತ್ವಗ್ನಿಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಹೀಗೆ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪಾಕಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯುವುದು ಅಗ್ನಿ ವಿಶೇಷಗಳಿಂದ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಆಯುರ್ವೇದವು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಆಹಾರ ಪಚನಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ದೇಹಪೋಷಣೆಯನ್ನೂ ಸಕಾರಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ.

ವೀರ್ಯವೆಂದರೆ (ಶುಕ್ರಧಾತು/ ಕೊನೆ ಹಂತದ ಅಮೃತ) ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಶಕ್ತಿ. ಶರೀರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ವೀರ್ಯವು ಸಾಧನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವೀರ್ಯವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶೀತ, ಉಷ್ಣ ಎಂಬೆರಡು ಬಗೆಗಳಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉಷ್ಣ ವೀರ್ಯವು ಭ್ರಮಣ, ಹಸಿವು, ಬಾಯಾರಿಕೆ, ಗ್ಲಾನಿ (ಆಯಾಸ), ಬೆವರು, ಶೀಘ್ರವಚನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೂ ಶೀತವೀರ್ಯವು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತೋಷ, ದೇಹಬಲ, ರಕ್ತವೃದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ವಿಪಾಕವು ಜಠರಾಗ್ನಿ, ಭೂತಾಗ್ನಿ, ಧಾತ್ವಗ್ನಿಗಳ ಮೂಲಕ ಆಹಾರವು ಸರಿಯಾಗಿ ಜೀರ್ಣವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ಆಹಾರದ್ರವ್ಯವು ಜಾಠರಾಗ್ನಿಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಮಧುರ, ಆಮ್ಲ, ಕಟು ಎಂಬ ಮೂರು ಪಾಕಗಳಾಗಿ ಮೊದಲು ಪರಿಣಾಮಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅವಸ್ಥಾಪಾಕವೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಅವಸ್ಥಾಪಾಕದಿಂದ ಮುಂದೆ ರಸವು ರಕ್ತ ಮುಂತಾದ ಇತರ ಧಾತುಗಳಾಗಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಇತರ ಧಾತುಗಳು ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವಾಗ ನಡೆಯುವ ಪಾಕಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠಾ ಪಾಕ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಹೀಗೆ ಸಾಕ, ವಿಪಾಕಗಳು ನಾವು ಸೇವಿಸಿದ ಆಹಾರದ್ರವ್ಯವು ಶರೀರಗತವಾಗಿ ದೇಹಪೋಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಕ್ರಿಯೆಗಳು. ಆಹಾರವು ಸರಿಯಾಗಿ ಪಾಕವಾಗದಿದ್ದರೆ (ಬೆಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ) ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಮ (ಆಮ ಸಹಿತವಾದದ್ದು) ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅದರಲ್ಲಿ ದೋಷಯುಕ್ತ ಧಾತುಗಳೂ ಮಲಗಳೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಇರುತ್ತವೆ. ಎಂದರೆ ಆಮವು ಅಪಕ್ವವಾದ ಆಹಾರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅನೇಕ ವ್ಯಾಧಿಗಳು ಬರಲು ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಮವನ್ನು ರಸಾದಿ ಧಾತುಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ದೇಹ ಪೋಷಣೆಯು ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ರಸದ್ರವ್ಯಗಳು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಎಂಬುದರ ವಿವರಗಳನ್ನೂ ಆಯುರ್ವೇದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಧಮನಿ, (ಆರ್ಟರಿ/ರಕ್ತನಾಳ) ಸಿರೆ (ರಕ್ತನಾಳಗಳು/ವೇನ್ಸ್) ಸ್ರೋತಸ್ (ಸೂಕ್ಷನಾಳಗಳಾಗಿದ್ದು ಧಮನಿಗಳಿಗೂ ಸಿರೆಗಳಿಗೂ ನಡುವಣ ವಾಹಕಗಳಂತೆ ಶರೀರವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುತ್ತವೆ) ಎಂಬ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ಬಗೆಯ ವಾಹಿನಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಧಮನಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು; ಹೃದಯವೇ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಸ್ಥಾನ. ಹೃದಯದಿಂದ ಮೇಲು ಮುಖವಾಗಿ ಹತ್ತೂ ಕೆಳ ಮುಖವಾಗಿ ಹತ್ತೂ ಅಡ್ಡಡ್ಡವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಧಮನಿಗಳೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ರಸವು ಶರೀರಾದ್ಯಂತ ಸಂಚರಿಸಿ ದೇಹಪೋಷಣೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತದೆ. ಧಮನಿಗಳು ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತವೆ. ಸಿರೆಗಳು ಸ್ಪಂದಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸಿರೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಏಳುನೂರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾತವಾಹಿನಿಗಳು (ಹತ್ತು), ಪಿತ್ತ ವಾಹಿನಿಗಳು (ಹತ್ತು), ಕಫ ವಾಹಿನಿಗಳು (ಹತ್ತು) ಮತ್ತು ರಕ್ತವಾಹಿನಿಗಳು (ಹತ್ತು) ಎಂದು ನಲವತ್ತು ಮೂಲಸಿರೆಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಮತ್ತೆ ನೂರ ಎಪ್ಪತ್ತೈದು ಸಿರೆಗಳಾಗಿ ಎಲೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮನಾಳಗಳಂತೆ ಹರಡಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಸಿರೆಗಳು ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫ - ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಸಹ ವಹಿಸಲು ಶಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಸೋತಸ್ ಗಳು ಸೂಕ್ಷನಾಳಗಳಾಗಿದ್ದು ಧಮನಿಗಳಿಗೂ ಸಿರೆಗಳಿಗೂ ನಡುವಣ ವಾಹಕಗಳಂತೆ ಶರೀರವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಿರೆಗಳು ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫ

[5] ಶುಕ್ರ ಧಾತು ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಇಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಇರುತ್ತದೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ವೀರ್ಯ ಎಂದೇ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ದೋಷಗಳನ್ನೂ ಸೋತ ಧಮನಿಗಳು ರಸ ಹಾಗೂ ರಕ್ತಯುತ ಧಾತುಗಳನ್ನೂ ವಹನಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ರಸಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾವುದು? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಆಯುರ್ವೇದ ಪರಿಣತರು ಉತ್ತರವಾಗಿ, ಅದು ಅವರವರ ಕರ್ಮಫಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕನಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಾಯುವೂ ಸಹ ಇವುಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹೇಗೆ ಸಸ್ಯವು ನಮ್ಮಂತೆ ಆಹಾರವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತಿನ್ನದೇ ತನ್ನ ದೇಹರಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಾಳಗಳಿರುವ ಬೇರು, ಕಾಂಡ, ಕವಲು ರೆಂಬೆಗಳು, ಎಲೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಲವಣಾಂಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೀರನ್ನು ಹೀರಿ ಎಲ್ಲಾ ತನ್ನ ನಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಪೋಷಕಾಂಶವನ್ನು ವಾಯು ನೀರು ಭೂಮಿ ಸಹಾಯದಿಂದ ವಿತರಿಸುತ್ತದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ನಮ್ಮ ದೇಹದ ನಾಡಿಗಳು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ವಾಯು ನೀರು ಬೆಂಕಿ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಉಸಿರಾಟ ಮತ್ತು ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ನೀರು, ಉಸಿರು ಮತ್ತು ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಬೆಂಕಿ, ನೀರು ಮತ್ತು ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಾಯು ಮನುಜನ ಜಠರವನ್ನು ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಉಪಯುಕ್ತ ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯಾ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರಣವಾಗಿ ಆಹಾರದಿಂದ ರಸ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿ ಅದು ಆವಿ, ವಾಯು, ರಕ್ತ, ನೀರಿನ ಮುಖೇನ ನಮ್ಮ ದೇಹದ ಕಣಕಣಗಳಿಗೂ ತಲುಪಿ, ಅಂತಹ ಜೀವಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯದ ರಸ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೆ ದೇಹದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹರಡಿ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ವರ್ದಿಸುವ ಅಮೃತ ಉತ್ಪಾದನಾ ಘಟಕವೇ ನಮ್ಮ ದೇಹ. ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಸಿರಾಟದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಮೃತವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ತಲೆಯ ಭಾಗದ ಮುಖ್ಯ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಸರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಆರೋಗ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಜ್ಞಾನ ದೇವಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಸಾಧಿಸುವ ಗೋಪ್ಯ ವಿಧಾನವೇ ನಮ್ಮ ವೇದಗಳು ನಮಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿರುವುದು. ಸಸ್ಯಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಬೋಧನೆಯೂ ಬೇಕಿಲ್ಲ ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ಅದರ ಕಾರ್ಯ ಅದು ಮಾಡುತ್ತಾ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬಹುವಿದ ಉಪಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದು ಸದಾ ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತವಾಗಿ ತನ್ನ ದೈಹಿಕ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಾವುದೇ ಆಸೆ ದುರಾಸೆ ಇಲ್ಲದೆ ಪೂರೈಸುತ್ತಿದೆ. ಮನುಜನಾದರೋ ತನ್ನ ಆಸೆ, ದುರಾಸೆ, ವ್ಯಾಮೋಹ, ಆಲಸ್ಯ, ಈರ್ಷೆ ಮುಂತಾದ ಮನೋವಿಕಾರದಿಂದ ತನ್ನ ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯವಾದ ತನಗಾಗಿ ತನ್ನಿಂದಲೇ ತನ್ನಂತರಂಗದಿಂದಲೇ ಮಾಡಬೇಕಾದುದ್ದನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ವೇದ ಬೋಧನೆ ಸಂಶೋಧನೆ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಕಂಡು ಬಂದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಬೋಧನೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳು ಉದಯವಾಗಿವೆ.

ನಮ್ಮ ದೇಹ ಮತ್ತು ನೀರಿನ ಸರಸ್ವತಿ

ಸರಸ್ವತಿ ನದಿ ಋಗ್ವೇದ ಮತ್ತು ನಂತರದ ವೈದಿಕ ಹಾಗೂ ವೈದಿಕೋತ್ತರ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ನಮ್ಮ ದೇಹದ ತೂಕದ ಶೇಕಡಾ 60 ರಷ್ಟು ನೀರಿನಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಹವು ದೇಹದ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಮತ್ತು ಇತರ ದೈಹಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಕೋಶಗಳು, ಅಂಗಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಗಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಬಳಸುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಹವು ಉಸಿರಾಟ, ಬೆವರುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಜೀರ್ಣಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ನೀರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ, ದ್ರವಗಳನ್ನು ಕುಡಿಯುವ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ನೀರನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಆಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ಮೂಲಕ ನೀರನ್ನು ಮರುಹೊಂದಿಸಲು ಮತ್ತು ಬದಲಿಸಲು ಇದು ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿದೆ. ನೀರು ನಮ್ಮ ಕೀಲುಗಳು, ಬೆನ್ನುಹುರಿ ಮತ್ತು ಅಂಗಾಂಶಗಳನ್ನು ನಯಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ಕುಶನ್ ಮಾಡಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದು ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿರಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಂಧಿವಾತದಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ದೇಹದಾದ್ಯಂತ ಆಮ್ಲಜನಕವನ್ನು ತಲುಪಿಸುವ ರಕ್ತಪರಿಚಲನಾ ಅಥವಾ ಹೃದಯರಕ್ತನಾಳದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಉಸಿರಾಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸರಿಯಾದ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಕಾಶ್ಮೀರದೇಶದ ಲಲ್ಲಯೋಗೀಶ್ವರಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ, "ಸಾಸುವೆಕಾಳು ಹಿಡಿಸುವಷ್ಟು ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲದ ಅತಿ ಚಿಕ್ಕ ಸರೋವರದಿಂದಲೇ ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಸಮಸ್ತವೂ ಪೋಷಿತವಾಗಿ ಬೆಳದಿದೆ ಜೀವಾತ್ಮನು ಹಿಂದೆಯೂ ಈಗಲೂ ಮುಂದೆಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಪರಿಶುದ್ದಗೊಳಿಸುವ ಪವಿತ್ರವನ್ನಾಗಿಮಾಡುವ ಮೂರು ಸರೋವರಗಳನ್ನು ಕರಣಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ನೆನೆಯುತ್ತೇನೆ, ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತೇನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅನಂತವಾದ ಚಿದಾಕಾರವನ್ನು ಒಂದು ಸಾರಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಈ ವಿಶ್ವ ದ ಅದ್ಭುತಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶುದ್ಧ ಚಿನ್ಮಾತ್ರಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳ ಸಪ್ತಭೂಮಿಕೆಗಳನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇಡಾ ಪಿಂಗಳಾ ಸುಷುಮ್ನಾ ಇವುಗಳಿಗೆ ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿಗಳೆಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಶಿವನು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಶಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರ ಪ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾ ಯಮುನಾನದಿಗಳ ಸರಸ್ವತಿ ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿ. ಗಂಗಾ ಯಮುನೆಗಳೇ ಇಡಾಪಿಂಗಳಗಳು. ಸರಸ್ವತಿಯೇ ಸುಷುಮ್ನಾ - ಇವು ಮೂರೂ ಸೇರಿದರೇನೇ ಸುಷುಮ್ನಾ ವಿಕಾಸವೆಂದು ಯೋಗದ ವಿವರಣೆ -ಸುಷುಮ್ನಾ ವಿಕಾಸ ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರದಲ್ಲಿ".

ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿ ಹೇಗಿರಬಹುದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿವರ

ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ನೈಟ್ರೋಜನ್ ಅಂಶ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಅದು ಉಸಿರಾಟದಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ಸೇರಿದಾಗ ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ನೈಟ್ರಿಕ್ ಆಕ್ಸೈಡ್ ಎಂಬ ಅಂಶ ಹೊರಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ನೈಟ್ರಿಕ್ ಆಕ್ಸೈಡ್ ಅಮೈನೋ ಆಸಿಡ್ ತಯಾರಿಸಲು ಅನುವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳು ಪ್ರೋಟೀನ್ಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳು ಬಳಸುವ ಅಣುಗಳಾಗಿವೆ. ನಮ್ಮ ದೇಹವು ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ-ನಿರ್ವಹಿಸಲು 20 ವಿಭಿನ್ನ ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳನ್ನು ಅಗತ್ಯ ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಹವು ಸಾವಿರಾರು ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರೋಟೀನ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಪ್ರಮುಖ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರೋಟೀನ್ ತನ್ನದೇ ಆದ ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಅನುಕ್ರಮವು ಪ್ರೋಟೀನ್ ವಿಭಿನ್ನ ಆಕಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಹವು ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು 20 ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಈ 20 ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳು ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರೋಟೀನ್‌ಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಯೋಜಿಸುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ದೇಹವು ನೂರಾರು ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅದು ನಮಗೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಒಂಬತ್ತು ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳನ್ನು ಅಗತ್ಯ ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಾವು ತಿನ್ನುವ ಆಹಾರದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಒಂಬತ್ತು ಅಗತ್ಯ ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳು:

1. ಹಿಸ್ಟಿಡಿನ್ : ಹಿಸ್ಟಮೈನ್ ಎಂಬ ಮೆದುಳಿನ ರಾಸಾಯನಿಕವನ್ನು (ನರಪ್ರೇಕ್ಷಕ) ಮಾಡಲು ಹಿಸ್ಟಿಡಿನ್ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹಿಸ್ಟಮೈನ್ ನಮ್ಮ ದೇಹದ ಪ್ರತಿರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯ, ಜೀರ್ಣಕ್ರಿಯೆ, ನಿದ್ರೆ ಮತ್ತು ಲೈಂಗಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

2. ಐಸೊಲ್ಯೂಸಿನ್ : ಐಸೊಲ್ಯೂಸಿನ್ ನಿಮ್ಮ ದೇಹದ ಸ್ನಾಯುವಿನ ಚಯಾಪಚಯ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿ-ಕೊಂಡಿದೆ. ಇದು ನಿಮ್ಮ ದೇಹವು ಹಿಮೋಗ್ಲೋಬಿನ್ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

3. ಲ್ಯೂಸಿನ್ : ಲ್ಯುಸಿನ್ ನಿಮ್ಮ ದೇಹವು ಪ್ರೋಟೀನ್ ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಹಾರ್ಮೋನುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಸ್ನಾಯು ಅಂಗಾಂಶವನ್ನು ಬೆಳೆಯಲು ಮತ್ತು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಗಾಯಗಳನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ರಕ್ತದಲ್ಲಿನ ಸಕ್ಕರೆ ಮಟ್ಟವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

4. ಲೈಸಿನ್ : ಲೈಸಿನ್ ಹಾರ್ಮೋನುಗಳು ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯ ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದೆ. ಇದು ಕ್ಯಾಲ್ಸಿಯಂ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ.

5. ಮೆಥಿಯೋನಿನ್ : ಮೆಥಿಯೋನಿನ್ ನಿಮ್ಮ ದೇಹದ ಅಂಗಾಂಶಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಚಯಾಪಚಯ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಿಶೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮೆಥಿಯೋನಿನ್ ಸತು ಮತ್ತು ಸೆಲೆನಿಯಮ್ ಸೇರಿದಂತೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಖನಿಜಗಳನ್ನು ಹೀರಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

6. ಫೆನೈಲಾಲನೈನ್ : ಡೋಪಮೈನ್, ಎಪಿನ್ಫ್ರಿನ್ ಮತ್ತು ನೊರ್ಫೈನ್ಫ್ರಿನ್ ಸೇರಿದಂತೆ ನಮ್ಮ ಮೆದುಳಿನ ರಾಸಾಯನಿಕ ಸಂದೇಶವಾಹಕಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಫೆನೈಲಾಲನೈನ್ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಇತರ ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಇದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ.

7. ಥ್ರೋನೈನ್ : ಕಾಲಜನ್ ಮತ್ತು ಎಲಾಸ್ಟಿನ್ ನಲ್ಲಿ ಥ್ರೆಯೋನೈನ್ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರೋಟೀನ್ಗಳು ನಿಮ್ಮ ಚರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಂಯೋಜಕ ಅಂಗಾಂಶಕ್ಕೆ ರಚನೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಅವರು ರಕ್ತ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟುವಿಕೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ , ಇದು ರಕ್ತಸ್ರಾವವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕೊಬ್ಬಿನ ಚಯಾಪಚಯ ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ರೋಗನಿರೋಧಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಥ್ರೋನೈನ್ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

8. ಟ್ರಿಪ್ಟೋಫಾನ್ : ಟ್ರಿಪ್ಟೋಫಾನ್ ನಿಮ್ಮ ದೇಹದ ಸರಿಯಾದ ಸಾರಜನಕ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಿರೊಟೋನಿನ್ ಎಂಬ ಮೆದುಳಿನ ರಾಸಾಯನಿಕವನ್ನು (ನ್ಯೂರೋಟ್ರಾನ್ಸ್ಮಿಟರ್) ಮಾಡಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸಿರೊಟೋನಿನ್ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಥಿತಿ, ಹಸಿವು ಮತ್ತು ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ .

9. ವ್ಯಾಲೈನ್ : ವ್ಯಾಲಿನ್ ಸ್ನಾಯುಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಅಂಗಾಂಶ ಪುನರುತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದೆ.

ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲವು ಸಾವಯವ ರಾಸಾಯನಿಕ-ವಾಗಿದೆ. ಸಾವಯವ ರಾಸಾಯನಿಕಗಳು ಕಾರ್ಬನ್-ಹೈಡ್ರೋಜನ್ ಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲಾ ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳು ಒಂದೇ ಮೂಲಭೂತ ರಚನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಪ್ರೋಟೀನ್ಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ನಮ್ಮ ದೇಹವು ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತದೆ. ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸುವ ವಿಧಾನವು ಪ್ರತಿ ಪ್ರೋಟೀನ್‌ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳು ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ: ಆಹಾರವನ್ನು ಒಡೆಯುತ್ತದೆ. ದೇಹದ ಅಂಗಾಂಶವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿ ಮತ್ತು ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಹಾರ್ಮೋನುಗಳು ಮತ್ತು ಮೆದುಳಿನ ರಾಸಾಯನಿಕಗಳನ್ನು (ನರಪ್ರೇಕ್ಷಕಗಳು) ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಆರೋಗ್ಯಕರ ಚರ್ಮ, ಕೂದಲು ಮತ್ತು ಉಗುರುಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ-ಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸ್ನಾಯುವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿರಕ್ಷಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀರ್ಣಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಆರೋಗ್ಯಕರ, ಸಮತೋಲಿತ ಆಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ದೇಹಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳನ್ನು ನಾವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಕೆಲವು ಜನರು ಉತ್ತಮ ನಿದ್ರೆ ಪಡೆಯಲು, ಅವರ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಮತ್ತು ಅಥ್ಲೆಟಿಕ್ ಕಾರ್ಯಕ್ಷಮತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಅಮೈನೋ ಆಸಿಡ್

ಪೂರಕಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಜನರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಮಾನವ ದೇಹವು ಎಷ್ಟು ಕಾರ್ಯನಿರತ-ವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ.

- ಪ್ರತಿ ಸೆಕೆಂಡಿಗೆ ಅಸ್ಥಿಮಜ್ಜೆಯು 2.5 ಮಿಲಿಯನ್ ಕೆಂಪು ಕಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ.
- ಪ್ರತಿ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಜೀರ್ಣಾಂಗವ್ಯೂಹದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒಳಪದರ ಮತ್ತು ರಕ್ತದ ಪ್ಲೇಟ್‌ಲೆಟ್‌ಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಹತ್ತು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಿಳಿ ಕೋಶಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಚರ್ಮವನ್ನು ಮತ್ತು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಳೆಯ ಕಾಲಜನ್ ಅನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ನಿರಂತರ ದುರಸ್ತಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳು ಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ.

ಸ್ನಾಯುವಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದ ದೇಹದಾದ್ಯಂತ ವಿದ್ಯುತ್ ಸಂಕೇತಗಳ ಪ್ರಸರಣದವರೆಗೆ, ಹಾರ್ಮೋನುಗಳ ರಚನೆಯಿಂದ ರಕ್ತದಲ್ಲಿನ ಗ್ಲೂಕೋಸ್ ನಿಯಂತ್ರಣದವರೆಗೆ, ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳು ಪೋಷಕಾಂಶಗಳ ಆಕರ್ಷಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ಗುಂಪು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಅವು ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಶ್ರೇಣಿಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತವೆ, ಸಾಕಷ್ಟು ಅಮೈನೋ ಆಮ್ಲಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯುವುದು ನಮ್ಮ ಉಳಿವಿಗೆ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರೋಟೀನ್ ದೇಹವು ಬೆಳೆಯಲು ಮತ್ತು ತನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಪೋಷಕಾಂಶವಾಗಿದೆ. ನೀರಿನ ನಂತರ, ಪ್ರೋಟೀನ್ ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೇರಳವಾಗಿರುವ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ. ಸ್ನಾಯುಗಳು ಪ್ರೋಟೀನ್‌ನಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ದೇಹದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಕೋಶವು ಕೆಲವು ಪ್ರೋಟೀನ್ಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ, ಕೂದಲು, ಚರ್ಮ, ಕಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತು ದೇಹದ ಅಂಗಗಳಂತಹ ದೇಹದ ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗಗಳು ಪ್ರೋಟೀನ್‌ನಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಆಮ್ಲಜನಕದ ಸೇವನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಉಸಿರಾಟದ ವ್ಯಾಯಾಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ-ಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ನರಮಂಡಲವನ್ನು ಜೀವಂತಗೊಳಿಸಲು ಸಾಕಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆಮ್ಲಜನಕವನ್ನು ಹೀರಿಕೊಳ್ಳುವು-ದರೊಂದಿಗೆ ಅವರ ಕಾಳಜಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಉಸಿರಾಟದ ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ, ಇದು ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪರಿಗಣನೆಯಾಗಿದೆ. ಕೇವಲ ಆಮ್ಲಜನಕದ ಸೇವನೆ ಮತ್ತು ಇಂಗಾಲದ ಡೈಆಕ್ಸೈಡ್‌ನ ಉತ್ಪಾದನೆಗಿಂತ ಜೀವನದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಹೆಚ್ಚು ವಿವರವಾದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅನುಭವದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಭೌತಿಕ ದೇಹವು ನಾಡಿಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಸುತ್ತಲೂ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಮತ್ತು ಈ ಜಾಲದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಣ ಶಕ್ತಿಯ ಹರಿವಿನಿಂದ ನಿರಂತರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಭೌತಿಕ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನಾಡಿಗಳು, ಗಾಳಿ, ನೀರು, ಪೋಷಕಾಂಶಗಳು, ರಕ್ತ ಮತ್ತು ಇತರ ದೈಹಿಕ ದ್ರವಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಚಾನಲ್ಗಳಾಗಿವೆ.